www.mruni.eu

Eglė KYBARTIENĖ

DAKTARO DISERTACIJA

Subjektai, turintys teisę kreiptis prejudicinio sprendimo pagal Europos Sąjungos teisę

SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (01 S)
VILNIUS, 2015

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Eglė Kybartienė

SUBJEKTAI, TURINTYS TEISĘ KREIPTIS PREJUDICINIO SPRENDIMO PAGAL EUROPOS SĄJUNGOS TEISĘ

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2015

Disertacija rengta 2003–2015 metais Mykolo Romerio universitete.

Moksliniai vadovai:

2003–2007 m.: prof. habil. dr. Norbert Reich (Rygos aukštoji teisės mokykla, Latvijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

nuo 2007 m.: prof. dr. Ignas Vėgėlė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

ISBN 978-9955-19-704-1
© Mykolo Romerio universitetas, 2015

TURINYS

VARTOJAMŲ SANTRAUKŲ SĄRAŠAS 5

ĮVADAS 6

I. SUBJEKTO, TEIKIANČIO ESTT PREJUDICINIO SPRENDIMO PRAŠYMĄ, VIETA IR REIKŠMĖ PREJUDICINIO SPRENDIMO PROCEDŪROJE 15

1.1. Prejudicinio sprendimo institutas 15

1.2. Teikiančio prašymą subjekto vaidmuo prejudicinio sprendimo sistemoje 18

1.3. Teikiančio prašymą subjekto sampratos pagal SESV 267 str. tinkamo aiškinimo svarba 24

1.3.1. Per siauro aiškinimo pasekmės 27

1.3.2. Per plataus aiškinimo pasekmės 29

1.4. Apibendrinimas 33

II. SUBJEKTO, TURINČIO TEISĘ PATEIKTI PREJUDICINIO SPRENDIMO PRAŠYMĄ, SAMPRATA 35

2.1. Subjekto apibrėžtis Europos Sąjungos teisės aktuose 36

2.2. Subjekto samprata Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje 40

2.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo suformuoti subjektiškumo kriterijai 43

2.3.1. Institucija įsteigta teisės aktų nustatyta tvarka 43

2.3.2. Institucija vykdo nuolatinę veiklą 44

2.3.3. Veikla paremta teisės aktų taikymu 45

2.3.4. Ginčų nagrinėjimas 47

2.3.5. Sprendimus priima pagal teisminį procesą reglamentuojančius teisės aktus 53

2.3.6. Veikia pagal privalomąją ginčo nagrinėjimo procedūrą 59

2.3.7. Nepriklausomumas nuo proceso šalių, vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios 62

2.3.8. Institucijos vardu ginčą nagrinėja teisininkai 70

2.4. Subjekto buvimas *valstybės narės* institucija 71

2.5. Apibendrinimas 78

III. LIETUVOS IR KITŲ ES VALSTYBIŲ NARIŲ BEI EUROPOS INSTITUCIJŲ NAGRINĖJANČIŲ GINČUS SUBJEKTIŠKUMO ĮVERTINIMAS 81

3.1. Teisminių institucijų įvertinimas pagal suformuotus kriterijus 83

3.1.1. Bendrosios kompetencijos ir specializuoti nacionaliniai teismai 84

3.1.2. Neteismines funkcijas atliekančios teisminės institucijos 86

3.1.3. Ikiteisminio tyrimo institucijos 88

3.1.4. Konstituciniai teismai 92

3.1.5. Tarptautiniai teismai 105

3.2. Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo institucijų įvertinimas pagal suformuotus kriterijus ... 114
3.2.1. Arbitražo teismai ... 114
3.2.2. Kitos alternatyvaus ginčų nagrinėjimo institucijos ... 125
3.3. Administracinių institucijų įvertinimas pagal suformuotus kriterijus ... 135
3.3.1. Administracinės priežiūros institucijos ... 137
3.3.2. Nacionalinės konkurenciją rinkoje reguliuojančios institucijos ... 158
3.3.3. Ombudsmenai ... 164
3.3.4. Teisinės savireguliacijos institucijos ... 167
3.4. Bažnytinių teismų įvertinimas pagal suformuotus kriterijus ... 175
3.5. Apibendrinimas ... 185
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI ... 189
LITERATŪROS SĄRAŠAS ... 192
PRIEDAI ... 215
SANTRAUKA ... 240
SUMMARY ... 256

VARTOJAMŲ SANTRAUKŲ SĄRAŠAS

AGS –	alternatyvus ginčų sprendimas
Chartija –	Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija
EGS –	elektroninis ginčų sprendimas
CPK –	Civilinio proceso kodeksas
EAPB –	Europos anglių ir plieno bendrija (vadinamoji Paryžiaus sutartis)
EB –	Europos Bendrija
EEB –	Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis
EEE –	Europos ekonominė erdvė
EK –	Europos Komisija
EP –	Europos Parlamentas
ES, Sąjunga –	Europos Sąjunga
ESS, ES Sutartis –	Europos Sąjungos Sutartis
ESTT, Teisingumo Teismas, Teismas arba TT –	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
ET –	Europos Taryba
EŽTK arba **Konvencija** –	Europos Žmogaus teisių konvencija
EŽTT, Strasbūro teismas –	Europos Žmogaus Teisių Teismas
LAT –	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
LR CK –	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
LR CPK –	Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas
OL –	Europos Sąjungos oficialusis leidinys
PIT –	Pirmosios instancijos teismas (dabar – Bendrasis teismas)
SESV arba **Sutartis** –	Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo
Taryba –	Europos Sąjungos Taryba
VŽTD –	Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

ĮVADAS

Temos aktualumas ir problematika

Prejudicinio sprendimo procedūra, įtvirtinta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje[1], yra Europos Sąjungos teisės sistemos kertinis akmuo. Kaip taikliai įvertino D. Wyatt ir A. Dashwood, be jo stogas nugriūtų ir statinys taptų panašus į dykumoje paliktus griuvėsius – gražus, bet visiškai neturintis praktinės vertės[2]. Tai teisinis mechanizmas, padedantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismui užtikrinti vienodą Sutarčių sukurtos teisės reikšmę ir poveikį visose ES valstybėse narėse. Prejudicinio sprendimo procedūra taip pat yra ir teisminio bendradarbiavimo forma, kurią įgyvendina Teismas ir ES valstybių narių nacionaliniai teismai, laikomi Sąjungos teisminės sistemos sudedamąja dalimi: „Kiekvienas nacionalinis teismas Europos Sąjungoje dabar yra ES teismas. Nacionaliniai teisėjai kartu su Teisingumo Teismu turi pareigą prižiūrėti, ar taikant ir aiškinant Sutartis, ES teisė yra gerbiama[3]".

Tinkamas Europos Sąjungos valstybių nacionalinių institucijų naudojimasis prejudicinio sprendimo procedūra užtikrina efektyvų ES teisės sistemos funkcionavimą. Tai reiškia, kad veiksminga ES teisės aktų apsauga, vienodas Europos teisės aiškinimas ir taikymas pirmiausiai priklauso nuo valstybių narių valstybinių institucijų suvokimo, ar jie laikytini teismu pagal SESV 267 str. ir nuo jų požiūrio į bendradarbiavimą su Teisingumo Teismu. Todėl labai svarbu tinkamai apibrėžti valstybės narės subjektus, turinčius teisę kreiptis prejudicinio sprendimo.

Nuo savo veikimo pradžios prejudicinio sprendimo procedūra ir jos tikslai nesikeitė, tačiau subjektų, kurie gali (arba privalo) kreiptis prejudicinio sprendimo ratas keitėsi – tai siaurėjo, tai buvo suprantamas plačiai. Galiausiai Lisabonos sutartis nustatė, kad į Teisingumo Teismą gali kreiptis visi teismai, kuriems kyla klausimų dėl ES teisės taikymo ar aiškinimo, tačiau nacionalinė institucija turi atitikti teismo pagal SESV 267 str. samprata. Ši samprata Sutartyje ar kituose teisės aktuose nėra apibrėžta, Teismas nacionalinių institucijų, teikiančių prejudicinio sprendimo prašymus, tinkamumą dalyvauti procedūroje vertina pagal jo jurisprudencijoje susiformavusius kriterijus. Pastebėtina, kad ESTT gali priimti prejudicinio sprendimo prašymą iš institucijos, kuri pilnai neatitinka nustatytų kriterijų, tačiau nagrinėjamas klausimas yra aktualus ES teisės raidai. Toks Teismo požiūris suprantamas, nes ribojant subjektų priimtinumą, nacionalinės institucijos gali neteisingai spręsti ES teisės klausimus, tačiau iš kitos pusės – sukelia dar daugiau painiavos aiškinantis, kokios institucijos yra tinkami prejudicinio sprendimo procedūros subjektai. Teismo pagal SESV 267 str. samprata gali būti suvokiama per plačiai, per siaurai, nacionaliniai teismai gali netinkamai suprasti savo teisę ar pareigą prašyti prejudicinio sprendimo. Per plati teismo samprata galimai didina institucijų, teikiančių prejudicinio sprendimo prašymus, ratą, o tai savo ruožtu gali nulemti prastesnę sprendimų kokybę, jų teisinio poveikio silpnėjimą, ilginti bylos nagrinėjimo terminus nacionaliniame teisme. Per siauras subjekto supratimas gali iš procedūros pašalinti

---

1 Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

2 Wyatt, D; Dashwood, D. *The Substantive Law of the E.E.C.* London: Sweet and Maxwell, 2ed., 1987.

3 Temple J.L. *The duties of national courts under Comunity Constitutional law.* Oxford Press, 1997, p. 3.

institucijas, kurių sprendimai svarbūs ES teisinės sistemos plėtrai, ignoruoti suinteresuotų šalių teisinės apsaugos poreikį.

Plečiantis Europos Sąjungai daugėja sričių, kuriose susiduriama su ES teisės normų taikymu, Europos Sąjungos teise vadovaujasi vis daugiau institucijų, todėl auga ir poreikis teisingai ją aiškinti. Pastaruoju metu ginčus nagrinėja ne tik bendrosios kompetencijos bei specializuoti teismai ar Konstituciniai teismai, bet ir alternatyvaus ginčų sprendimo institucijos – pavyzdžiui arbitražas, kuris suteikia galimybę išspręsti ginčus greitai, lanksčiai ir konfidencialiai. Arbitražai neretai susiduria su ES teisės aiškinimo ir taikymo problema, todėl jų negalima pašalinti iš prejudicinio sprendimo procedūros. Svarbu nustatyti, ar arbitražai gali kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo, ar jiems paprasčiau šiuo mechanizmu pasinaudoti netiesiogiai – per nacionalinius teismus. Alternatyvų ginčų nagrinėjimą skatina ir ES, įtvirtinusi šią nuostatą SESV[4], todėl kyla pagrįstas klausimas, ar tinkamais subjektais galėtų būti kitos alternatyvaus ginčų sprendimų institucijos, pavyzdžiui, administracinės priežiūros institucijos, kurios nagrinėja teisinius ginčus ir susiduria su ES reglamentų ar direktyvų tinkamu taikymu. Tinkamam tokios veiklos vykdymui būtinas ES teisės išmanymas, o kad ES teisė būtų vienodai aiškinama ir taikoma visose Sąjungos valstybėse narėse, Teismas turėtų priimti prejudicinius klausimus iš tokių institucijų. Ar visais atvejais administracinės priežiūros institucijos yra teismas SESV 267 str. prasme? Vienareikšmiško atsakymo pateikti negalima, nes nėra aiškaus prejudicinio sprendimo procedūros subjekto apibrėžimo.

Autorė ištyrė institucijų galimybę dalyvauti prejudicinio sprendimo procese, nes tiek per siauras, tiek per platus aiškinimas gali sukelti vienokių ar kitokių problemų, o atsirandant vis daugiau sričių ir institucijų nagrinėjančių ginčus, kurios susiduria su ES teisės aktų taikymu ir aiškinimu, klausimas dėl subjekto tinkamumo pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, kyla vis dažniau. Vieningos nuomonės šiuo klausimu neturi ir Teisingumo Teismas bei jo generaliniai advokatai. ESTT sprendimų analizė rodo, kad Teismui neįsiklausius į generalinio advokato nuomonę ir atsisakius pripažinti tam tikrą instituciją subjektu, galinčiu pateikti prejudicinį klausimą, neretai tie patys klausimai pasiekdavo ESTT kitose, susijusiose bylose. Tai reiškia, kad generalinis advokatas bylą nagrinėdavo du kartus, o Teisingumo Teismas atsakymą pateikdavo prabėgus maždaug dvejiems ar trejiems metams nuo jo pirmojo sprendimo[5]. Tokios aplinkybės rodo proceso neekonomiškumą. Svarbų pastebėjimą pateikė generalinis advokatas D. Ruiz-Jarabo Colomer savo išvadoje byloje Österreichischer *Rundfunk*[6]: „<…> yra pagrindas šiame dialoge leisti dalyvauti neteisminėms institucijoms, <…> jeigu

[4] SESV 67 str. 4 d.: „Sąjunga sudaro palankias sąlygas pasinaudoti teisingumu, ypač taikydama teisminių ir neteisminių sprendimų civilinėse bylose tarpusavio pripažinimo principą."

[5] Iš esmės tokie patys prejudiciniai klausimai kaip byloje *Job Centre* (C111/94) buvo pateikti dar kartą apeliacinį skundą dėl teismo, kurio prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pripažintas nepriimtinu, sprendimo nagrinėjęs teismas byloje *Job Centre* (Byla C55/96 *Job Centre* [1997] ECR I7119); tokius pačius prejudicinius klausimus kaip byloje *Syfait* (byla C-53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609) kitas teismas pateikė sujungtose bylose *Sot. Lélos kai Sia ir kt.* (sujungtos bylos C468/06–C 478/06 *Sot. Lélos kai Sia ir kt.* [2008] ECR I7139); ir iš esmės toks pats prejudicinis klausimas kaip byloje *Standesamt Stadt Niebüll* (byla C-96/04 StandesamtStadtNiebüll [2006] ECR I-3561) buvo pateiktas kitoje, dėl tų pačių faktinių aplinkybių kilusioje byloje *Grunkin ir Paul* (byla C353/06 *Grunkin ir Paul* [2008] ECR I7639). Dviem pastaraisiais atvejais pirmąją išvadą pateikęs generalinis advokatas F. G. Jacobs paliko Teisingumo Teismą ir jį vėlesnėse bylose pakeitė kitas generalinis advokatas (atitinkamai generalinis advokatas D. Ruiz-Jarabo Colomer ir Eleonor Sharpston).

[6] Byla C195/06 Österreichischer Rundfunk [2007] ECR I8817.

jų sprendimai negali būti vėliau apskųsti teismui, kuris pagal nacionalinės teisės sistemą yra galutinė instancija; ši sąlyga suteikia joms teisę pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą siekiant pašalinti grėsmę, kad tam tikros [ES] teisės sritys neliktų už Teisingumo Teismo vieningo aiškinimo ribų".

Atsižvelgdama į aukščiau išdėstytus aspektus, disertacijos autorė savo darbą ir skyrė tinkamam prejudicinio sprendimo subjektos sampratos nustatymui bei reikalavimų, kuriais remiantis apibrėžiamas subjektiškumas, įvertinimui. Darbe taip pat nagrinėjama, kokią įtaką nacionalinių teismų bendradarbiavimui su Teisingumo Teismu turi tikslaus „teismo" apibrėžimo nebuvimas, ar tai trukdo nacionalinėms institucijoms pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra. Remiantis ESTT praktikoje nustatytais esminiais kriterijais, buvo įvertintas ginčus nagrinėjančių institucijų, tarp jų ir Lietuvos Respublikos institucijų, subjektiškumas. Tai padėjo ne tik suformuoti pasiūlymus tikslesniam subjekto, turinčio teisę kreiptis prejudicinio sprendimo pagal SESV 267 str. apibrėžimui, bet ir įvertinti Lietuvos institucijų, ginčų nagrinėjime taikančių ES teisės normas, galimybes dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje, pateikti pasiūlymus tokių institucijų veiklos reglamentavimo tobulinimui, kad jos geriau atitiktų teismui pagal SESV 267 str. keliamus reikalavimus.

Disertacinio tyrimo objektas, tikslas ir uždaviniai

Šios disertacijos **tyrimo objektas –** subjekto teisė/pareiga kreiptis prejudicinio sprendimo į ESTT. Objekto tyrimui pasitelkiama prejudicinio sprendimo procedūros teisinio reglamentavimo, sampratos dinamikos istoriniu aspektu bei šios srities teismų praktikos analizė.

Disertacinio **tyrimo tikslas** – atskleidus subjektų, turinčių teisę kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo, sampratą ir atrankos kriterijus įvertinti jų tinkamumą subjektų identifikavimui bei pateikti siūlymus kokius atrankos kriterijus ir kaip būtų tikslinga pakeisti.

Minėtam tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

1. Įvertinti subjekto, teikiančio prejudicinio sprendimo prašymą, vietą prejudicinio sprendimo procedūroje bei jo sampratos tinkamo aiškinimo svarbą.
2. Remiantis ES teisės aktais ir Teisingumo Teismo praktika, atskleisti subjekto, turinčio teisę ir/arba pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo, sampratą per subjektiškumą apibrėžiančius kriterijus.
3. Įvertinti atrankos kriterijų tinkamumą, identifikuoti subjektus (tame tarpe ir Lietuvos) turinčius teisę kreiptis prejudicinio sprendimo ir pateikti siūlymus kokius atrankos kriterijus ir kaip būtų tikslinga pakeisti.

Ginamieji disertacijos teiginiai

1. Kreiptis prejudicinio sprendimo gali ne tik teismai, bet ir nacionalinės ginčus nagrinėjančios institucijos, tačiau neapibrėžti atitikties reikalavimai kliudo SESV įtvirtinto teisinio aiškumo principo įgyvendinimui.
2. Ne tik tos institucijos, kurios atitinka visus priimtinumo kriterijus, t.y. nepriklausomos nuo proceso šalių bei vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios, įsteigtos teisės aktų nustatyta tvarka, vykdančios nuolatinę veiklą, paremtą teisės aktų taikymu, kurios teisininkai nagrinėja ginčus pagal privalomąją ginčo nagrinėjimo procedūrą ir priima galutinio pobūdžio sprendimus, turi teisę kreiptis prejudicinio sprendimo pagal SESV 267 str.

3. Ne tik teisminės, bet ir alternatyvaus ginčų nagrinėjimo bei administracinės institucijos ir bažnytiniai teismai atitinka ES Teisingumo teismo nustatytus subjektiškumo kriterijus, todėl turi teisę pagal SESV 267 str. kreiptis į jį prejudicinio sprendimo.

Darbo struktūra

Disertaciją sudaro: įvadas, trys dalys, išvados ir pasiūlymai, šaltinių sąrašas, priedai ir santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmojoje darbo dalyje analizuojama subjekto, teikiančio ESTT prejudicinio sprendimo prašymą, vieta ir reikšmė prejudicinio sprendimo procedūroje, atskleidžiamas nacionalinio teismo vaidmuo prejudicinio sprendimo procedūroje, jo santykis su ESTT, įvertinta subjekto, galinčio kreiptis prejudicinio sprendimo, sampratos tinkamo aiškinimo svarba ir kokias pasekmes sukelia netinkamas subjekto apibrėžimas.

Antroje dalyje aptarta teismo pagal SESV 267 str. sampratos raida teisės aktuose bei analizuojama, kaip Teisingumo Teismo praktika per ilgus veiklos metus transformavo šią sąvoką, nagrinėjama termino „valstybė narė" reikšmė prejudicinio sprendimo procedūroje. Autorė išsamiai ištyrė kriterijus, kuriuos ESTT naudoja spręsdamas, ar besikreipiančioji institucija yra teismas SESV 267 str. prasme ir įvertinus jų svarbą pateikia savo siūlomą prejudicinio subjekto apibrėžimą. Apibrėžus subjekto, galinčio pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, sampratą, vientisos ES teisės kūrimo procese aktyviau dalyvautų ne tik teismai, bet ir kitos nacionalinės institucijos, savo veikloje susiduriančios su ES teisės taikymu ir aiškinimu, kurių sprendimai svarbūs ES teisinės sistemos plėtrai.

Trečiojoje darbo dalyje autorė, remdamasi ESTT nustatytais esminiais teismo pagal SESV 267 str. kriterijais, išanalizavo įvairių institucijų grupių galimybes dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje. Daugiau dėmesio analizėje buvo skiriama Lietuvos institucijoms - autorė ne tik išsamiai ištyrė pastarųjų subjektų veiklą reglamentuojančius teisės aktus, tačiau ir atliko institucijų atstovų apklausą, kurioje be kitos informacijos buvo prašoma apibūdinti atliekamas funkcijas, susijusias su prejudicinio sprendimo procedūra, bei nurodyti, ar institucijai būtų tikslinga kreiptis į Teisingumo Teismą. Tai leido palyginti pačių institucijų savęs kaip prejudicinio sprendimo procedūros subjektų suvokimą su realiomis galimybėmis, taip pat įvertinti jų poreikį kreiptis į Teisingumo Teismą. Atsižvelgiant į klausimų aktualumą, išsamiau išnagrinėtos arbitražo institucijų bei konstitucinių teismų galimybės dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūrose, aptarta išskirtinė institucija – bažnyčios teismai.

Disertacija baigiama išvadomis ir pasiūlymais. Taip pat pridedama disertacijos literatūros sąrašas, priedai, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

Temos ištyrimo lygis

Prejudicinio sprendimo procedūra aktyviai įgyvendinama jau daugiau nei 50 metų, todėl šiai temai skirta nemažai mokslo darbų: procedūros paskirtis, teisė ir pareiga kreiptis, kreipimosi pareigos išimtys, prejudicinio sprendimo poveikis nagrinėjama A. Arnull knygos „The European Union and its Court of Justine" skyriuje „The preliminary rulings procedure"[7], J. Fairhurst „Law of the European Union" skyriuje „Preliminary ruling jurisdiction of the

[7] Arnull, A. *The European Union and its Court of Justice*. Second Edition. Oxford European Union Law Library, 2006.

Court of Justine“[8], Anderson ir Demetriou knygoje „References to the European Court“[9], kituose moksliniuose leidiniuose. Prejudicinio sprendimo procedūros problematika nagrinėjama ir Lietuvos teisininkų moksliniuose straipsniuose, tarp kurių paminėtini P. Kūrio[10], V. Valančiaus, I. Vėgėlės[11], I. Jarukaičio, R. Valutytės[12], K. Pabijansko[13] darbai. Dėl prejudicinio sprendimo procedūros praktinio taikymo LR teismuose, o tiksliau Lietuvos Aukščiausiajame Teisme (toliau – LAT), pasisakė buvęs LAT pirmininkas V. Greičius[14]; šios procedūros praktinius aspektus specializuotuose LR administraciniuose teismuose analizavo V. Valančius dviejų dalių straipsnių serijoje „Europos Sąjungos teisės poveikis Lietuvos administracinei justicijai: tendencijų kontūrai“ (I ir II dalis); LR Konstitucinio Teismo, kaip ES teisminės sistemos sudedamosios dalies problematiką tyrė šio darbo autorė[15]. Atkreiptinas dėmesys, kad subjektų, turinčių teisę teikti prejudicinio sprendimo prašymą, sampratos problematika iki dabar tyrinėta fragmentiškai ir neišsamiai. Vienintelis didesnės apimties mokslinis darbas, kuriame analizuojami ESTT prejudicinio sprendimo subjektai yra M. Broberg ir N. Fenger „Preliminary references to the Courtof Justice“[16]. Straipsnį apie bažnyčios teismą kaip galimą prejudicinio sprendimo procedūros subjektą publikavo M. Rynkowski „Could the ecclesiastical courts submit the demand for „preliminary ruling“ to the Europoean Court of Justice“[17].

Nagrinėjamos temos aspektais domisi nedaug Lietuvos mokslininkų. Tai neabejotinai lemia pasirinktos temos siaurumas ir specifiškumas. R. Norkus, D. Prapiestytė ir V. Valančius knygoje „Procesas Europos Bendrijų Teisingumo Teisme: preliminarus nutarimas“[18], skirtai prejudicinio sprendimo dėl teisės akto išaiškinimo procedūrai, aptarė valstybės narės teismo sampratą nagrinėjamos temos kontekste, bet išsamiau nenagrinėjo klausimų dėl kitų ginčus nagrinėjančių institucijų įtraukimo į subjektų ratą. A. Gobytės-Limantės daktaro disertacijoje „Privačių subjektų teisė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą ginčijant Europos Sąjungos teisės aktus“[19], buvo išsamiai ištirta Sąjungos teisės aktų teisėtumo priežiūros sistema, taip pat išnagrinėtos ir alternatyvios teisėtumo kontrolės priemonės, įskaitant

---

8 Fairhurst J. *Law of the European Union*. Pearson Professional Limited, 2006.

9 Anderson, D.W.K; Demetriou, M. *References to the European Court*. Sweet&Maxwell, 2002.

10 Kūris, P. Prejudicinio sprendimo procedūra Europos Bendrijų Teisingumo Teisme. *Jurisprudencija*. 2006, 6(84): 7–15.

11 Vėgėlė, I. Nacionalinių teismų teisė ir pareiga kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą. *Jurisprudencija*. 2007, 7(97): 39–45.

12 Valutytė, R. Teisinės pasekmės pažeidus pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo. *Jurisprudencija*, 2010, 3(121), p. 177–194.

13 Pabijanskas, K. Kada nacionaliniams teismams (ne)reikia kreiptis dėl prejudicinio sprendimo? *Justitia*. 2006, 3(51): 10–17.

14 Greičius V. Europos Sąjungos teisės taikymo Lietuvos Aukščiausiajame Teisme problemos ir tendencijos // *Jurisprudencija. Mokslo darbai*. 2007 m. Nr. 7(97) p. 28-32;

15 Kybartienė, E. Konstituciniai teismai Europos Sąjungos teisinėje erdvėje // *Jurisprudencija. Mokslo darbai*. 2007 m. Nr. 7(97) p. 55-63.

16 Broberg, M; Niels, F. *Preliminary references to the Court of Justice*. Oxford University press. 2010.

17 Rynkowski M. Could the ecclesiastical courts submit the demand for „preliminary ruling“ to the European Court of Justice“. http://www.deltapublicaciones.com/derechoyreligion/gestor/archivos/07_10_10_815.pdf/, prisijungta 2014-08-13.

18 *Procesas Europos Bendrijų Teisingumo teisme: preliminarus nutarimas*/ [sudarytojai Norkus, R., Prapiestytė, D., Valančius, V.]. – Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004.

19 Limantė, A. *Privačių subjektų teisė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą ginčijant Europos Sąjungos teisės aktus*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010.

prejudicinio sprendimo procedūrą, todėl buvo skirta dėmesio ir šios procedūros subjektams. Tačiau pagrindinis A. Gobytės-Limantės tyrimo objektas – tiesioginis ieškinys. Prejudicinio sprendimo dėl ES teisės akto galiojimo aspektus ir su tuo susijusias teisės normas bei jų taikymo praktiką išnagrinėjo V. Tamavičiūtė daktaro disertacijoje „Prejudicinis sprendimas dėl Europos Sąjungos teisės akto galiojimo“[20]. Vieno iš galimų subjektų, galinčių bendradarbiauti su ESTT – Konstitucinio teismo – kaip „galutinės instancijos“ teismo problematiką valstybės atsakomybės kontekste, analizavo R. Valutytė savo disertacijoje „Valstybės atsakomybė dėl nacionalinių galutinės instancijos teismų sprendimų“[21]. Autorė pastebi, kad plačiausiai disertacijos tyrimo objektas aptartas D. Prapiestytės disertacijoje „Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos teisingumo teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija“[22], kurioje pagrindinis dėmesys buvo skirtas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje atskleistiems esminiams prejudicinio sprendimo priėmimo elementams, jų sąveikai bei prejudicinių sprendimų sukeliamiems teisiniams padariniams, parodant kaip Teismo atliekamas Europos Sąjungos teisės aiškinimas daro įtaką vienodam ES teisės aiškinimui ir taikymui visoje Europos Sąjungoje.

Autorė atkreipia dėmesį, kad iki dabar nebuvo atliktas nei vienas tyrimas ar darbas, skirtas subjekto, teikiančio prejudicinio sprendimo prašymą, sampratos analizei bei vertinimui, kokias pasekmes sukelia neteisingas „teismo“ suvokimas, ar tai trukdo nacionalinėms institucijoms pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra. Taip pat nebuvo išanalizuotas įvairių nacionalinių institucijų grupių poreikis ir teisė kreiptis į Teisingumo Teismą. Būtent tokius aspektus Lietuvos institucijų kontekste autorė nagrinėjo savo disertacijoje.

Tyrimo mokslinis naujumas ir reikšmė

Disertacinis darbas yra naujas keletu aspektų. Pirmiausiai, Lietuvos teisės doktrinoje naudojantis naujausia ESTT jurisprudencija, pirmą kartą kompleksiškai tiriamas subjektas, galintis teikti prejudicinį klausimą: išsamiai analizuojama kaip valstybės narės teismas suprantamas teisės aktuose ir ESTT jurisprudencijoje, sampratos istorinė raida, išnagrinėti kriterijai, kuriuos Teisingumo Teismas taiko vertindamas besikreipiančios institucijos tinkamumą bei nustatyti esminiai reikalavimai, kuriuos turi atitikti nacionalinė institucija, teikianti prejudicinio sprendimo prašymą.

Antra, darbe atskleidžiamos subjektų, galinčių kreiptis prejudicinio sprendimo, sampratos netinkamo aiškinimo pasekmės, tiriama, ar tikslaus „teismo“ apibrėžimo nebuvimas nekliudo nacionaliniams subjektams pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra. Disertaciniame tyrime analizuojamos įvairių nacionalinių institucijų grupių galimybės kreiptis į Teisingumo Teismą, vertinama, kokią reikšmę tokių institucijų ir ESTT bendradarbiavimui turi tikslus „teismo“ apibrėžimas. Tyrimo duomenys, kartu su antrame darbo skyriuje atlikta ESTT praktikoje taikomų subjektiškumo kriterijų analize, padėjo identifikuoti „teismo“ sampratos trūkumus ir pateikti siūlymus subjekto sąvokos apibrėžimui. Autorė darbe daugiau dėmesio skyrė Lietuvos institucijų, nagrinėjančių ginčus, atitikimą Teisingumo

---

[20] Tamavičiūtė, V. *Prejudicinis sprendimas dėl Europos Sąjungos teisės akto galiojimo*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

[21] Valutytė, R. *Valstybės atsakomybė dėl nacionalinių galutinės instancijos teismų sprendimų*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.

[22] Prapiestytė, D. *Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos teisingumo teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012.

Teismo taikomiems subjektiškumo kriterijams, įvertino tokių institucijų poreikį ir galimybes prašyti prejudicinio sprendimo, analizavo, ar subjekto neapibrėžtumas gali užkirsti kelią pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra, kai institucijos neteisingai suvokia savo teisę ar net pareigą kreiptis į ESTT.

Autorė pažymi, kad šis darbas – tai pirmas išsamus prejudicinio sprendimo procedūros subjekto, galinčio kreiptis į Teisingumo Teismą, kompleksinis tyrimas, todėl jis svarbus tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu ir gali tapti tolimesnių mokslinių tyrimų šia tema pagrindu, suteikti postūmį naujoms įžvalgoms tiek Lietuvos, tiek kitų šalių institucijų kontekste. Autorės manymu, būtų naudinga, jei į pasiūlymus sukonkretinti „teismo" sąvoką atsižvelgtų Teisingumo Teismas – tai įneštų daugiau aiškumo į ESTT ir nacionalinių subjektų bendradarbiavimą, padėtų tam tikroms nacionalinėms institucijoms suvokti save kaip prejudicinio sprendimo procedūros subjektą ir tuo pačiu prisidėtų prie sklandesnio vieningo ES teisės aiškinimo ir taikymo. Disertacinis tyrimas atskleidžia problemas, kylančias dėl to, kad subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimų prašymą, samprata nėra aiškiai apibrėžta. Tikėtina, kad sukonkretinus subjekto sąvoką Lietuvos institucijos aktyviau kreiptųsi į ESTT, taip būtų geriau įgyvendinami vienodo ES teisės aiškinimo ir taikymo principai bei užtikrinamos piliečių teisės. Autorė atliko ES valstybių narių kreipimosi į ESTT statistinę analizę, iš kurios paaiškėjo, kad iki šios dienos (2015 m.) Lietuva buvo tarp valstybių, pateikusių mažiausiai prejudicinio sprendimo prašymų: Lietuva į ESTT kreipėsi 29 kartus (reiktų pastebėti, kad visi prašymai prejudicinio sprendimo ESTT buvo priimti[23]), Malta – 2, Slovėnija – 10 kartų, Kipras – 7 kartus, Estija pateikė 15 prejudicinio sprendimo prašymų[24].

Pagrindiniai disertacijos teiginiai ir tyrimo rezultatai gali būti panaudoti Stokholmo programos užtikrinimui[25], universitetų ir kolegijų ES teisės specialybių studentų mokymo procese, rengiant mokymo medžiagą. Pastebėtina, kad vystant nacionalinių teismų dialogą su ESTT reikšmingas vaidmuo tenka nacionaliniams teisėjams – svarbu, kad jų žinios apie ES teisę būtų pakankamo lygio ir tai užtikrintų, kad esminiai klausimai, susiję su vieningu ES teisės taikymu ir aiškinimu, pasiektų Teisingumo Teismą. Būtent todėl prioritetinis uždavinys ES mastu – nacionalinių teisėjų ir kitų teisininkų ES žinių tobulinimas[26]. Autorės nuomone, tokios iniciatyvos yra labai sveikintinos ir naudingos, kadangi nuo subjekto, galinčio kreiptis prejudicinio sprendimo į ESTT, požiūrio ir žinių apie ES teisę lygio labai priklauso prejudicinio sprendimo klausimų formulavimas bei svarbos įvertinimas, subjekto gebėjimas tinkamai, veiksmingai ir atsakingai naudotis prejudicinio sprendimo institutu. Darbe

---

[23] Prapiestytė D. Cooperation between the Lithuanian courts and the Court of Justice of the European Union – experience. *Lithuanian legal system under the influnce of the European Union law. The 10th anniversary of the Lithuanian membership in the European Union.* Vilnius: Faculty of law, Vilnius University, 2014, p. 667.

[24] Duomenys iš Teisingumo Teismo 2013 m. metinio pranešimo, ES Teisingumo Teismo Svetainė internete: http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-06/qdag14001ltc.pdf/; prisijungta 2014 08 11.

[25] Kone svarbiausias pastarųjų metų dokumentas šioje srityje – tai Stokholmo programa (Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui. Europos vadovų tarybos pranešimas. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*.2010/C 115/01), kuriai 2009 m. gruodžio mėn. pritarė nacionalinės vyriausybės. Dokumente ES raginama padidinti paramą nacionaliniams mokymo projektams ir kurti ES lygmens mokymo sistemą.

[26] Prie mokymo Komisija prisidės savo elektroniniu portalu (*European Justice* portalas [interaktyvus], prieiga internete https://e-justice.europa.eu/; prisijungta 2014-01-20) – vieno langelio principu veikiančia ES duomenų baze apie visų ES šalių teisės sistemas ir kreipimosi į teismą procedūras – taip pat pateikdama praktinių mokymo metodikos ir vertinimo gairių.

išanalizuoti kriterijai, keliami subjektams, turintiems teisę pateikti prejudicinio sprendimo prašymus bei atliktas tyrimas, įvertinantis Lietuvos subjektų galimybes kreiptis į ESTT, bus naudingi teisėjams, teisinius ginčus nagrinėjančių ir su ES teise susiduriančių institucijų atstovams – potencialiems prejudicinio sprendimo sistemos dalyviams, taip pat privačia teisės praktika besiverčiantiems advokatams, ypač dirbantiems ES teisės srityje.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad institucijos, atitinkančios ESTT nustatytus kriterijus, kurios nagrinėdamos ginčus susiduria su tinkamo Europos Sąjungos teisės aktų išaiškinimo klausimais, neretai nesikreipia į Teismą manydamos, kad tokią teisę turi tik nacionaliniai teismai (iš 22 apklaustų institucijų 14 atsakė būtent taip). Tai akivaizdžiai rodo, kad kai kurie subjektai net nesvarsto galimybės į ESTT kreiptis patiems.

Autorės manymu, disertacija dėl joje iškeltų aktualių problemų bus įdomi ir teisės teoretikams, mokslininkams bei praktikams, inicijuos mokslinės bendruomenės diskusijas. Be to, šis disertacijos tyrimas galėtų būti naudojamas tobulinant teisėjų, advokatų ir valstybinių institucijų, taikančių ES teisę ir nagrinėjančių ginčus, atstovų kvalifikaciją, tapti pagalbine priemone, padedančia institucijoms įvertinti savo galimybę gauti ESTT išaiškinimą dėl ES teisės.

Tyrimo metodologija

Rengiant darbą ir atliekant tyrimą buvo naudojami tokie informacijos rinkimo ir apdorojimo metodai: istorinio tyrimo, informacijos analizės, lyginamasis, sisteminės analizės, aprašomasis, lingvistinis bei apibendrinimo metodai.

1. *Istorinio tyrimo* metodas naudotas atskleidžiant prejudicinio sprendimo instituto istorinę raidą, subjekto, turinčio teisę kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo, sampratos kaitą teisės aktuose ir ESTT praktikoje.
2. *Informacijos analizės metodas*. Naudojant šį metodą buvo analizuojami disertacijos temai svarbūs lietuvių ir užsienio šalių autorių darbai, aiškinamasi, kokie tyrimai šioje srityje buvo atlikti, kokios išvados padarytos. Nagrinėjamos Sutartys, reikšmingiausios Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prejudicinio sprendimo bylos, nustatyti kertiniai Europos Sąjungos principai ir sprendimai, kuriais Teismas pripažino tam tikras institucijas subjektu, galinčiu kreiptis prejudicinio sprendimo, pagal SESV 267 str., taip pat institucijų veiklos dokumentai, mokslininkų tyrimai bei kita tyrimo objektui svarbi informacija.
3. *Lyginamasis metodas* padėjo ištirti kaip Europos Sąjungos valstybių narių, tame tarpe ir Lietuvos institucijos atitinka prejudicinio sprendimo procedūros subjektams keliamus reikalavimus, kuriuos ESTT taiko savo praktikoje. Taip pat metodas buvo taikomas mokslininkų požiūrių į tapačius reiškinius palyginimui bei požiūrių skirtumų identifikavimui.
4. *Sisteminės analizės metodas* padėjo apibrėžti disertacijoje analizuojamus kriterijus, taikomus nustatant subjektus, atitinkančius teismo sampratą SESV 267 str. prasme.
5. *Aprašomasis metodas* padėjo atskleisti disertaciniam tyrimui svarbią subjekto, galinčio kreiptis prejudicinio sprendimo į ESTT, sampratos istorinę tendenciją, subjekto vietą ir reikšmę, aptarti ESTT praktikoje išskirtus teismo pagal SESV 267 str. kriterijus.
6. *Lingvistinis metodas* naudotas nustatant disertacijoje aptariamų teisinių sąvokų reikšmę bei jų tarpusavio santykį galiojančio teisinio reguliavimo kalbinės išraiškos kontekste. Nagrinėjama literatūra buvo ne tik lietuvių kalba, todėl svarbu atsižvelgti ir į gramatikos, sakinių sandaros bei kitas taisykles.

7. *Anketinis metodas* pasitelktas renkant duomenis apie Lietuvos institucijas, galimai nagrinėjančias ginčus ir susiduriančias su ES teisės taikymu. Buvo sudarytas klausimynas (anketa) su atvirais klausimais ir išsiųstas Lietuvos valstybinėms institucijoms. Apklausos rezultatų analizė svarbi teoriniu ir taikomuoju požiūriu, nes tai leidžia patikrinti teorinius teiginius, išryškinti socialinių procesų bei reiškinių dėsningumus, tendencijas, taip pat – parengti moksliškai pagrįstas rekomendacijas.
8. *Apibendrinimo metodas*. Naudojant šį metodą buvo apibendrinta naudota literatūra, teismų praktika ir daromos darbo išvados.

Pastabos dėl terminijos

Autorė pastebi, kad įsigaliojus Lisabonos Sutarčiai Europos Bendriją (EB) pakeitė Europos Sąjunga (ES). EB Sutartis pervadinta Sutartimi dėl Europos Sąjungos Veikimo (SESV). Dalis tiriamojo darbo buvo atliekama galiojant ankstesniems terminams (analizuojant iki Lisabonos Sutarties įsigaliojimo susiformavusią teisminę praktiką bei parašytus mokslininkų darbus, kuriuose vartojami senieji terminai), todėl siekiant išvengti neaiškumų autorė savo darbe naudoja tik aktualią terminiją. Išskyrus atvejus, kai tai būtina pagal kontekstą ar aptariant istorinį aspektą. Atitinkami pakeitimai atlikti ir cituojant naudotus šaltinius.

Atkreiptinas dėmesys, kad pasikeitė teisminių ES institucijų pavadinimai, o dabartinis Europos Sąjungos Teisingumo teismas apima tris teismus: ESTT (anksčiau – ETT), Bendrąjį teismą (anksčiau – Pirmos Instancijos Teismas (PIT) ir Tarnautojų teismą. Šiame darbe tiriami subjektai, galintys kreiptis tik į ESTT.

Terminai: subjektas, galintis kreiptis prejudicinio sprendimo į ESTT; subjektas, teikiantis Teisingumo Teismui prejudicinio sprendimo prašymą, valstybės narės teismas pagal SESV 267 str ir teismas pagal SESV 267 str. šiame darbe vartojami kaip sinonimai, taip pat ir generalinių advokatų teikiamos nuomonės ar išvados.

I. SUBJEKTO, TEIKIANČIO ESTT PREJUDICINIO SPRENDIMO PRAŠYMĄ, VIETA IR REIKŠMĖ PREJUDICINIO SPRENDIMO PROCEDŪROJE

Subjekto, turinčio teisę kreiptis prejudicinio sprendimo, samprata ir sampratos apibrėžties tinkamumas negali būti vertinamas izoliuotai, neatsižvelgiant į kontekstą, kuriame jis veikia. Šioje darbo dalyje analizuojama, kokią vietą prejudicinio sprendimo procedūroje užima subjektas, teikiantis Teisingumo Teismui prejudicinio sprendimo prašymą, kokias pasekmes gali sukelti netinkama jo samprata. Pirmiausia aptariamas pats prejudicinio sprendimo institutas.

1.1. Prejudicinio sprendimo institutas

Europos Sąjungos „teisminės architektūros[27]“ pamatus padėjusi pirmosios Bendrijos – Europos Anglių ir plieno bendrijos sutartis (vadinama Paryžiaus sutartimi)[28], numatė ir nepriklausomą, nuolatinę teisminę instituciją – Teisingumo Teismą, kuriam buvo suteikta jurisdikcija spręsti dėl tinkamo Sutarties nuostatų taikymo: nagrinėti ieškinius, pateiktus prieš valstybes nares ar Bendrijos institucijas, ieškinius dėl esminių procedūrinių pažeidimų ar Sutarties pažeidimų, panaikinti kitų Bendrijos organų aktus[29], įvertinti Sutarčiai padarytą žalą neteisėtu aktu arba tam tikrų funkcijų neatlikimu[30], priimti prejudicinį sprendimą dėl Vyriausiosios Valdybos teisės aktų, kuriais abejoja valstybės narės teismas[31]. EAPB 41 str. laikomas prejudicinio sprendimo instituto ištakomis, jo pagrindu vėliau formavosi dialogas tarp valstybių narių ir Bendrijos lygio teisminių institucijų.

Teisingumo Teismo jurisdikcija priimti prejudicinius sprendimus pirmą kartą aiškiai nustatyta 1957 m. pasirašytoje Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartyje[32]. EEB 177 str. įtvirtinta, kad Teisingumo Teismas priima prejudicinį sprendimą dėl: pačios EEB Sutarties aiškinimo; Bendrijos institucijų aktų galiojimo ir aiškinimo; Tarybos aktu įkurtų įstaigų statutų aiškinimo, kai tuose statutuose tai numatyta. Taip pat nurodyti pagrindai, kada valstybės narės teismas gali arba privalo kreiptis prejudicinio sprendimo: 177 str. 1 dalyje išvardintiems klausimams iškilus valstybės narės teisme, tas teismas, manydamas, kad sprendimui priimti reikia nutarimo šiuo klausimu, gali prašyti Teisingumo Teismo priimti dėl jo prejudicinį sprendimą. O klausimui iškilus nagrinėjant bylą valstybės narės teisme, kurio sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiamas, tas teismas privalo

---

27 Tokį terminą pateikė Jacqué, J.P.; Joseph, H.; Weiler H. On the Road to European Union – A new Judicial Architecture: an Agenda for the Intergovernmental Conference. 27, *Common Market Law Review* 185, 1990.

28 Treaty establishing the European Coal and Steel Community. Oficialus Europos Sąjungos portalas [interaktyvus]. Prieiga internete http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_en.htm/; prisijungta 2013-10-20.

29 *Ibid.,* 32, 34, 38 str.

30 *Ibid.,* 40 str.

31 *Ibid.,* 41 str.

32 Treaty establishing the European Economic Community (EEC).1957-03-25. Europos Sąjungos teisės portalas [interaktyvus], prieiga internete http://old.eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm/; prisijungta 2013-11-10.

kreiptis į Teisingumo Teismą[33]. Analogiška nuostata, nurodanti, kada valstybių narių teismai gali ir privalo kreiptis prejudicinio sprendimo, įtvirtinta ir Europos atominės energijos bendrijos (Euratomo) steigimo sutartyje[34].

Prejudicinio instituto „rėmai", įtvirtinti Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje, nuo EEB 177 str.[35] nuostatų pakito nedaug ir skamba taip:

„Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinį sprendimą dėl:

a) Sutarčių išaiškinimo;

b) Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo ir išaiškinimo;

Tokiam klausimui iškilus valstybės narės teisme, tas teismas, manydamas, kad sprendimui priimti reikia nutarimo šiuo klausimu, gali prašyti Teismą priimti dėl jo prejudicinį sprendimą.

Tokiam klausimui iškilus nagrinėjant bylą valstybės narės teisme, kurio sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiamas teismine tvarka, tas teismas dėl jo kreipiasi į Teismą.

Tokiam klausimui iškilus valstybės narės teisme nagrinėjant bylą, susijusią su sulaikytu asmeniu, Teismas sprendimą priima kiek galima greičiau."[36]

Galima drąsiai teigti, kad prejudicinio sprendimo procedūra yra viena svarbiausių Europos Sąjungos teisės procesinių nuostatų. Ji garantuoja nuoseklią ir veiksmingą ES teisės apsaugą Europos piliečiams bei atneša dvejopą naudą: užtikrina vienodą ES teisės taikymą visoje Europos Sąjungoje bei užmezga veiksmingą nacionalinių teismų ir ESTT bendradarbiavimą, įtvirtina jų procesinį ryšį.

Prejudicinio sprendimo procedūros reikšmę pažymėjo Steiner, Woods ir Twigg-Flesner, pareiškę: „Beveik visi pagrindiniai Teisingumo Teismo principai buvo nustatyti kreipimosi į Teismą prejudicinio sprendimo pagal EB Sutarties 234 str. *(dabar – SESV 267 str.)* kontekste. Procedūra apima daugiau nei 50% visų ETT *(dabar – ESTT)* bylų, todėl praktiškai vaidina pagrindinį vaidmenį vykdant ir taikant EB *(dabar – Europos Sąjungos)* teisę"[37]. Žvelgiant istoriniu aspektu, per prejudicinio sprendimo mechanizmą buvo aiškinamos esminės laisvės, vyrų ir moterų lygiateisiškumo klausimai, dauguma esminių Europos Bendrijos *(dabar – Europos Sąjungos)* teisės klausimų, todėl jis gali būti vertinamas kaip *„priemonė, per kurią buvo išvystytos tokių koncepcijų kaip tiesioginio veikimo ir teisės viršenybės užuomazgos*"[38].

Prejudicinio sprendimo mechanizmas yra gyvybiškai svarbus užtikrinant Europos Sąjungos funkcionavimą. Skirtingų nacionalinių teisinių sistemų požiūris į ES teisės normas skiriasi, dėl to gali kilti pavojus ES teisės vienodumui ir Sutartyse nustatytiems ES tikslams.

---

[33] Treaty establishing the European Economic Community (EEC).1957-03-25. Europos Sąjungos teisės portalas [interaktyvus], prieiga internete http://old.eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm/; prisijungta 2013-11-10.

[34] Treaty establishing the European Atomic Energy Community (EURATOM). *Official Journal of the European Union*. 2010, C 84/1, 2010-03-30(consolidated version).

[35] Treaty establishing the European Economic Community (EEC).1957-03-25. Europos Sąjungos teisės portalas [interaktyvus], prieiga internete http://old.eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm/; prisijungta 2013-11-10.

[36] Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys.* 2010, OL C 83.

[37] Steiner, J.; Woods, L.; Twigg-Flesner, C. *EU Law*, Oxford: OUP, 9th ed. 2006, p. 193.

[38] Craig, P.; De Búrca, G. EU Law: Text, Cases, and Materials, 3rd ed. Oxford: *Oxford University Press,* 2003. p.15.

Tačiau prejudicinio sprendimo procedūros dėka Europos Sąjungos valstybių narių teismai, abejojantys dėl ES teisės akto taikymo ar galiojimo, arba manantys, kad sprendimui priimti reikia nutarimo konkrečiu klausimu, gali (ir tam tikrais atvejais – privalo) kreiptis į ESTT. Labai svarbu pastebėti, kad bendras kreipimosi procedūros tikslas yra išlaikyti nacionalinio teismo nepriklausomumą, tuo pačiu apsaugant „*nacionalinę teismų praktiką, nesuderintą su Bendrijos (Sąjungos – autorės pastaba) teisės normomis, nuo taikymo bet kurioje valstybėje narėje*“[39].

Tam, kad ESTT priimtų jam teikiamą prejudicinio sprendimo prašymą, turi būti įgyvendintos 3 sąlygos:

- ✓ besikreipianti institucija turi būti teismas pagal SESV[40] 267 str.[41];
- ✓ besikreipianti institucija turi atitikti SESV 267 straipsnyje nustatytą „valstybės narės“ teismo sąlygą[42];
- ✓ prejudicinis sprendimas turi būti esminis prašymą pateikusiai institucijai sprendžiant konkrečią bylą, susijęs su ES teisės aiškinimu arba galiojimu bei privalomas tokį prašymą pateikusiai institucijai[43].

ES teisė jau seniai neapsiriboja tik komercijos ir prekybos sritimis – dabar ji apima įvairius aspektus, susijusius su asmens laisve, saugumu, prieglobsčiu, vizomis, baudžiamąja teise ir pan., todėl ir prejudicinių sprendimų klausimų ratas gerokai išsiplėtė, tačiau pagrindinis procedūros tikslas liko toks pat – neleisti Europos Sąjungos teismuose priimti sprendimų, skirtingai taikančių ES teisę.

SESV 267 str. taip pat atlieka labai svarbią asmens teisių apsaugos funkciją, nes siūlo individui galimybę pasitelkti ES teisę nacionaliniame teisme. Suprantama, faktiškai besibylinėjantis asmuo neturi teisės pats kreiptis į Teisingumo Teismą, tačiau tai gali padaryti per nacionalinį teismą, todėl SESV 267 str. vis dažniau pasitarnauja asmenims, manantiems, kad Sąjungos institucijų veiksmai pažeidžia ES teisę. Tokiu būdu, remiantis Teisingumo Teismo prejudiciniais sprendimais, buvo išvystyta visa eilė esminių ES teisės principų: *Costa v. E.N.E.L.*[44] byloje Teismas, pasinaudodamas prejudiciniu sprendimu, išaiškino ES teisės viršnacionalinį pobūdį ir šios teisės sistemos savitumą, lyginant su kitomis egzistuojančiomis teisės sistemomis; *Van Gend en Loos*[45] bylos prejudiciniame sprendime Teismas įtvirtino tiesioginio veikimo mechanizmą, kuris įgalino piliečius remtis ES teise tiesiogiai nacionaliniame teisme; *Simmenthal I*[46] bylos prejudiciniame sprendime Teismas išplėtojo ES teisės

---

39 Byla C-107/76 *Hoffmann-La Roche AG / Centrafarm Vertriebgeselschaft Pharmazeutischer Erzeugnisse mbH* [1977] ECR 00957.

40 Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2010, OL C 83.

41 Byla C 516/99 *Walter Schmid* [2002] ECR I-4573 ir Byla C-259/04 *Elizabeth Florence Emanuel prieš* Continental Shelf [2006] ECR I-3089.

42 Byla C-321/97 *Andersson and Wåkerås-Andersson* [1999] ECR I-3551, paras 25, 27 ir 30 (byloje tiek ESTT, tiek visos šalys įtrauktos į bylą, pripažino, kad tik „valstybės narės teismas“ gali pateikti prašymą).

43 Byla C-309/96 *Daniele Annibaldi prieš Sindaco del Comune di Guidonia and Prezidente Regione Lazio* [1997] ECR I- 7493 ir Byla 244/80 *Pasquale Foglia prieš Mariella Novello* [1981] ECR 3045, para 18.

44 Byla C - 6/64 *Flaminio Costa / E.N.E.L.* [1964] ECR 1141.

45 Byla C-26/62 *Van Gend & Loos*[1963] ECR 3.

46 Byla C- 106/77 *Amministrazione delle finanze dello Stato prieš Simmenthal* [1978] ECR 00629.

viršenybės principą, kuris įpareigojo nacionalinius teismus taikyti Sąjungos teisę jai teikiant pirmenybę nacionalinės teisės atžvilgiu. Be to, prejudicinio sprendimo dėka Teisingumo Teismas įtvirtino valstybių narių pareigą garantuoti veiksmingą ES teisių apsaugą ir atsakomybę už Sąjungos teisės pažeidimus[47], plėtojo pagrindinių keturių laisvių turinį, vyrų ir moterų lygiateisiškumo, žmogaus teisių apsaugos ir pagarbos bei daugelį kitų šiuo metu visuotinai priimtinų ES teisės principų. Tuo pačiu prejudicinio sprendimo mechanizmas padeda Teisingumo Teismui pašalinti ES teisės spragas bei prieštaravimus[48].

Prejudicinio sprendimo mechanizmas negalėtų tinkamai funkcionuoti be joje dalyvaujančių nacionalinių subjektų – teismų ar kitų institucijų, pateikiančių prejudicinių sprendimų prašymus. Kitame skyriuje analizuojama, kokį vaidmenį tokie subjektai atlieka prejudicinio sprendimo procedūroje.

1.2. Teikiančio prašymą subjekto vaidmuo prejudicinio sprendimo sistemoje

Nuo pat prejudicinio sprendimo sistemos ištakų Teisingumo Teismas įvardijo santykius tarp savęs ir nacionalinio teismo kaip nehierarchinę bendradarbiavimo procedūrą tarp lygiaverčių partnerių, kurių kiekvienas atsako už savo griežtai apibrėžtus tikslus. Taikydamas prejudicinio sprendimo mechanizmą ESTT plėtojo precedento doktriną, nes kiekvienas nacionalinis teismas, susiduriantis su Teisingumo Teismo išspręstu klausimu turi vadovautis ankstesniu Teismo sprendimu. Ši doktrina pakeitė Teismo ir nacionalinių teismų santykį iš horizontaliojo ir dvišalio į vertikalų-daugiašalį ir padarė nacionalinius teismus ES teisminės hierarchijos dalimi[49]. ESTT atlieka papildančią funkciją, o ne veikia kaip aukštesnis teismas – jų santykiai su nacionaliniu teismu yra bendradarbiaujantys[50]. Tai, kad procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo grindžiamas Teisingumo Teismo ir valstybių narių teismų bendradarbiavimu, nuolat pabrėžia ir pats ESTT[51].

Nacionaliniai teismai, dalindamiesi ES jurisdikcija su Teisingumo Teismu, tampa Europos Sąjungos teismais. Sutartys jų tokiais neįvardija, tačiau ši funkcija vykdoma per prejudicinio sprendimo procedūrą. Žymus Airijos teisininkas, Briuselio advokatūros narys John Temple Lang dar 1997 m. rašė: „Kiekvienas nacionalinis teismas Europos Sąjungoje dabar yra Europos Sąjungos teismas. Nacionaliniai teisėjai kartu su Teisingumo Teismu turi pareigą prižiūrėti, ar taikant ir aiškinant Sutartis ES teisė yra gerbiama. Kiekvienas nacionalinis teismas, nepriklausomai nuo jo galių, yra Europos Sąjungos teismas, turintis galią taikyti ES teisę. Ši pareiga yra suteikta Europos Sąjungos konstitucinės teisės.“[52] Atsižvelgiant į tai,

---

47 Sujungtos bylos C-6/90 ir C-9/90 *Francovich* [1991] ECR I-5357; Sujungtos bylos C-46/93 ir C-48/93, *Brasserie du Pêcheur* [1996] I-1029.

48 Anderson D.; Demetriou M. *References to the European Court* 2nd Edition. Sweet & Maxwell, 2002, p. 56.

49 Craig, P.; De Burca, G. EU Law: Text, Cases and Materials, 2nd ed. Oxford: *Oxford University Press*, 1998. p. 414-242.

50 Schermers, G.; Waelbroeck, D.F. *Judicial Protection in the European Communities*, 6th ed. Deventer: Kluwer 684, 2001, p. 258.

51 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų pateikti prejudicinio sprendimo prašymą pateikimo. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys.* 2012/C 228/01.

52 Temple, J.L. *The duties of national courts under Comunity Constitutional law.* Oxford: Oxford Press, 1997, p. 3

kad ES Sutarties kūrėjai, suformavę prejudicinio sprendimo procedūrą, neturėjo jokio tarptautinio modelio, kuriuo būtų galėję vadovautis, procedūrą galima vertinti kaip progresyvią nacionalinio ir tarptautinio teismo bendradarbiavimo formą[53].

Pažymėtina, kad nagrinėjant bylas pagal EB 234 straipsnį (dabar – SESV 267 str.), laikomasi kompetencijų pasidalijimo tarp Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų principo – ESTT negali tikrinti, ar sprendimas, dėl kurio į jį buvo kreiptasi, buvo priimtas laikantis nacionalinių teismų santvarkos ir teismo proceso normų[54]. Teismas tai patvirtino *WWF* byloje[55], kurioje buvo ginčijama, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nebuvo kompetentingas priimti sprendimą iš esmės nagrinėjamoje pagrindinėje byloje. ESTT pažymėjo, kad, atsižvelgiant į funkcijų paskirstymą tarp jo ir nacionalinių teismų, Teisingumo Teismas neturi kompetencijos nuspręsti, ar sprendimas, kuriuo klausimas buvo perduotas jam, buvo priimtas pagal nacionalinės teisės taisykles reglamentuojančias nacionalinių teismų ir jų procedūrų organizavimo tvarką[56]. *Asnef-Equifax* byloje[57] buvo pateiktas prejudicinio sprendimo prašymas dėl EB sutarties 81 straipsnio išaiškinimo. ES Komisija pastebėjo, kad *Tribunal de Defensa de la Competencia* sprendimas grindžiamas ne EB 81 straipsniu, bet kito teisės akto straipsniais, ir suabejojo, ar *Tribunal Supremo*, kaip kasacinė instancija, gali taikyti kitas teisines nuostatas nei tos, kurias taikė žemesniosios instancijos.

ESTT yra saistomas besikreipiančio teismo sprendimo kreiptis prejudicinio sprendimo, kol sprendimas nepanaikintas pagal nacionalinius įstatymus apeliacine tvarka[58]. Tokią Teismo poziciją rodo nemažai bylų. Pavyzdžiui, *Radlberger Getränkegesellschaft* byla[59], kurioje pagrindinės bylos atsakovės manymu, ieškinys buvo pateiktas ne kompetentingam teismui. Teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į kompetencijos pasidalijimą tarp Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų, pirmasis negali tikrinti, ar sprendimas, kuriuo į jį buvo kreiptasi, buvo priimtas laikantis nacionalinių teismų santvarkos ir teismo proceso normų[60]. Todėl

---

53 Association of Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union, 18th Colloquium in Helsinki, 20 and 21 May 2002, General report on the colloquium subject „*The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities*“, p. 10.

54 Byla C-238/05 *ASNEF-EQUIFAX* [2006] ECR I-11125, paras 14.

55 Byla C-435/97 *WWF* [1999] ECR I-5613.

56 *Ibid*., para 33.

57 Byla C-238/05 *ASNEF-EQUIFAX* [2006] ECR I-11125.

58 Byla C-65/81 *Reina* [1982] ECR 33, paras 6-8; byla C-33/99 *Fahmi ir Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado* [2001] ECR I-2415, para 28; byla C-309/02 *Radlberger Getränkegesellschaft* [2004] ECR I-11763, paras 25-29.

59 Byla C-309/02 *Radlberger Getränkegesellschaft* [2004] ECR I- 11763. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo susijęs su 1994 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų ir EB 28 straipsnio išaiškinimu. Jis buvo pateiktas nagrinėjant gėrimus gaminančių Austrijos bendrovių *Radlberger Getränkegesellschaft mbH & Co*. ir *S. Spitz KG* ieškinį Badeno-Viurtenbergo federalinei žemei. Pagrindinės bylos atsakovė manė, kad Teisingumo Teismas turi atmesti prejudicinius klausimus kaip nepriimtinus, nes ieškinys pagrindinėje byloje yra nepriimtinas dėl to, kad pateiktas Badeno-Viurtenbergo federalinei žemei. Neturėdama jokios (įstatymų ar poįstatyminių) teisės aktų leidybos kompetencijos šioje srityje, ši federalinė žemė tik įgyvendina federalinės teisės aktus. Pagrindinės bylos atsakovės nuomone, ieškinys šiuo klausimu kompetentingame teisme, t. y. *Verwaltungsgericht Berlin* (Berlyno administracinis teismas), turėjo būti pateiktas Federacijai. Lygiagrečiuose procesuose keli Vokietijos administraciniai teismai jau konstatavo panašių ieškinių nepriimtinumą.

60 Sujungtos bylos C-332/92, C-333/92 ir C-335/92 *Eurico Italia ir kt*. [1994] ECR I-711, para 13; byla C-435/97 *WWF ir kt*.[1999] ECR I-5613, para 33; bylą C-371/97 *Gozza ir kt*. [2000] ECR I-7881,

Teismas privalo laikytis valstybės narės teismo sprendimo kreiptis, jeigu šis nėra panaikintas nacionalinėje teisėje numatyta apeliacine tvarka[61]. Tokią pačią poziciją Teismas išreiškė kilus klausimui dėl nacionalinio teismo jurisdikcijos *Burtscher* byloje[62] bei *Celestini* byloje[63] (klausimas susijęs su prašymą pateikusio nacionalinio teismo tarptautine jurisdikcija).

Nacionalinio teismo vaidmenį prejudicinio sprendimo sistemoje Teisingumo Teismas įvardijo dar 1974 m., *Rheinmühlen* byloje apibrėždamas prejudicinio sprendimo paskirtį ir tikslą: „EEB sutarties 177 straipsnis (dabar – SESV 267 str.) turi užtikrinti, kad ši teisė visose valstybėse narėse turėtų tokį pat poveikį […]. Tuo pačiu straipsnio paskirtis yra apskritai užtikrinti EB (dabar – ES) teisės taikymą, sudarant galimybę nacionaliniam teisėjui pašalinti sunkumus, galinčius atsirasti iš būtinybės valstybėse narėse visa apimtimi taikyti EB (dabar – ES) teisę."[64] Taigi, Europos Sąjungos valstybių nacionaliniai teismai atlieka esminį vaidmenį, užtikrinant tinkamą Europos teisinės sistemos funkcionavimą, nes per prejudicinio sprendimo procedūrą užtikrina tinkamą ES teisės aktų taikymą, kad visi ES piliečiai galėtų naudotis savo teisėmis, kurias jiems suteikė ES teisės aktai. Tai reiškia, kad veiksminga ES teisės aktų apsauga, vienodas Europos teisės aiškinimas ir taikymas pirmiausiai priklauso nuo valstybių narių teismų kompetencijos ir jų požiūrio į bendradarbiavimą su Teisingumo Teismu.

Nacionalinis teismas ne tik savarankiškai sprendžia, ar kreiptis į Teismą, tačiau ir pats formuluoja prejudicinio sprendimo prašymo turinį. Pasak A. Arnull, nacionalinio teismo prašymo formuluotė paprastai nubrėžia prejudicinio sprendimo ribas.[65] Būtent ši nacionalinio teismo kompetencija kelia nemažai pavojų, kadangi nacionalinis teismas gali netinkamai suformuluoti prašymą ir nutolti nuo bylos šalims aktualaus klausimo.[66] Teisingumo Teismas, nagrinėdamas bylą dėl teisės akto galiojimo, remiasi prašyme pateiktu pagrindu[67], todėl bylos šalys yra visiškai priklausomos nuo nacionalinio teismo pozicijos formuojant klausimą Teismui. Svarbu pažymėti, kad netinkamai išdėstytos faktinės aplinkybės ar nacionalinės teisės normos, gali tapti pagrindu, dėl kurio Teisingumo Teismas nepriims prejudicinio sprendimo prašymo.[68] Išimtinės teisės nacionaliniams teismams suteikimas spręsti dėl prejudicinio sprendimo reikalingumo reiškia, jog teisė į veiksmingą teisminę gynybą priklauso nuo nacionalinio teismo valios, kartais – net nuo konkretaus teisėjo patirties, žinių ar palankumo proceso šaliai.

Valstybės narės įstatymai negali uždrausti nacionaliniam teismui kreiptis prejudicinio sprendimo. Tai ypač svarbu, kai nacionalinis teismas turi nustatyti, ar nacionalinės teisės

---

para 30.

61 Byla C-309/02 *Radlberger Getränkegesellschaft* [2004] ECR I- 11763, paras 26.

62 Byla C-213/04 *Burtscher* [2005] ECR I-10309. Burtscher byloje prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo susijęs su EB steigimo sutarties 56 straipsnio aiškinimu. Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant *Sonntag* komunoje esančios sodybos ir žemės sklypo savininko E. Burtscher ieškinį dėl ilgalaikio šio nekilnojamojo turto nuomininko J. Stauderer, norinčio įsigyti šį turtą, iškeldinimo.

63 Byla C-105/94 *Celestini* [1997] ECR I-2971.

64 Byla 166/73 *Rheinmühlen Düsseldorf prieš Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* [1974] ECR 33.

65 Arnull, A. The use and abuse of article 177 EEC. *The Modern Law Review,* vol. 52, 1989, p. 119

66 Pavyzdžiui, Byla C-44/65 *Hessische Knappschaft prieš Singer ir Fils*[1965] ECR 1191.

67 Byla C-323/88 *Sermes* [1990] ECR I-3027.

68 Anderson D.; Demetriou M. *References to the European Court*. Second Edition. London: Sweet & Maxwell, 2002, p.120.

nuostata neprieštarauja Konstitucijai, nes kai kuriose valstybėse narėse galioja reikalavimas, kad toks klausimas pirmiausia turi būti sprendžiamas šalies konstituciniame teisme. Jei byla taip pat apima ES teisės aspektus, ESTT nurodymu, pareiga spręsti bylą konstituciniame teisme nedraudžia nacionaliniam (žemesnės instancijos) teismui kreiptis prejudicinio sprendimo[69], nes tik nacionalinis teismas, kuriame sprendžiama byla, yra kompetentingas nustatyti, ar turėtų būti kreipiamasi į Teisingumo Teismą[70]. Tokią situaciją iliustruoja *Simmenthal* byla[71]. Italijos teismas ESTT pateikė klausimą, ar nacionalinė teisė gali užkirsti kelią jam iš karto panaikinti nacionalinius teisės aktus, pažeidžiančius ES teisę. Pagal Italijos teisę tik Italijos konstitucinis teismas gali pripažinti, kad Italijos teisės aktas negali būti taikomas, o besikreipiantis Italijos žemesnės instancijos teismas tai gali padaryti tik ESTT sprendimo pagrindu. Teismas nusprendė, kad tokiu atveju nacionalinis teismas ne tik galėtų, bet ir turėtų panaikinti nacionalinį įstatymą tik Teisingumo Teismo sprendimo pagrindu. Taigi, ES teisė užkirto kelią nacionalinės teisės nuostatoms, kurios trukdytų nacionaliniam teismui kreiptis prejudicinio sprendimo į ESTT dėl nacionalinių nuostatų atitikties ES teisei[72].

Atkreiptinas dėmesys, kad taisyklė, pagal kurią nacionaliniam žemesnės instancijos teismui yra privalomas aukštesnės instancijos teismo ES teisės išaiškinimas, negali atimti iš žemesnės instancijos teismo galimybės kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo, nes tai galėtų pakenkti Teismo gebėjimui užtikrinti vienodą ES teisės taikymą visuose nacionalinių teisinių sistemų lygiuose. ESTT požiūrį į tokią situaciją iliustruoja *Rheinmühlen* byla[73], kurioje Federalinis Fiskalinis teismas (*Bundesfinanzhof*) kreipėsi į Teismą išaiškinimo, ar nacionalinio teismo teisė kreiptis prejudicinio sprendimo gali būti ribojama aukštesnės instancijos teismo sprendimu. Siekiant užtikrinti visišką ES teisės veikimą, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal nacionalinę teisę, įpareigojančią teismus, kurie nėra nacionaliniai galutinės instancijos teismai, laikytis aukščiausios instancijos nacionalinių teismų sprendimų, negalima panaikinti žemesnės instancijos nacionalinių teismų galimybės kreiptis į ESTT dėl ES teisės aiškinimo[74]. Net jeigu aukščiausios instancijos nacionalinis teismas nusprendė dėl būtinumo kreiptis prejudicinio sprendimo kitoje byloje dėl tos pačios problemos ir paneigė,

---

69 Lenaers, K.; Arts, D.; Maselis I. *Procedural Law of the European Union*. London: Sweet & Maxwell, 2006, p. 59.

70 Byla C-210/06 *Cartesio* [2008] ECR I-9641.

71 Byla 106/77 *Simmenthal* [1978] ECR 629.

72 Byla 106/77 *Simmenthal* [1978] ECR 629, para 24.

73 Byla C-166/73 *Rheinmühlen Düsseldorf prieš Einfuhr-und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* [1974] ECR I- 00033. Byloje Federalinis Fiskalinis teismas (*Bundesfinanzhof*) pagal EEB Sutarties 177 straipsnį (dabar SESV 267 str.) pateikė Teisingumo Teismui klausimą, ar 177 straipsnio antroji pastraipa (dabar 267 str. 2 pastraipa) suteikia „teismui, kurio sprendimai gali būti apskundžiami pagal nacionalinę teisę, visiškai nevaržomą teisę kreiptis į Teisingumo Teismą" ar „palieka nepakeistas prieštaraujančias nacionalinės teisės normas pagal kurias nacionalinis teismas yra saistomas aukštesnės instancijos teismo sprendimų teisės klausimais"? Panašu, kad klausimas buvo pateiktas po to, kai Vokietijos Fiskalinio teismo (*Finanzgericht)* sprendimas buvo apskųstas Federaliniam Fiskaliniam teismui. Apeliacija buvo atmesta ir byla grąžinta į Fiskalinį teismą pakartotinai svarstyti. Tačiau Mokesčių (fiskalinis) teismas mano, kad argumentai, kuriais Federalinis Mokesčių (fiskalinis) teismas rėmėsi, kai atmetė pirmąjį sprendimą, prieštaravo Bendrijos teisei. Mokesčių teismas susidūrė su dilema: iš vienos pusės jis privalėjo taikyti Federalinio fiskalinio teismo išaiškinimą, tačiau Fiskalinis teismas tikėjo, kad šis išaiškinimas prieštarauja ES teisei.

74 *Ibid.,* para 4-5.

kad kreipimasis buvo būtinas, žemesnės instancijos nacionalinis teismas neprivalo į šį faktą atsižvelgti[75].

Prejudicinio sprendimo prašymo pateikimas ESTT – labiau savanoriškas veiksmas, nepaisant SESV 267 str. 3 d.[76] įtvirtintos pareigos prašyti prejudicinio sprendimo, nes atsakomybė už nepateiktą prašymą nacionaliniam teismui nėra numatyta. R. Valutytė pastebi, kad tam tikrais atvejais, kai nacionaliniai teismai nevykdo pareigos kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo ir minėtas veiksmas gali sukelti asmens teisių pažeidimą, gali būti *inter alia* inicijuojama byla Teisingumo Teisme ir kilti atsakomybė valstybei, kurios teismas padarė tokius pažeidimus[77]. Valstybės atsakomybė už ES teisės pažeidimus pirmą kartą nustatyta 1991 metais *Frankovich* byloje[78], kai ESTT patvirtino galimybę pareikšti ieškinį prieš tokią valstybę ir reikalauti žalos atlyginimo. O štai dvejais dešimtmečiais vėliau, *Köbler* byloje[79], jau numatyta valstybės narės pareiga atlyginti žalą, padarytą asmenims ES teisės pažeidimu, kai ES teisę pažeidžia galutinės instancijos teismas. Tokiu atveju kiekvienai valstybei narei paliekama teisė nustatyti instituciją, kuri būtų kompetentinga nagrinėti ginčus dėl žalos atlyginimo.

Tragetti byloje[80] Teismas pabrėžė valstybės atsakomybę, jei ES teisės pažeidimas kyla dėl nacionalinio teismo atlikto faktinių aplinkybių arba įrodymų įvertinimo. Svarbu pažymėti, jog žemesnės instancijos nacionaliniai teismai turi teisę kreiptis prejudicinio sprendimo tik dėl ES teisės akto aiškinimo. Kai iškyla ES teisės akto galiojimo klausimas, nacionalinis teismas, net jei jis ne galutinės instancijos teismas, privalo kreiptis į Teisingumo Teismą, kadangi nacionalinis teismas negali paskelbti ES teisės akto negaliojančiu.[81] Žinoma, nacionaliniai teismai gali suklysti vertindami teisės akto galiojimą ir nesikreipti į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo.

Ištyrus nacionalinio subjekto reikšmę prejudicinio sprendimo procedūroje, autorė daro išvadą, kad nacionalinis teismas atlieka labai svarbų vaidmenį. Nepaisant to, kad SESV 267 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatyta, kada nacionalinis teismas gali ir kada – privalo pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, būtent nuo paties nacionalinio teismo priklauso, ar jis kreipsis į Teisingumo Teismą – visi nacionaliniai teismai turi diskreciją nustatyti, ar konkrečiu atveju būtina aiškinti ES teisę.[82] Kai kurie autoriai atkreipia dėmesį, kad ši jo diskrecija nėra absoliuti, iš dalies varžoma proceso ir materialinių taisyklių, precedento, tradicijos, kitų subjektyvių ir objektyvių priežasčių[83], tačiau abejonių dėl nacionalinio teismo požiūrio svarbos nekyla.

---

75 Byla C-166/73 *Rheinmuhlen Dusseldorf prieš Einfuhr-und Vorratsstelle fur Getreide und Futtermittel* [1974] ECR I- 00033, para 4-5.

76 Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys.* 2010, OL C 83.

77 Valutytė R. Teisinės pasekmės pažeidus pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo// Jurisprudencija, 2010, Nr. 3(121), p. 177–194. Plačiau: Valutytė, R. *Valstybės atsakomybė dėl nacionalinių galutinės instancijos teismų sprendimų.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.

78 Sujungtos bylos C-6/90 ir 9/90 *Francovich ir Bonifaci prieš Italiją* [1991] ECR I-5357.

79 Byla C-224/01 *Gerhard Köbler prieš Republik Österreich*[2003] ECR I-10239.

80 Byla C- 173/03 *Tragetti del Maditerraneo SpA / Italija* [2006] ECR I-05177, para 40.

81 Byla C-314/85 *Foto-Frost prieš Hauptzollamt Lübeck-Ost* [1987] ECR 04199, para 19.

82 Vėgėlė, I., *supra note 11,* p.3.

83 Gumbis J. Teisinė diskrecija: teorinis požiūris. *Teisė.* 2004, Nr. 52, p. 42.

Kalbant apie nacionalinio subjekto vaidmenį prejudicinio sprendimo procedūroje būtina paminėti ir nacionalinių institucijų atstovų – svarbą. Tam, kad nacionalinių teismų teisėjai galėtų tinkamai ir veiksmingai naudotis prejudicinio sprendimo institutu, formuluoti aiškius klausimus, glaustai ir aiškiai išdėstyti teisinius argumentus, jie turi gerai išmanyti Europos Sąjungos teisę[84]. Prieš keletą metų atlikti tyrimai parodė – daugiau nei šešiasdešimt procentų nacionalinių teismų teisėjų mano, jog jie neturi pakankamai informacijos apie Europos Sąjungos teisę.[85] Tai reiškia, kad dėl žinių trūkumo teisėjai ar kitų institucijų atstovai gali nepasinaudoti teise arba pažeisti pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo, o tai savo ruožtu gali sukelti pavojų darniam Europos Sąjungos teisės vystymuisi. Sunerimusios dėl tokios situacijos, Europos Sąjungos institucijos nedelsiant ėmėsi priemonių: Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl nacionalinio teisėjo vaidmens Europos teisinėje sistemoje[86], kurioje pabrėžė būtinumą gerinti bendrą nacionalinių teisėjų užsienio kalbų mokėjimą, poreikį tobulinti pradinį ir visą gyvenimą trunkantį ES teisės mokymą. Lisabonos sutartyje[87] (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 81 str. 2 d. h punkte ir 82 str. 1 d. c punkte) ES raginama „remti teisėjų ir teisminių institucijų darbuotojų mokymą“, susijusį su teisminiu bendradarbiavimu civilinėse ir baudžiamosiose bylose. Mokyti teisėjus ir praktikuojančius teisininkus tinkamai taikyti ES teisę – viena pagrindinių rekomendacijų, pateiktų buvusio Komisijos nario Mario Monti 2010 m. gegužės 9 d. ataskaitoje „Nauja bendrosios rinkos strategija“[88], kurioje Europos politiniai vadovai raginami pašalinti likusias kliūtis, kurios stabdo inovacijas ir mažina augimo potencialą. Kone svarbiausias pastarųjų metų dokumentas šioje srityje – tai Stokholmo programa[89]. Dokumente numatomos bendros ES teisingumo erdvės sukūrimo priemonės, o ES raginama padidinti paramą nacionaliniams mokymo projektams ir kurti ES lygmens mokymo sistemą. Siekiant efektyviai įgyvendinti Stokholmo programos tikslus, 2011 m. Europos Komisija paskelbė pagrindines jos įgyvendinimo gaires[90] ir paskatino steigti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes, kurios galėtų pasiūlyti naujoviškų mokymo sprendimų ir efektyviau naudotis esamų teisininkų mokymo įstaigų privalumais.[91]

---

84 Craig, P.; De Burca, G., *supra note 49*, p. 479.

85 2008 m. birželio 4 d. Europos Parlamento Teisės reikalų komiteto pranešimas dėl nacionalinio teisėjo vaidmens Europos teisminėje sistemoje. Oficiali Europos Parlamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=LT&reference=A6-0224/2008/; prisijungta 2013-03-15.

86 2008 m. liepos 9 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl nacionalinio teisėjo vaidmens Europos teisminėje sistemoje (2007/2027(INI)). Oficiali Europos Parlamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=LT&reference=A6-0224/2008; prisijungta 2012-11-10.

87 Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

88 Nauja bendrosios rinkos strategija. Ataskaita Europos Komisijai (rengėjas Monti, M.), 2010 m. gegužės 9 d. Oficiali Europos Komisijos svetainė, prieiga internete http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_repor_final_10_05_2010_lt.pdf/: prisijungta 2014-01-10.

89 Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui. Europos vadovų tarybos pranešimas. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*.2010/C 115/01.

90 *European Justice* portalas [interaktyvus],prieiga internete https://e-justice.europa.eu/; prisijungta 2014-01-20.

91 Europos Komisija užsibrėžė iki 2020 m. surengti ES teisės mokymus 700 000 teisininkų. Pranešimas spaudai. Oficialus Europos Sąjungos portalas [interaktyvus], prieiga internete. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1021_lt.doc/; prisijungta 2014-01-12.

Autorės nuomone, tokios iniciatyvos, užtikrindamos tikslingesnį ir sąmoningesnį nacionalinių subjektų bei ESTT bendradarbiavimą, turi teigiamos įtakos sėkmingam prejudicinio sprendimo procedūros veikimui.

1.3. Teikiančio prašymą subjekto sampratos pagal SESV 267 str. tinkamo aiškinimo svarba

Teisingumo Teismo jurisprudencijos analizė rodo, kad Teismas palaipsniui plečia ratą subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymus. Mūsų dienomis sąvoka „nacionalinis teismas" gali apimti ne tik nacionalinius teismus, bet ir administracines bei priežiūros institucijas, tačiau konkretus teismo pagal SESV 267 str. apibrėžimas nėra aiškiai suformuluotas bei įtvirtintas. Vietoj to Teismas aiškina ir plėtoja kriterijus, kuriuos turi atitikti besikreipiantis subjektas, tačiau jie nėra griežtai taikomi visose bylose, todėl kai kada sudėtinga suprasti Teismo sprendimus vienas institucijas pripažinti tinkamais subjektais, galinčiais pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, kitas – netinkamais. Gal tikslus apibrėžimas padėtų tam tikroms institucijoms suvokti, kad jos, ir nebūdamos teismais nacionalinėje sistemoje, gali kreiptis į ESTT su ES teise susijusiais klausimais? O gal sukonkretinus teismo pagal SESV 267 str. sampratą kiltų papildomų problemų? Šiame skyriuje įvertinsime tokius aspektus.

Buvimas Europos Sąjungoje pirmiausiai reiškia atskirų šalių ir viršnacionalinės organizacijos sąveiką, kuri turi suderinti skirtingus valstybių narių poreikius, interesus ir nuomones[92]. Tačiau valstybės nenori lengvai aukoti savo suverenių teisių, o nacionaliniams teismams paprasčiau taikyti nacionalinius teisės aktus, todėl kyla rizika, kad nacionaliniai teismai ES teisės normas gali aiškinti kaip jiems patogiau ir taip pakenkti vienodam ES teisės taikymui. Siekiant to išvengti prejudicinio sprendimo procedūra tampa svarbiu elementu, jungiančiu nacionalinius teismus ir ESTT. Kitas svarbus aspektas – ši procedūra padeda stebėti, kaip valstybės narės laikosi ES reikalavimų ir tuo pačiu atlieka pagrindinį savo vaidmenį – užtikrina vieningą ES teisės normų taikymą.

Prejudicinio sprendimo procedūra yra galinga ir reikšminga priemonė, naudojama labai lanksčiai ir pagal konkrečias aplinkybes. Teismo praktikoje galima rasti pavyzdžių, kai norėdamas užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą ir taikymą „atlaidžiai ir supratingai", ESTT nusprendžia, kad valstybės narės institucija, savo veiklos pobūdžiu artimesnė valdžios institucijai nei teismui, turi teismo statusą pagal SESV 267 straipsnį, tuo tarpu kitoje byloje nustačius panašias faktines aplinkybes, Teismas atsisako priimti prejudicinio sprendimo prašymą[93]. Teisės doktrinoje tokia Teismo praktika vertinama pakankamai griežtai, įvardinant ją kaip prejudicinio sprendimo priėmimo procedūros anomaliją[94] ir tai pagrindžia poreikį tiksliau apibrėžti teismo pagal SESV 267 str. sąvoką.

Autorė atkreipia dėmesį, kad konkretaus subjekto, galinčio pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, apibrėžimo nebuvimas neretai sukelia skirtingas Teisingumo Teismo ir generalinio advokato nuomones. Autorė išnagrinėjo vienuolika tokių bylų: dalyje jų generalinis

---

92 Bolz, A. Is there a need to reform the system of Preliminary Reference procedures? The Institutional Functioning of the EU. *Maastricht Centre for European Law Faculty of Law*. Maastricht University, 2010-2011 Vol. I. P. 147-159.

93 Gillich E. Who can refer. Preliminary Rulings to the ECJ? – Is the Court too flexible? The Institutional Functioning of the EU. *Maastricht Centre for European Law Faculty of Law Maastricht University*, 2010-2011 Volume I, p. 159-171.

94 Prapiestytė, D. Teismo samprata pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnį. *Socialinių mokslų studijos*, Vilnius, 2011, 3(4). p. 1209.

advokatas manė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija neturėtų būti laikoma valstybės narės teismu, bet Teisingumo Teismas nusprendė, kad ji yra tinkamas subjektas prejudicinio sprendimo pateikimui (šešios bylos[95]), penkiose bylose susiklostė priešinga situacija[96]. Įdomu pažymėti, kad pirmosios grupės bylose trys generaliniai advokatai (visi atstovaujantys romėnų civilinės teisės sistemai)[97], iš esmės siūlė laikytis požiūrio, kad tik teismai *stricto sensu* turi teisę pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, tuo tarpu antrosios grupės bylose keturi generaliniai advokatai, atstovaujantys daugiausia bendrosios teisės (angl. *Common law*) sistemai[98], laikėsi platesnio požiūrio – kad, atsižvelgiant į proceso ekonomijos ir vienodo ES teisės taikymo principus, Teisingumo Teismas iš esmės turėtų atsakyti į institucijų, turinčių teismui būdingų požymių ir privalančių taikyti teisės aktus sprendžiant konkrečią problemą, pateiktus svarbius klausimus.

Išnagrinėjus bylas, kuriose išsiskyrė ESTT ir generalinių advokatų nuomonės dėl subjektų tinkamumo, autorė nustatė keletą žemiau pateiktų svarbių aspektų, į kuriuos Teismas turėtų atkreipti dėmesį, spręsdamas ar konkreti institucija gali pateikti prejudicinio sprendimo prašymą.

- ✓ Tik Teisingumo Teismas nustato, ar institucija yra „valstybės narės teismas“, tačiau toks sprendimas priimamas remiantis nacionalinėmis taisyklėmis, kurios reglamentuoja institucijos veiklą ir konkrečias nagrinėjamas bylas. Tai yra nacionalinės teisės klausimai, kurių aiškinti ESTT neturi teisinio pagrindo. Net jeigu tikimybė šiuo atžvilgiu suklysti ar neteisingai suprasti yra maža, jos negalima atmesti. Teisingumo Teismas per prejudicinio sprendimo procedūrą siekia užtikrinti ES teisės taikymo vienodumą, todėl pateikti atsakymą institucijai, kuri neatitinka visų prejudicinio sprendimo procedūros subjektui keliamų yra mažiau žalinga, nei palikti neišspręstą ES teisės klausimą ir leisti galimus taikymo nacionaliniu lygiu skirtumus. Tokį pastebėjimą pateikė ir generalinis advokatas D. Ruiz-Jarabo Colomer savo išvadoje byloje Österreichischer *Rundfunk*[99]: „<…> yra pagrindas šiame dialoge leisti dalyvauti neteisminėms institucijoms, <…> jeigu jų sprendimai negali būti vėliau apskųsti teismui, kuris pagal nacionalinės teisės sistemą yra galuti-

---

95 Byla C54/96 *Dorsch Consult* [1997 ECR I4961); Byla C103/97 *Köllensperger ir Atzwanger* [1999] ECR I551; Sujungtos bylos C110/98–C147/98 *Gabalfrisa ir kt* [2000] *ECR* I1577); Byla C407/98 *Abrahamsson ir Anderson* [2000] ECR I5539; Byla C17/00 *De Coster* [2001] ECR I9445 ir Byla C195/06 Österreichischer Rundfunk [2007] ECR I8817.

96 Byla C111/94 *Job Centre* [1995] ECR I3361; Byla C134/97 *Victoria Film* [1998] ECR I7023; Byla C53/03 *Syfait* byloje [2005] ECR I4609); Byla C96/04 *Standesamt Stadt Niebüll* [2006] ECR I3561 ir Byla C196/09 *Miles ir kt.* [2011] ECR I-05105.

97 Generaliniai advokatai: G. Tesauro (Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961), A. Saggio (Byla C-103/97 *Josef Köllensperger GmbH&Co. KG and Atzwanger AG prieš Gemeindeverband Bezirkskrankenhaus Schwaz* [1999] ECR I-551; Sujungtos bylos C-110-147/*98 Gabalfrisa and Others* [2000] ECR I-1577*;* Byla C-407/98 *Abrahamsson ir Anderson* [2000] ECR I-) ir D. Ruiz-Jarabo Colomer (Byla C-17/00 *François De Coster* [2001] ECR I-9445 ir Sujungtos bylos C-465/00, C-138/01 ir C-139/01: *Rechnungshof* (C-465/00) *prieš Österreichischer Rundfunk and Others and between Christa Neukomm* (C-138/01), *Joseph Lauermann* (C-139/01) *and Österreichischer Rundfunk* [2003] ECR I-04989).

98 Generaliniai advokatai: M. B. Elmer (Byla C 111/94 *Job Centre* [1995] ECR I 3361); N. Fennelly (Byla C-134/97 *Victoria Film* [1998] ECR I-7023); F. G. Jacobs (Byla C- 53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609 ir Byla C-96/04 *Standesamt Stadt Niebüll* [2006] ECR I-3561); Eleonor Sharpston (Byla C-196/09 *Miles and others* [2011] ECR I-05105). Reikia pažymėti, kad pastarojoje byloje buvo nagrinėjama ne tiek tai, ar institucija apskritai yra teismas, bet ir ar ji yra *valstybės narės* teismas).

99 Byla C195/06 Österreichischer Rundfunk [2007] ECR I8817.

nė instancija; ši sąlyga suteikia joms teisę pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą siekiant pašalinti grėsmę, kad tam tikros [ES] teisės sritys neliktų už Teisingumo Teismo vieningo aiškinimo ribų".

- ✓ Didesnėje dalyje bylų (trys atvejai iš penkių), kuriose generalinis advokatas manė, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo priimtinas, bet Teisingumo Teismas nusprendė kitaip pateikti klausimai, į kuriuos nebuvo atsakyta, buvo dar kartą pateikti Teisingumo Teismui kitose, tačiau susijusiose bylose. Į juos turėjo būti atsakyta bei pateikta antra generalinio advokato išvada (dviem atvejais tai buvo kitas generalinis advokatas, nei pirmą kartą), todėl kiekvienu atveju materialinės teisės klausimus generalinis advokatas nagrinėjo du kartus, o Teisingumo Teismas atsakymą pateikė prabėgus maždaug dvejiems ar trejiems metams nuo jo pirmojo sprendimo[100]. Tokie faktai rodo proceso neekonomiškumą.

Kalbant apie tinkamą prejudicinio sprendimo prašymą teikiančio subjekto sampratos aiškinimą, svarbu aptarti dar vieną aspektą, susijusį su kasacinės instancijos prejudicinio sprendimo prašymo pateikimu. *Lyckeskog* byloje[101] Teisingumo Teismas sprendė klausimą, ar egzistuojant leidimų kasacinei sistemai, pareiga kreiptis į ESTT Europos Sąjungos teisės klausimais galioja toje stadijoje, kai sprendžiamas leidimo pateikti kasacinį skundą klausimas. Teismas nustatė, kad kilus neaiškumų dėl ES teisės galiojimo ar taikymo, aukščiausiosios instancijos pareiga yra kreiptis prejudicinio sprendimo nagrinėjant skundo priimtinumo klausimą arba vėlesnėje stadijoje. Šis sprendimas sukėlė nemažai diskusijų ir abejonių, nes paprastai priimant kasacinius skundus vertinamas tik kasacijos pagrindas ir kiti skundo pateikimo formalumai, todėl būtų neracionalu, jei kasacinė institucija pateiktų prejudicinio sprendimo prašymą, o po to nebepriimtų kasacinio skundo. Manytina, kad priimdamas sprendimą *Lyckeskog* byloje Teismas ne visai tinkamai interpretavo kas yra „teismas, kurio sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiamas", taip žymiai apribodamas teismų, kurie turi pareigą kreiptis į Teismą pagal SESV 267 str. 3 d., skaičių. Toks Teismo požiūris galėjo sumažinti žemesnės instancijos nacionalinių teismų iniciatyvą prašyti prejudicinio sprendimo, nes teoriškai kiekvienoje byloje galima stadija, kai aukščiausios instancijos teismas privalės prašyti prejudicinio sprendimo pagal SESV 267 str. 3 d. T. Hartley požiūriu, kuriam pritaria ir autorė, tokį ESTT sprendimą galima suprasti kaip Teismo prašymą nacionaliniam teismui neteikti prejudicinių prašymų „nelabai reikšmingais" klausimais, nepriimtinais apeliacijai aukščiausioje nacionalinių teismų hierarchijos pakopoje[102].

---

[100] Iš esmės tokie patys prejudiciniai klausimai kaip byloje *Job Centre* (Byla C111/94 *Job Centre* [1995] ECR I-03361) buvo pateikti dar kartą apeliacinį skundą dėl teismo, kurio prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pripažintas nepriimtinu, sprendimo nagrinėjęs teismas byloje *Job Centre* (Byla C55/96 *Job Centre* [1997] ECR I7119); tokius pačius prejudicinius klausimus kaip byloje *Syfait* (Byla C-53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609) kitas teismas pateikė sujungtose bylose *Sot. Lélos kai Sia ir kt.* (Sujungtos bylos C468/06–C 478/06 *Sot. Lélos kai Sia ir kt.* [2008] ECR I7139); ir iš esmės toks pats prejudicinis klausimas kaip byloje *Standesamt Stadt Niebüll* (Byla C-96/04 *Standesamt Stadt Niebüll* [2006] ECR I-3561) buvo pateiktas kitoje, dėl tų pačių faktinių aplinkybių kilusioje byloje *Grunkin ir Paul* (Byla C353/06 *Grunkin ir Paul* [2008] I7639). Dviem pastaraisiais atvejais pirmąją išvadą pateikęs generalinis advokatas F. G. Jacobs paliko Teisingumo Teismą ir jį vėlesnėse bylose pakeitė kitas generalinis advokatas (atitinkamai generalinis advokatas D. Ruiz-Jarabo Colomer ir Eleonor Sharpston).

[101] Byla C-99/00 *Lyckeskog* [2002] ECR I-04839.

[102] Hartley, T.C. *The foundations of European Community law: an introduction to the constitutional and administrative law of the European Community*. New York: Oxford University Press Inc., 2003, p. 284.

Kalbant apie subjekto, teikiančio prejudicinio sprendimo prašymą ESTT, tinkamos sampratos svarbą, autorė pastebi, kad ribojant subjektų priimtinumą, nacionalinės institucijos gali būti paliktos vienos spręsti ES teisės klausimus, o toks poveikis itin nepageidautinas – tai paaiškina, kodėl kartais ESTT pernelyg lanksčiai vertina subjektus, teikiančius prejudicinio sprendimo prašymus. Poreikis užtikrinti vienodą ES teisės taikymą neretai atsveria tam tikrus subjektams keliamus neatitikimus, tačiau ar kriterijus vertinant pernelyg laisvai, teismo pagal SESV 267 str. samprata nebus suvokiama pernelyg plačiai? Ir ar tai nesukels nepageidaujamų reiškinių?

Toliau aptarta, kokios pasekmės kyla, kai subjektas suvokiamas per plačiai arba per siaurai.

1.3.1. Per siauro aiškinimo pasekmės

Teisės teoretikai kelia idėją, kad norint išlaikyti prejudicinio sprendimo procedūrą svarbioms ir gerai parengtoms byloms, teisė kreiptis į Teismą turi būti palikta nacionaliniams galutinės instancijos teismams ar nacionaliniams teismams, veikiantiems kaip apeliacinės instancijos. Šios idėjos šalininkų manymu, tai supaprastintų valstybių narių pateikiamų prejudicinių sprendimų prašymų tvarkymą, o ES teisinė sistema tinkamiau atspindėtų vienijančias užduotis ir įgaliojimus, kurias aukštesnieji ir aukščiausi teismai įgyja pagal nacionalinę teisę[103]. Iš tiesų tokia sistema jau buvo taikoma pagal EB sutarties 68 straipsnį[104] (dėl vizų, prieglobsčio, imigracijos, laisvo asmenų judėjimo ir kitų sričių politikos), taip pat pagal ES sutarties 35 straipsnį[105] (policijos ir teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose), jeigu valstybė narė yra padariusi pareiškimą pagal 35(3)(a)straipsnį. Abu šie straipsniai buvo panaikinti įsigaliojus Sutarčiai dėl ES veikimo[106].

Šiandien prejudicinio sprendimo prašymus dažniausiai teikia ne galutinės instancijos teismai, bet kiti teismai ar institucijos, todėl leidžiant prašymus pateikti tik galutinės instancijos teismui, sumažėtų kreipimųsi skaičius ir sutrumpėtų bendras ESTT bylų nagrinėjimo laikas. Pasiūlymą leisti prejudicinio sprendimo prašymus tik galutinės instancijos nacionaliniams teismams 1999 m. konsultaciniame dokumente pateikė Teisingumo Teismas ir Pirmosios instancijos teismas (dabar Bendrasis teismas), bet Europos Komisijos sudaryta darbo grupė jam nepritarė[107]. Buvo nutarta, kad pritaikius dokumente siūlomas priemones, Teismo darbo krūvis gerokai sumažėtų, tačiau kiltų grėsmė Europos Sąjungos teisės vieningumui, esamam ESTT ir nacionalinių teismų dialogui. Problema būtų perkeliama į nacionalines sistemas, nes šalys skųstų teismų sprendimus tol, kol byla pasiektų galutinę instanciją.

---

[103] Hoehler, U.W. *The future of the judical system in the European Union*. Montreal: McGill University, 2002, p. 63.

[104] Konsoliduota Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinė redakcija. *Europos Sąjungos oficialus leidinys*. 2006, C 321 E/1, 2006-12-29.

[105] *Ibid*.

[106] Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

[107] Working Party on the Future of the European Court of Justice, Report by the Working Party on the Future of the European Communities' Court System (Report to the Commission, January 2000). Oficialus Europos Komisijos tinklapis [interaktyvus], prieiga internete http://ec.europa.eu/dgs/legal_service/pdf/due_en.pdf/; prisijungta 2012 03 09, p.12.

Vertinant prejudicinio sprendimo sistemą kaip ES teisės vieningo aiškinimo ir taikymo priemonę bei kaip ESTT variklį, padedantį darniam Sąjungos teisinės sistemos vystymuisi[108], tiek nacionalinių teismų ar kitų institucijų procesuose kylantys klausimai, tiek ir klausimai, su kuriais susiduria aukštesnės instancijos teismai, atrodo vienodos svarbos, vystant nacionalinių teismų dialogą su Teismu[109]. Autorė pritaria C. Timmermans nuomonei, kad pareigos kreiptis apribojimas ne tik „sunkiai tiktų prie prejudicinio sprendimo procedūros, kaip bendradarbiavimu pagrįsto dialogo, požymių, bet ir ignoruotų suinteresuotų šalių teisinės apsaugos poreikį"[110]. Atsižvelgiant į šiuos aspektus, svarbu apibrėžti teismo pagal SESV 267 str. sampratą – ne siekiant susiaurinti subjektų, teikiančių prejudicinių sprendimų prašymus ratą, bet tam, kad šiame procese galėtų dalyvauti visos institucijos, kurių sprendimai svarbūs ES teisinės sistemos plėtrai.

ES teisės išmanymo lygis ir prejudicinio sprendimo įtaka skirtingų valstybių narių teisinėse sistemose labai skiriasi[111], tačiau pastebėtina, kad nacionaliniams subjektams, ir ypač naujųjų ES narių teismams, pradėjusiems taikyti ES teisę, reikia didelės Teisingumo Teismo paramos[112]. Teisės kreiptis prejudicinio sprendimo į Teisingumo Teismą atėmimas iš dalies nacionalinių teismų ar kitų subjektų, siekiant didinti nacionalinių teismų atsakomybę, būtų per šiurkšti priemonė, kuri tik perkeltų problemas nacionaliniams teismams. Galima numanyti, kad jei apribojimai subjektams būtų taikomi, šalys, norėdamos pasiekti Teisingumo Teismą, teiktų apeliacijas iki tam tikro lygio ir sudarytų bereikalingo darbo nacionalinio lygio institucijoms, o tai pažeistų proceso ekonomijos principą nacionalinėje teismų sistemoje[113] bei ilgintų nacionalinių bylų sprendimo terminus.

Išnagrinėjus Teisingumo Teismo jurisprudenciją, autorė pastebėjo, kad prašymai priimti prejudicinį sprendimą, pateikti žemesnės instancijos teismų ar kitų nacionalinių institucijų, suvaidino lemiamą vaidmenį kuriant Europos Sąjungos teisę ir akivaizdu, kad šis procesas vyks ir ateityje. Todėl tokios galimybės ribojimas gali neigiamai paveikti būsimą ES teisės plėtrą, vienodą Europos Sąjungos teisės aiškinimą ir taikymą nacionaliniuose teismuose bei

---

108 Working Party on the Future of the European Court of Justice, Report by the Working Party on the Future of the European Communities' Court System (Report to the Commission, January 2000). Oficialus Europos Komisijos tinklapis [interaktyvus], prieiga internete http://ec.europa.eu/dgs/legal_service/pdf/due_en.pdf/; prisijungta 2012 03 09, p.12.

109 Arnull, A. European Court and Judicial Objectivity: A Reply to Professor Hartley". *The Law Quarterly Review* 411, 1996. P. 49–50; Brown, N.; Kennedy, T.; Brown L. N.; Jacobs, F. G. *The Court of Justice of the European Communities*. London: Sweet &Maxwell, 5th ed., 2000, p. 395.

110 Timmermans C. The European Union's judicial system. *CMLRev*, 2004, Nr. 41, p. 402.

111 Weiler, H. H. *The European Court, National Courts and References for Preliminary Rulings The Paradox of Success: A Revisionist View of Article 177 EEC* (EUI Working Paper 85/203). Badia Fiesolana: European University Institute, 1985. P. 10–12; Strasser, E. Evolution and Effort: Docket Control and Preliminary References in the European Court of Justine. 2 *Columbia Journal of European Law 49*, 1996, p. 84 -85.

112 Trečioji plėtra į rytus 2004 m.: įstojo Vidurio, Rytų Europos ir Baltijos šalys: Čekija, Estija, Kipras (išskyrus šiaurinę salos dalį), Latvija, Lenkija, Lietuva, Malta, Slovakija, Slovėnija, Vengrija. Ketvirtoji plėtra į rytus 2007 m. – prie Europos Sąjungos prisijungė Bulgarija ir Rumunija. 2013 m. Kroatija tapo ES nare.

113 Court of First Instance, Reflections on the Future Development of the Community Judicial System (Discussion Paper, 3 December 1990), reprinted (1991) 16 European Law Review 175. P. 23 ir Working Party on the Future of the European Court of Justice, Report by the Working Party on the Future of the European Communities' Court System (Report to the Commission, January 2000) http://ec.europa.eu/dgs/legal_service/pdf/due_en.pdf prisijungta 2012 03 09, p. 13.

atstumti žemesnės instancijos teismus ar kitas institucijas nuo ES teisės[114]. Be to, jei ne visi nacionaliniai teismai turės galimybę pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, svarbūs klausimai, kylantys bylose, kurios retai pasiekia aukščiausią nacionalinį teismą, greičiausiai nebus perduoti Teisingumo Teismui. Dar vienas svarbus aspektas – daliai subjektų uždraudus teikti prejudicinio sprendimo prašymą, būtų silpninamas prejudicinio sprendimo, kaip netiesioginės priemonės, kontroliuojančios ar valstybės narės laikosi ES įsipareigojimų, efektyvumas.

E. Gillich nuomone, kuriai pritaria ir autorė, tai, kad į ESTT gali kreiptis visi teismai, vertintina kaip veiksminga priemonė, kovojanti su galutinės instancijos teismų nenoru prašyti prejudicinio sprendimo bei pabrėžia faktą, kad asmenys gali pasinaudoti visomis tiesiogiai ES teisės normomis suteiktomis teisėmis visose nacionalinėse teisinėse sistemose[115]. Kai kurie autoriai pastebi, kad jei visi nacionaliniai teismai, nacionalinio proceso metu susidūrę su atitinkamais ES teisės klausimais, turėtų teisę kreiptis į ESTT, būtų sutaupomas šalių laikas ir lėšos, nes neaiškūs klausimai būtų patikslinti jau proceso pradžioje[116].

1.3.2. Per plataus aiškinimo pasekmės

Didžiausia per plataus subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymą Teisingumo Teismui suvokimo grėsmė – kad tai dar labiau paaštrins pagrindines prejudicinio sprendimo procedūros problemas: augantį Teismo krūvį ir ilgėjančius nagrinėjimo terminus. Teisės teoretikų tyrimai, vertinantys, kokie faktoriai turi įtakos ES masto ginčų augimui, kaip vieną iš svarbiausių aspektų įvardija, kad per plati teismo pagal SESV 267 str. samprata didina institucijų, teikiančių prejudicinio sprendimo prašymus, ratą.[117] J.H. H. Weiler pastebėjimu, augantis bylų skaičius lemia prastesnės kokybės sprendimus bei silpnėjantį jų teisinį poveikį, nes Teismas neretai sprendžia neesminius klausimus[118].

Augantis Teisingumo Teismo krūvis kelia nerimą ir nacionaliniams teismams, kadangi ilgėjantis prejudicinio sprendimo terminas daro tiesioginę įtaką bylos nagrinėjimo terminui nacionaliniame teisme. Dar 2008 m. rezoliucijoje dėl nacionalinių teismų teisėjų vaidmens Europos teisminėje sistemoje Europos Parlamentas pastebėjo, kad ilga prejudicinio sprendimo procedūros trukmė mažina jos patrauklumą nacionaliniams teisėjams[119].

Siekdamas vienodo ES teisės aiškinimo ir taikymo, ankstyvaisiais savo vystymosi metais Teisingumo Teismas skatino taikyti prejudicinio sprendimo procedūrą, naudodamas platų apibrėžimą apibūdinant institucijas, kurios turi teisę ją įgyvendinti. Prejudicinio sprendimo prašymų skaičius pradžioje augo lėtai, tačiau vėliau procedūra „įgavo pagreitį" ir pateiktų

---

114 Jacobs, F.G. *Introducing the Court's paper.* In Dashwood, A. and Johnston, A.C (eds). The future of the judicial system of the European Union. 2001, p. 9-11.

115 Gillich E., *supra note 93, p.* 168.

116 Lenaerts, K. The unity of European law and the overload of the ECJ – the system of a preliminary rulings revisited. The future of the European judicial system in a comparative perspective. *European constitutional law network series*, Nr. 6, 2006, p. 239.

117 Hoehler, U.W., *supra note 103,* p. 27.

118 Weiler J.H.H. *The European Court, National Courts and References for Preliminary Rulings – The Paradox of Success: A Revisionist View of Article 177 EEC in Article 177 EEC: Experiences and Problems*. Asser Institut 1987, p. 368-369.

119 2008 m. liepos 9 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl nacionalinio teisėjo vaidmens Europos teisminėje sistemoje (2007/2027(INI)). Oficiali Europos Parlamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=LT&reference =A6-0224/2008; prisijungta 2012-11-10.

prašymų skaičius nuolat augo (Lentelė ir grafikas Nr.1). Beje, prašymų daugėjimo negalima sieti tik su Europos Sąjungos plėtra[120]. Pavyzdžiui, 1995 m. prie ES prisijungus Austrijai, Švedijai ir Suomijai, šių šalių įtaka bendram pateiktų prašymų augimui buvo nedidelė. Tą patį galima pasakyti ir apie 2004 m. – prie ES prisijungė nemažai naujų šalių, tačiau prejudicinių sprendimų skaičių tai paveikė nežymiai: 2003 m. buvo pateikta 210 prejudicinio sprendimo prašymų, 2004 m. – 249, 2005 m. – 221[121]. Tačiau naujoms narėms perpratus Europos Sąjungos teisinę sistemą ir suvokus prejudicinio sprendimo procedūros naudą, bylų skaičius augo.

2005 m. įsteigus Tarnautojų Teismą buvo tikimasi, kad Teisingumo Teismo nagrinėjamų bylų skaičius sumažės ir tai leis paspartinti bylų nagrinėjimo trukmę, tačiau pagerėjimo ESTT nespėjo pajusti – įsigaliojus Lisabonos sutarčiai Teismo jurisdikcija išsiplėtė, atnešdama naują rekordą – per 2010 metus pateiktų prejudicinių sprendimų prašymų skaičius išaugo nuo 302 iki 385 (28 proc.). Lisabonos sutartis išplėtė ESTT jurisdikciją priimti prejudicinio sprendimo prašymus laisvės, saugumo, teisingumo klausimus, įskaitant policijos ir baudžiamosios teisenos priemones, patvirtintas iki šios sutarties įsigaliojimo, tačiau ši jurisdikcija taikoma tik nuo 2014 m., gruodžio 1 d., praėjus penkeriems metams nuo Sutarties įsigaliojimo, todėl dar negalima vertinti viso jos poveikio Teismui. Atkreiptinas dėmesys, kad nemažai valstybių narių (tarp jų – ir Lietuva) pripažino šią ESTT jurisdikciją dar iki oficialios jos taikymo dienos ir prejudicinio sprendimo prašymus, susijusius, su laisvės, saugumo, teisingumo klausimais, pradėjo teikti anksčiau: 2009 m. pateikta 17 tokių prašymų, 2010 m. – 38, 2011 m. – 44[122], o 2013 m. – 57[123].

Toks ESTT krūvio augimas tikėtinai gali patvirtinti per plačiai suvokiamo subjekto, galinčio ESTT pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, keliamus pavojus, išsakytus generalinio advokato Jacobs byloje *Wiener SI*[124]. Advokatas prognozavo, kad jei Teismas toliau laikysis esamos pozicijos, ateityje jis turės pateikti sprendimus visose bylose, susijusiose su ES teise, nagrinėjamose bet kuriame valstybės narės teisme ar tribunole ir toks krūvis sužlugdys Teismą. Generalinio advokato nuomone tik didesnis nacionalinių teismų bei ESTT atidumas ir atranka išgelbėtų nuo tokios situacijos[125].

Vertingų pastebėjimų šia tema pateikė generalinis advokatas Ruiz-Jarabo Colomer byloje *François De Coster v Collège des bourgmestre et échevins de Watermael-Boitsfort*[126]. Jo nuomone, dabartinė Teisingumo Teismo praktika pernelyg lanksti ir nenuosekli, jai trūksta teisinio užtikrintumo, apibrėžtumo ir dėmesio atskiroms byloms, Teismas dažnai nepakankamai atsižvelgia į institucijos nepriklausomumo ir *inter partes* procedūros reikalavimus, nemažai painiavos kyla dėl sprendimo teisminio pobūdžio kriterijaus ir arbitražo institucijų vertini-

---

120 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svetainė internete [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/; prisijungta 2012-10-05.

121 Teisingumo Teismo 2010 m. metinis pranešimas. Oficialus Europos Sąjungos portalas [interaktyvus], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/, prisijungta 2012 05 10.

122 Workload of the Court of Justice of the European Union: Follow-Up Report. European Union Committee, 16th Report of Session 2012-13. *Authority of the House of Lords*, 2013/04, p. 17.

123 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. metinis pranešimas. Oficiali Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-03/lt_version_provisoire_web.pdf , prisijungta 2014-05-13.

124 Byla 338/95 *Wiener SI* [1997] ECR I-6495.

125 Generalinio advokato nuomonė Byloje 338/95 *Wiener SI* [1997] ECR I-6495, para 15.

126 Generalinio advokato Ruiz-Jarabo Colomer nuomonė Byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR I-9445, para 14.

mo nenuoseklumo. Generalinio advokato nuomone, reikėtų skubios reformos, įvedančios aiškų požiūrį į subjektų tinkamumą: pirmiausia, prejudicinio sprendimo prašymą turėtų teikti tik teisminės institucijos, vykdydamos procesą, kuriame sprendžia teisminį ginčą pagal savo kompetenciją. Kitos institucijos kreiptis į ESTT gali tik išimtiniais atvejais, kai nėra kitų teisinių priemonių ir tik jei atitinka nepriklausomumo ir rungimosi procedūros kriterijus[127]. Teisingumo Teismas, atsakydamas į tokią nuomonę paaiškino, kad generalinio advokato pasiūlymai apriboti prejudicinio sprendimo procedūros naudojimą atneštų neigiamą poveikį, nes nacionaliniai teismai būtų priversti ES teisės klausimus spręsti savarankiškai, be ESTT nurodymų ir tai iškraipytų ES teisės normų taikymą. Taip pat Teismas pareiškė nemanantis, kad priimti prašymus iš platesnio rato subjektų būtų žalinga[128]. D. Prapiestytė pastebi, kad tokią ESTT nuomonę pagrindžia nuolatinė Europos Sąjungos teisės raida. Teisingumo Teismui būtų netikslinga pateikti vieną teismo apibrėžimą, nes ESTT jurisprudencija nuolat vystosi ir siekiant užtikrinti tinkamą bei vienodą Sąjungos teisės taikymą, Teismas gali ateityje pripažinti teismais pagal SESV 267 straipsnį tas institucijas, kurios šiuo metu laikomos netinkamais prejudicinio sprendimo procedūros subjektais.[129].

A. Limantė ir D. Prapiestytė atkreipia dėmesį, kad teisės doktrinoje jau buvo svarstoma, ar nevertėtų aiškiai nustatyti, kad į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo gali kreiptis tik galutinių instancijų teismai, kaip buvo nustatyta EB sutarties 68 str.[130] bei ES sutarties 35 str.[131], ir taip sumažinti prašymų skaičių bei sutrumpinti bylų nagrinėjimo terminus. Tačiau patvirtinus naują Procedūros reglamentą tapo akivaizdu, kad Teismas nusprendė ne riboti nacionaliniams teismams suteiktas teises, bet keisti savo darbo metodus[132].

2012 m. buvo patvirtinti ir įsigaliojo ESTT Statuto pakeitimai[133] bei naujas ESTT procedūros reglamentas[134]. Pastaraisiais metais didžiąją dalį Teisingumo Teismo gaunamų bylų sudaro prejudicinio sprendimo prašymai[135], todėl siekiant efektyvesnio darbo, Teismo procedūros reglamentą buvo būtina pritaikyti naujoms aplinkybėms. Reikia pastebėti, kad stengiantis sutrumpinti Teismo procesų trukmę, jau nuo 2003 m. pradėtos taikyti tam tikros naujovės: numatyta šalių galimybė perduoti Teismui procesinius dokumentus techninio ryšio priemonėmis, sutrumpinti terminai įstoti į bylas dėl tiesioginių ieškinių ir apeliacinių skundų, nuo 2008 m. taikoma prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra, tačiau šie pokyčiai neatnešė ženklių rezultatų. Tuo tarpu naujame Teismo procedūros reglamente įtvirtinta nemažai struktūrinių pakeitimų ESTT darbo optimizavimui. Suprantama, dar anksti vertinti, realią šių pokyčių naudą, tačiau 2013 m. Teismo statistika rodo, kad kol kas ESTT

---

127 Generalinio advokato Ruiz-Jarabo Colomer nuomonė Byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR I-9445, paras 29-60.

128 Anderson, D.W.K; Demetriou, M. , *supra note 9,* p. 37.

129 Prapiestytė, D., *supra note 94, p.* 1228

130 Konsoliduota Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinė redakcija. *Europos Sąjungos oficialus leidinys.* 2006, C 321 E/1, 2006-12-29.

131 *Ibid*.

132 Limantė, A.; Prapiestytė, D. Naujasis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo procedūros reglamentas: efektyvesnio proceso link. *Teisė*, 2013/89. P. 103.

133 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statutas pateiktas protokole Nr. 3. Europos Sąjungos teisės portalas [interaktyvus], prieiga internete http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm#founding/; žiūrėta 2014-05-03.

134 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo procedūros reglamentas. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2012, OL L265/1.

135 Limantė, A.; Prapiestytė, D., *op. cit*., p. 103.

krūvio augimo suvaldyti nepavyko: 2013 m. pateikta 450 prašymų priimti prejudicinį sprendimą, o tai yra didžiausias per visą istoriją skaičius. Kita vertus, 2013 m. Teisingumo Teismas baigė nagrinėti 635 bylas (grynasis skaičius, įskaitant sujungtas bylas), o tai gerokai daugiau nei ankstesniais metais (2012 m. baigtos 527 bylos)[136].

Taigi, jei pastarosios reformos ir nesumažino ESTT darbo krūvio, išlaikomas balansas tarp laiko, per kurį Teismas išnagrinėja bylą ir sprendimų patikimumo, teigiamą ir dažniau naudojamos įvairios procesinės priemonės: prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra, nagrinėjimas pirmenybės tvarka, pagreitinta procedūra, supaprastinta procedūra ir galimybė priimti sprendimą be generalinio advokato išvados.

Įvertinus aukščiau aptartus aspektus, autorė daro išvadą, kad subjektų, galinčių pateikti Teisingumo Teismui prejudicinio sprendimo prašymą, rato siaurinimas atneštų daugiau žalos, nei naudos. Juo labiau, kad pagrindinį argumentą prieš prejudicinio sprendimo procedūros subjektų sampratos liberalizavimą – Teisingumo Teismo krūvį – galima suvaldyti taikant kitas priemones, kurias teisininkai siūlo ir plačiai aptaria daugelį metų. Autorė palaiko idėjas, kuriomis siekiama, kad ESTT pasiektų visi esminiai klausimai bei ES mąstu svarbiausios bylos. Tai A. Arnull, N. Brown, T. Koopmans ir kitų teisininkų siūlymas atlikti tam tikrą ESTT pateikiamų klausimų atranką ir susitelkti ties klausimais, kurie svarbūs ES teisės vieningumo ir vystymo perspektyvai[137]. Taip pat M. Broberg ir F. Niels nuomonė, kad tikslinga būtų taikyti „bylų filtravimo" sistemą, kuri padėtų Teisingumo Teismui atrinkti bylas pagal jų naujumą, sudėtingumą ir svarbą, tokiu atveju Teismo įtaka ES teisės raidai būtų veiksmingesnė, nes pagal šiuo metu taikomą sistemą daug laiko skiriama nereikšmingoms byloms[138].

Teisinėje literatūroje siūloma ir daugiau priemonių, kurios jų autorių nuomone galėtų suvaldyti augantį prejudicinių bylų skaičių. Pavyzdžiui, „žalios šviesos procedūra" (angl. *„green light procedure"*), kai nacionaliniai teismai ar kitos nacionalinės institucijos, teikdami prejudicinio sprendimo prašymą, būtų skatinami arba net įpareigoti pasiūlyti, kaip klausimai turėtų būti sprendžiami[139]. Kai kurie autoriai palaiko idėją perduoti prejudicinio sprendimo ieškinius Bendrojo teismo jurisdikcijai, paliekant ESTT tik kasacinio ir konstitucinio teismo vaidmenį[140] arba suskirstyti bylas į kategorijas ir nustatyti tiksliai apibrėžtas išimtis

---

136 Teisingumo Teismo 2013 m. metinis pranešimas, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svetainė internete [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-03/lt_version_provisoire_web.pdf/; prisijungta 2014 05 13.

137 Court of First Instance, Reflections on the Future Development of the Community Judicial System (Discussion Paper, 3 December 1990), reprinted (1991) 16 *European Law Review* 175. P. 23-25; Arnull, A. Judicial Architecture or Judicial Folly? The Challenge facing the European Union. *24 European Law Review*, 1999; Brown, N. *National Protection of Community Rights: Reconciling Autonomy and Effectiveness in J. Lonbay & A Biondi, eds., Remedies for Breach of EC Law*. Chichester: John Wiley & Sons, 1997. P. 70; Koopmans, T. The Future of the Court of Justice of the European Communities. 11 *Yearbook of European Law* 15, 1991. P. 29-30; Working Party on the Future of the European Court of Justice, Report by the Working Party on the Future of the European Communities' Court System (Report to the Commission, January 2000). Oficialus Europos Komisijos tinklapis [interaktyvus], prieiga internetehttp://ec.europa.eu/dgs/legal_service/pdf/due_en.pdf/; prisijungta 2012 03 09. P 21.

138 Broberger, M.; Niels, F. Preliminary references to the European Court of Justice. *Oxford University press*, 2010, p. 31.

139 *Ibid*., p. 30.

140 U.W. Hoehler. *The future of the judical system in the European Union*. McGill University, Montreal, 2002, p. 45.

Teisingumo Teismo jurisdikcijai priimti prejudicinius sprendimus[141]. O. Due vadovaujama komisija[142] išsakė nuomonę, kad nacionaliniai teismai turi taikyti Europos Sąjungos teisę jiems pateiktuose teisiniuose ginčuose, o Teisingumo Teismo funkcija – tik pasiūlyti pagalbą tokiais atvejais. Komisijos nuomone, ne galutinės instancijos teismai turėtų savo nuožiūra spręsti, ar kreiptis į Teisingumo Teismą, tačiau apibrėžti kriterijai padėtų nustatyti prejudicinio prašymo teikimo tikslingumą[143]. Radikaliausią prejudicinio sprendimo procedūros reformą dar 1990 m. pasiūlė J. Jacque ir H. Weileris[144]. Jos esmė – įkurti regioninius (apygardų) teismus arba paskirti jau veikiančius nacionalinius teismus specializuotais ES teismais prejudicinių sprendimų nagrinėjimui. ESTT atsidurtų šios sistemos viršūnėje ir būtų vadinamas „Europos Aukštuoju Teisingumo Teismu".

Suprantama, ne visi šie pasiūlymai yra lengvai įgyvendinami, be to, kai kurių efektyvumas kelia abejonių, tačiau, autorės nuomone, būtų tikslinga daugiau dėmesio skirti tokioms priemonėms kaip: kriterijų, padedančių nustatyti prejudicinio prašymo teikimo tikslingumą, suformavimas bei tam tikros atrankos taikymas Teismui pateikiamiems klausimams ar byloms (pagal naujumą, svarbą bei aktualumą ES teisės vieningumo ir vystymo perspektyvai). Skatinant pačią sistemą tapti efektyvesne, prejudicinio sprendimo prašymus galėtų teikti platus ratas subjektų, nesukeliant papildomų problemų, susijusių su Teismo krūvio augimu.

1.4. Apibendrinimas

Teisingumo Teismo praktika rodo, kad Teismas palaipsniui plečia ratą subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymus – tinkamais subjektais pripažįstami ne tik nacionaliniai teismai, bet ir administracinės ar priežiūros institucijos. Konkretus subjekto apibrėžimas nepateikiamas, Teismas plėtoja tik kriterijus, kuriuos turi atitikti besikreipiantis subjektas, tačiau jie nėra griežtai taikomi visose bylose. Dėl sąvokos neapibrėžtumo kyla nemažai neaiškumų: kai kurios nacionalinės institucijos nepriskiria savęs prie subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymą ir nesikreipia į Teismą, todėl svarbūs ES teisės klausimai gali likti neišspręsti, išsiskiria ESTT bei generalinio advokato nuomonės dėl subjekto tinkamumo, teismas pagal SESV 267 str. gali būti suvokiamas per plačiai arba per siaurai, nacionalinis teismas gali neteisingai suvokti savo teisę ar pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo.

Pernelyg platus subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymų, ratas dažnai įvardijama kaip pagrindinė priežastis, dėl kurios nuolat auga Teisingumo Teismo krūvis, tačiau prejudicinio sprendimo prašymų skaičius didėja ir dėl kitų priežasčių: Europos Sąjungos

---

141 Working Party on the Future of the European Court of Justice, Report by the Working Party on the Future of the European Communities' Court System (Report to the Commission, January 2000). Oficialus Europos Komisijos tinklapis [interaktyvus], prieiga internetehttp://ec.europa.eu/dgs/legal_service/pdf/due_en.pdf/; prisijungta 2012 03 09, p. 33–35.

142 *Ibid*., p. 14.

143 Working Party on the Future of the European Court of Justice, Report by the Working Party on the Future of the European Communities' Court System (Report to the Commission, January 2000). Oficialus Europos Komisijos tinklapis [interaktyvus], prieiga internetehttp://ec.europa.eu/dgs/legal_service/pdf/due_en.pdf/; prisijungta 2012 03 09, p. 14–15, siūloma nustatyti tokius kriterijus: klausimo svarba ES teisei ir pagrįstos abejonės dėl klausimo.

144 Jacqué, J.P.; Joseph, H.; Weiler H. On the Road to European Union – A new Judicial Architecture: an Agenda for the Intergovernmental Conference. 27, *Common Market Law Review* 185, 1990, p. 192.

plėtros, daugėjant sričių, kurias reglamentuoja ES teisės normos, netgi dėl gerėjančio nacionalinių teismų ir kitų institucijų sąmoningumo ir noro tinkamai taikyti ES teisę. Subjektų, galinčių kreiptis į ESTT SESV 267 str. nustatyta tvarka, ribojimas nėra pagrindinė priemonė Teismo darbo krūvio mažinimui – svarbu didinti ESTT veiklos efektyvumą.

Autorė pritaria ESTT nuomonei, kad apribojus subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, ratą, kiltų pavojus vieningam ES teisės aiškinimui ir taikymui, kadangi dalis teismų ar nacionalinės institucijos, savo veikloje susiduriančios su ES teise, būtų priverstos ES teisės klausimus aiškintis savarankiškai. Klausimai, su kuriais susiduria skirtingo lygmens nacionaliniai teismai bei institucijos yra vienodos svarbos, vystant nacionalinių teismų dialogą su Teismu. Svarbu didinti nacionalinių teismų bei institucijų sąmoningumą, teisėjų žinių lygį (šiuo metu šį uždavinį įgyvendina Stokholmo programa), kad ESTT būtų teikiami reikšmingi, naujas situacijas nagrinėjantys prejudicinio sprendimo prašymai, prisidedantys prie vieningo ES teisės taikymo ir vystymosi.

Prie efektyvesnio prejudicinio sprendimo sistemos veikimo prisidėtų ir tikslesnis teismo pagal SESV 267 str. sampratą apibrėžimas, kuris ne siaurintų subjektų ratą, bet sudarytų galimybę procese dalyvauti visoms institucijos, kurių sprendimai yra svarbūs ES teisinės sistemos plėtrai.

II. SUBJEKTO, TURINČIO TEISĘ PATEIKTI PREJUDICINIO SPRENDIMO PRAŠYMĄ, SAMPRATA

SESV 267 str.[145], kuris įtvirtina prejudicinio sprendimo mechanizmą, nustatyta, kad prejudicinio sprendimo prašymą gali teikti ne bet kokia institucija, tačiau tik „valstybės narės teismas"[146]. Dažniausiai prejudicinio sprendimo besikreipianti institucija lengvai identifikuojama kaip teismas, tačiau kai kuriose valstybėse narėse institucijų pavadinimai nenurodo, kad jos vykdo teisminę valdžią, todėl kyla neaiškumų, ar tokios institucijos turi teisę prašyti prejudicinio sprendimo. Kita vertus, ES Teisingumo Teismas yra priėmęs prejudicinio sprendimo prašymų iš tokių institucijų, kurios, atrodytų, neatitinka teismo sąvokos pagal SESV 267 str., tačiau klausimas dėl institucijos tinkamumo nebuvo keliamas[147]. Taigi, nors konkretus teismo pagal SESV 267 str. apibrėžimas nėra aiškiai nustatytas, Teismas nuolat plėtoja kriterijus, kuriuos turi atitikti besikreipiantis subjektas ir vertindamas per jų prizmę priima arba nepriima prejudicinio sprendimo prašymą.

Pirmame šios dalies skyriuje apžvelgiama, kaip keitėsi subjekto, galinčio pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, samprata teisės aktuose, tolesniuose skyriuose nagrinėjama Teisingumo Teismo jurisprudencija, nustatant, apibrėžiant ir tikslinant kriterijus, į kuriuos ESTT atsižvelgia vertindamas, ar nacionalinė institucija turi teisę pateikti prejudicinio sprendimo prašymą. Ketvirtame skyriuje analizuojama „valstybės narės" samprata ESTT praktikoje.

---

[145] Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

[146] Skirtingose SESV 267 str. kalbinėse versijose galime rasti skirtingus sąvokos „valstybės narės teismas" vertimus: angliškoje versijoje – „teismas arba tribunolas" („*court or tribunal*"), vokiškoje – valstybės narės teismas, nacionalinis teismas („*Gericht eines Mitgliedstaats*", „*einzelstaatlichen Gericht*"), prancūziškoje versijoje – nacionalinė jurisdikcija („juridiction nationale"), lietuviškoje – valstybės narės teismas, nacionalinis teismas.

[147] Didžiojoje Britanijoje: Nacionalinio draudimo komisaras (angl. – *The National Insurance Commissioner*) - byla C-17/76 *Brack prieš Insurance Officer* [1976] ECR 1429 ir byla C-99/80 *Galinsky prieš Insurance Officer* [1981] ECR 941; Darbo apeliacinis tribunolas (angl. – *the Employment Appeal Tribunal*) - byla C-96/80 *Jenkins prieš Kingsgate Clothing Productions Ltd.* [1981] ECR 911. Belgijoje: Apeliacinė darbo Taryba (pranc. – *Conseil de Prud'hommes d'Appel*) - byla C-3/70 *Caisse de compensation pour allocations familiales des charbonnages du couchant de Mons prieš Di Bella* [1970] ECR 415; Pretenzijų pareiškimo komisija dėl privalomojo draudimo nuo ligos ir negalios (pranc. – *la Commission de reclamation en matiere d'assurance obligatoire contre la maladie et l'invalidite*)- byla C-32/70 *Union nationale des mutualités socialistes prieš La Marca* [1970] ECR 987. Prancūzijoje: Pirmosios instancijos Komisija dėl bylinėjimosi socialinės apsaugos ir Žemės ūkio savitarpio pagalbos srityse (pranc. – *la Commission de premier instance du contentieux de la securite sociale et de la mutualite sociale agricole*), byla C-35/70 *Manpower prieš Caisse primaire d'assurance maladie de Strasbourg* [1970] ECR 1251. Italijoje : Taikinimo tarnybos (ital. – *Ufficio di Conciliazione*)- byla C-7/76 *IRCA prieš Ammistriazione delle Finanze dello Stato* [1976] ECR 1213. Olandijoje: Tariefcommissie- byla C-23/62 *Van Gend & Loos* [1963] ECR 3; Ūkio/ekonominių skundų kolegijos (oland. – *College van Beroep voor het Bedrijfsleven*)- sujungtos bylos C-73/63, C-74/63 *Internationale Crediet- en Handelsvereniging* [1964] ECR 1; Centrinės Apeliacinės tarybos (oland. – *Centrale Raad van Beroep*)- byla C-75/63 *Unger prieš Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten* [1964] ECR 347, Valstybės tarybos administracinių ginčų skyriai (oland. – Raad van state, Afdeling Geschillen van bestuur)- byla C-36/73 *Nederlandse Spoorwegen prieš Minister van Verkeer en Waterstaat* [1973] ECR 1299.

2.1. Subjekto apibrėžtis Europos Sąjungos teisės aktuose

Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartyje[148] subjekto, kuris gali pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, apibrėžimas nebuvo pateiktas, o 177 str. formuluotė nustato labai abstrakčius reikalavimus – tai turi būti teismas, veikiantis valstybėje narėje. Teisingumo Teismas neskubėjo patikslinti reikalavimų prejudicinio sprendimo prašymą teikiantiems subjektams, nes jo veiklos pradžioje prejudicinio sprendimo sistema nebuvo populiari: pirmą prejudicinio sprendimo prašymą Teisingumo Teismas gavo tik 1961 m[149], vėliau prašymų skaičius augo lėtai: 1960 – 1969 m. buvo gauti tik 75 prašymai (mažiau nei 8 per metus)[150].

Pirmasis sprendimas, kuriame Teisingumo Teismas pateikė nuomonę, kas yra „nacionalinis teismas" ir kokius kriterijus jis turi atitikti, buvo 1966 m. birželio 30 d. sprendimas *Vaassen- Goebbels*[151] byloje. Šiame sprendime Teismas išaiškino, kad sąvoka „teismas", nurodyta Sutarties 177 str. (dabar – SESV 267 str.[152]) tam tikromis aplinkybėmis gali apimti ir institucijas, nepriskiriamas įprastiniams teismams. Vėliau Teismas papildė ir aiškino prejudicinio sprendimo prašymą teikiančiam subjektui keliamus kriterijus daugelyje bylų[153], tačiau konkretus „teismo" apibrėžimas taip ir nebuvo pateiktas. Tolesnėse sutartyse ir kituose dokumentuose Teismas nuolat tikslino, kokie subjektai gali ar privalo pateikti prejudicinio sprendimo prašymus, po truputį formuodamas tam tikrus „rėmus", kuriuos turi atitikti subjektas, teikiantis prejudicinio sprendimo prašymą. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismo aiškinimas dėl 1968 m. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir sprendimų vykdymo reikalų[154] pasitarnavo Teismui nustatant precedentą dėl vadinamosios „Briuselio konvencijos"[155]. Ją taikant valstybių narių aukščiausieji teismai ir apeliaciniai teismai buvo įpareigoti prašyti prejudicinio sprendimo byloje kilusiais ES teisės aiškinimo klausimais[156].

1980 m. Romoje pasirašyta Konvencija[157], reglamentuojanti sutartinėms prievolėms taikytiną teisę, buvo papildyta dviem protokolais, suteikiančiais Teismui jurisdikciją priimti

[148] Treaty establishing the European Economic Community (EEC).1957-03-25. Europos Sąjungos teisės portalas [interaktyvus], prieiga internete http://old.eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm/; prisijungta 2013-11-10.

[149] Byla C-13/61 *De Geus en Uitdenbogerd prieš Bosch ir kt.* [1962] ECR 00089.

[150] Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. veiklos ataskaita. Oficiali ES Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11035/rapports-annuels/; prisijungta 2014- 01-18.

[151] Byla C-61/65 *Vaasen-Göbbels* [1966] ECR 261.

[152] Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys.* 2010, OL C 83.

[153] Konkrečių bylų pavyzdžiai nepateikiami, nes apie ESTT jurisprudencijoje susiformavusius kriterijus, kuriuos turi atitikti prejudicinio sprendimo prašymą teikiantis subjektas, išsamiai kalbama šio darbo 2.3 dalyje.

[154] Teisingumo Teismo protokolas dėl 1968 m. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir sprendimų vykdymo reikalų, pasirašytas 1971 m. Liuksemburge. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 1998, OJ L 27/28 (konsoliduota versija).

[155] Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų vykdymo civilinėse ir komercinėse bylose, 1968. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 1998 C 27/3 (konsoliduota versija).

[156] Teisingumo Teismo protokolas dėl 1968 m. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir sprendimų vykdymo reikalų, pasirašytas 1971 m. Liuksemburge. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 1998, OJ L 27/28 (konsoliduota versija).

[157] Konvencija dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, pasirašyta Romoje 1980. Europos Sąjungos teisės portalas [interaktyvus], prieiga internete http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServdo?uri=OJ:C:2005:169:0010:0022:LT:PDF/; prisijungta 2014-01-04.

prejudicinius sprendimus dėl klausimų aiškinimo ir nustatė, kad bet kuris valstybės narės teismas gali kreiptis į Teisingumo Teismą dėl Bendrijos teisės klausimo, kylančio iš Sutarčių ar bet kurio Bendrijos antrinės teisės aiškinimo ir tai būtina daryti, kilus rimtų abejonių dėl akto galiojimo arba pagal bendrą taisyklę, kai klausimas kyla galutinės instancijos teismo procese. Prašymus taip pat galėjo pateikti valstybės narės Aukščiausiasis Teismas ar specialusis teismas, veikiantis kaip apeliacinė instancija[158]. Minėtos priemonės taip pat apėmė *pourvoi dans l'intérêt de la loi (pranc.* – apeliacija, ginant teisės interesus) tipo procedūras, įtrauktas į EB Sutartį: valstybės narės per kompetentingas nacionalines institucijas įgijo teisę prašyti Teismo išaiškinimo dėl atitinkamos konvencijos nuostatų, kilus ginčui tarp teismo sprendimo ir aiškinimo, pateikto kito nacionalinio teismo sprendime ar Teisingumo Teismo aiškinime, jei sprendimas ir prieštaraujantis sprendimas yra galutinis[159]. Teismo sprendimas neturi įtakos buvusiems sprendimams.

Mastrichto sutartyje[160] prejudicinio sprendimo procedūra liko įtvirtinta 177 str., tačiau kitos Sutarties straipsnių nuostatos subjektų, galinčių kreiptis į Teisingumo Teismą, ratą susiaurino. Sutarties 35 straipsnio 3,4 dalyse[161] nustatyta, kad prejudicinio sprendimo prašymus Teisingumo Teismui dėl teisės akto galiojimo gali pateikti tik Teismo kompetenciją pripažinusių valstybių narių teismai ir tik ta jų dalis, kurią nurodė valstybė narė (t.y. valstybė narė galėjo šią teisę numatyti tik galutinės instancijos teismams). Pagal Sutarties 68 straipsnį[162], prašymus priimti prejudicinį sprendimą dėl teisės akto vizų, prieglobsčio, imigracijos ir kitose su laisvu asmenų judėjimu susijusiose srityse galiojimo Teismui galėjo pateikti tik galutinės instancijos teismai (68 str. 1 d.)[163].

Amsterdamo sutartyje[164] prejudicinio sprendimo institutą reglamentuojanti norma išliko nepakitusi, pasikeitė tik straipsnio numeracija – vietoje 177 str. tapo 234 str., tačiau dėl procedūros subjekto Teismo jurisdikcijai iškelti nauji apribojimai: numatyta, kad tik nacionaliniam galutinės instancijos teismui leidžiama (o kai kyla pareiga – ir privaloma) pateikti prejudicinio sprendimo prašymą. Taip pat prie „bendrųjų" prašymų priimti prejudicinį sprendimą buvo pridėti du papildomi, pasižymintys ypatingais bruožais: vienas įtvirtintas

---

158 Pirmasis EB Teisingumo Teismo išaiškinimo Protokolas dėl Konvencijos „Dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės". *Europos Sąjungos oficialusis leidinys.* C 27/47, 1 ir 2 str.

159 Hoehler, U.W., *supra note 103,* p. 22.

160 Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcija. *Europos Sąjungos oficialus leidinys.* 2006, C 321 E/1, 2006-12-29.

161 *Ibid*.

162 Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcija. *Europos Sąjungos oficialus leidinys. 2006, C 321 E/1, 2006-12-29.*

163 *Ibid*.

164 Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts. *Official Journal of the European Union.*1997, C 340, P. 0136.

ES Sutarties[165] 35 (1) straipsnyje[166], kitas – EB steigimo sutarties[167] 68 straipsnyje (1)[168]. Tačiau prieglobsčio srityje subjektų, galinčių kreiptis į Teisingumo Teismą, ratas buvo išplėstas – nustatyta, kad nagrinėjant bylas, susijusias su prieglobsčiu, galutinės instancijos teismas privalo, o žemesnės instancijos teismas gali pateikti Teismui prejudicinio sprendimo prašymą[169].

Nicos sutartimi[170] nei 234 str. formuluotė, nei prejudicinio sprendimo procedūrose galinčių dalyvauti subjektų ratas nebuvo pakeista. Tačiau būtent Nicos konferencijoje išryškėjo reali būtinybė sukonkretinti teismo pagal EB steigimo sutarties 234 straipsnį (dabar SESV 267[171] str.) sąvoką dėl dviejų priežasčių. Pirmiausia, minėtoje sutartyje nauja trečiąja dalimi buvo papildytas EB Sutarties 225 str., kurioje numatyta išplėsti Pirmosios instancijos teismo įgaliojimus, suteikiant jam teisę priimti prejudicinius sprendimus konkrečiose Teisingumo Teismo Statuto nustatytose srityse[172]. Antra, Nicos konferencija numatė ir Europos Sąjungos plėtrą nuo penkiolikos iki dvidešimt septynių valstybių narių, o tai reiškė, kad nemažai naujų institucijų iš valstybių narių, turinčių skirtingas teisines tradicijas ir skirtingas organizacines struktūras, galės kreiptis prejudicinio sprendimo. Būtent tuo metu buvo tikslinga apibrėžti teismo pagal EB steigimo sutarties 234 straipsnį[173] (dabar – SESV 267 str.) sąvoką, kaip atitinkamas gaires PIT bei siekiant užtikrinti, kad Teisingumo Teismas ir, jei reiktų – Pirmosios instancijos teismas (dabar – Bendrasis teismas), nesusidurtų su lavina prašymų iš institucijų, kurios neatitinka prejudicinio sprendimo procedūros subjektams keliamų reikalavimų. Tačiau konkreti teismo pagal SESV 267 str. samprata nebuvo apibrėžta, Teisingumo Teismo Statutas taip pat nebuvo pakeistas, todėl ir po Nicos sutarties prejudicinio sprendimo procedūra išliko išimtine Teisingumo Teismo kompetencija[174]. Tokia situacija išliko iki

[165] Konsoliduota Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcija. *Europos Sąjungos oficialus leidinys*. 2006, C 321 E/1, 2006-12-29.

[166] Europos Bendrijų Teisingumo Teismo jurisdikcijai, laikantis šiame straipsnyje išdėstytų sąlygų, priklauso priimti preliminarius nutarimus dėl pamatinių ir kitų sprendimų teisėtumo bei išaiškinimo, dėl konvencijų, sudarytų pagal šią antraštinę dalį, išaiškinimo ir jas įgyvendinančių priemonių teisėtumo bei išaiškinimo.

[167] Konsoliduota Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinė redakcija. *Europos Sąjungos oficialus leidinys*. 2006, C 321 E/1, 2006-12-29.

[168] 234 straipsnis šiai antraštinei daliai taikomas tokiomis aplinkybėmis ir sąlygomis: šios antraštinės dalies išaiškinimu arba šia antraštine dalimi remiantis Bendrijos institucijų priimtų teisės aktų teisėtumo ar išaiškinimo klausimui iškilus valstybės narės teismo ar specializuoto teismo, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę toliau neskundžiami teismine tvarka, nagrinėjamoje byloje, tas teismas ar specializuotas teismas, manydamas, kad sprendimui priimti reikia nutarimo šiuo klausimu, prašo Teisingumo Teismą šiuo klausimu priimti nutarimą.

[169] Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts. *Official Journal of the European Union*.1997, C 340, P. 0136.

[170] Nicos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2001, C 80, 2001-03-10.

[171] Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2010, OL C 83.

[172] Konsoliduota Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcija. *Europos Sąjungos oficialus leidinys*. 2006, C 321 E/1, 2006-12-29.

[173] *Ibid*.

[174] Viena pagrindinių priežasčių, kodėl iki šiol nepasinaudota Nicos Sutartimi numatyta teise dalį funkcijų, susijusių su prejudiciniu sprendimu, perduoti PIT (dabar – Bendrąjam teismui), yra prejudicinio sprendimo konstitucinės funkcijos suvokimas ir Teisingumo Teismo nenoras vieningos ir nuoseklios ES teisės taikymo ir aiškinimo funkcijos dalies perleisti Bendrajam teismui, nors

mūsų dienų – 2012 m. patvirtintose Rekomendacijose nacionaliniams teismams dėl prašymų pateikti prejudicinio sprendimo prašymą pateikimo[175] ESTT dar kartą pabrėžė išskirtinę Teismo jurisdikciją, susijusią su prejudicinio sprendimo institutu: „pagal SESV 256 straipsnio 3 dalį jurisdikcija nagrinėti pagal SESV 267 straipsnį pateiktus prejudicinius klausimus, susijusius su konkrečiomis Statute nustatytomis sritimis, numatyta ir Bendrajam Teismui. Tačiau kadangi nepadaryti atitinkami šio akto pakeitimai, šiuo metu Teisingumo Teismas vienintelis turi jurisdikciją spręsti prejudicine tvarka“[176].

Lisabonos sutartimi[177] buvo iš dalies pakeista ESTT struktūra ir kompetencija bei gerokai praplėstas subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, ratas: panaikinti ES 35[178] ir EB 68[179] straipsniai, kuriais ribota Teisingumo Teismo kompetencija, Teismas įgijo bendrąją kompetenciją priimti prejudicinius sprendimus laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės srityje[180], visi teismai įgijo teisę, o teismai, kurių sprendimai toliau negali būti skundžiamai teismine tvarka – pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo. Baudžiamosiose bylose Teisingumo Teismo kompetencija priimti prejudicinius sprendimus įgavo privalomąjį pobūdį, ji nebepriklauso nuo valstybės narės pareiškimo dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos pripažinimo, nurodant teismus, kurie gali į jį kreiptis[181], nes pagal Lisabonos sutartį policijos ir baudžiamosios teisės sritis priskirta bendrajai teisei, o į Teisingumo Teismą gali kreiptis visi teismai (numatant, kad tokia visiška jurisdikcija bus taikoma tik praėjus penkeriems metams nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo)[182]. Dėl vizų, prieglobsčio, imigracijos ir kitų su laisvu asmenų judėjimu susijusios politikos sričių, teismų bendradarbiavimo civilinėse bylose bei teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bylose, pateikti prejudicinio sprendimo prašymus gali visi teismai (ne tik aukščiausieji, kaip anksčiau). [183]

---

netinkami pastarojo teismo sprendimai galėtų būti skundžiami Teisingumo Teismui. Pastaruoju metu šią priežastį papildė ir praktiniai sumetimai – nagrinėjimo laukiančių bylų kiekis Bendrajame teisme yra dar didesnis nei Teisingumo Teisme, o funkcijų perskirstymas dar pailgintų vidutinę proceso trukmę.

175 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų pateikti prejudicinio sprendimo prašymą pateikimo. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2012/C 228/01.

176 *Ibid*. Para 4.

177 Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2007, C: 2007-12-17, Nr. 306-1.

178 Konsoliduota Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcija. *Europos* Sąjungos oficialus leidinys. 2006, C 321 E/1, 2006-12-29.

179 *Ibid*.

180 Europos Bendrijų Teisingumo Teismo pranešimas spaudai Nr. 104/09. Europos Sąjungos portalas [interaktyvus], prieiga internete http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=CJE/09/104&format=HTML&aged=0&language=LT&guiLanguage=en/; prisijungta 2013-07-10.

181 *Ibid*.

182 Protokolo Nr. 36 10 straipsnis dėl pereinamojo laikotarpio nuostatų numato, kad kaip pereinamojo laikotarpio priemonė Teisingumo Teismo įgaliojimai dėl teisės aktų, priimtų iki Lisabonos sutarties įsigaliojimo policijos ir teisminio bendradarbiavimo srityje, išlieka tokie patys. Ši pereinamojo laikotarpio priemonė nustoja galioti praėjus penkeriems metams nuo Lisabonos sutarties įsigaliojimo. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

183 Europos Bendrijų Teisingumo Teismo pranešimas spaudai Nr. 104/09. Europos Sąjungos portalas [interaktyvus], prieiga internete http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=CJE/09/104&format=HTML&aged=0&language=LT&guiLanguage=en/; prisijungta 2013-07-10.

Kalbant apie prejudicinio sprendimo procedūros subjektus, svarbiausias Lisabonos sutarties pokytis – įtvirtinta visų „nacionalinių teismų“ (sąvoka apima ne tik teismus, bet ir institucijas, atitinkančias teismo pagal SESV 267 str. reikalavimus) teisė pateikti prejudicinius prašymus. Tai teoriškai atvėrė kelius į ESTT kreiptis ne tik nacionaliniams teismams, bet ir kitoms institucijoms, kurios savo veikloje susiduria su ES teisės taikymu. Tačiau kilo dar didesnis poreikis tiksliai apibrėžti, kas suvokiama kaip teismas pagal SESV 267 str., kad keliami kriterijai būtų visiškai aiškūs pačiam nacionaliniam subjektui.

Apibendrinant galima padaryti išvadą, kad keičiant Sutartis ir priimant naujus Europos Bendrijos (vėliau – Europos Sąjungos) funkcionavimą reglamentuojančius teisės aktus, pati prejudicinio sprendimo procedūra ir jos tikslai nesikeitė, tačiau subjektų, kurie gali (arba privalo) kreiptis prejudicinio sprendimo ratas tai siaurėjo, tai plėtėsi, priklausomai nuo ESTT kompetencijos sričių bei kitų aplinkybių, kol Lisabonos sutartis nustatė, kad į Teisingumo Teismą gali kreiptis visi teismai (arba teismo pagal SESV 267 str. sampratą atitinkančios institucijos), kuriems kyla pagrįstų klausimų dėl ES teisės taikymo ar aiškinimo.

Teismo pagal SESV 267 str. sąvoka taip ir nebuvo tiksliai apibrėžta, tačiau ESTT nustatė tam tikrus kriterijus, kuriuos turi atitikti į jį besikreipianti nacionalinė institucija. Tolesniuose skyriuose pateikiama Teismo praktikoje nacionaliniams subjektams taikomų kriterijų ir jų svarbos prejudicinio sprendimo procedūroje analizė.

2.2. Subjekto samprata Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje

Teisingumo Teismas, kalbėdamas apie prejudicinio sprendimo procedūros subjektams keliamus reikalavimus, naudoja keletą terminų: „požymiai“[184], „kriterijai“[185], o naujausioje Teismo jurisprudencijoje atsiranda terminas „požymių visuma“[186]. D. Prapiestytė savo disertacijoje siūlo vartoti terminą „požymis“, kaip apimantį išskirtines savybes, kurias turi turėti valstybių narių teismai, kad būtų pripažinti teismais pagal SESV 267 str.[187] Tačiau autorei tinkamesnis atrodo ankstesniuose D. Prapiestytės darbuose vartotas terminas „kriterijus“, pasižymintis platesniu turinio apibrėžimu, apimantis tiek kokybinius, tiek kiekybinius institucijos veiklos aspektus[188]. Tad šis terminas ir bus naudojamas disertacijoje.

Išnagrinėjus *acquis communautaire* terminologijos specifiką, galima teigti, kad sudėtinga nustatyti, koks nacionalinis teismas ar teisminė institucija atitinka teismo pagal SESV 267 str.[189] statusą, nes kiekvienoje šalyje įkurtos skirtingos teisminės institucijos, atliekančios skirtingas funkcijas. Įprastai valstybėse narėse veikia bendrosios kompetenci-

---

184 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961.

185 Sujungtos bylos C-69/96 ir C-79/96 *Garofalo and Others* [1997] ECR I-5603.

186 Teisės doktrinoje galima rasti nuomonių, jog ESTT, tikrindamas, ar yra bent vienas iš požymių, leidžiančių pripažinti dėl prejudicinio sprendimo besikreipiančiai institucijai teismo statusą, ir vertindamas minėtus požymius, pasitelkia Prancūzijos administracinėje teisėje taikomą metodą, kuris vadinamas „prielaidų puokšte“ (pranc. *le faisceau d'indices*). Minėtą metodą taiko Prancūzijos Valstybės Taryba (pranc. *le Conseil d'État*) nustatydama, kokio pobūdžio aktas bus nagrinėjamas: ar jis laikomas teismo procesiniu dokumentu, priimtu įgyvendinant teismines funkcijas, ar tai teismo vidaus administravimo aktas. LexisNexis JurisClasseur Fasc. *Cour de justice,* 362 [interaktyvus]. Prieiga internete http://www.lexisnexis.fr/lnjcpro/; prisijungta 2012-07-14.

187 Prapiestytė, D. *supra note 22*, p. 36-37.

188 Prapiestytė, D., *supra note 94, p.* 1214.

189 Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

jos teismai bei specializuoti teismai ir/arba ginčų sprendimo institucijos, kurioms priskirta specialioji kompetencija: vienos jų teikia nuomones, kitos priima sprendimus, trečiųjų kompetencija – „mišri“ (gali veikti kaip viešojo administravimo institucija, o tam tikrais atvejais – kaip teismas).

Jei besikreipiančios į ESTT teisminės institucijos ar teismo statusą būtų pavesta nustatyti valstybei narei, kiltų nemaža rizika, kad tam tikras teismas ar ginčus sprendžianti institucija nepagrįstai praras teisę kreiptis prejudicinio sprendimo arba nepagrįstai tokią teisę įgis[190]. Būtent todėl kompetencija nustatyti, ar ESTT prejudicinio sprendimo prašymą pateikusi institucija yra teismas SESV 267 straipsnio prasme, priskirta Teisingumo Teismui. Klausimą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikusios institucijos statuso pagal SESV 267 straipsnį gali iškelti: generalinis advokatas (tik atvejais, kai nuspręsta prašyti generalinio advokato pateikti išvadą[191]); institucija ar teismas, prašanti Teismo priimti prejudicinį sprendimą[192]; pagrindinės bylos šalys; Europos Komisija ir kitos į bylos nagrinėjimą įsitraukusios ES institucijos[193].

Ankstyvoje Bendrijos egzistavimo stadijoje Teismas neturėjo aiškių kriterijų, kuriais galėtų vadovautis sprendžiant, ar valstybės narės institucija yra „teismas“, jie pradėti apibrėžti tik 1966 m. Pirmą kartą paaiškinimą, kas yra „nacionalinis teismas“ Teismas pateikė sprendime *Vaassen-Goebbels*[194]: „sąvoka „teismas“, nurodyta Sutarties 177 straipsnyje (dabar – SESV

---

190 Norkus, R.; Prapiestytė, D.; Valančius, V.*, supra note 18, p.* 130-131.

191 Galime rasti nemažai pavyzdžių, kai nagrinėjant prejudicines bylas generalinio advokato ir ESTT nuomonės dėl „teismo“ statuso iš esmės išsiskiria. Pavyzdžiui, 1997 m. gegužės 15 d. generalinio advokato G. Tesauro pateikta išvada Byloje C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-04961 ir Teismo sprendimas byloje C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-04961. Byloje ESTT priėmė nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir taip pripažino, kad institucija, prašanti priimti prejudicinį sprendimą, yra teismas pagal SESV 267 str. Tuo tarpu generalinis advokatas šioje byloje atliko išsamų Vokietijos federacinės viešųjų pirkimų priežiūros komisijos, pateikusios prašymą priimti prejudicinį sprendimą, statuso įvertinimą ir konstatavo, kad ši institucija neatitinka nei funkcinių, nei institucinių kriterijų, suformuotų ESTT jurisprudencijoje, todėl jos negalima pripažinti teismu pagal SESV 267 str. 1999 m. spalio 7 d. generalinio advokato A. Sargio pateikta išvada Sujungtose bylose C-110/98–C-147/98 *Gabalfrisa ir kt.* [2000] ECR I-1577 ir Teismo sprendimas sujungtose bylose C-110/98–C-147/98 *Gabalfrisa ir kt.* [2000] ECR I-1577 – šioje byloje taip pat nesutapo generalinio advokato ir ESTT nuomonės dėl Katalonijos ekonomikos ir administracinio teismo (ikiteisminė institucija, veikianti prie Ekonomikos ir finansų ministerijos) pripažinimo teismu pagal SESV 267 str. ESTT pripažino „teismu“ minėtą instituciją, nors ir buvo išgirdęs kitokį pasiūlymą iš generalinio advokato.

192 Atsižvelgiant į tai, kad Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės minėtoje *Nidera* byloje nurodė Lietuvos teisės aktų konkrečias dispozicijas, reglamentuojančias jos sudarymo tvarką, struktūrą ir kompetenciją, manytina, kad sprendimo kreiptis dėl prejudicinio sprendimo priėmimo metu pati institucija abejojo, ar ji bus pripažinta teismu pagal SESV 267 str.

193 Prapiestytė, D.*, supra note 94, p.* 1210.

194 Byla 61/65 *Vaasen-Göbbels* [1966] ECR 261. Šioje byloje Olandijos piliečio našlė Vaassen dalyvavo ginče su pensijų fondu *Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf*. Moters nuomone, pastarasis priėmė sprendimą, priešaraujantį Bendrijos teisei, todėl ji pateikė apeliaciją tam įgaliotai institucijai – Arbitražo teismui Fondo darbuotojams, dirbantiems kasybos pramonėje (*Mijnbedrijf).* Arbitražo teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą, prašydamas priimti prejudicinį sprendimą, ir teigė, kad nors jis nėra teismas pagal Olandijos įstatymus, turėtų būti laikomas teismu SESV 267 straipsnio prasme kaip vienintelė institucija, galinti priimti sprendimus dėl tokių ginčų, kurių apskųsti nėra galimybės. Teismas pripažino, kad Arbitražo teismas laikomas teismu SESV 267 straipsnio prasme, kadangi atitinka tokiam teismui keliamas sąlygas: buvo įsteigtas pagal Olandijos įstatymus, yra nuolatinė institucija, dirbanti pagal nustatytas taisykles, turinti teismo pirmininką ir narius,

267 straipsnis) tam tikromis aplinkybėmis gali apimti ir institucijas, nepriskiriamas įprastiniams teismams". Taip pat šiame sprendime Teisingumo Teismas apibrėžė penkis kriterijus, kuriuos turėjo atitikti institucija, prašanti prejudicinio sprendimo: *institucija įkurta teisės aktų pagrindu*, *veikianti nuolat, taikanti teisės normas, procesas joje grindžiamas rungimosi principu, o institucijos jurisdikcija – privaloma*.

ESTT vėlesnėse bylose kriterijus tobulino ir pildė[195]. Pavyzdžiui, reikalavimas, kad institucija būtų nepriklausoma, paminėtas sprendime *Pretore di Salò*[196], vėliau patvirtintas *Corbiau* byloje[197]. Nepriklausomumo kriterijus, kuris yra vienas svarbiausių teismo požymių, Teismo sprendime buvo apibrėžtas tik 1987 m. Kai kurie reikalavimai, pavyzdžiui, kad institucija *būtų įsteigta pagal įstatymą*, *veiktų nuolat, taikytų teisės normas,* buvo aiškūs ir lengvai nustatomi, tačiau tokie kriterijai kaip: *nepriklausomumas*, *inter partes procedūra* ar *teisminio pobūdžio sprendimas*, buvo interpretuojami įvairiai ir kartais labai painiai.

1997 m. Teisingumo Teismas sprendime *Dorsch Consult* byloje[198] nurodė: „siekiant nustatyti, ar institucija, kuri kreipiasi prejudicinio sprendimo, turi teismo statusą pagal EB sutarties 234 straipsnį (dabar – SESV 267 str.), reikia vadovautis tokiais kriterijais: institucija turi būti įsteigta teisės aktais, vykdyti nuolatinę veiklą, ginčas joje sprendžiamas proceso būdu, turi būti taikomi teisės aktai, institucija turi būti nepriklausoma". Nors Teismas tiesiogiai nenurodė, kad tai yra baigtinis kriterijų sąrašas, vėliau juo rėmėsi tiek pats Teismas, tiek generaliniai advokatai[199]. Nustačius, kad besikreipianti institucija nėra teismas pagal valstybės narės vidaus teisę, ESTT tikrindavo, ar ši institucija atitinka kitus kriterijus, parodančius įgyvendinamų funkcijų pobūdį: ar institucijos *jurisdikcija yra privaloma,* ar *ji nagrinėja ginčą,* ar *priima sprendimus pagal teisminį procesą reglamentuojančius teisės aktus*[200].

Teisingumo Teismas laikui einant plėtė taikytinų kriterijų sąrašą ir tai buvo daroma pagrįstai, nes kai kuriuos kriterijus, pavyzdžiui: įsteigimas numatytas įstatyme, nuolatinė veikla ir privaloma jurisdikcija, galėjo atitikti ne tik valstybių narių teismai, tačiau ir kitos institucijos. Kriterijai, kuriuos įprastai atitinka tik valstybių narių teismai, laikomi nulemiančiais, sprendžiant, ar tam tikra institucija gali būti pripažįstama teismu pagal SESV 267 straipsnį[201].

2012 m. patvirtintose Rekomendacijose nacionaliniams teismams dėl prejudicinio sprendimo prašymų pateikimo[202], Teismas taip patikslina teismo pagal SESV 267 str. sampratą: „teismo sąvoką Teisingumo Teismas aiškina kaip autonomišką Sąjungos teisės sąvoką ir šiuo

---

veikloje naudoja rungimosi procedūros taisykles, panašias į naudojamas bendrosios kompetencijos teismų, taiko teisės normas, o ginčai Arbitražo teismui privalomai perduodami kaip tinkamai teisminei institucijai.

195 Generalinio advokato Ruiz-Jarabo Colomer nuomonė byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR I-9445, para 17.

196 Byla 14/86 *Pretore di Salò* [1987] ECR 2545.

197 Byla C-24/92 *Corbiau* [1993] ECR I – 1277.

198 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961.

199 Byla C-258/97 *HI* [1999] ECR I-1405 ir Byla C-275/98 *Unitron Scandinavia ir 3-S* [1999] ECR I-8291.

200 Byla 61/65 *Vaassen–Goebbels* [1966] ECR 261, byla 246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311; byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961; byla C-103/97 *Köllensperger ir Atzwanger* [1999] ECR I-551; byla C-407/98 *Abrahamsson ir Anderson* [2000] ECR I-5539.

201 Prapiestytė, D., *supra note 94, p.* 1214-1215.

202 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų pateikti prejudicinio sprendimo prašymą pateikimo. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys.* 2012/C 228/01.

klausimu atsižvelgia į visumą veiksnių, kaip antai į jį besikreipiančios institucijos teisinė prigimtis, nuolatinumas, jos jurisdikcijos privalomumas, proceso joje rungtyniškumas, tai, kad ji taiko teisės normas, ir jos nepriklausomumas".

2.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo suformuoti subjektiškumo kriterijai

Teisingumo Teismas, nustatydamas, ar institucija gali būti laikoma „valstybės narės teismu" prejudicinių sprendimų priėmimo procedūrą reglamentuojančių Sutarties nuostatų prasme, dažniausiai taiko pagrindinius penkis kriterijus, tačiau šis sąrašas nėra baigtinis ir nuolat plečiamas. Teisininkai kriterijus grupuoja pagal jų tikslus ir funkcijas, esminius reikalavimus bandoma išskirti analizuojant ESTT sprendimus, susijusius su prejudicinio sprendimo procedūros subjekto tinkamumu. Pavyzdžiui, kai kurie autoriai (teisės profesoriai R. Kovar, D. Simon bei D. Prapiestytė) siūlo klasifikuoti kriterijus į *institucinius* ir *funkcinius*. *Instituciniai* ***kriterijai*** apima tokius reikalavimus kaip: nepriklausomumas, nuolatinė veikla, įstatymų taikymas ir privaloma jurisdikcija. *Funkciniams kriterijams* priskirtini: teisingumo vykdymo funkcija, ginčo nagrinėjimo funkcija ir teisminio pobūdžio sprendimo priėmimas. Kalbant apie kriterijų svarbą, autorių kolektyvo (R. Norkus, D. Prapiestytė, V. Valančius) nuomone[203], „iš visų paminėtų kriterijų išskirtini du, kurie vertinami kaip būtinos sąlygos, kad būtų pripažintas „teismo" statusas ir teisė bendradarbiauti su ETT (dabar ESTT): institucija turi būti įsteigta teisės aktu ir savo veikloje vadovautis įstatymais ir kitais teisės aktais". Autorės nuomone, toks „teismo" apibrėžimas būtų pakankamai platus, tačiau norint nustatyti, ar jis atitiktų ESTT požiūrį į nacionalinius subjektus, reikia atlikti išsamesnę Teismo praktikos analizę.

Teismo praktika rodo, kad ESTT nuolat plėtoja kriterijus, kuriuos turi atitikti prejudicinio sprendimo besikreipiantis subjektas, tačiau jie nėra griežtai taikomi visose bylose, todėl toliau pateikiama ESTT jurisprudencijos analizė, kuri padės įvertinti visus Teismo taikomus reikalavimus ir nustatyti esminius kriterijus, kuriuos būtų tikslinga įtraukti į teismo pagal SESV 267 str. apibrėžimą.

2.3.1. Institucija įsteigta teisės aktų nustatyta tvarka

Teisingumo Teismas ne kartą patvirtino, kad į ESTT besikreipianti nacionalinė institucija turi būti įsteigta teisės aktų nustatyta tvarka – tai būtinoji sąlyga.[204] Dažniausiai šis kriterijus tikrinamas, kai prejudicinio sprendimo prašymą pateikia arbitražo institucija (kaip arbitražo institucijos atitinka teismo pagal SESV 267 str. reikalavimus bus nagrinėjama trečiame disertacijos skyriuje). Institucija, sukurta pagal susitarimą ar specifinį administracinį sprendimą negali kreiptis prejudicinio sprendimo. Valstybės valdžios institucijos teisės akte nebūtinai turi būti įtvirtintas nacionalinio teismo statusas, nes Teismas gali pripažinti instituciją tinkamu subjektu, nors ji pagal valstybės vidaus teisę ir nėra valstybės teismų sistemos dalis[205]. ESTT yra konstatavęs: „jei valstybės narės teisės sistemoje numatyta,

---

[203] Norkus, R.; Prapiestytė, D.; Valančius, V., *supra note 18, p.* 130.

[204] Byla 61/65 *Vaassen-Goebbels* [1966] ECR 261; sujungtos bylos C-110-147/98 *Gabalfrisa ir kt.* [2000] ECR I-1577, para 34; byla C-416/96 *Nour Eddline El-Yassini* [1999] ECR I-1209, para 18; byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961, paras 24-25.

[205] Norkus, R.; Prapiestytė, D.; Valančius, V., *supra note 18, p.* 130-131.

kad ES institucijų priimtų teisės normų įgyvendinimą užtikrina Profesinė institucija, veikianti prižiūrint viešojo administravimo institucijai, ji vykdydama savo funkcijas nagrinėja skundus, skirtus užtikrinti Europos Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių apsaugą, todėl ETT (dabar – ESTT) gali priimti nagrinėti prašymus dėl ES teisės išaiškinimo, kai Profesinei institucijai iškyla klausimų dėl ES teisės, o valstybės narės teisės sistemoje nėra numatyta efektyvi teisminė gynyba. Kai reikia apginti Europos Sąjungos teisės aktuose įtvirtintas teises, Skundų nagrinėjimo komisija, įsteigta viešojo administravimo institucijos ir turinti teisę priimti galutinius sprendimus dėl ES teisės aktuose įtvirtintų teisių apsaugos užtikrinimo, pripažįstama pagal EEB Sutarties 177 str. (dabar – SESV 267 str.) „valstybės narės teismu".[206] Jei institucija įsteigta valdžios institucijos priimtu specialiu aktu, tai gali būti vertinama kaip prezumpcija, kad besikreipianti institucija yra „valstybės narės teismas", o ETT (dabar – ESTT) gali atsižvelgti į šią aplinkybę[207].

Teismui nesvarbu, jei institucija įsteigta pagal teisės aktus, kurie tuo pačiu metu apriboja jos jurisdikciją tam tikros rūšies bylai.[208] Tai iliustruoja, pavyzdžiui, 1996 m. *Dorsch Consult* byla[209]. Į Teisingumo Teismą kreipėsi Vokietijos Federalinė viešųjų pirkimų sutarčių Stebėtojų taryba, prašydama priimti prejudicinį sprendimą. Kilo klausimas, ar ši institucija gali būti traktuojama kaip teismas, kadangi ji buvo įsteigta biudžeto įstatymo pagrindu, o jos veiksmai apsiribojo priežiūros įstaigos priimtų sprendimų peržiūra. Teismas nusprendė, kad institucijos įsteigimas pagal teisę negalėjo būti ginčijamas, o tai, kad nacionaliniai teisės aktai nesuteikė įgaliojimų institucijai konkrečiose viešojo paslaugų pirkimo sutarčių srityse šiuo atveju nėra reikšminga.[210]

Teisingumo Teismas ne kartą nurodė, kad vienas svarbiausių reikalavimų institucijai, prašančiai prejudicinio sprendimo, yra reikalavimas būti įsteigtai teisės aktų nustatyta tvarka, tačiau išnagrinėjus Teismo sprendimus galima padaryti išvadą, jog šis kriterijus iš esmės yra formalus. Analizuojant ESTT praktiką, autorei nepavyko rasti nei vieno atvejo, kai Teismas atsisakė pateikti prejudicinį sprendimą tik todėl, kad besikreipianti institucija buvo įkurta ne pagal teisės aktus ir dėl to nepripažinta teismu pagal SESV 267 str.[211]

2.3.2. Institucija vykdo nuolatinę veiklą

Institucijos, norinčios pateikti Teisingumo Teismui prejudicinio sprendimo prašymą, turi vykdyti nuolatinio pobūdžio veiklą – t.y. veikti nuolat[212]. Tačiau, išanalizavus Teisingumo Teismo praktiką galima teigti, kad nebuvo nei vienos bylos, kurioje institucijai būtų uždrausta pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, nes ji neatitiko tik šio kriterijaus. Didesnėje dalyje bylų atitinkamos institucijos veikė nuolat, tačiau pasitaikė atvejų, kai institucija nevykdė nuolatinės veiklos, tačiau atitiko kitus teismui pagal 267 str. keliamus reikalavimus ir buvo pripažinta subjektu, galinčiu pateikti prejudicinio sprendimo prašymą – pavyzdžiui, arbitra-

---

206 Byla 246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311; sujungtos bylos C-110/98 – 147/98 *Gabalfrisa ir kt.* [2000] ECR I-1577.

207 Norkus, R.; Prapiestytė, D.; Valančius, V., *supra note 18, p.*131.

208 Byla 61/65 *Vaasen-Göbbels* [1966] ECR 261.

209 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961.

210 I*bid*, paras 22-38.

211 Broberger, M.; Niels, F., *supra note 138, p.* 61-62.

212 Byla 61/65 *Vaasen-Göbbels* [1966] ECR 261; byla 246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311, para 3 ir byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961, para 26.

žo institucija *Tribunal Arbitral necessário* byloje *Merck Canada*[213]. Kita vertus, Teisingumo Teismas nepriima prejudicinio sprendimo prašymų iš institucijų, kurios buvo sukurtos tik siekiant išspręsti konkretų ginčą[214] (plačiau apie tai kalbama disertacijos III skyriaus dalyje 3.2.1.).

Reikėtų pažymėti, kad ESTT aiškiai neapibrėžė nuolatinio pobūdžio kriterijaus turinio. Paprastai jis nustatomas pagal institucijos veiklą reglamentuojančius teisės aktus bei dokumentus. Pavyzdžiui, *Häupl* byloje nustatyta, kad *Oberster Patent-und Markensenat* (Austrijos Aukščiausiosios patentų ir prekių ženklų tarnybos) nuolatinis pobūdis matyti iš *Patentgesetz* (Patentų įstatymo) 70 straipsnio 2 ir 3 dalių bei 74 straipsnio 1 dalies, kurios numato, kad ši institucija turi kompetenciją priimti sprendimus, susijusius su skundais dėl *Nichtigkeitsabteilung des Patentamtes* (Patentų tarnybos anuliavimo skyrius) ir *Beschwerdeabteilung des Patentamtes* (Patentų tarnybos apeliacinis skyrius) sprendimų, nenurodant išlygų laiko atžvilgiu[215]. *Merck Canada* byloje[216] ESTT konstatavo, kad *Tribunal Arbitral necessário* forma, sudėtis ir proceso taisyklės gali būti skirtingos, atsižvelgiant į šalių sprendimą. Be to, priėmęs sprendimą, šis teismas paleidžiamas. Tokios aplinkybės gali kelti tam tikrų abejonių dėl jo nuolatinio pobūdžio, tačiau ESTT nutarė, kad teismas įsteigtas teisės aktų pagrindu, turi nuolatinę privalomą jurisdikciją, nacionalinės teisės aktuose apibrėžtos ir nustatytos jo taikomos proceso taisyklės, todėl sąlyga dėl nuolatinio pobūdžio tenkinama[217].

Išanalizavus ESTT jurisdikciją dėl reikalavimo institucijai veikti nuolat, autorė daro išvadą, kad jei institucija nevykdo nuolatinės veiklos, bet atitinka esminius teismui pagal 267 str. keliamus reikalavimus, ji gali būti pripažinta tinkamu prejudicinio sprendimo procedūros subjektu.

2.3.3. Veikla paremta teisės aktų taikymu

Svarbus ESTT nustatytas kriterijus – kad institucija, atitinkanti teismo pagal SESV 267 str. sampratą, sprendimus turi priimti teisės normų pagrindu. Be abejo, šis kriterijus yra patenkinamas didžiojoje dalyje į ESTT patenkančių bylų. Tačiau tam tikrais atvejais atsiranda abejonių – ypač tuomet, kai taikomi protingumo / sąžiningumo kriterijai ar bendrieji principai.

Pavyzdžiui, *Almelo* byloje[218] kilo klausimas, ar nacionalinis teismas, kuris nagrinėja apeliaciją dėl arbitražo sprendimo turi būti laikomas teismu pagal EEB sutarties 177 straipsnį (dabar – SESV 267 str.), jei pagal arbitražinį susitarimą tarp šalių, jis turi priimti sprendimą

---

213 Byla C555/13 *Merck Canada* (dar nepaskelbta Rinkinyje).

214 Broberger, M.; Niels, F., *supra note 138, p.* 62.

215 Byla C-246/05 *Häupl* [2007] ECR I-4673, para 19.

216 Byla C555/13 *Merck Canada* (dar nepaskelbta Rinkinyje), para 24.

217 Byloje *Merck Canada* prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas dėl 2009 m. gegužės 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 469/2009 dėl medicinos produktų papildomos apsaugos liudijimo (OL L 152, p. 1) 13 straipsnio išaiškinimo. Prašymas pateiktas nagrinėjant *Merck Canada Inc.* ir bendrovių *Accord Healthcare Ltd*, *Alter SA, Labochem Ltd, Synthon BV* ir *Ranbaxy Portugal – Comércio e Desenvolvimento de Produtos Farmacêuticos, Unipessoal Lda* ginčą dėl maksimalaus išimtinio naudojimo laikotarpio, kuris suteiktas ir pagal pagrindinį patentą, ir papildomą apsaugos liudijimą, kurių savininkė yra *Merck Canada*.

218 Byla C-393/92 *Almelo* [1994] ECR I-1477.

pagal tai, kas atrodo teisinga ir pagrįsta[219]? Nacionalinis teismas, įsteigtas teisės pagrindu, veikia nuolat ir yra nepriklausomas, jo sudarymas nėra paliktas šalių nuožiūrai[220], o sprendimai privalomi, tenkina visas „teismui" nustatytas sąlygas. ESTT nusprendė, kad kriterijus, jog sprendimas turi būti priimtas teisės normų pagrindu, taip pat buvo išpildytas. Grįsdamas šį aiškinimą Teisingumo Teismas teigė, kad jis rėmėsi ES teisės viršenybės ir vienodo taikymo principais, tuo pačiu imdamasis visų reikiamų priemonių, kad užtikrintų prievoles, atsirandančias iš ES teisės. Todėl, net jei ESTT priims sprendimą vadovaudamasis teisingumo principu, nacionalinis teismas, kuriam apskųstas arbitražo teismo sprendimas pagal nacionalinius įstatymus, turi laikytis Europos Sąjungos teisės nuostatų, visų pirma susijusių su konkurencija, kurios yra privalomos visoms valstybėms narėms[221]. Iš to išplaukia, kad nacionalinis teismas, kuris priima sprendimus atsižvelgdamas į teisingumo ir pagrįstumo principus, turi laikytis ES konkurencijos taisyklių, ir turi turėti teisę pateikti Teisingumo Teismui bet kokius klausimus, susijusius su jų išaiškinimu bei galiojimu[222].

Atkreiptinas dėmesys, kad ES direktyvų taikymas prilyginamas teisės normų taikymui. Pavyzdžiui, *HI* byloje[223] Teisingumo Teismas konstatavo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija – Vienos regiono Viešųjų pirkimų priežiūros rūmai atitinka teismui keliamą reikalavimą dėl teisės aktų taikymo, nes savo veikloje taiko Tarybos Direktyvos nuostatas[224]. Laikoma, jog institucija atitinka reikalavimą priimti sprendimus taikant teisės aktus ir tais atvejais, kai nėra abejonių, kad prejudicinio sprendimo prašymą teikianti institucija sprendžia pagrindinę bylą iš esmės taikydama teisės normas, tačiau kyla klausimas, ar procesines taisykles, taikomas siekiant esminio sprendimo, galima kvalifikuoti kaip teisės normas bei ar į reglamentavimo sritį patenka ne tik materialinė, bet ir procedūrinė teisė? Išanalizavus Teismo praktiką autorė pastebėjo, kad institucijos, įgyvendinančios ES direktyvas pagal procedūrinius teisės aktus ir savo veikloje susidūrusios su ES teisės taikymo klausimais, taip pat turi teisę teikti prejudicinio sprendimo prašymus. Tokią poziciją Teismas išreiškė *Dorsch Consult* byloje[225]. Šioje byloje prejudicinio sprendimo prašymą pa-

---

219 *Almelo* byla buvo pirmoji byla, kurioje Teismo prašyta išaiškinti EEB sutarties konkurencijos taisykles, susijusias su viešuoju elektros energijos paskirstymu (generalinio advokato Darmon nuomonė Byloje C-393/92 *Almelo* [1994] ECR I-1477, para 1). Olandijos teismas (*Gerechtshof te Arnhem*) nagrinėjo apeliaciją dėl arbitražo teismo sprendimo, kuris buvo priimtas vadovaujantis teisingumo ir pagrįstumo pricipais. Pagal Olandijos teisę tai reiškia, kad besikreipiantis teismas, kuris nagrinėjo apeliaciją, taip pat turėjo priimti sprendimą remdamasis teisingumo ir pagrįstumo principais.

220 Byla C-109/88 *Danfoss* [1989] ECR 3199, para 8.

221 Byla C-393/92 *Almelo* [1994] ECR I-1477, para 23.

222 Generalinio advokato Darmon nuomonė byloje C-24/92 *Corbiau* [1993] ECR 1-1277, para 19.

223 Byla C-92/00 *HI* [2002] ECR I-5553.

224 Vienos regiono Viešųjų pirkimų priežiūros rūmai kreipėsi į Teisingumo Teismą prašydami priimti prejudicinį sprendimą pagal EB 234 straipsnį (dabar SESV 267 str.) dėl 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos Direktyvos dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo (OJ 1989 L 395, p. 33), pakeistos 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 92/50/EEB dėl viešojo paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos koordinavimo 2 (1) (b) str., ir išaiškinimo. Klausimai kilo nagrinėjant ginčą tarp Vokietijos kompanijos Hospital Ingenieure Krankenhaustechnik Planungs-GmbH (Ligoninės inžinierinis technologijų planavimas GmbH (toliau – „HI") ir Vienos miesto, dėl pastarojo kvietimo teikti paraiškas dėl viešųjų paslaugų sutarties, kurią HI buvo pateikusi, atšaukimo (Byla C-92/00 *HI* [2002] ECR I-5553, para 1-2).

225 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961.

teikusi Vokietijos Federalinė viešųjų pirkimų sutarčių Stebėtojų taryba, tvarkanti viešųjų paslaugų pirkimo sutarčių priėmimą, susidūrė su specifine situacija. Pagal *Verordnung über das Nachprüfungsverfahren für Öffentliche Aufträge* (Reglamentas dėl viešųjų pirkimų procedūrų) 3 dalį (1), procedūra Federalinėje Stebėtojų taryboje reglamentuojama darbo tvarkos taisyklėmis, kurias ji pati priima, tačiau jos neturi galios santykiuose su trečiosiomis šalimis ir nėra paskelbtos. Tačiau Taryba taip pat privalo taikyti nuostatas, reglamentuojančias viešojo pirkimo sutartis, kurios yra įtvirtintos ES direktyvose ir vidaus taisyklėse, priimtose siekiant jas perkelti. Be to, bendrieji procedūriniai reikalavimai, pavyzdžiui, įpareigojimas išklausyti šalis, priimti sprendimus absoliučia balsų dauguma ir motyvuoti juos, yra nustatyti Reglamento dėl viešųjų pirkimų procedūrų 3 dalyje, kuris skelbiamas *Bundesgesetzblatt* (Oficialus leidinys). ESTT nusprendė, kad Federalinė Stebėtojų Taryba taiko teisės normas, todėl kriterijus, kad institucija savo veikloje turi vadovautis įstatymais ir kitais teisės aktais, yra patenkintas[226].

Išanalizavus Teisingumo Teismo praktiką autorė daro išvadą, kad kriterijaus, pagal kurį institucija savo veikloje turi vadovautis įstatymais bei kitais teisės aktais, reikšmė ir svarba nėra aiški. Prejudicinio sprendimo prašymą pateikusi institucija atitiks šį kriterijų jei ji bylą iš esmės sprendžia taikydama nacionalines ar tarptautines taisykles, arba vadovaujasi Europos Sąjungos teisės normomis. Be abejo, klausimas prejudiciniam sprendimui bus priimtinas tik tuo atveju, jei jis susijęs su ES teise, kuri turi būti taikoma nacionalinės institucijos sprendime pagrindinėje byloje. Tai reiškia, kad prejudicinio sprendimo prašymą teikianti institucija atsižvelgia į ES teisės aktus ir neketina priimti sprendimo byloje tik teisingumo pagrindu. Be abejo, sunku įsivaizduoti situaciją, jog besikreipianti institucija nesivadovauja įstatymais bei kitais teisės aktais savo veikloje, tačiau prašo ES teisės išaiškinimo, norėdama priimti sprendimą pagrindinėje byloje.

2.3.4. Ginčų nagrinėjimas

Teisingumo Teismo taikomas „*ginčo teisenos*“ kriterijus kelia nemažai diskusijų valstybėse narėse (pvz., Prancūzijoje, Italijoje), kuriose tam tikri teismai yra kompetentingi nagrinėti bylas ypatingąja teisena[227].

Ginčo teisena nagrinėjamos bylos, kurios kyla iš privatinės teisės normų reguliuojamų teisinių santykių (civilinės, darbo, šeimos teisės ir kt.), kai šalys turi priešingus interesus ir yra iškeliamos pareiškiant ieškinį. Šioje teisenoje ieškovas kreipiasi į teismą dėl tariamai pažeistos ar ginčijamos jo subjektinės teisės gynimo ir reikalavimą teisme skiria atsakovui, kuris tariamai turi pareigą atsakyti pagal pareikštą ieškinį.

Pagrindiniai ginčo teisenos bruožai:

- ✓ ginčas dėl teisės;
- ✓ ginčo šalys turi priešingus interesus;
- ✓ tikslas – pašalinti subjektinės materialinės teisės pažeidimą[228].

Pirmą kartą klausimą dėl to, ar subjektas, pateikęs prejudicinio sprendimo prašymą, atitinka „ginčo teisenos“ kriterijų, Teisingumo Teismas svarstė 1980 m. gegužės 27 d., kai į jį

---

226 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961.

227 Prapiestytė, D., *supra note 94, p.* 1218.

228 Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 78-79.

kreipėsi *Conseil de l'ordre des avocats de Paris* (Paryžiaus advokatų taryba). Taryba pateikė prejudicinio sprendimo kreipimąsi dėl Jules Borker, Paryžiaus advokatūros nario, kuriam dvejus metus Vokietijos teismai uždraudė verstis advokato veikla. ESTT nustatė, kad šiuo atveju ginčo nagrinėjimo nebuvo, institucija neatitiko „ginčo teisenos" kriterijaus ir prašymas buvo pripažintas nepriimtinu dėl netinkamo subjekto[229].

Išnagrinėjus ESTT praktiką galima daryti išvadą, kad Teismas skiria „ginčo teisenos" kriterijų į dvi dalis ir priimtinumo klausimą nagrinėja dviem aspektais: ar klausimas, dėl kurio teikiamas prejudicinio sprendimo prašymas, institucijai kilo nagrinėjant ginčą; ar procese buvo taikomas rungimosi principas (*inter partes* procedūra). Toliau pateikiama šių dviejų aspektų analizė.

Reikalavimas, kad institucijos veikla apimtų ginčų nagrinėjimą

Nustatant, ar subjektas yra teismas pagal SESV 267 str., ESTT reikalauja, kad besikreipiančios institucijos veikla apimtų ginčų nagrinėjimą ir klausimas, dėl kurio pateikiamas prejudicinio sprendimo prašymas, būtų kilęs nagrinėjant ginčą. Jei byloje nėra ginčo, Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos pagal SESV 267 str.[230] ESTT praktika rodo, kad tai yra vienas iš esminių kriterijų.

Pavyzdžiui, *Telekom-Control-Kommission* (Austrija) byloje[231] buvo priimta nutartis, kad Teisingumo Teismas neturi kompetencijos atsakyti į *Telekom-Control-Kommission* pateiktą klausimą, nes pagal EB 234 straipsnį (dabar – SESV 267 str.) nacionalinis teismas gali kreiptis į Teismą tik tuomet, kai jis nagrinėja ginčą. Tuo tarpu vien faktas, kad institucija gali susidurti su ginčijamo sprendimo pasekmėmis, nereiškia, kad šalys bylinėjasi[232].*X ir Y*[233] byloje Teismas aiškiai nurodė, kad „EB sutarties 234 straipsnyje (dabar – SESV 267 str.) numatyta procedūra gali pasinaudoti tik institucija, kuri nagrinėja ginčą."[234] Tokį požiūrį patvirtina ir ESTT sprendimas *Victoria Film* byloje[235], kurioje Teismas nustatė, kad *Skatterättsnämnden* (Mokestinių ginčų komisija) nesprendė ginčo ir dėl to neturėtų būti laikoma teismu pagal 177 str. (SESV 267 str.)., nes „veikia administracine kompetencija, kai teikia preliminariai privalomą sprendimą, kuris daro įtaką mokesčių mokėtojo interesams, nes jis gali geriau planuoti savo veiklą, tačiau ji nesprendžia ginčo"[236]. Tinkamu subjektu nepripažįstamos ir institucijos, kurios ne nagrinėja ginčus, tačiau pateikia nuomones ar rekomendacijas. Pavyzdžiui,

---

229 Byla 138/80 *Jules Borker* [1980] ECR 1975, paras 1- 2.

230 Byla 138/80 *Borker* [1980] ECR 1975, para 4; Byla 318/85 Greis Unterweger [1986] ECR 955.

231 Byla C-256/05 *Telekom Austria* (2005m. spalio 6d. ESTT nutartis Rinkinyje neskelbiama).

232 *Ibid*., paras 11-12.

233 Byla C-200/98 *X ir Y* [1999] ECR I-8261, para 15.

234 *X ir Y* byloje *Regeringsrätten* (Švedijos Aukščiausiasis administracinis teismas), kuriam buvo pateiktas apeliacinis skundas dėl *Skatterättsnämnden* (Mokestinių ginčų komisija) sprendimo prašė ES teisės išaiškinimo. Teismo manymu, institucija atitiko visus teismui pagal SESV 267 str. keliamus kriterijus išskyrus „ginčo teisenos". Su tokia nuomone nesutiko generalinis advokatas Saggio, kurio teigimu *X ir Y* byloje faktai nerodo, kad ginčas yra fiktyvus ar dirbtinai sukurtas, siekiant gauti prejudicinį sprendimą iš Teisingumo Teismo dėl Švedijos teisės aktų ir Sąjungos teisės suderinamumo. *Regeringsrätten* (Švedijos Aukščiausiasis administracinis teismas) nagrinėjamas ginčas yra tikras ginčas tarp pareiškėjų ir mokesčių institucijos dėl prejudicinio sprendimo turinio (angl. „*over the content of the preliminary decision*"). (Generalinio advokato Saggio nuomonės Byloje C-200/98 *X ir Y* [1999] ECR I-8261, para 15).

235 Byla C-134/97 *Victoria Film* [1998] ECR I-7023, paras 16 - 18.

236 Generalinio advokato Saggio nuomonė byloje C-200/98 *X ir Y* [1999] ECR I-8261, para 13.

Borker byloje[237] Teisingumo Teismas nustatė, kad besikreipiančioji Paryžiaus advokatų taryba nėra teismas pagal SESV 267 str., nes procese, kurio metu priėmė sprendimą kreiptis dėl prejudicinio sprendimo, ji nenagrinėjo ginčo, o tik pateikė nuomonę.

Teismo praktika rodo, kad valstybės narės teismai, nagrinėjantys žemesnės instancijos sprendimus apeliacine tvarka, pripažįstami nagrinėjantys ginčą. Pavyzdžiui, *Roda Golf & Beach Resort* byloje[238] ESTT paskelbė, kad kai valstybės narės teismas apeliacine tvarka nagrinėja skundą dėl žemesnės grandies teismo, atsakingo už registro tvarkymą, sprendimo atmesti registravimo prašymą, jis nagrinėja ginčą ir vykdo teisingumo funkciją, todėl yra teismas, galintis pasinaudoti EB sutarties 234 straipsnyje (dabar – SESV 267 str.) įtvirtinta procedūra.

Nagrinėdama Teisingumo Teismo jurisprudenciją autorė pastebėjo, kad ESTT gali tirti atitikimą „ginčo teisenos" kriterijui net ir tuo atveju, kai kreipiasi valstybės narės teismas, kurio teisė prašyti prejudicinio sprendimo tarsi neturėtų kelti abejonių. Tai rodo, pavyzdžiui, *Amiraike Berlin* byla[239]. Šiuo atveju prejudicinio sprendimo prašantis Charlottenburg apylinkės teismas yra „tikras teismas" nacionalinėje teismų sistemoje, tačiau ESTT norėjo išsiaiškinti, ar jis gali kreiptis į Teisingumo Teismą pagal EB 234 straipsnį (dabar – SESV 267 str.), nagrinėdamas konkretų ginčą. Teismas konstatavo, kad pagrindinėje byloje *Amstsgericht Charlottenburg* (Šarlotenbergo apylinkės teismas) veikė kaip administracinė įstaiga, t.y. nesprendė ginčo, o tik turėjo pateikti nuomonę dėl siūlomo asmens tinkamumo būti turto likvidatoriumi ir konkrečiu atveju neatliko teisingumo vykdymo funkcijos[240].

Išnagrinėjus Teisingumo Teismo praktiką autorė pastebėjo, kad tam tikrais atvejais, nagrinėdamas, ar besikreipianti institucija atitinka „ginčo teisenos" kriterijų, ESTT gali priimti sprendimą, neatitinkantį įprastinės jo praktikos. Pavyzdžiui, Teismo sprendimas *Gourmet*

---

237 Byla 138/80 *Borker* [1980] ECR 1975.

238 Byla C-14/08 *Roda Golf & Beach Resort* [2009] ECR I-5439. Pagrindinė byla iškelta, gavus skundą dėl teismo kanclerio priimto sprendimo atsisakyti įteikti notarinės formos ir oficialaus pranešimo dokumentus šešiolikai Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje įregistruotų adresatų. Minėtas dokumentas informavo apie vienašališką *Roda Golf* su šiais adresatais sudarytų nekilnojamojo turto pirkimo-pardavimo sutarčių nutraukimą.

239 Byloje *Charlottenburg* Apylinkės teismas į Teisingumo Teismą prejudicine tvarka kreipėsi kaip administracinė įstaiga. Byloje prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl EB 10, 43 ir 48 straipsnių išaiškinimo. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ieškinį, kurį pareiškė pagal Vokietijos teisę įsteigta įmonė *Amiraike Berlin GmbH* (toliau – *Amiraike*) dėl likvidatoriaus paskyrimo likviduojant pagal Anglijos teisę įsteigtos įmonės *Aero Campus Cottbus Ltd* (toliau – *AeroCC*) Vokietijoje esantį turtą (Byla C-497/08 *Amiraike Berlin* [2010] ECR I-00101, paras 1-2). Sprendimo, nustatančio priemones, dalykas apsiriboja *AeroCC* turto Vokietijoje papildomo likvidatoriaus paskyrimu. Tiesiogiai arba pagal analogiją taikant *AktG* 273 straipsnio 4 dalį, pagrindinis teisėjo uždavinys buvo nuspręsti, ar ieškovo arba kito asmens siūlomas asmuo yra tinkamas likviduoti iš registro išbrauktos įmonės likusį turtą. Niekas bylos medžiagoje nerodo, kad šioje byloje Charlottenburg Apylinkės teisme yra nagrinėjamas ginčas tarp *Amiraike* ir galimo atsakovo. Atvirkščiai, nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą lydraštyje kalbama tik apie „bylą" komercinės teisės prasme, o ne apie „ginčą" (Byla C-497/08 *Amiraike Berlin* [2010] ECR I-00101, paras 18-19).

240 Prapiestytė, D., *supra note 22, p.* 45.

classic byloje[241]. Generalinio advokato Yves Bot nuomone[242], su kuria sutinka ir autorė, pagrindinėje byloje nacionaliniame teisme ginčo nebuvo. Terminas „ginčas" yra apibrėžiamas kaip nesutarimas, dėl kurio gali kilti teisminis procesas, patikslinant, kad nesutarimas yra nuomonių nesutapimas[243]. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad jis neturi jurisdikcijos tuo atveju, kai šalys ginčą sukuria dirbtinai, siekdamos gauti patariamąją nuomonę bendraisiais ar hipotetiniais klausimais, ar netgi tada, kai ieškovo reikalavimai pagrindinėje byloje buvo patenkinti po to, kai nacionalinis teismas pateikė Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Tokiais atvejais, Teismo manymu, nebuvo tikro ginčo arba ginčo, dėl kurio buvo pateiktas prejudicinis klausimas, nes nebuvo ar nebeliko nesutarimo tarp šalių. *Gourmet classic* byloje akivaizdu, kad visos pagrindinės bylos šalys: *Gourmet Classic*, *Skatterättsnämnden* (Mokestinių ginčų komisija) ir *Skatteverket* (Švedijos mokesčių administratorius) sutarė, koks sprendimas turi būti priimtas[244], todėl nesutarimo tarp šalių nebuvo, kaip ir ginčo nacionaliniame teisme. Generalinio advokato nuomone, Teisingumo Teismo jurisdikcijos pripažinimas tokiu atveju kaip šis reikštų nukrypimą nuo EB 234 straipsniu (dabar – SESV 267 str.) siekiamo tikslo ir tai, kad nepaisoma kitų šiame straipsnyje keliamų bylos nagrinėjimo Teisingumo Teisme sąlygų, kurios suponuoja ginčo buvimą ir reiškia, kad prejudicinis klausimas turi būti pateisintas būtinumu išspręsti tikrą nesutarimą[245]. Tačiau Teismas laikėsi kitos nuomonės ir nusprendė, kad jis turi jurisdikciją atsakyti į *Regeringsrätten* (Švedijos Aukščiausiasis administracinis teismo) pateiktą klausimą.

Autorė daro išvadą, kad ginčo buvimą Teismas gali traktuoti skirtingai, pagal konkrečios bylos aplinkybes, o „ginčo teisenos" kriterijus ESTT praktikoje nėra aiškiai apibrėžtas.

Inter partes procedūros reikalavimas

Rungimosi principas bendriausia prasme reiškia, kad proceso dalyviai, turintys skirtingus interesus byloje, pateikdami įrodymus ir argumentus, siūlo teismui bylos sprendimą. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnis įtvirtina rungimosi principą baudžiamajame procese[246]. M. Girdauskas pastebi: „Konvencijos prasme rungtyninis procesas reiškia teisę į rungtyninį teismą baudžiamojoje byloje, o tai reiškia, kad ir kaltinimas, ir gynyba turi turėti galimybę žinoti ir komentuoti kitos šalies pateiktus paaiškinimus ir įrodymus. Galimi įvairus būdai, kuriais nacionalinė teisė gali užtikrinti šį reikalavimą. Tačiau nepaisant pasirinkto būdo ji turėtų užtikrinti, kad kita šalis žinos, jog yra pateikti

---

241 Byla C-458/06 *Gourmet Classic Ltd*. [2008] ECR I-04207. Byloje prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyvos 92/83/EEB dėl akcizų už alkoholį ir alkoholinius gėrimus struktūrų suderinimo (OL L 316. P. 21) 20 straipsnio pirmos dalies išaiškinimu. Europos Komisijos manymu, tai, kad *Skatteverket* (Švedijos mokesčių administratorius) prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašė ne pakeisti *Skatterättsnämnden* nuomonę, o ją patvirtinti, rodo, jog tarp pagrindinės bylos šalių nėra jokio ginčo.

242 Generalinio advokato Yves Bot išvada byloje C-458/06 *Gourmet Classic Ltd*. [2008] ECR I-04207, para 23.

243 *Ibid*., para 36.

244 *Ibid*., paras 37-39.

245 *Ibid*., para 55.

246 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 156-7390.

[priešingos šalies] paaiškinimai ir turės realią galimybę juos pakomentuoti."[247] Rungimosi principas taikomas ir civiliniame, ir baudžiamajame procesuose. N. Fochenkova pastebi: „Plačiąja prasme rungtyniškumo ir procesinio lygiateisiškumo principai baudžiamajame procese atlieka asmens teisių apsaugos ir teisingumo garantavimo funkcijas."[248]

M. Girdauskas, analizuodamas rungimosi principo turinio aspektus, pastebėjo, kad rungimosi principo sampratoje, kuris įtvirtintas Konvencijos 6 str., galima įžvelgti *audiatur et altera pars* (angl. *hear the other side*), t. y. teisę komentuoti priešingos šalies pateiktus ir kitus byloje tiriamus įrodymus bei argumentus, siekiant daryti įtaką teismo sprendimui ir teisės į gynybą aspektus, susijusius su teise žinoti kitos šalies pateiktus ir byloje tiriamus įrodymus bei argumentus, taip pat teise juos komentuoti. Vadinasi, „tokia rungimosi samprata gali būti įvardijama kaip teismo pareiga prieš priimant tarpinį ir galutinį sprendimą byloje išklausyti dėl jo abi šalis"[249].

Ar rungimosi principas yra būtina sąlyga institucijai, kad jai būtų leista kreiptis prejudicinio sprendimo? Išnagrinėjus ESTT jurisprudenciją autorė pastebi – reikalavimo, kad procesas turėtų būti *inter partes*, pirmą kartą nurodyto Teismo *Vaasen-Göbbels* sprendime[250], svarba mažėja. Nors kai kurie Teismo sprendimai (pavyzdžiui, *Politi*[251] ir *Birra Dreher*[252] bylose) patvirtina, kad pripažįstant subjektą teismu pagal SESV 267 str. svarbu, kad procesas būtų paremtas rungimosi principu (*inter partes*), tačiau lemiantis veiksnys – kad besikreipianti institucija vykdo teismines funkcijas ir ES teisės išaiškinimas jai yra esminis siekiant priimti sprendimą.[253] Tai, kad rungimosi kriterijus nėra absoliutus, Teismas aiškiai nustatė *Dorsch Consult* [254], vėliau pakartojo *Gabalfrisa* ir kt[255] bylose.

Savo sprendime *Gabalfrisa ir kt.*[256] byloje Teisingumo Teismas nusprendė, kad bylos Ispanijos ekonominiame-administraciniame teisme yra *inter partes*, nes suinteresuotos šalys gali pateikti pareiškimus ir įrodymus savo reikalavimams pagrįsti ir prašyti surengti viešą

---

247 Girdauskas, M. Rungimosi principas baudžiamajame procese: turinio aspektai. *Teisė,* 2004 Nr. 53, p. 103.

248 Fochenkova, N. *Problema realizacii principa sostjazatelnosti v dosudebnoj stadii ugolovnovo procesa* (The Problems of Realization of the Principle of Competitiveness of the Parties in the New Criminal Code of Lithuania). *Jurisprudencija*, 2005, Nr. 76 (68). P. 121.

249 Girdauskas, M., *op. cit.,* p. 104.

250 Byla C- 61/65 *Vaasen-Göbbels* [1966] ECR 377.

251 Byla C-43/71 *Politi prieš Ministero delle finanze*[1971] ECR 1039, kurioje *Tribunale di Torino* pirmininkas, kreipęsis prejudicinio sprendimo, nagrinėjo specialią procedūrą (*Orden conminatoria*), remiantis vien ieškovo kaltinimais, be jokių išankstinių diskusijų tarp šalių. Įdomu pastebėti, kad dėl specifinio procedūros pobūdžio kilo klausimas, ar institucija, kuri buvo valstybės narės teismų organizacijos dalis, yra teismas.

252 Byloje C-162/73 *Birra Dreher p.a. prieš Amministrazione delle finanze dello Stato* [1974] ECR 201 klausimas kilo nagrinėjant bylą supaprastinto proceso tvarka. Teismas galėjo iškelti ieškinį atsakovui vien ieškovų kaltinimų pagrindu, nesuteikiant jam galimybės pateikti savo pastabų, nors vėliau buvo įmanoma teikti prieštaravimus dėl sprendimo. Teisingumo Teismas jau priėmė keletą prašymų priimti prejudicinį sprendimą dėl supaprastintos tvarkos procesų (Byla 29/69 *Stauder* [1969] ECR 419; Byla 33/70 *SACE* [1970] ECR 1213 ir Byla 18/71 *Eunomia* [1971] ECR 811).

253 Pagal generalinį advokatą Lenz (Išvados 6 punktas Byloje 228/87 *Pretura unificata di Torino prieš X* [1988] ECR 5099), nuo sprendimo *Birra Dreher* byloje Teisingumo Teismas neatsižvelgia, ar procedūros yra inter partes.

254 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961.

255 Sujungtos bylos C-110/9- C-147/98 *Gabalfrisa* [2000] ECR I-1577

256 *Ibid.*

svarstymą. Be to, jei ekonominis-administracinis teismas mano, kad tai susiję su sprendimu dėl klausimų, kurie nebuvo iškelti suinteresuotų asmenų, turi informuoti proceso šalis, ir joms per penkiolika dienų gali pateikti savo pastabas. Tačiau, kaip generalinis advokatas Saggio išsireiškė savo nuomonėje[257], byla gali būti laikoma tik iš dalies *inter partes*, tiek, kiek ji susijusi su suinteresuotomis šalimis, nes tik riboti ieškovo ir atsakovo pareiškimai/pasisakymai ir jų įrodymai yra priimami, o sprendimą, ar vyks viešas svarstymas, priima institucija be jokių vėlesnių apeliacijų.[258]

ESTT sprendimai rodo – jei procedūra yra ne *inter partes,* tai nėra pakankamas pagrindas laikyti tokią instituciją netinkamu subjektu pagal SESV 267 str.[259], nes Teismas yra priėmęs prejudicinio sprendimo prašymus iš institucijų, neatitinkančių rungimosi kriterijaus. Pavyzdžiui, klausimas dėl institucijos tinkamumo kilo *Cartesio*[260] byloje. Generalinis advokatas Poiares Maduro savo išvadoje[261] teigė, kad pagal bylos aplinkybes nacionalinis teismas vykdė tik registro funkciją – priėmė „administracinį sprendimą neprivalėdamas išspręsti iškilusio teisinio ginčo"[262]. Pagal EB 234 straipsnį (dabar - SESV 267 str.) tai nėra teisminė funkcija ir ją vykdydamas teismas neturi teisės pateikti prašymo priimti prejudicinį sprendimą[263]. Generalinio advokato nuomone, kai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikia administracinė valdžios institucija, kuri nenagrinėja ginčo, ji nelaikoma atliekančia teisminę funkciją ir negali kreiptis į ESTT, net jeigu ji atitinka kitus teismo pagal SESV 267 str. kriterijus.[264] Tačiau Teismas konstatavo priešingai – kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą

---

257 Generalinio advokato Saggio nuomonė sujungtose bylose C-110/98 - C-147/98 *Gabalfrisa* [2000] ECR I-1577, para 14.

258 Savo sprendime byloje C-44/96 *Mannesmann* [1998] ECR I-73, Teisingumo Teismas priėmė klausimus dėl prejudicinio sprendimo iš *Bundesvergabeamt* (Austrija) – institucijos, kuri nagrinėja ginčus, susijusius su viešojo pirkimo sutartimis, neatsižvelgdamas į jos kaip „teismo" statusą. Generaliniam advokatui Lenz, kuris nagrinėjo šį klausimą, kilo tam tikrų abejonių dėl proceso rungimosi pobūdžio. Byloje C-76/97 *TÖGEL* [1998] ECR I-5357 ir Byloje C-111/97 *EvoBus Austrija* [1998] ECR I-5411, Teismas vėl priėmė keletą klausimų pateiktų dėl prejudicinio sprendimo iš *Bundesvergabeamt*.

259 Teisingumo Teismas, atmesdamas Komisijos argumentą „pagal besikreipiančios institucijos teigimą, kad joje taikoma procedūra nėra *inter partes*", tik nurodė, kad „reikalavimas, jog procedūra turi būti *inter partes* nėra absoliutus kriterijus" (žr. bylą C-43/71 *Politi prieš Ministero delle finanze* [1971] ECR 1039; bylą 14/86 *Pretore di Salò prieš Persons unknown* [1987] ECR 2545; bylą 70/77 *Simmenthal*[1978] ECR 1453 ir bylą 338/85 *Pardini* [1988] ECR 2041.

260 Byla C-210/06 *Cartesio* [2008] ECR I-9641, para 2. *Cartesio Oktató és Szolgáltató bt* (toliau – *Cartesio*) pateikė apeliacinį skundą *Szegedi Ítélőtábla* (Seged apeliacinis teismas) dėl teismo, veikiančio kaip įmonių registro tvarkytojo, sprendimo atmesti jos prašymą pakeisti įmonių registro duomenis apie jos į Italiją perkeltą buveinę. Prašymas buvo atmestas remiantis tuo, kad pagal galiojančią Vengrijos teisę, Vengrijoje įsteigtai bendrovei neleidžiama perkelti buveinės į užsienį išsaugant bendrovės, kuriai taikomi Vengrijos teisės aktai, statusą (Byla C-210/06 *Cartesio* [2008] ECR I-9641, para 24). Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžė, kad pagal Vengrijos teisę nei procesas teisme, veikiančiame kaip įmonių registro tvarkytojas, nei teisme, apeliacine tvarka nagrinėjančiame dėl pirmojo teismo priimto sprendimo pateiktą apeliacinį skundą, nėra paremtas rungimosi principu. Todėl jis norėjo sužinoti, ar jį EB 234 straipsnio (dabar SESV 267 str.) prasme galima pripažinti teismu (Byla C-210/06 *Cartesio* [2008] ECR I-9641, para 28).

261 Generalinio advokato Poiares Maduro išvada byloje C-210/06 *Cartesio* [2008] ECR I-9641.

262 Byla C182/*00 Lutz ir kt.*[2002] ECR I547, para 14.

263 Byla C178/99 *Salzmann* [2001] ECR I4421, para 15; byla C111/94 *Job Centre*[1995] ECR I3361, para 11; byla C447/00 *Holto* [2002] ECR I735, paras 17-18.

264 Byla C96/04 *Familiensache: Standesamt Stadt Niebüll* [2006] ECR I3561, para 14.

pateikęs teismas pagrindinėje byloje nagrinėjo bylą ir vykdė teisminę funkciją, nepaisydamas to, kad procesas šiame teisme nebuvo rungimosi procesas[265].

Visgi negalima teigti, kad rungimosi principas yra nesvarbus. Pavyzdžiui, *Simmenthal*[266] ir *Ligur Carni ir kt*.[267] sprendimuose Teisingumo Teismas nurodė, kad tinkamam teisingumo administravimo labui (gero teisingumo vykdymo interesais), klausimas dėl prejudicinio sprendimo turi būti pateiktas tik po to, kai abi šalys bus išklausytos. Taip pat Teismas nustatė, kad tik pats nacionalinis teismas gali įvertinti, ar būtina kreiptis į ESTT.[268]

Išnagrinėjus Teisingumo Teismo praktiką dėl ginčo teisenos kriterijaus, autorė daro išvadą – reikalavimas, jog besikreipiančios institucijos veikla apimtų ginčų nagrinėjimą, o klausimas, dėl kurio pateikiamas prejudicinio sprendimo prašymas, būtų kilęs nagrinėjant ginčą, yra būtinas. Tačiau tai, kad procesas remiasi rungimosi principu savaime nereiškia, jog yra nagrinėjamas ginčas, o tam, kad vyktų ginčas, nebūtinas rungtyniškumas. Rungimosi principas tik papildo ginčo teisenos kriterijų: jei institucijos bylų nagrinėjimas pagrįstas rungimosi principu, tai dažniausiai yra papildomas argumentas, pripažįstant instituciją „nacionaliniu teismu“[269] pagal SESV 267 str. Naujausi Teismo sprendimai akivaizdžiai rodo, kad šiuo metu Teisingumo Teismas yra aiškiai atsisakęs privalomojo rungimosi principu grindžiamo proceso reikalavimo[270].

2.3.5. Sprendimus priima pagal teisminį procesą reglamentuojančius teisės aktus

Subjektas, teikiantis prejudicinio sprendimo prašymą Teisingumo Teismui, turi vykdyti teisingumo funkciją – t.y. nagrinėti ginčą ir jį išspręsti priimdamas teisminio pobūdžio sprendimą. Nors teisės doktrinoje galima rasti nuomonių, kad teisminio pobūdžio

---

265 Prapiestytė, D., *supra note 94, p.* 1219.

266 Byla 70/77 *Simmenthal SpA v. Amministrazione delle Finanze dello Stato* [1978] ECR 1453. Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikė *Pretore di Alessandriain collection proceedings* (susirinkimo procese), kuriame teismas turėjo teisę priimti sprendimą remdamasis tik įtarimais pateiktais ieškovo.

267 Sujungtos bylos C-277/91, C-318/91 ir C-319/91 *Ligur Carni Srl and Others prieš Unità Sanitaria Local No. XV di Genova and Others* [1993] ECR I-6621. Klausimus pateikė *Tribunale di Genova* prezidentas, procese dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

268 Generalinis advokatas Ruiz-Jarabo Colomer savo nuomonėje, pateiktoje 2001 m. balandžio 5 d. *Gottardo* byloje C-55/00, atkreipė dėmesį į būdingą riziką, kai teismo požiūris į salygas, kuriomis formuluojamas klausimas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, yra pasyvus. Teismas, kaip oficialus Bendrijos (dabar Sąjungos) teisės aiškintojas, turi analizuoti problemas, remdamasis platesniu požiūriu ir didesniu lankstumu, kad suteiktų pagalbą klausimą iškėlusiam nacionaliniam teismui ir kitiems teismams Europos Sąjungoje, atsižvelgiant į taikomas Bendrijos (dabar Sąjungos) teisės nuostatas. Kitu atveju, EB 234 straipsnio (dabar SESV 267 str.) pagrindu vykstantis dialogas tarp teismų per daug priklausytų nuo teismo, kuris kelia klausimą, nes pagal klausimo formulavimą būtų galima numatyti atsakymą. Tas pats pasakytina kalbant apie tai, ar tikslinga perduoti klausimą priimti prejudicinį sprendimą procedūroje be gynėjo. Akivaizdu, kad būtent nacionalinis teismas turi nuspręsti, ar reikia Bendrijos (dabar Sąjungos) teisės išaiškinimo, siekiant išspręsti bylą, tačiau tik ESTT gali peržiūrėti reikalavimus, kurie nustatytų, ar prejudicinis sprendimas byloje gali būti priimtas.

269 Byla 61/65 *Vaasen-Göbbels* [1966] ECR 261.

270 Sprendimai bylose: byla C-118/09 *Koller* [2010] ECR I-13627, 22 punktas; byla C-196/09 *Miles ir kt*. [2011] ECR I-05105, 37 punktas; byla C-18/93 *Corsica Ferries* [1994] ECR I-1783, para 12; byla C-111/94 *Job Centre* [1995] ECR I-3361, para 9; byla C-182/00 *Lutz ir kt.* [2002] ECR I-547, para 13.

sprendimo kriterijus nelemia, ar institucija bus pripažinta tinkamu prejudicinio sprendimo procedūros subjektu[271], tačiau pats ESTT pabrėžia, kad tikrinant, ar institucija įgyvendina teisingumo vykdymo funkciją, būtina nustatyti, ar ji turi kompetenciją nagrinėti ginčus ir juos išspręsti priimdama teisminio pobūdžio sprendimą[272].

Galutinis teisminio pobūdžio sprendimas kaip kriterijus, kurį turi atitikti teismas pagal SESV 267 str., pirmą kartą buvo aiškiai įvardintas *Borker* byloje[273], kurioje prejudicinio sprendimo prašymą pateikė *Cour de Paris* Advokatų taryba. Teismas nustatė, kad institucija neturėjo teisinės pareigos spręsti bylą, galėjo tik nagrinėti prašymą dėl pripažinimo, susijusio su ginču tarp Paryžiaus advokatūros nario ir kitos valstybės narės teismu[274]. Apžvelgęs SESV 267 straipsnio taikymo sritį ir tikslą, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad prejudicinio sprendimo gali kreiptis tik teismas, kuris priima teisminio pobūdžio sprendimą byloje, todėl institucija, neatitinkanti šio kriterijaus, neturi teisės kreiptis prejudicinio sprendimo[275]. Vėliau ESTT ne viename sprendime nurodė galutinio teisminio pobūdžio kriterijų tarp esminių reikalavimų, pripažįstant instituciją teismu pagal SESV 267 str. Pavyzdžiui, *Broekmeulen* byloje[276] ESTT patenkino prašymą priimti prejudicinį sprendimą iš Olandijos institucijos – *Commissie van Beroep te Gent Huisartsgeneeskunde* (Bendrosios medicinos Skundų komitetas, toliau – Skundų komitetas). Teisingumo teismas nustatė, kad Skundų komitetas yra teismas Sutarties 177 (dabar – SESV 267 str.) straipsnio prasme, nes (…) nesant praktikoje galimybės kreiptis su apeliacija į bendrosios kompetencijos teismus, Skundų komitetas, kuris veikia viešosios valdžios institucijų sutikimu ir su jomis bendradarbiauja, ir kuris, pritaikius rungimosi principu pagrįstą procedūrą, teikia sprendimus, pripažįstamus galutiniais bylose, susijusiose su ES teisės taikymo klausimais, turi būti laikomas valstybės narės teismu Sutarties 177 straipsnio (SESV 267 str.) prasme[277]. Vėliau, remiantis šiuo sprendimu, buvo

---

271 Tagaras, H.; Waelbroeck, M. Les autorités nationales de la concurrence et l'article 234 du Traité un étrange arrêt de la Cour de Justice. *Cahiers de droit européen*(CDE). 2005, p. 475.

272 Byla C-416/96 *Eddline El-Yassini* [1999] ECR I-1209; byla C-182/00 *Lutz ir kt.* [2002] ECR I-547.

273 Byla C-138/80 *Jules Borker* [1980] ECR 1975, paras 1-2. 1980 m. gegužės 27 d. sprendimu *Conseil de l'Ordre des avocats A la Cour de Paris* (Paryžiaus teismų advokatų taryba) pateikė prejudicinio sprendimo kreipimasį dėl Jules Borker, Paryžiaus advokatūros nario, kuriam Vokietijos teismai dvejus metus atsisakė leisti verstis advokato veikla.

274 *Ibid,* paras. 3-5.

275 Atkreiptinas dėmesys, kad Byloje C-55/94 *Gebhard* [1995] ECR I-4165, Teisingumo Teismas pripažino *Consiglio nazionale Forense* (italų advokatų taryba) „teismu", nors ši institucija taip pat nepriėmė teisminio pobūdžio sprendimo byloje. Anot generalinio advokato Léger, Teisingumo Teismas atsisakė jurisdikcijos *Borker* byloje ne dėl besikreipiančios institucijos pobūdžio, bet dėl klausimo esmės. Iš kitos pusės, jei ginčai yra susiję su reikalavimais dėl narystės profesinėje institucijoje ar dėl sankcijų skirtų Advokatų tarybos, Teisingumo Teismas mano, kad besikreipiančioji institucija yra teisiškai įpareigota priimti sprendimą.

276 Byla C-246/80 *Broekmeulen prieš Huisarts Registratie Commissie* [1981] ECR 2311. Skundų komitetas nagrinėjo skundus iš institucijos, kuri buvo atsakinga už registravimą asmenų, norinčių verstis gydytojo praktika Nyderlanduose. Abi institucijos buvo įsteigtos Nyderlandų Karališkosios draugijos medicinos skatinimui. Draugija buvo privati asociacija, netiesiogiai pripažinta Olandijos įstatymų. Skundų komitetas pagal Nyderlandų teisę nebuvo laikomas „teismu", bet bylas nagrinėjo rungimosi principu ir leido teisinį atstovavimą. C. Broekmeulen, Olandijos pilietis, kuris vertėsi praktika Belgijoje, siekė įsitvirtinti kaip gydytojas Nyderlanduose, tačiau jo paraiška įsiregistruoti buvo atmesta (Craig, P.; De Búrca, G. EU Law: Text, Cases, and Materials, 3rd ed. Oxford: *Oxford University Press,* 2003, p. 436).

277 Byla C-246/80 *Broekmeulen prieš Huisarts Registratie Commissie* [1981] ECR 2311, para 18.

priimtas Teismo sprendimas *Bauer* byloje[278], kuri laikoma *Broekmeulen* byloje išdėstytos pozicijos pritaikymu[279].

Teisminio pobūdžio kriterijaus svarbą Teismas pabrėžė ir spręsdamas valstybių narių vidaus teisės kontekste įdomų atvejį – *Längst*[280] bylą. Bylos šalys iškėlė abejones dėl prejudicinio sprendimo prašymo priimtinumo – jų nuomone, proceso, kuriame nuspręsta kreiptis į ESTT, metu nebuvo nagrinėjamas ginčas. ESTT priminė, kad į Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo gali kreiptis valstybės narės teismas, nagrinėjantis bylą ir turintis priimti teisminio pobūdžio sprendimą. Taip pat atkreipė dėmesį, kad nagrinėjant bylą valstybės narės teisme, buvo išklausytos visos suinteresuotos šalys, o priimtu sprendimu buvo siekiama išspręsti ginčą. Neapskundus sprendimo jis įgijo *res judicata* galią visų suinteresuotų šalių atžvilgiu, todėl prašymas priimti prejudicinį sprendimą turi būti pripažintas priimtinu[281].

Remiantis galutinio teisminio sprendimo kriterijumi Teismas pripažino nepriimtinu Italijos *Commisssion consultative sur les infractions en Matiene de transfert de devises* (Konsultacinė komisija dėl pažeidimų užsienio valiutos perdavimo srityje) pateiktą kreipimąsi dėl prejudicinio sprendimo[282]. *Koller* byloje, vertinant subjekto tinkamumą, lemiamą reikšmę turėjo tai, kad šiai institucijai buvo priskirta kompetencija priimti teisminio pobūdžio sprendimus[283].

Akivaizdu, kad aptariamas kriterijus ESTT buvo ir yra svarbus, nustatant institucijos tinkamumą pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, tačiau pastebėtina, kad iki tam tikro momento (sprendimo *Job Centre I* byloje[284]) vyravo ESTT požiūris ar net išlyga, kad jei pra-

---

278 Byla C-166/91 *Bauer prieš Conseil national de l'ordre des architectes* [1992] ECR I-2797. Šioje byloje Teisingumo Teismas priėmė prejudicinio sprendimo prašymą iš *Conseil d'Expression Française l'Ordre des Architectes* (Belgijos architektų asociacijos apeliacinis komitetas). Apeliacinė institucija turėjo priimti sprendimą dėl Architektų asociacijos regioninės tarybos atsisakymo užregistruoti architektą, įgijusį kvalifikaciją ne Belgijoje.

279 Anderson, D. W. K. *References to the European Court*. London: Sweet & Maxwell, 1995, p. 35.

280 Byla C-165/03 *Längst* [2005] ECR I-5637. Pagrindinėje byloje ginčas kilo tarp notaro (valstybės tarnautojo pagal Vokietijos teisę) ir tos žemės, kurioje jis dirbo, Notarų rūmų pirmininko dėl notarinių mokesčių ir rinkliavų nustatymo ir apskaičiavimo tvarkos, notarui atsisakius vykdyti nurodymą sumažinti nustatytus mokesčius ir užginčijus šį įsakymą teisme.

281 Prapiestytė, D., *supra note* 94, p. 1221.

282 Norkus, R., Prapiestytė, D., Valančius, V. *supra note* 18, p. 131-132.

283 Byla C-118/09 *Koller* [2010] ECR I-13627.

284 Byla C-111/94 *Job Centre I* [1995] ECR I-3361. Byla susijusi su *Tribunale Civile e Penale di Milano* (Milano Civilinis ir baudžiamasis apygardos teismas, toliau – Milano apygardos teismas) prašymu priimti prejudicinį sprendimą ne ginčo procese dėl Sutarties aiškinimo. Anksčiau Byloje 32/74 *Haaga* [1974] ECR 1201 Teismas be papildomo priimtinumo klausimo nagrinėjimo priėmė prejudicinio sprendimo prašymą dėl analogiško atvejo, todėl generalinis advokatas Mayras pasiūlė, kad Teisingumo Teismas suteiktų besikreipiančiai institucijai „teismo" statusą. Klausimai buvo iškelti nagrinėjant *Job Center Coop* (toliau – JCC) atstovų pateiktą paraišką Milano apygardos teismui dėl asociacijos steigimo pagal Italijos Civilinį kodeksą. JCC buvo kooperatyvas, tuo metu pradėjęs kurti savo verslo operacijas. Pagal įstatus į jo veiklą buvo įtraukta tarpininko veikla darbo vietų rinkoje, tačiau Italijoje užimtumo rinkai taikoma privaloma įdarbinimo sistema, kurią administruoja viešosios įdarbinimo agentūros ir pagal Italijos teisę draudžiama veikti kaip tarpininku tarp apmokamo darbo pasiūlos ir paklausos. Atsižvelgdama į tai JCC teigė, kad toks draudimas prieštarautų Bendrijos teisei (Byla C-111/94 *Job Centre I* [1995] ECR I-3361, paras. 1-5). Komisija ir Italijos vyriausybė pareiškė prieštaravimą dėl prejudicinių klausimų priimtinumo. ESTT sutiko, kad bendrovės įstatų patvirtinimo paraiška buvo išnagrinėta Italijoje ne ginčo procese. Teisingumo Teismas konstatavo taip: „Kai pagal galiojančius nacionalinės teisės aktus ir pagal

šymas priimti prejudicinį sprendimą buvo gautas iš institucijos, priklausančios nacionalinių teismų sistemai, klausimas buvo priimtinas, net jei institucija nepriėmė teisminio sprendimo byloje.[285] Sprendimas *Job Centre I* byloje pakeitė situaciją – Teismas nepriėmė Milano apygardos teismo pateikto prejudicinio sprendimo prašymo, kadangi pastarasis konkrečiu atveju atliko administracines, ne teismines funkcijas. Kaip ir *Borker* bylos atveju, *Job Centre I* byloje ESTT aiškiai išreiškė – tam, kad būtų pripažintas teismu pagal SESV 267 str., nacionalinis teismas turi priimti „teisminio pobūdžio sprendimą", tokia nuostata taikoma ir nacionalinių teismų sistemoms priklausantiems teismams.

Teismo pozicija, išreikšta *Job Centre I* byloje, kad teismas, atlikdamas ne teisminio pobūdžio veiklą ir nepriėmęs teisminio pobūdžio sprendimo, neturi teisės pateikti prejudicinio sprendimo prašymo, vėliau buvo ne kartą patvirtinta. Pavyzdžiui, remiantis argumentais, kad vykdydama veiklą institucija atliko administracinę, ne teisminę funkciją ir negalėjo priimti teisminio pobūdžio sprendimo, buvo atmestas Bregenz apygardos teismo prašymas *Salzmann* byloje[286], Heidelbergo apylinkės teismo kreipimasis *HSB-Wohnbau*[287] byloje, Welso

---

giurisdizione volontaria procedūrą nacionalinis teismas priima sprendimą dėl asociacijos įstatų patvirtinimo ir jos įregistravimo, tai jis vykdo neteisminę funkciją, kuri kitose valstybėse narėse yra patikėta administracinėms institucijoms. Jis atlieka administracines funkcijas ir neprivalo tuo pat metu spręsti ginčo. Tik tuo atveju, jeigu asmuo, kuriam suteikiamos teisės pagal nacionalinę teisę kreiptis dėl prašymo atmesti sprendimą peržiūrėjimo bei paraiškos įregistruoti, toks teismas gali būti laikomas atliekančiu teisminę funkciją 234 straipsnio (dabar SESV 267 str.) prasme *(*Byla C-111/94 *Job Centre I* [1995] ECR I-3361, para. 11). Todėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nusprendė, kad šioje situacijoje Milano apygardos teismas neturėjo teisės prašyti priimti prejudicinį sprendimą.

285 Moitinho de Almeida, J. C. *La notion de juridiction d'un État membre (article 177 du traité CE)*. Mélanges en hommage à Fernand Schockweiler. Baden-Baden: Nomos Ver.-Ges., 1999, p. 463 – 478.

286 Byla C-178/99 *Doris Salzmann* [2001] ECR I-4421, paras 1, 2, ir 9. Ši byla susijusi su *Bezirksgericht Bregenz* (Austrijos Bregenz apygardos teismas) prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl ponios Salzmann skundo dėl neužstatyto žemės sklypo pardavimo sutarties registravimo žemės kadastre. Pagal Austrijos teisės aktus, Bregenz apygardos teismo kompetencijai priklauso įregistruoti nekilnojamojo turto sandorius žemės kadastre. Komisija, Ispanijos vyriausybė ir Austrijos vyriausybė teigė, kad Bregenz apygardos teismas, veikęs kaip institucija, atsakinga už žemės kadastrą, neprivalėjo nagrinėti ginčų, bet tik patikrinti, ar nuosavybės registracijos prašymai turto kadastrui atitinka įstatymų nustatytas sąlygas. Primindamos *Job Centre I* bylą, jos laikėsi nuomonės, kad Bregenz apygardos teismas šiuo klausimu atliko administracinio, o ne teisminio pobūdžio veiklą, todėl negalėjo priimti teisminio pobūdžio sprendimo. Teismas sutiko su argumentais ir atmetė prašymą priimti prejudicinį sprendimą (Byla C-178/99 *Doris Salzmann* [2001] ECR I-4421, paras 11).

287 Byla C-86/00 *HSB-Wohnbau GmbH* [2001] ECR I-5353. Byloje *Amtsgericht Heidelberg* (Vokietijos Heidelbergo apylinkės teismas) kreipėsi su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl *HSB-Wohnbau GmbH* bendrovės, įsteigtos pagal Vokietijos teisę, pateikto prašymo į Vokietijos komercinį registrą įtraukti įrašą apie jos registruotosios buveinės perkėlimą į Ispaniją (Byla C-86/00 *HSB-Wohnbau GmbH* [2001] ECR I-5353, paras. 1, 2). 2001 m. liepos mėn 10 d. sprendime ESTT nustatė, kad Heidelbergo apylinkės teismas veikė kaip institucija, atsakinga už komercinį registrą ir nenagrinėjo ginčo tarp HSB-Wohnbau ir atsakovo, taip pat šis teismas buvo pirmoji instutucija, nagrinėjusi kompanijos prašymo dėl įtraukimo komercinį registrą klausimą. Iš to išplaukia, kad pagrindinėje byloje *Amtsgericht*, kuris kreipėsi į Teisingumo Teismą, siekdamas įsitikinti, ar sprendimas, kurį jis turi priimti pagal Vokietijos teisę yra suderinamas su Bendrijos teise, vykdo ne teismo funkciją ir todėl nepriima teisminio sprendimo. Dėl šių priežasčių, Heidelbergo apylinkės teismo kreipimasis buvo atmestas (Byla C-86/00 *HSB-Wohnbau GmbH* [2001] ECR I-5353, paras. 14-17).

apygardos teismo prašymas *Lutz* ir kt. byloje[288] bei kitose bylose. Įdomi šiuo atžvilgiu *Epitropos tou Elegktikou Synedriou* byla[289], kurioje nesutapo Teismo ir generalinės advokatės nuomonės. Nors generalinė advokatė Eleonora Sharpston savo išvadoje primygtinai siūlė, kad šioje byloje *Elegktiko Sinedrio* turėtų būti laikomas valstybės narės teismu pagal SESV 267 straipsnį[290], ESTT nusprendė priešingai, konstatuodamas, kad, skirtingai nuo Konstitucijos 98 str. 1 d. f punkte aprašytos *Elegktiko Synedrio* kompetencijos spręsti ginčus dėl pensijų skyrimo ir Konstitucijos 98 str. 1 d. g punkte numatytos kompetencijos nagrinėti bylas dėl valstybės civilinės ar karo tarnybos tarnautojų atsakomybės, jų kompetencija, apimanti nagrinėjamą prašymą priimti prejudicinį sprendimą, susijusi su išankstiniu valstybės išlaidų auditu pagal Konstitucijos 98 str. 1 d. a punktą, todėl ji neskirta teisminio pobūdžio sprendimui priimti. Iš tikrųjų, prašyme priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad naudodamiesi šia kompetencija *Elegktiko Synedrio* turi vertinti biudžeto viešųjų išlaidų teisėtumą ir priimti sprendimą, neturintį *res judicata* galios. Taigi, toks sprendimas, priešingai nei reikalaujama pagal Teismo praktiką, priimamas ne pagal procedūrą, skirtą teisminio pobūdžio sprendimui priimti.[291]

Dar vienas svarbus ir kontraversiškai vertinamas ESTT sprendimas *Belov* byloje[292], kur pagrindinė byla iškelta Bulgarijos apsaugos nuo diskriminacijos komisijai (*Komisia*

---

288 Byla C-182/00 *Lutz ir kt.* [2002] ECR I-547. Šioje byloje 2000 m. gegužės 9 d. sprendimu *Landesgericht Wels* (Austrijos Welso apygardos teismas), veikdamas kaip komercinis teismas bylose dėl įmonių registravimo, pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl šiam teismui pateikto Lutz GmbH ir kt. ieškinio (Byla C-182/00 *Lutz ir kt.* [2002] ECR I-547, paras 8-10). Teisingumo Teismas nustatė, kad Welso apygardos teismas, veikiantis kaip komercinis teismas, nesprendžia ginčo, bet tiesiog registruoja įmones. Be to, Teismas nerado įrodymų, kad Welso apygardos teismas nagrinėjo ginčą tarp Lutz ir kt. ir galimo atsakovo. ESTT aiškiai suformulavo, kad Welso apygardos teismas, vykdydamas tokią veiklą, atliko ne teisminę funkciją ir negalėjo priimti teisminio pobūdžio sprendimo. Taigi, prašymas dėl prejudicinio sprendimo buvo atmestas (Byla C-182/00 *Lutz ir kt.* [2002] ECR I-547, paras 15-17).

289 Byla C-363/11 *Epitropos tou Elegktikou Synedriou* (paskelbtas Skaitmeniniame rinkinyje): Prašymas byloje priimti prejudicinįsprendimą susijęs su: Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 12, 20, 21 ir 28 str. išaiškinimu; SESV 153 str. 1 d. b p. ir 5 d. išaiškinimu ir 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis (OL L 175, p. 43; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 368) priede esančio 1999 m. kovo 18 d. sudaryto bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis 3 p. 2 d. ir 4 p. 1 d. išaiškinimu. Šį prašymą pateikė *Elegktiko Synedrio* (Graikijos Audito Rūmai), nagrinėdami *Epitropos tou Elegktikou Synedriou sto Ypourgeio Politismou kai Tourismou* (Elegktiko Sinedrio komisaras, atsakingas už Kultūros ir turizmo ministeriją) ir *Ypourgeio Politismou kai Tourismou – Ypiresia Dimosionomikou Elenchou* (Kultūros ir turizmo ministerijos audito tarnyba) ginčą dėl minėto komisaro atsisakymo patvirtinti šios tarnybos išduotą mokėjimo pavedimą dėl ministerijos darbuotojo Konstantinos Antonopoulos darbo užmokesčio.

290 Generalinės advokatės Eleonor Sharpston išvada byloje C-363/11 *Epitropos tou Elegktikou Synedriou* (paskelbtas Skaitmeniniame rinkinyje), paras 46-17.

291 Byla C-363/11 *Epitropos tou Elegktikou Synedriou* (paskelbtas Skaitmeniniame rinkinyje), paras 26-28.

292 Byla C-394/11 *Belov* [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje), paras 1-2. Byloje prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims, nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės 2 str. 2 ir 3 dalių, 3 str. 1 d. h punkto ir 8 str. 1 dalies, 2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 96/92/ 3 str. 5 d., 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento

za zashtita ot diskriminatsi, toliau – KZD) gavus V. H. Belov skundą. V. H. Belov gyvena Bulgarijos mieste Montanoje, tiksliau viename iš dviejų šio miesto rajonų, kurie, remiantis prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateikta informacija, dėl to, kad daugumą gyventojų sudaro romai, vadinami „romų rajonais". KZD pateiktame skunde V. H. Belov tvirtino, kad elektros skaitiklių įrengimas 7 m. aukštyje yra jo diskriminacija dėl etninės priklausomybės ir pabrėžia, kad visi romų kilmės asmenys, gyvenantys minėtuose dviejuose rajonuose, taip diskriminuojami dėl jų etninės priklausomybės[293]. Dėl KZD įsteigimo pagal įstatymą, nuolatinio šios institucijos veikimo ir teisės normų taikymo klausimų nekilo, taip pat buvo tenkinamas rungimosi principu pagrįsto proceso kriterijus. Tačiau šioje byloje buvo ginčijamasi dėl KZD nepriklausomumo, privalomojo jos jurisdikcijos pobūdžio ir teisminio sprendimų pobūdžio. Generalinė advokatė pagrindė visus šiuos kriterijus ir apibendrindama nusprendė, kad KZD konkrečiu atveju turi būti laikoma teismu pagal SESV 267 straipsnį[294]. Tačiau ESTT, įvertinęs aplinkybes, nurodė, kad jam kyla abejonių, ar procedūra pagrindinėje byloje yra skirta teisminio pobūdžio sprendimui priimti, kaip tai suprantama pagal Teismo praktiką[295]. Padaręs išvadą, kad sprendimas, kurį KZD priima, iš esmės yra administracinis ir net nesvarstęs institucijos nepriklausomumo ir privalomojo jos jurisdikcijos pobūdžio aspektų, Teismas nusprendė, kad KZD nėra teismas pagal SESV 267 straipsnį, todėl ESTT neturi jurisdikcijos atsakyti į pateiktus prejudicinius klausimus. Atkreiptinas dėmesys, kad vertinant galutinio teisminio sprendimo kriterijų ESTT yra nustatęs, jog institucija, pateikusi nuomonę byloje, kurioje buvo priimtas sprendimas dėl politinės institucijos, vykdo teismines funkcijas. Tai aiškiai patvirtina sprendimas *Garofalo* ir kt. byloje[296].

Išanalizavus Teisingumo Teismo praktiką, autorė daro išvadą, kad Teismas nenuosekliai vertina galutinio teisminio sprendimo kriterijų, o pastarojo turinys nėra visiškai aiškus. Neteisinga nustatyti, kad tik institucija, kuri priima teisminio pobūdžio sprendimus gali būti „teismas", o toks statusas negali būti prilyginamas teisės normų taikymui, nes jis nėra skirtas tik institucijoms, įgyvendinančioms jurisdikciją. Administracinės institucijos taip pat veikia pagal teisinius kriterijus ir taiko teisę, todėl Teismas, siekdamas įvertinti, ar sprendimas yra

ir Tarybos direktyvos 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, panaikinančios Tarybos direktyvą 93/76/EEB 29 konstatuojamosios dalies, 1 str. ir 13 str. 1 d., 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB 3 str. 7 d. ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 38 straipsnio išaiškinimu. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant bylą, kurioje siekiama nustatyti, ar tai, kad dviejuose Montanos miesto (Bulgarija) rajonuose, kuriuose daugiausia gyvena romų bendruomenės nariai, elektros skaitikliai įrengiami septynių m. aukštyje ant stulpų ne gyvenamosiose patalpose, yra diskriminacija dėl etninės priklausomybės, ir, jei taip – nurodyti nutraukti tokią diskriminaciją ir ją vykdantiems asmenims skirti baudas.

293 Generalinės advokatės Juliane Kokott išvada byloje C-394/11 *Belov* [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje), para 19.

294 *Ibid.,* paras 28-50.

295 Byla C-394/11 *Belov* [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje), paras 46-51.

296 Sujungtos bylos C-69/96 - C-79/96 *Garofalo ir kiti* [1997] ECR I-5603. Byloje pateiktas klausimas, susijęs su Valstybės tarybos (*Consiglio di Stato*) nuomonės pateikimu „išimtinio ieškinio" arba neeilinės peticijos kontekste. Šiuo atveju kreipimasis į Valstybės tarybą buvo privalomas ir tarybos nuomonė, pagrįsta teisės normų taikymu, sudarė pagrindą sprendimui, kurį oficialiai priėmė Italijos Respublikos Prezidentas. Bet koks nukrypimas nuo siūlomo sprendimo galėjo būti priimtas tik aptarus jį su Ministrų Taryba ir tinkamai pagrįstas. Teismas nutarė, kad toks nuomonės teikimas gali būti laikomas galutiniu teisminio pobūdžio sprendimo priėmimu ir Valstybės taryba gali būti laikoma teismu SESV 267 str. tikslais.

teisminio pobūdžio, atsižvelgia į kitas savybes, nustatančias teismo statusą bei sprendimus priimančios institucijos poziciją. Kita vertus, darytina išvada, kad nacionaliniai teismai, kurie atitinka institucinius reikalavimus, bet vykdo ne teismines funkcijas ir nepriima teisminio pobūdžio sprendimų, nelaikomi teismais SESV 267 straipsnio prasme[297].

Atkreiptinas dėmesys, kad valstybės narės dažnai deleguoja ES teise numatytų įsipareigojimų įgyvendinimą profesinėms asociacijoms – ypač tai pastebima laisvo asmenų judėjimo ir laisvo paslaugų teikimo srityse. Kol egzistuoja pakankamas vyriausybių dalyvavimas, suteikiantis reikiamą oficialų statusą tokioms institucijoms, profesiniai apeliaciniai komitetai, kurių sprendimai gali paveikti tokių teisių vykdymą, gali kreiptis prejudicinio sprendimo. Tačiau, kaip matyti iš *Borker*[298] ir panašių bylų, kad Teismas pripažintų juos tinkamais prejudicinio sprendimo procedūros subjektais, šių institucijų sprendimai turi būti teisminio pobūdžio.

2.3.6. Veikia pagal privalomąją ginčo nagrinėjimo procedūrą

Svarbus Teisingumo Teismo keliamas kriterijus – privaloma besikreipiančios institucijos jurisdikcija. Šis reikalavimas apima 3 aspektus:

- ✓ nacionalinės institucijos sprendimas turi būti privalomas šalims[299];
- ✓ šalys negali pačios pasirinkti, ar klausimą turėtų spręsti atitinkama institucija[300];
- ✓ šalys negali kreiptis į kitą instituciją, prašydamos išspręsti ginčą.

Paskutinį paminėtą aspektą iliustruoja *Gabalfrisa ir kt.* byla, kur Ispanijos mokesčių institucijos sprendimai galėjo būti apskųsti administraciniuose teismuose tik po apeliacinio proceso, įvykusio *Tribunales Economico-Administrativos*. Vadinasi, Tribunales jurisdikcija buvo privaloma[301]. Taip pat šio kriterijaus svarba atsispindi Teismo sprendime *Emanuel* byloje[302], kurioje buvo nagrinėjamas ginčas dėl prekės ženklo. Pagal galiojančius nacionalinės

---

[297] Generalinio advokato Geelhoed nuomonė byloje C-182/00 *Lutz ir kt*. [2002] ECR I-547, paras. 15-27; byla 318/85 *Criminal Proceedings against Regina Greis Unterweger* [1986] ECR 955; sujungtos bylos C-69/96 ir 79/96 *Garafalo ir kt.*[1997] ECR I-5603; byla C-134/97 *Victoria Film* [1998] ECR I-7023; byla C-192/98 *ANAS* [1999] ECR I-8583 ir byla C-440/98 *RAI* [1999] ECR I-8597.

[298] Byla 138/80 *Borker* [1980] ECR 1975.

[299] Sujungtos bylos C-110/98 – 147/98 *Gabalfrisa and others* [2000] ECR I-1577, para 36; byla C-161/03 Samsung Electronics France (Rinkinyje neskelbiama.) para 15; byla C-411/00 *Felix Swoboda* [2002] ECR I-10567, paras 24-28.

[300] Byla 102/81 *Nordsee* [1982] ECR 1095, paras 7-16.

[301] Sujungtos bylos C-110/98 – 147/98 *Gabalfrisa and others* [2000] ECR I-1577, para 35.

[302] Byla C-259/04 *Emanuel* [2006] ECR I-3089. Byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą, pateikė *The Person Appointed by the Lord Chancellor under Section 76 of The Trade Marks Act 1994, on Appeal from the Registrar of Trade Marks* (asmuo, pagal 1994 m. įstatymo dėl prekių ženklų 76 straipsnį *Lord Chancellor* paskirtas priimti sprendimus dėl apeliacijų, pateiktų dėl Prekių ženklų registravimo biuro sprendimų, toliau — paskirtasis asmuo) Prašymas buvo dėl 1988 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyvos 89/104/EEB valstybių narių įstatymams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti 3 str. 1 d. g punkto ir 12 str. 2 d. b punkto išaiškinimo. Pagrindinė byla vyko tarp modeliuotojos E. F. Emanuel ir bendrovės *Continental Shelf 128 Ltd.* Pagal prekių ženklų įstatymo 76 ir 77 straipsnius *Lord Chancellor*, pasikonsultavęs su *Lord Advokate*, skiria paskirtąjį asmenį, kuriam pateikiami ieškiniai dėl *Comptroller- General of Patents*, *Designs and Trade Marks* (kitaip vadinamas *Registrar of Trade Marks*) sprendimų. Anglijoje ir Velse jis dalijasi kompetencija su *High Court of Justice*, o Škotijoje – su *Court of Session*. Ieškovas turi pasirinkti, kuriam teismui jis pateiks

teisės aktus ieškiniai dėl prekės ženklo registro sprendimų pateikiami tam tikra tvarka paskirtam asmeniui. Ieškovas turi pasirinkti teismą, kuris nagrinės ieškinį, tačiau jei byloje nagrinėjami visuomenei svarbūs klausimai, paskirtasis asmuo gali nuspręsti, kad bylą turi nagrinėti *High Court of Justice*. ESTT nustatė, kad šioje byloje ieškovas galėjo rinktis tarp dviejų nacionalinių teismų be baimės, kad ieškinys galėtų būti pripažįstamas nepriimtinu[303].

Teisingumo Teismo sprendimas *Broekmeulen* byloje[304] leidžia daryti išvadą, kad tam tikrais atvejais, kai šalys neturi galimybės kreiptis į kitą instituciją, prašydamos išspręsti ginčą, tokia situacija gali tapti papildomu privalumu, pripažįstant instituciją teismu pagal SESV 267 straipsnį.[305] Šioje byloje gydytojas dr. Broekmeulen pateikė apeliacinį skundą Skundų komitetui dėl Bendrosios praktikos gydytojų registracijos komiteto sprendimo neregistruoti jo kaip bendrosios praktikos gydytojo. Byloje iš esmės buvo galima užginčyti sprendimą kreipiantis į bendrosios kompetencijos nacionalinius teismus, o ne teikiant apeliaciją Skundų komitetui, tačiau toks sprendimas nebuvo taikytas praktikoje. ESTT pripažino Skundų komitetą nacionaliniu teismu pagal SESV 267 straipsnį.[306]

Prejudicinio sprendimo procedūros subjektui keliamas kriterijus, kad institucijos jurisdikcija turi būti privaloma, neretai palieka arbitražus už šios procedūros ribų. Tai patvirtina nemažai Teisingumo Teismo sprendimų. Pavyzdžiui, *Nordsee* byloje[307] Vokietijos arbitras, spręsdamas ginčą tarp kelių Vokietijos laivų statytojų, paprašė prejudicinio sprendimo. Nors Teismas pažymėjo, kad egzistuoja panašumų tarp arbitražo ir įprasto teismo veiklos, tačiau to nepakanka, kad arbitrui būtų suteiktas teismo statusas SESV 267 str. prasme. Tiksliau tariant, šalys neturėjo pareigos perduoti savo ginčą nagrinėti arbitražui. Jei ES teisės klausimas būtų iškeltas arbitraže, į kurį kreiptasi pagal susitarimą, bendrosios kompetencijos teismai galėtų nagrinėti klausimus arba jų bendradarbiavimo su arbitražu kontekste, arba peržiūrėti arbitražo sprendimus[308]. Kita vertus, išnagrinėjus ESTT praktiką autorė pastebi, kad arbitražo institucija nėra atmetama savaime, nes Teismas, nustatydamas subjekto tinkamumą, vertina konkretų atvejį. Pavyzdžiui, *Almelo ir kt.* byloje[309], ESTT buvo paprašyta nustatyti, ar nacionalinis teismas, kuris sprendė apeliaciją dėl arbitražo sprendimo, turėjo būti laikomas teismu pagal SESV 267 str., jei pagal arbitražinį susitarimą tarp šalių jis turėjo

---

savo ieškinį, tačiau tam tikrais atvejais paskirtasis asmuo gali nuspręsti perduoti bylą, ypač jeigu jam atrodo, kad byloje keliamas visuotinės svarbos teisinis klausimas.

303 Byla C-259/04 *Emanuel* [2006] ECR I-3089, para 21-22.

304 Byla 246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikė *Commissie van Beroep te Gent Huisartsgeneeskunde* (Bendrosios medicinos Skundų komitetas, toliau – Skundų komitetas), susijęs su 1975 m. birželio Direktyvos 75/362/EEB dėl gydytojo diplomų, pažymėjimų ir kitų oficialią kvalifikaciją patvirtinančių dokumentų abipusio pripažinimo, įskaitant priemones, padedančias veiksmingai naudotis įsisteigimo teise ir paslaugų teikimo laisve bei 1975 m. birželio 16 d. Direktyvos 75/363/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių gydytojų veiklą, derinimo, išaiškinimu. Byloje apeliacinį skundą pateikė Nyderlandų pilietis gydytojas Broekmeulen, kuris medicinos daktaro, chirurgijos ir akušerijos gydytojo diplomą įgijo Louvain Katalikiškajame universitete, Belgijoje. Nyderlandų valstybės sekretorius, atsakingas už sveikatą ir aplinką, suteikė daktarui leidimą praktikuoti medicinoje Nyderlanduose, tačiau *Huisarts Registratie Commissie* (Bendrosios praktikos gydytojų registracijos komitetas) atsisakė įregistruoti jį kaip *Huisarts* (bendrosios praktikos gydytoją).

305 Byla 246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311, para 15.

306 *Ibid*.

307 Byla 102/81 *Nordsee* [1982] ECR 1095.

308 *Ibid*., paras. 1, 2, 10, 11, 14.

309 Byla C-126/97 *Eco Swiss* [1999] ECR I-3055.

priimti sprendimą atsižvelgiant į tai, kas atrodo teisinga ir pagrįsta[310]. Teismas atsakė teigiamai, ir pateikė tokią argumentaciją: „Tai išplaukia iš Europos Sąjungos teisės viršenybės principo ir vienodo jos taikymo, kartu su Sutarties 5 straipsniu, kad valstybės narės teismas, kuriam pateiktas apeliacinis skundas dėl arbitražo sprendimo pagal nacionalinę teisę, net jei jis priima sprendimą byloje, atsižvelgiant į teisingumą, laikosi ES teisės taisyklių, visų pirma susijusių su konkurencija“[311]. *Danfoss* byloje[312] Teisingumo Teismas nusprendė, kad *Faflige Voldgiftsret* (Danijos pramonės arbitražo taryba) atitinka teismui keliamus reikalavimus, nes pagal Danijos įstatymus pramonės arbitražo taryba turėjo privalomąją jurisdikciją, nepriklausančią nuo šalių susitarimo – abi šalys galėjo teikti ieškinį nepriklausomai nuo kitos prieštaravimo, o pramonės arbitražo taryba buvo sudaroma ne šalių nuožiūra[313].

Tam tikrais atvejais ginčas gali būti nagrinėjamas institucijų, kurios sunkiai gali būti laikomos teismu SESV 267 str. prasme, tačiau nėra galimybių taikyti kitų teisinio ginčo priemonių. *Broekmeulen*[314] buvo viena iš tokių bylų, kai teikti apeliaciją valstybės narės teisminėms institucijoms nebuvo galimybės. Reikėtų pažymėti, kad valstybės narės privalo imtis būtinų priemonių užtikrinant, kad jų teritorijoje ES institucijų priimtos nuostatos bus pilnai įgyvendintos. Jeigu pagal valstybės narės teisinę sistemą tokių nuostatų įgyvendinimas priskiriamas profesinei organizacijai, kuri veikia su tam tikra Vyriausybės priežiūra, ir jei tokia institucija, kartu su atitinkamomis valdžios institucijomis, sukuria apeliacijos procedūras, kurios gali turėti įtakos ES teisės suteiktų teisių įgyvendinimui, siekiant užtikrinti tinkamą ES teisės funkcionavimą, būtina, kad Teisingumo Teismas turėtų galimybę priimti sprendimą dėl tokioje byloje kylančių klausimų aiškinimo[315]. *Broekmeulen* byloje Teismas leido sprendimus priimančiai institucijai teikti prejudicinio sprendimo prašymą, kadangi nebuvo galimybių taikyti kitų teisinio ginčo priemonių. Kita vertus, Teisingumo Teismas negali nagrinėti ES teisės problemų, kurios tokiose bylose gali kilti[316].

Išanalizavus ESTT praktiką, susijusią su privalomos jurisdikcijos kriterijaus taikymu, pripažįstant instituciją teismu pagal SESV 267 str., autorė daro išvadą, kad šis reikalavimas yra labai svarbus. Kartais, jei Teismo manymu šalys neturėjo realios galimybės kreiptis į kitą instituciją dėl ginčo sprendimo, tai gali tapti netgi papildomu privalumu besikreipiančiai institucijai. Šis reikalavimas užkerta kelią arbitražo institucijoms prašyti prejudicinio sprendimo, tačiau pastebėtina, kad Teismas arbitražo institucijos kreipimosi neatmeta tik dėl institucijos pobūdžio, vertinama konkreti situacija ir atitikimas kitiems kriterijams.

Tai, kad nėra galimybės taikyti kitas teisinio ginčo sprendimo priemones, negali būti apibrėžiamas kaip atskiras teismui keliamas kriterijus – tai greičiau papildoma palanki aplinkybė tam tikroms institucijoms kreiptis į ESTT, prašant išaiškinti konkretų su ES teise susijusį klausimą, tuo labiau, visiškai neaišku, kiek ESTT praplės *Broekmeulen* bylos nuostatas. Tačiau autorė nepalaiko generalinio advokato Tesauro nuomonės šiuo klausimu, kad „jeigu institucija nėra teisminė institucija, ji neturi tapti tokia tik todėl, kad nėra geresnio sprendimo“[317] ir sutinka su ESTT pasvarstymu, kad jei institucija neturėjo teisės teikti

[310] Byla C-393/92 *Almelo ir kt.* [1994] ECR I-1477, para. 20.

[311] Byla C-393/92 *Gemeente Almelo ir kt. prieš Energiebedrijf IJsselmij* [1994] ECR I-1477, para 23.

[312] Byla C-109/88 *Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark prieš Dansk Arbejdsgiverforening, agissant pour Danfoss* [1989] ECR 3199.

[313] *Ibid*., paras. 7-9.

[314] Byla 246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311.

[315] *Ibid*., para 16.

[316] *Ibid*., paras 16-17.

[317] Generalio advokato Tesauro nuomonės para 40 byloje C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961.

apeliacijos bendrosios kompetencijos teismams ir asmuo negalėjo tinkamai pasinaudoti savo teisėmis pagal ES teisę, ta institucija turi turėti galimybę kreiptis į ESTT.[318]

Kai bylą nagrinėja institucija, laikoma „nacionaliniu teismu", faktas, kad kitos ginčų sprendimo institucijos, tokios kaip ombudsmenas arba taikytojas (*mediator*), galėjo išspręsti problemą, susijusią su byla, nėra reikšmingas kalbant apie bylą nagrinėjančios institucijos kvalifikaciją. Taip yra net tuo atveju, jei alternatyvi institucija pati laiko save teismu, kaip apibrėžta SESV 267 straipsnyje, ir hipotetiškai galėjo pateikti prejudicinio sprendimo prašymą.

2.3.7. Nepriklausomumas nuo proceso šalių, vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios

Šis kriterijus ypač svarbus tuomet, kai besikreipianti institucija nėra valstybės narės bendrosios kompetencijos teismų sistemos dalis, o pavadinimas jos aiškiai nepriskiria teisminėms ar administracinėms institucijoms. Ar institucija atitinka nepriklausomumo kriterijų, nustatoma analizuojant institucijos sudėtį, jos narių skyrimo tvarką, kadencijos trukmę, veiklos pasibaigimo pagrindus. Nepriklausomumas turi būti nustatomas pagrindinės bylos šalių, vykdomosios valdžios bei įstatymų leidžiamosios valdžios atžvilgiu[319]. Pavyzdžiui, *Nidera*[320] byloje Teismas, spręsdamas Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikto prejudicinio sprendimo priimtinumo klausimą, analizavo Lietuvos vidaus teisės aktus. Nustatęs, kad yra tinkamai užtikrintas besikreipiančios institucijos nepriklausomumas nuo Finansų ministerijos ir kitų valdžios institucijų, priėmė nagrinėti prašymą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo[321].

Nepriklausomumo kriterijaus esmę tiksliai apibrėžė generalinis advokatas Colomer, pateikęs savo nuomonę *De Coster* byloje: „Nepriklausomumas yra ne atsitiktinis, bet būdingas teisminės funkcijos elementas, turintis du aspektus: asmeninį ir funkcinį. Pirmasis tiesiogiai susijęs su asmeniu, kuris turi teisę priimti sprendimus ir reikalauja tam tikrų apsaugos priemonių, siekiant užtikrinti nepriklausomumą, pavyzdžiui, jo nenušalinimą. Funkcinis aspektas susijęs su hierarchinių ryšių nebuvimu (išskyrus aptinkamus grynai procedūrinio pobūdžio skunduose)".[322] Sprendime *Wilson* byloje[323] Teisingumo Teismas pažymėjo, kad sąvoka „nepriklausomumas" turi du aspektus, vienas iš jų yra išorinis, o kitas – vidinis. Išorinis nepriklausomumo aspektas reiškia, kad priimti prejudicinį sprendimą prašanti institucija turi būti apsaugota nuo išorės įtakos ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jos narių sprendimų nepriklausomumui, kiek tai susiję su jiems nagrinėti pateikiamomis bylomis. Generalinis

---

318 Lewis, C. *Judicial Remedies Public Law*. United Kingdom: Sweet & Maxwell, 4*th* ed., 2008, p. 542.

319 Byla C-103/97 *Köllensperger ir Atzwanger* [1999] ECR I-551, para21: Valstybės narės teismo ar kitos institucijos, kuri kreipiasi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo, ryšys su valdžios institucijomis yra analizuojamas tokiais aspektais: teisės akto, numatančio institucijos įsteigimą, pobūdis ir vieta teisės aktų hierarchinėje sistemoje; teisėjų skyrimo tvarka; teisės aktuose, reglamentuojančiuose institucijos veiklą, vartojamos sąvokos (pvz., teisti, bylos šalys ir pan.); priimamų procesinių dokumentų pobūdis (pvz., skundas dėl pirmosios instancijos teismo priimto sprendimo, kasacinis skundas ir pan.).

320 Byla C-385/09 *Nidera Handelscompagnie* [2010] ECR I-10385.

321 Prapiestytė, D., *supra note* 94, p. 1215.

322 Generalinio advokato Colomer nuomonė byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR I-9445, para 92.

323 Byla C-506/04 *Wilson* [2006] ECR I-8613.

advokatas Nils Wahl šį aspektą vadina nepriklausomumu *stricto sensu*[324]. Vidinis aspektas susijęs su nešališkumo sąvoka, juo siekiama užtikrinti vienodą požiūrį į bylos šalis ir jų atitinkamus interesus, susijusius su bylos dalyku, taip pat reikalaujama objektyvumo kad nebūtų jokio suinteresuotumo bylos baigtimi, išskyrus griežtą teisės normos taikymą. Šis aspektas laikomas nešališkumo aspektu[325]. Teisingumo Teismo teigimu, siekiant užtikrinti nepriklausomumo (*stricto sensu*) ir nešališkumo reikalavimus būtina nustatyti „taisykles dėl teismo sudėties, jo narių paskyrimo, įgaliojimų trukmės ir susilaikymo, nusišalinimo bei atšaukimo priežasčių, kad teisės subjektams nekiltų jokių abejonių dėl išorės veiksnių įtakos ir teismo neutralumo susikertančių interesų atžvilgiu“[326].

Nepriklausomumas reiškia, kad ginčo nesiekiama išspręsti kitaip, tik taikant teisės normas. Tai yra laisvas santykis su aukštesnėms instancijoms – be hierarchijos, valdžios ar kitų institucijų bei socialinio spaudimo. Nepriklausomumą nusako ir teisėjų nušalinimas – teisėjai negali būti atleisti, nušalinti, perkelti arba išleisti į pensiją, išskyrus konkrečius atvejus ir laikantis apsaugos priemonių, numatytų pagal teisę. Teisėjo asmeninė atsakomybė taip pat yra svarbus aspektas[327].

Institucijos nepriklausomumo kriterijus pirmą kartą buvo nustatytas *Pretore di Salò* byloje[328]. Ginčijant bylos priimtinumą, Italijos vyriausybė teigė, kad teisėjas byloje atliko prokuroro ir tiriančio teisėjo funkcijas: veikdamas kaip prokuroras teisėjas atliko parengtinį tyrimą, o nustačius, kad nėra pagrindo tęsti bylą, priėmė nutartį kaip tiriantysis teisėjas. Ši nutartis nebuvo teisminis aktas, nes ji neįgijo *res judicata* galios, ir tam nereikėjo nurodyti jokių priežasčių, tuo tarpu Italijos teisėje įvesta griežta pareiga motyvuoti teismų aktus[329]. Teisingumo Teismas nusprendė, kad jis „turi jurisdikciją atsakyti į prašymą priimti prejudicinį sprendimą, jeigu šis prašymas kyla iš teismo, kuris veikė nepriklausomai ir pagal įstatymą suteiktos kompetencijos ribose, nors kai kurios šio teismo funkcijos bylose dėl kurių atsiranda poreikis kreiptis prejudicinio sprendimo, nėra visiškai teisminio pobūdžio“[330].

Corbiau byloje[331] nepriklausomumo kriterijui pirmą kartą buvo suteikta pagrindinė reikšmė. Šioje byloje Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės *Directeur des Contributions Directes et des Accises* (mokesčių ir akcizų direktorius) paprašė priimti prejudicinį sprendimą

---

[324] Generalinio advokato Nils Wahl nuomonė sujungtose bylose C-58/13 ir C-59/13 *Torresi* pateikta 2014 m. balandžio 10 d. (dar nepaskelbta Rinkinyje), para 35.

[325] *Ibid*., para 36.

[326] 2013 m. lapkričio 14 d. Nutartis *MF 7* (C-49/13), para 23.

[327] Generalinio advokato Colomer nuomonė byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR I-9445, para 93.

[328] Byla C-14/86 *Pretore di Salò v. Persons unknown* [1987] ECR 2545. Byloje *Pretore di Salo* (Italijos Salo rajono teisėjas) kreipėsi į Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą baudžiamojoje byloje prieš nežinomus asmenis, kurie buvo pripažinti pažeidę keletą nuostatų, susijusių su vandens apsauga. Procesas buvo pradėtas gavus žvejų asociacijos pateiktą pranešimą dėl masinės žuvų žūties Chiese upėje, dėl pastatytų upėje užtvankų, hidroelektrinių ir drėkinimo tikslais, kas galėjo sukelti reikšmingus ir staigius vandens lygio pokyčius. Parengtinio tyrimo metu teisėjas nusprendė, kad būtina kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (Byla C-14/86 *Pretore di Salò v. Persons unknown* [1987] ECR 2545, paras. 1-4).

[329] Byla C-14/86 *Pretore di Salò v. Persons unknown* [1987] ECR 2545, para. 3.

[330] *Ibid*., para. 4.

[331] Byla C-24/92 *Corbiau prieš Administration des contributions* [1993] ECR I-1277. Teisingumo Teismas taip pat buvo kategoriškas sujungtose bylose C-74/95 ir C-129/95 nagrinėjant baudžiamąją bylą *prieš X* [1996] ECR I-6609, kurioje priimti prejudicinį sprendimą buvo pateikusi *Procura della Repubblica* (Prokuratūra). Teismas pareiškė, kad ji neturėjo jurisdikcijos, nes prokuroras neatitiko nepriklausomumo reikalavimo.

dėl klausimo, kuris kilo sprendžiant P. Courbiau administracinį skundą dėl permokėto pajamų mokesčio grąžinimo[332]. Teisingumo Teismas yra aiškiai suformulavęs, kad teismas gali būti tik institucija, veikianti kaip trečioji šalis santykyje su sprendimą priėmusia institucija. Šiuo atveju akcizų ir mokesčių direktorius nebuvo trečioji šalis, jis turėjo aiškią organizacinę sąsają su departamentu, kuris padarė ginčijamų mokesčių įvertinimą. ESTT konstatavo, jog atsižvelgiant į santykį tarp prašymą pateikusios institucijos, kuri nagrinėja ginčus, kylančius tarp mokesčių mokėtojų, ir mokesčius nustatančios institucijos, ji negali būti laikoma teismu pagal EB sutarties 234 straipsnį (dabar – SESV 267 str.)[333].

Vėlesni ESTT sprendimai rodo, kad vertindamas institucijos nepriklausomumą Teismas gali ir neatsižvelgti į reikalavimą, kad institucija, priimdama sprendimą neturėtų būti siejama su šalimis, jei pastarosios tikslas – atlikti užduotis nepriklausomai ir atsakingai. Tokią poziciją rodo ESTT sprendimas *Dorsch Consult* byloje[334]. Pagrindinėje byloje, kilusioje tarp Dorsch Consult ir *Bundesbaugesellschaft Berlin*, Federalinė viešųjų pirkimų sutarčių Stebėtojų taryba kreipėsi į Teisingumo Teismą pagal EB Sutarties 177 str. (dabar – SESV 267 str.) dėl Tarybos direktyvos 92/50/EEB 1992 m. birželio 18 d. 41 str., susijusio su derinimo procedūros dėl viešųjų paslaugų sutarčių sudarymo, išaiškinimo. Teismas, nagrinėdamas prašymo priimtinumą, atkreipė dėmesį, kad pagrindinės Vokietijos teismų statuto nuostatos dėl narių paskyrimo panaikinimo ar atšaukimo, o taip pat savarankiškumo ir galimybės atleisti, turėtų būti taikomos pagal analogiją su Federalinės Stebėtojų tarybos nariais.[335] Dorsch Consult pateikė įrodymus, kad Federalinė Stebėtojų Taryba yra susijusi su *Bundeskartellamt* organizacine struktūra, kuri pati yra prižiūrima Ekonomikos reikalų ministerijos, taip pat, kad pirmininko ir oficialių vertintojų kadencija nėra fiksuota, o nuostatos, siekiančios užtikrinti nešališkumą, taikomos tik nariams. Tačiau Teismas nustatė, kad Stebėtojų tarybos nariai pagal teisės aktus yra nepriklausomi ir teisės normomis besivadovaujantys subjektai, jie negali nagrinėti bylų, kuriose patys dalyvauja per sprendimų priėmimo procesą dėl sutarties, arba kuriame jie yra arba buvo konkurso dalyviai, arba konkurso dalyvių atstovai. Remiantis tuo Teismas pripažino Vokietijos Federalinę Viešųjų pirkimų sutarčių Stebėtojų tarybą teismu[336].

Atskirais atvejais Teisingumo Teismas, svarstydamas institucijos atitikimą nešališkumo kriterijui gali nuspręsti, kad institucijos narių nešališkumą užtikrina bendros nuostatos, o ne konkrečios taisyklės, taip pat nekreipti dėmesio į tai, kad institucija nėra trečioji šalis. Pavyzdžiui, *Köllensperger ir Atzwanger* byloje[337] kilo klausimas, ar gali *Tiroler Landesvergabeamt* (Austrijos Tirolio žemės pirkimų tarnyba) pateikti prejudicinio sprendimo prašymą. Teismas nustatė, kad Austrijos teisės aktų, reglamentuojančių tokią instituciją,

---

332 Byla C-24/92 *Corbiau prieš Administration des contributions* [1993] ECR I-1277, paras 1-2.

333 *Ibid*., paras 15-17.

334 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961

335 Tačiau, kaip generalinis advokatas Tesauro nurodė savo nuomonėje, šios atsargumo priemonės yra ne tos pačios kurių imasi bendros kompetencijos teismai, nes tik Federacinės Stebėtojų tarybos nariai neturi jokių garantijų nuo atleidimo iš darbo ir gali būti atleisti bet kuriuo metu, naudojant tik vidaus organizacines priemones.

336 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961.

337 Byla C-103/97 *Köllensperger ir Atzwanger* [1999] ECR I-551. Byloje *Tiroler Landesvergabeamt* (Tirolio žemės pirkimų tarnyba Austrijoje) pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl klausimų, kilusių byloje tarp *Köllensperger/Atwanger* ir *Schwaz* rajono ligoninės savivaldybės asociacijos dėl sprendimo priėmimo dėl *Schwaz* rajono ligoninės priestato darbų sutarties. ESTT nustatė, kad pirkimų tarnyba buvo įsteigta pagal įstatymą, jos jurisdikcija buvo privaloma, ji buvo nuolatinė, jos procesas grindžiamas rungimosi principu, ir ji taikė teisės normas. Abejonių sukėlė tik nepriklausomumo sąlyga.

nuostata, nurodanti jos narių paskyrimą ir atšaukimą, pernelyg neaiški, ji nenumato konkrečių nuostatų dėl narių atleidimo arba įgaliojimų panaikinimo[338]. Tačiau ESTT manymu, pirkimų tarybos narių nepriklausomumą užtikrino Bendrasis įstatymas dėl Administracinio proceso, kuriame nurodytos labai specifinės narių atšaukimo nuostatos ir aiškiai draudžiama duoti nurodymus pirkimų tarybos nariams, šiems einant savo pareigas[339] ir prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo patenkintas[340]. Autorės manymu, toks sprendimas kelia abejonių remiantis generalinio advokato Saggio išsakyta nuomone byloje C-407/98 *Abrahamsson ir Anderson*[341], kad bendras nesikišimo į valstybės administracinės institucijos veiklą principas gali nepakankamai užtikrinti asmens, turinčio priimti sprendimą ginče, nepriklausomumą.

Institucijos nepriklausomumo klausimas sukėlė daug diskusijų ir *De Coster* byloje[342], kurioje kilo klausimas dėl Briuselio – Sostinės regiono teismų tarybos nepriklausomumo. Nustatyta, kad Tarybą sudaro asmenys ne iš valdžios institucijų, tačiau juos skiria Briuselio – Sostinės regiono vyriausybė. Kita vertus, narių kadencijos trukmė nesusijusi su juos skiriančios institucijos kadencija ir, jie vykdo tik teismines funkcijas. Ši ypatybė leido daugeliui akademinės visuomenės atstovų teigti, kad institucija yra visiškai nepriklausoma nuo vyriausybės[343]. Tuo tarpu generalinio advokato Colomer manymu, faktai, kad Taryba nėra politinė institucija ir kad ji savo įgaliojimais naudojasi nepriklausomai nuo ją paskyrusios

---

338 Tai paskatino generalinį advokatą Saggio siūlyti atmesti pateiktą klausimą dėl prejudicinio sprendimo.

339 Tai yra Austrijos federalinės konstitucijos 20 straipsnio nuostatų pakartojimas dėl teisminio pobūdžio kolegialių įstaigų narių nepriklausomumo.

340 Byla C-103/97 *Köllensperger ir Atzwanger* [1999] ECR I-551, paras 16-25.

341 Generalinio advokato Saggio nuomonė byloje C-407/98 *Abrahamsson ir Anderson* [2000] ECR I-5539. Teismas suteikė teismo statusą administracinei institucijai Överklagandenämnden för Högskolan (Universiteto apeliacijų taryba), nes ji priėmė sprendimą be jokių nurodymų ir visiškai nešališkai. Iš kitos pusės, generalinis advokatas pasiūlė savo išvadoje, kad klausimas pateiktas prašymui priimti prejudicinį sprendimą turėtų būti pripažintas nepriimtinu dėl to, kad besikreipianti institucija nebuvo nepriklausoma, nes nebuvo jokios konkrečios nuostatos, reglamentuojančios sąlygas ir reikalavimus, kurioje būtų numatytas narių atleidimas.

342 Byla C-17/00 *De Coster* [2001] ECR I-9445. Į Teisingumo Teismą kreipėsi Briuselio – Sostinės regiono teismų taryba (*Collège juridictionnel de la Région de Bruxelles-Capitale)* prašydama prejudicinio sprendimo dėl Bendrijos teisės išaiškinimo klausimo. Pagrindinėje byloje De Coster apskundė savivaldybę (*Collège des bourgmestre et échevins de la commune de Watermael-Boitsfort)* dėl jos mokesčių už palydovines antenas, kurie jo nuomone apribojo jo teisę gauti transliacijas iš kitų valstybių narių. Taryba *inter alia* pažymėjo, kad toks mokestis gali sukelti nelygias sąlygas kabelinių ir satelitinių transliacijų bendrovėms, todėl buvo kreiptąsi į ESTT prejudicinio sprendimo. Remiantis Belgijos teisės aktais, nustatyta, kad teismines funkcijas provincijose vykdo nuolatinės delegacijos, formuojamos teritoriniu principu, joms vadovauja 9 tarybos nariai, kuriuos skiria Briuselio – Sostinės regiono teismų taryba (*Collège juridictionnel de la Région de Bruxelles-Capitale)* Vyriausybės siūlymu. Mažiausiai trys tarybos nariai turi būti iš mažiausių lingvistinių grupių. Tarybos nariams taikomos tos pačios taisyklės, kaip ir nuolatinių delegacijų provincijose nariams, o teisminiai veiksmai, tarybos vykdomi pagal tas pačias taisykles kaip ir teisminės funkcijos, atliekamos provincijose. Deja, teisės aktai neįrodo, kad institucija savo funkcijas vykdo visiškai nešališkai ir nepriklausomai, spręsdama mokesčių mokėtojų ginčus dėl savivaldybių tarybų nustatytų mokesčių.

343 Generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR. I9445, para 114.

institucijos, be abejo yra labai svarbūs, bet tikrai jos nepadaro teismu 234 str. (dabar – SESV 267 str.) prasme[344].

Išnagrinėjus Teisingumo Teismo praktiką galima pastebėti, kad nepriklausomumo reikalavimas yra svarbus, nes „teismu" nepripažinta nemažai šio reikalavimo neatitinkančių institucijų (pavyzdžiui, *Italijos Procura della Repubblica Baudžiamojoje byloje prieš X*[345], Vienos *Niederösterreich* ir Burgenland Regioninės finansų institucijos penktoji apeliacinė kolegija *Schmid* byloje[346], Prancūzijos Martigues žvejybos ginčų taryba *Pilato* byloje[347], Belgijos prancūzų bendruomenės Aukščiausiosios transliuotojų tarybos leidimų ir kontrolės kolegija *RTL Belgium* byloje[348]*).* Teismas atsisako priimti apeliacinių teismų (*appeal tribunals*) prašymus, jeigu jie per daug artimai susieti su administracine institucija, kurios sprendimus nagrinėjo. Kita vertus, kaip pastebi M. Broberg ir F. Niels, neatrodo, kad Teisingumo Teismas nagrinėtų institucijos narių asmeninę nepriklausomybę konkrečiose bylose, dėl kurių kreipiamasi[349].

Pastebėtina, kad metams bėgant nepriklausomumo reikalavimas švelnėjo, o kulminacija buvo pasiekta *Gabalfrisa ir kt.* sprendime.[350] Šioje byloje Teismas sprendė regioninio teismo atitikimą teismui keliamiems reikalavimams. Regioninis teismas buvo Ekonomikos ir finansų reikalų ministerijos, t.y., tos institucijos, kurios veiksmus mokesčių mokėtojai jam skundė, sudėtyje, jo nariai buvo valstybės tarnautojai, paskirti ministro pritarimu. Ministras turėjo teisę juos atleisti, bet aplinkybės, kurioms esant jis tai gali padaryti, nebuvo aiškiai ir išsamiai apibrėžtos įstatyme[351], todėl institucijos darbo tvarkos taisyklės neužtikrino jos narių nenušalinimo ar kadencijos saugumo. Tokiomis aplinkybėmis atrodytų mažai tikėtina, kad regioninis teismas gali būti tiek nepriklausomas, kad atsispirtų galimam nepagrįstam vykdomosios valdžios įsikišimui ir spaudimui[352]. Tokią poziciją išreikė ir generalinis advokatas Saggio savo išvadoje[353], atkreipdamas dėmesį, kad funkcijų atskyrimas, numatytas Ispanijos teisės aktuose, nesuteikia pakankamai nešališkumo garantijų[354]. Nepaisant nuomonių, išreikštų teisinėje literatūroje[355] ir generalinio advokato išvados, Teisingumo Teismas leido regioniniam teismui pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, nurodydamas, kad teisės aktai numato funkcijų atskyrimą tarp mokesčių departamentų, atsakingų už mokesčių valdymą, patikrinimą ir panaudojimą bei ekonominių-administracinių teismų, kurie priima sprendimus dėl skundų pateiktų šių departamentų be jokių nurodymų iš mokesčių institucijos[356]. Taip pat ESTT nustatė, kad tokios apsaugos priemonės egzistavimas suteikė regioniniam

---

344 Generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR. I9445, para 115.

345 Sujungtos bylos C-74/95 ir C-129/95 *Baudžiamoji byla prieš X* [1996] ECR I-6609, para 19-20.

346 Byla C-516/99 *Schimdt* [2002] ECR I-4573.

347 Byla C-109/07 *Pilato* [2008] ECR I-3503.

348 Byla C-517/09 RTL Belgium [2010] ECR I-14093.

349 Broberg, M; Niels, F. Preliminary references to the Court of Justice. *Oxford University press*. 2010, p. 62.

350 Sujungtos bylos C-110/98 iki C-147/98 *Gabalfrisa ir kiti* [2000] ECR I-1577.

351 Generalinio advokato Saggio nuomonė sujungtose bylose C-110/98 iki C-147/98 *Gabalfrisa ir kiti* [2000] ECR I-1577, paras 15-17.

352 *Ibid*., para 16.

353 Generalinio advokato Saggio nuomonė sujungtose bylose C-110/98 iki C-147/98 *Gabalfrisa ir kiti* [2000] ECR I-1577

354 *Ibid*, para 9.

355 Boulouis, J.; Darmon, M.; Huglo, J. G. *Contentieux communautaire*. Dalloz, 2nd, Paris, 2001, p. 16.

356 Sujungtos bylos C-110/98 iki C-147/98 *Gabalfrisa ir kiti* [2000] ECR I-1577, para 39.

teismui trečiosios šalies statusą departamentų, priimančių sprendimus, sudarančius skundo esmę, atžvilgiu, skirtingai nuo Mokesčių ir akcizų direktoriaus atvejo *Corbiau*[357] byloje.

Atkreiptinas dėmesys, kad teisminės ir administracinės veiklos atskyrimas ne visuomet nurodo teisminį nepriklausomumą – tai lemia ir kiti faktai bei konkrečios situacijos. Pavyzdžiui, *Syfait* byloje[358] Graikijos konkurencijos komisija (*Epitropi Antagonismou*) nebuvo pripažinta teismu pagal SESV 267 str. kaip neatitinkanti nepriklausomumo kriterijaus, nors jos teisminės ir administracinės veiklos buvo atskirtos, kaip *Gabalfrisa ir kt.* byloje.[359] Komisija formaliai atitiko visus teismui keliamus reikalavimus, tačiau kilo klausimas dėl struktūrinių ryšių tarp Graikijos konkurencijos komisijos ir jos sekretoriato[360]. Generalinio advokato Jacobs nuomone, jei sekretoriatas turėtų reikiamą atskyrimo nuo Graikijos konkurencijos komisijos laipsnį, jis galėtų būti laikomas trečiąja šalimi, nepriklausoma nuo bylos šalies ir Graikijos Konkurencijos komisijos kaip teisėjo. Pateikti duomenys nerodė apsaugos priemonių, užtikrinančių sekretoriato nepriklausomumą, tačiau jį tam tikru laipsniu apsaugojo pats komisijos bylų nagrinėjimas, nes šalys savo pareiškimuose *inter partes* procese užtikrino sąžiningus sprendimus[361]. Generalinio advokato nuomone, aukščiau išvardinti argumentai įrodo, kad nepriklausomumo kriterijus įvykdytas, tačiau ESTT nusprendė, kad Graikijos konkurencijos institucija negali būti pripažinta teismu pagal 234 str. (dabar – SESV 267 str.).

---

357 Byla C-24/92 *Corbiau* [1993] ECR I – 1277.

358 Byla C- 53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609.

359 Sujungtos bylos C-110/98 iki C-147/98 *Gabalfrisa ir kiti* [2000] ECR I-1577.

360 Byla C-53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609. Prejudicinio sprendimo prašymą pateikė Graikijos konkurencijos komisija (*Epitropi Antagonismou*), sprendžianti bylas pagal rekomendacijas, kurias rengia sekretoriatas, atsakingas už bylų tyrimą. Komisijos pirmininkas yra sekretoriato vadovas. Konkurencijos komisija nurodė, kad sekretoriatas veikė savarankiškai nuo pačios Konkurencijos komisijos, bet nepagrindė to jokia nuoroda į taisykles ar procedūras, kurios užtikrina šią nepriklausomybę. *Epitropi Antagonismou* sudaro devyni nariai, skiriami Įstatymo Nr. 703/1977 8 str. 3 d. numatyta tvarka. Keturis narius ir jų pavaduotojus skiria ministras iš keturių profesinių organizacijų pateiktų sąrašų, kuriuose nurodyta po tris kandidatus. Kiti nariai yra Valstybės teisinės tarybos arba kitos aukštos teisinės institucijos nariai, du universitetų atstovai, kurių vienas – teisininkas, kitas – ekonomistas, bei du pripažinti asmenys, turintys patirties komercinės teisės ir konkurencijos politikos srityje. Pagal Įstatymo Nr. 703/1977 8 str, 5 d. *Epitropi Antagonismou* nariai ir jų pavaduotojai skiriami Vystymosi/Plėtros ministro trejų metų kadencijai. Įstatyme numatyta, kad nariai turi būti nepriklausomi savo darbe konkurencijos komisijoje. Prie konkurencijos komisijos veikė sekretoriatas, atsakingas už bylų nagrinėjimą ir rekomendacijų paruošimą konkurencijos komisijai, kuri priimtų sprendimą. Konkurencijos komisijos pirmininkas taip pat buvo ir sekretoriato vadovas, formaliai atsakingas už jo veiklą. Graikijos konkurencijos komisijos ir jos pirmininko teigimu, sekretoriatas buvo visiškai nepriklausomas subjektas, nes pirmininkas veikė kaip Sekretoriato vadovas tik tada, kai jis vykdė tam tikrus drausminius įgaliojimus ir nei pirmininkas, nei Graikijos konkurencijos Komisija nebuvo įtraukti į sekretoriato pasiūlymus ar veiklą.

361 Byla C-53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609, paras 27-34.

Wilson byloje[362] ESTT pateikė platesnį nepriklausomumo kriterijaus aiškinimą[363]. Teismas pažymėjo, kad nepriklausomumo, kuris yra neatskiriamas nuo teisminės funkcijos, sąvoka pirmiausia reikalauja, kad atitinkama institucija būtų nepriklausoma nuo sprendimą, dėl kurio pareikštas ieškinys, priėmusios valdžios institucijos[364]. Be to, ši sąvoka apima du aspektus. Išorinis aspektas reiškia tai, kad institucija turi būti apsaugota nuo išorinės įtakos ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jos narių sprendimų laisvei, kiek tai susiję su jiems nagrinėti pateikiamomis bylomis. Ši būtina laisvė nuo tokių išorinių veiksnių reikalauja tam tikrų garantijų, pavyzdžiui, teisėjų nepašalinamumo, galinčio apsaugoti asmenį nuo tų, kuriuos jis turi teisti[365]. Antrasis – vidinis aspektas – papildo nešališkumo sąvoką ir reikalauja laikytis vienodo požiūrio bylos šalių ir jų atitinkamų interesų, susijusių su bylos dalyku, atžvilgiu, taip pat remtis objektyvumo ir suinteresuotumo bylos baigtimi nebuvimo principais, kad ginčas būtų išspręstas laikantis tik teisės normų[366]. Taip pat Teismas nurodė, kad siekiant užtikrinti institucijos nepriklausomumą ir nešališkumą, turi būti nustatytas aiškus teismo sudėties, jo narių paskyrimo, narių kadencijos, narių susilaikymo ar nusišalinimo nuo nagrinėjamos bylos ir narių atšaukimo iš einamų pareigų reglamentavimas[367]. Kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija atitiktų nepriklausomumo sąlygą, Teismas taip pat gali reikalauti institucijos narių atleidimo atvejus aiškiai nustatyti įstatymo nuostatose[368].

Nagrinėjant ESTT jurisprudenciją dėl institucijų, pateikusių prejudicinius prašymus atitikimo nepriklausomumo kriterijui, būtina paminėti *Nidera Handelscompagnie bylą*[369], kadangi byloje vyko ginčas *Nidera Handelscompagnie BV* su Valstybine mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos[370]. Lietuvos Vyriausybė iškėlė klausimą dėl Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kaip „teismo", statuso, nes komisija nėra nepriklausoma – ji susijusi su Finansų ministerijos, su kuria privalo bendradarbiauti ir teikti metines ataskaitas, organizacine struktūra. ESTT nustatė, kad Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės laikoma teismu pagal EB 234 (dabar – SESV 267) straipsnį, nepaisant to, kad komisija susijusi su Finansų ministe-

---

362 Byla C-506/04 *Wilson* [2006] ECR I-8613. Byloje prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/5/EB, skirtos padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija, išaiškinimu. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą, kilusį dėl to, kad Liuksemburgo advokatų taryba atsisakė įrašyti Jungtinės Karalystės pilietį G. J. Wilson į Liuksemburgo advokatų registrą.

363 ESTT vėliau nagrinėtoje byloje, remdamasis Wilson byloje pateiktu nepriklausomumo kriterijaus turinio išaiškinimu, teismu pagal SESV 267 str. nepripažino Belgijos aukščiausiosios transliuotųjų tarybos leidimų ir kontrolės kolegijos (Byla C-517/09 *RTL Belgium* [2010] ECR I-14093, paras 38–40).

364 Byla C-506/04 Wilson [2006] ECR I-8613, paras 49.

365 *Ibid*., paras 50-51.

366 *Ibid*., para 52.

367 Prapiestytė, D., *supra note 94, p.* 1216.

368 Byla C-175/11 *D. ir A.* [2013] (dar nepaskelbtas Rinkinyje), para 97.

369 Byla C-385/09 *Nidera Handelscompagnie* [2010] ECR I-10385.

370 Byla C-385/09 *Nidera Handelscompagnie* [2010] ECR I-10385, para 1-2. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos nuostatų išaiškinimo pateiktas nagrinėjant *Nidera Handelscompagnie BV* ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ginčą dėl teisės į pridėtinės vertės mokesčio, sumokėto Lietuvoje įsigijus prekių, kurios išgabentos į trečiąsias valstybes, ataskaitą. Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą.

rijos organizacine struktūra ir jai turi pateikti metines ataskaitas[371]. Sprendimo pagrindu tapo šios nuostatos: Mokesčių administravimo įstatymo 148 str. 2 d. nurodo, kad Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės tikslas – objektyviai išnagrinėti mokesčių mokėtojo skundą ir priimti teisėtą bei pagrįstą sprendimą. Pagal šio 148 str. 4 d., komisijos nariai skiriami šešeriems metams, jie turi būti nepriekaištingos reputacijos. 148 str. 6 d. nurodoma, kad nariai pareigas gali eiti tik šioje komisijoje. Galiausiai Mokestinių ginčų komisijos nuostatų 26 p. nustatyta komisijos narių nušalinimo procedūra kilus interesų konfliktui[372]. Kalbant apie pareigą bendradarbiauti su Finansų ministerija, pažymėtina, kad Lietuvos Vyriausybė per Teismo posėdį nurodė nežinanti atvejų, kai Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės būtų gavusi iš šios ministerijos instrukcijų ar nurodymų, kokį sprendimą reikėtų priimti vienoje ar kitoje byloje. Tokiomis aplinkybėmis bendra bendradarbiavimo pareiga taip pat nėra nesuderinama su šios komisijos nepriklausomumu nuo šios ministerijos[373].

Išanalizavus Teisingumo Teismo praktiką galima padaryti išvadą, kad ESTT atidžiai ištiria besikreipiančios institucijos nepriklausomumą, nes būtent nepriklausomumo *stricto sensu* ir nešališkumo kriterijai atlieka svarbią funkciją, atitinkančią šiuolaikinį „teismo“ sąvokai būdingą teisinį ir politinį mąstymą.[374] Neretai šio kriterijaus neatitinkančios institucijos negali pateikti prejudicinio sprendimo prašymo, nors pastebėtina, kad einant metams nepriklausomumo reikalavimas švelnėjo. *Corbiau*[375] byloje buvo nustatyta esminė šio kriterijaus reikšmė: kad institucija, kreipdamasi dėl prejudicinio sprendimo, turėtų veikti kaip trečioji šalis institucijos, kuri priima sprendimus, sudarančius bylos esmę, atžvilgiu. Vėliau vykusiose *Köllensperger ir Atzwanger*[376] bei *Gabalfrisa ir kt.*[377] bylose Teismas nusprendė, kad bendros nacionalinės nuostatos, skirtos užtikrinti jų nešališkumą ir nepriklausomumą, buvo pakankamos. Nepaisant prieštaravimų teisinėje literatūroje ir generalinių advokatų nuomonių, Teisingumo Teismas neatsižvelgė į reikalavimą, kad institucija, priimdama sprendimą neturėtų būti susijusi su šalimis ir didžiausią dėmesį skyrė institucijos svarbiausiam tikslui – atlikti užduotis nepriklausomai ir savo atsakomybe[378].

Sprendimas *Wilson* byloje[379] kuriuo Teisingumo Teismui nustatyta pareiga išsamiai analizuoti visus galimus motyvus, kuriais remiantis galėtų kilti įtarimų, susijusių su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusios institucijos nešališkumu (ar nepriklausomumu *stricto sensu*), neturėtų būti laikomas precedentu. Autorė pritaria generalinio advokato Nils

---

371 Byla C-385/09 *Nidera Handelscompagnie* [2010] ECR I-10385, para 37.

372 *Ibid*., para 36.

373 Byla C-385/09 *Nidera Handelscompagnie* [2010] ECR I-10385, para 38.

374 Pavyzdžiui, pagal 1985 m. lapkričio 29 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 40/32 ir 1985 m. gruodžio 13 d. rezoliucija Nr. 40/146 patvirtintų Pagrindinių teismų nepriklausomumo principų 1 ir 2 principus: „1. Teismų nepriklausomumą užtikrina valstybė ir jis turi būti įtvirtintas šalies Konstitucijoje arba įstatyme. <…> 2. Teismai jiems perduotas bylas nagrinėja nešališkai, remdamiesi faktinėmis aplinkybėmis ir pagal įstatymą, be jokių tiesioginių ar netiesioginių bet kokios krypties ar dėl bet kurios priežasties taikomų apribojimų, netinkamos įtakos, skatinimų, spaudimo, grąsinimo ar įsikišimo“.

375 Byla C-24/92 *Corbiau* [1993] ECR I – 1277.

376 Byla C-103/97 *Köllensperger ir Atzwanger* [1999] ECR I-551

377 Sujungtos bylos C-110/98 iki C-147/98 *Gabalfrisa ir kiti* [2000] ECR I-1577.

378 Generalinio advokato Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR I-9445, paras 19-28.

379 *Ibid.*

Wahl nuomonei, kad jei Teisingumo Teismas, siekdamas nustatyti, ar nacionaliniai teismai turi reikiamą nepriklausomumą ir nešališkumą, atliktų naują, išsamią analizę, o ne tik formaliai patikrinant, ar nacionaliniuose teisės aktuose numatytos pakankamos garantijos, kiltų rimtų padarinių. Nemažai nacionalinių teisminių institucijų neatitiktų teismo pagal SESV 267 straipsnį sampratos, silpnėtų asmenų apsaugos sistema, būtų sukliudyta ES teisės veiksmingumui[380].

2.3.8. Institucijos vardu ginčą nagrinėja teisininkai

Vertindama, ar institucija atitinka teismui pagal SESV 267 str. keliamus kriterijus, ESTT teikia didelę reikšmę, ar institucija priima sprendimus teisės normų pagrindu, tačiau Teismo jurisprudencijoje nėra apibrėžta, kiek narių turi dirbti institucijoje ar teisme, kokį išsilavinimą jie turi turėti. Kyla klausimas, ar institucija gali būti laikoma teismu, jei jos nuostatai nereikalauja, kad bent keli nariai būtų teisėjai ar asmenys su teisininko kvalifikacija. Išnagrinėjus ESTT jurisprudenciją galima padaryti išvadą, kad besikreipiančių institucijų narių kompetencija prilyginama teisėjų kompetencijai[381], nors nėra įtvirtinto reikalavimo, kad šie asmenys turėtų teisinį išsilavinimą. Pavyzdžiui, *Eddline El-Yassini* byloje[382], į Teismą pirmą kartą kreipėsi migracijos arbitras, prašydamas, nustatyti, ar jis yra teismas pagal EB sutarties 177 str. (dabar – SESV 267 str.). Arbitras skiriamas lordo kanclerio (vyriausiojo teisėjo arba Teisingumo ministro) dažniausiai, bet neprivalomai – iš teisininkų, kurie turi specialią profesinę patirtį, dešimties metų (*full-time adjudicators*) arba vienerių metų (*part-time adjudicators*) kadencijai. Per kadencijos laikotarpį jie turi tas pačias nepriklausomumo ir nešališkumo garantijas, kaip teisėjai[383]. Teismas pripažino prejudicinio sprendimo prašymą pateikusią instituciją tinkamu subjektu. *Broekmeulen* byloje[384] į ESTT kreipėsi Olandijos Bendrosios medicinos apeliacijų komitetas (*Commissie van Beroep Huisartsgeneeskunde*). Trys komiteto nariai, tarp jų ir pirmininkas, buvo paskirti dviejų ministrų, trys nariai paskirti Olandijos medicinos fakulteto, ir dar trys nariai – Karališkosios Nyderlandų medicinos skatinimo draugijos. Sąlygos, kad Apeliacinio komiteto nariai privalo būti teisininkai nebuvo, tačiau, vidaus taisyklėse nustatytas pageidavimas, kad pirmininkas būtų aukštos kvalifikacijos teisėjas. ESTT nusprendė, kad Apeliacijų komitetas gali būti laikomas nacionaliniu teismu pagal SESV 267 str.

Teisingumo Teismo praktikoje apie tai, jog nustatant ar institucija atitinka teismui keliamus kriterijus, gali būti vertinama ir institucijos narių kvalifikacija, pirmą kartą prabilta *Syfait ir kt.* byloje[385]. Generalinis advokatas Jacobs nurodė, kad vertinant instituciją (konkrečiu atveju – Graikijos Konkurencijos komisiją) reikia nustatyti, kiek į ją paskirtų asmenų turi teisininko ar teisėjo kvalifikaciją. Sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą paaiškinta: Graikijos Konkurencijos komisijos taisyklės numato, kad iš visų devynių jos narių tik du turi būti teisininkai: vienas – teisininkas akademikas, antras – esamas ar buvęs Valstybės teisės tarnybos narys arba buvęs civilinių/administracinių bylų teisėjas.

---

380 Generalinio advokato Nils Wahl nuomonė sujungtose bylose C-58/13 ir C-59/13 *Torresi*, pateikta 2014 m. balandžio 10 d. (dar nepaskelbta Rinkinyje), para 60.

381 Prapiestytė, D., *supra note 94, p.* 1216.

382 Byla C-416/96 *Eddline El-Yassini* [1999] ECR I-1209.

383 Wade, W.; Forsyth, C. *Administrative Law.* Oxford: Clarendon Press, 1994, p. 471.

384 Byla 246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311.

385 Byla C-53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609.

Akivaizdžiai nėra garantijos, kad pirmininkas turės teisininko kvalifikaciją. Generalinio advokato nuomone, mažas teisininkams Konkurencijos komisijoje skirtų vietų skaičius kelia tam tikrą abejonę dėl jos prilyginimo teismui[386], tačiau, be dviejų būtent teisininkams skirtų vietų, dar dvi vietos priklauso pripažintos reputacijos asmenims, turintiems patirties nacionalinės ir ES ekonominės teisės klausimais bei konkurencijos politikos ir konkurencijos teisės srityse. Konkurencijos komisijos nariai, vykdydami savo funkcijas, yra aiškiai įpareigoti vadovautis tik įstatymu, tačiau teisininkams ar teisėjams skirtas ribotas vietų skaičius kelia abejonių dėl teisminio institucijos statuso. Nors generalinis advokatas padarė išvadą, kad teisminėje institucijoje, veikiančioje kompleksinėje techninėje srityje, pavyzdžiui, konkurencijos teisėje, kur greta teisinės kvalifikacijos būtina ekonominė ir komercinė kompetencija, gali dirbti mažiau personalo, turinčio vien tik teisinę kvalifikaciją ir institucijos pobūdis yra pakankamai teisminis, kad ją būtų galima vadinti teismu EB 234 straipsnio prasme (dabar – SESV 267 str.). ESTT nepalaikė generalinio advokato Jacobs pozicijos[387] ir nusprendė, kad neturi kompetencijos atsakyti į Graikijos Konkurencijos komisijos pateiktus klausimus. Tokį Teismo sprendimą nulėmė būtent institucijoje dirbančių asmenų kvalifikacija.

Išnagrinėjus ESTT praktiką autorė daro išvadą, kad nereikėtų išskirti atskiro besikreipiančios institucijos narių kvalifikacijos kriterijaus. Teismas nereikalauja, kad institucijos nariai turėtų teisinį išsilavinimą ir tai nėra esminė sąlyga pripažįstant instituciją teismu. Tačiau sprendžiant, ar institucija yra tinkamas prejudicinio sprendimo procedūros subjektas, ESTT gali atsižvelgti, kiek jos narių turi teisininko ar teisėjo kvalifikaciją.[388]

2.4. Subjekto buvimas *valstybės narės* institucija

Ankstesniame skyriuje autorė išnagrinėjo Teisingumo Teismo jurisprudenciją ir kriterijus, į kuriuos ESTT atsižvelgia nustatydamas, ar prejudicinio sprendimo prašymą pateikusi institucija gali būti laikoma teismu pagal SESV 267 str. Svarbu pastebėti, kad ne kiekviena nacionalinė institucija, kuri susiduria su Europos Sąjungos teisės klausimais ir atitinka aptartus kriterijus gali kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo, kadangi pagal SESV 267 str. tokią teisę turi tik „valstybės narės teismas“[389]. SESV 267 str. sąvoka „valstybė narė“[390] detaliau nepaaiškinama ir Teismas neprivalo tikrinti institucijos atitikimo, tačiau toks tyrimas atliekamas, kilus būtinybei parengtinio tyrimo (angl. – *preliminary proceedings*) metu arba jei Teisingumo Teismas pats turi abejonių šiuo klausimu[391]. Taip pat ESTT savo iniciatyva

---

386 Generalinio advokato F. G. Jacobs nuomonė byloje C-53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609, para 26.

387 *Ibid*., para 33.

388 Generalinis advokatas Jacob, savo nuomonėje (Byla C-53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609, paras 26 ir 33) pasiūlė atkreipti dėmesį į tai, kiek institucijos narių turi teisininko kvalifikaciją.

389 Skirtingose SESV 267 str. kalbinėse versijose galime rasti skirtingus sąvokos „valstybės narės teismas“ vertimus: angliškai – teismas arba tribunolas (*court or tribunal*), vokiškai – valstybės narės teismas, nacionalinis teismas” (*Gericht eines Mitgliedstaats*, *Einzelstaatlichen Gericht*), prancūziškai – nacionalinė jurisdikcija (*juridiction nationale*), lietuviškai – valstybės narės teismas, nacionalinis teismas.

390 Laikoma, kad „valstybės narės“ sąvoka yra apibrėžta Sutarties 355 str. taikymo geografine apimtimi (generalinio advokato Jacobs išvada byloje C-355/89 *Barr and Montrose Holdings* [1991] ECR I-3479, paras 6–10). Tačiau abejojama, kad terminas apima ir tarptautinius teismus, kurie yra valstybėse narėse (Byla C-337/95 *Parfums Christian Dior* [1997] ECR I-6013, paras 19–2.

391 Naômé, C. *Le renvoi préjudiciel en droit européen*. 2e Edition. 2010, p.384.

gali išnagrinėti, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs subjektas tenkina šią sąlygą[392]. Šiame skyriuje autorė išanalizuos „valstybės narės" sampratą ESTT jurisprudencijoje.

Kai kurie autoriai[393] pastebi, kad ankstyvaisiais Europos Bendrijos egzistavimo metais pirmasis dabartinio SESV 267 str. paragrafas nereikalavo, kad prejudicinio sprendimo prašymą ESTT pateiktų būtent „valstybės narės teismas". Tačiau vėliau Teismas tokį reikalavimą nustatė labai aiškiai: „tokiam klausimui iškilus **valstybės narės** teisme, tas teismas, manydamas, kad sprendimui priimti reikia nutarimo šiuo klausimu, gali prašyti Teismą priimti dėl jo prejudicinį sprendimą"[394]. Netgi jei nacionalinė institucija yra laikoma teismu, ji gali pateikti prejudicinio sprendimo prašymą tik būdama „valstybės narės" teismu. Šią poziciją Teismas išreiškė ir savo Nuomonėje 1/91 „Dėl susitarimo tarp Europos Sąjungos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto"[395]. Tai reiškia, kad tik nacionalinė institucija, kurios jurisdikcija apima visą valstybę narę ar jos dalį, bus laikoma „valstybės narės" teismu. ESTT pats sprendžia, ar besikreipianti institucija atitinka visas sąlygas, jei neatitinka – atsisako svarstyti pateiktą klausimą[396].

SESV 267 straipsnis taikomas institucijoms, kurių kompetencijai priklauso visa valstybė narė arba jos dalys, tačiau ESTT yra priėmęs kreipimąsi iš nacionalinių teismų, kurie nėra įsisteigę valstybės narės teritorijoje, bet jiems taikoma ES veikimo sutartis – visiškai arba iš dalies, todėl nėra visiškai aišku, kaip turėtų būti nubrėžtos ribos. Autorė, remdamasi ESTT jurisprudencija, mano, kad Teismas pirmiausiai atsižvelgia į poreikį užtikrinti vienodą ES teisės taikymą[397]. Pavyzdžiui, *Barr ir Montrose Holdings* byloje[398] ESTT suteikė teisę perduoti klausimus dėl prejudicinio sprendimo Meno salos[399] teismui, nors institucija nėra Jungtinės Karalystės teismų sistemos dalis.[400] Teismas pastebėjo, kad pagal ES veikimo sutarties 355 str.

---

[392] Byla 65/81 *Reina* [1982] ECR 33, para 7.

[393] Should, M.R. The „First Paragraph" of Article 177 of the EEC Treaty be read as a seperate clause?, 5 *CML Rev.* 1967-68, p. 458.

[394] Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26. SESV 267 str. 2 d.

[395] ETT nuomonė 1/91 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto". [1991] ECR I-6079, paras 54-65 ir generalinio advokato Mischo nuomonė sujungtose bylose C–100 ir 101/89 *Peter Kaefer and Andrea Procacci prieš French State* [1990] ECR I – 4647, para 15.

[396] Byla 65/81 *Reina* [1982] ECR 33, para 7.

[397] Byla C-355/89 *Barr and Montrose Holdings* [1991] ECR I-3479, paras 9-10.

[398] Byla C-355/89 *Barr and Montrose Holdings* [1991] ECR I-3479. Meno sala nėra sujungta su Jungtine Karalyste, bet jai taikomas specialus režimas, kaip ir Normandijos (kitaip Normanų) saloms. Byloje *Douglas Deputy High Bailiff's* Teismui (Meno salos teismas) buvo pateiktas kaltinimas darbuotojui ir darbdaviui už nuostatų, nustatytų *Tynwald* (Meno salos Parlamentas) pažeidimą. Atsakovai ginčijo, kad jie turi būti pripažinti nekaltais, nes nagrinėjami teisės aktai prieštarauja Protokolui Nr. 3 prie Akto dėl Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos stojimo į EB sąlygų. Meno salos teismas kreipėsi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. Prieš spręsdamas pateiktą klausimą, ESTT turėjo išsiaiškinti, ar *Deputy High Bailiff's* Teismas turėjo teisę kreiptis, jei jis nėra Jungtinės Karalystės teismų sistemos dalis.

[399] Meno sala nėra Užjūrio šalis ir teritorija. Ji yra minima SESV 355 str. 5 d. c punkte: „Sutartys taikomos Normanų saloms ir Meno salai tik tiek, kiek reikia įgyvendinti susitarimams dėl šių salų".

[400] Kaip pažymėjo generalinis advokatas Jacobs savo nuomonės 4 punkte *Barr and Montrose Holdings* byloje, Meno sala, kaip ir Normandijos salos nėra nei Jungtinės Karalystės dalis, nei kolonija. Tačiau jis siūlo, kad sąvoka „valstybės narės teismas" turėtų būti aiškinama plačiai, kaip išplečianti teismines institucijas, esančias bet kurioje teritorijoje, kuriai taikoma Sutartis. Priešingu atveju, tokių teritorijų teismai, kurie atsakingi už Bendrijos (dabar-Sąjungos) teisės taikymą, netektų

5 d. c punktą (anksčiau – EB steigimo sutarties 299 str. 6 d. c punktas), Sutarties nuostatos taikomos Normandijos ir Meno saloms tiek, kiek reikia įgyvendinti susitarimams dėl šių salų, nurodytiems Sutartyje dėl naujų valstybių narių įstojimo į Europos Ekonominę Bendriją ir į Europos Atominės Energijos Bendriją, pasirašytoje 1972 m. sausio 22 d. (tokia apimtimi, kaip pateikta Protokole Nr. 3.)[401]. Dar daugiau, pagal Prisijungimo sutarties 1 str. 3 d., nuostatos, susijusios su ES institucijų galiomis ir jurisdikcija, turi būti taikomos pagal Protokolą Nr. 3. Todėl prejudicinio sprendimo procedūros jurisdikcija suteikta Teisingumo Teismui pagal Sutarties 267 str. taikoma ir Protokolui Nr 3. Būtų neįmanoma užtikrinti vienodo Protokolo Nr.3 taikymo Meno saloje, jei jos teismai neturėtų galimybės kreiptis į ESTT dėl šio Protokolo aiškinimo, ES teisės aktų, kuriems taikomas protokolas, aiškinimo ir galiojimo, bei ES institucijų Protokolo Nr.3 pagrindu priimtų priemonių aiškinimo ir galiojimo. Siekiant užtikrinti vienodą šio protokolo taikymą, *Deputy High Bailiff's Court* turėjo būti laikomas nacionaliniu teismu pagal Sutarties 267 straipsnį[402]. *Pereira Roque* byloje[403], Teismas, nesvarstęs priimtinumo, priėmė prejudicinį sprendimą, dėl kurio kreipėsi *Bailiwick of Jersey* teismo institucija, kurios taip pat neapima Jungtinės Karalystės teisinė sistema.

---

galimybės gauti bet kokios pagalbos iš Teismo ir tokia situacija sukeltų rimtą grėsmę tinkamam Bendrijos (dabar-Sąjungos) teisinės sistemos funkcionavimui (para 18).

401 Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.Veikimo sutarties 355 straipsnis (EB sutarties ex 299 straipsnio 2 dalies pirmoji pastraipa ir 3–6 dalys). „Be Europos Sąjungos sutarties 52 straipsnio nuostatų dėl Sutarčių teritorinės taikymo srities, taikomos šios nuostatos:

1. Sutarčių nuostatos taikomos Gvadelupai, Prancūzijos Gvianai, Martinikai, Reunionui, Sen Bartelemi, Sen Martenui, Azorų, Maderos ir Kanarų saloms pagal 349 straipsnį.
2. Užjūrio šalims ir teritorijoms, išvardytoms II priede, taikomi specialūs susitarimai dėl asociacijos, išdėstyti ketvirtojoje dalyje. Sutartys netaikomos toms užjūrio šalims ir teritorijoms, specialiais ryšiais susijusioms su Jungtine Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalyste, kurios neįtrauktos į pirmiau minėtą sąrašą.
3. Sutarčių nuostatos taikomos Europos teritorijoms, už kurių išorės santykius atsako kuri nors valstybė narė.
4. Sutarčių nuostatos Alandų saloms taikomos pagal 2 protokolo, pridedamo prie Akto dėl Austrijos Respublikos, Suomijos Respublikos ir Švedijos Karalystės stojimo sąlygų, nuostatas.
5. Nukrypstant nuo Europos Sąjungos sutarties 52 straipsnio ir šio straipsnio 1–4 dalių:
   a) Sutartys netaikomos Farerų saloms;
   b) Sutartys netaikomos Jungtinės Karalystės Akrotirio ir Dekelijos Suverenioms bazių teritorijoms Kipre, išskyrus tiek, kiek būtina, siekiant užtikrinti priemonių, išdėstytų Protokole dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės suverenių bazių teritorijų Kipre, pridėtame prie Akto dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublika, Lenkijos Respublika, Slovėnijos Respublika ir Slovakijos Respublikos stojimo į Europos Sąjungą sąlygų, įgyvendinimą ir vadovaujantis to Protokolo sąlygomis;
   c) Sutartys taikomos Normanų saloms ir Meno salai tik tiek, kiek reikia įgyvendinti susitarimams dėl šių salų, nurodytiems Sutartyje dėl naujų valstybių narių įstojimo į Europos ekonominę bendriją ir į Europos atominės energijos bendriją, pasirašytoje 1972 m. sausio 22 d.
6. Atitinkamos valstybės narės iniciatyva Europos Vadovų Taryba gali priimti sprendimą, iš dalies keičiantį 1 ir 2 dalyse nurodytos Danijos, Prancūzijos ar Nyderlandų šalies ar teritorijos statusą Sąjungos atžvilgiu. Europos Vadovų Taryba sprendimą priima vieningai, pasikonsultavusi su Komisija".

402 Byla C-355/89 *Barr and Montrose Holdings* [1991] ECR I-03479, para 9.

403 Byla 171/96 *Pereira Roque* [1998] ECR I-4607.

Aukščiau pateikti pavyzdžiai rodo, kad SESV 267 straipsnis turi būti taikomas nacionaliniams teismams visais atvejais, kai taikoma visa arba dalis Sutarties, neatsižvelgiant į geografinę teismo padėtį[404]. Išanalizavus Teisingumo Teismo praktiką, galima teigti, kad Teismas plačiai aiškina „valstybės narės" sąvoką. Svarbiausias faktorius yra siekis užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą bei taikymą[405], todėl nacionaliniai teismai užjūrio šalyse ar teritorijose, kurios yra susijusios su Europos Sąjunga, taip pat gali būti apibrėžiami kaip „valstybės narės teismai". ESTT turi jurisdikciją priimti prejudicinio sprendimo prašymus iš tokių nacionalinių teismų ir tokia apimtimi, kiek klausimas susijęs su ES teisės taisyklėmis, galiojančiomis užjūrio šalyse ar teritorijose[406].

Savo sprendimuose *Kaefer ir Procacci*[407] bei *Leplat*[408] bylose Teisingumo Teismas pripažino, kad prašymus priimti prejudicinį sprendimą gali pateikti užjūrio šalių ir teritorijų teismai, įeinantys į prancūzų teismų sistemą. *Kaefer ir Procacci*[409] bylos paaiškinimuose Didžiosios Britanijos vyriausybė ginčijo ESTT kompetenciją priimti prejudicinį klausimą, nes jos nuomone *Tribunal administratif* nėra valstybės narės teismas SESV 267 str. prasme. Generalinis advokatas Mischo pastebėjo, kad ES nepriklausančios šalies teismas aiškiai galėjo nesikreipti prejudicinio sprendimo[410]. Tačiau šioje byloje *Tribunal administratif* neginčijamai buvo „valstybės narės teismu" pagal Prancūzijos teisę – tai akivaizdu iš Prancūzijos Konstitucijos ir įstatymo reguliuojančio Prancūzijos Polinezijos teritorijos statusą[411]. Tuo nesuabejojo ir ESTT, nors „Prancūzijos teismo" apibūdinimas nėra identiškas SESV 267 str. formuluotei, kuri reikalauja, kad prejudicinio sprendimo kreiptųsi „valstybės narės" teismas.

---

404 Generalinio advokato Jacobs išvada byloje C-355/89 *Barr and Montrose Holdings* [1991] ECR I-3479, para 18.

405 Hartley, T.C., *supra note 102, p.* 277.

406 Sujungtos bylos C-100/89 ir C-101/89 *Kaefer ir Procacci* [1990] ECR I-4647, paras 6-10 ir byla 260/90 *Leplat* [1992] ECR I-643, paras 7-9.

407 Sujungtos bylos C-100/89 ir C-101/89 *Kaefer ir Procacci* [1990] ECR I-4647. Kaefer ir Procacci byloje, pagal 1989 m. kovo 21 d. du sprendimus, kurie buvo gauti Teisingumo Teismo 1989 m. kovo 29 d., *Tribunal administratif* (Administracinis teismas) iš *Papeete* (Prancūzijos Polinezijos teritorija), kreipėsi į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo pagal EEB sutarties 177 straipsnį (dabar SESV 267 str.) dėl 1986 m. birželio 30 d. Tarybos sprendimo 86/283 / EEB dėl užjūrio šalių bei teritorijų ir Europos Ekonominės bendrijos asociacijos 176 str. išaiškinimo EEB sutarties 132 (5) ir 135 straipsnių kontekste. Klausimas kilo nagrinėjant dvi bylas, susijusias su dviem Prancūzijos Respublikos vyriausiojo komisaro Polinezijoje sprendimais: viename buvo atsisakyta išduoti leidimą gyventi Vokietijos pilietybę turinčiam turistui Peter Kaefer, kitame nurodyta išsiųsti iš teritorijos Andrea Procacci, kuris turi Šveicarijos pasą, tačiau teigė esąs Italijos pilietis. Nusprendęs, kad abi bylos iškėlė problemas dėl Bendrijos teisės aiškinimo, *Tribunal administratif* sustabdė bylas ir paprašė prejudicinio sprendimo dėl to paties klausimo abiejose bylose.

408 Byla 260/90 *Leplat* [1992] ECR I-643. 1990 m. rugpjūčio 20 d. Papeete apygardos teismas (*Tribunal de Paix*) iš Prancūzijos Polinezijos kreipėsi į ESTT su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl EEB Sutarties 133 str. išaiškinimo ir 1986 m. birželio 30 d. Tarybos sprendimo 86/283 EEB dėl užjūrio šalių bei teritorijų ir Europos Ekonominės bendrijos asociacijos (*Council Decision of 30 June 1986 on the association of the overseas countries and territories with the European Economic Community* [1986] OJ L 175/ 1) galiojimo. Šie klausimai kilo nagrinėjant bylą tarp Bernard Leplat ir Prancūzijos Polinezijos teritorijos dėl jo prašymo grąžinti jam įvairias sumas, kurias jis sumokėjo, kai į šią teritoriją importavo Vokietijos Federacinės Respublikos kilmės transporto priemonę.

409 Sujungtos bylos C-100/89 ir C-101/89 *Kaefer ir Procacci* [1990] ECR I-4647.

410 Generalinio advokato Mischo nuomonė sujungtose bylose C-100/89 ir C-101/89 *Kaefer ir Procacci* [1990] ECR I-4647, para 15.

411 *Ibid*.

Reiktų pažymėti, kad EEB sutarties 4 dalies 136 str. įpareigojo ES institucijas, visų pirma Tarybą, nustatyti nuostatas, susijusias su Užjūrio šalimis ir teritorijomis Sutartyje išdėstytų principų pagrindu, o Tarybos sprendimas 86/283 ir yra tokia nuostata[412]. Iš šio Teisingumo Teismo sprendimo yra aišku, kad Užjūrio šalių ir teritorijų, išvardintų Protokolo II priede, nacionalinis teismas turi būti laikomas valstybės narės teismu pagal SESV 267 str. [413]

Vien tik aplinkybė, kad galutine instancija galima kreiptis į metropolijos valstybės narės teismą nereiškia, kad kiekvienas žemesnės instancijos teismas savaime tampa „valstybės narės teismu", galinčiu kreiptis prejudicinio sprendimo. Tokiu atveju teismai *inter alia* Naujojoje Zelandijoje ar Jamaikoje taip pat būtų laikomi „valstybės narės teismais", kadangi teoriškai jų sprendimai gali būti skundžiami Britų slaptajai Tarybai (angl. – *British Privy Council)*[414]. Kitaip tariant, galutinė apeliacijos galimybė aukštesnės instancijos teisme, kuris kompetentingas pateikti prašymą dėl prejudicinio sprendimo, nepadaro žemesnės instancijos teismo kompetentingo 267 str. prasme. Dar daugiau – tam tikrose ES teisės srityse žemesnės instancijos teismams gali būti draudžiama teikti prašymą dėl prejudicinio sprendimo, jei toks prašymas gali būti pateiktas tik po apeliacinio skundo aukštesnės instancijos teismui[415].

Autorius M. Broberg kelia idėją, kad nacionalinis teismas, esantis valstybių narių, kurios yra išvardintos ES Sutarties 52 str., teritorijoje, turi būti laikomas teismu SESV 267 str. prasme[416]. Darbo autorė pritartų tokiai minčiai, tačiau pažymėtina, kad šiuo atveju kalbama tik apie atitikimą „valstybės narės" kriterijui, tačiau nevertinami kiti reikalavimai institucijai, apie kuriuos buvo kalbama ankstesnėse šio darbo skyriaus dalyse.

ES Sutarties 52 str.[417] išvardintos valstybės narės, kurioms taikoma ši sutartis. Iš jų keturios turi Užjūrio teritorijas[418]: Danijos Karalystė, Prancūzijos Respublika, Nyderlandų

---

412 Sujungtos bylos C-100/89 ir C-101/89 *Kaefer ir Procacci* [1990] ECR I-4647, para 9.

413 Kochenov, D. Substantive and procedural issues in the application of European Law in the Overseas possessions of European Union member states. 17 *Michigan State Journal of International Law* 2, 2008, p. 195

414 Dėl slaptosios Tarybos teisminės komisijos nuomonė buvo pateikta keletą kartų: generalinio advokato La Pergola nuomonė byloje C-171/96 *Pereira Roque* [1998] ECR I-4607, para 3; generalinio advokato Jacobs išvada byloje C-355/89 *Barr and Montrose Holdings* [1991] ECR I-3479, para 8; byla C-145/04 *Ispanijos Karalystė prieš Jungtinę Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystę* [2006] ECR I-07917, para 18: „Buvo įsteigti Gibraltaro teismai. Vis dėlto egzistuoja galimybė apskųsti Gibraltaro aukščiausiojo teismo sprendimus slaptosios Tarybos teisminei komisijai".

415 Kochenov, D. EU Law of the Overseas: Outermost Regions, Associated Overseas Countries and Territories, Territories Sui Generis. *Kluwer Law International*, 2011. P. 142

416 Taip pat žr. generalinio advokato Ruiz-Jarabo Colomer nuomonė byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR I-9445, p. 9452, paras 53-57. Arnull A. The evolution of the Court's jurisdiction under article 177 EEC, *18 EL Rev.* 129, 1993, p. 133.

417 Užjūrio šalys ir teritorijos išvardintos EB sutarties II priede (dabar SESV II priede). Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.
52 straipsnis
1. Ši Sutartis taikoma Belgijos Karalystei, Bulgarijos Respublikai, Čekijos Respublikai, Danijos Karalystei, Vokietijos Federacinei Respublikai, Estijos Respublikai, Airijai, Graikijos Respublikai, Ispanijos Karalystei, Prancūzijos Respublikai, Italijos Respublikai, Kipro Respublikai, Latvijos Respublikai, Lietuvos Respublikai, Liuksemburgo Didžiajai Hercogystei, Vengrijos Respublikai, Maltos Respublikai, Nyderlandų Karalystei, Austrijos Respublikai, Lenkijos Respublikai, Portugalijos Respublikai, Rumunijai, Slovėnijos Respublikai, Slovakijos Respublikai, Suomijos Respublikai, Švedijos Karalystei bei Jungtinei Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystei.

418 Užjūrio šalys ir teritorijos išvardintos SESV II priede.
UŽJŪRIO ŠALYS IR TERITORIJOS, KURIOMS TAIKOMOS SUTARTIES DĖL EUROPOS

Karalystė bei Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė. ES Sutarties 52 str. 2 dalis numato, kad „teritorinė Sutarčių taikymo sritis patikslinta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 355 straipsnyje“[419]. SESV 355 str. 5 dalis nustato, kad Sutartis netaikoma Farerų saloms, kurios yra autonominis Danijos regionas. Tai aiškiai rodo, kad Valstybių narių teritorijos nesutampa su teritorijomis, kurioms taikomos Sutartys[420]. SESV 355 str. 2 dalyje nustatyta, kad „Užjūrio šalims ir teritorijoms, išvardytoms II priede, taikomi specialūs susitarimai dėl asociacijos, išdėstyti ketvirtojoje dalyje. Sutartys netaikomos toms užjūrio šalims ir teritorijoms, specialiais ryšiais susijusioms su Jungtine Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalyste, kurios neįtrauktos į pirmiau minėtą sąrašą“[421].

Apibendrinant galima teigti, kad teismas, įsikūręs vienoje iš Užjūrio šalių ar teritorijų, gali būti „valstybės narės“ teismas net ir tais atvejais, kai tose teritorijose Sutartys taikomos ribotai arba visai netaikomos. Tačiau negalima daryti išvados, kad Užjūrio šalys ir teritorijos gali apskritai naudotis visomis teisėmis, kurias Sutartys suteikė „valstybėms narėms“.[422]

Naujos valstybės narės nacionalinio teismo teisė pateikti prejudicinio sprendimo prašymą priklauso nuo to, ar atitinkama valstybė buvo ES valstybe nare tuo metu, kai buvo kreipiamasi į ESTT priimti prejudicinį sprendimą. Tokia pati taisyklė būtų taikoma, jei valstybė narė arba valstybės narės teritorija išstoja iš ES. Tokias situacijas iliustruoja *Salzmann byla*[423], kurioje kilo klausimas dėl Susitarimo dėl Europos ekonominės erdvės XII priedo 1(e) punkto

---

SĄJUNGOS VEIKIMO KETVIRTOSIOS DALIES NUOSTATOS
Grenlandija, Naujoji Kaledonija ir priklausomos teritorijos, Prancūzijos Polinezija, Prancūzijos Pietinės ir Antarkties teritorijos,Volis ir Futūna, (Majotas išbrauktas vadovaujantis 2012 m. liepos 11 d. Europos Vadovų Tarybos sprendimu 2012/419/ES, kuriuo iš dalies keičiamas Majoto statusas Europos Sąjungos atžvilgiu, ir kuris įsigaliojo jo priėmimo dieną, tačiau taikomas nuo 2014 m. sausio 1 d. (OL L 204, 2012 7 31, p. 131—131), Sen Pjeras ir Mikelonas, Sen Bartelemi sala (remiantis 2010 m. spalio 29 d. Europos Vadovų Tarybos sprendimu, kuriuo iš dalies keičiamas Sen Bartelemi salos statusas Europos Sąjungos atžvilgiu, nuo 2012 m. sausio 1 d. Sen Bartelemi sala nebėra Sąjungos atokiausias regionas, o jai suteiktas užjūrio šalies ir teritorijos statusas, nurodytas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo ketvirtojoje dalyje (OL L 325, 2010 12 9, p. 4—5), Aruba, Nyderlandų Antilų salos: Bonairė, Kiurasao, Saba, Sent Eustatijus, Sent Martinas, Angilija, Kaimanų salos, Folklendo salos, Pietų Georgija ir Pietų Sandvičo salos, Montseratas, Pitkernas, Šv. Elenos sala ir priklausomos teritorijos, Britanijos Antarkties teritorija, Britanijos Indijos vandenyno teritorija, Terkso ir Kaikoso salos, Britanijos Virdžinijos salos, Bermudų salos.

419 Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26

420 Groux, J. *Territorialité et droit communautaire*, 23 RTD eur., 1987. P. 5, 16–19. Annex III to Protocol of amendment to the International Convention on the simplification and harmonisation of customs procedures (Revised Kyoto Convention). Oficialus Europos Komisijos tinklapis [interaktyvus], prieiga internete http://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=7181/; prisijungta 2012-11-10.

421 Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

422 Netiesiogiai šis klausimas nagrinėtas Sujungtose Bylose T-32&41/98 Government of the Netherlands Antilles prieš Commission of the European Communities [2000] ECR II-201, para 45.

423 Byla C-300/01 *Salzmann* [2003] ECR I-4899. Šioje byloje *Landesgericht Feldkirch* (Austrijos teismas) paprašė ESTT 1992 m. gegužės 2 d. Susitarimo dėl Europos ekonominės erdvės XII priedo 1(e) punkto išaiškinimo. Klausimai kilo nagrinėjant apeliacinį skundą, kurį pateikė M. Salzman dėl atsisakymo įregistruoti kadastre neužstatyto žemės sklypo *Fußach Land Vorarlberg* (Austrijoje) pardavimo sutartį.

(toliau – EEE susitarimas) išaiškinimo. Jei Teisingumo Teismas būtų atsakęs į klausimą, jis būtų priėmęs sprendimą dėl šio susitarimo padarinių, atsižvelgiant į Austrijos teisinę sistemą, laikotarpiu prieš Austrijos įstojimą į ES. Nors EEE susitarimas neatskiriama ES teisės dalis ir jis patenka į ESTT jurisdikciją dėl Susitarimo taikymo naujojoje valstybėje narėje, bet tai veikia tik nuo įstojimo dienos. Kadangi atitinkamos EEE susitarimo nuostatos turėjo būti taikomos faktams, iškilusius prieš Austrijos įstojimą į ES, Teismas neturėjo jurisdikcijos atsakyti į pateiktą klausimą[424]. Panaši situacija susiklostė ir *Andersson and Wåkerås-Andersson* byloje[425]. Teismas patvirtino, kad ESTT jurisdikcija apima ES teisės, kurios neatskiriama dalis yra EEE Susitarimas, aiškinimą, atsižvelgiant į jos taikymą naujosioms valstybėms narėms nuo jų įstojimo dienos[426], tačiau jis neturi jurisdikcijos aiškinti EEE Susitarimo iki valstybių narių įstojimo į Europos Sąjungą dienos[427].

Trečiosios šalies, kuri turi Asociacijos susitarimą su ES, teismas neturi teisės kreiptis dėl prejudicinio sprendimo pagal Sutarties 267 str., net jei prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su Asociacijos susitarimo aiškinimo ar galiojimo klausimais[428]. Tačiau nėra draudžiama asociacijos susitarimuose nustatyti, kad trečiosios šalies teismai turi teisę kreiptis į ESTT dėl prejudicinių sprendimų, su sąlyga, kad Teisingumo Teismo sprendimai bus privalomi besikreipiantiems teismams[429]. Net jei tam tikroje teritorijoje netaikomas asociacijos susitarimas, jos nacionaliniams teismams nėra užkirstas kelias kreiptis į Teisingumo Teismą. Prejudicinio sprendimo prašymas galėtų būti pateiktas, kai nacionalinis teismas klausia apie ES teisės akto, kuris reglamentuoja santykius tarp ES ir teritorijos, išaiškinimą, ar ES teisės nuostatų, kuriom ES teisės aktas skirtas, aiškinimą, taip pat dėl ES institucijų aktų, priimtų tuo pagrindu, aiškinimą. ESTT aiškiai pareiškė, kad Užjūrio šalys ir teritorijos yra specialių asociacijų susitarimų subjektai, todėl nesant aiškios nuorodos, bendros Sutarčių nuostatos joms netaikomos[430]. Galima padaryti išvadą, kad Užjūrio šalių ir teritorijų teismai yra labiau suvaržyti tuo, kokius klausimus jie gali pateikti, nei teismai tų valstybių narių dalių, kurioms Sutartys taikomos visa apimtimi. Pavyzdžiui, aukščiau aptartoje *Barr and Montrose Holdings*[431] byloje ESTT nustatė, kad Meno salos teismas galėjo pateikti prejudicinio sprendimo prašymą dėl tokių klausimų:

- ✓ protokolo Nr. 3 išaiškinimo;
- ✓ išaiškinimo ir galiojimo ES teisės aktų, į kuriuos nuorodas daro Protokolas Nr. 3;
- ✓ išaiškinimo ir galiojimo priemonių, kurias priėmė ES institucijos Protokolo Nr. 3 pagrindu.[432]

---

424 Byla C-300/01 *Salzmann* [2003] ECR I – 4899, paras 68-69.

425 Byla C-321/97 *Andersson and Wåkerås-Andersson* [1999] ECR I-3551.

426 *Ibid*., para 67 .

427 *Ibid*., para 27.

428 Hartley, T.C., *supra note 102, p.* 277.

429 ETT nuomonė 1/91 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto". [1991] ECR I-6079. paras 54-65.

430 Byla C-300/04 *Eman ir Sevinger* [2006] ECR I-08055, para 46; byla C-186/07 *Club Náutico de Gran Canaria* [2008] ECR I-60, paras 18-19.

431 Byla C-355/89 *Barr and Montrose Holdings* [1991] ECR I-3479.

432 Byla C-163/90 *Administration des douanes ir droits indirects prieš Legros ir kt.* [1992] ECR I-04625, paras 8-9.

Keliant prielaidą, kad ESTT pritaikys tokį patį požiūrį kitoms Užjūrio šalims ir teritorijoms, išvardintoms SESV II Priede, galima būtų daryti išvadą, kad Užjūrio šalių ir teritorijų teismai yra kompetentingi pateikti prašymus dėl:

- ✓ SESV IV dalies išaiškinimo;
- ✓ ES teisės aktų į kuriuos nuorodas daro SESV IV dalis išaiškinimo ir galiojimo;
- ✓ priemonių, kurias priėmė ES institucijos SESV 203 str. pagrindu, išaiškinimo ir galiojimo.

Taigi, bet kokios Užjūrio šalies ir teritorijos teismas, paminėtas SESV II Priede, yra kompetentingas pateikti prejudicinio sprendimo prašymą dėl klausimų, kuriuose ES teisė tiesiogiai taikoma atitinkamos Užjūrio šalies ir teritorijos[433].

Atkreiptinas dėmesys, kad iki šiol nei vienas Užjūrio šalies ar teritorijos teismas nesikreipė prejudicinio sprendimo dėl ES teisės priemonės išaiškinimo, kuri nėra taikoma Užjūrio šalyje ir teritorijoje. Darbo autorės nuomone, jei taip įvyktų, ESTT turėtų prejudicinio sprendimo prašymą priimti tokiu pat pagrindu, kaip priima paklausimus iš valstybės narės teismų, kuriems sutartis taikomos visa apimtimi. Tai reiškia, kad prašymas dėl prejudicinio sprendimo iš Užjūrio šalies ir teritorijos teismo būtų priimtas tik tada, jei ESTT sprendimas bus privalomas Užjūrio šalies ir teritorijos teismui. Neatrodo, kad turėtų būti kažkokia priežastis, kodėl prašymų teikimas turėtų būti leidžiamas tik SESV II Priede išvardintoms Užjūrio šalims ir teritorijoms. Pastebėtina, kad tokiose situacijose kreipimasis prejudicinio sprendimo Užjūrio šalių ir teritorijų teismams turėtų būti galimybė, o ne pareiga.

Remdamasi aukščiau išdėstyta ESTT praktika autorė daro išvadą, kad jei nacionalinis teismas yra Užjūrio šalyje ar teritorijoje, kuri nėra susijusi su ES, ir, jei ES teisė nenumato kitaip, toks teismas negalėtų kreiptis prejudicinio sprendimo[434]. Tačiau nacionalinė teisė negali uždrausti teisminei institucijai kreiptis į ESTT. Sprendime *Rheinmolen* byloje[435] Teismas nusprendė, kad vidaus teisės taisyklių egzistavimas, kai teismui yra privalomi aukštesnio teismo sprendimai teisės klausimais, savaime negali atimti įgaliojimų perduoti bylas į ESTT.

2.5. Apibendrinimas

Prejudicinio sprendimo procedūra, įtvirtinta SESV 267 str. gali pasinaudoti ne kiekvienas teismas, savo veikloje susiduriantis su ES teisės klausimais, tačiau tik „valstybės narės teismas“. ESTT praktika, nustatant besikreipiančios institucijos atitikimą valstybės narės teismo sampratai pagal SESV 267 str., negausi, dažniausiai klausimas iškyla, kai prejudicinio sprendimo prašymą pateikia nacionaliniai teismai, kurie nėra įsisteigę valstybės narės teritorijoje, bet jiems taikoma ES Veikimo sutartis arba nacionaliniai teismai, veikiantys užjūrio šalyse ar teritorijose, susijusiose su Europos Sąjunga. ESTT, siekdamas užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą bei taikymą, plačiai aiškina „valstybės narės“ sąvoką, todėl teismas, įsikūręs vienoje iš Užjūrio šalių ar teritorijų, gali būti pripažintas „valstybės narės“ teismu, net ir atvejais, kai tose teritorijose Sutartys taikomos ribotai arba visai netaikomos.

Autorė, remdamasi ESTT praktika, prašymus priimti prejudicinį sprendimą iš Užjūrio šalies ir teritorijos teismų siūlytų traktuoti taip:

---

433 Kochenov, D., *supra note 415*, p. 149

434 Oliver, P. Recevabilité des questions préjudicielles: La jurisprudence des années 1990. 2001, p. 37.

435 Byla 166/73 *Rheinmühlen Düsseldorf prieš Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel* [1974] ECR 33.

- ✓ Visos institucijos, atitinkančios teismui pagal SESV 267 str. nustatytus kriterijus ir teritorijos prasme esančios vienoje iš ES Sutarties 52 str. išvardytų valstybių narių, turėtų būti laikomos valstybės narės teismais SESV 267 str. prasme.
- ✓ Užjūrio šalių ir teritorijų teismai, laikomi „valstybės narės teismais", turi būti kompetentingi pateikti prejudicinio sprendimo prašymą ESTT klausimais, susijusiais su ES teisės aiškinimu arba galiojimu. Prejudicinis sprendimas turi būti esminis besikreipiančiai institucijai sprendžiant bylą, ESTT sprendimas privalomas besikreipiančiai institucijai.
- ✓ Užjūrio šalių ir teritorijų teismai, laikomi „valstybės narės teismais" taip pat turi būti kompetentingi pateikti prejudicinio sprendimo prašymą dėl ES teisės priemonių, kurios nėra taikomos Užjūrio šalių ir teritorijų teismo byloje, bet buvo pavyzdžiu priimant Užjūrio šalių ir teritorijų teisės aktus. Toks sprendimas turi turėti įtakos sprendžiant bylą iš esmės, ESTT sprendimas turi būti privalomas besikreipiančiam Užjūrio šalių ir teritorijų teismui.

Teisingumo Teismo praktikoje klausimas, ar į ESTT besikreipianti institucija yra „valstybės narės" teismas sprendžiamas retai, tačiau abejonių, ar subjektas apskritai yra teismas SESV 267 str. prasme, iškyla kur kas dažniau. Taip yra todėl, kad Sutartyje ar kituose teisės aktuose „teismo" apibrėžimas nėra įtvirtintas, aiškios „teismo" sampratos negalima nustatyti ir iš Teisingumo Teismo sprendimų. Iškelti klausimą, ar prejudicinio sprendimo prašymą pateikusi institucija yra teismas pagal SESV 267 straipsnį gali: generalinis advokatas (tik tais atvejais, kai jo prašoma pateikti išvadą); institucija, prašanti Teismo priimti prejudicinį sprendimą; pagrindinės bylos šalys bei Europos Komisija ir kitos į bylos nagrinėjimą įsitraukusios ES institucijos. Atkreiptinas dėmesys, kad pasitaiko atvejų, kai ESTT ir generalinio advokato nuomonės dėl prejudicinio sprendimo procedūros subjekto tinkamumo išsiskiria (pavyzdžiui, *Dorsch Consult*[436], *Gabalfrisa*[437] *ir kt.* bylos).

Institucija, nelaikoma teismu nacionalinėje sistemoje, gali būti priimtina ESTT, ir priešingai – toks statusas savaime nepadaro institucijos subjektu, galinčiu pateikti prejudicinio sprendimo prašymą[438]. Kilus klausimui dėl subjekto tinkamumo, Teismas instituciją tiria pagal tam tikrus kriterijus, tačiau ESTT niekada nepasisakė, kurie iš jų yra esminiai. Autorė, išanalizavus Teismo jurisprudenciją, daro išvadą, kad kai kurie kriterijai (pavyzdžiui, kad institucija būtų įsteigta teisės aktuose numatyta tvarka ir savo veikloje taikytų įstatymus ar kitus teisės aktus) yra būtini, kiti – tokie kaip kitos galimybės išspręsti ginčą nebuvimas, tik sustiprina Teismo nuomonę abejotinais atvejais ar pakreipia sprendimą atitinkame linkme. ESTT suteikia ypatingą reikšmę faktui, ar kreipimasis yra teisminės procedūros, kuri reikalinga ginčui išspręsti, dalis, todėl dažniausiai atmetami prašymai, gauti iš institucijų, įkurtų spręsti konkrečius atskirus ginčus (*ad hoc*). Remiantis naujausiais Teismo sprendimais, šiuo metu ESTT yra aiškiai atsisakęs privalomojo rungimosi principu grindžiamo proceso reikalavimo, todėl rungimosi principas tik papildo ginčo teisenos kriterijų.

Jei besikreipianti institucija nėra valstybės narės bendrosios kompetencijos teismų sistemos dalis, svarbu, ar institucija yra nepriklausoma, ar turi privalomą jurisdikciją. Subjektas, kuris yra priklausomas nuo sprendimą, dėl kurio pareikštas ieškinys, priėmusios valdžios institucijos, neapsaugotas nuo išorinės įtakos ar spaudimo, nesilaiko vienodo požiūrio į bylos šalis ir jų interesus, negali pateikti prejudicinio sprendimo prašymo.

---

436 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961.

437 Sujungtos bylos C-110/98 – 147/98 *Gabalfrisa ir kt.* [2000] ECR I-1577.

438 Byla 24/92 *Corbiau v Administration des Contributions* [1993] ECR I-1277.

Remiantis ESTT praktika, privalomos jurisdikcijos kriterijus – vienas svarbiausių. Atrodytų, kad jis užkerta kelią tam tikroms institucijoms (pavyzdžiui, arbitražui) prašyti prejudicinio sprendimo, tačiau autorė pastebi, kad Teismas arbitražo institucijos kreipimosi neatmeta tik dėl šio aspekto, vertinama konkreti situacija ir atitikimas kitiems kriterijams.

Teisingumo Teismas ne kartą nurodė, kad vienas svarbiausių kriterijų institucijai, prašančiai prejudicinio sprendimo, yra reikalavimas būti įsteigtai teisės aktų nustatyta tvarka, tačiau išnagrinėjus ESTT sprendimus autorė daro išvadą, jog šis kriterijus iš esmės yra formalus. Panašiai būtų galima apibūdinti ir nuolatinės veiklos reikalavimą – autorė ESTT praktikoje neaptiko nei vienos bylos, kurioje subjektas būtų atmestas tik dėl šio kriterijaus. Darytina išvada, kad jei institucija nevykdo nuolatinės veiklos, bet atitinka esminius teismui pagal SESV 267 str. keliamus reikalavimus, ji gali būti pripažinta tinkamu subjektu.

Išanalizavus Teismo jurisprudenciją lieka neaiški reikalavimo, kad institucija savo veikloje turi vadovautis įstatymais bei kitais teisės aktais, reikšmė ir svarba, nes sunku įsivaizduoti situaciją, jog besikreipianti institucija neatitinka šio kriterijaus, tačiau prašo ES teisės išaiškinimo, norėdama priimti sprendimą pagrindinėje byloje.

Autorės nuomone, besikreipiančios institucijos narių teisinis išsilavinimas ir galimybės taikyti kitas teisinio ginčo sprendimo priemones nebuvimas nėra atskiri kriterijai – tai greičiau papildomos palankios aplinkybės, sustiprinančios besikreipiančio subjekto poziciją.

Išnagrinėjus ESTT praktiką autorė daro išvadą, kad Teismas, abejodamas dėl subjekto priimtinumo, ne visada taiko nuoseklų požiūrį ir galutinį žodį taria tik įvertinęs konkrečią situaciją, tačiau rezultatas ne visuomet būna nuspėjamas ir tai įneša nemažai painiavos. Prejudicinio sprendimo procedūra itin svarbi ES teisinės sistemos kūrimui ir stiprinimui, todėl tiek nacionaliniai teismai, tiek ir ES piliečiai turi teisę aiškiai žinoti, kas gali būti laikoma teismu pagal SESV 267 str. Tam svarbu tiksliau apibrėžti „teismo“ sampratą.

Išanalizavus Teisingumo Teismo praktiką bei nustačius esminius „teismui“ keliamus kriterijus, taip pat remiantis šią problemą nagrinėjusių teoretikų bei savo įžvalgomis, autorė siūlo SESV 267 str. įtvirtintoje prejudicinio sprendimo procedūroje dalyvaujantį valstybės narės teismą apibrėžti taip:

Valstybės narės teismas suprantamas kaip teisės aktu įkurta nacionalinės teismų sistemos institucija, kuri vykdo teismines procedūras, reikalingas ginčo tarp bylos šalių sprendimui ir kurios jurisdikcija bei sprendimai privalomi bylos šalims; taip pat teisės aktu įkurta institucija, kuri nėra nacionalinės teismų sistemos dalis, tačiau sprendžia ginčą tarp šalių ir priima teisminio pobūdžio sprendimą ir kurios jurisdikcija bei sprendimai privalomi bylos šalims. Besikreipianti institucija turi būti nepriklausoma ir apsaugota nuo išorinės įtakos bei laikytis vienodo požiūrio į bylos šalis ir jų interesus.

Išskirtiniais atvejais, atsižvelgiant į prejudicinio prašymo teikimo tikslingumą, klausimų ar bylų naujumą, svarbą bei aktualumą ES teisės vieningumo ir vystymo perspektyvai, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas gali pripažinti teismu pagal SESV 267 str. instituciją, kuri neatitinka aukščiau išvardintų privalomųjų kriterijų.

III. LIETUVOS IR KITŲ ES VALSTYBIŲ NARIŲ BEI EUROPOS INSTITUCIJŲ NAGRINĖJANČIŲ GINČUS SUBJEKTIŠKUMO ĮVERTINIMAS

Kaip jau buvo išsiaiškinta pirmuose šios disertacijos skyriuose, subjekto, galinčio pasinaudoti SESV 267 str. įtvirtinta galimybe bendradarbiauti su ESTT, samprata nėra visiškai aiški, tuo tarpu Teismo taikomų kriterijų, kurie galėtų ją patikslinti, svarba nuolat keičiasi ir tai, kaip pastebėjo generalinis advokatas Colomer, tik prideda daugiau painiavos[439]. Autorė pritaria generalinio advokato nuomonei, kad veikiant dabar galiojančiai ES teisei, būtina apibrėžti „valstybės narės teismo" sampratą, sujungti įvairius jos elementus ir pateikti kreipimosi rėmus, taip išvengiant netikrumo šioje srityje"[440] ir savo darbo II skyriuje siekė būtent šio tikslo.

Kiekvienoje ES valstybėje narėje, jų tarpe – ir Lietuvoje, be teismų yra įvairių valstybinių institucijų. Jos taip pat sprendžia teisinius ginčus, kuriuose kyla su ES teise susijusių klausimų. Ar tokios institucijos yra tinkami prejudicinio sprendimo procedūros subjektai? Autorės manymu, nesant aiškios „teismo" sampratos, neretai pačios institucijos nėra įsitikinę savo statusu pagal SESV 267 str. ir savo priimtinumo klausimą pasitikrina tik pateikdamos prejudicinį klausimą.[441] Iškelti prejudicinio sprendimo prašymo priimtinumo klausimą gali pats nacionalinis teismas (arba nacionalinė institucija, susiderianti su ES teisės aiškinimu ir galiojimu bei atitinkanti ESTT nustatytus kriterijus), Teisingumo Teismas, generalinis advokatas (tuo atveju, jei yra nuspręsta, kad bylai išnagrinėti jo išvada bus būtina) ir visos bylos šalys bei suinteresuotieji asmenys, turintys teisę dalyvauti prejudicinio sprendimo procese.

Vertinant įvairių nacionalinių institucijų atitikimą „teismui" keliamiems kriterijams svarbu paminėti, kad kiekvieno iš ankstesniame skyriuje aptartų kriterijų reikšmė skiriasi, todėl svarbiausia – kompleksinis šių reikalavimų vertinimas. Nevienodą kriterijų reikšmę pažymėjo ir D. Prapiestytė savo 2011 m. rugsėjo 30 d. straipsnyje „Teismo samprata pagal Sutarties dėl Europos sąjungos veikimo 267 straipsnį"[442]. Ankstesniame šio darbo skyriuje autorė pateikė kiekvieno kriterijaus analizę ES Teisingumo Teismo praktikoje ir aptarė ESTT suteiktą reikšmę kiekvienam konkrečiam kriterijui, kuri koreliuoja su minėtame straipsnyje pateikiamomis įžvalgomis: pavyzdžiui, nepriklausomumas visuose ES Teisingumo Teismo sprendimuose vertinamas kaip esminis kriterijus, be jo institucija, net ir įkurta pagal įstatymus, juos taikanti savo veikloje ir turinti kompetentingus narius, nebus pripažinta „teismu"; tai, ar institucijoje yra nagrinėjami ginčai, dažniausiai laikoma lemiamu reikalavimu[443].

Šioje darbo dalyje, remiantis Teisingumo Teismo suformuotais kriterijais, bus analizuojamos įvairios nacionalinių institucijų grupės: pavyzdžiui, teisminės institucijos, ikiteisminių tyrimų institucijos, tarptautiniai teismai bei teismai, turintys jurisdikciją keliose valstybėse narėse, konstituciniai teismai. Įvertinus klausimų aktualumą, daugiau dėmesio

---

439 Generalinio advokato Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR I-9445, paras 19-47.

440 *Ibid*., paras 61, 63-64.

441 Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės byloje *Nidera* (Byla C-385/09 *Nidera Handelscompagnie* [2010] ECR I-10385) nurodė konkrečius Lietuvos teisės aktų straipsnius, reglamnetuojančius šios institucijos sudarymo tvarką, struktūrą bei kompetenciją, o tai rodo, kad pati institucija, pateikusi prejudicinio sprendimo prašymą,abejojo, ar ji bus pripažinta subjektu pagal SESV 267 str.

442 Prapiestytė, D., *supra note 94*.

443 *Ibid*., p. 1214..

autorė skyrė Lietuvos Respublikos Konstituciniam teismui bei Europos Žmogaus teisių teismui. Įvairių nacionalinių institucijų atitikimas teismo pagal SESV 267 str. keliamiems kriterijams šioje darbo dalyje buvo tiriamas Lietuvos institucijų kontekste, todėl atsižvelgiama į nacionalinėje aplinkoje kylančius klausimus bei autorės profesinės patirties padiktuotus aspektus. Pavyzdžiui, daugiau dėmesio skirta arbitražų galimybei pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra. Autorė vadovauja Lietuvos vartotojų organizacijų aljansui ir aktyviai dirba vartotojų teisių apsaugos srityje, todėl akcentavo Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo[444] 22 str. numatytų vartotojų ir pardavėjų, paslaugų teikėjų ginčus alternatyvaus ginčų sprendimo procedūra nagrinėjančių institucijų subjektiškumo klausimus SESV 267 str. prasme. Taip pat šioje darbo dalyje įvertintos įvairių administracinių institucijų galimybės ir instituciniai trūkumai, padedantys arba trukdantys dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje bei ištirta išskirtinio subjekto – bažnyčios teismo galimybė teikti prejudicinio sprendimo prašymą.

Autorė atliko ES valstybių narių kreipimosi į ESTT statistinę analizę, iš kurios paaiškėjo, kad iki 2014 m. Lietuva buvo tarp valstybių, pateikusių mažiausiai prejudicinio sprendimo prašymų: Lietuva į ESTT kreipėsi 23 kartus (per 2014 m. Lietuva dar kreipėsi 6 kartus[445]), Malta – 2, Slovėnija ir Kipras – po 5 kartus, Estija pateikė 15 prejudicinio sprendimo prašymų[446]. Tokią situaciją iš dalies paaiškina didelis Lietuvos teismų užimtumas: Konstitucinis teismas 2013 m. gavo 30 prašymų, o 2014 m. jau 40 (Lentelė Nr. 2); Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas kartu su Apygardų administraciniais teismais 2012 m. gavo 12061 skundų ir bylų iš kurių 2872 bylos susijusios su ES teisės taikymu, o 2013 m. vien Vilniaus apygardos administracinis teismas sulaukė 8672 bylų iš kurių 311 bylų susijusių su ES teisės taikymu (Lentelė Nr. 3). Bendrosios kompetencijos teismų skaičiai dar įspūdingesni: Aukščiausiasis teismas 2013 m. gavo 4239 kasacinius skundus ir 269 prašymus administracinių teisės pažeidimų bylose iš kurių 166 bylos susijusios su ES teisės taikymu (Lentelė Nr. 4); I instancijos teismuose (civilinių, baudžiamųjų ir administracinių teisės pažeidimų bylų) 2013 m. buvo gauta 282140 bylų, o apeliacinės instancijos teismuose (civilinių ir baudžiamųjų bylų) – 24733 bylų iš kurių 2389 buvo susijusios su ES teisės taikymu. Reikia atkreipti dėmesį, kad 2010 – 2012 m. bylų susijusių su ES teisės taikymu, padvigubėjo (Lentelė Nr. 5). Autorė atkreipia dėmesį, kad prejudicinio sprendimo procedūra Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas pasinaudojo tik vieną kartą[447] (Lentelė Nr. 6). Vieną kartą į ESTT kreipėsi Panevėžio apygardos teismas[448] ir 2 kartus – Vilniaus miesto apylinkės teismai[449] (Lentelė Nr. 7). Aktyviau galimybe pasinaudoti šia procedūra naudojosi Lietuvos Aukščiausiasis teismas, iki

---

444 Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 94-1833

445 Teisingumo Teismo svetainė internete http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?pro=&nat=or&oqp=LT%252C&dates=&lg=&language=lt&jur=C&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&page=1&mat=or&jge=&for=&cid=65112/, prisijungta 2015 02 20.

446 Duomenys iš Teisingumo Teismo 2013 m. metinio pranešimo, ES Teisingumo Teismo Svetainė internete: http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-06/qdag14001ltc.pdf/; prisijungta 2014 08 11.

447 Byla C-239/07 *Sabatauskas ir kt.* [2008] ECR I-07523.

448 Byla C-207/08 *Babanov* [2008] ECR I-00108.

449 Byla C-391/09 *Runevič-Vardyn ir Wardyn* [2011] ECR I-03787; byla C-359/14 *ERGO Insurance* (dar neišnagrinėta byla).

šios dienos kreipęsis 11 kartų[450] (Lentelė Nr. 8) ir specializuoti teismai: Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pareigą kreiptis atliko/pasinaudojo teise 9 kartus[451], Vilniaus apygardos administracinis teismas – 2 kartus[452] (Lentelė Nr. 9).

Autorė pastebi, kad Lietuvoje ginčus nagrinėjančios valstybės institucijos, kurios susiduria su ES teisės taikymu, yra labai pasyvios ir tik Mokestinių ginčų komisija yra kreipusis į ESTT 3 kartus[453] (Lentelė Nr. 10). Siekdama nustatyti tokio pasyvumo priežastis bei ar subjekto sampratos apibrėžimas nesudaro kliūčių institucijoms kreiptis į Liuksemburgo teismą, autorė atliko empirinį Lietuvos institucijų tyrimą, duomenų rinkimui naudodama internetinės apklausos raštu – anketavimo būdą. Ginčus nagrinėjančioms Lietuvos institucijoms elektroniniu paštu buvo siunčiamas klausimynas (Lentelė Nr. 11), apimantis 17 klausimų, padedančių nustatyti, ar institucija nagrinėja ginčus, jei kyla klausimų dėl Europos Sąjungos teisės normų taikymo institucijos veikloje, ar pasitaikė atvejų, kai institucija susidūrė su klausimais dėl Europos Sąjungos teisės normų taikymo ir nutarė nesikreipti į Europos Sąjungos Teisingumo teismą dėl prejudicinio sprendimo, o gal nežinojo apie tokią galimybę; kaip galimybė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo teismą dėl aktualių Europos Sąjungos teisės normų aiškinimo padėtų institucijai pilnai ir kokybiškai įgyvendinti savo funkcijas. Buvo kreiptąsi į 24 institucijas ir atsakymai gauti iš 22. Įvertinus gautus atsakymus, detaliau buvo tiriamos institucijos, kurios į klausimą: „ar institucijai priskirta kompetencija nagrinėti ginčus?“ atsakė teigiamai, o taip pat tos, kurioms kyla klausimų dėl Europos Sąjungos teisės normų taikymo arba joms pasirodė aktualus prejudicinio sprendimo klausimas. Autorė išanalizavo įvairias su ES teise susiduriančias ir ginčus nagrinėjančias institucijas: tai įstaigos, įsteigtos prie ministerijų, Vyriausybės, atskaitingos Seimui ar savarankiškos institucijos. Institucijos buvo vertinamos pagal II skyriuje aptartus ESTT nustatytus kriterijus.

3.1. Teisminių institucijų įvertinimas pagal suformuotus kriterijus

Teismas – tai įstatymų nustatyta tvarka įsteigta institucija, vykdanti teisingumą. Užtikrinant, kad niekas nepaveiktų teismų priimamų sprendimų ir jie būtų teisingi bei nešališki, Konstitucijose ir Teismų įstatymuose numatyta, jog teismai, vykdydami teisingumą, turi būti nepriklausomi nuo valstybės valdžios ir valdymo institucijų, pareigūnų, politinių

[450] Byla C-195/08 *PPU – Rinau* [2008] ECR I-05271; byla C-66/09 *Kirin Amgen* [2010] ECR I-07943; byla C-213/10 *F-Tex* (dar nepaskelbta rinkinyje); byla C-157/13 *Nickel & Goeldner Spedition* (dar nepaskelbta rinkinyje); byla C-536/13 *Gazprom* (dar neišnagrinėta byla); byla C-537/13 *Šiba* (dar neišnagrinėta byla); byla C-538/13 *eVigilo* (dar neišnagrinėta byla); byla C-556/13 *Litaksa* (dar neišnagrinėta byla); byla C-671/13 *Indėlių ir investicijų draudimas ir Nemaniūnas* (dar neišnagrinėta byla); byla C-429/14 *Air Baltic Corporation* (dar neišnagrinėta byla); byla C-475/14 *Gjensidige Baltic* (dar neišnagrinėta byla).

[451] Byla C-63/06 *UAB Profisa / Muitinės departamentą prie LR finansų ministerijos* [2007] ECR I-03239; byla C-119/08 *Mechel Nemunas / Valstybinę mokesčių inspekciją prie LR FM* [2009] ECR I-00012; byla C-295/10 *Valčiukienė ir kt.* [2011] ECR I-08819; byla C-481/12 *Juvelta* (dar nepaskelbta rinkinyje); byla C-515/12 *4finance* (dar nepaskelbta rinkinyje); byla C-314/13 *Paftiev ir kt.* (dar nepaskelbta rinkinyje); byla C-423/13 *Vilniaus energija* (dar nepaskelbta rinkinyje); byla C-74/14 *Eturas ir kt.* (dar neišnagrinėta byla); byla C-126/14 *Sveda* (dar neišnagrinėta byla).

[452] Byla C-410/13 *Baltlanta* (dar nepaskelbta rinkinyje); byla C-103/14 *Jakutis ir Kretingalės kooperatinė* (dar neišnagrinėta byla).

[453] Byla C-385/09 *Nidera Handelscompagnie* [2010] ECR I-10385; byla C-250/11 *Lietuvos geležinkeliai* (paskelbta Skaitmeniniame rinkinyje (Bendrasis rinkinys)); byla C-526/13 *Fast Bunkering Klaipėda* (dar neišnagrinėta byla).

partijų, organizacijų ir kitų asmenų. Kišimasis į teismų veiklą užtraukia įstatymų numatytą atsakomybę.

Valstybės narės steigia įvairius teismus, tačiau dažniausiai jie yra trijų pagrindinių rūšių:

- ✓ bendrosios kompetencijos teismai;
- ✓ specializuoti teismai;
- ✓ teismai, nagrinėjantys konstitucinius klausimus.

Bendrosios kompetencijos teismai paprastai nagrinėja civilines bylas (pvz., ginčus tarp fizinių asmenų ir (arba) įmonių) ir (arba) baudžiamąsias bylas. Daugelyje valstybių narių veikia teismai, nagrinėjantys tam tikro pobūdžio bylas, pvz., ginčus tarp valstybės institucijų ir fizinių asmenų ar įmonių (administracinės bylos ir pan.). Nemažai valstybių narių turi instituciją arba teismą, užtikrinantį Konstitucijos laikymąsi. Dažniausiai tokių teismų ar institucijų prašoma nustatyti, ar tam tikras įstatymas (teisės aktas) atitinka Konstitucijos reikalavimus, tačiau kai kurie jų taip pat nagrinėja individualius konstitucinius skundus (dažniausiai – kaip paskutiniosios instancijos teismas).

Nors nacionalinės valstybių narių teismų sistemos skiriasi įvairiais aspektais, joms visoms (taip pat ir pačiai ES) taikomi tam tikri bendri principai. Vienas jų – kad teismai privalo būti nešališki ir nepriklausomi nuo vyriausybės bei įstatymų leidėjo (t. y. įstatymus priimančios institucijos). Teismų nepriklausomumo principas yra viena svarbiausių ES pamatinių vertybių kartu su teisinės valstybės, pagarbos laisvei, lygybei ir pagrindinėms teisėms, principais. Tai aiškiai nurodyta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos[454] 47 str. ir EŽTK[455] 6 str.

Prejudicinio sprendimo procedūroje, įtvirtintoje SESV 267 str.[456] gali dalyvauti tik „valstybės narės teismas“. Tačiau, kaip jau buvo aptarta ankstesniuose šio darbo skyriuose, „teismo“ samprata apima ne tik nacionalinius teismus, bet ir kitas institucijas, atitinkančias tam tikrus reikalavimus. Subjektus, galinčius kreiptis prejudicinio sprendimo, tiksliai apibūdina J. Fairhurs: „remiantis teisės analogija ir vienodo ES teisės aiškinimo ir taikymo principais, valstybės narės teismai turi būti suvokiami ne tik kaip institucijos, priklausančios teisminei sistemai[457]“. Jei institucija yra nacionalinės teismų sistemos dalis, tai negarantuoja, kad ji galės pateikti prejudicinio sprendimo prašymą – tai nustatyti turi teisę tik Teisingumo Teismas[458], atsižvelgdamas į tam tikrus kriterijus, aptartus šio darbo II dalyje.

Remiantis ESTT jurisprudencija bei institucijų atitikimu Teismo taikomiems reikalavimams, šiame skyriuje autorė išanalizuos skirtingų rūšių teismines institucijas.

3.1.1. Bendrosios kompetencijos ir specializuoti nacionaliniai teismai

Bendrosios kompetencijos teismai yra valstybių narių teismų sistemos pagrindas. Tokių teismų, nagrinėjančių didžiąją dalį teismo bylų, jurisdikcija labai įvairi.

Įprastai valstybių narių bendrosios kompetencijos teismai nagrinėja dviejų rūšių bylas:

---

454 Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2010, C 83, 2010-03-30.

455 Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.

456 Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

457 Fairhurst J., *supra note 8*, p. 173;

458 Byla C-43/71 *Politi prieš Ministero delle finanze* [1971] ECR 1039, para 5.

- ✓ Baudžiamąsias bylas, susijusias su baudžiama nusikalstama veika (pvz., vagystė, vandalizmas, sukčiavimas ir pan.). Teismai gali skirti bausmes už veikos atlikimą, neretai vadinami **baudžiamaisiais teismais**.
- ✓ Civilines bylas – ginčus tarp piliečių ir (arba) įmonių (pvz., ginčus dėl nuomos, rangos sutarties, santuokos nutraukimo ir pan.). Šie teismai dažniausiai vadinami **civiliniais teismais**.

Lietuvoje veikia 56 bendrosios kompetencijos teismai, suskirstyti į keturis lygmenis[459]: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos Apeliacinis teismas, 5 Apygardos teismai, 49 Apylinkės teismai. Visi šie teismai laikomi „nacionaliniais teismais" SESV 267 straipsnio prasme, nepriklausomai nuo to, ar ginčas yra privatinės, baudžiamosios, ar administracinės teisės pobūdžio.

Kai kuriose valstybėse narėse yra įsteigti specializuoti teismai, nagrinėjantys administracines bylas – valstybės institucijų ir privačių asmenų ar įmonių ginčus dėl viešojo administravimo subjektų sprendimų, pvz., ginčus dėl statybų leidimo, leidimo užsiimti verslu ar apmokestinimo. Privačių asmenų ir (arba) įmonių ginčams (civilinėms byloms) nagrinėti dalyje valstybių narių įsteigti specialūs darbo bylų teismai.

Specializuotų teismų steigimo tvarką Lietuvoje numato Lietuvos Respublikos Konstitucijos 111 straipsnis[460]: „Administracinių, darbo, šeimos ir kitų kategorijų byloms nagrinėti pagal įstatymą gali būti įsteigti specializuoti teismai. Teismai su ypatingais įgaliojimais taikos metu Lietuvos Respublikoje negali būti steigiami. Teismų sudarymą ir kompetenciją nustato Lietuvos Respublikos teismų įstatymas". Lietuvoje veikia tokie specializuoti teismai: apygardų administraciniai teismai (5) ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (1). Šie teismai nagrinėja administracines bylas dėl ginčų, kylančių iš administracinių teisinių santykių.

Pastebėtina, kad formaliai administracinio teismo funkcijos panašios į bendrosios kompetencijos teismo funkcijas – teisme išsprendžiamas dviejų šalių ginčas, tačiau išskirtinę administracinių ginčų specifiką lemia ypatinga subjektinė ginčo sudėtis (viena iš šalių – valdžios įgaliojimus turinti institucija) bei paties ginčo kilmė (ginčas kyla iš viešosios teisės reglamentuojamų santykių). Administracinių teisės pažeidimų bylos, teismingos administraciniams teismams, taip pat turi nemažai bendrumų su baudžiamuoju procesu. Autorės nuomone, administraciniai teismai teisminės valdžios sistemoje užima tarpinę poziciją tarp Konstitucinio Teismo ir bendrosios kompetencijos teismų (pozicija kaip „tarpinė" apibūdinama ne vertikalių, bet horizontalių ryšių prasme). Administracinis teismas yra viena iš trijų valstybės teisinio pagrindo atramų, kartu su bendrosios kompetencijos teismais ir Konstituciniu Teismu[461]. Lietuvoje veikia mišrusis (ginčo nagrinėjimo derinimas kvaziteisminėse institucijose ir teisme) administracinės justicijos modelis, kuris leidžia apsiriboti dvipakope (dvinare) administracinių teismų sistema. Taip užtikrinamas Europos teismams būtinas operatyvumas ir išvengiama rizikos, kad pernelyg ilgas teisingumo vykdymas jį iš esmės paneigia[462].

---

459 Europos Komisijos informacija apie Lietuvos teismus. *European Justice* portalas [interaktyvus], prieiga internete https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-lt-lt.do?member=1/; prisijungta 2013-07-10.

460 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 31-953.

461 Valančius, V. Kai kurie bendrosios kompetencijos, konstitucinių ir administracinių teismų santykio aspektai. *Jurisprudencija*, t. 51(43), 2004, p. 75.

462 Ibid., p. 77.

Daugelyje valstybių narių darbo ginčus nagrinėja specializuoti darbo teismai, veikiantys bendros kompetencijos teismų institucinėje sistemoje kaip sudėtinė teismo dalis (skyrius, kolegija ir pan.). Tik keliose šalyse: Airijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Vengrijoje ir Kipre darbo teismai yra atskiri ir visiškai autonomiški. Darbo bylų nagrinėjimo teismuose procedūra remiasi bendrais civilinio proceso principais, tačiau jai būdingi tam tikri ypatumai, lemiantys greitesnį, mažiau formalų ir pigesnį bylų nagrinėjimą. Plačiai taikomos ginčo šalių sutaikymo procedūros, įgyvendinamas socialinės partnerystės principas – bylas nagrinėja ne tik profesionalūs, bet ir neprofesionalūs teisėjai, turintys visas teisėjo teises[463].

Lietuvoje buvo ištirta galimybė įsteigti specializuotus darbo bylų teismus ir nuspręsta, jog steigti atskirus, autonominius specializuotus teismus netikslinga, tačiau pasiūlyta didesnių bendros kompetencijos teismų struktūrose sudaryti atskirus teismo padalinius (skyrius, kolegijas ir pan.), mažesniuose teismuose – paskirti atskirus teisėjus darbo bylų nagrinėjimui[464].

Be populiariausių administracinių ir darbo teismų įvairiose ES valstybėse narėse steigiami ir kitokie specializuoti teismai: Karo teismai – Bulgarijoje, Kipre ir Rumunijoje; Jūrų ir komercinis teismas – Danijoje; Mokesčių teismai – Vokietijoje; Šeimos teismai – Kipre; Jūrų teismai – Švedijoje; Bažnytiniai teismai – Jungtinėje Karalystėje.

Teisingumo Teismo praktika rodo, kad institucija, kuri yra teismų sistemos dalis valstybėje narėje, veikia savarankiškai nagrinėdama ginčą tarp šalių ir spręsdama bylą, pagal teisinius kriterijus, rungimosi procese, kitaip tariant – įgyvendina teismines galias, visada yra teismas SESV 267 straipsnio prasme, ir tokiu atveju net Teisingumo Teismas negali paneigti institucijos statuso pagal nacionalinę teisę[465]. Tačiau tam tikrais atvejais, kai nacionalinių teisminių institucijų atliekamos funkcijos derinamos su kitomis funkcijomis, kyla klausimas, ar institucija gali būti laikoma „teismu“ konkrečiu atveju. Tai bus aptarta sekančiame šios dalies skyriuje.

Autorė pastebi, kad specializuotų teismų, kaip teismų pagal SESV 267 str. sąvokos klausimas nėra aktualus, nes nekyla abejonių, ar jie gali kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. Tačiau Konstitucinių teismų, kurie daugelio ES valstybių narių teisminėje sistemoje laikomi specializuotais teismais, nepriklausančiais teismų sistemai, galimybė kreiptis į ESTT kelia nemažai teisinių diskusijų, šį klausimą autorė išsamiai išanalizavo disertacijos 3.2.4 dalyje.

3.1.2. Neteismines funkcijas atliekančios teisminės institucijos

Klausimai, ar institucijos atitinka SESV 267 str. nustatytus reikalavimus, kyla ne tik dėl administracinių įstaigų, vykdančių teismines funkcijas, bet ir dėl institucijų, kurios yra teismai nacionalinėse teismų sistemose, tačiau ne sprendžia ginčus, bet vykdo kitas užduotis arba teismines funkcijas derina su kitomis funkcijomis.

Anksčiau buvo manoma, kad teisminės institucijos turi teisę prašyti ESTT prejudicinio sprendimo, net jei klausimas kilo ne dėl ginčo sprendimo, bet dėl kitų dalykų – pavyzdžiui, notaro veiksmų. Remdamasis tokia praktika byloje *Pretore di Salo*[466] Teismas nusprendė,

[463] Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija; Teisės institutas. Mokslo taikomasis tyrimas: darbo byloms nagrinėti specializuotų teismų įsteigimo Lietuvoje galimybės. Vilnius, 2003 [interaktyvus], prieiga internete http://www.teise.org/data/Darbo-byloms-nagrineti-specializuotu-teismu-isteigimo-Lietuvoje-galimybes.pdf/; prisijungta 2014-01-20.

[464] *Ibid*.

[465] Generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C17/00 *De Coster*[2001] ECR. I9445, para 85.

[466] Byla 14/86 *Pretore di Salo* [1987] ECR 2545, para 7.

kad jis turi jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą visais atvejais, kai prašymą pateikė institucija, atitinkanti tam tikrus kriterijus (aptartus šio darbo II skyriuje) ir laikoma „valstybės narės teismu“. Nėra jokio skirtumo, ar teismo funkcijos byloje susijusios su ginčo išsprendimu, ar su kitomis užduotimis pagal savo atsakomybės sritis. Vėliau tokio požiūrio buvo atsisakyta. ESTT jurisprudencija rodo, kad dabar Teismui gali būti perduoti tik klausimai, susiję su atliekama teismine veikla. Tokia praktika pradėta taikyti nuo *Job Centre* bylos[467], kai Italijos teismas kreipėsi į ESTT su klausimu specialios Italijos neginčo procedūros (*giurisdizione volontaria*) rėmuose. Teisingumo Teismas išaiškino, kad kreipimasis dėl prejudicinio sprendimo gali būti teikiamas tik tada, kai nacionaliniame teisme vyksta ginčas, o kreipimosi tikslas – remiantis Teismo sprendimu išspręsti teisinį ginčą. Pagrindinėje *Job Centre*[468] byloje Italijos teismas turėjo išnagrinėti, ar patvirtinti bendrovės įstatus, siekiant jos registracijos. ESTT nustatė, kad Italijos teismas šiuo atveju neatliko teisminės funkcijos, o priešingai, veikė kaip administracinė institucija, kuriai nereikia spręsti ginčo ir priimti teisminio pobūdžio sprendimo. Todėl ESTT atsisakė priimti prejudicinį sprendimą[469]. Tokiu pagrindu buvo atmesta ir kitų, neteisminių institucijų prašymų. Pavyzdžiui, *Standesamt Stadt Niebüll* byloje[470] Nybiulio miesto registro įstaiga (*Standesamt Stadt Niebüll*) nebuvo pripažinta institucija, atliekančia teisminę funkciją, todėl ESTT nenagrinėjo jos pateikto prašymo. *Victoria Film* byloje[471] Teismas atmetė Švedijos Mokesčių teisės komisijos kreipimąsi, nes institucija konkrečiu atveju nevykdė teismo funkcijų.

Kai kuriose valstybėse narėse teismo institucijų teisminės funkcijos derinamos su kitomis funkcijomis. Pavyzdžiui, Italijoje tam tikrose procedūrose teisėjai veikia kaip prokurorai

---

467 Byla C-111/94 *Job Centre* [1995] ECR I-3361.

468 *Ibid.*

469 Byla C-111/94 *Job Centre* [1995] ECR I-3361, paras 9-11. *Job Centre* bylos sprendimas vėliau buvo naudojamas daugelyje kitų bylų: Byla C-178/99 *Salzmann* [2001] ECR I-4421, paras 11-22; byla C-86/00 *HSB-Wohnbau* [2001] ECR I-5353, paras 11-17; byla C-424/01 *CS Austria* [2003] ECR I-3249, paras 21-25; byla C-105/03 *Pupino* [2005] ECR I-5285, para 22.

470 Byla C-96/04 *Standesamt Stadt Niebüll* [2006] ECR I-3561. Standesamt Stadt Niebüll byloje buvo pateiktas prašymas nagrinėjant *Standesamt Stadt Niebüll* (Nybiulio miesto registro įstaiga) iškeltą bylą, siekiant perduoti vienam iš tėvų teisę parinkti vaiko pavardę. Vokietijos registro tarnybos atsisakė pripažinti tokią D. Paul ir S. Grunkin vaiko pavardę, kuri buvo nustatyta Danijoje, remdamosi tuo, kad pagal įstatymus asmens pavardė nustatoma pagal valstybės, kurios pilietybę jis turi, teisę ir kad Vokietijos teisė neleidžia vaikui turėti dvigubos pavardės sudarytos iš jo tėvo ir jo motinos pavardžių. D. Paul ir S. Grunkin pareikšti ieškiniai dėl šio atsakymo paskutinėje instancijoje buvo atmesti *Berlyno Kammergericht* sprendimu. Federacinis Konstitucinis Teismas (*Bundesverfassungsgericht*) atsisakė nagrinėti šio vaiko vardu remiantis konstituciniais pagrindais pareikštą ieškinį. Negalėdama priimti sprendimo, Metrikacijos įstaiga perdavė bylą į *Nybiulio Amtsgericht* (kaip į Šeimos teismą (*Familiengericht*), kuris veikė kaip administracinė valdžios institucija, kartu nenagrinėdamas ginčo. Šioje byloje *Nybiulio Amtsgericht* negali būti laikomas atliekančiu teisminę funkciją. Todėl Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos atsakyti į 2003 m. birželio 2 d. *Nybiulio Amtsgericht* sprendime pateiktą klausimą.

471 Byla C-134/97 *Victoria Film* [1998] ECR I-7023. Byloje Švedijos Mokesčių teisės komisija turėjo duoti privalomus preliminarius sprendimus, ar buvo privaloma mokėti PVM, esant tam tikroms aplinkybėms. *Victoria film* ginčijo, kad Švedijos teisės normos buvo priešingos Bendrijos normoms, ir Mokesčių teisės komisija kreipėsi į ESTT. Nors buvo aplinkybių, kurios nurodė, kad Mokesčių teisės komisija atlieka teisminę funkciją, ji neturėjo pareigos nagrinėti mokesčių institucijos sprendimo teisėtumą. Priešingai, ji turėjo atsižvelgti priimant pirminį sprendimą dėl tam tikrų sandorių apmokestinimo. Todėl, šiuo konkrečiu atveju Mokesčių teisės komisija vykdė ne teismo funkcijas, kurias kitose valstybėse narėse, vykdo pačios mokesčių institucijos.

ar tyrėjai. 1987 m. ESTT nusprendė, kad tokie teisėjai gali teikti prejudicinių sprendimų prašymus net jei klausimai susiję su funkcijomis, kurios pačios nelemia teismo sprendimo[472]. Teismas ir anksčiau priėmė klausimus, pateiktus Prancūzijos tiriančiųjų teisėjų baudžiamosiose bylose[473].

Po *Job Centre* bylos[474] pasikeitus Teismo praktikai, natūralu manyti, kad tais atvejais, kai prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teisėjas atlieka tiek teismines, tiek ir kitas funkcijas, ESTT turi kompetenciją atsakyti tik į prejudicinius klausimus, susijusius su teisėjo vykdomomis teisminėmis funkcijomis. Tačiau, išnagrinėjus Teismo jurisprudenciją autorė daro išvadą, kad Teismas šiuo klausimu nenuoseklus. Pavyzdžiui, 2004 m. *Saetti* byloje[475] ESTT nusprendė, kad *Giudice per le indagini preliminari* (teisėjas, atsakingas už ikiteisminį tyrimą) *Tribunale di Gela* (Gela apygardos teisme) yra tinkamas prejudicinio sprendimo procedūros subjektas, nors buvo išreikšta abejonė, kad bylos kontekste *Giudice per le indagini prelimina* veikloje nėra teisminio pobūdžio, kuris leidžia prašyti priimti prejudicinį sprendimą SESV 267 straipsnio pagrindu[476]. Teismas tokį argumentą atmetė teigdamas, kad teisėjas, atliekantis tyrimą baudžiamojoje byloje ar tardytojas yra teismas SESV 267 straipsnio prasme, jei priima teisminio pobūdžio sprendimus nepriklausomai ir pagal įstatymą[477].

3.1.3. Ikiteisminio tyrimo institucijos

Ikiteisminio tyrimo institucijos nepriklauso teisminės valdžios institucijų grupei, tačiau yra glaudžiai su ja susijusios, todėl autorės nuomone, tokias institucijas tikslinga aptarti šiame skyriuje. Lietuvos Baudžiamajame kodekse nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas atlieka tik teismo funkcijas[478], tačiau kitose valstybėse narėse (pavyzdžiui, Italijoje, Prancūzijoje) tas pats teisėjas gali veikti ir kaip prokuroras, ir kaip ikiteisminio tyrimo teisėjas[479]. ESTT praktikoje pasitaikė bylų, kai buvo tiriama, ar tokios institucijos yra teismai SESV 267 str. prasme ir ar prejudicinio sprendimo prašymas gali būti priimtinas, jeigu jis pateikiamas ikiteisminio tyrimo (angl. – *preliminary examination*) metu.

Dar 1987 m. *Pretore di Salò*[480] byloje Teismas priėmė prejudicinio sprendimo prašymą, susijusį su baudžiamąja byla, kuri tuo metu buvo parengiamojo tyrimo stadijoje ir galėjo baigtis įsakymu apie bylos baigimą, šaukimu atvykti ar išteisinimu. Šioje byloje ESTT pripažino, kad *Pretore*, kuris veikė ir kaip prokuroras, ir kaip ikiteisminio tyrimo teisėjas, gali pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, kadangi vykdo teismines funkcijas, nepriklausomai nagrinėdamas bylas, priskirtas jo kompetencijai[481]. Prejudicinio sprendimo prašymą Teismas

---

472 Byla 14/86 *Pretore di Salo* [1987] ECR 2545, paras 6-7.

473 Byla 65/79 *Chatain* [1980] ECR 1345; byla 54/80 *Wilner* [1980] ECR 3673.

474 Byla 111/94 *Job Centre I* [1995] ECR I-3361.

475 Byla C-235/02 *Saetti* [2004] ECR I-1005. Teisėjas, atsakingas už ikiteisminį tyrimą, kreipėsi į Teisingumo Teismą prašydamas priimti prejudicinį sprendimą baudžiamojoje byloje, iškeltoje Gela naftos perdirbimo įmonės valdomos *AGIP Petroli SpA* direktoriui Saetti ir buvusiam direktoriui Frediani, kurie buvo kaltinami, *inter alia*, jog nesilaikė Italijos teisės aktų dėl atliekų tvarkymo.

476 Byla C-235/02 *Saetti* [2004] ECR I-1005, para 22.

477 *Ibid*., para 23.

478 Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

479 Byla C-14/86 *Pretore di Salò*[1987] ECR 2545; byla 338/85 *Pardini* [1988] ECR 2041.

480 Byla 14/86 *Pretore di Salò*[1987] ECR 2545, paras 10 – 11.

481 *Ibid*.

priėmė ir *Criminal proceedings against X* byloje[482], kuri buvo susijusi su prekių ženklo klastojimu. Austrijos teismas kreipėsi prejudicinio sprendimo dėl tyrimo, kurio tikslas buvo atlikti pirminį tyrimą/nagrinėjimą dėl baudžiamosios teisės pažeidimo įtarimo ir paaiškinti faktus, kiek tai būtina atskleidžiant įrodymus, galinčius daryti įtaką baudžiamosios bylos arba baudžiamojo persekiojimo nutraukimui. ESTT priėmė kreipimąsi, pažymėdamas, kad nacionalinis teismas bet kuriuo atveju priims teisinio pobūdžio sprendimą, susijusį su galimu baudžiamųjų sankcijų taikymu, konfiskavimu ir sunaikinimu prekių, kurios tariamai yra suklastotos, arba išteisinimu, arba įsakymu, kad jokių tolesnių veiksmų nebus imtasi[483].

ESTT praktika rodo, kad apeliacinių teismų parengtinio tyrimo skyriai taip pat laikomi tinkamais subjektais kreiptis prejudicinio sprendimo *PPU - Santesteban Goicoechea* byloje[484] Teismas konstatavo – neginčijama, kad apeliacinių teismų parengtinio tyrimo skyriai atitinka teisinės kilmės, nuolatinio pobūdžio ir nepriklausomumo sąlygas. Ekstradicijos srityje jų dalyvavimas būtinas, sprendimą priima pagal teisminio pobūdžio procedūrą, per kurią apklausiamas suinteresuotas asmuo ir išklausomi prokuratūros atstovai rungimosi principo pagrindu. Tokie skyriai kontroliuoja ekstradicijos teisėtumo sąlygas ir priima motyvuotą nuomonę. Jei šia nuomone atsisakoma išduoti asmenį, jai įsigaliojus baigiama ekstradicijos procedūra ir asmuo, kurį prašyta išduoti, paleidžiamas į laisvę[485].

Lietuvos ikiteisminio tyrimo institucijos nėra pateikę prejudicinio sprendimo prašymo Teisingumo Teismui. Autorė ištyrė, ar tokios institucijos galėtų būti pripažintos tinkamu subjektu pagal SESV 267 str.

Lietuvos Respublikos prokuratūra (toliau – Prokuratūra) – institucija, atliekanti ikiteisminį tyrimą bei ginanti asmens, visuomenės ir valstybės teises (per prokurorus).[486] Prokuratūra atlieka funkcijas, numatytas Konstitucijoje, LR Prokuratūros įstatyme bei kituose įstatymuose, savo veiklą vykdo įstatymų nustatytais pagrindais[487]. Konstitucijoje įtvirtinta, kad prokuroras, vykdydamas savo funkcijas, yra **nepriklausomas ir vadovaujasi įstatymu**[488]. **Nepriklausomumą** apibrėžia ir Prokuratūros įstatymas, kuriame įtvirtinti pagrindiniai institucijos veiklos, prokurorų skyrimo ir atleidimo, perkėlimo į kitas pareigas, struktūros formavimo ir atskaitomybės principai, socialinės garantijos ir kiti aspektai[489]. Šiame įstatyme tiesiogiai nurodoma, kad prokurorai yra nesusiję su jokiomis kitokiomis institucijomis jokiais funkciniais ar instituciniais ryšiais[490], jiems suteikiama įstatyminė

---

482 Byla C-60/02 *Criminal proceedings against X* [2004] ECR I-651.

483 *Ibid*., para 27. Klausimas šiuo atveju kilo daugelyje ikiteisminių tyrimų, kurie buvo atliekami prekės ženklų *Montres Rolex SA („Rolex"), Tommy Hilfiger Licensing Inc., La Chemise Lacoste SA, Guccio Gucci SpA and The GAP Inc.* savininkų prašymu, kai Austrijos *Kittsee* muitinė konfiskavo prekių siuntą su galimomis prekės ženklų klastotėmis.

484 Byla C-296/08 *PPU - Santesteban Goicoechea* [2008] ECR I-06307, paras 1-2: prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų [pamatinio] sprendimo 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, p. 1) 31 ir 32 straipsnių išaiškinimu. Šis prašymas buvo pateiktas *Chambre de l'instruction de la cour d'appel de Montpellier* (Montpeljė apeliacinio teismo Parengtinio tyrimo skyrius) nagrinėjant bylą, gavus 2008 m. birželio 2 d. Ispanijos valdžios institucijų pateiktą ekstradicijos prašymą.

485 *Byla C-296/08 PPU - Santesteban Goicoechea [2008] ECR I-06307.*, para 41.

486 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 31-953.

487 Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919.

488 *Ibid*.

489 *Ibid*.

490 *Ibid*.

neliečiamybė[491]. Prokuratūros įstatymas taip pat nustato aiškius **kvalifikacinius bei išsilavinimo kriterijus** Generalinio prokuroro bei jo pavaduotojų pareigas einantiems asmenims[492]. Institucijai pavestas ikiteisminio nagrinėjimo bei prevenciją vykdančios institucijos vaidmuo, jos veiksmai yra vienašališki, nors ir privalomai vykdytini, institucija neturi įgaliojimų ginčų sprendimui. Autorė pastebi, kad šiuo atveju labai tiksliai ir išsamiai sureglamentuotas skirtingų prokurorų lygių (nuo Generalinio prokuroro iki eilinio prokuroro) pareigybių aprašas, apimantis visas sritis – pradedant pareigūnų skyrimu, baigiant socialinėmis garantijomis ir tarnybiniais nusižengimais. Toks aiškus reguliavimas užtikrina tinkamą nepriklausomumo kriterijaus tenkinimą bei galėtų tapti pavyzdžiu ir kitoms nagrinėjamoms institucijoms. Vis dėlto kitus tris esminius kriterijus – jurisdikcijos ir sprendimų privalomumo bei ginčų nagrinėjimo tvarka, institucija vargu ar tenkina – jai apskritai nepriskirta ginčų nagrinėjimo funkcija, atvirkščiai – būtent palaikydama valstybinį kaltinimą bylose pati institucija yra viena iš ginčo šalių, taigi vien tai eliminuoja bet kokią galimybę jai tokius ginčus nagrinėti pačiai. Autorės manymu, dėl to Prokuratūra negalėtų būti pripažinta teismu pagal SESV 267 str.

Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT) yra įsteigta pagal Lietuvos Respublikos Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymą[493] ir Operatyvinės veiklos įstatymą[494]. Tarnyba savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija[495], Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Europos Sąjungos teisės aktais, kitais įstatymais[496] bei teisės aktais[497]. FNTT funkcijas realizuojantiems bei veiklą vykdantiems darbuotojams FNTT įstatymas nustato pakankamai griežtus apribojimus, kurių laikymasis užtikrina jų nešališkumą, taigi ir dalinį nepriklausomumo kriterijaus tenkinimą, tačiau darbuotojų skyrimo ir atleidimo tvarka bei teisinis statusas negali būti prilygintas teisėjo statusui[498], taip pat egzistuoja tiesioginis ryšys ir pavaldumas Vidaus reikalų ministerijai, kuriai pavaldus Tarnybos direktorius ir pavaduotojai (juos taip pat skiria Vidaus reikalų ministras). Autorė daro išvadą, kad nagrinėjamos institucijos struktūra, vadovybės skyrimo ir atskaitomybės tvarka bei darbuotojų teisinis statusas neužtikrina nepriklausomumo kriterijaus ir rodo vienareikšmišką priklausomybę nuo kitos institucijos. Institucija taip pat neatitinka sprendimų ir jurisdikcijos privalomumo kriterijų, kadangi ji nepriima jokių sprendimų, o tik renka informaciją, stebi, atlieka ikiteisminį tyrimą ir prevencines funkcijas – veikia kaip institucija, papildanti prokuratūros funkcijas[499]. Institucijos kompetencijoms nepriskiriama savarankiška teisė nagrinėti ginčus ir/ar dėl jų priimti nepriklausomą ir privalomą vykdyti sprendimą. Jos tikslai – nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų tyrimas ir atskleidimas, nusikalstamumo prevencija[500]. Teisės aktuose nenurodyta specialių reikalavimų FNTT darbuotojams ar vadovybei.

---

491 Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919. 12 str.

492 *Ibid*., 20 str.

493 Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 33-1250.

494 Operatyvinės veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 65-2633.

495 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 31-953.

496 Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 33-1250.

497 Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, 2 p. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 38-1395.

498 Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymas, 9 str. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 33-1250.

499 *Ibid*., II ir III skyriai.

500 Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, 4 p. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 38-1395.

FNTT nėra teisminės sistemos, nagrinėjančios ginčus, dalis, ji apskritai nesprendžia jokių ginčų, todėl ginčų institucijoje nagrinėjimo rungtyniškumo principu, institucijos jurisdikcijos ir sprendimų privalomumo bei teisingumo vykdymo kriterijų taikymas faktiškai neįmanomas. Tiesioginė institucinė ir funkcinė priklausomybė nuo Vidaus reikalų ministerijos rodo, kad nepriklausomumo kriterijus taip pat neužtikrinimas. Autorė daro išvadą, kad Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos ESTT nepripažintų „teismu" pagal SESV 267 straipsnį.

Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Muitinės departamentas) yra muitinės sistemos dalis, kurią sudaro muitinės departamentas, teritorinės muitinės, specialiosios muitinės įstaigos[501]. Tai nuolatinė institucija, reglamentuojama Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų[502], kuri savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija[503], Lietuvos Respublikos muitinės įstatymu[504], Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktais.

Muitinės departamentas yra atskaitingas LR finansų ministerijai, jai pavaldžios ir atskaitingos kitos teritorinės bei specialiosios muitinės įstaigos[505], jam vadovauja generalinis direktorius, kurio įsakymai ir nurodymai privalomi visiems muitinės pareigūnams[506]. Svarbiausius veiklos aspektus direktorius privalo derinti su finansų ministru. Muitinės darbuotojų (pareigūnų) priėmimo į pareigas tvarka reglamentuojama teisės aktais[507], jų nepriklausomumo nuostatos įtvirtintos Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statute[508] bei Lietuvos Respublikos muitinės pareigūnų etikos kodekse[509].

Išanalizavus Muitinės departamento veiklą reglamentuojančius dokumentus autorė nustatė, kad šiai institucijai nėra suteikti įgaliojimai spręsti tarp šalių iškilusius ginčus jokioje srityje. Nors tam tikriems muitinės pareigūnams Muitinės įstatymo nuostatomis[510] ir suteikiama teisė vykdyti operatyvinę veiklą ir ikiteisminį tyrimą, tačiau atlikdami šias veiklas įgalioti pareigūnai tik renka ir analizuoja informaciją, kuri vėliau gali būti pateikiama

---

501 Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 73-2517.

502 Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų, patvirtinti Lietuvos Respublikos finansų ministro1998 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. 171. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 64-1861.

503 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 31-953.

504 Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 73-2517

505 Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 73-2517,16 str. 1 d. ir Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų, patvirtinti Lietuvos Respublikos finansų ministro1998 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. 171. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 64-1861 5 str.

506 Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 73-2517, 16 str. 6 ir 7 d.

507 Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų, patvirtinti Lietuvos Respublikos finansų ministro1998 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. 171. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 64-1861. Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statutas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66-2130. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios,* 1999, Nr. 66-2130. (Nauja redakcija – *Valstybės žinios,* 2002, Nr. 45-1708).

508 Lietuvos Respublikos tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto patvirtinimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 94-2917

509 Lietuvos Respublikos muitinės pareigūnų elgesio kodeksas. *Valstybės žinios*, 2013, Nr. 29-1439

510 Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 73-2517

atitinkamoms teisėsaugos institucijoms. Muitinės departamento nuostatuose[511] numatyta teisė šiai įstaigai nagrinėti tam tikrus asmenų prašymus ir skundus dėl muitinės įstaigų ar pareigūnų veiksmų bei imtis priemonių nustatytiems trūkumams ir pažeidimams pašalinti ar kaltiems pareigūnams nubausti, tačiau ši funkcija negali būti prilyginta ginčo tarp šalių sprendimui, kadangi sprendimus tokiose situacijose Muitinės departamentas priima vienašališkai išnagrinėjęs pateiktą prašymą ir su juo susijusias aplinkybes, sprendimai taikomi ir vykdomi muitinės sistemos vidaus tvarkoje. Galimybė spręsti ginčus tarp trečiųjų šalių nenumatyta, atitinkamai nereglamentuojamas tokių galimų sprendimų vykdymo privalomumas, apskundimo tvarka ir nevykdymo pasekmės. Nenagrinėjanti ginčų institucija negali atitikti jurisdikcijos ir sprendimų privalomumo bei ginčų nagrinėjimo tvarkos kriterijų.

Muitinės departamento valdančiųjų organų narių kvalifikaciniai reikalavimai nereglamentuojami. Muitinės pareigūnų kvalifikaciniai reikalavimai nustatyti Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto[512] antrajame skirsnyje, tačiau išsilavinimo reikalavimai netaikomi.

Apibendrindama surinktą informaciją autorė daro išvadą, kad Muitinės departamentas iš dalies atitinka nepriklausomumo kriterijų: institucinis nepriklausomumas nėra absoliučiai užtikrintas, kadangi institucijai vadovaujantį direktorių skiria finansų ministras, kuriam direktorius ir pavaldus. Svarbiausios funkcijos, kuriomis direktoriui suteikiama teisė formuoti institucijos struktūrą ir valdymą taip pat neatribotos nuo finansų ministerijos įtakos. Be to, nepakankamai reglamentuotas valdančiųjų organų narių skyrimas, veikla, atleidimo sąlygos, kvalifikacija. Antra vertus – labai detaliai ir nuosekliai reglamentuojamas muitinės pareigūnų statusas, veiklos pagrindai, priėmimo, atleidimo, karjeros sąlygos ir finansinės bei socialinės garantijos, taigi jų atžvilgiu nepriklausomumas užtikrintas. Tačiau vertinant kompleksiškai, nepriklausomumo kriterijaus svarba antraeilė, kadangi nėra tenkinami reikalavimai, kuriais nustatomas institucijos vaidmuo teisiniame ginčų nagrinėjimo procese ir teisingumo vykdymo galimybė. Pačiai institucijai nesuteikti ginčų sprendimų įgaliojimai, todėl specialių įgaliojimų suteikimas institucijos valdantiesiems organams ar specialaus skyriaus, įgyvendinančio tokią funkciją formavimas nėra tikslingas. Autorės manymu, Muitinės departamentas neatitinka esminių teisingumo vykdymo ir ginčų sprendimo *inter partes* procedūros taikymo kriterijų, todėl negali būti pripažintas teismu pagal SESV 267 straipsnį.

3.1.4. Konstituciniai teismai

Konstitucinis teismas – išskirtinė institucija, daugelyje ES valstybių narių nepriskiriama teismų sistemai, dėl jos galimybės kreiptis į ESTT kyla nemažai diskusijų, todėl autorė konstitucinių teismų, kaip prejudicinio sprendimo procedūros subjektų, analizei disertacijoje skyrė daugiau dėmesio.

Konstitucinis teismas užtikrina Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir yra konstitucinio teisėtumo valstybėje garantas. Vienose valstybėse šių institucijų įgaliojimai platesni, kitose – siauresni, jie pasireiškia skirtingomis formomis, tačiau kiekvienoje demokratinėje visuomenėje konstitucinis teismas užima labai svarbią vietą valdžios institucijų sistemoje.

---

511 Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatų, patvirtinti Lietuvos Respublikos finansų ministro1998 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. 171. *Valstybės žinios*. 1998-07-17, Nr. 64-1861.

512 Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statutas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66-2130.

Skiriami du pagrindiniai konstitucinės priežiūros modeliai: amerikiečių modelis ir austriškas/Kelseno modelis. Austriškas modelis plačiai paplitęs Europoje, todėl gali būti vadinamas Europos modeliu[513]. Pagrindinis šių dviejų modelių skirtumas – difuzinis (išsklaidytas) arba koncentruotas teisės normų atitikties Konstitucijai kontrolės pobūdis. Amerikiečių modelio šalyse konstitucinę priežiūrą vykdo Aukščiausiasis Teismas arba Aukščiausiojo Teismo Konstitucinės kolegijos. Europos modelio valstybėse veikia įvairios konstitucijos peržiūros struktūros: Konstituciniai Teismai, Konstitucinės tarybos, specialūs Konstituciniai rūmai Aukščiausiame teisme arba kiti teismai. Bendras išskirtinis jų bruožas – visos šios institucijos vykdo teisės aktų konstitucingumo priežiūrą, kurios neturi teisės atlikti bendros kompetencijos teismai, todėl Konstituciniai teismai steigiami kaip atskiri teismai, nepriklausantys bendros kompetencijos teismų hierarchijai, jie turi teisės aktų konstitucingumo priežiūros monopolį[514].

Teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją, priklauso bendros kompetencijos teismų hierarchijai, tačiau sprendžia konstitucinius klausimus ir turi teisės aktų konstitucingumo priežiūros funkciją, ko neturi kiti teismai[515]. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurie bendros kompetencijos teismai gali reikšti nuomonę konstituciniais klausimais (ir naudojasi šia teise), tačiau vien dėl to nėra įvardijami kaip „teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją".[516]

Doktrinoje pasitaiko nuomonių, kad „nacionaliniams konstituciniams teismams esant konstitucijų ir konstitucinio identiteto sargais, jiems priskyrus pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo, gali kilti problema dėl paties funkcinio tokių teismų pagrindo paneigimo".[517] Norint to išvengti tiek ESTT, tiek nacionaliniai konstituciniai teismai turi rasti „pusiausvyrą tarp ES teisės ir nacionalinių konstitucinių aktų viršenybės principų, kaip dviejų viena kitai prieštaraujančių teisinių vertybių[518]". Tačiau teisinėje literatūroje vyrauja nuomonė, kad konstitucinių teismų rangas įpareigoja juos kreiptis prejudicinio sprendimo, kai nagrinėjamas klausimas, susijęs su ES teise ir jo išsprendimui būtinas Teisingumo Teismo išaiškini-

---

513 Šį terminą panaudojo prof. Louis Favoreu savo kalboje apie konstitucinės jurisdikcijos vystymąsi Tarptautinėje konferencijoje dėl Europos konstitucinės teisės, Ragensburge 1997 m.

514 Jarašiūnas, E. *Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003, p. 38-40; Louis, F. *Konstituciniai teismai*. Vilnius: Garnelis, 2001, p. 16; Žilys, J. *Konstitucinio Teismo doktrinos formavimasis ir įtvirtinimas Lietuvos teisinėje sistemoje*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė. Lietuvos teisės akademija. Vilnius, 2000, p. 161; Rainer, A. Constitutional courts of Central and Eastern European countries as a dynamic source of modern legal ideas. *The Tulane European and civil law forum*. Vol. 18. 2003, p. 104; Ribes, D. Èxiste-t-il un droit à la norme? Controlè de constitutionalitè et omission lègislativè. *Revue belge de droit constitutionnel*, 1999, p. 238-247.

515 Louis, F., *supra note* 514, p. 18; Jarašiūnas, E., *supra note* 514, p. 37; Hjalte, R. Confrontation or peaceful co-existence? On the Danish Supreme court's Maastricht ratification judgement. In: Liber amicorum in honour of lord Slynn of Hadley. Vol I. 2000, p. 381; Ole, D. *Danish preliminary references*. In: Liber amicorum in honour of lord Slynn of Hadley. Vol I. 2000, p. 368.

516 Claes, M. *The national Courts' mandate in the European Constitution*. Oxford and Portland, Oregon: Hart publishing, 2006, p. 215.

517 Wyrzykowski, M. *Konstitucinis Tribunolas ir Lenkijos narystė Europos Sąjungoje: Keletas problemų. Konstitucija, nacionalinė teisė ir Europos teisė*. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, Vilnius, 2004, p. 56.

518 Kūris E. The Constitutional Court of Lithuania and Lithuania's Membership in the European Union: International Conference "The Position of Constitutional Courts Following Integration into the European Union", Slovenia, 2004. Oficiali Slovėnijos Respublikos Konstitucinio Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.us-rs.si/media/zbornik.pdf/; prisijungta 2013-02-12.

mas arba ES teisės akto galiojimo patvirtinimas ar paneigimas[519]. Pavyzdžiui, *Badeck* byloje Teismas, net nenagrinėjęs ir nevertinęs institucijos statuso ir aplinkybių, kurioms esant buvo priimtas sprendimas kreiptis į ESTT, pripažino priimtinu iš Vokietijos FR Konstitucinio Teismo gautą kreipimąsi dėl prejudicinio sprendimo[520]. Šioje byloje Teisingumo Teismas pripažino, kad konstituciniai teismai neabejotinai atitinka visus kriterijus, kuriuos Teismas nustatė valstybės narės teisminei institucijai. Abejojama tik dėl vieno kriterijaus – procedūra konstituciniame teisme gali nebūti *inter partes*, t. y. gali nebūti paties ginčo. Tačiau Teisingumo Teismas yra nurodęs, kad šis reikalavimas nėra absoliutus ir būtinas visais atvejais[521].

Oficialioji doktrina aiškiai neatsako į klausimą, ar konstitucinis teismas yra teismas šio žodžio tikrąja prasme. Didžioji dalis mokslininkų mano, jog konstituciniai teismai yra teisminės institucijos, nežiūrint jų vietos konstitucinių normų sistemoje. Kitų nuomone, konstituciniai teismai labiau panašūs į atskirą valstybės valdžios atšaką. Visas šias nuomones tartum vienija Slovėnijos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjo prof. A. Mavčičiaus suformuluotas konstitucinių teismų apibrėžimas, teigiantis, kad konstitucinis teismas – tai specialus organas, konstitucingumo gynimo struktūra, turinti tam tikrą viršenybę kitų valdžios institucijų atžvilgiu. Ši institucija iš esmės yra teisminis institutas, priimantis sprendimus konstitucingumo klausimais, ji nėra bendrosios jurisdikcijos teismų sistemos dalis ir nepriklauso nuo kitų valstybės valdžios šakų[522].

Valstybėse, kurių teisinėse sistemose yra įtvirtinta centralizuota konstitucinių konfliktų sprendimo institucija, konstitucinių teismų vieta valstybės organų sistemoje skiriasi. Kai kur šie teismai tapo bendrosios teismų sistemos dalimi[523], tačiau daugelyje Europos valstybių: Italijoje, Austrijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Vengrijoje, Lietuvoje ir kt. konstituciniai teismai bendrai teismų sistemai nepriskiriami. Austrijos Respublikos Konstitucijoje Konstitucinio Teismo statusas nustatomas Konstitucijos skyriuje „Konstitucijos ir valdymo teisėtumo laikymosi garantijos“.[524] 1947 m. Italijos Respublikos Konstitucijoje Konstitucinis Teismas (*Corte Costituzionale*) apibrėžiamas kaip viena svarbiausių Konstitucijos apsaugos institucinių formų. Jo statusas reglamentuojamas specialiame Konstitucijos skyriuje „Konstitucinės garantijos“.[525]

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir nacionalinių konstitucinių teismų santykiai yra sudėtingi, kartais net sudarantys konfliktines situacijas. Pirma galima ginčo sritis – tai nacionalinės Konstitucijos viršenybė prieš Europos Sąjungos teisės viršenybę. Antra – ESTT tiria kokių teisių ir bendrųjų teisės principų nesilaikė ES institucijos ir valstybės narės, veikdamos ES teisės erdvėje, o tai – viena pagrindinių konstitucinės kontrolės pareigų. Netgi

---

519 Iglesias, R. C. G. *National Constitutional Courts and European Community Law – Constitutional Justice and the Rule of Law*. The Constitutional Court of the Republic of Lithuania. Vilnius, 2003, p. 57.

520 Byla C-158/97 *Georg Badeck ir kt*. [2000] ECR I-1875.

521 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-04961, para 31.

522 Žilys J. *Konstitucinis teismas – teisinės ir istorinės prielaidos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2001, p. 129.

523 *Ibid*., p. 127.

524 *Konstituciji gosudarstv Evropejskovo Sojuza (Constitutions of countries of European Union)*. Moskva: Norma, 1997, p. 79-87.

525 Žilys J. Konstitucinis teismas valstybės valdžios organų sistemoje. *Jurisprudencija*. 2000, Nr. 17(9). P. 80.

Prancūzijos ir Belgijos konstituciniai teismai[526], kuriems Konstitucijose nebuvo pavesta arba pavesta ribota apimtimi saugoti pagrindines teises, išplėtė savo jurisdikcijas ir įtraukė pagrindinių teisių apsaugą[527]. ESTT pasielgė panašiai: kadangi Sutartyse nepakankamai aiškiai reglamentuotos pagrindinės laisvės, Teismas pats išvystė šių teisių jurisprudenciją. Trečia – Teismas nustato ES teisės ir nacionalinės teisės santykius, nors ši sritis, žvelgiant iš nacionalinės ir netgi tarptautinės teisės perspektyvos, visuomet buvo nacionalinės konstitucinės teisės dalimi. Autorės nuomone, ESTT prisiėmė teisę spręsti dėl ES teisės įtakos valstybių narių teisinei tvarkai. Taip elgdamasis jis veikia ne kaip tarptautinis, bet labiau kaip konstitucinis teismas, todėl galima teigti, kad ESTT daro įtaką svarbiausiems nacionaliniams konstituciniams klausimams.

Atkreiptinas dėmesys į dar vieną aspektą – Teismo prielaidą, kad ES teisė turi viršenybę nacionalinių Konstitucijų atžvilgiu. Šią nuostatą sudėtinga priimti konstituciniams teismams, kurių pareiga – užtikrinti Konstitucijos vientisumą. Tai taikliai apibendrino ESTT generalinis advokatas F. Jacobs: „suprantama, kad konstituciniai teismai, kurių pareiga – saugoti nacionalines Konstitucijas, nenoriai pripažins neribotą ES teisės viršenybę“[528]. Pavyzdžiui, Italijos *Corte Constituzionale*, atsižvelgdamas į savo išskirtinę padėtį ir vertindamas save kaip „teismų teisėjus“, visuomet tvirtina, kad jų institucija nėra viena iš teismų, išvardintų SESV 267 str., todėl jiems negalioja įpareigojimas kreiptis į ESTT kaip galutinės instancijos teismui. Šis teismas lieka tiesioginiu ES teisės aiškintoju, taip paneigdamas ESTT, kaip vienintelio ES teisės aiškintojo, vaidmenį.

Autorės nuomone, kilus abejonių dėl ES teisės aiškinimo, konstitucinis teismas turi kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo, nes nors konstitucinis teismas prižiūri nacionalinių teisės aktų atitikimą ES teisei, tik Teisingumo Teismas užtikrina vieningą ES teisės taikymą. Dėl tokios situacijos konstitucinis teismas tampa tiesiog tarpininku, nacionalinėje teisėje aiškinančiu Teisingumo teismo sprendimus.

Kitos pozicijos laikomasi Vokietijos Federacinėje Respublikoje, kur Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas (*Bundesverfassungsgericht*) yra sudėtinė bendrosios teismų sistemos dalis. 1949 m. Vokietijos Pagrindiniame Įstatyme (*Grundgesetz*) buvo nustatyta, jog teisminė valdžia pavedama: Federaliniam Konstituciniam Teismui, federaliniams teismams, žemių teismams.[529] Vokietijos konstitucinėje doktrinoje pripažįstama, kad Vokietijos Konstitucinis Teismas yra teismas, priimantis privalomąją galią turinčius sprendimus dėl teisės normų galiojimo ir yra sudėtinė teisminės valdžios dalis.[530] Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas vadovaujasi tarpvyriausybiniu požiūriu dėl ES ir konstatuoja, kad dvi nepriklausomos teisinės sferos egzistuoja viena šalia kitos. Jis pažymi, kad ESTT sprendimai dėl Vokietijos Pagrindinio įstatymo atitikimo ES teisei neturi įpareigojančio pobūdžio, to-

[526] Prancūzijos Konstitucinė Taryba buvo įkurta, kad prižiūrėtų Parlamento teisės aktų leidybos ribas. Bet jau 1971 m. *Conseil constituttionnel* išplėtė *the bloc de constitutionnalite* įtraukiant pagrindines teises. Belgijos *Cour d'arbitrage* buvo įkurtas, kad saugotų tris Konstitucijoje numatytas pagrindines teises: teisę į lygybę, nediskriminavimą ir išsilavinimą. Netrukus šios teisės išsiplėtė iki visų Konstitucijoje numatytų pagrindinių teisių.

[527] John, R. Constitutional and international protection of human rights: competing or complementary systems? General report to the IXth Conference of European Constitutional courts. *Human rights law journal*, No. 1-2. 1994, p. 1-23.

[528] Geoffrey, J. F. The Community legal order – a constitutional order? A perspective from the European Court of Justice. Vers une nouvelle Constitution pour l'Union europeenne? *Serie de publications de l'Academie de droit europeen de Treves*. Vol. 21. 1997, p. 34.

[529] Užsienio šalių konstitucijos. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004, p. 77.

[530] Žilys J., *supra note* 522, p. 81.

dėl atitinkamai, Vokietijos Federacinis Konstitucinis Teismas negali spręsti dėl antrinės ES teisės atitikimo pirminei ES teisei. Sunkumų kyla, kai ES teisės aktai neatitinka Vokietijos Pagrindinio Įstatymo, arba kai ES institucijų struktūra, sprendimų priėmimo procedūros ar ES Konstitucija peržengia Pagrindinio Įstatymo rėmus[531]. Prieš Federaciniam Konstituciniam Teismui leidžiant peržiūrėti antrinį ES teisės aktą, turi būti gautas Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas, užtikrinantis pagrindinių teisių standartų atitikimą (lygybę) ES lygmenyje ir pagrindinių teisių standartą, garantuotą Pagrindiniu įstatymu.[532]

Autorės manymu, įdomu tai, kad pats Teismas savo jurisprudencijoje neretai prejudicinių sprendimų priėmimo procesą vadina „teisiniu bendradarbiavimu", kuriuo kuriama ir taikoma vienoda ES teisė[533]. Viena pagrindinių ESTT ir nacionalinių konstitucinių teismų jurisdikcijos sąlyčio taškų problemų – kaip nacionaliniai konstituciniai teismai supranta SESV 267 str. minimus „galutinės instancijos teismus". Pavyzdžiui Austrijos, Portugalijos ir Belgijos konstituciniai teismai pripažįsta savo pareigą kreiptis į ESTT prašant prejudicinio sprendimo[534], tačiau Vokietijos, Italijos ir Ispanijos konstituciniai teismai laikosi nuomonės, kad ES teisė ir nacionalinė teisė – dvi skirtingos teisės sistemos (dualizmas). Darytina išvada, kad Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas ir Italijos Konstitucinis Teismas pripažino savo galimybę[535], bet ne pareigą kreiptis į ESTT pagal SESV 267 str. Tuo tarpu Ispanijos Konstitucinis Tribunolas (*Tribunal Constitucional*) ilgai manė, kad ES teisės klausimai nepriklauso konstitucinei jurisprudencijai, todėl šiuos klausimus turi spręsti kiti nacionaliniai teismai ir ESTT. 2013 m. Ispanijos Konstitucinis Tribunolas pagaliau pareiškė nuomonę dėl savo galimybės kreiptis į ESTT. Teisingumo Teismas *Stefano Melloni prieš Ministerio Fiscal* byloje atsakė į Ispanijos Konstitucinio Tribunolo prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl Pagrindų sprendimo dėl Europos arešto orderio vykdymo aiškinimo[536]. ESTT nurodė, kad valstybei narei neleidžiama nustatyti asmens, nuteisto *in absentia* (lot. „už akių"), perdavimo

---

531 Umbach, D. C. *The relationship between the German Federal Costitutional court and the ECJ: cooperation or confrontation?: 3 main problems and three again judgements to be disentangled. The Spanish Constitution in the European contitutional context*. 2003, p. 451.

532 *Ibid*, p. 462.

533 Lapinskas K. *Europos tarptautinių teismų ir nacionalinių konstitucinių teismų jurisdikcijos ir jurisprudencijos sąlyčio problemos*. Konstitucija, nacionalinė teisė ir Europos teisė [konferencijos medžiaga], Vilnius, 2004, p. 88.

534 Normantas A. *Europos Teisingumo Teismo ir konstitucinių teismų kompetencijos santykis*. Konstitucinių teismų vaidmuo Europos Sąjungos narystės kontekste [konferencijos medžiaga], Vilnius, 2004, p. 55- 56.

535 2008 m. vasario 13 d. Nutartimi Nr. 103/2008, kurią Teisingumo Teismas gavo 2008 m. balandžio 21 d., Italijos Konstitucinis teismas pirmą kartą nusprendė sustabdyti bylos dėl atititikties Konstitucijai nagrinėjamą ir pateikti Teisingumo Teismui prejudicinius klausimus. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą rodo posūkį Italijos Konstitucinio teismo praktikoje. Iki šiol jis neigė, kad yra teismas EB 234 straipsnio (dabar – SESV 267 str.) prasme, dabar įsiliejo į nacionalinių konstitucinių teismų, aktyviai bendradarbiaujančių su Teisingumo Teismu, ratą (Byla C-169/08 Presidente del Consiglio dei Ministri prieš Regione Sardegna [2008] ECR I-10821).

536 Byla C-399/11 *Melloni* [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje), para 1-2:. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos, iš dalies pakeisto 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR, 4a str. 1 d. išaiškinimu ir, jei reikia, galiojimu. Teisingumo Teismo taip pat prašoma prireikus išnagrinėti klausimą, ar, remdamasi Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 53 str., valstybė narė gali atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, nurodžiusi, kad pažeidžiamos atitinkamo asmens pagrindinės teisės, kurias užtikrina nacionalinė konstitucija. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp S. Melloni ir *Ministerio*

sąlygos, pagal kurią jam turėtų būti sudaryta galimybė apskųsti nuosprendį išduodančiojoje valstybėje narėje, taip siekiant išvengti jos konstitucijoje užtikrintų teisės į teisingą bylos nagrinėjimą ir teisės į gynybą pažeidimo[537]. Tokiu būdu Teismas dar kartą pasinaudojo galimybe pabrėžti: pagal ES teisės viršenybės principą, kuris yra esminis Sąjungos teisinės sistemos požymis, tai, kad valstybė narė remiasi nacionalinės teisės nuostatomis (net jeigu jos konstitucinės) negali paveikti Sąjungos teisės veikimo šios valstybės teritorijoje[538].

Prancūzijos Konstitucinė Taryba gana ilgai atidėliojo prejudicinio sprendimo prašymo galimybę – pirmasis toks prašymas buvo pateiktas tik 2013 m. byloje *Jeremy F. prieš Premier minister*[539]. Šis sprendimas pasižymi išskirtiniu istoriniu aspektu dėl keleto priežasčių. Pirma, jis įrodo, kad įmanoma suderinti ES ir Prancūzijos Konstitucinės tarybos teisėjų dialogo poreikį, atsižvelgiant į trumpus procedūrinius terminus, su kuriais susiduria Prancūzijos Konstitucinė taryba[540]. Antra, ESTT sprendimas pabrėžė augančią pagrindinių teisių, kaip Europos teisės aktų suderinimo priemonės, reikšmę, neatsižvelgiant į valstybėms narėms suteiktą diskreciją įgyvendinti tokius teisės aktus šalies viduje. Galiausia ir svarbiausia – Teismo sprendimas suteikė aiškų ES teisės viršenybės nacionalinės teisės atžvilgiu patvirtinimą. Įsitraukdama į tiesioginį dialogą su ESTT, Prancūzijos Konstitucinė taryba pasekė kitų Europos konstitucinių teismų, kurie dažnai kreipiasi į Teisingumo Teismą prašydami priimti prejudicinius sprendimus, pavyzdžiu.

Atrodytų, konstituciniai teismai atitinka Teisingumo Teismo kriterijus, keliamus teismui pagal SESV 267 str.: jų įgaliojimai reglamentuojami aukščiausios teisinės galios akte – Konstitucijoje, veikla savarankiška ir nepriklausoma, teisminė valdžia vykdoma pagal Konstituciją ir įstatymus. Tačiau net jei šios institucijos turi požymių, leidžiančių juos priskirti prie nacionalinių teismų pagal ES teisę, negalima ignoruoti esminio dalyko, kuris atskleidžia skirtingą konstitucinių teismų ir bendrosios (specialiosios) kompetencijos teismų prigimtį. Bendrosios (specialiosios) kompetencijos teisme nagrinėjamos bylos esmė yra ginčas dėl individualios teisės pažeidimo taikant teisės normą, tuo tarpu konstituciniame teisme – dėl teisės normos konstitucingumo. Konstitucinės nuostatos ir teisinės normos, reguliuojančios konstitucinių teismų sudarymą ir veikimą, labai dažnai priskiria jiems ilgą

Fiscal dėl Europos arešto orderio, išduoto Italijos valdžios institucijų siekiant įvykdyti *in absentia* priimtą teismo sprendimą dėl laisvės atėmimo bausmės.

537 *Ibid*., para 64.

538 *Ibid*., para 59; Byla C409/06 *Winner Wetten* [2010] ECR I8015, para 61.

539 Byla C-168/13 *PPU – F* [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje), para 1-2: Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos, iš dalies pakeisto 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR, 27 str. 4 d. ir 28 str. 3 d. c punkto išaiškinimu. Prašymas pateiktas nagrinėjant *Cour de cassation* (Prancūzijos Kasacinis teismas) prioritetinį konstitucingumo klausimą, kilusį J. F. pateikus kasacinį skundą dėl 2013 m. sausio 15 d. *Chambre de l'instruction de la cour d'appel de Bordeaux* (Prancūzijos Bordo apeliacinio teismo tyrimo kolegija) sprendimo patenkinti Jungtinės Karalystės teisminių institucijų prašymą išplėsti sprendimo dėl perdavimo poveikį kitai nusikalstamai veikai nei ta, kuria buvo grindžiamas pirminis *Crown court at Maidstone* (Jungtinė Karalystė) dėl tokio asmens išduotas Europos arešto orderis, įvykdytai iki perdavimo.

540 Prancūzijos Konstitucinė Taryba turi per tris mėnesius paskelbti savo sprendimą, o prejudicinio sprendimo priėmimas ESTT gali užtrukti iki dviejų metų. Nagrinėjamo pagal sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, numatytą ESTT statuto 23a str. ir šio teismo Procedūros reglamento 107 str. įvedimas, akivaizdžiai turėjo didelę įtaką Prancūzijos Konstitucinei tarybai apsispręsti kreiptis į ESTT.

funkcijų sąrašą. Kai kuriose šalyse Konstituciniai teismai atlieka ne tik įstatymų konstitucingumo priežiūrą, bet ir kitas funkcijas[541].

Konstitucinių teismų vaidmuo bendroje Europos teisinėje sistemoje stiprėja, todėl labai svarbu, kad jie galėtų kreiptis prejudicinio sprendimo. Tačiau tik ESTT sprendžia, ar besikreipianti institucija konkrečiu atveju yra SESV 267 str. reguliavimo subjektas.

Autorė atkreipia dėmesį į svarbų aspektą, kuris trukdo konstituciniams teismams kreiptis į ESTT – tai prašymų nagrinėjimo trukmė. Nacionaliniai konstituciniai teismai turi griežtas laiko ribas kai kuriose bylose, o ESTT atsakymas pagal SESV 267 straipsnį užtrunka iki kelerių metų. Patobulinus vidaus darbo metodus ir dėl ES plėtros padaugėjus teisėjų, Teismui 2004 m. pavyko sutrumpinti vidutinę nagrinėjimo trukmę, nuo tada bylų nagrinėjimo terminas trumpėja: 2005 m. prejudicinės bylos buvo vidutiniškai nagrinėjamos 20,4 mėnesio, 2009 m. – 17 mėn., 2012 m. – 15,6 mėn. ir 2013 m. vėl truputį pailgėjo – 16,3 mėn.[542] Nors toks laikotarpis vis tik yra pernelyg ilgas, tam tikrų bylų procedūros gali būti pagreitintos. Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 105 straipsnį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašymu arba išimties tvarka savo iniciatyva Teismo pirmininkas, išklausęs teisėją pranešėją ir generalinį advokatą, gali nuspręsti nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pagal pagreitintą procedūrą, nukrypstant nuo šio reglamento nuostatų, jeigu dėl bylos pobūdžio reikia, kad ji būtų greitai išnagrinėta.[543] Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūros 2008 m. truko 2,1 mėn., 2009 m. – 2,5 mėn., 2010 m. – 2,1 mėn., o 2011 m. – 2,5 mėn. 2013 m. – 2,2 mėn.[544]

Autorės nuomone, vertinant konstitucinių teismų atitikimą teismo pagal SESV 267 str. reikalavimams, pirmiausia reikėtų atskirti specialius konstitucinius teismus, tokius kaip: Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas, Vokietijos *Bundesverfassungsgericht*, Italijos *Corte constituzionale*, Prancūzijos *Conseil constitutionnel*, Ispanijos *Tribunal constitucional*, Portugalijos *Tribunal constitucional*, Belgijos *Cour d'arbitrage* arba *Arbitragehof*, Austrijos *Verfassungsgerichtshof*, Liuksemburgo *Cour constitutionnelle* nuo Aukščiausiųjų teismų, turinčių konstitucinę jurisdikciją: tai Airijos Aukščiausiasis Teismas, Danijos *Hojesteret* ar Estijos *Riigikohus*. Jei atskiri konstituciniai teismai kelia daugiau klausimų (nors ESTT savo sprendimuose niekada nėra pasisakęs, ar juos traktuoja kaip teismą SESV 267 str. prasme), tai autorės manymu, nėra jokios priežasties, kodėl Aukščiausieji teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją negalėtų būti pripažinti teismu pagal SESV 267 str. Teisminėje hierarchijoje jie yra galutinės instancijos teismai ir visada nagrinėja konkrečias bylas. Tiek *Hojesteret*[545], tiek Airijos *Aukščiausiasis Teismas*, tiek Estijos *Riigikohus*jau yra ne kartą kreipęsi į ESTT[546].

---

541 Brunner, G. *Development of a constitutional judiciary in Eastern Europe*. 18 review of Central and East European law. 1992 Kluwer academic publishers. The Netherlands, p. 548.

542 Oficiali Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriSerpriešdo?uri=OJ:C:2009:297:0001:0006:LT:PDF/; prisijungta 2013-12-05.

543 2012 m. rugsėjo 25 d. Teisingumo Teismo procedūros reglamentas (OL L 265, 2012 9 29), iš dalies pakeistas 2013 m. birželio 18 d. (OL L 173, 2013 6 26, p. 65).

544 Oficiali Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriSerpriešdo?uri=OJ:C:2009:297:0001:0006:LT:PDF/; prisijungta 2013-12-05.

545 Due, O. *Danish preliminary references*. In: Liber amicorum in honour of lord Slynn of Hadley. Vol I. 2000, p. 363;

546 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svetainė internete [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/; prisijungta 2014-02-05. Danijos *Hojesteret*iki 2013 m.

Pirmą kartą, kai į ESTT kreipėsi konstitucinis teismas, priimtinumo ir jurisdikcijos klausimas nebuvo sprendžiamas[547]. 1998 m. nagrinėtoje byloje Teismas pripažino Belgijos arbitražo kreipimąsi priimtinu, pažymėdamas, kad nors ir nematyti iš šios institucijos pavadinimo, tai yra konstitucinis teismas.[548] Byloje *Badeck* Teismas nenagrinėdamas besikreipiančio Vokietijos Federacinės Respublikos Hessen žemės (*Land des Hessen Staatsgerichtshof*) Konstitucinio Teismo statuso bei aplinkybių, kuriomis priimtas sprendimas kreiptis į ESTT, pateiktą kreipimąsi pripažino priimtinu.[549] Po kelerių metų Austrijos *Verfassungsgerichtshof* pateikus paklausimą, Austrijos Vyriausybė suabejojo paklausimo pagrįstumu dėl galių pasidalijimo tarp Austrijos teismų, tačiau ESTT Austrijos *Verfassungsgerichtshof* paklausimą priėmė[550].

Generalinė advokatė J. Kokott 2008 m. birželio 12 d. posėdyje pateiktoje išvadoje, nurodė, jog konstituciniai teismai neabejotinai turi teismui būdingų požymių ir atitinka „teismo" sąvoką EB 234 str. prasme (dabar – SESV 267 str.)[551]. Analizuodama, kokius „teismo" kriterijus konstitucinis teismas atitinka, J. Kokott išreiškė nuomonę, kad pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas priima teisminio pobūdžio sprendimą ir šiuo atžvilgiu nėra svarbu, ar konstitucinės priežiūros procedūra Seimo narių grupės prašymu turi *inter partes* pobūdį, ar ne. Lemiamą reikšmę, advokatės manymu turi tai, kad procesas nebūtų administracinio pobūdžio, kurio šalys yra privatus asmuo ir teismas, vykdantis administracinės institucijos funkcijas, taip pat, kad teismas neveiktų vien kaip konsultacinė institucija. Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas, kaip jis pats pažymėjo kreipdamasis į ESTT, konstitucinės priežiūros procedūroje turi teisę priimti *erga omnes* poveikio sprendimą, paskelbdamas nacionalinį įstatymą netaikytinu[552]. Generalinė advokatė taip pat pastebėjo, kad Austrijos *Verfassungsgerichtshof* ir Belgijos *Cour d'arbitrage* (šiuo metu – *Cour constitutionnelle)*, ne kartą teikė ESTT prašymus priimti prejudicinius sprendimus ir nebuvo jokių abejonių dėl jų, kaip „teismų", požymių[553]. Analogiška pozicija atsispindėjo ir prejudiciniame sprendime *Julius Sabatauskas and Others*. ESTT konstatavo, jog į jį kreipėsi Lietuvos Respublikos

---

pabaigos yra kreipęsis 33 kartus, Airijos *Aukščiausiasis Teismas* – 23 kartus, Estijos *Riigikohus* – 5 kartus.

547 Byla C-93/97 *Federation belge des Chambres Syndycales de Medecins ASBL* [1998] ECR I-4837. Klausimas iškilo siekiant panaikinti Flamandų Bendruomenės Dekretą (analogas įstatymui). Leistinumo klausimas Teismui nebuvo pateiktas, o pastarasis ir nesigilino į tai. Tiriamas klausimas buvo susijęs su 1993 m. balandžio 5d. Tarybos direktyvos 93/16/EEC 31 str. dėl laisvo daktarų judėjimo ir abipusio jų diplomų, pažymėjimų ir kitų kvalifikacijos įrodymų pripažinimo palengvinimo aiškinimu, OJ 1993 L 165/ 1.

548 Byla C-93/97 *Fédération belge des chambres syndicales de médecins/Gouvernement flamand e.a.* [1998] ECR I-4837).

549 Byla C-158/97 *Badeck e.a.* [2000] ECR I-1875.

550 Byla C-143/99 *Adria-Wien Pipeline GmbH vs. Finanzlandesdirection für Kärnten* [2001] ECR I-8365, paras 14-20.

551 Generalinės advokatės J. Kokott nuomonė byloje C239/07 *Julius Sabatauskas ir kt*. [2008] ECR I-00000.

552 *Ibid*., paras 17-18.

553 Generalinė advokatė nurodo sprendimus bylose: sujungtos bylos C-465/00, C-138/01 ir C-139/01 Österreichischer Rundfunkand ir kt. [2003] ECR I-4989 ir byla C-212/06 *Gouvernement de la Communauté française ir Gouvernement wallon* [2008]. Generalinės advokatės J. Kokott nuomonė Byloje C239/07 *Julius Sabatauskas ir kt.* [2008] ECR I-00000, para 16.

Konstitucinis teismas ir tai, kad jo sprendimai yra privalomi[554]. Teismas preziumavo, jog Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas yra teismas SESV 267 str. prasme.

Pasak V. Skouris, „kiekvienos valstybės narės konstitucinis teismas, iškilus ES teisės aiškinimo ar galiojimo klausimui, privalo kreiptis į Teisingumo Teismą, nes jis atitinka EB Sutarties 234 straipsnio 3 dalyje (dabar – SESV 267 str. 3 d.) nustatytas sąlygas – sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiamas[555]". Tam pritaria ir E. Kūris, teikdamas, kad Konstitucinis teismas, susidūręs su ginčytinu klausimu, susijusiu su įstatymų ar poįstatyminių teisės aktų, pagrįstų ES direktyvomis, konstitucingumu, turėtų kreiptis prejudicinio sprendimo į Teismą[556]. Svarbiausia tai, kad Teisingumo Teismas ir nacionaliniai teismai Europos Sąjungos teisę bei nacionalines konstitucijas aiškintų gerbdami vieni kitų jurisdikciją. 2005 m. Blede (Slovėnija) vykusiame Europos konstitucinių teismų pasitarime (jame dalyvavo ir Europos supranacionalinių teismų vadovai) buvo priimta deklaracija dėl abipusio draugiškumo principo, pagal kurį supranacionaliniai teismai atsižvelgia į nacionalinę konstitucinę tvarką, o nacionaliniai teismai savo teisę aiškina taip, kad nebūtų pakenkta supranacionalinei teisei[557].

Autorės manymu, ESTT nemato kliūčių valstybių narių konstituciniams teismams kreiptis dėl ES teisės išaiškinimo ar galiojimo. Tačiau egzistuoja kita pusė – patys konstituciniai valstybių narių teismai retai kreipiasi prejudicinio sprendimo. Nuo 1952 m. iki 2013 m. pabaigos tik kelių valstybių konstituciniai teismai pateikė prejudicinio sprendimo prašymus[558]: Belgijos *Cour constitutionnelle* – 28 prašymai[559]; Italijos *Corte Costituzionale* – 2 prašymai[560]; Ispanijos *Tribunal Constitucional* – 1 prašymas[561]; Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas – 1 prašymas[562]; Austrijos *Verfassungsgerichtshof* – 5 prašymai[563]; Prancūzijos *Conseil*

---

554 Byla C-239/07 *Julius Sabatauskas ir kt.* [2008] ECR I-00000, para 15.

555 Skouris, V. The Position of the European Court of Justice in the EU Legal Order and its Relationship with National Constitutional Courts: International conference „The Position of Constitutional Courts Following Integration into the European Union" Slovenia, 2004. Oficiali Slovėnijos Respublikos Konstitucinio Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.us-rs.si/media/zbornik.pdf/; prisijungta 2013-02-12.

556 Kūris E., *supra note* 518.

557 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininko Egidijaus Kūrio interviu Prancūzijos Konstitucinės Tarybos žurnalui „Les Cahiers du Conseil Constitutionnel" („Konstitucinės Tarybos sąsiuviniai") 2007 m. Nr. 23 http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20071227a.html/.

558 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo veiklos ataskaita. Oficiali ES Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11035/rapports-annuels/; prisijungta 2014- 01-18.

559 Pvz.: Byla C-195/12 *IBV & Cie* [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje); byla C-542/13 2013 m. spalio 17 d. *Courconstitutionnelle* (Belgija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą byloje *Mohamed M'Bodj prieš Conseil des ministres* (dar neišnagrinėta byla); byla C-57/12 *Femarbel* [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje); sujungtos bylos C-197/11 ir C-203/11 *Libert ir kt.* (dar nepaskelbta Rinkinyje); byla C-306/09 *B.* [2010] ECR I-10341 ir kt.

560 Byla C-169/08 *Presidente del Consiglio dei Ministri* [2009] ECR I-10821; byla C-418/13 *Napolitano ir kt.* (dar neišnagrinėta).

561 Byla C-399/11 *Melloni* [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje).

562 Byla C-239/07 *Sabatauskas ir kt.* [2008] ECR I-07523.

563 Byla C-143/99 *Adria-Wien Pipeline GbmH vs. Finanzlandesdirektion für Kärnten* [2001] ECR I-8365; sujungtos bylos C-465/00, C-138/01 ir C-139/01: *Rechnungshof (C-465/00) v Österreichischer Rundfunk and Others and between Christa Neukomm (C-138/01), Joseph Lauermann (C-139/01) and Österreichischer Rundfunk* [2003] ECR I-04989, byla C-465/00 Österreichischer Rundfunk ir kt.

constitutionnel- 1 prašymas[564]. Kai kuriose valstybėse konstitucinės kontrolės funkcijas vykdo Aukščiausieji teismai, kurie taip pat teikia prejudicinio sprendimo prašymus: Airijos Aukščiausiasis Teismas 23 kartus kreipėsi į ESTT, Suomijos Aukščiausiasis Teismas kreipėsi 13 kartų, 17 prejudicinio sprendimo prašymų pateikė Švedijos Aukščiausiasis Teismas[565].

Išanalizavus Teisingumo Teismo jurisprudenciją autorė daro išvadą, kad valstybėse narėse nėra vieningo požiūrio, ar konstitucinis teismas yra SESV 267 str. reguliavimo subjektas ir ar jis privalo kreiptis prejudicinio sprendimo, susidūręs su ES teisės aiškinimo ir taikymo klausimais. Konstituciniai teismai yra įsteigti laikantis teisės, veikia nuolat, turi privalomą jurisdikciją, yra nepriklausomi ir taiko teisės aktus. Tai, kad jų kompetencija apsiriboja nacionalinių teisės aktų konstitucingumo kontrole, nereiškia, kad jų veikloje negali iškilti ES teisės aiškinimo ar galiojimo klausimų. Savo straipsnyje disertacijos autorė jau yra siūliusi konstitucinių teismų atitikimo teismo pagal SESV 267 str. sampratai, klausimą nagrinėti atsižvelgiant į pačių konstitucinių teismų bruožus: „Konstitucinėje teisėje egzistuoja dviejų rūšių konstituciniai teismai: tai konstituciniai teismai ar tribunolai siaurąja prasme (t. y. specialieji teismai, tokie kaip Italijos *Corte constituzionale*, Prancūzijos *Conseil constitutionnel,* LR Konstitucinis teismas ir kt.) ir teismai, turintys konstitucinę jurisdikciją (Airijos Aukščiausiasis Teismas, Danijos *Hojesteret* ir kt.). Pastaruosius, pagal jų požymius ir funkcijas, siūloma priskirti nacionaliniams teismams SESV 267 str. prasme ir taikyti šio straipsnio nuostatas. Specializuotų konstitucinių teismų padėtis šio straipsnio atžvilgiu kelia abejonių, ESTT savo nuomonės šiuo klausimu nepareiškė"[566]. Teisingumo Teismas nėra priėmęs įpareigojančių sprendimų, kurie suvienodintų konstitucinių teismų praktiką šioje srityje, tačiau ESTT praktika rodo, kad Teismas konstitucinių teismų statuso atžvilgiu taiko prezumpciją, ir statuso klausimą detaliau nagrinėja tik kilus abejonių.

Kaip pažymėta anksčiau, Teisingumo Teismas jau yra priėmęs Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo prašymą[567], todėl nėra tikslo nagrinėti, ar Lietuvos Konstitucinis teismas yra tinkamas prejudicinio sprendimo procedūros subjektas, tačiau autorei atrodo svarbu aptarti Konstitucinio Teismo vietą Lietuvos teisminės valdžios sistemoje ir jo santykį su ESTT.

1993 m. įsteigtas Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas sudarytas pagal austriškąjį (arba Europos) konstitucinės kontrolės modelį, bet atskiri teismo proceso, teisėjų skyrimo, teismo santykių su kitomis teisminės valdžios institucijomis elementai buvo formuojami remiantis kitų Europos valstybių (Italijos, Lenkijos, Vokietijos) patirtimi. Konstitucinio Teismo įstatymo 1 str. įtvirtinta nuostata, jog Konstitucinis Teismas yra savarankiškas ir nepriklausomas teismas, kuris teisminę valdžią įgyvendina Konstitucijos ir įstatymų nustatyta tvarka[568]. Šia norma įstatymų leidėjas išreiškė nedviprasmišką poziciją – Konstitucinis Teismas laikomas teisminės valdžios dalimi[569].

[2003] ECR I-04989, sujungtos bylos C-293/12, C-594/12 *Digital Rights Ireland ir Seitlinger ir kt.* [2014] (dar nepaskelbta Rinkinyje).

564 Byla C-168/13 *PPU – F* [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje).

565 Oficiali Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriSerpriešdo?uri=OJ:C:2009:297:0001:0006:LT:PDF/; prisijungta 2013-12-05.

566 Kybartienė E. Konstituciniai teismai Europos Sąjungos teinėje erdvėje. *Jurisprudencija*. Mokslo darbai. 2007 Nr. 7(97), p. 58.

567 Byla C-239/07 *Julius Sabatauskas ir kt.* [2008] ECR I-00000,

568 Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo įstatymas. *Valstybės žinios.* 1993, Nr. 6-120.

569 Žilys J., *supra note* 522, p. 135

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą, nustatyta tvarka spręsdamas, ar įstatymai ir kiti Seimo priimti aktai neprieštarauja Konstitucijai, ar Lietuvos Respublikos Prezidento bei Vyriausybės aktai neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams. Konstitucijos ir specialaus įstatymo nustatytais atvejais Konstitucinis Teismas teikia Seimui ir Respublikos Prezidentui išvadas[570]. Konstitucinio Teismo išskirtinumas dažnai tampa pagrindu abejonėms, svarstymams dėl jo vietos valstybės valdžios institucijų sistemoje. 2006 m. LR Seimo narių grupė kreipėsi į patį Konstitucinį Teismą, prašydama ištirti, ar Konstitucinio Teismo įstatymas atitinka Konstituciją. Pagrindinis teiginys, kurį norėta įrodyti – „Konstitucinis Teismas nėra teismas ir nevykdo valstybės valdžios[571]". Konstitucinio Teismo šioje byloje priimtame nutarime konstatuota, kad pagal Konstituciją teismai, vykdantys teisminę valdžią Lietuvoje, yra priskirtini ne vienai, bet dviem arba daugiau teismų sistemų. Šiuo metu pagal Konstituciją Lietuvoje yra trys teismų sistemos: 1) Konstitucinis Teismas, vykdantis konstitucinę teisminę kontrolę; 2) bendrosios kompetencijos teismų sistema; 3) pagal Konstitucijos 111 str. 2 d. administracinių, darbo, šeimos ir kitų kategorijų byloms nagrinėti gali būti įsteigti specializuoti teismai. Šiuo metu yra įsteigta ir veikia tokių specializuotų teismų sistema – administraciniai teismai. Nutarime pažymėta, kad pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas – konstitucinės justicijos institucija, vykdanti konstitucinę teisminę kontrolę. Pagal savo kompetenciją spręsdamas dėl žemesnės galios teisės aktų atitikimo aukštesnės galios teisės aktams ir vykdydamas kitus savo konstitucinius įgaliojimus, Konstitucinis Teismas – savarankiškas ir nepriklausomas teismas – įgyvendina konstitucinį teisingumą, garantuoja Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą. Nutarime taip pat pabrėžta, kad institucijos, kuriai pagal Konstituciją pavesta vykdyti konstitucinę teisminę kontrolę, pavadinimas – Konstitucinis Teismas – yra tiesiogiai įtvirtintas pačioje Konstitucijoje, todėl valstybės valdžios institucija, Konstitucijoje įvardinta kaip teismas, savo konstitucine prigimtimi negali būti ne teisminė institucija[572].

---

570 Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 6-120.

571 Ši situacija aptariama Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininko Egidijaus Kūrio interviu Prancūzijos Konstitucinės Tarybos žurnalui „Les Cahiers du Conseil Constitutionnel": „*Buvo nagrinėjama byla ir dėl Konstitucinio Teismo kaip teisminės institucijos statuso. Kas lėmė tokio prašymo atsiradimą nuo Konstitucinio Teismo įsteigimo praėjus daugiau kaip dešimtmečiui?* Toje byloje nutarimas buvo paskelbtas 2006 m. birželio 6 d. Šiandien galiu pasakyti, kad tas prašymas buvo, švelniai tariant, keistas: grupė Seimo narių Konstitucinio Teismo paprašė ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja Konstitucinio Teismo įstatymo nuostata, kad Konstitucinis Teismas yra teisminė institucija (ir atitinkamo straipsnio pavadinimas); kitaip tariant, Konstitucinis Teismas, jų nuomone, turėjo „prisipažinti" nesąs teismas ir pripažinti antikonstituciniu įstatyme pateiktą savo apibrėžimą. Ko buvo siekiama? Jeigu Konstitucinis Teismas nėra teismas, jis nevykdo valstybės valdžios, nes nėra paminėtas Konstitucijos 5 straipsnyje, pagal kurį valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas. Vadinasi, Konstitucinio Teismo doktrininiai teiginiai, galbūt net nutarimų rezoliucinės dalys, nėra privalomi. Aišku, tokia logika ydinga; suprantama, kad Konstitucinis Teismas yra teismas, beje, eksplicitiškai numatytas specialiame Konstitucijos skirsnyje. Be kitų sprendimą pagrindžiančių argumentų, Konstitucinis Teismas išdėstė ir tokį: tai, kad Konstitucinio Teismo prašoma pripažinti antikonstituciniu Seimo išleisto įstatymo nuostatą, reiškia, kad yra prašoma anuliuoti valstybės valdžios institucijos (nes Seimas neabejotinai yra valstybės valdžios institucija) aktą. Kaip Konstitucinis Teismas, jei jis nėra valstybės valdžios institucija, gali panaikinti valstybės valdžios institucijos aktą?! Nuo kada „ne valdžia" pakyla virš valdžios?! Taip pakertamas paties pareiškėjo kreipimosi *raison d'étre*".

572 *Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, 1993–2009*, sudarytojai Jarašiūnas, E.; Jankauskas, K.; Staugaitytė, V. Vilnius: Lietuvos Respublikos

Lietuvai tapus ES nare, 2004 m. liepos 13 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė konstitucinį įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“, kuriuo buvo patvirtinta Lietuvos narystė ES. LR Konstitucija buvo papildyta nauju konstituciniu aktu, kuris tapo Konstitucijos sudedamąja dalimi. I. Jarukaičio vertinimu, tai aktas, „kurį galima traktuoti kaip didžiausią Konstitucijos reviziją nuo jos priėmimo dienos“.[573] Akto 2 dalyje įtvirtinta: „Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus.“[574] Tai reiškia, kad šioje dalyje įtvirtinamos normos, nusakančios ES ir Lietuvos teisės sistemų sąveiką ir „įtvirtinta Europos teisės taikymo pirmenybė prieš nacionalinius teisės aktus, tačiau tai ne teisės aktų teisinės galios, bet teisės taikymo klausimas – kilusi kolizija negali būti laikoma kliūtimi taikyti Europos Sąjungos teisę.“[575]

Autorė pastebi, kad Lietuvos teisininkai, tokie kaip I. Jarukaitis, A. Abramavičius, nepripažįsta besąlyginės ES teisės viršenybės Konstitucijos atžvilgiu: „kai kas Lietuvoje yra linkęs suabsoliutinti minėtos nuostatos formuluotę „turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus“ ir teigia, esą ji apima Konstituciją ir reiškia, kad ES teisės normos turi viršenybę prieš Konstituciją. Tokia minėtos formuluotės traktuotė yra diskutuotina, kadangi vargu ar pačioje Konstitucijoje, kaip aukščiausią teisinę galią turinčiame teisės akte, gali būti nuostatų, paneigiančių Konstitucijos viršenybę prieš kitus teisės aktus“.[576] Tokią poziciją palaiko ir E. Kūris, kuris remiasi Konstitucinio Teismo išaiškinimu, kad Konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ turi būti aiškinamas sistemiškai, atsižvelgiant į Konstitucijos nuostatų tarpusavio sąsajas, primindamas LR Konstitucijos 7 str., kuris skelbia, kad „negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai.“[577] Darytina išvada – nėra pagrindo teigti, jog konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ sąvoka „kiti teisės aktai“ apima ir Lietuvos Respublikos Konstituciją.

Minėtų autorių pozicijas dėl ES teisės ir nacionalinės Konstitucijos sąveikos teisiškai patvirtina Konstitucinis Teismas, 2006 m. kovo 14 d. nutarime konstatavęs, kad „Konstitucijoje ne tik yra įtvirtintas principas, kad tais atvejais, kai nacionalinis teisės aktas nustato tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruoja su nustatytuoju tarptautinėje sutartyje, turi būti taikoma tarptautinė sutartis, bet ir – Europos Sąjungos teisės atžvilgiu – yra *expressis verbis* nustatyta kolizijos taisyklė, įtvirtinanti Europos Sąjungos teisės aktų taikymo pirmenybę tais atvejais, kai Europos Sąjungos teisės nuostatos, kylančios iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, konkuruoja su teisiniu reguliavimu, nustatytu Lietuvos nacionaliniuose teisės

---

Konstitucinis Teismas, 2010, p. 777 – 778.

573 Jarukaitis, I. *Europos Sąjungos teisės inkorporavimo ir taikymo Lietuvos Respublikoje konstituciniai pagrindai*. *Justitia*. 2006, 4 (62), p. 43.

574 Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 111-4123.

575 Jarašiūnas, E. *Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Europos integracija*. Konstitucija, nacionalinė teisė ir Europos teisė, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo aštuntosios konferencijos, vykusios 2003 m. birželio 24-27 d., medžiaga. Vilnius, 2004.

576 Abramavičius, A. Narystė Europos Sąjungoje ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įgaliojimai. *Konstitucinė jurisprudencij*a. 2006, 2, p. 313.

577 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

aktuose (nesvarbu, kokia jų teisinė galia), išskyrus pačią Konstituciją."[578] Taigi, Konstitucinis Teismas ES teisės viršenybės Konstitucijai netaiko ir atmeta besąlyginę ES teisės viršenybę Konstitucijos atžvilgiu. Pasak P. Ravluševičiaus, „Teismo teiginį – išskyrus pačią Konstituciją – galima įvardinti kaip konstitucinę išlygą."[579] Ši išlyga nustatyta Konstitucijos naudai.

Pirmasis ir kol kas vienintelis Lietuvos Konstitucinio Teismo prejudicinio sprendimo prašymas ESTT dėl ES institucijų teisės aktų aiškinimo, buvo pateiktas 2007 m. gegužės 8 d.[580] Kaip teigiama Konstitucinio Teismo pranešime spaudai: „tai pirmas atvejis, kai Lietuvos Konstitucinis Teismas kreipiasi į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą (dabar – ESTT) prašydamas išaiškinti Europos Sąjungos teisės aktą."[581] Taip teismas pirmąkart įgyvendino ES sutarties deklaruojamą ES ir nacionalinių teismų kompetencijos pasidalijimą, nepažeisdamas ESTT išimtinės kompetencijos ES antrinių teisės aktų (tarp jų ir direktyvų) kontrolės srityje. Sprendimas parodė Lietuvos nacionalinių teismų pagarbą ES teisei ir ESTT bei draugišką jų bendradarbiavimą, nes valstybių narių konstitucinių teismų praktikoje kreipimaisi į Teisingumo Teismą nėra dažni.

Autorės nuomone, kalbant apie LR Konstitucinio Teismo ir ESTT santykį, galima teigti, kad šių teismų sąveiką lemia kompetencijos pasidalijimo klausimas. Kaip teigia

---

578 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 „Dėl Statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo" patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo (1996 m. birželio 20 d. redakcija) nuostatoms, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 „Dėl Statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo" patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo nuostatoms". *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 30-1050.

579 Ravluševičius, P. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės santykis su Lietuvos teise. *Jurisprudencija*. 2007, 2 (92), p. 30.

580 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 8 d. sprendimas „Dėl kreipimosi į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą". *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 52-2025. LRKT 2007 m. gegužės 8 d. priėmė sprendimą „Dėl kreipimosi į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą", kuriuo nusprendė kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiuo klausimu: ar 2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 96/92/EB, 20 straipsnis turi būti aiškinamas kaip įpareigojantis valstybes nares nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį bet kuri trečioji šalis savo nuožiūra, jei tik yra elektros energijos sistemos „būtinų pajėgumų", turi teisę pasirinkti, prie kurios sistemos – elektros energijos perdavimo ar elektros energijos paskirstymo – ji nori prisijungti, o tokios sistemos operatorius turi pareigą suteikti prieigą prie tinklo. Elektros energetikos įstatymas (2004 m. liepos 1 d. redakcija) buvo priimtas įgyvendinant Direktyvą, kuri priimta Europos Bendrijos steigimo sutarties nustatyta tvarka. Pagal LR Konstitucijos sudedamąją dalį – Konstitucinį aktą „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje" ES teisės normos, kylančios iš ES grindžiančių sutarčių, kolizijos atveju turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus.

581 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 8 d. pranešimas žiniasklaidai. LR Konstitucinio Teismo oficiali svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.lrkt.lt/Pranesimai/txt_2007/L20070508b.htm/; prisijungta 2013-05-08.

A. Abramavičius, „negali ir neturi būti nei šių institucijų priešpriešinimo, nei tarpusavio kontrolės“[582], nes nacionalinis Konstitucinis Teismas ir ESTT turi savo kompetenciją, veikia savarankiškai, o jų priimami sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami. LR Konstitucinis teismas yra oficialus Konstitucijos aiškintojas, tuo tarpu pirminę ES teisę aiškina ESTT. Būtent tai ir lemia konstitucinės bei ES teisės sistemų santykį. P. Kūris laikosi nuomonės, kad „ne tik nacionaliniai konstituciniai (ir kiti) teismai savo teisę turi aiškinti taip, kad būtų maksimaliai konverguojama Europos Sąjungos teisės link, bet ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas Europos teisę – tiek pirminę, tiek antrinę – turi aiškinti neignoruodamas nacionalinės jurisprudencijos, ypač stengdamasis atsižvelgti į nacionalinę konstitucinę jurisprudenciją.“[583] A. Abramavičius pastebi, kad tokiu atveju „turėtų būti vadovaujamasi „draugiško aiškinimo“ principu, kuris reikštų, kad kiekvienas iš teismų, formuodamas doktriną, gerbtų ir kito teismo suformuluotas nuostatas.“[584] Kitaip sakant, Konstitucinis Teismas suvoktų europinį kontekstą, o Teisingumo Teismas – gerbtų nacionalines teisės sistemas, grindžiamas Konstitucija.[585]

3.1.5. Tarptautiniai teismai

Šiuo metu nėra nustatyta, ar tarptautiniai teismai gali kreiptis į ESTT pagal SESV 267 str. Pagal šio straipsnio nuostatas kreiptis gali tik „valstybės narės teismas“, o tarptautiniai teismai nėra valstybių narių teismų sistemos dalis, todėl jie turi būti laikomi negalinčiais kreiptis subjektais pagal Sutarties 267 str.[586] Šiame skyriuje autorė išnagrinės tarptautinių teismų bei teismų, turinčių jurisdikciją keliose valstybėse narėse, galimybę dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje. Šiuo metu itin aktualus klausimas – derinamas Europos Sąjungos prisijungimas prie EŽTK ir galimybė EŽTT tapti prejudicinio sprendimo procedūros subjektu. Dėl šios priežasties autorė išsamiau aptars EŽTT bruožus ir kaip turėtų vykti EŽTT bei Teisingumo Teismo bendradarbiavimas, jei EŽTT įgytų teisę teikti prejudicinio sprendimo prašymus.

Tarptautinių teismų ir teismų, turinčių jurisdikciją daugiau nei vienoje valstybėje narėje galimybės dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje skiriasi. Teismas, kuris yra kelių valstybių narių sudedamoji teismų sistemos dalis, gali teikti paklausimą ESTT, o tokiam teismui, taip pat kaip nacionaliniam teismui iš tų valstybių, kurioms taikoma kelių valstybių teismo jurisdikcija, Teismo sprendimai bus privalomi.[587] Tokią nuostatą iliustruoja sprendimas *Parfums Christian Dior* byloje[588], kurioje buvo suabejota, ar Beniliukso Teisingumo Teismas atitinka SESV 267 str. teismui keliamus reikalavimus. Teisingumo Teismas nuspren-

---

582 Abramavičius, A., *supra note* 576, p. 315.

583 Kūris, P., *supra note 10,* p. 36.

584 Abramavičius, A., *op. cit., p.* 315.

585 Jarašiūnas, E. *Teisė besikeičiančioje Europoje*. Mokslo straipsnių rinkinys, p. 635.

586 Hartley, T.C., *supra note 102, p.* 282.

587 Generalinio advokato Jacob nuomonė byloje C-337/95 *Parfums Christian Dior* [1997] ECR I-6013.

588 Byla C-337/95 *Parfums Christian Dior* [1997] ECR I-6013. *B*yloje trys Beniliukso valstybės priėmė „Vieningą Beniliukso prekių ženklų įstatymą“ arba „Beniliukso valstybių vienodų prekių ženklų įstatymą“ ir siekdamos užtikrinti vieningą šio įstatymo aiškinimą, įkūrė bendrą Beniliukso teismą. Pažymėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą *Parfums Christian Dior* byloje pateikė ne pats Beniliukso teismas, o Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas, klausdamas, ar Beniliukso teismas turi teisę ar pareigą pasinaudoti EB sutarties 234 straipsnyje (SESV 267 str.) įtvirtinta prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra.

dė, kad nėra jokios priežasties, kodėl teismas, kuris yra bendras kelioms valstybėms narėms, negalėtų kreiptis į ESTT taip, kaip kiekvienos iš šių valstybių narių, nacionalinis teismas. ESTT pripažino, kad Beniliukso teismo užduotis buvo užtikrinti vieningą Beniliukso valstybių teisės taikymą, ir kad šios bylos buvo sprendžiamos Beniliukso Teisingumo Teisme kaip nacionalinių teismų proceso dalis, kuri pateiktų galutinį bendrą Beniliukso teisės normų aiškinimą. Kitais žodžiais tariant, tai atitinka SESV 267 straipsnio tikslus[589]. Dar daugiau – ESTT nurodė, kad Beniliukso teismas turi pareigą kreiptis dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, nes yra galutinė instancija tam tikrų kategorijų byloms, o jo priimti sprendimai įgyja *res judicata* galią trijų valstybių narių teismams. Teisingumo Teismas ir vėliau laikėsi savo praktikos, priimdamas nagrinėti Beniliukso teismo pirmininko prejudicinio sprendimo prašymą[590].

2011 metais ESTT priėmė du svarbius sprendimus, susijusius su tarptautinių susitarimų pagrindu rengiamų steigti arba jau įsteigtų teismų teise naudotis prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra, įtvirtinta SESV 267 straipsnyje. 2011 m. kovo 8 d. pateiktoje Nuomonėje Nr. 1/09[591] Teismas pirmą kartą turėjo pasisakyti, ar Susitarimu sukuriama bendroji patentų ginčų nagrinėjimo sistema (šiuo metu pavadinta Europos patentų ir Bendrijos patentų teismu) yra suderinama su Europos Bendrijos steigimo sutarties nuostatomis. Be kitų argumentų Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Susitarimo projekte numatyto Europos patentų ir Bendrijos patentų teismo statusas bei turimos funkcijos skirtųsi nuo Beniliukso Teisingumo Teismo, dalyvavusio minėtoje *Parfums Christian Dior* byloje. ESTT nurodė, kad Beniliukso teismas priklausė Sąjungos teisminei sistemai, o jo sprendimų *res judicata* galios užtikrinimui galima taikyti specialias priemones, taikomas Sąjungos teisės normų veiksmingumui užtikrinti, pavyzdžiui, specialiąją procedūrą dėl valstybės narės prisiimtų įsipareigojimų neįvykdymo nustačius, kad valstybė narė tinkamai neįgyvendina Beniliukso Teisingumo Teismo priimto sprendimo. ESTT nenustatė, kad minėta kontrolės procedūra galėtų būti taikoma Europos patentų ir Bendrijos patentų teismo priimtiems sprendimams, nes į šį teismą galėtų kreiptis ne vien ES valstybės narės, ir pateikė neigiamą nuomonę dėl planuojamo teismo įsteigimo[592].

Kalbant apie keliose valstybėse narėse veikiančios institucijos galimybes pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, paminėtina Miles *ir kt.* byla[593], kurioje Teisingumo Teismo

---

589 Byla C-337/95 *Parfums Christian Dior* [1997] ECR I-6013.

590 Byla C-265/00 *Campina Melkunie* [2004] ECR I-1699.

591 ES Teisingumo Teismo Nuomonė Nr. 1/09 81, 82 ir 87 p.

592 Prapiestytė, D., *supra note 94, p.* 1212-1213.

593 Byla C-196/09 *Miles ir kt.* [2011] ECR I-05105. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas dėl SESV 18, SESV 45 ir SESV 267 straipsnių išaiškinimo. Skundų taryba nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą: „Ar 267 straipsnį reikia aiškinti taip: toks teismas, koks yra [Europos mokyklų] konvencijos 27 straipsniu įsteigta Skundų taryba, patenka į jo taikymo sritį ir, kadangi turi jurisdikciją paskutinėje instancijoje, privalo kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą?“ Ieškovai pagrindinėje byloje ir Komisija tvirtino, kad Skundų taryba atitinka visus kriterijus, kuriais remiantis institucija pripažįstama teismu pagal 267 straipsnį, kaip tai nustatyta Teisingumo Teismo praktikoje: institucija įsteigta įstatymu, veikia nuolatos, jos nariai naudojasi visomis nepriklausomumo garantijomis, jurisdikcija yra privaloma, ji taiko teisės normas ir laikosi tokios pat procedūros kaip įprasti teismai, o tai atitinka rungimosi principą. Skundų taryba atlieka teismo funkciją spręsdama ginčą tarp ieškovų pagrindinėje byloje ir Europos mokyklų kaip darbdavio. Todėl ieškovai pagrindinėje byloje ir Komisija mano, kad nors Skundų taryba nėra tiesiogiai susijusi su konkrečia valstybe nare, ją reikia prilyginti „valstybių narių teismui“ pagal SESV 267 straipsnį.

didžioji kolegija atsisakė pripažinti Europos mokyklų skundų tarybą teismu pagal SESV 267 straipsnį. Institucija formaliai atitiko visus kriterijus, nustatytus Teisingumo Teismo praktikoje, be to ESTT 1997 m. lapkričio 4 d. sprendime *Parfums Christian Dior*[594] patvirtino, kad kelioms valstybėms narėms bendras teismas gali jam pateikti prejudicinius klausimus. Tokią išvadą jis pagrindė teleologiniu SESV 267 straipsnio aiškinimu, atsižvelgdamas į tikslą šios nuostatos pagrindu užtikrinti vienodą Sąjungos teisės aiškinimą. Atrodytų, tokią nuostatą reikėtų taikyti ir Skundų tarybai, kuri laikytina visoms valstybėms narėms ir Sąjungai bendru teismu, taikančių Sąjungos teisę kaip nacionaliniai teismai. Leisti Skundų tarybai, aiškinančiai Sąjungos teisės nuostatas, pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą atitinka tikslą užtikrinti vienodą minėtos teisės aiškinimą[595]. Tačiau ESTT kilo abejonių, ar Skundų taryba gali būti traktuojama kaip nacionalinis teismas. Minėtame *Parfums Christian Dior* sprendime Teisingumo Teismas galėjo „nacionalinio teismo" sąvoką taikyti Beniliukso Teisingumo Teismui tik todėl, kad intelektinės nuosavybės sritis reglamentuojama Sąjungos teisės aktais. Tačiau komandiruotų darbuotojų tarnybos nuostatus galima laikyti ne sritimi, kuri reglamentuojama Sąjungos teisės aktais, o tiesiog valstybių narių jurisdikcijos atsisakymo Europos mokyklų struktūrinių padalinių naudai, kad jos nustatytų santykius su savo turimais mokytojais, išraiška. Europos mokyklos mano, kad aiškiai glaudžių ryšių, kuriais jos susijusios su Sąjunga, nepakanka, kad Komandiruotų darbuotojų tarnybos nuostatai būtų laikomi Sąjungos teisės dalimi. Pagal nusistovėjusią Teismo praktiką, Teisingumo Teismas, vertindamas į jį besikreipiančią instituciją, atsižvelgia į aplinkybių visumą[596], todėl nors Skundų taryba atitiko visus teismui pagal SESV 267 straipsnį keliamus kriterijus ESTT nusprendė, kad jo jurisdikcijai nepriklauso priimti sprendimo dėl Europos mokyklų skundų tarybos prejudicinių klausimų.

Išnagrinėjus Teisingumo Teismo praktiką autorė daro išvadą, kad tarptautiniai teismai negali būti SESV 267 str. subjektu, nes jie neatitinka „teismui" keliamų reikalavimų. Tačiau dėl teismų, turinčių jurisdikciją keliose valstybėse narėse, vienareikšmiško atsakymo pateikti negalima. Šiuo atveju neretai iškyla klausimas, ar prejudicinio sprendimo prašymą teikiantis subjektas yra „valstybės narės teismas" ar tik institucija, taikanti Sąjungos teisės normas, nors formaliai ir atitinkanti SESV 267 str. teismui keliamus reikalavimus. Aptarti atvejai akivaizdžiai rodo, kad sprendimą priima tik pats Teismas, išnagrinėjęs visas aplinkybes. Patikslinus „teismo" sampratą tokioms institucijoms kaip Europos mokyklų skundų taryba būtų lengviau suvokti, ar jos yra prilyginamos „valstybės narės teismui" ir gali teikti prejudicinių sprendimų prašymus.

Kalbant apie **Europos Žmogaus Teisių Teismo** galimybes dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje, svarbu pastebėti, kad Europos Sąjungos institucijos, kontroliuojant Teisingumo Teismui, jau seniai siekia užtikrinti pagrindines žmogaus teises, įtvirtintas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, net ir nesant aiškiai nustatytos pareigos. Tokios apsaugos pagrindai buvo padėti daugiau kaip prieš 45 m. *Stauder* byloje[597],

---

[594] Byla C- 337/95 *Parfums Christian Dior* [1997] ECR I - 6013, paras 20–26.

[595] Byla C-196/09 *Miles ir kt.* [2011] ECR I-05105, para 32.

[596] Žr. Bylą C -54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I 4961, para 23; bylą C- 53/03 *Syfait ir kt.* [2005] ECR I 4609, para 29; bylą C 246/05 *Häupl* [2007] ECR I- 4673, para 16 ir bylą C118/09*Koller* [2010] ECR I-13627, para 22.

[597] Europos Sąjungos Teisingumo Teismo mintys apie tam tikrus Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos aspektus. Oficiali ES Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_lt.pdf/; prisijungta 2014- 01-18.

tačiau pirmasis ES dokumentas, kuris įtvirtino žmogaus teises ir laisves, buvo Vieningas Europos Aktas[598], įsigaliojęs 1986 metais. Akto preambulėje valstybės narės išreiškė pasiryžimą „skatinti demokratiją, grindžiamą pagrindinėmis teisėmis, kurios pripažintos valstybių narių konstitucijose ir įstatymuose, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje bei Europos socialinėje chartijoje". Atkreiptinas dėmesys, kad ne pati Konvencija, kaip tarptautinis dokumentas, o joje įtvirtintos laisvės ir teisės pripažintos bendraisiais ES teisės principais bei ES teisės šaltiniais[599]. ESTT praktika rodo, kad pastaruoju metu Teismas nuolat taiko Konvenciją ir vis dažniau remiasi EŽTT praktika. Dėl lygiavertės žmogaus teisių apsaugos, įtvirtintos ES normose, EŽTT teko pripažinti atitikties Konvencijai prezumpciją tam tikromis aplinkybėmis (*Bosphorus*[600] bylos sprendimo pagrindu susiformavusi praktika: „jeigu tarptautinės organizacijos garantuojama žmogaus teisių apsauga yra adekvati Konvencijos garantuojamai žmogaus teisių apsaugai, tai daroma prielaida, kad valstybė, vykdydama įsipareigojimus, kylančius iš narystės tarptautinėje organizacijoje, veikia nepažeisdama Konvencijos nuostatų.").[601]

Pirmą kartą Europos Bendrijoms prisijungti prie Konvencijos buvo pasiūlyta dar 1979 m.[602], vėliau klausimas buvo svarstomas įsigaliojus Mastrichto Sutarčiai[603], tačiau tuomet Teisingumo Teismas savo nuomonėje pasisakė, kad „..Dabartiniu Bendrijos teisės raidos etapu Bendrija neturi įgaliojimų prisijungti prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. Siekiant prisijungti reikėtų padaryti atitinkamus Sutarčių pakeitimus."[604] Taigi, realus pagrindas prisijungimui prie Konvencijos atsirado tik įsigaliojus Lisabonos Sutarčiai, kurioje numatyta: „Sąjunga prisijungia prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos. Šis prisijungimas neturi įtakos Sutartyse apibrėžtai Sąjungos kompetencijai. Pagrindinės teisės, kurias garantuoja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija ir kurios kyla iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų, sudaro Sąjungos teisės bendruosius principus."[605] Autorė pastebi, kad kelią prisijungimui atvėrė EŽTK 14 Protokolas, priimtas 2004 m., tačiau įsigaliojęs tik 2010 m. birželio 1 d.[606] 2013 m. balandžio mėnesį, buvo patvirtintas galutinis Europos Sąjungos prisijungimo prie Žmogaus

---

598 Vieningas Europos Aktas. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 1987, OJ L 169, 1987-06-29.

599 Memorandumas dėl Europos Bendrijų prisijungimo prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, 2/79 [interaktyvus]. Prieiga internete http://aei.pitt.edu/6356/4/6356.pdf/; prisijungta 2013-04-28].

600 Byla Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Tocaret Anonim Sirketi prieš Ireland, Appl. No. 45036/98, [2005].

601 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo mintys apie tam tikrus Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos aspektus. Oficiali ES Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_lt.pdf/; prisijungta 2014- 01-18.

602 Memorandumas dėl Europos Bendrijų prisijungimo prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, 2/79 [interaktyvus]. Prieiga internete http://aei.pitt.edu/6356/4/6356.pdf/; prisijungta 2013-04-28].

603 Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

604 ECJ Opinion 2/94 on the Accession by the Community to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 28 March 1996 [1996] ECR 1759.

605 Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2007, C: 2007-12-17, Nr. 306-1. 6 str.

606 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 156-7390.

teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos sutarties projektas[607], kuris numato visas prisijungimui reikalingas sąlygas, procedūras bei naujoves, kurios bus taikomos ES tapus Konvencijos nare.

Iš vienos pusės, ES prisijungimas prie Konvencijos turi nemažai privalumų: išorinė EŽTT kontrolė taps puikia priemone, parodančia kaip ES įgyvendinamos žmogaus teisės ir įneš daugiau nuoseklumo į bendrą žmogaus teisių užtikrinimo sistemą visoje Europoje. Prisijungimas prie Konvencijos išplės ES kompetenciją, politines bei ekonomines sritis papildant ir socialine sritimi, tuo užtikrinant stipresnes pozicijas pasaulinėje politikoje[608]. Šiuos privalumus pabrėžia ir Europos Parlamentas, kartu primindamas, kad prisijungimas prie Konvencijos pareikalaus glaudesnio nacionalinių teismų, Teisingumo Teismo ir EŽTT bendradarbiavimo saugant pagrindines teises[609]. Kita vertus, ES prisijungimas prie Konvencijos priverčia naujai pažvelgti į Teisingumo Teismo ir EŽTT santykius. Lisabonos Sutarties 8 protokole įtvirtintos nuostatos užtikrina, kad prisijungimas negali pažeisti ES teisinės autonomijos ir išimtinės ESTT jurisdikcijos. Tačiau prisijungimas reiškia, kad ES institucijų veiksmai ar neveikimas, susiję su žmogaus teisių klausimais ir ES teisės pažeidimais šioje srityje galės būti tiesiogiai kontroliuojami EŽTT, o tai kelia grėsmę, kad ESTT nebebus institucija, vienintelė aiškinanti ES teisės klausimus. EŽTK[610] 33 straipsnyje numatyta galimybė Aukštajai Susitariančiajai Šaliai kreiptis į EŽTT dėl kiekvieno, jos manymu, kitos Aukštosios Susitariančiosios Šalies padaryto Konvencijos ir jos protokolų nuostatų pažeidimo. Teoriškai tai reiškia, kad po prisijungimo bet kuri ES valstybė narė galės inicijuoti procesą Strasbūro teisme prieš bet kurią kitą valstybę narę arba prieš pačią ES. Tačiau kaip pastebi I. Daukšienė ir D. Gailiūtė[611], EŽTK 33 str. taikymas nepažeis SESV 344 str. įtvirtintos išimtinės ESTT jurisdikcijos spręsti ginčus tarp valstybių narių. Šio reikalavimo užtikrinimas aiškinamas kaip Teisingumo Teismo pareiga spręsti tarp valstybių narių kylančius ginčus pagal vidines ES teisės nuostatas ES. Pralaimėjusioji šalis po jos netenkinančio ESTT sprendimo gali kreiptis į EŽTT pagal Konvencijos 33 straipsnį. Tokiu atveju ESTT procesas turi būti suprantamas kaip išnaudota vidaus teisinės gynybos priemonė, ne kaip tarptautinis tyrimas ar procedūra Konvencijos 35 straipsnio 2 b dalies prasme.

Teisingumo Teismo pozicija rodo, kad ES teisės požiūriu nei valstybių narių teismai, nei kiti tarptautiniai teismai negali aiškinti ES teisės normų, nes priešingu atveju kiltų grėsmė ES teisės vieningumui, todėl Europos Sąjunga neturėtų leisti valstybėms narėms pateikti tokių

---

607 Draft revised Agreement on the accession of the European Union to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Oficialus Europos Tarybos puslapis [interaktyvus], prieiga internete http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/accession/Meeting_reports/47_1(2013)008rev2_EN.pdf/; žiūrėta 2014-01-18.

608 Hammerschmidt-Freire, K. EU accession to the European Convention on the Human Rights and fundamental freedoms – is there a need? The Institutional Functioning of the EU, *Maastricht Centre for European Law Faculty of Law Maastricht University*, 2010-2011 Volume I, p. 172-183.

609 Pranešimas dėl Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos institucinių aspektų (2009/2241(INI)). Europos Parlamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0144+0+DOC+XML+V0//LT/, prisijungta 2014-05-05.

610 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 156-7390.

611 Daukšienė, I., Gailiūtė, D. The accession of the European Union to the European Convention on Human Rights: some controversial aspects. 10 Years in the European Union – achievements, problems and expectations: XV international scientific conference: proceedings of the conference of Turiba University. Riga: Biznesa augstskolas Turiba, 2014. ISSN 1691-6069. 2014, p. 166.

peticijų EŽTT. Taip pat Teismas jau pareiškė nuomonę, kad nepageidauja leisti EŽTT priimti sprendimo dėl ES teisės akto suderinamumo su Konvencija, kol ESTT nėra priėmęs nutarties dėl Sąjungos teisės akto teisėtumo.[612]

Europos Parlamentas patvirtina svarbų EŽTK vaidmenį interpretuojant Pagrindinių teisių chartiją[613] ir tai, kad EŽTK yra įkvėpimo šaltinis Teisingumo Teismui formuluojant bendruosius Sąjungos teisės principus, tačiau taip pat aiškiai pasisako, dėl ESTT ir EŽTK jurisdikcijos: „Prisijungimas jokiu būdu nekels abejonių dėl Sąjungos teisės savarankiškumo, nes Europos Sąjungos Teisingumo Teismas liks vienintelis aukščiausias teismas, sprendžiantis klausimus, susijusius su Sąjungos teise ir jos aktų galiojimu, o EŽTT turi būti laikomas instancija, atliekančia išorinę Sąjungos prisiimtų įsipareigojimų, kylančių iš jos prisijungimo prie EŽTK, laikymosi priežiūrą; du Europos teismai turi būti susieti ne hierarchiniu, bet specializacijos santykiu; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas tuomet turės statusą, analogišką tam, kurį dabar turi valstybių narių aukščiausieji teismai Europos Žmogaus Teisių Teismo atžvilgiu"[614].

Atkreiptinas dėmesys, kad EŽTT negali spręsti dėl ES teisės aktų, neturinčių ryšio su Konvencija, šio Teismo jurisdikcija apima tik Konvencijos ir jos protokolų aiškinimo bei taikymo klausimus. Tai konstituciniai klausimai, nes juose nagrinėjamos EŽTK ratifikavusių valstybių piliečių teisės, todėl EŽTT pirmininko L. Wildhaber[615] nuomone, šį Teismą *sui generis* galime vadinti *kvazikonstituciniu* teismu. EŽTT tiria, ar valdžios institucijų priimti sprendimai atitinka Europos žmogaus teisių konvenciją, tačiau ir nustačius neatitikimą toks sprendimas savaime neturi įtakos teisės akto galiojimui ir taikymui nacionalinėje teisėje, nes tik valstybė gali jį panaikinti bei pašalinti jo sukeltas pasekmes. Europos Sąjungai prisijungus prie Konvencijos, EŽTT taip pat galės tik konstatuoti, kad atitinkamas teisės aktas yra nesuderinamas su Konvencija, tačiau negalės panaikinti tokių teisės aktų. Europos Sąjunga tik pati savarankiškai privalės sprendimą įvykdyti – panaikinti ar pakeisti tą teisės aktą, kuris Strasbūro teismo manymu yra nesuderinamas su EŽTK nuostatomis.

Su prejudicinio sprendimo procedūra susijęs šiuo metu aktyviai diskutuojamas klausimas – ar ES prisijungus prie Konvencijos tam tikrais atvejais nebus ribojama teisė kreiptis į EŽTT? Kaip žinoma, šiuo metu asmenys, išnaudoję visas vidaus teisines gynimo priemones, gali pateikti peticiją prieš valstybę EŽTT. Tuo tarpu ES teisės sistemos ypatumas – tai, kad asmenys apginti savo teises nuo jas galimai pažeidžiančių ES teisės aktų gali tik per nacionalines instancijas. Iškilus klausimui dėl ES teisės akto atitikimo pagrindinėms žmogaus teisėms nacionaliniai teismai ne visais atvejais pateikia ESTT prejudicinio sprendimo prašymą, o pačios šalys inicijuoti prejudicinio sprendimo prašymo pateikimo negali. Tokiu atveju susiduriama su abejone, ar tai, kad nacionalinis teismas nepateikė ESTT prejudicinio sprendimo

[612] Europos Sąjungos Teisingumo Teismo mintys apie tam tikrus Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos aspektus. Oficiali ES Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_lt.pdf/; prisijungta 2014- 01-18.

[613] Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys,* C 83, 2010 03 30, p. 389-403.

[614] Pranešimas dėl Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos institucinių aspektų (2009/2241(INI)). Europos Parlamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0144+0+DOC+XML+V0//LT/, prisijungta 2014-05-05.

[615] Wildhaber, L. *The place of the European Court of Hu man Rights in the European Constitutional landscape.– Renforcer l'interaction entre la Cour européenne des Droits de l'homme et les jurisdictions nationales*. Strasbourg, 2002.

prašymo gali būti laikoma faktu, kad nebuvo išnaudotos visos vidaus gynybos priemonės ir užkirsti kelią kreiptis į EŽTT? Europos Parlamentas mano, kad „stengiantis išnaudoti visas įmanomas vidaus teisinės gynybos priemones, atsižvelgiant į EŽTK 35 straipsnį, pareiškėjas turi būti išnaudojęs atitinkamos valstybės teismines priemones ir galimybę kreiptis dėl prejudicinio sprendimo į Liuksemburgo teismą; ši sąlyga laikoma įvykdyta, kai nacionalinis teismas, gavęs pareiškėjo prašymą kreiptis dėl prejudicinio sprendimo, nemano, kad tikslinga atlikti šią procedūrą“[616]. Europos Taryba taip pat pareiškė nuomonę, kad kreipimasis į ESTT prejudicinio sprendimo nėra vertinama kaip vidaus gynybos priemonė[617], nes tokio veiksmo šalys inicijuoti negali – pateikti prašymą Teisingumo Teismui gali tik nacionalinis teismas. Kita vertus, ESTT pateikia atsakymus tik į prejudicinio sprendimo prašyme pateiktus klausimus, todėl negalima užtikrinti, kad Teismas svarstys ginčijamas Konvencijos nuostatas, jei nacionalinis teismas dėl to į jį nesikreipė. Tokiu atveju kyla pavojus, kad EŽTT gali priimti sprendimą be išankstinės Teisingumo Teismo nuomonės konkrečiu klausimu.

Siekiant nustatyti tinkamiausią EŽTT ir ESTT bendradarbiavimą, nepažeidžiant išimtinės ESTT jurisdikcijos, siūlomi įvairūs būdai: pavyzdžiui, išankstinis ESTT įsitraukimas (jis būtų taikomas, kai ES yra bendraatsakovė byloje, o ESTT neturėjo galimybės peržiūrėti ar konkrečiu atveju ES teisės nuostatos atitinka Konvencijos reikalavimus)[618]; EŽTT galimybė kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo; Teisingumo Teismo teisė įsitraukti į EŽTT procesą pateikiant nuomonę; galimybė suteikti Komisijai teisę inicijuoti procedūrą ESTT, procedūros metu laikinai sustabdant procesą EŽTT; galimybė ESTT kreiptis prejudicinio sprendimo į EŽTT[619]. Dalis siūlymų turėtų įtakos naujų, Sutartyse nenumatytų kompetencijų atsiradimui – pavyzdžiui, suteikimas ESTT galimybę kreiptis į EŽTT prejudicinio sprendimo pažeistų išskirtinę Teisingumo Teismo jurisdikcija aiškinti ES teisės normas[620], o tai, autorės manymu, nėra pageidautina. Tokiam mechanizmui nepritaria ir Europos Parlamentas: „Būtų neišmintinga įforminti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo santykius, įvedant prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą pastarajame teisme arba įsteigiant organą ar grupę, kurie priimtų sprendimą, kai vienas iš teismų numato priimti EŽTK interpretaciją, neatitinkančią kito teismo interpretacijos“.[621]

---

616 Pranešimas dėl Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos institucinių aspektų (2009/2241(INI)). Europos Parlamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0144+0+DOC+XML+V0//LT/, prisijungta 2014-05-05.

617 European Commision Working Document, DS 1930/10. Vokietijos Senato oficialus puslapis [interaktyvus], prieiga internete https://www.eerstekamer.nl/eu/documenteu/ds_1930/10_previous_involvement_of_the/f=/vimuezriawbg.pdf/; žiūrėta 2014-05-03.

618 Joint Communication from the Presidents Costa and Skouris, further to the meeting between the two courts in January 2011, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo portalas [interaktyvus], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-02/cedh_cjue_english.pdf/, prisijungta 2014-01-13.

619 European Commision Working Document, DS 1930/10. Vokietijos Senato oficialus puslapis [interaktyvus], prieiga internete https://www.eerstekamer.nl/eu/documenteu/ds_1930/10_previous_involvement_of_the/f=/vimuezriawbg.pdf/; prisijungta 2014-05-03.

620 *Ibid*.

621 Pranešimas dėl Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos institucinių aspektų (2009/2241(INI)). Europos Parlamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0144+0+DOC+XML+V0//LT/, prisijungta 2014-05-05.

Autorės manymu, siūlymas įtvirtinti EŽTT galimybę kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo, galėtų tapti tinkamu sprendimu, tačiau būtina atkreipti dėmesį į keletą esminių aspektų. Pirmiausiai – ar EŽTT privalės laikytis ESTT sprendimų. Prejudicinio sprendimo bruožas – tai, kad jo privalo laikytis ne tik prašymą pateikęs teismas, bet ir kiti teismai. Tačiau jei ESTT sprendimai taptų privalomi EŽTT, būtų pažeista šio teismo kompetencija aiškinti ir prižiūrėti tinkamą Konvencijoje įtvirtintų normų įgyvendinimą. Kita vertus – jei Teisingumo Teismas teiktų EŽTT neprivalomą sprendimą/nuomonę, tai Teisingumo Teismo, kaip ES teisės normų vieningo taikymo ir aiškinimo užtikrintojo vaidmuo taip pat keltų abejonių. Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad šiuo metu EŽTT nėra tinkamas subjektas kreiptis į ESTT, nes jis nėra „valstybės narės teismas“, todėl formuojant mechanizmą pirmiausiai reikėtų įvardinti ir išskirtinę EŽTT teisę kreiptis prejudicinio sprendimo.

Europos Komisija įžvelgia ir dar vieną problemą[622] – ne visi ES teisės aktai yra suderinti su Konvencijoje įtvirtintomis pagrindinėmis teisėmis, todėl gali tekti susidurti su situacijomis, kai Konvencijos nuostatas galima įgyvendinti tik pažeidžiant ES teisės normas. Komisijos siūlymu, tokiems atvejams reikėtų numatyti procedūrinį mechanizmą, panašų į prejudicinio sprendimo procedūrą, kuris leistų ESTT įvertinti ES akto galiojimą pagrindinių teisių kontekste. Autorės nuomone, pasiūlymas vertas tolimesnių diskusijų, nes šie pakeitimai nesuteiktų ESTT naujų kompetencijų (prireiktų tik procedūrinių pakeitimų), tačiau, kaip numatoma Lisabonos Sutarties 8 protokole, leistų Teisingumo Teismui išlaikyti savo išskirtinę jurisdikciją, prižiūrint tinkamą Sutarčių aiškinimą ir taikymą.

ES prisijungimas prie Konvencijos ne tik padėjo įvertinti EŽTT ir ESTT sąveiką, bet ir paskatino ieškoti efektyvesnių EŽTT ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo būdų. Naujausias Konvencijos 16 protokolas[623] numato mechanizmą, primenantį prejudicinio sprendimo sistemą – patariamąją EŽTT nuomonę. Pasiūlymą išplėsti EŽTT jurisdikciją pateikiant patariamąją nuomonę Ministrų Komitetų ekspertų grupė pristatė dar 2005 m. kaip būdą pasiekti „didesnį ilgalaikio EŽTT mechanizmo kontrolės efektyvumą“[624]. Ekspertų grupė padarė išvadą, kad „būtų naudinga sukurti sistemą, pagal kurią nacionaliniai teismai galėtų kreiptis į EŽTT patariamosios nuomonės dėl Konvencijos ir jos protokolų taikymo klausimų, taip būtų skatinamas teismų dialogas ir EŽTT „konstitucinis“ vaidmuo. 2011 m. Izmiro konferencijoje[625] Ministrų Komitetas paskatino apsvarstyti patariamosios nuomonės teikimo siūlymus, kurie, jų nuomone, padėtų aiškiau suvokti EŽTT praktiką ir Konvencijos taikymą, taip pat nustatytų gaires, padedančias valstybėms išvengti galimų Konvencijos pažeidimų ateityje. 2012 m. Brighton konferencijoje buvo prieita išvados, kad „nacionalinių teismų ir EŽTT sąveika gali sustiprėti, suteikus EŽTT papildomų galių, o šalys gali pačios spręsti, ar tuo pasinaudoti ir kreiptis į EŽTT patariamosios nuomonės dėl

---

622 European Commision Working Document, DS 1930/10. Vokietijos Senato oficialus puslapis [interaktyvus], prieiga internete https://www.eerstekamer.nl/eu/documenteu/ds_1930/10_previous_involvement_of_the/f=/vimuezriawbg.pdf/; prisijungta 2014-05-03.

623 Protocol No. 16to the Convention on the Protectionof Human Rights and Fundamental Freedoms. Oficiali Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.echr.coe.int/Documents/Protocol_16_ENG.pdf/, prisijungta 2014-05-05.

624 ECHR's jurisdiction going towards extension to advisory opinions on legal questions, European Court of Human Rights Steering Committee for Human Rights (CDDH), Explanatory Report. Europos teisininkų svetainė *ALTALEX* [interaktyvi], prieiga internetehttp://www.altalex.eu/content/echrs-jurisdiction-going-towards-extension-advisory-opinions-legal-questions/, prisijungta 2014-05-07.

625 *Ibid.*

Konvencijos taikymo nacionaliniame kontekste"[626]. 2013 m. buvo priimtas Europos žmogaus teisių konvencijos 16 protokolas[627]. Jame nurodyta, kad pateikti EŽTT prašymą dėl patariamosios nuomonės klausimais, susijusiais su Konvencijoje ir jos protokoluose nurodytų teisių ir laisvių aiškinimu bei taikymu, gali tik prie Konvencijos prisijungusių valstybių aukščiausi teismai ir tribunolai[628]. Prašymą pateikęs teismas šios nuomonės gali laikytis tik konkrečios bylos, kurią spręsdamas ir pateikė prašymą, kontekste. Patariamoji nuomonė nėra privaloma prašymą pateikusiam teismui[629], todėl jos neturi laikytis kiti teismai. Autorė palaiko EŽTT patariamosios nuomonės idėją, suformuotą Konvencijos 16 protokole, nes išankstinė EŽTT nuomonė padės nacionaliniams teismams geriau suprasti EŽTT praktiką bei Konvencijos taikymo klausimus, tačiau autorės manymu, svarbu jos privalomumas – tai užtikrintų, kad nebūtų teikiami tokie patys klausimai ir padėtų išvengti Konvencijos pažeidimų.

Autorė daro išvadą, kad ES prisijungus prie EŽTK, atsiras dar viena žmogaus teisių apsaugos priemonė – galimybė pateikti skundą EŽTT dėl kurios nors iš ES institucijų arba valstybių narių veiksmų arba neveikimo įgyvendinant ES teisės normas srityje, kurią kartu reglamentuoja ir EŽTK. Tačiau būtent su tuo susijusi ir pagrindinė prisijungimo prie Konvencijos grėsmė išskirtinei ESTT kaip vienintelio ES teisės aiškintojo jurisprudencijai. Teisingumo Teismas hierarchine prasme nėra aukštesnis už EŽTT, tačiau skiriasi jų įgaliojimai ir teisės aktų, dėl kurių jie turi teisę spręsti apimtis: EŽTT jurisdikcija apima tik Konvencijos ir jos protokolų aiškinimo bei taikymo klausimus, tačiau jis negali panaikinti teisės aktų, net ir nustačius, kad jie prieštarauja Konvencijai. Tuo tarpu ESTT sprendžia visų ES teisės aktų taikymo ir galiojimo klausimus. Šiuo metu plačiai diskutuojama apie tinkamiausią EŽTT bei ESTT sąveiką. Autorės manymu, vienas tinkamiausių būdų – suteikti EŽTT galimybę tam tikrais atvejais teikti Teisingumo Teismui prejudicinio sprendimo prašymus ir leisti ESTT įvertinti ES akto galiojimą pagrindinių teisių kontekste. Tačiau Teismo sprendimai turi būti privalomo pobūdžio, kitaip procedūra neteks savo prasmės ir pati paneigs Teismo jurisdikciją. Autorės nuomone, papildomo prejudicinio sprendimo procedūros subjekto įvedimas neturės įtakos Teismo darbo krūvio didėjimui, nes EŽTT jurisdikcija bus apribota iki tam tikro skaičiaus bylų, kurios susijusios tik su pagrindinių žmogaus teisių apsauga, o tai sudaro nedidelę visų bylų dalį.[630] Tuo tarpu nauda bus neabejotina – naujas prejudicinio sprendimo procedūros subjektas – Europos Žmogaus Teisių Teismas sėkmingai prisidės prie vieningos ES teisės plėtros ir šio teismo bendradarbiavimas su ESTT atvers naujas galimybes ir leis įvertinti ES aktų galiojimą pagrindinių žmogaus teisių kontekste.

---

626 ECHR's jurisdiction going towards extension to advisory opinions on legal questions, European Court of Human Rights Steering Committee for Human Rights (CDDH), Explanatory Report. Europos teisininkų svetainė ALTALEX [interaktyvi], prieiga internete http://www.altalex.eu/content/echrs-jurisdiction-going-towards-extension-advisory-opinions-legal-questions/, prisijungta 2014-05-07.

627 Protokolas dar negalioja, jame nurodyta, kad įsigaliotų tik tuo atveju, jei su juo nuostatomis sutiktu ir jį ratifikuotų dešimt Konvencijos šalių. Šiuo metu yra 16 valstybių pasirašiusios, bet nei viena nėra ratifikavusi. Lietuva pasirašė 2014 m. birželio 10 d.

628 Protocol No. 16 to the Convention on the Protectionof Human Rights and Fundamental Freedoms. Oficiali Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.echr.coe.int/Documents/Protocol_16_ENG.pdf/, prisijungta 2014-05-05.

629 *Ibid.*

630 Polakiewicz, J. EU law and the ECHR: Will accession to the Convention on Human Rights square the circle? Fundamental Rights In Europe: A Matter For Two Courts. Oxford Brookes University. 2013, prieiga internete http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/accession/Accession_documents/Oxford_18_January_2013_versionWeb.pdf/; prisijungta 2014-01-18.

3.2. Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo institucijų įvertinimas pagal suformuotus kriterijus

Mūsų dienomis populiarėja alternatyvūs ginčų sprendimo būdai, o juos taikančios institucijos neretai susiduria su Europos Sąjungos teisės klausimais. Tokiu atveju kyla klausimas, ar jos gali pateikti prejudicinio sprendimo prašymus Teisingumo Teismui. Šioje darbo dalyje autorė aptars alternatyvaus ginčų sprendimo institucijas, išanalizuos Lietuvoje veikiančių įstaigų, tokių kaip Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, Ryšių reguliavimo tarnyba ir kitų galimybes kreiptis į Teisingumo Teismą.

Pastaruoju metu sparčiai vystosi arbitražo, kaip alternatyvaus ginčų tarptautinėje prekyboje (įskaitant sandorius, susijusius su ES prekyba) sprendimo metodas, todėl ženkliai išaugo klausimų, susijusių su Europos Sąjungos teisės taikymu, įgyvendinimu ir aiškinimu, svarba tiek arbitražo, tiek ir teismo procesuose, kuriuose siekiama panaikinti arba pripažinti ir vykdyti arbitražo sprendimus. Nemažai diskusijų kelia nuostata, kad teisė pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra nėra numatyta arbitražams. Skeptikų nuomone, arbitražams lengviau nei valdžios institucijoms „sukurti" ginčą, kad būtų galima kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo. Generalinis advokatas Reischl savo išvadoje *Nordsee* byloje išreiškė nuomonę, kad jei arbitražas turėtų teisę kreiptis į Teisingumo Teismą, tai padidintų prašymų, pateiktų tik dėl akademinio intereso, skaičių: „yra didelė rizika, kad kreipimusi dėl prejudicinio sprendimo gali būti piktnaudžiaujama: dėl grynai akademinio intereso ginčai gali būti sufabrikuoti, o kelias tam negali būti efektyviai užkirstas, nustatant griežtus reikalavimus prašyme nurodyti įtikinamus įrodymus, kad kreipimosi klausimai tiesiogiai susiję su sprendimu dėl to ginčo."[631] Neigiamu aspektu pripažįstama ir tai, kad ne visi arbitražo nariai bei bylos šalių atstovai turi teisinį išsilavinimą[632].

Autorė, įvertinus šio klausimo aktualumą, daugiau dėmesio skirs arbitražo teismų, kaip subjektų, galinčių kreiptis prejudicinio sprendimo, analizei.

3.2.1. Arbitražo teismai

Klausimas, ar Sutarties 267 straipsnyje įtvirtinta procedūra gali naudotis arbitražai, ne tik kelia nemažai diskusijų bei prieštaravimų, bet iš esmės skaldo teisės doktriną į dvi dalis. Arbitražą sunku traktuoti kaip „valstybės narės teismą", nes jo nariai gali būti iš skirtingų valstybių narių, o pati institucija neturi visų požymių, būtinų pripažįstant ją teismu pagal SESV 267 str. Kita vertus, atsižvelgiant į šios institucijos svarbą komerciniuose santykiuose, negalima jos visiškai pašalinti iš prejudicinio sprendimo procedūros. Teismas, spręsdamas šį klausimą, nustatė, kad arbitražas savaime nėra eliminuojamas iš prejudicinio sprendimo procedūros, tačiau turi būti atsižvelgiama į kiekvieną konkretų atvejį ir aplinkybes, kurioms esant veikia arbitražas, nusprendęs pateikti Teisingumo Teismui prejudicinio prašymą[633].

W. L. Haardt iš Leyden universiteto teigė, kad 1966-1967 sprendimas *Vaassen-Goebbels*[634] byloje nepateikė tiesioginio atsakymo, ar pagal SESV 267 straipsnį arbitrai gali, o kartais ir yra įpareigoti prašyti Teisingumo Teismo priimti prejudicinį sprendimą dėl ES teisės klausimų,

---

631 Generalinio advokato Reischl išvada byloje C-102/81 *Nordsee prieš Reederei Mond* [1982] ECR 1095.

632 Moitinho de Almeida, J. C., *supra note* 285, p. 469.

633 Norkus, R.,Prapiestytė, D.,Valančius, V., *supra note* 18, p. 135-136.

634 Byla C-61/65 *Vaassen-Goebbels prieš Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf* [1966] ECR 261.

nes nors šioje byloje Teismas atsakė teigiamai, jo sprendimą lėmė specialus Arbitražo teismo pobūdis, todėl juo remiantis negalima daryti bendrų išvadų arbitražo teismų atžvilgiu[635].

Dažniausia kliūtis pripažinti arbitražą teismu pagal SESV 267 str. yra tai, kad ši institucija neatitinka būtinų Teisingumo Teismo nustatytų kriterijų. Pavyzdžiui, ESTT nepriėmė prejudicinio sprendimo prašymo *Nordsee* byloje[636], kurioje šalys ginčijamoje sutartyje buvo numačiusios arbitražinę išlygą ir arbitražo procedūros metu kilus klausimų dėl ES teisės išaiškinimo, arbitražas kreipėsi į ESTT prašydamas priimti prejudicinį sprendimą. Teismas nurodė, kad nors ir galima šio arbitražo veikloje įžvelgti tam tikrų teisingumo vykdymo funkcijos požymių, o arbitražo darbas tam tikrais aspektais galėjo būti palygintas su teismų darbu (arbitražas įsteigtas įstatymu, procesas vyko teisės rėmuose, arbitražo teismas priėmė sprendimą vadovaudamasis teise, sprendimas šalims turėjo *res judicata* galią, jis galėjo būti vykdomas gavus leidimą), tačiau šių požymių nepakanka, norint jį pripažinti teismu pagal EB sutarties 234 str. (dabar – SESV 267 str.). Teismas pabrėžė, kad pasirašydamos susitarimą dėl ginčo sprendimo, šalys galėjo laisvai pasirinkti, ar ginčus pateikti bendrosios kompetencijos teismui, ar kreiptis į arbitražą. ESTT taip pat atkreipė dėmesį, kad nėra numatytas valstybės valdžios institucijos dalyvavimas nei arbitražo pasirinkime, nei arbitraže vykstančiame procese, todėl jis negali būti pripažįstamas teismu pagal EB sutarties 234 straipsnį (dabar – SESV 267 str.)[637]. Šioje byloje pirmą kartą buvo padaryta takoskyra tarp privatus arbitražo, įsteigto šalių susitarimu ir arbitražo, kuris iš dalies priklauso nuo valstybinės valdžios.

Išanalizavus ESTT praktiką autorė daro išvadą, kad sutartinis arbitražo teismas nėra valstybės narės teismas, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, jeigu nėra nei teisinės, nei faktinės pareigos sutarties šalims perduoti savo ginčą nagrinėti arbitražui ir jeigu atitinkamos valstybės narės viešosios valdžios institucijos nedalyvauja priimant sprendimą pasirinkti arbitražą ir neprivalo savo iniciatyva įstoti į procesą arbitražo teisme[638]. *Nordsee*[639] byloje Teismas pabrėžė valstybės valdžios dalyvavimo įsteigiant arbitražo tribunolą ir privalomos arbitražo tribunolo kompetencijos svarbą. Tokios pat pozicijos Teisingumo Teismas laikėsi ir *Denuit et Cordenier* byloje[640]. Remiantis šiais sprendimais galima daryti išvadą, kad Teisingumo Teismas spręsdamas, ar arbitražo tribunolas atitinka valstybės narės sąvoką, išskiria ir tikrina, ar arbitražo tribunolas atitinka viešosios valdžios elemento kriterijų. Jei sutarties šalys savanoriškai pasirenka arbitražinį ginčo sprendimo būdą, t. y. nėra jokio įstatyminio ar faktinio įpareigojimo pasirinkti arbitražo tribunolą, ir atitinkamų valstybių narių valdžios institucijos nedalyvauja priimant sprendimą dėl ginčo nagrinėjimo arbitraže, Teisingumo Teismas konstatuoja, kad arbitražo tribunolas neatitinka viešosios valdžios elemento kriterijaus ir toliau nebenagrinėja arbitražo tribunolo atitikimo kitiems kriterijams. Ir priešingai – Teismas yra nusprendęs, kad prejudiciniai klausimai, jam pateikti teisės aktų

---

635 Haardt, W.L. *Annotation on Case 61/65 Vaassen (née Göbbels),* C.M.L.R. 1966-1967, p. 441.

636 Byla C-102/81 *Nordsee prieš Reederei Mond* [1982] ECR 1095. Šioje byloje į ESTT pirmą kartą kreipėsi privatus arbitražo tribunolas - Hanzos aukštesniojo apygardos teismo prezidentas *Walther Richter*, tame konkrečiame ginče einantis arbitro pareigas. Trys Vokietijos laivų statytojai kreipėsi į arbitražo tribunolą, kad jis išspręstų tarp jų kilusį ginčą. Sutartyje buvo numatyta arbitražinė išlyga, kuri numatė ginčo sprendimą arbitraže be teisės spręsti jį nacionaliniame teisme. Kadangi šalys pačios nesugebėjo susitarti dėl arbitro pasirinkimo, jos kreipėsi į Bremeno Prekybos rūmus, kad paskirtų arbitrą, kuris ir kreipėsi į Teismą dėl prejudicinio sprendimo.

637 Byla C-102/81 *Nordsee prieš Reederei Mond* [1982] ECR 1095, paras 7-16.

638 Byla C555/13 *Merck Canada* (dar nepaskelbta Rinkinyje), para 17.

639 Byla 102/81 *Nordsee prieš Reederei Mond* [1982] ECR 1095

640 Byla C-125/04 *Denuit ir Cordenier* [2005] ECR I-00923.

pagrindu įsteigto arbitražo teismo, kurio sprendimai privalomi ir kurio jurisdikcija nepriklauso nuo šalių susitarimo, yra priimtini[641].

ESTT sprendimas *Nordsee* byloje sulaukė kritikos, kad per mažai dėmesio skyrė vienodam ES teisės aiškinimui ir taikymui arbitražo tribunolų procese. Autorės nuomone, nėra teisinga, kad Teisingumo Teismas reikalauja iš arbitražų laikytis ES teisės, tačiau užkerta jiems kelią kreiptis prejudicinio sprendimo, kad būtų užtikrintas teisingas ginčo sprendimas. Šis sprendimas buvo kritikuojamas ir dėl pernelyg formalaus požiūrio į arbitražo tribunolą, t.y. dėl to, kad ESTT požiūris buvo institucinis, sutelktas į arbitražo tribunolo kilmę, o ne į jo atliekamas funkcijas. Taip pat keliama idėja, jog arbitražo tribunolai, nagrinėdami ginčus ES konkurencijos teisės klausimais ir neturėdami galimybės teikti prašymus ESTT dėl prejudicinio sprendimo, bandys kreiptis į EFTA teismą[642] dėl ES konkurencijos teisės normų išaiškinimo.[643] EFTA teismo teisėjas prof. C. Baudenbacher pripažino, kad „remiantis homogeniškumo principu EFTA teismas turi remtis Teisingumo Teismo suformuotais precedentais, tačiau tai neužkerta kelio EFTA teismui vykdyti teisingumo daugiau nei vykdoma Sąjungoje."[644]

Galima išskirti keletą priežasčių, kodėl Teisingumo Teismas užėmė tokią poziciją privačių arbitražų atžvilgiu:

1. Vienas iš pagrindinių ir neatskiriamų arbitražo tribunolų principų yra viešosios valdžios ir nacionalinių teismų nesikišimas į arbitražo tribunolų darbą. Jeigu atsitiktų priešingai ir Teisingumo Teismas įsikištų, šis principas būtų pažeistas.
2. Arbitražo tribunolams dažnai tenka spręsti šalių ginčą remiantis teisingumo principais (*ex aequo et bono*), o ne laikantis teisės aktų.
3. Arbitražo tribunolo tikslas yra greitai išspręsti šalių ginčą. Šis arbitražo tribunolo privalumas dingtų, jeigu būtų galima kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo.
4. Arbitražo tribunolų yra tiek daug, kad jų prašymai dėl prejudicinio sprendimo per daug apkrautų Teisingumo Teismą ir apsunkintų jo darbą.
5. Arbitražo tribunolų sprendimai nėra nacionalinių teismų praktikų dalis, todėl jie yra mažiau svarbūs nei teismų suformuoti precedentai, taip pat jie paprastai nėra galutiniai, nes jų įgyvendinimas dar turi būti patvirtintas tam tikrais teisiniais aktais.
6. Arbitrai nėra teisėjai ir neturi profesionalaus teisėjo išsilavinimo, teisėjui būdingos patirties bei viešosios valdžios funkcijos;
7. Jeigu arbitražo tribunolai turėtų pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo, tai ginčo šalys gali nuspręsti nagrinėti savo ginčą už ES ribų.[645]

---

641 Byla C-109/88 *Danfoss* [1989] ECR 3199, paras 7–9; byla C555/13 *Merck Canada* (dar nepaskelbta Rinkinyje), para 18.

642 EFTA teismas reziduoja Liuksemburge nagrinėja EFTA Priežiūros institucijos išaiškintus pažeidimus, kuriuos padarė EFTA šalis, pažeidusi EEE taisykles (šiai šalių grupei priklauso 28 ES narės ir 3 EFTA šalys- Islandija, Lichtenšteinas ir Norvegija).

643 Dempegiotis, S. I. EC Competition Law and International Arbitration in the light of EC Regulation 1/2003. Conceptual Conflicts, Common Ground, and Corresponding Legal Issues. *Journal of International Arbitration*. 2008, 25 (3), p. 387.

644 Baudenbacher, C.; Higgins I. Decentralization of EC Competition Law Enforcement and Arbitration. *Columbia Journal of European La*w. 2002, Vol. 8, p. 16.

645 Schermers, H. G.; Waelbroeck, D.F. *Judicial Protection in the European Union*. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2001, p. 262.

Nemažai autorių neabejoja, kad tikroji priežastis, dėl kurios ESTT neatvėrė kelio privačiam arbitražo tribunolui, yra didelio prašymų dėl prejudicinio sprendimo srauto baimė.[646] Vėliau nagrinėtose bylose ESTT yra priėmęs iš pirmo žvilgsnio priešingų sprendimų, nei prieš tai aptartojoje *Nordsee* byloje. Tai iliustruoja *Handels-og Kontorfunktionerernes Forbund*[647] *ir Royal Copenhagen* bylos[648], kuriose Danijos Arbitražo taryba Teisingumo Teismui pateikė prejudicinio sprendimo prašymus. Pagal Danijos teisės aktus, jei šalys kolektyvine sutartimi nebuvo priėmusios taisyklių dėl prekybos ginčų sprendimo, ginčai turi būti sprendžiami pagal sutartines standartines taisykles, priimtas Darbdavių asociacijos ir Darbuotojų sąjungos. Danijos Arbitražo taryba tokiais atvejais yra paskutinė instancija, kurios jurisdikcija privaloma. Kiekviena šalis gali kreiptis į arbitražo tarybą, tam nereikia kitos šalies sutikimo. Danijos Darbo teismo įstatymas reglamentuoja tarybos sudėtį, įskaitant narius, kurie turi būti paskirti šalių bei nustato teisėjo skyrimo tvarką. Tuo tarpu Arbitražo tarybos sudėtis formuojama nedalyvaujant ginčo šalims. Teisingumo Teismas nustatė, kad Darbuotojų arbitražo sudarymas ir kompetencija buvo numatyti įstatyme, o ne kolektyvinėje sutartyje ir patvirtino, kad Arbitražo taryba turėjo teisę kreiptis prejudicinio sprendimo pagal SESV 267 str.[649]

Pastebėtina, kad arbitražo teismas negali kreiptis prejudicinio sprendimo, jei šalys nei teisiškai, nei faktiškai neprivalo spręsti savo ginčo arbitraže arba jei valstybės narės valdžios institucijos negali įsikišti priimant sprendimą kilus ginčui kreiptis į arbitražą arba kokioje nors ginčo nagrinėjimo stadijoje negalėjo įsikišti į arbitražo procedūrą[650]. Tai, kad arbitražo sprendimas yra privalomas šalims ir gali būti vykdomas taip pat, kaip paprastų teismų sprendimas, nėra pakankamas argumentas, užtikrinantis galimybę pateikti prejudicinio sprendimo prašymą[651].

Sprendime *Denuit ir Cordenier* byloje[652] ESTT konstatavo, kad Belgijos arbitražas ginčams dėl kelionių nėra teismas pagal EB sutarties 234 straipsnį (dabar – SESV 267 str.)

---

646 Baudenbacher C., Higgins I. Decentralization of EC Competition Law Enforcement and Arbitration. *Columbia Journal of European Law*. 2002, Vol. 8, p. 15.

647 Byla C-109/88 *Handels- og Kontorfunktionerernes Forbund* [1989] ECR 3199.

648 Byla C-400/93 *Royal Copenhagen* [1995] ECR I-1275.

649 Byla C-109/88 *Handels- og Kontorfunktionerernes Forbund* [1989] ECR 3199, paras 7-9 ir byla C-400/93 *Royal Copenhagen* [1995] ECR I-1275.

650 Byla C-102/81 *Nordsee prieš Reederei Mond* [1982] ECR 1095, paras 10-12 ir byla C-125/04 *Denuit* [2005] ECR I- 923, paras 13-17.

651 Byla C-126/97 *Eco Swiss* [1999] ECR I-3055, para 40.

652 Byla C-125/04 *Denuit ir Cordenier* [2005] ECR I-00923. Prašymas buvo dėl organizuotos kelionės į Egiptą kainos. Jis susijęs su 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyvos 90/314/EEB dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų aiškinimu. Į Teisingumo teismą kreipėsi *Collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages* (Belgija), kuri pagal Belgijos teisę yra ne pelno siekianti asociacija. Byloje pateikta medžiaga rodo, kad ieškovai pagrindinėje byloje ginče su kelionių agentūra dėl kelionės kainos, pagal šalių sudarytą sutartį dėl arbitražo, kreipėsi į *collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages*. Teismas nustatė, kad Belgijos teisės aktai nenumato ieškinio pateikimo arbitražui kaip vienintelės priemonės išspręsti bylą tarp fizinio asmens ir kelionių tarpininko. Fizinis asmuo gali kreiptis į bendros kompetencijos teismą dėl tokio ginčo sprendimo, nors bendros kompetencijos teismas, gavęs bylą, kuri yra sutarties dėl arbitražo objektas, turi nuspręsti, kad jis yra nekompetentingas pagal Belgijos teismų kodekso 1679 straipsnio 1 dalį. Taip pat *collège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages* jurisdikcija tokiu atveju, kai tarp šalių nėra sudaryta sutartis dėl arbitražo, neprivaloma.

remdamasis ankstesne jurisprudencija[653]. Tokia Teisingumo Teismo praktika rodo, kad ESTT nelaiko sutartinio arbitražo „valstybės narės teismu“ SESV 267 str. prasme, nes nėra nei teisinės, nei faktinės pareigos sutarties šalims perduoti savo ginčą nagrinėti arbitražui. Susijusios valstybės narės viešosios institucijos nėra įtrauktos į arbitražo (kaip ginčo nagrinėjimo institucijos) pasirinkimą, todėl jos taip pat nėra įpareigotos įstoti į arbitro sprendžiamą bylą. Taigi, tinkamu subjektu gali būti laikomi tik arbitražai, turintys „viešąjį elementą“[654] (tam tikras vaidmuo tenka ir valstybės valdžios institucijoms), todėl C*ollège d'arbitrage de la Commission de Litiges Voyages* nėra „valstybės narės teismas“ EB 234 str. (SESV 267 str.) prasme[655]“.

Darbo autorės nuomone, galima pagrįstai prieštarauti tokiam požiūriui. Jei ginčo šalys pagal nacionalinius teisės aktus gali rinktis nagrinėti ginčą arbitražo tvarka ir ypač jei sprendimas negali būti skundžiamas, išlieka pareiga taikyti tuos pačius teisės aktus, kaip ir teismuose (taip pat ir ES teisės aktus). O tam, kad arbitražas vienodai aiškintų ir taikytų reikiamas Europos Sąjungos teisės normas, jam turėtų būti suteikta teisė kreiptis prejudicinio sprendimo, nes savo paskirtimi ši institucija įgyvendina tą pačią pagrindinę funkciją kaip ir „valstybės narės teismai“ – įgyvendinti teisingumą ir išspręsti šalių ginčą pagal teisę. Darbo krūvio padidėjimas šiuo atveju neturėtų būti lemiamas, ribojant galimybę, nustatytą Veikimo sutarties 267 straipsnyje. Autorės manymu, arbitražai turėtų būti traktuojami taip pat, kaip ir kitos nacionalinės institucijos[656], jiems turi būti taikomi tie patys kriterijai: nuolatinė institucija, įsteigta teisėtai, jurisdikcija nereikalauja šalių sutikimo (kiekviena šalis gali iškelti bylą, be kitos šalies galimybės atsisakyti jurisdikcijos), šalys negali laisvai nustatyti teismo sudėties.

Teisingumo Teismas siūlo valstybių narių nacionaliniams teismams aktyviau dalyvauti arbitražo tribunolų procesinėje veikloje. Tačiau, nors arbitražinės procedūros paprastumas leidžia ginčą išspręsti greitai ir efektyviai, ginčas sprendžiamas savarankiškai ir slaptai, o nacionaliniai įstatymai, reglamentuojantys arbitražo veiklą, paprastai riboja nacionalinio teismo galimybes peržiūrėti arbitražo sprendimus. Toliau autorė išanalizuos arbitražo tribunolų ir ES valstybių narių nacionalinių teismų bendradarbiavimo galimybes, kreipiantis į Teisingumo Teismą.

Jau minėtoje *Broekmeulen* byloje[657] Teisingumo Teismas pasakė, kad ES teisės turi būti laikomasi visoje ES teritorijoje – visose šalyse narėse. Ši nuostata taikytina ir ginčo šalims. *Nordsee* byloje ESTT stengėsi kompensuoti privataus arbitražo tribunolo teisės kreiptis į jį dėl prejudicinio sprendimo nebuvimą, pažymėdamas, kad jei ES teisės taikymo ar aiškinimo klausimas iškyla arbitražo tribunolui veikiant pagal arbitražinę išlygą, įrašytą sutartyje, jis galėtų bendradarbiauti su nacionaliniu teismu, kuris padėtų arbitražo tribunolui tam tikruose procedūriniuose dalykuose – išaiškinti taikomą teisę, suteikti pagalbą peržiūrint arbitražo tribunolo sprendimą ar išduoti vykdomąjį raštą.[658] Būtent nacionaliniai teismai ir turi išsiaiškinti, ar jiems vykdant tokias pagalbines ar kontrolės funkcijas, būtina kreiptis į Teisingumo Teismą dėl ES teisės akto išaiškinimo ar jo galiojimo.[659] Galima teigti, kad taip

[653] Byla C-102/81 *Nordsee prieš Reederei Mond* [1982] ECR 1095 ir byla C-126/97 *Eco Swiss* [1999] ECR I-3055.

[654] Byla C-125/04 *Denuit ir Cordenier* [2005] ECR I-00923, para 13.

[655] Byla C-125/04 Denuit ir Cordenier [2005] ECR I-00923.

[656] Byla C-61/65 *Vassen- Göbbels* [1966] ECR 261.

[657] Byla C-246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311.

[658] Byla C-102/81 Nordsee prieš Reederei Mond [1982] ECR 1095. Para 14.

[659] *Ibid*. Para 15.

ESTT pripažino, kad arbitražo tribunolai galėtų į jį kreiptis dėl prejudicinio sprendimo ES teisės klausimais netiesiogiai, per nacionalinius teismus: arbitrui kreipusis su klausimu, peržiūrint arbitražo sprendimą ar gavus prašymą dėl arbitražinio sprendimo įsigaliojimo.

Jeigu nacionalinė proceso teisė leidžia nacionaliniam teismui suteikti pagalbą arbitražo tribunolui, tokiu atveju nacionalinis teismas gali kreiptis į Teisingumo Teismą, prašydamas prejudicinio sprendimo dėl arbitražo tribunolui kilusių klausimų, susijusių su ES teisės aktų galiojimu ar aiškinimu. Kai kurių valstybių narių nacionalinės teisės aktuose yra įtvirtinta arbitražo tribunolų teisė siekti ES teisės klausimo išaiškinimo per nacionalinį teismą.

Vienas iš tokių pavyzdžių veikia **Danijoje**. Danijos arbitražo įstatymas buvo priimtas 2005 m[660], jo 1 str. 1 d., numatyta, kad šis Įstatymas yra taikomas ir tarptautiniams arbitražo tribunolams, jeigu jų vieta yra Danijoje. Įstatymas pakeitė buvusį 1972 m. Danijos arbitražo įstatymą. Dažniausiai Arbitražo įstatymuose nėra jokios aiškios nuostatos leidžiančios nacionalinių teismų, veikiančių valstybėje narėje, kurioje įkurtas arbitražo tribunolas, netiesioginį kreipimąsi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. Danijos arbitražo įstatymo 27 str. 2 d. yra įtvirtinta tokia nuostata: „jei arbitražo tribunolas mano, kad sprendimo priėmimui reikia išspręsti klausimą dėl ES teisės, jis gali prašyti nacionalinio teismo kreiptis į Teisingumo Teismą dėl to klausimo išaiškinimo."[661] Šis naujasis įstatymas atsirado dėl to, kad darbo grupė, sudaryta Danijos advokatūros tarybos, pabrėžė būtinybę atnaujinti tuo metu jau pasenusį 1972 m. teisės aktą, siekiant pritraukti tarptautinį arbitražą į Daniją. Tarimosi laikotarpiu įvairios organizacijos ir komitetai galėjo pateikti savo nuomonę dėl teisės akto projekto, Danijos ekspertų komitetas (daniškai – *Retsplejerahb*et) ir pasiūlė šią 27 str. 2 dalį. Gali būti, kad siūlymo pavyzdžiu tapo Norvegijos arbitražo įstatymas[662], kuris turi tokią nuostatą Europos Laisvos Prekybos Asociacijos rėmuose[663] dėl Europos ekonominės erdvės sutarties[664] aiškinimo: „Kai arbitražo tribunolas privalo priimti poziciją dėl EEE susitarimo, o taip pat ir jo protokolų, priedų ir teisės aktų su kuriais šie priedai yra susiję, išaiškinimo, jis gali, nebent šalių buvo susitarta kitaip, savo nuožiūra arba vienos iš šalių prašymu, reikalauti teismų pateikti klausimus išaiškinimui ELPA teismui. Teismas gali reikalauti ELPA teismo pateikti nuomonę dėl EEE susitarimo aiškinimo"[665]. Tikėtina, kad tokia nuostata buvo pasiūlyta, kad Teismas galėtų padėti arbitražo tribunolui pateikti klausimus ESTT. Darbo autorės nuomone, Danijos Arbitražo įstatymo 27 str. 2 d. tikslas – leisti arbitražo tribunolui pateikti

---

660 Danish Arbitration Act, 2005. Oficialus Danijos Arbitražo instituto tinklapis, prieiga internete http://www.voldgiftsinstituttet.dk/en/Materiale/Files/Danish+Arbitration+Act+2005/; prisijungta 2014-04-10.

661 *Ibid*.

662 Norwegian Arbitration Act of 14 May 2004. Prieiga internete http://www.chamber.no/filestore/PDF/voldgiftslovpengelsk.pdf/; prisijungta 2014-04-22.

663 ELPA (angl. European Free Trade Association arba EFTA) buvo sukurta 1960 m. kaip alternatyva Europos valstybėms, kurioms buvo neleidžiama ar kurios nenorėjo stoti į Europos Ekonominę Bendriją (dabar – Europos Sąjunga). Šiuo metu ELPA narėmis išliko tik Islandija, Norvegija, Šveicarija ir Lichtenšteinas.

664 Europos ekonominė erdvė (EEE) – laisvosios prekybos zona Europoje. Ši erdvė išplėtė Europos Bendrijos vidaus rinką į Europos Laisvosios Prekybos Asociacijos (ELPA/EFTA) šalis. Europos ekonominės erdvės sutartis buvo pasirašyta 1992 m. gegužės 2 d., o įsigaliojo 1994 m. sausio 1 d. Šis susitarimas numatė laisvą prekybą pramonės prekėmis, laisvą kapitalo judėjimą, laisvą asmenų judėjimą pagal bendras taisykles, taip pat numatė įvesti bendras ES taisykles paslaugų prekybos srityje.

665 Norwegian Arbitration Act of 14 May 2004. Prieiga internete http://www.chamber.no/filestore/PDF/voldgiftslovpengelsk.pdf/; prisijungta 2014-04-22.

ES teisės klausimų ESTT tokia pačia apimtimi, kaip ir nacionaliniam teismui. Kai kurių autorių manymu, Danijoje laikomasi nuomonės, kad sutarties šalys negali sutartyje numatyti, kad iškilus ginčui ir jį sprendžiant arbitražo tribunole, bus galima „apeiti" aukščiau minėtą Danijos arbitražo įstatymo 27 str. 2 d.[666]

Pagal **Vokietijos** civilinio proceso kodekso 1050 str. arbitražo tribunolas taip pat gali kreiptis į nacionalinį teismą prašydamas suteikti pagalbą[667], nors pačiame straipsnyje tiesiogiai apie tai nekalbama: „arbitražo tribunolas arba ginčo šalis, pritarus arbitražo tribunolui, gali kreiptis į teismą su prašymu padėti gauti įrodymus ar dėl kitų veiksmų, kurių negali atlikti arbitražo tribunolas, tačiau kuriuos gali atlikti teisėjai."[668] Darbo autorės nuomone, ar arbitražo tribunolo prašymas nacionaliniam teismui padėti kreiptis į ESTT bus patenkintas, priklauso nuo to, kaip nacionalinis teismas taikys minėtą nacionalinės teisės nuostatą.

Čekijos Arbitražo proceso ir arbitražo sprendimų vykdymo akto 20 str. taip pat suteikia arbitražo tribunolams teisę kreiptis į nacionalinius teismus dėl pagalbos suteikimo tam tikruose procesiniuose veiksmuose, kurių patys arbitražo tribunolai atlikti negali.[669] Panaši nuostata įtvirtinta ir **Austrijos** Civilinio proceso kodekso 602 str. Šiame straipsnyje nurodoma, kad arbitražo tribunolas ar arbitras gali kreiptis į nacionalinį teismą teisinės pagalbos, kurią suteikdamas nacionalinis teismas gali kreiptis į užsienio teismą. Taigi, arbitražo tribunolai gali prašyti nacionalinio teismo kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo.[670]

Teisingumo Teismo pozicija, kad vykdydami pagalbines ar kontrolines funkcijas, nacionaliniai teismai ir tribunolai galėtų įsitikinti, ar tikrai jiems būtina kreiptis prejudicinio sprendimo, sulaukė kritikos dėl kelių priežasčių. Pirmiausiai, nacionalinis teismas arbitražo tribunolo sprendimą gali peržiūrėti ar jį anuliuoti esant ginčo šalies skundui. Tačiau jeigu arbitražo sprendimas nebus užginčytas ir ginčo šalys sutiks su sprendimu, nacionalinis teismas iki kreipimosi dėl jo vykdymo paprasčiausiai nesusidurs su arbitražo tribunolo sprendimu ir neturės jokios galimybės kreiptis į Teisingumo Teismą. Netgi jei arbitražinis sprendimas būtų užginčytas nacionaliniame teisme arba į teismą būtų kreiptasi dėl jo vykdymo, galimybės kreiptis prejudicinio sprendimo būtų ribotos. Pavyzdžiui, pagal Vokietijos proceso teisę nacionalinis teismas gali panaikinti arbitražo sprendimą ar atsisakyti išduoti vykdomąjį raštą tik tuo atveju, kai tas sprendimas prieštarauja viešajam interesui. Tokioje situacijoje nacionalinio teismo kreipimasis dėl prejudicinio sprendimo būtų pavėluotas, nes arbitražo tribunolo sprendimas jau priimtas. Kreiptis į ESTT būtų galima tik tuomet, jei arbitražinis sprendimas prieštarautų viešajam interesui, kurio apsauga įtvirtinta nacionalinėje teisėje, o tuo pačiu – ir visos ES teisėje.

---

666 Terkildsen, D.; Nielsen S. L. Arbitral Tribunals and Article 267 of the Treaty on the Functioning of the European Union – The Danish By-Pass Rule. *Austrian Yearbook on International Arbitration* 2012. Prieiga internete http://dandersmore.com/sites/default/files/files/Terdilksen-Nieslen_AYIA_2012.pdf/; prisijungta 2014-04-22.

667 Olik, M.; Fyrbach, D. The Competence of Investment Arbitration Tribunals to Seek Preliminary Rulings from European Courts. *Chech Yearbook of International Law*. 2011. Prieiga internete http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1802464/; prisijungta 2014-04-23.

668 German Code of Civil Procedure. Prieiga internete http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html/; prisijungta 2014-04-23.

669 Hucovičova A. EU Law: The Reason for a Change in International Arbitration? Thesis. Faculty of Law of Masaryk University, 2009/2010. P. 46. Prieiga internete http://is.muni.cz/th/134862/pravf_m/EU_law_-_The_reason_for_a_change_in_international_arbitration.pdf/; prisijungta 2014-04-23.

670 Schwaiger M. The Courts – Preliminary Ruling According to Article 234 EC Treaty adn Arbitral Tribunals. Austran Arbitration Yearbook .2007, p. 317.

Autorė išnagrinėjo *Eco Swiss* bylą[671], kurioje Teisingumo Teismas sukūrė pagrindą arbitražui savo praktikoje remtis konkurenciją reguliuojančiomis taisyklėmis. Remiantis tuo, jis leido nacionaliniam teismui panaikinti arbitražo sprendimą, prieštaraujantį ES konkurencijos teisės nuostatoms, ir tuo pačiu suteikė teisę kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo.[672] Byloje ESTT laikėsi nuomonės – siekiant, jog arbitražinis procesas būtų veiksmingas, turi būti ribojamas arbitražo tribunolų sprendimų peržiūrėjimas. Panaikinti arbitražinį sprendimą ar atsisakyti jį pripažinti galima tik remiantis išimtinėmis aplinkybėmis.[673] Teisingumo Teismas nutarė, kad jei pagal nacionalinę proceso teisę arbitražo tribunolo sprendimas prieštarauja viešajai tvarkai dėl ES konkurencijos teisės pažeidimo, nacionalinis teismas gali pripažinti tokį arbitražo sprendimą neteisėtu. Teismo nuomone, arbitrai neturi galimybės kreiptis į ESTT dėl ES teisės, todėl neteisingai ją išaiškinus priimamas arbitražinis sprendimas, kuris gali būti skundžiamas nacionaliniam teismui. Jei šiam kyla klausimas dėl ES teisės normų išaiškinimo, jis gali kreiptis į Teismą prejudicinio sprendimo.[674]

Mostaza Claro[675] byloje sprendimas taip pat buvo priimtas *Eco Swiss* bylos pagrindu. Ginčo šalis rėmėsi *Eco Swiss* byloje pateiktais argumentais, kad arbitražo sprendimo kontrolė turi būti ribota ir kad panaikinti sprendimą galima tik išimtiniais atvejais. Tačiau Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, kad nacionalinis teismas remiasi nacionalinės procesinės teisės normomis, kurios reikalauja patenkinti prašymą panaikinti arbitražinio teismo sprendimą, pagrįstą nacionalinės viešosios tvarkos nuostatų pažeidimu. ESTT nutarė, kad direktyvoje nustatyta imperatyvi nuostata, kad nesąžiningos sąlygos, naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju, nėra privalomos vartotojui[676] ir konstatavo, kad direktyva siekia sustiprinti vartotojų apsaugą bei pakelti gyvenimo kokybę ir lygį visoje ES teritorijoje: „viešojo intereso, kuriuo remiasi apsauga, kurią direktyva užtikrina vartotojams, pobūdis ir svarba, be kita ko, pateisina, kad nacionalinis teismas turėtų savo iniciatyva įvertinti nesąžiningą sutarties sąlygos pobūdį ir taip atsverti tarp vartotojo ir pardavėjo ar

---

671 Byla C-126/97 *Eco Swiss* [1999] ECR I-03055. Šioje byloje ginčas kilo tarp *Eco Swiss China Time Ltd* ir *Benetton Interational NV*, kurios buvo sudariusios licencinę sutartį. Likus trejiems metams iki sutarties galiojimo pabaigos, įmonė *Benetton* nutarė vienašališkai nutraukti sutartį. Ginčas pateko į arbitražą. Arbitražinio ginčo sprendimo proceso metu buvo siekiama nustatyti, ar toks sutarties nutraukimas buvo teisėtas pagal sutartį. Įmonė *Benetton* kreipėsi į nacionalinį teismą dėl arbitražo sprendimo panaikinimo. Nyderlandų Aukščiausiasis teismas sustabdė teisminį procesą ir kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar nacionalinis teismas gali panaikinti arbitražinį sprendimą, jei jis prieštarauja ES konkurencijos teisei.

672 Byla C-126/97 *Eco Swiss* [1999] ECR I-03055.

673 *Ibid*., para 35.

674 *Ibid*., paras 37, 40.

675 Byla C-168/05 *Mostaza Claro* [2006] ECR I-10421. Į Teismą kreipėsi *Audiencia Provincial de Madrid* (Ispanijos Madrido provincijos teismas) dėl Tarybos direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais išaiškinimo. *Audiencia Provincial* prašymą Teisingumo Teismui padavė, nagrinėdamas ginčą tarp *E. M. Mostaza Claro* ir bendrovės *Centro Móvil Milenium SL* (toliau – *Móvil*) dėl su šia bendrove sudarytoje sutartyje esančios arbitražinės išlygos galiojimo. Tarp *Móvil* ir *E. M. Mostaza Claro* buvo sudaryta sutartis dėl mobiliojo ryšio. Šioje sutartyje buvo arbitražinė išlyga, kuri su šia sutartimi susijusius ginčus patikėjo spręsti Europos teisės ir lygių teisių arbitražinių teismų asociacijai. Pastaroji kilusį ginčą išsprendė *Mostaza Clara* nenaudai. Ji apskundė arbitražinį sprendimą nacionaliniam teismui, nes, jos manymu, arbitražinis susitarimas negalioja, kadangi arbitražinė išlyga yra nesąžininga. *Móvil* nurodė, kad leidžiant teismui vertinti arbitražinio susitarimo negaliojimą, kai vartotojas tokios galimybės nenurodė arbitražinio proceso metu, būtų rimtai pažeistas arbitražo sprendimų veiksmingumas.

676 Byla C-168/05 *Mostaza Claro* [2006] ECR I-10421.

tiekėjo esantį pusiausvyros nebuvimą. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti, jog direktyva turi būti aiškinama taip, kad ji reiškia, jog nacionalinis teismas, kuriam pateiktas ieškinys dėl arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo, vertina, ar arbitražinis susitarimas negalioja, ir panaikina arbitražinio teismo sprendimą, motyvuodamas tuo, jog šiame arbitraž iniame susitarime yra nesąžininga sąlyga, net jeigu vartotojas šį klausimą iškėlė ne arbitražiniame procese, o pateikdamas ieškinį dėl panaikinimo“[677] Darbo autorė daro išvadą, kad Teisingumo Teismas vartotojų gynimo klausimus pagal svarbą prilygina *Eco Swiss* byloje ginamiems ES konkurencijos teisės klausimams ir vartotojų teisės klausimus priskiria išimtinėms aplinkybėms.

Atkreiptinas dėmesys, kad nacionalinis teismas, besikreipiantis į Teisingumo Teismą dėl arbitražiniame procese kilusių klausimų, neretai netenkina svarbių ESTT nustatytų kriterijų. Kaip jau išsiaiškinome ankstesniuose šios disertacijos skyriuose, vienas svarbiausių reikalavimų institucijai, prašančiai prejudicinio sprendimo, yra tai, kad klausimas turi kilti iš bylos nagrinėjimo. Teisingumo Teismas *Roda Golf*[678] ir kitose bylose yra pažymėjęs, kad nacionaliniai teismai į jį gali kreiptis tik tuo atveju, kai nagrinėja ginčą ir turi priimti sprendimą pagal teisminiam sprendimui priimti skirtą procedūrą. Jeigu teismas veikia kaip administracinė institucija ir nenagrinėja ginčo jis negali būti laikomas atliekančiu teisminę funkciją. Taigi, jeigu arbitražas su klausimu dėl ES teisės kreiptųsi į nacionalinį teismą, o pastarasis – į Teisingumo Teismą, ginčo teisenos kriterijus nebūtų išpildytas ir nacionalinis teismas dėl to neatitiktų „valstybės narės teismo“ sąvokos pagal SESV 267 str. Darbo autorė daro išvadą, kad nacionaliniam teismui kreipiantis į Teisingumo Teismą dėl arbitražo tribunolo paklausimo, ESTT daro išimtį ir netikrina nacionalinių teismų atitikimo savo paties iškeltiems kriterijams.

Išnagrinėjus, kaip ESTT vertina arbitražus kaip teismus pagal SESV 267 str., autorė daro išvadą, kad Teismas gali laikyti arbitražą teismu, jei pastarasis turi „viešąjį elementą“[679]. Laisvė pasirinkti kreipimąsi į arbitražą yra lemiantis veiksnys, kodėl Teisingumo Teismas atsisako pripažinti arbitražą teismu pagal SESV 267 str. Tai ESTT paaiškino Danfoss byloje[680]: savanoriško pasirinkimo arbitražas skiriasi nuo privalomo arbitražo, nes pagal Teismo praktiką, savanoriškas arbitražas nėra laikomas lygiaverčiu teismui. Teisingumo Teismas ne viename savo sprendime konstatavo, kad arbitražas, įsteigtas sutarčių pagrindu (t. y. arbitražine išlyga) bei nedalyvaujant valstybės valdžios institucijoms, kurios nustatytų arbitražo sudėtį ir procesines normas, nebus laikomas teismu SESV 267 str. prasme[681].

Autorės nuomone, arbitražas atitinka didžiąją dalį prejudicinio sprendimo procedūros subjektui keliamų kriterijų: jo steigimas numatytas teisės aktuose, laikomasi proceso reikalavimų, taikomos teisės normos. Pastovumo kriterijus taip pat tenkinamas, atsižvelgiant į arbitražo institucijų pastovumą kaip standartinę priemonę, sprendžiant tarptautinius ginčus. Tačiau dažniausiai kelią kreiptis į ESTT jam užkerta vienas svarbiausių kriterijų, kuris nuo *Vaasen-Göbbels* sprendimo, apibrėžia teismą SESV 267 straipsnio prasme – institucijos jurisdikcijos privalomumas.

Autorė atkreipia dėmesį dar į vieną svarbų aspektą – kai kurių arbitražų sprendimai gali būti skundžiami teismui, tačiau kitų yra galutiniai ir neskundžiami – t. y. arbitražas yra

---

677 Byla C-168/05 *Mostaza Claro* [2006] ECR I-10421, paras 38-39.

678 Byla C-14/08 *Roda Golf & Beach Resort SL* [2009] ECR I-05439.

679 Norkus, R., Prapiestytė, D., Valančius, V., *supra note* 18, p.136.

680 Byla C-109/88 *Danfoss* [1989] ECR 3199.

681 Fairhurst, J. *Law of the European Union*. Pearson Professional Limited, 2006, p. 173.

galutinė instancija. Autorės nuomone, jeigu tokia institucija, spręsdama ginčą, susidurtų su esminiu ES teisės taikymu, turėtų pareigą kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo.

Autorė daro išvadą, kad nacionalinis teismas, veikiantis kaip apeliacinis teismas arbitražo byloje, laikomas teismu SESV 267 str. prasme, nes nacionalinis teismas privalo laikytis ES teisės, net jei arbitražinis susitarimas reikalauja, kad teismas savo sprendimą priimtų teisingumo pagrindu.[682] Tai išplaukia iš ES teisės viršenybės principo ir jos vienodo taikymo kartu su valstybės narės lojalaus bendradarbiavimo pareiga.[683]

Išnagrinėjus įvairių šalių praktiką autorė daro išvadą, kad kai kurių šalių nacionaliniuose teisės aktuose yra įtvirtinta arbitražo tribunolų teisė netiesiogiai – per nacionalinius teismus kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo. Darbo autorės nuomone, tokios nuostatos, esančios nacionaliniuose teisės aktuose, suteikia arbitražams galimybę prireikus gauti reikalingą informaciją dėl ES teisės galiojimo ar jos aiškinimo ir tai padeda užtikrinti ES teisės taikymo bei aiškinimo vientisumą. Neretai valstybių narių nacionaliniai įstatymai riboja nacionalinių teismų kišimąsi į arbitražo tribunolų darbą, o Teisingumo Teismas – atvirkščiai – siūlo išplėsti nacionalinių teismų galimybes daryti įtaką arbitraziniam procesui. Nacionalinis teismas, norėdamas kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo, susijusio su arbitražo teismo paklausimu, galėtų susidurti su kliūtimis nacionalinėje teisėje bei netenkinti paties Teisingumo Teismo reikalavimų. Autorė daro išvadą, kad Teismas tokiu atveju taiko išimtį ir nereikalauja, kad besikreipiantis teismas atitiktų visus kriterijus. Išimtinė teisė nacionaliniams teismams savo iniciatyva kreiptis dėl prejudicinio sprendimo yra suteikta tokiu atveju, kai arbitražinis sprendimas pažeidžia nacionalinėje teisėje įtvirtintas viešosios tvarkos normas, pvz., ES konkurencijos teisę. Teisingumo Teismas vartotojų gynimo klausimus pagal svarbą prilygina ginamiems ES konkurencijos teisės klausimams ir priskiria išimtinėms aplinkybėms.

Darbo autorės nuomone, kadangi ES teisė turi būti vienodai aiškinama ir taikoma visoje ES teritorijoje, o arbitražo tribunolai turi taikyti ES teisę *ex officio*, jie, esant reikalui, turėtų turėti galimybę gauti konsultaciją dėl ES teisės aiškinimo ir taikymo, kad galėtų teisingai ją taikyti arbitraziniame procese. Kadangi ES teisę aiškinti ir spręsti dėl ES teisės galiojimo gali tik Teisingumo Teismas, arbitražo tribunolui nacionaliniuose ES valstybių narių teisės aktuose turėtų būti sudaryta galimybė netiesiogiai, per nacionalinius teismus kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. Atmetus prašymą, arbitražas liktų su neatsakytais klausimais dėl ES teisės aiškinimo ir/ar taikymo. O tai keltų pavojų ES teisės taikymo vientisumui visoje ES.

Toliau autorė išanalizuos Lietuvoje veikiančių arbitražo institucijų poreikį ir galimybes pateikti prejudicinio sprendimo prašymus.

Arbitražo tribunolų sprendimų pripažinimo ir vykdymo Lietuvoje bei Lietuvoje veikiančių arbitražo tribunolų apskundimo klausimai yra reglamentuoti Komercinio arbitražo įstatyme[684] ir Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekse[685] (toliau – Civilinio proceso kodeksas, CPK). Nei šiuose, nei kituose LR teisės aktuose nėra reglamentuota nacionalinio teismo pagalba arbitražo tribunolams procesiniuose veiksmuose, kurių patys arbitražo tribunolai atlikti negali. Iš to darytina išvada, kad Lietuvoje esantys arbitražo tribunolai neturi galimybės per nacionalinius teismus (netiesiogiai) kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo.

---

682 Byla C-393/92 *Almelo* [1994] ECR I-1477.

683 *Ibid*., para 23.

684 Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. 76-3932.

685 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

Vilniaus komercinio arbitražo teismo statuto 3.3. punkte[686] įtvirtinta nuostata, kad ši institucija, remdamasi ginčo šalių susitarimu, organizuoja tiek tarptautinių, tiek nacionalinių komercinių ginčų sprendimą arbitražo būdu. Darytina išvada, kad ginčų, dėl kurių nagrinėjimo yra kreipiamasi į Vilniaus komercinio arbitražo teismą, sprendimas arbitraže yra numatytas ginčo šalių. Vilniaus arbitražo atveju situacija tokia pati: tam, kad ginčą galima būtų nagrinėti Vilniaus arbitraže, ginčo šalys turi būti įforminusios arbitražinį susitarimą.[687] Jei sutarties šalys savanoriškai pasirenka arbitražinį ginčo sprendimo būdą, t. y. nėra jokio įstatyminio įpareigojimo pasirinkti arbitražo tribunolą, ir atitinkamų valstybių narių valdžios institucijos nedalyvauja priimant sprendimą dėl ginčo nagrinėjimo arbitraže, Teisingumo Teismas konstatuoja, kad arbitražo tribunolas neatitinka viešosios valdžios elemento kriterijaus ir toliau nebenagrinėja arbitražo tribunolo atitikimo kitiems kriterijams. Remdamasi ESTT praktika darbo autorė daro išvadą, kad tiek Vilniaus komercinio arbitražo teismas, tiek Vilniaus arbitražas neatitinka viešosios valdžios elemento kriterijaus ir todėl negali kreiptis į Teismą prejudicinio sprendimo.

Kitokia situacija darbo ginčus nagrinėjančio darbo arbitražo atveju. Nepavykus išspręsti kolektyvinio ginčo taikinimo komisijoje, ginčo šalys gali pasirinkti toliau spręsti ginčą darbo arbitraže. Lietuvos Respublikos Darbo kodekso[688] 75 str. 1 d. nustatyta, kad „darbo arbitražas yra sudaromas prie apylinkės teismo, kurio aptarnaujamoje teritorijoje yra įmonės arba kolektyvinio ginčo reikalavimus gavusio subjekto buveinė". Darbo arbitražo sudarymo pagrindas yra įtvirtintas Darbo arbitražo nuostatų[689] 3 p. – tai taikinimo komisijos protokolas, kuriuo įformintas taikinimo komisijos sprendimas, kad ji kolektyvinį darbo ginčą perduoda nagrinėti darbo arbitražui. Taikinimo komisijai padavus prašymą dėl darbo arbitražo sudarymo, apylinkės teismo pirmininkas per 10 darbo dienų priima sprendimą dėl to teismo teisėjo paskyrimo darbo arbitražo pirmininku. Pastarasis ginčo šalims leidžia per 5 darbo dienas pasiūlyti po 3 arbitrus, kuriais gali būti tik asmenys, nesuinteresuoti ginčo išsprendimo rezultatais. Kai ginčo šalys paskiria arbitrus, darbo arbitražas laikomas sudarytu.[690] Darbo arbitražą sudaro apylinkės teismo pirmininko paskirtas teisėjas (darbo arbitražo pirmininkas) ir 6 nepriklausomi arbitrai, kuriuos paskiria kolektyvinio darbo ginčo šalys, todėl galima teigti, kad darbo arbitražas atitinka institucijos įsteigimo teisės aktu bei nepriklausomumo kriterijus. Darbo arbitražo nuostatose[691] taip pat išdėstyti parengiamieji veiksmai, reglamentuota posėdžio eiga, įtvirtintas ginčo užbaigimo įforminimas: užbaigus nagrinėti ginčą), balsų dauguma priimamas darbo arbitražo sprendimas. Jis turi būti motyvuotas, argumentuotas, įformintas raštu ir paskelbtas posėdyje dalyvavusiems asmenims, sprendimas yra neskundžiamas. Iš darbo arbitražo nuostatų analizės darbo autorė daro išvadą, kad darbo arbitražas atitinka ginčo teisenos bei teisingumo vykdymo kriterijus.

---

686 Tarptautinio komercinio arbitražo procedūros reglamentas. Prieiga internete http://www.vilniausarbitrazas.lt/lt/proceduru-reglamentai/tarptautinis-reglamentas/; prisijungta 2014-04-24.

687 Nacionalinio komercinio arbitražo procedūros reglamentas. Prieiga internete http://www.vilniausarbitrazas.lt/lt/proceduru-reglamentai/nacionalinis-reglamentas/; prisijungta 2014-04-24.

688 Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 64-2569.

689 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Darbo arbitražo nuostatų ir Trečiųjų teismo nuostatų patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 93-4206.

690 *Ibid*.

691 *Ibid*.

LR Darbo kodekso 75 str. 3 d.[692] ir darbo arbitražo nuostatų 10 p.[693] yra įtvirtintas darbo arbitražo sprendimo privalomumas kolektyvinio ginčo šalims. Remiantis šiomis teisės aktų nuostatomis autorė daro išvadą, kad darbo arbitražas tenkina institucijos kompetencijos priimti privalomojo pobūdžio teisės aktus kriterijų. Tai, kad darbo arbitražo veikla yra reglamentuota Darbo kodekse bei Darbo arbitražo nuostatuose, reiškia, kad darbo arbitražas atitinka vadovavimosi įstatymais ir kitais teisės aktais savo veikloje bei nuolatinės veiklos kriterijų.

Kalbant apie darbo arbitražo atitikimą viešojo elemento kriterijui, autorė mano, kad ginčo šalys neturi jokios galimybės pasirinkti nagrinėti savo ginčą ne darbo arbitraže, jeigu jau yra priimtas taikinimo komisijos sprendimas dėl ginčo nagrinėjimo darbo arbitraže (tą reguliuoja imperatyvi Darbo kodekso norma), todėl galima teigti, kad darbo arbitražas atitinka viešosios valdžios elemento kriterijų. Remiantis šia analize, autorė daro išvadą, kad darbo arbitražas galėtų kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo kaip „valstybės narės teismas". Pastebėtina, kad darbo arbitražo atitikimą Teisingumo Teismo nustatytiems kriterijams nagrinėjo lietuvių autoriai R. Norkus, D. Prapiestytė, V. Valančius ir pati disertacijos autorė.[694] Visų autorių nuomone, darbo arbitražas atitinka prejudicinio sprendimo procedūros subjektui keliamus reikalavimus.

Apibendrinant galima teigti, kad Vilniaus komercinio arbitražo teismas ir Vilniaus arbitražas neturi teisės kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo, nes neatitinka nustatytų kriterijų dėl „valstybės narės teismo" sąvokos. Darbo arbitražas atitinka ESTT nustatytus kriterijus, todėl jo prašymas dėl prejudicinio sprendimo turėtų būti priimtas nagrinėti. Darbo autorės nuomone, neteisinga, kad Vilniaus komercinio arbitražo teismas ir Vilniaus arbitražas neturi teisės kreiptis į Teisingumo Teismą, nes savo veikloje šios institucijos gali susidurti su ES normų taikymu, todėl siūlytina į Komercinio arbitražo įstatymą ir Civilinio proceso kodeksą įtraukti teisės normas, kurios, arbitražinio proceso metu kilus klausimams dėl ES teisės aiškinimo ar galiojimo, sudarytų arbitražo tribunolams galimybes kreiptis į nacionalinius teismus, o pastarieji, esant tokiai situacijai, kreiptųsi į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo arbitražo tribunolams aktualiais ES teisės klausimais.

3.2.2. Kitos alternatyvaus ginčų nagrinėjimo institucijos

Lietuvoje veikia nemažai alternatyvaus ginčų nagrinėjimo institucijų, autorė šiame skyriuje ištyrė pagrindinių tokių institucijų poreikį ir galimybes pateikti prejudicinio sprendimo prašymus.

Nuolatinė **Ryšių reguliavimo tarnyba** buvo įkurta vadovaujantis Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymu[695], jos galios, veikla ir įgaliojimai reglamentuojami Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymu[696] bei Lietuvos Respublikos pašto įstatymu[697]. 2004 m. Vyriausybės nutarimu Nr. 1029 patvirtintuose nuostatuose RRT buvo įtvirtinta

---

692 Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 64-2569.

693 *Ibid*.

694 Rinkevičiūtė E. Ensuring of the Uniform Interpretation of the EU Law in the Judicial Practice of the Member States. *Jurisprudencija*. 2005, Nr. 72 (64), p. 85.

695 Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 56-1548, 3 str. 1 d. 2 p.

696 Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 69-2382, 4 str. 2 d.

697 Lietuvos Respublikos pašto įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 36-1070; 2012,Nr. 135-6867.

kaip savarankiška valstybės įstaiga. Kaip nustatyta Ryšių reguliavimo tarnybos nuostatų[698] 1 str. 2 p.: „Savo veikloje Tarnyba vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija[699], Europos Sąjungos teisės aktais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu[700], Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais". Elektroninių ryšių įstatymo 9 str. nustatytos pagrindinės Ryšių reguliavimo tarnybos funkcijos[701], tarp jų nustatyta Tarnybos atsakomybė už tiesiogiai taikomų Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių šio Įstatymo reguliavimo dalyką, nuostatų vykdymo priežiūrą (10 p.).

Kalbant apie šios institucijos nepriklausomumą, svarbu atkreipti dėmesį į Europos Sąjungos teisę, kuri pabrėžia nacionalinių reguliavimo institucijų nepriklausomumo būtinumą. Savo disertacijoje „Nepriklausomos reguliavimo institucijos valstybinio administravimo institucijų sistemoje" I. Devitniakovaitė nurodo, kad atsižvelgiant į ES nepriklausomumo reikalavimą, keliamą nacionalinėms reguliavimo institucijoms, mechanizmą, tokiu atveju įžvelgiamas politinio nepriklausomumo įtvirtinimas. Jį galima išskaidyti į keletą struktūrinių elementų – institucinį, asmeninį arba personalinį, finansinį nepriklausomumą[702]. *Institucinis* RRT *nepriklausomumas* įtvirtinamas terminu „savarankiška" institucija. Tai reiškia, kad jokios institucijos negali stabdyti, naikinti ar veikti RRT sprendimų[703]. *Personalinis* RRT *nepriklausomumas* užtikrinamas vadovybės formavimo tvarka, kadencijos nustatymu, keliamais reikalavimais pretendentams, vadovybės veiklos ribojimu, atleidimo nesibaigus kadencijai nustatytomis sąlygomis[704]. RRT direktorių 5 metams skiria Prezidentas Ministro Pirmininko teikimu. Specifinių išsilavinimo kriterijų vadovui įstatyme nėra nustatyta. Kitas Ryšių reguliavimo tarnybos valdymo organas yra taryba, kuri sudaroma iš septynių narių, o jos pirmininkas yra direktorius. Tarybos narius taip pat skiria Lietuvos Respublikos Prezidentas Ministro Pirmininko teikimu, vieni nariai gali būti mokslininkai, kiti – įvairių ministerijų, tarnybų atstovai[705], o jų darbas yra nemokamas. Tarybos veikla reguliuojama pačios tarybos priimamo darbo reglamento[706]. *Finansinis nepriklausomumas* iš dalies užtikrintas tuo, kad Tarnyba finansuojama iš valstybės biudžeto ir atskiro Tarnybos biudžeto, kurį sudaro visos Tarnybos pajamos, gautos už teikiamas paslaugas ir atliekamus darbus[707]. Šie biudžetai apskaitomi atskirai vienas nuo kito.

Ryšių reguliavimo tarnybos privaloma išankstinė neteisminė ginčų nagrinėjimo jurisdikcija, tarnybos sprendimo dėl ginčo privalomumas bei sprendimo apskundimo Vilniaus apygardos teismui tvarka nustatyta Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo 28 str.[708] Tarnybos nagrinėjamų ginčų procedūra detalizuojama ir specialiose Ryšių reguliavimo

---

698 Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos nuostatų patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 131-4734.

699 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 31-953.

700 Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

701 Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 69-2382

702 Deviatnikovaitė, I. *Nepriklausomos reguliavimo institucijos valstybinio administravimo institucijų sistemoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 146.

703 *Ibid*. p. 195.

704 *Ibid*.

705 Lietuvos Respublikos Prezidento 2007 m. rugpjūčio 3 d. dekretas Nr. 1K-1077 „Dėl Ryšių reguliavimo tarnybos tarybos narių skyrimo". *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 88-3486.

706 Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 69-2382,7 str. 3 d.

707 Deviatnikovaitė, I., *op. cit*., p. 195.

708 Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 69-2382.

tarnybos priimtose taisyklėse[709], kurios nustato prašymo nagrinėti ginčą formą, pateikimo tvarką, ginčo šalių teises ir pareigas, detalią ginčo nagrinėjimo procedūrą. Tarnybos priimtas sprendimas yra laikomas vykdomuoju dokumentu ir jo nevykdant geranoriškai jis gali būti vykdomas priverstine tvarka Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka[710].

Autorės nuomone, bendrai Ryšių reguliavimo tarnybos veikla, struktūra, narių priėmimo, apmokėjimo ir atleidimo, vidaus tvarkos reikalavimai, veiklos vykdymas labai gerai ir pakankamai detaliai reglamentuotas Elektroninių ryšių įstatymu, Ryšių reguliavimo tarnybos nuostatais bei specialiomis ginčų nagrinėjimo taisyklėmis, nepriklausomumo kriterijus užtikrinamas tiek asmeniniu, tiek instituciniu lygmeniu. Tačiau trūksta detalesnio valdančių institucijos organų narių asmeninio nepriklausomumą užtikrinančių finansinių garantijų, abejonių kelia neatlygintinas tarybos narių darbas – už atliekamas funkcijas adekvataus finansinio atlygio nebuvimas neužtikrina maksimalaus suinteresuotumo ginčo baigtimi ir palieka spragą korupcinei įtakai. Taip pat nereglamentuotas galimų ginčus nagrinėti skirti tarnautojų nepriklausomumas, jų papildomos finansinės garantijos, profesinės veiklos apribojimai ir finansinė parama baigus tarnybą. Atkreiptinas dėmesys į aiškiai reglamentuotą Ryšių reguliavimo tarnybos jurisdikcijos ir priimtų sprendimų privalomumą. Taip pat aiški priimamų sprendimų vieta teisminiame ginčų nagrinėjime, sureguliuota jų priėmimo ar atmetimo, nagrinėjimo, sprendimų priėmimo ir vykdymo tvarka, kuri daugeliu aspektų yra analogiška civilinių bylų nagrinėjimo tvarkai. Šalims užtikrintos visos procesinės teisės, kas garantuoja *inter partes* procedūrą, taigi galima pagrįstai daryti išvadą, kad Ryšių reguliavimo tarnybos priimami sprendimai dėl ginčų yra teisinio nagrinėjimo dalis, o ši institucija atitinka teismui pagal SESV 267 straipsnį keliamus reikalavimus. Tačiau autorė siūlytų tarnybai atkreipti dėmesį į keletą aspektų, kurie palengvintų nagrinėjimą dėl institucijos tinkamumo. Siekiant geriau užtikrinti nepriklausomumo kriterijų, institucijos struktūroje reikėtų aiškiai suformuoti atskirą ginčų nagrinėjimo skyrių ar padalinį, kurio darbuotojams būtų keliami tiek teisinio išsilavinimo ir tinkamos kvalifikacijos reikalavimas, tiek taikomi asmeninį ginčus nagrinėjančių darbuotojų nepriklausomumą užtikrinančios priemonės, aiškiai sureguliuotas jų darbo apmokėjimas, nustatyti kitos veiklos tiek tarnybos metu, tiek tam tikrą laikotarpį po jos apribojimai; arba ginčų nagrinėjimo taisyklėse nustatyti aiškius reikalavimus valstybės tarnautojams, kurie gali būti skiriami ginčų nagrinėjimui, o Elektroninių ryšių įstatyme kompleksiškai sureguliuotas tokių asmenų nepriklausomumo užtikrinimas ir minėtos priemonės. Be to, turi būti aptartos ne tik tarnybos direktoriaus ir tarybos narių atleidimo iš pareigų sąlygos, bet ir asmenų, kurie skiriami nagrinėti ginčus – jų statusas turėtų orientuotis į teisėjų statusą.

Lietuvos bankas – nuolatinis Lietuvos Respublikos centrinis bankas įsteigtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija[711]. Savo veikloje Lietuvos bankas vadovaujasi Lietuvos Respublikos įstatymais. Nors institucijos steigėjas yra įstatymų leidžiamoji valdžia – Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos bankas yra nepriklausomas juridinis asmuo[712], kurio nepriklausomumas garantuojamas specialiame Lietuvos banko įstatyme. Bankui

---

[709] Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2011 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1015 patvirtintos galutinių paslaugų gavėjų ginčų su elektroninių ryšių paslaugų tiekėjais ir ginčų tarp pašto ir(ar) pasiuntinių paslaugų tiekėjų ir naudotojų nagrinėjimo taisyklės. *Valstybės žinios,* 2011 Nr. 130-6176

[710] *Ibid.*, 28 str. 19 d.

[711] Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 31-953. 125 str.

[712] Lietuvos Banko įstatymas. *Valstybės žinios.* 1994, Nr. 99-1957. 2 str. 1 d.

vadovauja taryba, kurios nariams taikomi tam tikri reikalavimai ir draudimai, teisės aktuose aiškiai apibrėžtos sąlygos tarybos narių atleidimui ar atstatydinimui anksčiau laiko, tokio sprendimo apskundimo detalės. Valdybos nariui nustojus eiti pareigas Lietuvos banko valdyboje dar metus nuo įgaliojimų pabaigos jis privalo vengti bet kokio galimo viešųjų ir privačiųjų interesų konflikto galinčio kilti dėl naujos jo veiklos, o ketindami imtis veiklos, kurią vykdant gręstų toks interesų konfliktas privalo paklausti Lietuvos banko valdybos nuomonės.[713]

Lietuvos bankas atlieka finansų rinkos priežiūrą bei priima sprendimus dėl ginčų tarp vartotojų ir finansų rinkos dalyvių[714]. Lietuvos banko funkcija nagrinėti vartotojų ir finansų dalyvių ginčus neteismine tvarka nustatyta ir Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme[715]. Autorė pastebi, kad kreipimasis į Lietuvos banką kaip į ikiteisminę ginčo nagrinėjimo instituciją nėra privalomas ir laikomas tik alternatyva.[716] Sprendimo vykdymas taip pat neprivalomas – jis rekomendacinio pobūdžio ir teismui neskundžiamas.

Lietuvos banko įstatyme apibrėžti reikalavimai ginčo nagrinėjimo tvarkai labai bendro pobūdžio, vis dėlto, jau minėto 47 str. 8 p.[717] pateikiama nuoroda į ryngtyniškumo principą: čia įtvirtinta teisė kiekvienai šaliai pateikti ginčą nagrinėjančiai institucijai įrodymus, kurių pagrindu priimamas sprendimas. Lietuvos banko įpareigojimas iki pat sprendimo priėmimo momento siekti sutaikyti abi šalis surandant jas tenkinantį kompromisą rodo aktyvų institucijos dalyvavimą abiejų šalių naudai bei paskatinimą šalims būti aktyvioms ir dalyvauti ginčo nagrinėjime, siekiant abipusiai naudingai išspręsti iškilusį ginčą. Lietuvos banko įstatyme numatyta ginčo šalių teisė susipažinti su bylos medžiaga, teikti paaiškinimus ir įrodymus, įtvirtintas ginčo neatlygintinas nagrinėjimas – visa tai patvirtina, kad *inter partes* procedūros taikymo kriterijus yra tenkinamas.

Išanalizavus, ar Lietuvos bankas atitinka prejudicinio sprendimo procedūros subjektams keliamus reikalavimus autorė daro išvadą, kad nors institucijos struktūra, narių skyrimo ir atleidimo tvarka, jų apmokėjimo dydžiai, pavaldumas ir funkcijos aiškiai apibrėžtos ir faktiškai nepriklausomumo kriterijus tenkinamas, vis dėlto reikėtų nurodyti aiškius pagrindus ir kriterijus, kuriais remiantis skiriama Lietuvos banko valdyba. Jurisdikcijos ir sprendimų privalomumo kriterijaus Lietuvos bankas netenkina. Pačios institucijos pasirinkimas ginčo nagrinėjimui yra visiškai neprivalomas ir tiek ginčo nagrinėjimo Lietuvos banke metu, tiek po to, nepaisant to, kokio pobūdžio sprendimas priimamas, ar išvis atsisakoma nagrinėti ginčą net ir teisėtais pagrindais, šalis, mananti, kad buvo pažeistos jos teisės ir/ar teisėti interesai, gali kreiptis dėl to paties klausimo nagrinėjimo į teismą. Lietuvos banko priimtas sprendimas ar tam proceso metu priimti nutarimai neturi įtakos tolimesniam ginčo nagrinėjimui teisme. Autorė daro išvadą, jog Lietuvos bankas greičiausiai nebūtų pripažintas „teismu“, nes šios institucijos sprendimų pobūdis nagrinėjant ginčus yra rekomendacinis, o pati institucija šiuo atžvilgiu nepriima teisinio pobūdžio sprendimų, t.y. nevykdo teisingumo. Lietuvos banko valdybos pirmininko, jo pavaduotojų ar valdybos narių statusas negali būti prilygintas teisėjų statusui – nors užtikrinami aukšti nepriklausomumo ir nešališkumo standartai, skiriamų narių kvalifikacija bei profesinė patirtis nėra aiški.

Lietuvos bankas 2012 m. sausio 1 d. perėmė dalį neteisminių ginčų sprendimų funkcijų, kurios anksčiau priklausė dviems institucijoms: Lietuvos Respublikos draudimo

[713] Lietuvos Banko įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 99-1957. 12, 13, 14 str.

[714] *Ibid*.

[715] Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 12-488.

[716] Lietuvos Banko įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 99-1957. 47 str. 3 d.

[717] *Ibid*.

priežiūros komisijai, veikiančiai pagal Lietuvos Respublikos draudimo įstatymą[718] ir Lietuvos Respublikos vertybiniu popierių komisijai, veikusiai pagal Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymą[719] . Autorė išanalizavo šių institucijų veiklą, siekdama išsiaiškinti, ar institucijos turėjo galimybę kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo ir ar ši galimybė nebuvo prarasta, perdavus jų funkcijas Lietuvos bankui. Įvertinus abiejų institucijų atitikimą ESTT keliamiems kriterijams, autorė daro išvadą, kad 2012 m. reforma, likviduojanti dvi minėtas institucijas ir perduodant jų funkcijas Lietuvos bankui, neigiamai nepaveikė kreipimosi į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo. Abi institucijos gerokai mažiau atitiko „teismo" sampratą, todėl norint reformuoti jų veiklos pagrindus, struktūrą, narių skyrimo tvarką ar įgaliojimus, būtų prireikę inicijuoti gerokai daugiau pakeitimų ir jie būtų gerokai sudėtingesni. Autorės nuomone, anksčiau šios dvi institucijos įgyvendino skirtingus tam tikrų viešojo valdymo funkcijų modelius, kurie, perdavus įgaliojimus ir funkcijas vienai institucijai, Lietuvos bankui, gerokai patobulėjo ir buvo pašalinti tam tikri trūkumai, trukdantys kreiptis prejudicinio sprendimo. Ir nors autorė mano, kad šiuo metu Lietuvos bankas nebūtų pripažintas teismu SESV 267 str. prasme, patobulinus teisės aktus, jis tokią teisę galėtų įgyvendinti.

Valstybės biudžetinė įstaiga **Valstybinė energetikos inspekcija prie Energetikos ministerijos** (toliau – Energetikos inspekcija) – nuolat veikianti institucija, įsteigta vadovaujantis Lietuvos Respublikos energetikos įstatymu[720], savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos įstatymais, kurių sąrašas pateiktas Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2011 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. 1-63 patvirtintų Lietuvos Respublikos valstybinės energetikos inspekcijos prie Energetikos ministerijos nuostatų (toliau – Energetikos inspekcijos nuostatai) 3 str.[721] Energetikos inspekcija yra įstaiga prie ministerijos, jos steigėja – Energetikos ministerija, patvirtinusi ir Energetikos inspekcijos nuostatus. Vis dėlto, Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 9 str. 4 d.[722] nustato, kad Energetikos inspekcija atsako už savo priimtus sprendimus, kurie savo ruožtu gali būti skundžiami įstatymų nustatyta tvarka. Siekiant užtikrinti skundų nagrinėjimo nešališkumą, asmenų prašymų, skundų nagrinėjimo valstybinėje energetikos inspekcijoje prie Energetikos ministerijos tvarkos 7 str. nustatyta, kad „nagrinėjantis prašymą/skundą Inspekcijos darbuotojas pats nusišalina nuo prašymo nagrinėjimo arba turi būti nušalintas Inspekcijos viršininko ar Inspekcijos teritorinio skyriaus vedėjo ar jį pavaduojančio asmens sprendimu, jeigu atsiranda Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 25 straipsnio 1 dalyje nurodytos aplinkybės[723]. Lietuvos Respublikos energetikos

---

718 Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 94-4246.

719 Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 16-412.

720 Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas. *Valstybės žinios,* 2002, Nr. 56-2224.

721 Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2011 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. 1-63 patvirtintos Lietuvos Respublikos valstybinės energetikos inspekcijos prie Energetikos ministerijos nuostatos. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 33-1588, 6 str.

722 Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas. *Valstybės žinios,* 2002, Nr. 56-2224.

723 Valstybinės energetikos inspekcijos viršininko įsakymas dėl Asmenų prašymų, skundų nagrinėjimo valstybinėje energetikos inspekcijoje prie Energetikos ministerijos tvarka. *Valstybės žinios,* 2011, Nr. 1V-83. Numatyti tokie nusišalinimo atvejai:

1) pareigūnas, valstybės tarnautojas ar darbuotojas yra asmens, dėl kurio pradėta administracinė procedūra, artimasis giminaitis (kaip tai apibrėžta Civiliniame kodekse), svainis ar sugyventinis, įstatymų nustatyta tvarka įregistravęs partnerystę;
2) tarp pareigūno, valstybės tarnautojo ar darbuotojo ir asmens, dėl kurio pradėta administracinė procedūra, yra pavaldumo santykiai;

įstatymo 34 str.[724] reglamentuojamas skundų ir ginčų energetikos srityje nagrinėjimas: nustatyta privaloma Energetikos inspekcijos jurisdikcija nagrinėjant tam tikrus vartotojų ir energetikos įmonių skundus ir ginčus išankstine neteismine tvarka, taip pat nurodyta, kad priimti sprendimai yra privalomi vykdyti. Sprendimus ginčo šalys gali apskųsti Vilniaus apygardos teisme, o įsiteisėjęs sprendimas gali būti vykdomas priverstinai Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.

Ginčų, priklausančių Energetikos inspekcijos jurisdikcijai, nagrinėjimo tvarka aiškiai reglamentuota: įstatyme įtvirtinti formalieji reikalavimai prašymų išnagrinėti skundą ar išspręsti ginčą formai, turiniui ir pateikimui, taip pat įrodymų pateikimo ir rinkimo reikalavimai, bei detali skundų ir ginčų nagrinėjimo procedūra[725]. Detalius procedūrinius klausimus sprendžiant pateiktus skundus ir prašymus reglamentuoja Asmenų prašymų, skundų nagrinėjimo ir aptarnavimo Valstybinėje energetikos inspekcijoje prie Energetikos ministerijos tvarka[726]. Šiame dokumente įtvirtinti pagarbos žmogaus teisėms, teisingumo, sąžiningumo ir protingumo, taip pat Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme įtvirtintais įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumoir kiti principai, kuriais Energetikos inspekcijos tarnautojai ir darbuotojai privalo vadovautis spręsdami ginčus ir nagrinėdami skundus.[727] Taip pat detaliai aptarta skundų ir/ar prašymų priėmimo ir perdavimo nagrinėjimui bei nagrinėjimo tvarka. Autorė daro išvadą, kad Energetikos inspekcija nagrinėdama ginčus užtikrina abiem ginčo šalims teisę išreikšti savo nuomonę, pateikti prieštaravimus, nušalinimus ir kitus prašymus ir taip teisėtai apginti savo teises ir interesus. Tačiau nėra galiojančio teisinio dokumento, kuriame būtų nustatyta ginčų nagrinėjimo tvarka, nurodytas konkretus Energetikos inspekcijos skyrius ar komisija ir jos sudarymo tvarka, ar darbuotojai, kuriems būtų suteikti įgaliojimai spręsti ginčus.

Vertindama nepriklausomumo kriterijų, autorė nustatė nemažą Valstybinės energetikos inspekcijos ryšį su ją tiesiogiai reguliuojančia Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, kuri ne tik skiria inspekcijos vadovą, bet ir tvirtina nuostatus, kontroliuoja jos veiklą, nustato inspekcijos struktūrą, tačiau Valstybinės energetikos inspekcijos sprendžiamų ginčų šalimi ji negali būti, taip pat ji nesusijusi su ginčų šalimis jokiais tiesioginiais instituciniais ar funkciniais ryšiais. Vykdydama veiklą Inspekcija ir jos tarnautojai bei darbuotojai vadovaujasi teisės aktais, kuriuose nustatytos aiškios veiklos taisyklės ir procedūriniai reikalavimai bei nusišalina nuo nagrinėjimo esant viešųjų ir privačiųjų interesų konflikto pagrindams. Institucijos nepriklausomumą sustiprina įstatymo normomis nustatytas institucijos vadovo atleidimo iš pareigų anksčiau laiko sąlygų sąrašas, taip pat jo finansinis atlyginimas atskirtas nuo institucijų valdančios Energetikos ministerijos ir jo dydis, mokėjimo tvarka bei kitos sąlygos. Apibendrinant visus pateiktus aspektus, galima daryti išvadą, kad inspekcija nėra susijusi su kita institucija, kuri turėtų interesą paveikti Energetikos inspekcijos nagrinėjamų ginčų eigą.

Inspekcija atitinka jurisdikcijos ir sprendimų privalomumo kriterijus, kadangi įstatymas aiškiai apibrėžia, kad Energetikos inspekcijos jurisdikcija ginčuose, kurių nagrinėjimas

---

3) pareigūno, valstybės tarnautojo ar darbuotojo nešališkumu pagrįstai abejojama dėl kokių nors kitų priežasčių, galinčių sukelti viešųjų ir privačių interesų konfliktą.

724 Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas. *Valstybės žinios,* 2002, Nr. 56-2224.

725 *Ibid.*

726 Valstybinės energetikos inspekcijos viršininko įsakymas dėl Asmenų prašymų, skundų nagrinėjimo valstybinėje energetikos inspekcijoje prie Energetikos ministerijos tvarka. *Valstybės žinios,* 2011, Nr. 1V-83.

727 *Ibid*., 5 str.

priskirtas šios institucijos kompetencijai, yra privaloma, o asmenims norintiems kreiptis dėl tokių ginčų nagrinėjimo nėra suteikiama galimybė pasirinkti jokios kitos ginčą nagrinėjančios institucijos ar apeinant šią instituciją kreiptis tiesiai į teismą. Taip pat nustatyta, kad įsiteisėję Energetikos inspekcijos sprendimai dėl jos kompetencijai priskirtų ginčų yra privalomi, jų teisinė galia prilyginama vykdomiesiems dokumentams o vykdymas užtikrinamas teisinės prievartos priemonėmis, nustatytomis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse.

Vertindama ginčų nagrinėjimo tvarką, autorė mano, kad šis kriterijus taip pat yra tenkinamas, nes Energetikos inspekcija nagrinėdama jos kompetencijai priskirtus ginčus, užtikrina ginčo šalių pagrindines teises, kuriomis pasinaudodamos ginčo šalys gali realizuoti savo teisių ir interesų gynimą. Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių bei bendrųjų skundų ir ginčų nagrinėjimą reglamentuojančių teisės normų visuma pilnai užtikrina *inter partes* procedūros taikymą, kadangi ginčo šalims užtikrinama teisė būti išklausytiems, teikti paaiškinimus, prieštaravimus, nušalinimus ir kitokius įrodymus bei prašymus, taip pat dalyvauti ginčo nagrinėjimo posėdyje. Svarbu ir tai, kad aiškiai sureglamentuotas ir ginčo priėmimo procesas, jo atmetimo pagrindai, taip pat ginčo nagrinėjimo sustabdymo, palikimo nenagrinėtu pagrindai – visa tai užtikrina, kad ginčas neliks nenagrinėtas, o ginčo šalys – neišklausytos.

Apibendrinant autorė daro išvadą, kad nepaisant tam tikro neišbaigtumo Energetikos inspekcijos veiklos, susijusios su ginčų nagrinėjimu, reglamentavime, visi pagrindiniai kriterijai yra užtikrinti, todėl Energetikos inspekcija galėtų būti pripažinta teismu pagal SESV 267 str. Siekiant išvengti abejonių ir formalių pažeidimų institucijos atitikimo „teismo" statusui vertinimo procese, autorė siūlytų atlikti keletą pakeitimų. Pirmiausiai, Energetikos inspekcijos nuostatus reikėtų papildyti straipsniu, kuris aiškiai nustatytų tam tikrą pareigybę, inspekcijos skyrių ar komisiją ir jos sudarymo tvarką inspekcijos kompetencijai priskiriamų ginčų nagrinėjimui bei apibrėžti tokių ginčų nagrinėjimo tvarką atskiromis taisyklėmis Nustatytam ginčus nagrinėjančiam subjektui turėtų būti suteiktas specialus statusas ir atitinkami įgaliojimai, kurie užtikrintų jų nepriklausomumą, taip pat siūlytina aiškiai apibrėžti tokio subjekto narių pareiginius nuostatus bei priėmimo tvarką, kvalifikacinius reikalavimus, įgaliojimų vykdymo trukmę bei sąlygų, kurioms esant nariai galėtų būti atleidžiami iš pareigų anksčiau laiko, sąrašą. Jų nepriklausomumą siūlytina užtikrinti ir nustatant finansines ir socialines garantijas, kurios turėtų būti prilyginamos Lietuvos Respublikos teisėjų statusą garantuojančioms garantijoms. Be to, teisės dokumente, reglamentuojančiame detalią ginčų nagrinėjimo Energetikos inspekcijoje tvarką, turėtų būti nustatytos papildomos normos, kurios įpareigotų ginčus nagrinėjantį subjektą ginčo nagrinėjimui skirti tam tikrą posėdį, apie kurį informuojamos ginčo šalys, joms užtikrinama teisė ne tik dalyvauti šiame posėdyje, bet ir naudotis visomis teisėtomis teisių gynimo priemonėmis, kurių įgyvendinimo galimybė užtikrintų *inter partes* procesą.

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (toliau – VVTAT) įsteigta prie Teisingumo ministerijos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. spalio 24 d. nutarimu Nr. 1267[728] kaip Nacionalinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, nuo 2007 m., įsigaliojus Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymui[729], institucijos pavadinimas buvo pakeistas į Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą. VVTAT savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Europos Sąjungos teisės ak-

[728] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 1267 dėl Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnybos įsteigimo. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 90-2799.

[729] Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 12-488.

tais, Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu[730], Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymu[731], Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos draudimo vartotojams įstatymu[732], kitais įstatymais ir teisės aktais. VVTAT yra skėtinė institucija AGS procese, todėl jos kompetencija yra bendroji.

Tarnybos struktūrą bei direktorių tvirtina Lietuvos Respublikos Teisingumo ministras. Ginčus Tarnyboje ikiteismine tvarka nagrinėja ir poveikio priemones taiko komisija, sudaroma direktoriaus skyrimu. Tai kolegialus organas susidedantis iš ne mažiau kaip penkių narių. Numatyta ir komisijos narių nušalinimo galimybė viešųjų ir privačių interesų konflikto pagrindais. Nepriklausomumą dar sustiprina tai, kad atskiru straipsniu aptartas Tarnybos darbuotojų viešųjų ir privačių interesų derinimas – šio klausimo priežiūrai Tarnybos direktorius skiria atskirą asmenį iš Teisės ir personalo skyriaus. Tarnybos kompetencija nagrinėjant jai priskirtus ginčus apibrėžiama Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme[733]. Tam tikrus ginčus ši ikiteisminė institucija nagrinėja kaip vienintelė, tačiau dėl to paties ginčo pakartotinai negalima, tačiau kreiptis dėl ginčo nagrinėjimo į teismą galimybė neapribota – to paties įstatymo 29 str. nurodo, kad kreipimasis į šią instituciją yra alternatyvus ir bet kuriuo ginčo nagrinėjimo Tarnyboje proceso metu ar po jo dėl to paties ginčo nagrinėjimo galima kreiptis į teismą. Taigi, jurisdikcijos privalomumas aiškiai alternatyvus, neprivalomi ir sprendimai. Nors Tarnybai suteikiama teisė priimti sprendimus dėl ginčų ir pilnai ar dalinai tenkinti skunde nurodytus reikalavimus ar juos atmesti (27 str. 1 d.), vis dėlto tiek įstatyme (27 str. 3 d. 10 p.)[734], tiek Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos darbo reglamente[735] (127 str.) pateikiama formuluotė dėl Tarnybos sprendimų nurodo juos kaip rekomendacinius. Atitinkamai jų vykdymo privalomumą užtikrinanti priemonė – viešas paskelbimas apie sprendimų nevykdymą – taip pat vertintina kaip silpno poveikio.

Prieš kreipiantis į Tarnybą, vartotojai privalo pirmiausiai kreiptis į norimą apskųsti subjektą ir savo reikalavimus pateikti jam tiesiogiai, o šis įpareigojamas pateikti išsamų, motyvuotą rašytinį atsakymą su argumentus pagrindžiančiais dokumentais. Tokiu keliu ginčo šalims neišsprendus, priimami vartotojų skundai Tarnyboje, tačiau numatyti pagrindai, kuriais vadovaujantis Tarnyba gali atsisakyti nagrinėti tokį prašymą[736]. Ginčų nagrinėjimas gali būti skiriamas ir rašytine ir žodine tvarka, šalims suteikiama teisė dalyvauti procese, teikti pareiškimus, prašymus, įrodymus. Lietuvos Respublikos Vartotojų teisių apsaugos įstatymo[737] 25 str. 3 d. nurodoma: „Ginčas nagrinėjamas laikantis rungimosi ir ginčo nagrinėjimo operatyvumo bei skaidrumo principų." Vartotojų ginčus nagrinėjančios komisijos narių kompetencija atskirai neapibrėžiama. Apie jų gebėjimus ir įgūdžius galima spręsti tik iš nurodyto komisijos sudėties reikalavimo, kad į šią komisiją turi būti skiriami Tarnybos struktūrinių padalinių vadovai.[738]

---

730 Civilinis kodeksas. Trečioji knyga. Šeimos teisė. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

731 Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 12-488.

732 Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos draudimo vartotojams įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 6-212.

733 Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 12-488.

734 *Ibid.*.

735 Valstybinės vatotojų teisių apsaugos tarnybos darbo reglamentas.*Valstybės žinios*, 2008-10-11, Nr. 117-4471.

736 Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 12-488. 22 str. 5 d.

737 *Ibid.*

738 *Ibid.*,11 str. 5 d.

Jokios kitos išskirtinės ginčų nagrinėjimui naudingos kompetencijos ir įgūdžiai būtini komisijos nariams nenurodyti.

Tarnyba turi nepriklausomumo kriterijui būdingų požymių – tiek pačiai institucijai, tiek jos formuojamai ginčus nagrinėjančiai komisijai suteikiamas veiklos organizavimo ir vykdymo savarankiškumas perleidžiant beveik visus įgaliojimus šiose srityse, vis dėlto Tarnyba tiesiogiai priklausoma ir atskaitinga ją steigiančiai ir valdančiai ministerijai. Ypač svarbu tai, kad Tarnybos direktorius, kuris yra ir ginčus nagrinėjančios komisijos narys ir pirmininkas į pareigas priimamas politinio (asmeninio) pasitikėjimo pagrindu, kas reiškia, kad į pareigas priimti tokį asmenį nerengiamas konkursas[739], taip pat jam netaikomi amžiaus apribojimai, nėra vertinama jo tarnybinė veikla. Taip pat nėra nustatyti šio pareigūno atleidimo pagrindai, neapibrėžta kitų ginčus nagrinėjančios komisijos narių kompetencija. Nors asmeninį nepriklausomumą ir nešališkumą sustiprina nušalinimo galimybė ir numatyti pagrindai, taip pat gana detalus ir aiškus ginčų nagrinėjimo procesų aprašymas ir įpareigojimų nurodymas, taip pat specialaus asmens, kuris atsakingas už privačių ir viešųjų interesų derinimo klausimą paskyrimas šio klausimo Tarnyboje reguliavimui ir kontroliavimui, bei Tarnybos tarnautojams nustatytas reikalavimas pildyti deklaracijas. Tačiau ginčus Tarnybos priskirtai kompetencijai nagrinėjančios komisijos narių skyrimas apibrėžtas labai bendrai, aiškiai trūksta pačios komisijos formavimo, veiklos trukmės, narių skyrimo ir atleidimo, jų atsakomybių, kompetencijų reglamentavimo, ir tai gali kelti rimtų abejonių dėl komisijos kaip ginčą nagrinėjančio teismo pagal SESV 267 str. nešališkumo ir narių asmeninio nepriklausomumo kriterijų.

Ginčo nagrinėjimas ir jo procesas, ginčo šalims suteikiamos teisės ir paties proceso eiga labai sustiprina vertinamos institucijos kaip „teismo“ poziciją, kadangi nagrinėtuose Tarnybos veiklą ir ginčus nagrinėjančios komisijos procedūras nustatančiuose teisės aktuose pateikiamas labai detalus ir aiškus proceso aprašymas, kuriuo pilnai užtikrinamos ginčo šalių teisės apginti savo interesus, pilnai dalyvauti procese ir taip *inter partes* principo įgyvendinimas. Tačiau Tarnybos sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio ir negali būti priverstinai įgyvendinti, be to – Tarnybos kaip institucijos nagrinėjančios jos kompetencijai priskirtus ginčus pasirinkimas yra alternatyvus. Bet kurioje ginčo sprendimo stadijoje, ar jau priėmus sprendimą asmuo gali bet kuriuo metu dėl to paties ginčo nagrinėjimo kreiptis į bendros kompetencijos teismą.

Taigi, nors ginčų sprendimo procesas Tarnyboje labai detalizuotas ir faktiškai savo procedūrų ir ginčo šalims suteikiamų teisių atžvilgiu gali būti gretinamas su teismo posėdžiu, ginčą nagrinėjantis subjektas vertintinas kaip nešališkas, pati institucija yra pakankamai nepriklausoma, vis dėlto – dėl jurisdikcijos bei sprendimų privalomumo trūkumo autorė mano, kad ši institucija nebūtų laikoma teismu pagal SESV 267 str. Norint, kad Taryba taptų tinkamu prejudicinio sprendimo procedūros subjektu, autorė rekomenduotų pagrindinį dėmesį skirti jos priimtų sprendimų įgyvendinimui, kadangi dabartinė jų rekomendacinio pobūdžio prigimtis visiškai užkerta tokią galimybę. Tas pats pasakytina ir apie institucijos jurisdikcijos privalomumo problemą. Autorė siūlytų atitinkamus teisės aktus koreguoti nurodant, kad Tarnybos priimti sprendimai dėl išnagrinėtų klausimų privalomi ir nustatyti poveikio priemones įpareigojimo nesilaikantiems subjektams, taip pat suteikti Tarnybai įgaliojimą skirti baudas už nurodymų nevykdymą bei galimas kitas poveikio priemones, kaip pvz.: veiklos apribojimas. Taip pat reikėtų įtvirtinti nuostatą, pašalinančią institucijos alternatyvų pasirinkimą ir numatančią Tarnybą kaip privalomą ikiteisminę ginčų nagrinėjimo instituciją, kurios sprendimas galėtų būti skundžiamas teismui įstatymų nustatyta tvarka. Subsidiarūs siūlymai galėtų sustiprinti kitų kriterijų užtikrinimą, kaip antai aiškesnių komisijos sudarymo pagrindų nustatymas,

[739] Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios,* 1999, Nr. 66-2130. (nauja redakcija – *Valstybės žinios,* 2002, Nr. 45-1708). 12 str.

apibrėžimas specialių kompetencijų, susijusių su ginčų nagrinėjimo įgūdžiais ir žiniomis, privalomų skiriamiems komisijos nariams, jų atleidimo iš šių pareigų pagrindų sąrašas, įpareigojimas einant šias specialias pareigas Tarnyboje neužsiimti kita profesine veikla.

Vertinant Lietuvos AGS institucinę sistemą, būtina aptarti Maisto ir veterinarijos tarnybos veiklą ir kompetenciją. Nors pagal įstatymo nuostatas ji nėra ne teismo būdu ginčus nagrinėjanti institucija, tačiau tarnybos veikla turi didelės reikšmės AGS institucinės sistemos veikimui.

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (toliau – Tarnyba) yra nuolatinė Lietuvos Respublikos įstaiga, įsteigta įstatymų pagrindu ir savo veikloje besivadovaujanti Lietuvos Respublikos Maisto įstatymu[740], Lietuvos Respublikos Veterinarijos įstatymu[741], Lietuvos Respublikos Konstitucija, kitais Lietuvos Respublikos teisės aktais bei poįstatyminėmis teisės normomis, o taip pat tarptautinėmis sutartimis ir Europos Sąjungos teisės aktais[742]. Tarnyba teisės aktų nustatyta tvarka įgyvendina ir dalyvauja formuojant Lietuvos Respublikos valstybės politiką maisto ir veterinarijos srityje. Jos savininko teises ir pareigas įgyvendina Vyriausybė, kuri koordinuoja tarnybos veiklą, tvirtina ir keičia tarnybos nuostatus bei administracijos struktūrą, taip pat Vyriausybei ir Žemės ūkio ministrui atskaitingas ir atsakingas tarnybos vadovas. Tarnybos kompetencijai priskirtas vartotojų, jų organizacijų, kitų suinteresuotų įstaigų ir organizacijų skundų nagrinėjimas[743], tačiau privaloma Tarnybos jurisdikcija nenustatyta. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2007 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. B1-790 patvirtintos Asmenų prašymų ir skundų (pranešimų) nagrinėjimo ir jų aptarnavimo valstybinėje maisto ir veterinarijos tarnyboje ir jai pavaldžiose įstaigose taisyklės (toliau – Taisyklės), sustiprina autorės nuomonę, kad Tarnyba, spręsdama jos kompetencijai priskirtus skundus atlieka administracinę funkciją. Taisyklėse nėra jokių bendrų ginčų nagrinėjimo principų, *inter partes* proceso kriterijų – nustatyti tik bendri reikalavimai skundo ar prašymo formai, padavimo ir priėmimo procedūriniai klausimai, užtikrinamas skundo ar prašymo nagrinėjamas tinkamoje institucijoje, nustatomi nagrinėjimo terminai bei „vieno langelio“ principas. Pareiškėjo ar kitos šalies dalyvavimas priimant sprendimą dėl prašymo ar skundo nėra nustatytas, tačiau nurodoma, kad pareiškėjui atsakymas į jo prašymą ar skundą pateikiamas raštu. Tarnybos kompetencija ginčų sprendime nenumatoma nei viename teisės akte, kuriais vadovaujasi Tarnyba, vykdydama jai pavestas funkcijas.

Atskirai vertinant nepriklausomumo kriterijų būtų galima išskirti jį tenkinančius aspektus, tokius kaip Tarnybos vadovo skyrimo reglamentavimas, tam tikrų kvalifikacinių reikalavimų nustatymas, bei aiškus atleidimo iš pareigų, apmokėjimo ir atsakomybės apibrėžimas, tačiau galutinis institucijos nepriklausomumo kriterijaus vertinimas glaudžiai susijęs su ginčų nagrinėjimu ,o Tarnybai apskritai nesuteikti įgaliojimai spręsti ginčus. Autorė daro išvadą, kad Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba nebūtų pripažinta teismu pagal SESV 267 str., kadangi ji nevykdo teisingumo funkcijos ir nesprendžia ginčų, dėl to negalimas ir *inter partes* proceso taikymas bei pilnas šalių nepriklausomumo vertinimas. Tam kad Tarnyba galėtų kreiptis į ESTT, būtini esminiai pakeitimai tiek Tarnybos veiklos reglamentavime, tiek struktūroje, todėl autorė abejoja, ar tokie pakeitimai būtų tikslingi ir reikalingi, kadangi šios įstaigos veikla ypatingai kompleksiška, apimanti daugelį skirtingais įstatymais reglamentuojamų veiklų

740 Lietuvos Respublikos maisto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 32-893.

741 Lietuvos Respublikos Veterinarijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 2-15; 2010, Nr. 148-7563.

742 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. 744 patvirtinti (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1485 redakcija) Valstybės maisto ir veterinarijos tarnybos nuostatai.

743 *Ibid*.

ir funkcijų. Autorės manymu, atskiros institucijos, komisijos ar tarybos steigimas konkrečioje srityje kylančių ginčų nagrinėjimui būtų paprastesnė ir efektyvesnė išeitis.

Vartotojų teisių rėmimas, klestėjimo ir gerovės didinimas yra svarbūs ES tikslai ir tai atsispindi Europos teisės aktuose. 2013 m. gegužės mėnesį priimta Direktyva dėl alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo (AGS)[744] padės užtikrinti, kad būtų įsteigti tinkami neteisminiai subjektai *visiems* tarp vartotojų ir įmonių kylantiems sutartiniams ginčams spręsti bei Reglamentas dėl elektroninio vartotojų ginčo sprendimo (EGS),[745] kuriuo bus sukurta ES masto elektroninio ginčų sprendimo platforma – joje vartotojai ir įmonės, naudodamiesi bendra prieiga, galės elektroniniu būdu spręsti ginčus dėl kitoje ES šalyje, o taip pat Norvegijoje ir Islandijoje elektroniniu būdu pirktų produktų ar paslaugų, o tai įtvirtins palankias ir tinkamas sąlygas vartotojui apginti savo pažeistas teises. Autorė atkreipia dėmesį, kad Vartotojų teisių direktyvos[746] nuostatos į nacionalinę teisę buvo perkeltos 2013 m. gruodžio 19 d., Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Civilinio kodekso ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymo pakeitimus, kurie įsigaliojo 2014 m. birželio 13 d. Tai didelis iššūkis Europos Sąjungos institucijoms – priimti bendras ir visoms 28 valstybėms narėms tinkamas taisykles, o valstybėms narėms – pritaikyti šias taisykles prie nacionalinės teisinės sistemos, tradicijų, susiklosčiusios ilgametės praktikos. Todėl, autorės nuomone vienodas ES teisės aiškinimas, užtikrinant vartotojų teises ES mastu yra itin svarbus.

3.3. Administracinių institucijų įvertinimas pagal suformuotus kriterijus

Pagal bendrą taisyklę, administracinės institucijos neturi teisės kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo, tačiau pastaruoju metu Teisingumo Teismas nėra toks kategoriškas – jis vertina, ar besikreipiančios institucijos sprendimas gali būti peržiūrimas nacionalinės teisės sistemoje. Jei nacionalinė institucija veikia kaip galutinės instancijos teismas, ESTT mažiau dėmesio teikia kitiems kriterijams ir kartais suteikia teismo SESV 267 str. prasme statusą administracinėms institucijoms. Galima teigti, kad Teismas išimties tvarka leidžia pateikti prejudicinio sprendimo prašymą institucijai, kuri nėra nacionalinės teisminės sistemos dalis, bet priima galutinį neskundžiamą sprendimą. Tokiais atvejais prejudicinio sprendimo procedūros tikslas ir *raison d'être* tarsi įpareigoja ESTT priimti prejudicinio sprendimo prašymą ir atsakyti į jam pateiktus klausimus bei užtikrinti, kad situacijos, kurias reglamentuoja ES teisė, neliktų už jos jurisdikcijos ribų be vienodo taisyklių aiškinimo[747].

Autorė atkreipia dėmesį, kad aukštesnioji administracinė institucija negali būti laikoma teismu, jei vertina sprendimus, kuriuos priima jai pavaldi administracinė institucija. Toks

---

744 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/11/ES dėl alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2009/22/EB (Direktyva dėl vartotojų AGS).OJ L 165, 18.6.2013. P. 63–79.

745 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 524/2013 dėl elektroninio vartotojų ginčų sprendimo, kuriuo iš dalies keičiami Reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2009/22/EB (Reglamentas dėl vartotojų EGS). OJ L 165, 18.6.2013. P. 1–12.

746 Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB [2011] OL L 304/64.

747 Generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C-17/00 *De Coster* [2001] ECR. I9445, para 87.

atvejis kilo *Schmid* byloje[748], kurioje mokesčių mokėtojas pateikė apeliaciją Austrijos mokesčių institucijai dėl jo apmokestinimo. ESTT konstatavo, kad nesant aiškių teisės aktų nuostatų, nustatančių apeliacijos rūmų narių įgaliojimų trukmės nustatymo ir pašalinimo sąlygas, negalima teigti, kad užtikrinama pakankama apsauga nuo netinkamos įtakos ar vykdomosios valdžios spaudimo, todėl Teismas neturi jurisdikcijos priimti prejudicinio sprendimo prašymo[749].

Panašus atvejis nagrinėtas ir *Corbiau* byloje[750], kurioje iškilo klausimas, ar Liuksemburgo *Directeur des contributions* (Mokesčių direktorius, toliau – *Directeur*), laikytinas teismu SESV 267 straipsnio prasme. *Directeur* traktuojamas kaip teismas pagal Liuksemburgo teisę ir atlieka savo funkcijas pagal nacionalinės teisės sistemą, veikia nuolat. Tačiau *Directeur* tiesiogiai veikiamas Finansų ministro, jo užduotis – spręsti ginčus tarp administracijos (kurios vadovas jis buvo) ir mokesčių mokėtojų, ginčijančių pareigūnų priimtus sprendimus. Jei mokesčių mokėtojas apskųstų *Directeur* sprendimą Valstybės tarybai (*Conseil d'Etat*) dažniausiai *Directeur* gintų teisme administracija (kurios vadovu yra). Remiantis faktu, kad *Directeur* buvo institucijos, priėmusios sprendimą, dėl kurio pateikta apeliacija, vadovas, Teisingumo Teismas nustatė, kad *Directeur* negali būti laikomas nepriklausomu ir nepriėmė prejudicinio sprendimo prašymo[751].

Administracinės institucijos, vykdančios teismines funkcijas, gali būti pripažįstamos tinkamu subjektu pagal SESV 267 str., tačiau neretai jos pačios mano atliekančios teismines funkcijas, o ESTT, įvertinęs visas aplinkybes, nustato kitaip. Tokia situacija susiklostė *Bengtsson* byloje[752]. Prejudicinio sprendimo prašymą pateikė *Mora kommun, Miljöoch häl-*

---

748 Byla C-516/99 *Schmid* [2002] ECR I-4573. Apeliacijų rūmai, kurie nagrinėjo apeliaciją, buvo sudaryti iš 5 narių. Du iš jų buvo iš mokesčių institucijos, kurios sprendimas ir sudarė apeliacijos pagrindą. Vienas iš šių dviejų narių buvo mokesčių institucijos prezidentas ir pagal Austrijos teisę galėjo veikti kaip Apeliacijų rūmų pirmininkas. Kitas asmuo buvo mokesčių institucijos prezidentas, kuris paskyrė apeliacijų rūmų narius. Jam nebuvo jokių teisinių apribojimų keisti apeliacinių rūmų sudėtį savo nuožiūra kiekvieno apeliacinio skundo sprendimui arba net per apeliacinį posėdį.

749 *Ibid*., paras 34-44.

750 Byla C-24/92 *Corbiau* [1993] ECR I-1277.

751 *Ibid*., paras 14-17.

752 Byla C-344/09 *Bengtsson* [2011] ECR I-01999. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1999 m. liepos 12 d. Tarybos rekomendacijos 1999/519/EB dėl elektromagnetinių laukų (0 Hz–300 GHz) poveikio žmonėms apribojimo taikymo išaiškinimo EB suatrties 174 straipsnio 2 dalies atžvilgiu. Prašymą pateikusi *Mora kommun, Miljö och hälsoskyddsnämnden* (Mora savivaldybės aplinkos ir sveikatos apsaugos komisija), atsakinga už aplinkos ir sveikatos apsaugos priežiūrą atitinkamoje savivaldybėje, kurios užduotis yra imtis reikalingų taisomųjų priemonių. Tam ji, be kita ko, privalo prižiūrėti telekomunikacijų ir duomenų perdavimo bevieliu ryšiu bazines stotis. Į Komisiją kreipėsi D. Bengtsson dėl judriojo telefono ryšio operatorių šalia jo gyvenamosios vietos įrengtų bazinių stočių skleidžiamos nejonizuojančios spinduliuotės lygio sumažinimo. *TeliaSonera Mobile Networks AB* laikėsi nuomonės, jog *Mora kommun, Miljö och hälsoskyddsnämnden* nėra teismas pagal EB 234 straipsnį (dabar – SESV 267 str.), nes priežiūros funkcija negali būti laikoma teisminės funkcijos vykdymu. Taip pat, kad *Mora kommun, Miljö och hälsoskyddsnämnden* sprendimų priėmimo veikla priskirtina vykdomajai funkcijai ir negali būti prilyginta teisminei veiklai. Be to, tarp prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusios institucijos įvardytų šalių nėra ginčo. Čekijos vyriausybė nurodė, kad *Mora kommun, Miljöoch hälsoskyddsnämnden* nepriskiriama nagrinėjamos valstybės narės teisminei valdžiai, kadangi jos sprendimai gali būti skundžiami *Länsstyrelse* ir kvaziteisminės institucijos atveju reikia griežčiau taikyti teismų praktikoje nustatytus kriterijus, ypač nepriklausomumo reikalavimą, ji nėra teismas pagal EB 234 straipsnį (dabar SESV 267 str.). Europos Sąjungos Komisija pažymėjo, kad *Mora*

soskyddsnämnden (Mora savivaldybės aplinkos ir sveikatos apsaugos komisija). Institucija tvirtino, kad vykdydama priežiūros veiklą ji yra teismo funkcijas atliekanti administravimo institucija ir atitinka visus nustatytus kriterijus, kad galėtų būti kvalifikuojama kaip EB 234 straipsnyje (dabar – SESV 267 str.) nurodytas „valstybės narės teismas". Be to, ji nagrinėja ginčą ir priima sprendimą pagal teisminiam sprendimui priimti skirtą procedūrą. ESTT konstatavo, kad *Mora kommun, Miljööch hälsoskyddsnämnden*, nagrinėdama D. Bengtsson jai pateiktą skundą, vykdė administracinio pobūdžio funkciją, nes tai savivaldybės komisija, atsakinga už aplinkos bei sveikatos apsaugos priežiūrą ir jai pavesta imtis reikiamų taisomųjų priemonių. Iš Teisingumo Teismui pateikto sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir pastabų negalima nustatyti, kad prieš *Mora kommun, Miljööch hälsoskyddsnämnden* kreipiantis į ESTT, būtų priimtas sprendimas, dėl kurio šiai komisijai buvo pateiktas skundas. Ši institucija yra pirmoji, kuri nagrinėjo prašymą dėl šalia D. Bengtsson gyvenamosios vietos esančių bazinių stočių skleidžiamos nejonizuojančios spinduliuotės, todėl besikreipianti institucija nekontroliuoja sprendimo teisėtumo – jos užduotis yra pirmą kartą pateikti nuomonę dėl savivaldybės gyventojo pateikto skundo, tačiau ne nagrinėti ginčą. Šio teiginio nepaneigia aplinkybė, kad suinteresuoti fiziniai ar juridiniai asmenys gali pateikti pastabas *Mora kommun, Miljö-och hälsoskyddsnämnden*, nes tokia galimybė neturi jokios įtakos užbaigtai veiklai. Institucija, nagrinėdama D. Bengtsson jai pateiktą skundą, veikia kaip administracinė įstaiga, neturėdama tuo pat metu išspręsti ginčo, todėl ji vykdo neteisminę funkciją. ESTT nusprendė taikyti Procedūros reglamento 92 straipsnio 1 dalį bei 103 straipsnio 1 dalį ir konstatavo, kad *Mora kommun, Miljööch hälsoskyddsnämnden* pateiktas klausimas nepriklauso Teismo jurisdikcijai.

Toliau autorė aptars įvairių administracinių institucijų galimybes kreiptis į ESTT su prejudicinio sprendimo prašymu. Institucijas autorė suskirstė į keturias grupes: administracinės priežiūros institucijos, konkurencijos institucijos, profesinės institucijos ir ombudsmenai. Kiekvienoje grupėje bus analizuojamos ir Lietuvos institucijos.

3.3.1. Administracinės priežiūros institucijos

Administracinės priežiūros institucijos gali atitikti teismui pagal SESV 267 str., keliamas sąlygas, net jei jos nacionalinėje teisėje laikomos administracinėmis institucijomis[753]. Pavyzdžiui, *Koller* byloje[754] prašymą pateikė Vyriausioji apeliacinė advokatų drausmės ko-

kommun, Miljööch hälsoskyddsnämnden, kaip priežiūros institucija, gali teikti nurodymus judriojo telefono ryšio operatoriams, o tai yra administracinių funkcijų vykdymas. Todėl ji nenagrinėja ginčų ir neturi priimti sprendimo pagal teisminiam sprendimui priimti skirtą procedūrą. Be to, savivaldybės taryba gali atšaukti visus šios komisijos narius, jei savivaldybės tarybos politinė dauguma nebeatitinka politinės daugumos minėtoje komisijoje, arba jei pakeičiama jos struktūra remiantis savivaldybės Įstatymo 1991:900 (*kommunallagen* (1991:900) 4 skyriaus 10a straipsniu, todėl ji neatitinka prejudicinio sprendimo prašymą pateikusios institucijos nepriklausomumo reikalavimo.

753 Byla C-416/96 *Eddline El-Yassini* [1999] ECR I-1209, paras 16-22; sujungtos bylos C-9/97 ir C-118/97 *Jokela* [1998] ECR I-6267, paras 17-24; byla C-407/98 *Abrahamson* [2000] ECR I-5539, paras 28-38, byla E-1/94 Restamark [1994-95] EFTA Court Report 17, dėl prašymo priimti paklausimą dėl prejudicino sprendimo iš Suomijos muitų tarybos Apeliacinio komiteto (*Tullilautakunta*).

754 Byla C-118/09 *Koller* [2010] ECR I-13627. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1988 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyvos 89/48/EB dėl bendrosios aukštojo mokslo diplomų, išduotų po bent trejų metų profesinio mokymo ir lavinimo, pripažinimo sistemos, iš dalies pakeistos 2001 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/19/EB, aiškinimu. Šis prašymas buvo

misija (toliau – OBDK). Generalinės advokatės nuomone, šis organas turi visas pagal Teismo praktiką reikalaujamas savybes ir gali būti laikomas teismu EB 234 straipsnio (dabar – SESV 267 str.) prasme. OBDK sprendimų pagal nacionalinę teisę nebegalima skųsti jokia kita tvarka, todėl pagal EB 234 straipsnio 3 dalį (dabar – SESV 267 str. 3 d.) ji turi teisę kreiptis į Teisingumo Teismą.[755] ESTT nusprendė, kad OBDK, kurios sprendimai yra privalomi, turi, kaip nurodė generalinė advokatė, visas reikalaujamas savybes, kad būtų laikoma teismu pagal EB 234 straipsnį (dabar – SESV 267 str.) ir Teismas yra kompetentingas priimti prejudicinį sprendimą[756].

Tokią pačią išvadą ESTT padarė ir vėliau nagrinėtoje *Pavlov ir Famira* byloje[757], kur Vyriausioji advokatų apeliacinė ir drausmės komisija (*Oberste Berufungs-und Disziplinarkommission Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter*, toliau – OBDK) kreipėsi į Teismą prašydama priimti prejudicinį sprendimą dėl išaiškinimo, ar iki Bulgarijos įstojimo į Europos Sąjungą Bulgarijos pilietis, kuriam Austrijoje nesuteikta teisė būti įrašytam į advokatų stažuotojų sąrašą, patyrė diskriminaciją dėl pilietybės, draudžiamą pagal Europos susitarimą, įsteigiantį Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Bulgarijos Respublikos asociaciją, pasirašytą 1993 m. ESTT šiuo atveju nekilo abejonių dėl OBDK tinkamumo.

Teisingumo Teismas ne vieną kartą priėmė prejudicinį sprendimą dėl klausimų, kuriuos pateikė Valstybės narės viešųjų pirkimų priežiūros tarybos (angl. – *public procurement*

pateiktas nagrinėjant ginčą tarp R. Koller ir Advokatų egzaminų komisijos prie Graco aukštesniojo apygardos teismo (*Rechtsanwaltsprüfungskommission de l'Oberlandesgericht Graz*) dėl šios komisijos pirmininko atsisakymo leisti laikyti kvalifikacinį egzaminą, siekiant užsisimti profesine advokato veikla Austrijoje, arba atleisti jį nuo šio egzamino, prašymą pateikėVyriausioji apeliacinė advokatų drausmės komisija (toliau – OBDK). Remiantis 1990 m. birželio 28 d. Federaliniu įstatymu dėl advokatų ir advokatų stažuotojų drausminės teisės (*Bundesgesetz über das Disziplinarrecht für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter*) (DSt), OBDK sudaro pirmininkas, vicepirmininkas, mažiausiai 8 ir daugiausia 16 *Oberster Gerichtshof* teisėjų bei 32 advokatai (advokatai-teisėjai), bylas nagrinėja kolegijos. Profesionalius teisėjus penkerių metų kadencijai skiria federalinis teisingumo ministras. Advokatus-teisėjus penkerių metų kadencijai renka advokatų tarybos. Įstatyme nėra numatyta galimybė atšaukti OBDK narius iš pareigų anksčiau laiko. Vadovaujantis *DSt* 64 straipsnio 1 dalimi, OBDK nariai neprivalo vadovautis jokios valstybės institucijos, asmens ar organizacijos nurodymais. Taip pat nėra aplinkybių, rodančių, kad OBDK nariai yra priklausomi. OBDK nariai – nei advokatai-teisėjai, nei teisėjai – negali būti perkelti kitur. OBDK sprendimus priima per rungimosi principu grindžiamą procesą, turi plačias tikrinimo galias – gali tikrinti ir faktus, ir teisės klausimus, ir įrodymus. Be to, tai yra nuolatinė institucija, nors jos nariai ir skiriami ribotai kadencijai. OBDK savo veikloje remiasi teisės aktais.

755 Generalinės advokatės Verica Trstenjak išvada byloje C118/09*Koller* [2010] ECR I-13627, para 52.

756 Byla C-118/09 *Koller* [2010] ECR I-13627, paras 23-24.

757 Byla C-101/10 *Pavlov ir Famira* [2011] ECR I-05951, paras 1-2. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl Europos susitarimo, įsteigiančio Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Bulgarijos Respublikos asociaciją, patvirtinto bendrijų vardu 1994 m. gruodžio 19 d. Tarybos ir Komisijos sprendimu 94/908/EAPB, EB, Euratomas, 38 straipsnio 1 dalies pirmos įtraukos išaiškinimo. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp Bulgarijos piliečio G. Pavlov bei G. Famira, advokato Vienoje ir *Ausschuss der Rechtsanwaltskammer Wien* (Vienos advokatų komisija) dėl šios atsisakymo patenkinti prašymą įrašyti G. Pavlov į advokatų stažuotojų sąrašą ir suteikti jam įgaliojimą dėl teisės atstovauti teismuose.

appeal boards)[758]. Pavyzdžiui, *Unitron Scandinavia* byloje[759] kilo klausimas dėl besikreipiančios institucijos – Viešųjų pirkimų priežiūros tarybos tinkamumo, kuri manė atitinkanti teismo sąvoką pagal SESV 267 str.[760]. Generalinio advokato Alber nuomone, Viešųjų pirkimų priežiūros taryba atitinka reikalavimus, numatytus Teisingumo Teismo praktikoje[761], todėl ji turi būti laikoma teismu[762]. ESTT atkreipė dėmesį į tokiu atveju lemiamą kriterijų – ar institucija yra nepriklausoma ir ar tai įrodo nacionalinių taisyklių visuma[763]. Praktikoje sunku nustatyti, ar administracinės apeliacinės institucijos yra tiek nepriklausomos, kad galėtų būti laikomos teismu SESV 267 str. prasme, nes net nežymus darbo tvarkos taisyklių pakeitimas jau įkurtoje taryboje gali reikšti, kad ji arba įgauna, arba praranda teisę pateikti prejudicinio sprendimo klausimus. Jei administracinė apeliacinė institucija, atsakinga už bylų sprendimą ir sprendimų priėmimą, tampa atsakinga tik už sprendimų peržiūrėjimą, ji gali įgyti teisę kreiptis prejudicinio sprendimo. Tai, kad nustatyti administracinės apeliacinės institucijos nepriklausomumą gali būti labai sudėtinga, rodo ir *Köllenberger and Atzwanger* byla[764]. Šiuo atveju generalinis advokatas Saggio peržiūrėjo taisykles, reglamentuojančias Tirolio žemės Viešųjų pirkimų tarnybos narių nepriklausomumą ir nustatė – nacionalinės taisyklės tokios neaiškios, kad nepakankamai apsaugojo tarybos narius nuo netinkamo kišimosi. Tuo remdamasis generalinio advokatas parengė išvadą, kad institucija nėra tokia nepriklausoma, kad ją būtų galima laikyti teismu. Tačiau ESTT nuomonė buvo priešinga – Teismas peržiūrėjo nuostatas, susijusias su tarnybos narių nepriklausomumu ir nustatė, kad jos negalėjo pagrįsti generalinio advokato išvados[765]. Toks sprendimas rodo, kad vertinant nepriklausomumo kriterijų gerbiamas administracinės apeliacinės institucijos nepriklausomumas[766], tačiau svar-

---

758 Byla C-275/98 *Unitron Scandinavia* [1999] ECR I-8291 (Danijos viešųjų pirkimų priežiūros taryba – *the Danish Procurement review board*); byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961 (Vokietijos Federalinė viešųjų pirkimų Stebėtojų taryba – *the German Federal Public Procurement Awards Supervisory Board*); byla C-92/00 *HI* [2002] ECR I-5553 (Vienos regiono viešųjų pirkimų priežiūros rūmai - *The public procurement review chamber of Vienna region*); byla C-411/00 *Felix Swoboda* [2002] ECR I-10567 (Austrijos federalinė Viešųjų pirkimų tarnyba - *The Austrian federal public procurement office*).

759 Byla C-275/98 *Unitron Scandinavia* [1999] ECR I-8291. Viešųjų pirkimų priežiūros taryba buvo įkurta pagal 1991 m. birželio 6 d įstatymą Nr. 344. Bylos nagrinėjamos kaip civiliniuose ginčuose: jos turi rungimosi pobūdį, beveik visais atvejais vyksta žodinis bylos nagrinėjimas, bylos užbaigiamos įsakymo formos sprendimu. Tokie įsakymai formuluojami tokiomis pačiomis sąlygomis kaip teismo sprendimai civilinėse bylose. Ši institucija nėra saistoma jokios kitos įstaigos nurodymų ir veikia kaip visiškai nepriklausoma institucija. Viešųjų pirkimų priežiūros tarybą sudaro pirmininkaujantis teisėjas, taip pat ekspertų grupė. Pirkimų peržiūros tarybos sprendimai susiję su ES teisės aktų aiškinimu dėl viešojo tiekimo sutarčių, todėl gali būti teigiama, kad jie yra teisminio pobūdžio.

760 Generalinio advokato Alber nuomonė byloje C-275/98 *Unitron Scandinavia* [1999] ECR I-8291 (Danijos viešųjų pirkimų priežiūros valdyba - *The Danish Procurement review board*), para 17.

761 Byla C-61/65 *Vaassen-Göbbels prieš Vorstand des Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf* [1966] ECR 261; byla C- 93/92 *Almelo ir kt. prieš Energiebedrijf Ijsselmij* [1994] ECR I-1477; byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I - 4961, para 23.

762 Generalinio advokato Alber nuomonė byloje C-275/98 *Unitron Scandinavia* [1999] ECR I-8291 (Danijos viešųjų pirkimų priežiūros valdyba – *the Danish Procurement review board*), para 18.

763 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961, para 34.

764 Byla C-103/97 *Köllenberger and Atzwanger* [1999] ECR I-551.

765 Byla C-103/97 *Köllenberger and Atzwanger* [1999] ECR I-551, paras 19-24.

766 Tridimas, T. Knocking on heaven's door: Fragmentation, efficiency and defiance in the preliminary ruling procedure. 40 *CML Rev* 9, 2003. Šis autorius Köllenberger and Atzwanger bylos sprendimą apibūdina kaip sušvelnėjimą atsižvelgiant į ankstesnę Teismo praktiką.

bu, kaip nuodugniai ESTT nagrinėja nuostatas, kurios gali būti susijusios su formaliu nepriklausomumu[767]. Pavyzdžiui, *Dorsch Consult* byloje[768] ESTT į institucijos nepriklausomumo aspektą atsižvelgė pakankamai atlaidžiai. Byloje prejudicinio sprendimo prašymą pateikusi Vokietijos Federalinė viešųjų pirkimų Stebėtojų taryba buvo susijusi su Federalinio kartelių biuro organizacine struktūra, o ši – priežiūrima Ekonomikos reikalų ministerijos. Institucijos pirmininko ir oficialių vertintojų sąlygos nebuvo nustatytos, o nuostatos, garantuojančios nešališkumą, taikomos tik skiriamiems nariams. ESTT nepripažino šių veiksnių lemiamais, kadangi kiti kriterijai jo nuomone užtikrino priimtinumą[769].

Kalbant apie administracinių apeliacinių institucijų pripažinimą tinkamais subjektais SESV 267 str. prasme, būtina paminėti Teismo sprendimą *Broekmeulen*[770] byloje, kurioje Olandijos bendrosios medicinos Skundų komitetas, vykdantis savo užduotis palaikant valdžios institucijoms, kurio sprendimai faktiškai yra galutiniai, buvo pripažintas „valstybės narės teismu" pagal SESV 267 str. Byloje ESTT išaiškino: „jei pagal teisinę valstybės narės sistemą ES institucijų teisės aktų įgyvendinimo priežiūra priskirta profesionaliai institucijai, veikiančiai Vyriausybės priežiūroje ir jei ši institucija kartu su valdžios institucijomis sukuria apeliacijos procedūras, turinčias įtakos teisėms, kurias užtikrina ES teisė, tai siekiant užtikrinti tinkamą ES teisės funkcionavimą, Teisingumo Teismas turi turėti galimybę pateikti sprendimą dėl tokių procedūrų išaiškinimo ir galiojimo".

Atkreiptinas dėmesys, kad ESTT praktikoje yra kilęs ne vienas klausimas, ar nepriklausomi administraciniai teismai priima teisminio pobūdžio sprendimus. Pavyzdžiui, Teismas pripažino *Umweltsenat*[771] tinkamu prejudicinio sprendimo procedūros subjektu. Šioje byloje Teisingumo Teismas pabrėžė, kad remiantis nacionaliniais teisės aktais, *Umweltsenat* atitinka kriterijus dėl jos teisėto įsteigimo, privalomos jurisdikcijos, nuolatinio pobūdžio, teisės aktų taikymo ir nepriklausomumo. Generalinis advokatas savo išvadoje teigė, kad *Umweltsenat* turi neribotą jurisdikciją, ir nors jo sprendimai yra administracinio akto pobūdžio, jie turi *res judicata* galią, turi būti motyvuoti, yra skelbiami viešame posėdyje, vykdytini ir gali būti skundžiami tik *Verwarltungsgericht*[772]. 2012 m. ESTT priėmė sprendimą *Westbahn Management* byloje[773], kuriame pritarė generalinio advokato išvadai, kad *Schienen Control Kommission* (Geležinkelių kontrolės komisija) įsteigta kaip nuolatinė institucija, tenkina institucijos įsteigimo teisinio pagrindo, sprendimų privalomumo, nuolatinumo, tei-

---

767 Byla C-407/98 *Abrahamson and Anderson* [2000] ECR I-5539, paras 36-37.

768 Byla C-54/96 *Dorsch Consult* [1997] ECR I-4961.

769 *Ibid*., para 34.

770 Byla C-246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311.

771 Byla C-205/08 *Umweltanwalt von Kärnten* [2009] ECR I-11525.

772 Generalinio Advokato Damaso Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C-205/08 *Umweltanwalt von Kärnten* [2009] ECR I-11525.

773 Byla C-136/11 *Westbahn Management* [2012] (dar nepaskelbta Rinkinyje), paras 1-2. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1371/2007 dėl geležinkelių keleivių teisių ir pareigų 8 straipsnio 2 dalies, skaitomos kartu su II priedo II dalimi, nuostatomis, taip pat 2001 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/14/EB dėl geležinkelių infrastruktūros pajėgumų paskirstymo, mokesčių už naudojimąsi geležinkelių infrastruktūra ėmimo ir saugos sertifikavimo su pakeitimais, padarytais 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/49/EB, 5 straipsnio, skaitomo kartu su II priedu, nuostatų išaiškinimo. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp *Westbahn Management GmbH* ir ÖBB*Infrastruktur AG* dėl pastarosios atsisakymo realiuoju laiku teikti bendrovei *Westbahn Management* duomenis apie kitas geležinkelių transporto įmones, kurie jai leistų informuoti savo keleivius apie realų jungiamųjų reisų traukinių išvykimo laiką.

sės normų taikymo ir nepriklausomumo kriterijus. Teismas konstatavo, kad, kaip nurodyta prašyme priimti prejudicinį sprendimą, *Schienen Control Kommission* vykstančiam procesui taikomas Bendrasis administracinių bylų teisenos įstatymas ir tai užtikrina joje vykstančio proceso rungtyniškumą, galimybę šalims apginti savo teises ir teisinius interesus, taip pat rungimosi principu grindžiamą diskusiją, dėl kurios gali būti rengiamas posėdis, kuriame kviečiami dalyvauti liudytojai ir ekspertai. *Schienen Control Kommission* veikla reglamentuojama bendraisiais administracinių bylų teisenos teisės aktais, jos sprendimai negali būti panaikinti administracine tvarka ir juos skųsti galima tik *Verwaltungsgerichtshof* (Vyriausiasis administraciniam teismui)[774]. ESTT padarė išvadą, kad *Schienen Control Kommission* reikia laikyti teismu pagal SESV 267 straipsnį, taigi Teisingumo Teismas turi jurisdikciją atsakyti į jam pateiktus prejudicinius klausimus.

Toliau autorė išnagrinės Lietuvoje veikiančių administracinės priežiūros institucijų galimybes pateikti prejudicinio sprendimo prašymą Teisingumo Teismui.

Lietuvos Respublikos mokestinių ginčų komisija (toliau – Mokestinių ginčų komisija) – institucija, nagrinėjanti mokestinius ginčus. Komisijos steigimo tvarką, veiklos pagrindus, struktūrą ir kitus įgaliojimus nustato Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas[775]. Mokestinių ginčų komisija kaip išankstinio neteisminio ginčų nagrinėjimo institucija nurodyta ir Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatyme.[776] Institucija savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymu[777], kitais įstatymais ir teisės aktais.[778]

Mokestinių ginčų komisija išsiskiria nagrinėjamų institucijų kontekste, nes ESTT jau yra pripažinęs ją „nacionaliniu teismu" prejudicinių sprendimų priėmimo procedūrą reglamentuojančių Sutarties nuostatų prasme. Lietuvos Respublikos Mokestinių ginčų komisija pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą dėl 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos nuostatų išaiškinimo nagrinėjant *Nidera Handelscompagnie BV* ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ginčą dėl teisės į pridėtinės vertės mokesčio, sumokėto Lietuvoje įsigijus prekių, kurios išgabentos į trečiąsias valstybes, atskaitą[779]. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iškėlė klausimą ar Mokestinių ginčų komisija atitinka prejudicinio

---

774 Byla C-136/11 *Westbahn Management* [2012] (dar nepaskebta Rinkinyje), paras 28-30.

775 Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 63-2243.

776 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 13-308.

777 Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 63-2243.

778 Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pirmininko 2004 m. lapkričio 25 d. įsakymu Nr. 1-14 patvirtintos Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamentas.*Valstybės žinios*, 2004, Nr. 172-6373.

779 Byla C-385/09 *Nidera Handelscompagnie* [2010] ECR I-10385, para 1-2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės manymu, Mokestinių ginčų komisija nėra nepriklausoma, nes ji susijusi su Finansų ministerijos, kuriai privalo pateikti metines ataskaitas ir su kuria bendradarbiauti turi pareigą, organizacine struktūra. Komisijos sudarymas reglamentuojamas jos nuostatuose, kuriuos tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Kaip nustatyta šių nuostatų III skyriuje komisija formuojama iš penkių narių, kurių vienas yra komisijos pirmininkas. Visus narius šešerių metų kadencijai skiria Lietuvos Respublikos Vyriausybė bendru finansų ministro ir teisingumo ministro teikimu. Į pareigas priimamiems komisijos nariams nustatyti aiškūs kvalifikaciniai reikalavimai: nepriekaištinga reputacija, finansų, teisės ar ekonomikos magistro laipsnio aukštasis išsilavinimas, ne mažesnis nei trejų metų darbo stažas finansų, muitų ar įmonių teisės srityje, Lietuvos Respublikos pilietis. Be to, nuostatų 10 str. numato baigtinį sąrašą aplinkybių, kuriomis Mokestinių ginčų komisijos narys gali būti atleistas iš pareigų prieš terminą.

sprendimo prašymą teikiančiai institucijai būtiną nepriklausomumo kriterijų. ESTT konstatavo – nepaisant to, kad komisija susijusi su Finansų ministerijos organizacine struktūra ir teikia jai metines ataskaitas, Mokestinių ginčų komisijai prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės užtikrinamas būtinas nepriklausomumas, kad ji būtų laikoma teismu pagal EB 234 (dabar – SESV 267 str.)[780].

2011 m. gegužės 20 d. Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikė ESTT prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje AB „Lietuvos geležinkeliai" prieš Vilniaus teritorinę muitinę ir Muitinės departamentą prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. ESTT šioje byloje nebesvarstė institucijos priimtinumo ir priėmė sprendimą[781]. 2013 m. spalio 7 d. Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikė dar vieną prašymą priimti prejudicinį sprendimą[782] byloje UAB „Fast Bunkering Klaipėda" prieš Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos.Tikėtina, kad ir šioje byloje Teismas pripažins Mokestinių ginčų komisiją tinkamu subjektu pagal SESV 267 str.

Ginčų komisija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Komisija) įsteigta vadovaujantis Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymu[783] (23 str. 1 d.), savo veiklą vykdo vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija, Socialinės apsaugos ir darbo ministro, Sveikatos apsaugos ministro įsakymais, kitais Lietuvos Respublikos įstatymais ir norminiais aktais[784]. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo

---

780 Byla C-385/09 Nidera Handelscompagnie [2010] ECR I-10385, para 37.

781 Byla C-250/11 *Lietuvos geležinkeliai* [2012] Lietuvos geležinkeliai (paskelbta Skaitmeniniame rinkinyje (Bendrasis rinkinys)), paras 1-2. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su šių nuostatų išaiškinimu: 1983 m. kovo 28 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 918/83, nustatančio Bendrijos atleidimo nuo muitų sistemą, su pakeitimais, padarytais 1988 m. gegužės 3 d. Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 1315/88, 112 straipsnio 1 dalies a punkto; 2009 m. lapkričio 16 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1186/2009, nustatančio Bendrijos atleidimo nuo muitų sistemą, 107 straipsnio 1 dalies a punkto; 1983 m. kovo 28 d. Tarybos direktyvos 83/181/EEB dėl Direktyvos 77/388/EEB 14 straipsnio 1 dalies [d punkto] taikymo, atleidžiant galutinį tam tikrų prekių importą nuo pridėtinės vertės mokesčio, su pakeitimais, padarytais 1988 m. birželio 13 d. Tarybos direktyva 88/331/EEB, 82 straipsnio 1 dalies a punkto ir 2009 m. spalio 19 d. Tarybos direktyvos 2009/132/EB dėl Direktyvos 2006/112/EB 143 straipsnio b ir c punktų taikymo, neapmokestinant galutinio tam tikrų prekių importo pridėtinės vertės mokesčiu, 84 straipsnio 1 dalies a punkto. Prašymas pateiktas byloje tarp AB „Lietuvos geležinkeliai" (su geležinkelių transportu susijusią veiklą vykdanti Lietuvoje registruota akcinė bendrovė) ir Vilniaus teritorinės muitinės dėl papildomai apskaičiuotų akcizo ir pridėtinės vertės mokesčio bei dėl baudos, šios muitinės reikalaujamų sumokėti iš AB „Lietuvos geležinkeliai".

782 Byla C-526/13 *Fast Bunkering Klaipėda* (dar neišnagrinėta). Mokestinių ginčų komisija klausė,ar Direktyvos 148 str. a p. nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad šio punkto nuostatos dėl neapmokestinimo PVM yra taikomos ne tik tiekimams laivo, naudojamo navigacijoje atviroje jūroje, valdytojui, kuris sunaudoja šias prekes kaip laivo atsargas, bet ir tiekimams ne laivo valdytojui, t. y. neatsiskleidusiems tarpininkams, kai tiekimo momentu iš anksto žinoma ir tinkamai nustatyta galutinė prekių paskirtis, ir mokesčių administratoriui pagal teisės aktų reikalavimus pateikiami tai patvirtinantys įrodymai.

783 Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 36-969; 2004, Nr. 83-2983.

784 Ginčų komisijos prie Socialinės ir darbo apsaugos ministerijos nuostatai. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 136-4946.

23 str. 2 d.[785] numatyta, kad Socialinės ir darbo apsaugos ministras steigia Komisiją kaip juridinį asmenį, tvirtina jos veiklos nuostatus, Komisijos narių skaičių, sprendžiamų ginčų nagrinėjimo tvarką, taip pat jis skiria Komisijos narius ir pirmininką. Komisijos pirmininkas teikia Socialinės ir darbo apsaugos ministerijai institucijos veiklos ataskaitą[786], tačiau nuostatuose Komisijai ir jos pirmininkui suteikiama nemažai autonomijos priimant sprendimus ir organizuojant Komisijos darbą. Narių ir pirmininko atlyginimas aiškiai reglamentuotas įstatymo nuostatomis, nešališkai skiriamas ir mokamas įstatymo nustatyta tvarka[787], kaip ir kitiems svarbiems valstybės tarnautojams, politikams ir teisėjams. Pastebėtina, kad teisės aktuose numatoma Komisijos narių, nagrinėjančių ginčą, nušalinimo galimybė jei pareiškėjas yra Komisijos nario šeimos narys ar artimas giminaitis arba jei Komisijos nario bešališkumu pagrįstai galima abejoti[788].

Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme[789] (23 str. 1 d.) bei Ginčų komisijos prie socialinės ir darbo apsaugos ministerijos nuostatuose[790] (1 str.) nustatyta, kad Komisija yra privalomo išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka institucija, kuri išnagrinėjus skundus (prašymus) priima vieną iš sprendimų: skundą atmesti paliekant sprendimą, kuris skundžiamas, nepakeistą, arba jį patenkinti, įpareigojant sprendimą priėmusią instituciją šį sprendimą pakeisti per nurodytą terminą[791]. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatyme[792] numatoma, kad Komisijos priimtas sprendimas gali būti skundžiamas teismui, tačiau apskundimas nestabdo jo vykdymo[793]. Be to, teismui numatomas Komisijos kompetencijai priskiriamų ginčų nagrinėjimas, kai Komisija per įstatyme nustatytą terminą sprendimo nepriima.

Komisijos sprendžiamų ginčų tvarka bei nagrinėjimo terminai apibrėžiama Lietuvos Respublikos neįgaliųjų integracijos įstatyme[794] ir Komisijos nuostatose[795]. Visi skundai nagrinėjami Komisijos posėdžiuose, jiems vadovauja Komisijos pirmininkas, sprendimai priimami balsų daugumos principu. Komisijai suteikiama teisė gauti skundo nagrinėjimui reikalingą informaciją ir dokumentus iš skundą priėmusios institucijos, taip pat kitų valstybės bei savivaldybių įstaigų, institucijų ir organizacijų, prireikus pasitelkti nepriklausomus ekspertus ir kitus specialistus. Autorė atkreipia dėmesį, kad detali ginčų nagrinėjimo tvarka pri-

---

785 Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 36-969; 2004, Nr. 83-2983.

786 Ginčų komisijos prie Socialinės ir darbo apsaugos ministerijos nuostatai. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 136-4946. 7.4 str.

787 *Ibid*. 16 str.

788 Lietuvos Respublikos Socialinės ir darbo apsaugos ministro 2005 m. birželio 17 d. įsakymu Nr. A1-171 patvirtintas Ginčų dėl neįgalumo lygio ir darbingumo lygio nustatymo nagrinėjimo tvarkos aprašas. Valstybės žinios, 2005, Nr. 39-1277.

789 Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 36-969; 2004, Nr. 83-2983.

790 Ginčų komisijos prie Socialinės ir darbo apsaugos ministerijos nuostatai. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 136-4946.

791 *Ibid*.

792 Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, 14 str.. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 36-969; 2004, Nr. 83-2983.

793 *Ibid*., 15 str.

794 *Ibid*.

795 Ginčų komisijos prie Socialinės ir darbo apsaugos ministerijos nuostatai. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 136-4946.

imta ir patvirtinta atskiru dokumentu[796], kuriame imperatyviai nurodoma, kad ginčo sprendimo vykdymas privalomas ginčo šalims ir kitiems su ginču susijusiems asmenims (5 str.).

Komisijos nariai prilyginami valstybės tarnautojams, todėl jų kvalifikacijai keliami atitinkami reikalavimai, reguliuojami Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymu[797]. Be to, Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo[798] 23 str. nustatyta, kad Komisijos nariais bei Komisijos pirmininku privalo būti skiriamas tik nepriekaištingos reputacijos Lietuvos Respublikos pilietis. Pateikiamas ir detalus Komisijos pirmininko pareigybės kvalifikacinis aprašymas Ginčų komisijos prie socialinės ir darbo apsaugos ministerijos pirmininko pareigybių aprašyme. Tačiau autorės nuomone, kvalifikacijų ir įgūdžių sąrašas labiau orientuotas į administracinius ir vadybinius gebėjimus, o ginčų sprendimo įgūdžiams priskirtinas reikalavimas suformuluotas tik siekiant užtikrinti pareigas užimančio asmens gebėjimą valdyti komandą ir spręsti Komisijos vidines problemas.

Autorė daro išvadą, kad nors Komisija įsteigta ir veiklą vykdo Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos subordinacijoje, yra jai atskaitinga, tačiau Komisijai priskirtų kompetencijų įgyvendinimas atskirtas nuo Ministerijos veiklos. Nepriklausomumo kriterijaus atitikimą užtikrina ne tik aiški procedūrų tvarka, nustatyta specialiame teisės akte, bet ir tai, kad Komisijos nariams suteikiama teisė priimti galutinį sprendimą, jiems neleidžiama užsiimti jokia kita veikla, užtikrinamas atlygis, kaip ir kitiems aukštiems valstybės pareigūnams, tarp jų ir teisėjams. Nepriklausomumo kriterijų sustiprina aiškiai apibrėžti Komisijos pirmininko atleidimo pagrindai, nustatytos privalomos pareigybės kompetencijos bei pagrindas atstovauti instituciją visose valstybės ir savivaldybių įstaigose, institucijose ir organizacijose, numatyta Komisijos narių nušalinimo galimybė ir jos pagrindai. Abejonių dėl nepriklausomumo kelia tai, kad nėra išvardintos Komisijos narių pareigybių kompetencijos, taip pat visus narius ir patį Pirmininką skiria Komisiją valdančios ministerijos Ministras. Kita vertus, Komisiją valdanti ir reguliuojanti institucija nėra ginčų, kuriuos nagrinėja Komisija šalis.

Jurisdikcijos ir sprendimų vykdymo privalomumo ir ginčų nagrinėjimo tvarkos kriterijai tenkinami, kadangi Komisijos kompetencija spręsti jai priskiriamus ginčus bei jos priimtų sprendimų vykdymo privalomumas imperatyviai nurodomi visuose jos veiklą reguliuojančiuose teisės aktuose. Taip pat nustatyta aiški ginčų nagrinėjimo tvarka, kuri suteikia abiems ginčo šalims teisę išsakyti savo nuomonę, teikti pareiškimus ir prieštaravimus, dalyvauti nagrinėjant ginčą. Sprendimai priimami vadovaujantis išimtinai pateikta informacija, jų nuodugnumas sutvirtinamas galimybe pasitelkti reikiamus ekspertus ir kitus specialistus, teise reikalauti papildomos informacijos iš kitų įstaigų bei institucijų. Apie priimtus sprendimus Komisija informuoja ginčo šalis, taip užtikrindama jų dalyvavimą visame procese bei galimybę apginti savo teises skundžiant priimtą sprendimą, bet neužkirsdama kelio priimto ginčo sprendimo vykdymui. Autorė daro išvada, kad Komisija būtų pripažinta teismu pagal SESV 267 str., tačiau įžvelgia tam tikrų trūkumų jos veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose. Autorės manymu, nagrinėjamos institucijos kaip potencialaus prejudicinės procedūros subjekto statusą sustiprintų didesnis institucijos nepriklausomumo, narių autonomiškumo ir priimamų sprendimų nešališkumo užtikrinimas. Autorė rekomenduotų teisės aktuose

---

[796] Lietuvos Respublikos Socialinės ir darbo apsaugos ministro 2005 m. birželio 17 d. įsakymu Nr. A1-171 patvirtintas Ginčų dėl neįgalumo lygio ir darbingumo lygio nustatymo nagrinėjimo tvarkos aprašas. Valstybės žinios, 2005, Nr. 39-1277.

[797] Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios,* 1999, Nr. 66-2130. (Nauja redakcija – *Valstybės žinios,* 2002, Nr. 45-1708).

[798] Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 36-969; 2004, Nr. 83-2983.

nustatyti ne tik Komisijos pirmininko, bet ir jos narių kompetencijas, taip pat į jau pateiktą sąrašą įtraukti papildomų kompetencijų, susijusių su įgūdžiais ir gebėjimais nagrinėti ginčus, spręsti kompleksines problemas, turėti patirties srityje, kurios ginčų nagrinėjimas priskirtas Komisijai. Taip pat siūlytina nustatyti detalesnį Komisijos pirmininko atleidimo iš pareigų sąrašą, jį nustatyti ir Komisijos nariams. Autorės manymu, siekiant labiau užtikrinti Komisijos veiklos nepriklausomumą nuo ją valdančios ministerijos, būtų tikslinga pakoreguoti Komisijos sudarymo tvarką – Komisijos pirmininką Komisijos nariai galėtų rinkti iš savo tarpo.

Vyriausioji administracinių ginčų komisija (toliau – VAGK) įsteigta pagal Lietuvos Respublikos Administracinių bylų teisenos įstatymą.[799] Tai nuolatinė institucija, savo veikloje besivadovaujanti Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymu[800], Lietuvos Respublikos Administracinių ginčų komisijų įstatymu[801], kitais įstatymais bei teisės aktais.[802] Visų administracinių ginčų komisijų sudarymo tvarka nustatoma Administracinių ginčų komisijų įstatyme[803]. Kandidatus į komisiją siūlo Teisingumo ministras, sprendimą dėl kandidatų skyrimo priima Vyriausybė. Visi tarybos nariai privalo turėti aukštąjį teisinį išsilavinimą. Autorės manymu, tiesioginė komisijos narių skyrimo priklausomybė nuo Vyriausybės institucinio nepriklausomumo aspektu vertintina neigiamai, ypač kai tarybos kadencijos laikotarpis sutampa su Vyriausybės valdymo laikotarpiu – tikėtina, kad sprendimai dėl narių skyrimo į tarybos narius gali būti politizuoti. Vyriausybės sprendimu nariai gali būti atleisti anksčiau laiko, tačiau konkretūs atleidimo pagrindai Administracinių ginčų komisijų įstatyme nenumatyti. Vyriausioji administracinių ginčų komisija už savo darbą taip pat atsiskaito Vyriausybei[804]. Įstatymuose nenustatytos VAGK sprendimų priėmimo procedūros, neaptartas narių nusišalinimo nuo susijusių bylų klausimas, asmeninio narių nepriklausomumo užtikrinimo būdai, jų atleidimo sąlygos, nenurodyta, kokius kriterijus (neskaitant teisinio išsilavinimo) turi atitikti kandidatai į narius.

Autorė pastebi, kad VAGK nagrinėjimo objektas yra centrinių valstybinio administravimo subjektų priimti individualūs administraciniai aktai ir veiksmai[805]. Būtent Vyriausybė kontroliuoja tokių viešųjų subjektų – ministerijų bei kitų Vyriausybės įstaigų veiklą[806], taip pat „steigia, reorganizuoja, pertvarko ir likviduoja Vyriausybės įstaigas, steigia įstaigas prie ministerijų ir paveda ministerijoms įgyvendinti įstaigų prie ministerijų savininko teises ir pareigas“[807] bei tvirtina šių įstaigų nuostatus. Taigi, VAGK nagrinėjami ginčai gali būti susiję su Vyriausybės institucijos ar jos kontroliuojamos institucijos priimtais sprendimais.

---

799 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 13-308.

800 *Ibid.*

801 Administracinių ginčų komisijų įstatymas. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 13-310.

802 Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945; Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr.10-236; Administracinių ginčų komisijų darbo nuostatai. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 41-1288.

803 Administracinių ginčų komisijų įstatymas. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 13-310.

804 Administracinių ginčų komisijų darbo nuostatai. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 41-1288, 4 str.

805 *Ibid.,* 10 str.

806 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 31-953, 94 str. 3 p.

807 Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 43-772, 22 str. 8 p.

Administracinių bylų teisenos įstatymo[808] 22 str. 3 d. bei Administracinių ginčų komisijų įstatymo[809] 2 str. 2 d. nustato ikiteisminę administracinių ginčų sprendimo tvarką Vyriausioje administracinių ginčų komisijoje. Taigi, šalys privalo kreiptis į VAGK ir negali pasirinkti alternatyvios institucijos nustatytų ginčų sprendimui[810], priimtus sprendimus privaloma vykdyti per įstatyme nustatytą terminą, priešingu atveju komisija turi teisę kreiptis į administracinį teismą, prašydama užtikrinti sprendimo vykdymą[811]. Detaliai ginčų nagrinėjimo tvarka neaptarta, vis dėlto Administracinių ginčų komisijų darbo nuostatuose[812] nurodoma, kad pasirengimo nagrinėti ginčą komisijos posėdyje metu nariai gali prašyti pateikti jiems reikiamus dokumentus, gauti paaiškinimus raštu ar žodžiu bei tirti skundą vietoje. Be to, į ginčo nagrinėjimą kviečiamos abi ginčo šalys ar jų atstovai[813], skundo nagrinėjimo metu jie gali pateikti paaiškinimus[814]. Šalių nedalyvavimas ginčo nagrinėjime nėra kliūtis priimti sprendimą[815]. Administracinių ginčų komisijų nariai privalo turėti aukštąjį teisinį išsilavinimą"[816].

Apibendrinant galima pasakyti, kad Vyriausioji administracinių ginčų komisija įsteigta įstatymų nustatyta tvarka ir jais vadovaujasi vykdydama savo veiklą, jos reguliavimui priimti ne tik darbo nuostatai bet ir specialus administracinių ginčų komisijų veiklą reglamentuojantys įstatymai, ginčų sprendime šalys gali aktyviai dalyvauti gindamos savo teises ir interesus, kreipimosi į instituciją privalomumą nustato įstatymai, priimti sprendimai šalims privalomi. Tačiau kyla pagrįsta abejonė dėl institucijos nepriklausomumo, kuris yra vienas iš esminių kriterijų, pripažįstant instituciją teismu pagal SESV 267 str. Teisingumo Teismas jau *Wilson* byloje išskyrė išorinį[817] ir vidinį[818] nepriklausomumo aspektus. Autorės manymu, nei Komisijos narių skyrimo tvarka, nei įgaliojimų atšaukimas, nei atskaitomybė neužtikrina komisijos narių nepriklausomumo, todėl ESTT tikėtinai konstatuotų, kad Vyriausioji administracinių ginčų komisija netenkina kriterijaus nei vienu iš šių aspektų. Tam, kad institucija būtų pripažinta teismu pagal SESV 267 str., pirmiausiai reikėtų užtikrinti jos nepriklausomumą. Komisija turi būti trečiasis asmuo institucijos, dėl kurios priimtų sprendimų kilusius ginčus jai gali tekti nagrinėti, atžvilgiu[819], todėl svarbu atskirti VAGK narių skyrimo ir atleidimo tvarką bei atskaitomybę nuo Vyriausybės ir Teisingumo ministro, taip pat pat pakeisti komisijos sudarymo tvarką, kad komisijos nariai būtų skiriami nešališko konkurso būdu ar visiškai su Vyriausiąja administracinių ginčų komisija nei funkciniu, nei instituciniu lygiu

---

808 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 13-308.

809 Administracinių ginčų komisijų įstatymas. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 13-310.

810 *Ibid.,* 9 str.

811 *Ibid.,* 16 str.

812 Administracinių ginčų komisijų darbo nuostatai. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 41-1288, 25-28 str.

813 *Ibid.,* 33 str.

814 *Ibid.,* 36 str.

815 *Ibid.,* 34 str.

816 Administracinių ginčų komisijų įstatymas. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 13-310.

817 Byla C-506/04 *Wilson* [2006] ECR I-8613, para 50.

818 *Ibid*., para 52.

819 Byloje C-517/09 *RTL Belgium SA* (buvusi *TVi SA)* ir CLTUFA nurodė institucijos ryšį su vykdomąja valdžia per jos narių skyrimą kaip pagrindinę sąlygą paneigiančią nepriklausomumo kriterijaus tenkinimą. Teisingumo Teismas savo išvadoje nurodė, kad būtent preziumuojamo pažeidėjo ir institucijos, prižiūrinčios sektorių, kuriame veikia aptariama institucija, atžvilgiu, Aukščiausioji transliuotojų tarybos leidimų ir kontrolės kolegija negali būti laikoma nešališka ir turinčia jų atžvilgiu trečiojo asmens statusą institucija.

nesusijusios institucijos. Autorė siūlytų nustatyti aiškius narių skyrimo ir atleidimo pagrindus, komisijos nariams keliamus reikalavimus, neapsiribojant bendra teisinio išsilavinimo turėjimo nuostata. Narių atleidimas negali būti susijęs su jokia vykdomosios, leidžiamosios valdžios ar tokia institucija, kurios priimtus sprendimus galimai nagrinės komisija. Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į asmeninę skiriamų narių nepriklausomybę, reglamentuoti jų nusišalinimo nuo tam tikrų ginčų, turinčių interesų konfliktų požymių, nagrinėjimo. Siūlytina sąlygas, kurioms esant nariai turėtų susilaikyti ar nusišalinti nuo tam tikros bylos nagrinėjimo, įtvirtinti Administracinių ginčų komisijų darbo nuostatuose.

Darbo ginčų komisija (toliau – Komisija) įsteigta vadovaujantis Lietuvos Respublikos Darbo kodekso pakeitimo[820] įstatymu ir veikti pradėjo 2013 m. Savo veiklą Komisija vykdo vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija, tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos darbo kodeksu[821], Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksu[822], Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymu[823], kitais įstatymais bei teisės aktais.

Autorė atkreipia dėmesį į įstatymo pakeitimais nustatytą naują ir pažangesnę darbo ginčų sprendimo tvarką – ginčus nagrinėjanti komisija dabar sudaroma ne įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje iš joje dirbančių narių, o išorinėje institucijoje, kuri visiškai nesusijusi nei su darbdaviu, nei su darbuotoju jokiais ryšiais. Darbo komisijos sudaromos iš trijų narių: pirmininko, darbuotojų ir darbdavių atstovų teritoriniu principu (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Telšiuose ir Alytuje) prie Valstybinės darbo inspekcijos. Nariai skiriami iš Valstybinės darbo inspekcijos teritorinių skyrių veiklos teritorijoje veikiančių profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų atstovų, atsižvelgiant į jų profesinę patirtį dalyvaujant darbo ginčų sprendime, socialinės partnerystės veikloje, darbo teisės pagrindų išmanymą bei reputacija, kuri turi būti nepriekaištinga. Komisijos pirmininkui keliami dar aukštesni reikalavimai – juo gali būti skiriamas valstybės tarnautojas, turintis aukštąjį universitetinį išsilavinimą bei atitinkamą teisinio darbo stažą. Autorės manymu, narių į Darbo komisijas skyrimo tvarka rodo pakankamą nepriklausomumą nuo konkrečios ginčo šalies ar galimai suinteresuotos institucijos. Juo labiau, kad kiekvienam atskiram ginčui spręsti rotacijos principu skiriami skirtingi nariai, renkami iš eilės pagal patvirtintus sąrašus. Prieš nagrinėdami ginčus Darbo komisijos nariai pateikia nešališkumo deklaraciją, kurioje nurodo, kad yra nešališki ginčo šalims ir įsipareigoja laikytis konfidencialumo dėl visos ginčo metu gautos informacijos nepateikimo tretiesiems asmenims (konfidencialumo deklaracijos forma patvirtinta Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus)[824].

Be pagrindinių proceso koncentruotumo, ekonomiškumo bei kooperacijos principų, kuriais vadovaujasi Darbo komisija savo veikloje, įtvirtintas ir įsipareigojimas sprendimus priimti savarankiškai ir nepriklausomai.[825] Nepriklausomumo kriterijų dar labiau sustiprina Komisijos pirmininkui suteikiama teisė nušalinti komisijos narį[826], o nariai įpareigojami

---

820 Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 64-2569. XIX skyrius "Individualus darbo ginčas".

821 *Ibid*.

822 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 36-1340.

823 Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymas. *Valstybės žinios,* 2003, Nr. 102-4585.

824 Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gruodžio 5 d. Nr. A1-556 įsakymas „Dėl darbo ginčų komisijos nuostatų, darbo ginčų komisijos darbo reglamento bei atlygio mokėjimo darbuotojų ir darbdavių atstovams darbo ginčų komisijose ir kelionės išlaidų apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo." Darbo komisijos darbo reglamentas, 6 str.

825 *Ibid*., 3 str.

826 *Ibid.,* 7, 6, 20-23 str.

„elgtis nepriekaištingai, būti nepaperkami, nepriimti dovanų, pinigų ar paslaugų, išskirtinių lengvatų ir nuolaidų iš darbo ginčo baigtimi suinteresuotų asmenų ar organizacijų"[827]. Teisės aktuose[828] aiškiai ir detaliai nustatyta Komisijos narių darbo apmokėjimą, visų veiklos išlaidų padengimą ir apmokėjimo tvarką. Komisijos nariai, einantys pareigas Darbo ginčų komisijoje, atleidžiami nuo tiesioginio darbo, o Valstybinė darbo inspekcija apmoka Komisijos veiklos išlaidas ir įsipareigoja užtikrinti tinkamas sąlygas komisijoms veikti.[829] Tai užtikrina ne tik bendrą institucinį ginčus nagrinėjančio organo nepriklausomumą, bet ir ginčą sprendžiančių asmenų finansinį nepriklausomumą.

Darbo ginčų komisija nurodoma kaip privaloma darbo ginčus nagrinėjanti institucija[830], į kurią kreiptis ginčo šalis privalo ikiteismine tvarka, išskyrus Darbo kodekse numatytus atvejus, kai ginčai nagrinėjami tiesiogiai nesikreipiant į Komisiją.[831] Darbo ginčų komisijų sprendimai yra privalomi vykdyti, o įsiteisėję (pasibaigus kreipimosi į teismą terminui ir Darbo ginčų komisijos sprendimo neapskundus teisme) turi vykdomojo dokumento galią.[832]

Naujas darbo ginčų nagrinėjimo reglamentavimas kreiptis dėl tokio pobūdžio ginčų nagrinėjimo suteikia teisę ne tik darbuotojams, bet ir darbdaviams. Prašymas pateikiamas teritoriniu principu pagal darbuotojo darbo vietos arba darbdavio buveinės adresą. Komisija gali atsisakyti nagrinėti prašymą ir nutraukti pateikto prašymo nagrinėjimą, tokių sprendimų pagrindų sąrašas pateikiamas Darbo kodekse[833]. Darbo ginčų nagrinėjimui teisės aktuose įtvirtinti griežti terminai, kurie daro ginčų sprendimą gerokai efektyvesniu ir eliminuoja galimybę jį vilkinti. Darbo kodekse nustatytos konkrečios ginčo nagrinėjimo stadijos bei įtvirtintas reikalavimas Komisijos pirmininkui prieš pradedant ginčą nagrinėti iš esmės posėdyje, pasiūlyti šalims ginčą išspręsti susitaikant[834]. Ginčas pradedamas nagrinėti tik abiems šalims atsisakius sudaryti taikos sutartį. Posėdyje ginčo šalys turi teisę dalyvauti aktyviai, teikti papildomus reikalavimus, gali būti pasitelkiami liudytojai, nagrinėjimas iš esmės baigiamas šalių baigiamosiomis kalbomis. Bet kuriai šaliai suteikiama teisė per mėnesį nuo sprendimo priėmimo dienos jį apskųsti pateikiant ieškinį apylinkės teisme. Įsiteisėjęs sprendimas įgyja vykdomojo dokumento galią.

Autorės manymu, Komisijos sudarymas ir veiklos organizavimas užtikrina jos nepriklausomumą ir objektyvų ginčų nagrinėjimą. Ginčą nagrinėjantiems subjektams užtikrintas tiek institucinis, tiek finansinis nepriklausomumas, nušalinimo galimybė dar labiau sustiprina priimamo sprendimo dėl ginčo objektyvumą. Dar daugiau – skiriant ginčus nagrinėjančius narius atsižvelgiama į jų kompetenciją, teisinę patirtį, bei patirtį nagrinėjant tos pačios srities ginčus, o komisijos pirmininkui keliamas tiesioginis reikalavimas turėti ne tik

---

827 Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gruodžio 5 d. Nr. A1-556 įsakymas „Dėl darbo ginčų komisijos nuostatų, darbo ginčų komisijos darbo reglamento bei atlygio mokėjimo darbuotojų ir darbdavių atstovams darbo ginčų komisijose ir kelionės išlaidų apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo." Darbo komisijos darbo reglamentas, 7, 8 str.

828 Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gruodžio 5 d. Nr. A1-556 įsakymas „Dėl darbo ginčų komisijos nuostatų, darbo ginčų komisijos darbo reglamento bei atlygio mokėjimo darbuotojų ir darbdavių atstovams darbo ginčų komisijose ir kelionės išlaidų apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo."

829 Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 64-2569, 288 str. 1 ir 2 d.

830 *Ibid.*

831 *Ibid*., 299 str. 2 d.

832 Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 64-2569, 296-298 str.

833 *Ibid*., 290 str.

834 *Ibid.,* 293 str. 2 d

teisinio darbo patirties, bet ir aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą. Tokiu būdu užtikrinamas ginčus nagrinėjančių ir sprendimą dėl ginčų priimančių asmenų kompetencija ir kvalifikacija, kuri labai priartinama teisėjų statusui. Darbo ginčų komisijos jurisdikcija ir priimti sprendimai imperatyviai privalomi. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso 293 str. 2 punktu[835] teismas nutraukia bylą, jei ieškovas, kuris kreipėsi į teismą, nesilaikė tos kategorijos byloms nustatyto išankstinio ginčo sprendimo ne teisme tvarkos ir šia tvarka nebegalima pasinaudoti. Taigi, ginčo šaliai nepasinaudojus galimybe savo teises apginti privaloma išankstine ginčo nagrinėjimo ne teismine tvarka ir praleidus terminą ja pasinaudoti, jis praranda galimybę šią teisę ginti ir teisme.

Darbo ginčų nagrinėjimo tvarka pakankamai detaliai reguliuojama, nustatyti visi reikiami terminai, aiškiai išskirtos ginčų nagrinėjimo stadijos, ginčą nagrinėjančių subjektų bei ginčo šalių teisės ir pareigos – taip užtikrinami ginčo nagrinėjimo efektyvumo, koncentruotumo, nešališkumo, proceso rungtyniškumo principai. Autorė daro išvadą, kad Darbo ginčų komisija būtų pripažinta teismu pagal SESV 267 str.

Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Darbo inspekcija) įsteigta 1992 m. gruodžio 16 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu, kuriuo iki tol veikęs Darbų saugos departamentas buvo pertvarkytas į dvi organizacijas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos: Valstybinę darbo inspekciją ir Technikos priežiūros tarnybą, kuri vėliau tapo viešąja įstaiga. Darbo inspekcijos veikla reglamentuojama Lietuvos Respublikos Valstybinės darbo inspekcijos įstatymu[836], kurio 3 straipsnyje nustatyta, kad „Valstybinė darbo inspekcija savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos darbo kodeksu, šiuo Įstatymu, kitais įstatymais ir norminiais teisės aktais, reglamentuojančiais darbuotojų saugą ir sveikatą bei darbo santykius".

Darbo inspekcijos struktūra bei funkcijos nustatytos Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatyme[837] bei Socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintuose Darbo inspekcijos nuostatuose[838], kurių 2 str. įtvirtina, kad šios institucijos savininkė yra valstybė, o savininko teises įgyvendina Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Būtent ši ministerija Darbo inspekciją kontroliuoja, priima sprendimą dėl jos buveinės keitimo. Darbo inspekcijai vadovauja Lietuvos Respublikos vyriausiasis valstybinis darbo inspektorius (toliau – Inspektorius)[839]. Jį skiria ir atleidžia Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras, kuriam Inspektorius pavaldus bei atskaitingas. Tarp įstatyme nustatytų Inspektoriaus funkcijų yra ir įpareigojimas vykdyti Socialinės apsaugos ir darbo ministro pavedimus[840]. Autorė atkreipia dėmesį, kad teisės aktuose nenustatyti kvalifikaciniai reikalavimai asmenims, norintiems eiti vyriausiojo valstybinio inspektoriaus pareigas, taip pat nenumatyti konkretūs šias pareigas einančio asmens atleidimo iš darbo pagrindai, finansinės

---

835 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

836 Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymas. *Valstybės žinios,* 2003, Nr. 102-4585.

837 *Ibid*.

838 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. A1-316 (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. gruodžio mėn. įsakymo A1-595 redakcija) patvirtinti Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai. *Valstybės žinios*. 2010, Nr.147-7547. 2 str.

839 Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymas, 5 str. *Valstybės žinios,* 2003, Nr. 102-4585.

840 Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymas. *Valstybės žinios,* 2003, Nr. 102-4585. 8 str. 11 d.

ir socialinės garantijos, įtvirtintas tik ne daugiau kaip dviejų kadencijų iš eilės apribojimas[841]. Inspektoriaus atsakomybei ir kompetencijai priskirtos praktiškai visos Darbo inspekcijos funkcijos: nuostatai, atlyginimų dydis, darbuotojų skatinimas, atstovavimas, struktūrinių padalinių steigimas, vidaus kontrolė, inspekcijos finansų ir metinio veiklos plano įgyvendinimo kontrolė ir kt., todėl jo skyrimo ir atskaitomybės tiesioginė sąsaja su ministru rodo asmeninio ir institucijos nepriklausomumo silpnumą.

Darbo inspekcijos nuostatų[842] 8.3.1. str. numatyti pareiškimų bei skundų Valstybės darbo inspekcijos kompetencijai priskirtais klausimais, tyrimai, užtikrinant pareiškėjų konfidencialumą. Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymo[843] 8 str. 5 d. numatyta vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus funkcija – nagrinėti piliečių ir asmenų prašymus ir skundus dėl Valstybinės darbo inspekcijos inspektorių veiksmų ir jų priimtų sprendimų teisėtumo; o įstatymo 9 str. 3 d. 3 p. nustatyta pareiga valstybinės darbo inspekcijos inspektoriui „spręsti ginčą tarp darbdavio ir darbuotojo dėl darbuotojo atsisakymo dirbti motyvuojant, jog negarantuota darbuotojų sauga ir sveikata“. Teisės aktuose nenumatyta sprendžiamų skundų ir prašymų pateikimo tvarka – nėra aišku, ar besikreipiantiems asmenims ši ginčo sprendimo institucija yra privaloma. Ginčų sprendimo tvarka trumpai aptarta Darbo inspekcijos darbo reglamento[844] 35 str., tačiau šiame teisės akte nenurodyta priimto sprendimo teisinė galia, vykdymo privalomumas ir nevykdymo pasekmės. Iš Darbo inspekcijos darbo reglamento 35 str.[845] pateiktos formuluotės galima daryti išvadą, kad dėl ginčo besikreipusiai šaliai bei kitai šaliai apie ginčo nagrinėjimo datą yra iš anksto pranešama, sudarant galimybę nagrinėjime dalyvauti ir pateikti papildomus paaiškinimus ir įrodymus. Šia teise šalims nepasinaudojus ir į ginčo nagrinėjimo posėdį neatvykus, Darbo inspekcijos inspektoriams suteikiama teisė dėl iškelto ginčo priimti sprendimą vadovaujantis turima informacija. Teisės aktuose[846] numatyta galimybė tokius sprendimus apskųsti vyriausiam valstybiniam darbo inspektoriui arba administraciniam teismui. Taigi, Inspektoriaus jurisdikcija piliečiams ir asmenims, teikiantiems prašymus ir skundus dėl Valstybinės darbo inspekcijos inspektorių veiksmų ir jų priimtų sprendimų teisėtumo, nėra privaloma, tik alternatyviai pasirenkama.

Išanalizavus Darbo inspekcijos veiklos dokumentus autorė daro išvadą, kad Darbo inspekcijos veiklą ir sudarymo tvarką reglamentuojančiuose teisės aktuose pateikiama gana tiksli šios institucijos struktūra, aiškiai išskiriamos funkcijos ir kompetencijų pasiskirstymas, detaliai aptartas kompetencijų pasidalinimas tarp institucijos skyrių ir padalinių, tačiau Darbo inspekcijos vadovas ir pagrindinis funkcijų vykdytojas yra priklausomas nuo kito vyriausybės aparate veikiančio pareigūno – socialinės apsaugos ir darbo ministro. Darbo inspekcijos inspektoriai, kuriems teisės aktais pavesta spręsti ginčus tarp darbuotojų ir darbdavių, tiesiogiai pavaldūs vyriausiajam valstybiniam darbo inspektoriui, kuriam atitinkamai pavesta nagrinėti inspektorių priimtų sprendimų teisėtumą, todėl kyla akivaizdus pavaldumo ryšys tarp pareigūnų, nagrinėjančių ginčą pirmoje ir antroje stadijose. Pareigūnų,

---

841 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. A1-316 (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. gruodžio mėn. įsakymo A1-595 redakcija) patvirtinti Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai. *Valstybės žinios*. 2010, Nr.147-7547, 31 ir 33 str.

842 *Ibid.*

843 Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymas. *Valstybės žinios,* 2003, Nr. 102-4585.

844 Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2004 m. balandžio 22 d. įsakymu Nr. 1-108 patvirtintas Darbo inspekcijos darbo reglamentas. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 80-2860.

845 *Ibid.*

846 Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymas. *Valstybės žinios,* 2003, Nr. 102-4585.

nagrinėjančių ginčus, statusas, priėmimo į pareigas bei atleidimo iš jų pagrindai, finansinės bei socialinės garantijos nėra sureguliuotos, taigi jų nešališkumas ir nepriklausomumas kelia abejonių. Neišsamiai reglamentuotas ginčų sprendimo būdas, o bendras procedūrų reguliavimas, nustatantis ginčo nagrinėjimo terminus ir netiesiogiai suteikiantis teisę ginčo šalims dalyvauti nagrinėjime, neužtikrina tinkamo *inter partes* proceso. Neaiški ginčo sprendimo tvarka, galimybė šalims pasinaudoti savo teisių ir interesų gynimo, atstovavimo, aktyvaus dalyvavimo ginčo sprendime teisėmis, taip pat priimto sprendimo teisinė galia, vykdymo privalomumas, nevykdymo pasekmės, galimybė jį vykdyti priverstinai. Autorė daro išvadą, kad Valstybinė Darbo inspekcija nebūtų pripažinta teismu pagal SESV 267 str. Tam, kad institucija galėtų dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje, autorė siūlytų patobulinti Darbo inspekcijos veiklos reglamentavimą. Valstybinės darbo inspekcijos nuostatuose turėtų būti išskirta Darbo inspektorių grupė, kuriai būtų suteikti įgaliojimai spręsti LR Valstybinės darbo inspekcijos įstatyme ir Darbo inspekcijos darbo reglamente jų kompetencijai priskirtus ginčus. Ne mažiau svarbu tiksliai reglamentuoti tokios darbo grupės sudarymo tvarką, narių paskyrimą, atribojant jį nuo vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus pareigų (taip būtų galima išlaikyti jam priskirtą funkciją spręsti dėl tokių inspektorių priimtų sprendimų teisėtumo); šių narių veiklos pagrindus, atskaitomybę, kuri taip pat turi būti atskira nuo vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus, nustatyti tokios inspektorių grupės narių einamų pareigų kadencijos trukmę bei baigtinį atleidimo iš pareigų anksčiau laiko sąrašą. Narių nepriklausomumo kriterijaus užtikrinimą sustiprintų ir konkrečių kvalifikacinių reikalavimų asmenims, galintiems eiti tokių inspektorių pareigas nustatymas, jų nepriklausomumo užtikrinimas finansinėmis ir socialinėmis garantijomis bei apribojimų vykdyti kitą veiklą tiek pareigų ėjimo metu, tiek tam tikrą laikotarpį po to, taikymas, kartu reglamentuojant privalomą nusišalinimą nuo nagrinėjamo ginčo atsiradus aplinkybių, dėl kurių galėtų kilti viešųjų ir privačių interesų konfliktas. Asmenims, nagrinėjantiems ginčus, turi būti užtikrinta, kad priimami sprendimai neturės įtakos jų finansiniam, socialiniam stabilumui, karjeros galimybėms ar pareigų išlaikymui ir geram darbo įvertinimui. LR Valstybinės darbo inspekcijos įstatymą reikėtų papildyti nuostata, aiškiai apibrėžiančia darbuotojų prievolę dėl išankstinio neteisminio ginčo sprendimo kreiptis į suformuotą Darbo inspekcijos inspektorių grupę. Darbo inspekcijos nuostatos bei darbo reglamentas turėtų būti papildytos nuostatomis, kurios nustatytų aiškias ginčo šalių teises ir pareigas, ginčo nagrinėjimo tvarką bei įtvirtintų inspekcijos kompetencijai priskirtų ginčų nagrinėjimo privalomumą šalims, jų vykdymą užtikrinant teisinės prievartos priemonėmis. Ginčo šalims reikėtų numatyti galimybę sprendimą per nustatytą terminą apskųsti su inspektorių grupe nei instituciniais, nei funkciniais ryšiais nesusijusiai institucijai.

Lietuvos Respublikos valstybinė mokesčių inspekcija prie LR Finansų ministerijos (toliau – Mokesčių inspekcija) įsteigta 1990 m.[847], jos funkcijas nustato Valstybinės mokesčių inspekcijos įstatymas.[848] Valstybinė mokesčių inspekcija savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymu, kitais įstatymais ir teisės aktais[849].

---

847 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. balandžio 10 d. nutarimas Nr.92 „Dėl valstybinių mokesčių inspekcijų“ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos sistemoje. *Valstybės žinios*, 1990, Nr. 13-383.

848 Valstybinės mokesčių inspekcijos įstatymas, *Valstybės žinios*, I-324.

849 Lietuvos Respublikos finansų ministro 1997 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. 110 (Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. gegužės 14 d. įsakymo Nr. 183 redakcija) patvirtintos Valstybinės

Autorė pastebi – jau pirmajame Mokesčių inspekcijos nuostatų straipsnyje[850] pabrėžta, kad Valstybinė mokesčių inspekcija yra centrinis mokesčių administratorius ir visai mokesčių sistemai vadovaujanti įstaiga, atskaitinga finansų ministrui. Mokesčių inspekcijos nuostatuose nurodoma, kad institucija įgaliota pati nustatyti savo tarnautojų (darbuotojų) įdarbinimo atrankos prioritetus, kriterijus, jų vertinimo ir kvalifikacijos kėlimo prioritetus bei procedūras, kurti ir prižiūrėti mokesčių inspekcijos informacinę sistemą ir kt. Įpareigojimas derinti savo veiklą su Finansų ministerija nustatytas tik įgyvendinant Mokesčių inspekcijos funkcijas, susijusias su įstatymų leidyba, jų taisymu ir aiškinimu. Taigi, funkciniu požiūriu įstaigai suteikti platūs įgaliojimai ir galimybė savarankiškai juos, vykdyti[851].

Mokesčių inspekcijai vadovauja viršininkas, atskaitingas finansų ministrui. Viršininkas, suderinęs su finansų ministru, tvirtina mokesčių sistemos struktūrą, savarankiškai priima ir atleidžia tarnautojus (darbuotojus), tvirtina jų pareigines instrukcijas, remdamasis teisės aktais nustato tarnautojų (darbuotojų) darbo užmokesčio, priedų bei priemokų dydžius, tvirtina Mokesčių inspekcijos struktūrinių padalinių nuostatus, atlieka kitas funkcijas. Specialūs tarnautojų kvalifikaciniai reikalavimai nenustatyti, o bendra jų priėmimo ir atleidimo tvarka reguliuojama Valstybės tarnybos bei kitais Lietuvos Respublikos įstatymais ir teisės aktais, tačiau viršininkas yra atsakingas už nuolatinį tarnautojų kvalifikacijos kėlimą[852].

Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme[853] viena iš centriniam administratoriui priskiriamų funkcijų – mokestinių ginčų nagrinėjimas. Šio įstatymo 145 str.[854] numatoma privaloma Mokesčių inspekcijos kompetencijai priskirtų ginčų ikiteisminio nagrinėjimo procedūra bei nurodoma mokesčių mokėtojo teisė po įstaigos priimto sprendimo dėl mokestinio ginčo kreiptis tiesiogiai į teismą. 150 str. apibrėžta būtent Mokesčių inspekcijai priskiriamų ginčų kompetencija – mokestiniai ginčai kylantys tarp mokesčių mokėtojų ir vietos mokesčių administratoriaus (teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos).[855] Mokesčių inspekcijos priimtų sprendimų privalomumas apibrėžtas Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 158 str.[856], kuris nurodo, kad praėjus tame pačiame įstatyme nustatytam dėl ginčo priimto ikiteisminės ginčo nagrinėjimo institucijos sprendimo apskundimo terminui, šis sprendimas yra privalomas vykdyti visoms jo šalims ir su juo susijusiems tretiesiems asmenims.

Mokesčių mokėtojo teisinis statusas sprendžiant ginčą detaliai aptariamas Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo antrajame skirsnyje[857]: mokesčių mokėto-

---

mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatos. *Valstybės žinios*, 2004-05-20, Nr. 82-2966.

850 Lietuvos Respublikos finansų ministro 1997 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. 110 (Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. gegužės 14 d. įsakymo Nr. 183 redakcija) patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatos. *Valstybės žinios*, 2004-05-20, Nr. 82-2966.

851 *Ibid.*, IV ir V skyrių nuostatos.

852 Ibid., 15 str.

853 Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, 25 str. 9 d. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 63-2243.

854 *Ibid.*

855 Lietuvos Respublikos finansų ministro 1997 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. 110 (Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. gegužės 14 d. įsakymo Nr. 183 redakcija) patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatos, 5 str.

856 Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 63-2243.

857 *Ibid.*

jas turi teisę asmeniškai ar per atstovą dalyvauti nagrinėjant mokestinį ginčą, apskųsti bet kurį mokesčių administratoriaus (jo pareigūno) veiksmą ar neveikimą ir kt. Įstatyme taip pat reglamentuojamas mokestinių ginčų nagrinėjimo procesas: sureguliuoti formalieji reikalavimai, tokie kaip skundo dėl mokestinio ginčo padavimo terminas ir jo atnaujinimo ir/ar pratęsimo galimybė (152 str.), reikalavimai skundo turiniui ir trūkumų šalinimas (153 str.), ginčo padavimo tvarka, nagrinėjimo terminai, galimi Centrinio mokesčių administratoriaus priimti sprendimai (154 str.), ginčo nagrinėjimo sustabdymo (156 str.), atnaujinimo (160 str.) pagrindai.

Autorė pastebi, kad Mokesčių inspekcija tiesiogiai susijusi su Lietuvos Respublikos Finansų ministerija, kadangi būtent ši institucija skiria Mokesčių inspekcijos vadovą, tvirtina jos nuostatus, jos dalyvavimas būtinas vykdant kai kurias Mokesčių inspekcijai pavestas funkcijas. Be to, Mokesčių inspekcijos kompetencijai priskirti ginčai – tai mokestiniai ginčai, kylantys tarp mokesčių mokėtojų ir teritorinio Mokesčių inspekcijos padalinio. Teritoriniai Mokesčių inspekcijos padaliniai atskaitingi Valstybinei mokesčių inspekcijai, jos vadovas skiria šių padalinių viršininkus ir kitus tarnautojus, vykdo kitas su jais susijusias veiklas, todėl akivaizdu, kad ginčus sprendžianti institucija yra susijusi su viena iš ginčo šalių tiek funkciniais, tiek atskaitomybės tiek finansiniais ryšiais, o tai pakankamas pagrindas daryti išvadą, kad nepriklausomumo kriterijus šiuo atžvilgiu nėra tenkinamas. Ginčus nagrinėjančių pareigūnų nepriklausomumo neužtikrina ir tai, kad nėra nustatyti nusišalinimo nuo bylos nagrinėjimo pagrindai, konkrečios skyrimo ir atleidimo į tokias pareigas sąlygos, ir apskritai – nesureguliuotas nei pareigūnų skiriamų nagrinėti ginčus klausimas, nei detalus ginčų nagrinėjimo procesas, pareigūnų nepriklausomumą užtikrinančios finansinės ir socialinės garantijos, teisinis statusas ir kompetencija. Autorės nuomone, Valstybinė mokesčių inspekcija nėra nepriklausoma institucija, joje ginčų nagrinėjimui skiriamų asmenų statusas – neaiškus.

Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme[858] įtvirtinta Mokesčių inspekcijos jurisdikcija nagrinėjant jos kompetencijai priskirtus ginčus privaloma ikiteismine tvarka, taip pat priimtų sprendimų privalomumas ginčo šalims ir su ginču susijusiems tretiesiems asmenims, sprendimų apskundimo galimybės. Tačiau tinkamas ginčų nagrinėjimo tvarkos ir *inter partes* procedūros įgyvendinimas kelia abejonių. Teisės normos garantuoja, kad nagrinėjamų mokestinių ginčų šalys gali apskųsti galutinį Mokesčių inspekcijos sprendimą, o mokesčių mokėtojui suteikiama bendra teisė skųsti visus Mokesčių inspekcijos veiksmus ar neveikimą bei teisė asmeniškai ar per atstovus dalyvauti mokestinio ginčo nagrinėjime. Tačiau detaliai ginčo nagrinėjimo tvarka ir procesinės teisės ginčo šalims nenagrinėjamos, todėl neaišku, kaip ginčo šalys turi pateikti turimus įrodymus, ar jiems suteikiamos pasisakymo, prieštaravimo, nušalinimo teisės, kokį svorį priimant sprendimą dėl ginčo turi ginčo šalių pateikti įrodymai, paaiškinimai, argumentai ir prieštaravimai. Apskritai – apie *inter partes* procedūros įgyvendinimą sunku spręsti dėl nepakankamo ginčų nagrinėjimo tvarkos reglamentavimo.

Vertindama visus išnagrinėtus kriterijus kompleksiškai, autorė daro išvadą, kad Mokesčių inspekcija tikėtina nebūtų pripažinta teismu pagal SESV 267 str. Tam, kad ši institucija galėtų dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje, autorė siūlytų atlikti keletą patobulinimų. Pirmiausiai reikėtų priimti Mokesčių inspekcijoje nagrinėjimų ginčų taisykles ir tvarką reglamentuojantį dokumentą, kuriame būtų aiškiai apibrėžti ne tik ginčų priėmimo terminai, tvarka, skundų forma ir turinio reikalavimai, bet ir detali nagrinėjimo tvarka, ginčo nagrinėjimo stadijos (pasirengimas, nagrinėjimas, apskundimas, sprendimo

[858] Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 63-2243.

įsigaliojimas, sprendimo teisinė forma, jo nevykdymo pasekmės), nustatytos ginčo šalims suteikiamos teisės, užtikrinančios tinkamą *inter partes* principo procese įgyvendinimą. Taip pat siūlytina Mokesčių inspekcijos nuostatus papildyti nuostata, kuria būtų aiškiai apibrėžiama įgaliojimų spręsti mokestinius ginčus Mokesčių inspekcijos tarnautojams suteikimo tvarka arba numatytos tam tikros šios funkcijos vykdymui skirtos pareigybės ir/ar suformuotas skyrius. Ginčus nagrinėjantiems subjektams turi būti užtikrintas asmeninis nepriklausomumas, nustatant aiškią jų skyrimo į pareigas bei atleidimo tvarką ir sąlygas, kad skiriant į pareigas ar formuojant skyrių būtų laikomasi skaidrumo, nepriklausomumo principų. Siekiant visiškai atskirti tokius ginčus Mokesčių inspekcijos kompetencijoje nagrinėjančius asmenis nuo Mokesčių inspekcijos priklausomybės, būtinas kuo detalesnis jų darbo atskaitingumo ir vertinimo bei finansavimo reglamentavimas. Siūlytina tokius asmenis į pareigas skirti tam tikrų teisės aktų, o ne asmeninio pasitikėjimo pagrindais, priimti jų darbo etikos kodeksą ar panašų darbo efektyvumą, kokybę ir nepriklausomumą užtikrinantį dokumentą. Teisinio statuso pagal SESV 267 str. suteikimą palengvintų, jei į pareigas priimamiems asmenims, kuriems suteikiami įgaliojimai spręsti mokestinius ginčus, būtų nustatytas teisinio išsilavinimo kvalifikacinis reikalavimas.

Valstybės įmonė Registrų centras (toliau – Registrų centras) įsteigta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 742[859], įvardijama kaip nekilnojamojo turto kadastro tvarkytoja[860] ir kaip juridinių asmenų registro tvarkymo įstaiga[861], savo veiklą vykdanti vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymais ir poįstatyminiais aktais.

Registrų centro savininko teises ir pareigas įgyvendina Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija, kolegialus įmonės valdymo organas – valdyba, vienasmenis valdymo organas – įmonės vadovas. Registrų centrą sudaro Centrinė įstaiga, 11 filialų apskričių centruose bei Mažeikių mieste, 35 gyventojų aptarnavimo biurų rajonų centruose bei miestuose, suteikti įgaliojimai apjungia trijų atskirų registrų ir vieno centro valdymą: Nekilnojamojo turto kadastrą ir registrą, Juridinių asmenų registrą, Adresų registrą ir Registrų centro sertifikatų centrą. Kiekvieno šių registrų tvarkymą reglamentuoja atskiri įstatymai: Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto kadastro ir registro įstatymas[862], Lietuvos Respublikos Juridinių asmenų registro įstatymas[863] ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas[864]. Kiekvienas registras turi savo nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kuriuose nustatyta registro paskirtis, objektai, Registro tvarkymo įstaigos, jų teisės ir pareigos, funkcijos ir detalios registro tvarkymo taisyklės, tačiau pačios įgaliotos tvarkyti registrus institucijos (Registrų centro) struktūra, narių skyrimo ir atleidimo iš pareigų sąlygos bei kita struktūrinė ir funkcinė informacija nereglamentuojama.

Išnagrinėjus Registrų centro nustatytas funkcijas ir įgaliojimus, reglamentuojamus kiekvieno iš registrų nuostatais bei specialiais įstatymais, kurie buvo nurodyti aukščiau, autorė nustatė, kad visos pagrindinės Registrų centro funkcijos, tvarkant Nekilnojamojo turto

---

859 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 742. dėl valstybės įstaigos Registrų centras įsteigimo. *Valstybės žinios*, 1997, Nr.: 67 -1689.

860 Lietuvos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatų patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 41-1539.

861 Lietuvos Respublikos Juridinių asmenų registro įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, 55-1940. 3 str. 2 d.

862 Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto kadastro ir registro įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 58-1704.

863 Lietuvos Respublikos Juridinių asmenų registro įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, 55-1940

864 Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1183.

kadastro, Juridinių asmenų ir Adresų registrus, yra grynai administracinės paskirties: tvarkyti ir reguliuoti pavestų registrų duomenis, juos analizuoti, teikti informaciją asmenims ir/ar institucijoms ir pan. Nuostatos, įpareigojančios Registrų centrą spręsti tam tikrus ginčus, aptinkamos tik Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymo[865] 15 str. ir Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatų[866] 8.12. str., kuriuose nurodoma registrų tvarkytojo (t.y. valstybinės įmonės Registrų centro) pareiga spręsti dėl kadastro darbuotojų priimtų sprendimų gautus skundus (Nekilnojamojo turto kadastro nuostatai[867]) bei asmenų pateiktus prašymus, kuriuose nurodoma, kad nekilnojamojo turto kadastre nurodyti duomenys yra netikslūs ar neteisingi ir prašoma juos ištaisyti ir/ar papildyti neatlygintinai (Nekilnojamojo turto kadastro įstatymas[868]). Vis dėlto, spręsti ginčus dėl žemesnės instancijos ar kitų institucijų, įmonių ar įstaigų priimtų sprendimų Registrų centrui įgaliojimai nesuteikti. Autorė daro išvadą, kad Registrų centras nevykdo ginčų sprendimo funkcijos, taigi tiek jurisdikcijos ir sprendimų privalomumo, tiek ginčų nagrinėjimo tvarkos kriterijai nėra tenkinami.

Išanalizavus valstybinės įmonės Registrų centras veiklos dokumentus, autorė daro išvadą, kad institucija negali būti laikoma teismu pagal SESV 267 str., kadangi jos prigimtis ir paskirtis yra grynai administracinė. Pagrindinės Registrų centro funkcijos kyla iš poreikio tinkamai valdyti įmonei priskirtus registrus ir juose registruojamus, tvarkomus duomenis, jų pateikimą, tvarkymą, taisymą, pildymą ir saugojimą. Įmonė nesprendžia jokių ginčų, tik priima tam tikrose srityse sprendimus dėl asmenų prašymų ir juos taiko savo vidaus veikloje. Visi įmonės sprendimai gali būti skundžiami Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijoms bendra Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Autorės nuomone, tokios nacionalinės institucijos kaip Registrų centras nėra svarstytinos kaip prejudicinio sprendimo procedūros subjektai.

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (toliau – Inspekcija) įsteigta vadovaujantis Lietuvos Respublikos Asmenų duomenų teisinės apsaugos įstatymu[869] ir vykdydama savo veiklą vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais įstatymais bei teisės aktais[870].

Inspekcija yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstaiga, jai ir atskaitinga. Vyriausybė tvirtina šios įstaigos nuostatus. Inspekcijai vadovauja direktorius, išrinktas konkurso būdu ne ilgesnei nei penkerių metų kadencijai, kuri negali pasikartoti daugiau nei du kartus iš eilės. Atleidžiamas direktorius iš pareigų įstatymo pagrindais[871], einant šias pareigas asmuo įpareigojamas sustabdyti savo narystę politinėje partijoje. Direktoriui suteikiama teisė skirti savo pavaduotojus, tvirtinti Inspekcijos vidaus tvarkos taisykles, administracijos padalinių nuostatus, valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, pareigybių

---

865 Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto kadastro ir registro įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 58-1704.

866 Lietuvos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatų patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 41-1539.

867 *Ibid.*

868 Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto kadastro ir registro įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 58-1704.

869 Lietuvos Respublikos Asmenų duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, *2008, Nr. 22-804. 36. str. 1 d.*

870 *Ibid.,* 37 str. 1 d.

871 Lietuvos Respublikos Asmenų duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, *2008, Nr. 22-804*

aprašymus. Direktorius nustato visą Inspekcijos struktūrą, pareigybių sąrašą, darbuotojų atlyginimus, vidaus tvarką, tvirtina strateginius planus, kuriems turi pritarti Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Vertinant institucijos nepriklausomumą svarbus Lietuvos Respublikos Asmenų duomenų teisinės apsaugos įstatymo 37 str.[872], kuriuo nustatomi Inspekcijos veiklos teisiniai pagrindai ir principais. Įstatyme pabrėžiama, kad institucijos veiklos vykdymas organizuojamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, įstatymais bei kitais teisės aktais, teisėtumo, nešališkumo, viešumo, profesionalumo atliekant savo funkcijas principais; įtvirtinta, jog Institucijos veikla yra nepriklausoma ir gali būti ribojama tik įstatymais, taip pat imperatyviai nurodyta, kad draudžiamas bet koks bet kurio subjekto (valstybinės institucijos, fiziniai ir juridiniai asmenys ir kt.) politinio, ekonominio, psichologinio, socialinio spaudimo ar kitokio neteisėto poveikio darymas. Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo[873] 40 str. suteikia Inspekcijai kompetenciją nagrinėti asmenų skundus ir pranešimus, pagal juos tikrinti asmens duomenų tvarkymo teisėtumą ir priimti sprendimus dėl asmens duomenų tvarkymo pažeidimų. Dėl tokių skundų priimti sprendimai yra tvirtinami Inspekcijos direktoriaus ir gali būti įstatymų nustatyta tvarka skundžiami teismui. Teisės aktuose numatytos baudos už Inspekcijos pareigūnų teisėtų nurodymų nevykdymą bei neteisėtą duomenų tvarkymą pažeidžiant Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą[874]. Šių nuobaudų, dėl kurių sprendimą priima Inspekcija, skyrimas įtvirtintas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse ir jų vykdymas yra privalomas.

Skundų dėl asmens duomenų pažeidimų nagrinėjimo tvarka nurodyta Lietuvos Respublikos asmenų duomenų teisinės apsaugos įstatyme[875]: nustatyti reikalavimai skundo formai, pateikiami atsisakymo nagrinėti skundą pagrindai, aiškūs skundo nagrinėjimo terminai. Skundą pateikęs bei skundžiamas subjektai įpareigojami aktyviai dalyvauti skundo nagrinėjime, pateikti Inspekcijos prašomą papildomą informaciją ir/ar dokumentus, o už tokių įpareigojimų nevykdymą numatoma administracinė atsakomybė. Tačiau autorė pastebi, kad rungtyniškumo principas Inspekcijos skundų nagrinėjimo procese neįgyvendinamas, šalims nesudaroma galimybė dalyvauti pačiame nagrinėjime, pateikti prieštaravimus, pareiškimus, prašymus bei klausimus ir taip įgyvendinti *inter partes* principą. Skundžiamo subjekto galimybė aktyviai ginti savo interesus išanalizuotuose teisės aktuose neįtvirtinta, klausimo nagrinėjimas pasižymi administraciniu pobūdžiu.

Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos institucinis nepriklausomumas tinkamai užtikrinamas įstatymo nuostatose, įpareigojimas laikytis įstatymų, teisinių principų bei nepriklausomumo principo, gerbti ne tik instituciją, bet ir trečiuosius asmenis įtvirtintas numačius administracinę atsakomybę už pažeidimus. Tačiau to negalima pasakyti apie asmeninį ginčus sprendžiančių asmenų nepriklausomumą: nenurodomas tokių asmenų specialus statusas, užtikrinantis jų nešališkumą, neišskiriama speciali pareigybė ar organas, vykdantis šią funkciją. Tai, autorės nuomone, užkerta kelią įgyvendinti ne tik nepriklausomumo, bet ir kompetencijos kriterijų. Inspekcija dėl ginčo priima grynai administracinio pobūdžio sprendimą, kuriam taikomos administracinės poveikio priemonės. Rungtyniškumo principas

---

872 Lietuvos Respublikos Asmenų duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios,* 2008, Nr. 22-804.

873 *Ibid*.

874 Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Valstybės žinios*, 1985; Nr. 1-1, $214^{(14)}$str. ir $214^{(17)}$ str.

875 Lietuvos Respublikos Asmenų duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 22-804.

procese neįgyvendinamas, nenumatyta galimybė aktyviai dalyvauti ginčo šalims, pats ginčo nagrinėjimo procesas neišskiriamas iš kitų Inspekcijos funkcijų nei specialia tvarka, nei numatant specialius reikalavimus juos nagrinėjantiems darbuotojams. Autorė daro išvadą, kad tokia nacionalinė institucija nėra tinkamas prejudicinio sprendimo procedūros subjektas.

Valstybinis turizmo departamentas (toliau – Departamentas) prie Lietuvos Respublikos Ūkio ministerijos įsteigtas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymą[876] bei kitus Lietuvos Respublikos teisės aktus, savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymu[877], Lietuvos Respublikos turizmo įstatymu[878], kitais įstatymais ir teisės aktais[879].

Pats Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos pavadinimas bei bendrosios departamento nuostatų normos rodo šios įstaigos tiesioginę priklausomybę nuo Lietuvos Respublikos Ūkio ministerijos, kuri įgyvendina departamento savininko (valstybės) teises, koordinuoja ir kontroliuoja jo veiklą, priima sprendimą dėl buveinės pakeitimo, bei įgyvendina kitas jai įstatymais priskirtas teises. Ūkio ministras tvirtina Departamento administracijos struktūrą bei metinius veiklos planus. Departamentui vadovauja direktorius, skiriamas ir iš pareigų atleidžiamas Valstybės tarnybos įstatymo[880] nustatyta tvarka Ūkio ministro ketverių metų kadencijai, kuri negali pasikartoti daugiau nei du kartus iš eilės. Direktorius reguliuoja Departamento administracijos padalinių veiklą, tvirtina vidaus darbo taisykles, padalinių nuostatus, darbuotojų pareigybių aprašymus, priima į pareigas ir iš jų atleidžia valstybės tarnautojus ir darbuotojus, skiria jiems paskatinimus, tarnybines ar drausmines nuobaudas bei pašalpas. Direktorius atskaitingas ir tiesiogiai pavaldus Ūkio ministrui, jo pavedimu įstatymo nustatyta tvarka direktoriui skiriamos nuobaudos ir pašalpos.

Departamento jurisdikcija ir priimami sprendimai yra administracinio ir informacinio pobūdžio, ginčai tarp subjektų nėra nagrinėjami. Valstybinio turizmo departamento nuostatuose[881] pateikiamas institucijos funkcijų sąrašas – dauguma išvardintų veiklų yra reguliacinio, planavimo, organizavimo, informavimo, konsultavimo, bendradarbiavimo pobūdžio. Autorės nuomone, nei viena šių funkcijų negali būti prilyginta ginčų nagrinėjimui.

Turizmo departamentas neatitinka nei vieno kriterijaus, pagal kurį jis galėtų būti prilyginamas teismui pagal SESV 267 str. Institucija yra administracinio pobūdžio, įsteigta prie Lietuvos Respublikos Ūkio ministerijos siauros srities (turizmo) reguliavimui, organizavimui bei planavimui, pasitelkiant administracines priemones. Jokio pobūdžio ginčų institucija nesprendžia, tam nėra sukurto atskiro organo ar paskirtų įpareigotų asmenų. Autorės manymu, Turizmo departamentas nėra svarstytinas kaip prejudicinio sprendimo procedūros subjektas, todėl susidūrus su svarbiais Europos Sąjungos teisės normų taikymo klausimais, sprendimų reikėtų ieškoti ne tiesiogiai kreipiantis į ESTT, bet pasinaudojant įgaliotomis institucijomis.

---

876 Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 43-772.

877 Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 60-1945.

878 Lietuvos Respublikos turizmo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 32-852; 2011, Nr. 85-4138.

879 Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2011 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. 4-951 patvirtintos Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos nuostatos, 3 str.

880 Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios,* 1999, Nr. 66-2130. (Nauja redakcija – *Valstybės žinios,* 2002, Nr. 45-1708).

881 Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2011 m. gruodžio 20 d. įsakymu Nr. 4-951 patvirtintos Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos nuostatos.

Išnagrinėjus Teisingumo Teismo praktiką autorė daro išvadą, kad administracinės priežiūros institucijos gali atitikti teismui pagal 267 str. keliamas sąlygas, net jei jos pagal nacionalinę teisę laikomos administracinėmis institucijomis – svarbu, kad jos būtų nepriklausomos, priimdamos teisminio pobūdžio sprendimus. Taip pat, jei administracinė apeliacinė institucija, atsakinga už bylų sprendimą ir sprendimų priėmimą, tampa atsakinga tik už sprendimų peržiūrėjimą, ji gali įgyti teisę kreiptis prejudicinio sprendimo. Autorė pastebi, kad jei praktikoje nėra galimybės kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus apeliacine tvarka, apeliaciniai komitetai, veikiantys su valdžios institucijų leidimu ir su jomis bendradarbiaujantys, kurie po ginčo procedūrų faktiškai priima galutinį sprendimą dėl ES teisės, turi būti laikomi „valstybės narės teismais" SESV 267 str. prasme.

3.3.2. Nacionalinės konkurenciją rinkoje reguliuojančios institucijos

Nacionalinės konkurencijos institucijos dažnai formaliai atitinka teismui pagal SESV 267 str. keliamus kriterijus, tačiau ESTT manymu nėra pakankamai nepriklausomos, kad būtų pripažįstamos tinkamu subjektu, galinčiu pateikti prejudicinio sprendimo prašymą. Dėl to kai kada kyla rimtų dvejonių. Kaip vieną ryškiausių tokių pavyzdžių galima paminėti *Syfait* bylą[882], kurioje kilo klausimas dėl besikreipiančios institucijos *Epitropi Antagonismou* (Graikijos konkurencijos komisija) pripažinimo teismu pagal SESV 267 straipsnį[883]. Advokatas Jacobs atsakė į šį klausimą teigiamai, nes institucija buvo įsteigta teisės aktu nuolatinei veiklai, sprendimai priimami taikant ir ES, ir nacionalinės teisės nuostatas, jurisdikcija privaloma[884]. Advokato nuomone, tiek skundo pateikėjai, tiek atsakovai turėjo galimybę būti atstovaujami, jiems buvo suteiktos procesinės teisės Graikijos Konkurencijos komisijoje bylos nagrinėjimo metu Ir tokios garantijos pagrįstai užtikrino *inter partes* kriterijų[885]. Nustatęs, kad įvykdyti visi kriterijai, keliami teismui SESV 267 straipsnio prasme, generalinis advokatas dar pateikė argumentų dėl prašymo prejudiciniam sprendimui priimtinumo.

---

882 Byla C-53/03 *Syfait ir kt.* [2005] ECR I-4609. Byloje *Epitropi Antagonismou* (Graikijos konkurencijos komisija) kreipėsi į Teisingumo Teismą prašydama priimti prejudicinį sprendimą dėl galimų aplinkybių, kai dominuojanti farmacijos bendrovė, siekdama apriboti lygiavertę produktų prekybą, atsisako visiškai patenkinti farmacijos didmenininkų užsakymus.

883 Ankstesniuose skyriuose minėta, kad Teismo jurisprudencijoje egzistuoja keletas kriterijų, padedančių nustatyti, ar tam tikra institucija yra teismas pagal 267 straipsnį: ar institucija įkurta teisės aktu, ar ji yra nuolatinio pobūdžio, ar taiko teisę, ar jos sprendimai privalomi, ar ji nepriklausoma, ar procesas grindžiamas *inter partes* principu (žr. bylą C-54/96 *Dorsch Consult Ingenieursgesellschaft* [1997] ECR I-4961, para 23 ir joje nurodytą teismų praktiką; sujungtas bylas C-110/98 - C-147/98 *Gabalfrisa ir kt.* [2000] ECR I-1577, para 33 ir bylą C-516/99 *Schmid* [2002] ECR I-4573, para 34. Visi minėti sprendimai aptarti disertacijos 2 skyriuje). Taip pat, ar galutinis sprendimas yra teisminio pobūdžio (žr. prejudicinį sprendimą byloje C-138/80 *Borker* [1980] ECR 1975, para 4, sprendimą byloje C-111/94 *Job Centre* [1995] ECR I-3361, para 9 ir bylą C-182/00 *Lutz ir kt.* [2002] ECR I-547, paras 15 - 16. Šiuos sprendimus taip pat galima rasti disertacijos 2 skyriuje). Graikijos konkurencijos komisija, Europos Komisija ir GlaxoSmithKline vieningai manė, kad besikreipianti institucija atitinka minėtus kriterijus. Du skundų teikėjai savo rašytiniuose pareiškimuose ginčijo prejudicinio sprendimo klausimo priimtinumą, tačiau vienas iš jų vėliau pakeitė poziciją ir pripažino, kad Graikijos konkurencijos komisija galėjo kreiptis remdamasi SESV 267 straipsniu.

884 Generalinio advokato Jacobs nuomonė byloje C-53/03 *Syfait ir kt.* [2005] ECR I-4609, para 20.

885 *Ibid*., para 21.

Pirma, *Asociación Española de Banca Privada ir kt.* byloje[886], Teisingumo Teismas priėmė kreipimąsi iš Ispanijos Konkurencijos gynimo tribunolo, kuris turėjo daug tų pačių požymių kaip Graikijos konkurencijos komisija. Antra, Reglamento 1/2003[887] 35 straipsnis pripažįsta, kad kai ES konkurencijos teisės taikymas pavedamas nacionalinėms administracinėms ir teisminėms institucijoms, valstybės narės gali suteikti šioms administracinėms ar teisminėms institucijoms skirtingus įgaliojimus bei funkcijas, o paties reglamento 35 straipsnis (4) išsaugo tokių institucijų nepriklausomumą. Trečia, generalinis advokatas Jacobs laikėsi nuomonės, kad teisminės ekonomijos sumetimais, būtų naudinga leisti kuo ankstesniame etape pateikti prašymą ir išvengti vėlesnių ieškinių Apeliaciniam teismui pateikimo, siekiant prejudicinio sprendimo. Be to, specializuota konkurencijos institucija, turinti teismines funkcijas, gali geriau nustatyti atitinkamas ES konkurencijos teisės problemas, nei bendros kompetencijos teismas, peržiūrintis ankstesnės institucijos sprendimus kitame etape. Ketvirta, dėl ES konkurencijos teisės decentralizacijos pagal I Reglamentą, generalinis advokatas Jacobs argumentavo, kad teisiškai struktūrizuotų konkurencijos institucijų galimybė kreiptis į ESTT pagerintų vienodą ES teisės taikymą. Galiausiai, remiantis *CIF* bylos[888] sprendimu, nacionalinės konkurencijos institucijos yra įpareigotos netaikyti nacionalinės teisės aktų, kurie reikalauja arba palengvina veiksmus prieštaraujančius 81 (1) straipsniui arba sustiprina tokio elgesio poveikį, ypač kai tai susiję su kainų nustatymu ar rinkos pasidalijimo susitarimais[889]. ESTT neatsižvelgė į generalinio advokato nuomonę ir nusprendė, kad Konkurencijos komisija negali būti laikoma teismu pagal 267 str. Grįsdamas šią išvadą Teismas nurodė keturis veiksnius, iš kurių trys buvo susiję su Konkurencijos komisijos nepriklausomumu. Pirma, *Epitropi Antagonismou* veiklą prižiūri Vystymosi ministras ir tai leidžia manyti, kad Ministras gali kontroliuoti institucijos sprendimų teisėtumą[890]. Antra, net jei remiantis Įstatymu Nr. 703/1977 *Epitropi Antagonismou* nariai yra asmeniniu ir profesiniu požiūriu nepriklausomi bei vykdydami funkcijas vadovaujasi tik įstatymu ir savo sąžine, jų paskyrimo atšaukimui ar panaikinimui netaikomos ypatingos garantijos. Taigi, tokia sistema iš esmės neužkerta kelio vykdomajai valdžiai neteisėtai kištis į institucijos narių veiklą ar daryti jiems įtaką[891]. Trečia, institucija, turėdama funkcinį ryšį su savo sekretoriatu, t. y. pavaldžia institucija, kurios pasiūlymų pagrindu ji priima sprendimus, nėra aiškiai atskirta nuo valstybės institucijos, kuri gali būti susijusi su procedūros konkurencijos srityje šalimi[892]. Kaip ketvirtą veiksnį, ESTT pažymėjo, kad Europos Komisija turėjo įgaliojimus panaikinti Graikijos Konkurencijos komisijos jurisdikciją konkrečiu atveju. Į Teisingumo Teismą gali kreiptis tik institucija, nagrinėjanti ginčą ir pagal nustatytą procedūrą turinti priimti teisminio pobūdžio sprendimą[893]. Kiekvieną kartą, kai Komisijos sprendimu tokios nacionalinės konkurencijos institucijos kaip *Epitropi Antagonismou*, neteks savo kompetencijos, šioje

---

886 Byla C-67/91*Dirreción General de Defensa de la Competencia v. Asociación Española de Banca Privada (AEB) and Others* [1992] ECR I-4785.

887 Tarybos Reglamentas 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo [2003] OJ L 1/1. (81 ir 82 straipsniai dabar yra SESV 101 ir 102 str.).

888 Byla C-198/01*CIF*[2003] ECR I-8055.

889 Byla C-53/03 *Syfait ir kt.* [2005] ECR I-4609, paras 35, 44- 45.

890 *Ibid.*, para 30.

891 *Ibid.*, para 31.

892 *Ibid.,* para 33.

893 Byla C-134/97 *Victoria Film* [1998] ECR I-7023, para 14 ir byla C-195/98 Österreichischer Gewerkschaftsbund [2000] ECR I-10497. para 25.

institucijoje pradėta procedūra nesibaigs teisminio pobūdžio sprendimo priėmimu[894]. Taigi, ESTT argumentai *Syfait* byloje rodo, kad Teismas sugriežtino reikalavimus nacionalinėms institucijoms, galinčioms naudoti prejudicinio sprendimo procedūrą[895].

Atkreiptinas dėmesys, kad konkurencijos institucijų galimybės kreiptis į ESTT su prejudicinio sprendimo prašymu pasikeitė priėmus 1 Reglamentą. 1962 m. patvirtintas Tarybos Reglamentas 17[896] beveik keturis dešimtmečius plėtojo ES konkurencijos politiką ir įtvirtino bendrą ES konkurencijos kultūrą. Tačiau, atsižvelgiant į būsimą plėtrą ir bendrąją rinką, reikėjo patobulinti egzistavusius teisės aktus[897]. Tai buvo įgyvendinta 2004 m., įsigaliojus Tarybos Reglamentui 1/2003 ir šešiems Komisijos pranešimams, žinomiems kaip „Modernizavimo paketai"[898].

Pagrindiniai pokyčiai, kuriuos atnešė 1 Reglamentas yra tokie:

- ✓ Nustatyta pareiga pranešti Komisijai susitarimą ar verslo praktiką, kuri anksčiau buvo absoliuti sąlyga. Susitarimai, sprendimai ir suderinti veiksmai, kuriuos apima Sutarties 81 straipsnio 1 dalis ir tenkinantys Sutarties 81 straipsnio 3 dalies sąlygas, nedraudžiami, todėl išankstinis sprendimas šiuo klausimu nereikalingas[899].
- ✓ Remiantis šia išimčių sistema, nacionalinės konkurencijos institucijos ir teismai turi įgaliojimus taikyti ne tik SESV 101 straipsnio 1 dalį ir SESV 102 straipsnį, kurie jau naudojami ES Teisingumo Teismo praktikoje, bet ir sutarties 101 straipsnio 3 dalį. Kitaip tariant, nacionalinės konkurencijos institucijos ir teismai turi nuspręsti, ar SESV 101 straipsnio 3 dalies sąlygos patenkintos, kiekvieną kartą, kai jie tvirtina susitarimą, ribojantį konkurenciją pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį[900].
- ✓ Visose bylose, kurios turi įtakos prekybai tarp valstybių narių, taikomos ES konkurencijos taisyklės. Tais atvejais, kai byla patenka į SESV 101 ir 102 straipsnių taikymo sritį, valstybių narių teismai ir konkurencijos institucijos negali grįsti savo sprendimų tik nacionalinės teisės normomis – jie įpareigoti taikyti ES konkurencijos taisykles greta nacionalinių taisyklių arba SESV 101 ir 102 straipsnius savarankiškai[901]. Paprasčiau tariant, ES konkurencijos teisės vykdymas yra decentralizuotas per trijų pakopų SESV 101 ir 102 straipsnių taikymą (nacionaliniai teismai, nacionalinės konkurencijos institucijos ir Ko-

---

894 Byla C-53/03 *Syfaitir kt*. [2005] ECR I-4609, para 35-36.

895 Generalinio advokato Colomer nuomonė byloje C-259/04 *Emanuel* [2006] ECR I-3089, para 26.

896 Tarybos reglamentas 17/62 pirmasis reglamentas, įgyvendinantis Sutarties 85 ir 86 straipsnius, [1962] OJ L13/204. 85 ir 86 straipsniai dabar yra SESV 101 ir 102 str.

897 Tarybos Reglamentas 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo [2003] OJ L 1/1. 81 ir 82 straipsniai dabar yra SESV 101 ir 102 str.

898 Pranešimai yra tokie: Komisijos pranešimas dėl konkurencijos institucijų tinklo bendradarbiavimo, [2004] OJ C103/43; Komisijos pranešimas dėl bendradarbiavimo tarp Komisijos ir ES valstybių narių teismų dėl 81 ir 82 straipsnių taikymo, [2004] OJ C101/54, Komisijos pranešimas dėl skundų nagrinėjimo Komisijoje pagal EB sutarties 81 ir 82 straipsnius, [2004] OJ C101/65, Komisijos pranešimas dėl neoficialių gairių, susijusių su naujų klausimų dėl EB sutarties 81 ir 82straipsnių, kurie iškyla atskirose bylose (konsultaciniai raštai) , [2004] OJ C101/78;. Komisijos pranešimo gairės dėl prekybos koncepcijos poveikio Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, [2004] OJ C101/81ir Komisijos pranešimas dėl Sutarties 81 (3) straipsnio taikymo, [2004] C101/97. Oficiali Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2004:101:SOM:EN:HTML/: prisijungta 2014-05-05.

899 Tarybos Reglamentas 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo [2003] OJ L 1/1. 81 ir 82 straipsniai dabar yra SESV 101 ir 102 str. Reglamento 1 str.

900 *Ibid*.

901 *Ibid*., 3 str.

misija), siekiant padidinti valstybių narių dalyvavimą kovoje su ribojančiais susitarimais Europos Sąjungos mastu ir padėti Komisijai sutelkti daugiau išteklių šiurkštiems ES konkurencijos teisės aktų nuostatų pažeidimams[902].

Sudarius galimybę nacionalinėms konkurencijos institucijoms naudotis SESV 267 str., gali kilti tiek teigiamų, tiek ir neigiamų pasekmių. Kaip minėta anksčiau, nuo 2004 m. gegužės mėn. SESV 101 ir 102 straipsnius nacionalinės konkurencijos institucijos turi taikyti visa apimtimi. Šiuo metu veikia 28 valstybių narių teismai ir konkurencijos institucijos, kiekvienos jų patirtis skiriasi, todėl dėl sudėtingumo ir didelio dalyvių skaičiaus, tokia sistema kelia pavojų vienodam nuostatų taikymui. ES teisės aktų leidėjai pateikia tam tikras apsaugos priemones, pavyzdžiui: sukurtas Europos konkurencijos tinklas (iš Komisijos ir valstybių narių konkurencijos institucijų), patvirtintas 1 Reglamento IV skyrius dėl bendradarbiavimo tarp nacionalinių institucijų ir Komisijos, leidžiami įvairūs Komisijos pranešimai, tačiau nesuderinamumo rizika didelė.

Leidžiant nacionalinėms konkurencijos institucijoms, turinčioms tam tikrų teismo bruožų, kreiptis į ESTT, reiktų užtikrinti, kad 101 ir 102 straipsniai būtų taikomi teisingai ir vienodai. Kaip W. David nurodė 2004 m. lapkričio mėn. leidinyje *Competition Law Insight*: „Liberalus teismo sąvokos aiškinimas, lengviau leidžiantis konkurencijos institucijoms kreiptis patarimų į ESTT, yra sveikintinas žingsnis, tačiau gali būti sunku pasiekti vienodą lygį, nesant apeliacijos teisės kreiptis į ESTT dėl ES konkurencijos teisės klausimų.“[903] Baltojoje knygoje taip pat paminėta, kad SESV 267 straipsnis yra „lėtas būdas išlaikyti ar atkurti konkurencijos politikos nuoseklumą“[904]. Atkreiptinas dėmesys, kad skirtumus lemia ir nevienodas SESV 267 straipsnio taikymas valstybėse narėse: kai kuriose šalyse SESV 267 str. naudojamasi vangiai, tačiau yra valstybių, kuriose ši procedūra labai svarbi. Taigi, kyla rimtų abejonių, ar ne pernelyg pasitikima 267 straipsniu, siekiant veiksmingai ir nuosekliai įgyvendinti ES konkurencijos politiką[905].

Valstybėse narėse vyrauja du nacionalinių konkurencijos institucijų modeliai. Pirmasis – *monistinis* modelis, kai nacionalinė konkurencijos institucija yra integruota nepriklausoma administracinė institucija, pavyzdžiui: Vokietijos *Bundeskartellamt*, Italijos *Autorità garante della concorrenza e del commercio*, Graikijos *Epitropi Antagonismou*, olandų *Nederlandse Mededingingsautoriteit*, portugalų *Autoridade da concorrência* arba Jungtinės Karalystės *Office of Fair Trading*. Šioms institucijoms suteikti visi įgaliojimai išklausyti, priimti sprendimus ir skirti nuobaudas, o jų sprendimai, priklausomai nuo teisinės sistemos, gali būti peržiūrimi nacionalinių administracinių, specialiųjų arba bendros kompetencijos civilinių teismų. Tokių institucijų administracinis pobūdis, nepaisant pusiau teisminės veiklos ir funkcijų atskyrimas nuo viešosios valdžios, yra kliūtis prejudicinio sprendimo prašymo

---

902 Tarybos Reglamentas 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo [2003] OJ L 1/1. Preambulės 3 ir 4 punktai.

903 Hull, D. W. Parallel trade in pharmaceutical products in Europe: The Advocate General's Opinion in Syfait v GlaxoSmithKline. *Competition Law Insight* [interaktyvus], prieiga internete http://www.cov.com/files/Publication/13800cb1-53df-44f7-8fc6-acef546be00b/Presentation/PublicationAttachment/02f82d54-11c6-41ce-9dad-b190bfc3309c/oid11576.pdf/; prisijungta 2013-11-10.

904 White Paper on the modernisation of the rules implementing Articles 85 and 86 of the EC Treaty, [1999] Official Journal C132/1, para. 104. Straipsniai 85 ir 86 dabar yra SESV 101 ir 102 str.

905 Kon, S. The Commission's White Paper: the need for procedural harmonisation. *European competition Law annual*, 2000. Chapter 13. p. 245- 246.

priimtinumui. Antrasis nacionalinių konkurencijos institucijų modelis yra „dualistinis“: veikia konkreti institucija, atsakinga už nagrinėjimą (tai sudaro viešojo administravimo dalį), tačiau ji turi sprendimo priėmimo teisę. Tokios institucijos yra nepriklausomos ir gali būti tiek administracinės, tiek teisminės, nors tikslus jų pobūdis gali skirtis kiekvienoje byloje. Šis modelis būdingas daugeliui valstybių narių: Austrijai, Belgijai, Suomijai, Prancūzijai, Airijai, Ispanijai ir Švedijai. Airijos atvejis unikalus, nes joje nėra specializuotos institucijos, „kartelių“ arba „rinkos“ teismų, kurie priimtų sprendimus, bylas sprendžia bendrosios kompetencijos teismai. Atrodytų, tokios institucijos, įgaliotos priimti sprendimus, geriau atitiktų teismui pagal SESV 267 straipsnį keliamus kriterijus. ESTT yra priėmęs prejudicinio sprendimo prašymą iš *Spanish Tribunal de defensa de la competencia*, Ispanijos bankų byloje[906].

Toliau autorė išanalizuos Lietuvoje veikiančios konkurencijos institucijos – Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos galimybes kreiptis į ESTT pagal SESV 267 str.

Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba (toliau – Taryba) yra nuolatinė institucija, įsteigta Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo[907], Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo[908] ir Lietuvos Respublikos kainų įstatymo[909] pagrindu. Taryba savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija[910], Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymu[911], Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nuostatais[912], tarptautinėmis sutartimis, kitais įstatymais bei teisės aktais. Konkurencijos tarybą sudaro keturi nariai, kuriuos skiria Lietuvos Respublikos Prezidentas Ministro Pirmininko teikimu šešeriems metams, pareigas jie gali eiti ne daugiau nei du kartus iš eilės. Kandidatams nustatyti aiškūs reikalavimai: nepriekaištinga reputacija, teisinis ar ekonominis ne žemesnio kaip magistro kvalifikacinio ar jam prilyginto laipsnio išsilavinimas. Konkurencijos tarybos nariai ir pirmininkas gali būti atleidžiami tik vadovaujantis Konkurencijos įstatymu[913], kurio 19 str. 3 d. nustatytas baigtinis atleidimo iš pareigų sąlygų sąrašas. Svarbu ir tai, kad Konkurencijos įstatyme nustatyti papildomi apribojimai Tarybos nariams – jiems neleidžiama dirbti jokio kito darbo, išskyrus pedagoginį, mokslinį ar kūrybinį. Visos šios nuostatos bei Konkurencijos įstatyme[914] nustatyta finansinė išmoka pasibaigus narių kadencijai, užtikrina narių asmeninį nepriklausomumą nuo išorinės įtakos. Tarybos darbo tvarka ir nagrinėjamų bylų proceso taisyklės nustatomos pačios Konkurencijos tarybos priimtu darbo reglamentu[915]. Administraciją, kuri padeda atlikti tarybos funkcijas, priima ir atleidžia, baudžia ir skatina Tarybos pirmininkas. Administracijos struktūros ir etatų tvirtinimo įgaliojimai suteikti visai tarybai, o jų funkcijas nustato Konkurencijos įstatymas ir tarybos nuostatai. Tarybos narių ir administracijos darbuotojų atlyginimai nustatomi pagal LR įstatymus. Taryba reorganizuojama ir likviduojama įstatymų tvarka.

---

906 Byla C-67/91*Dirección General de Defensa de la Competencia prieš Asociación Española de Banca Privada ir kt.* [1992] ECR I-4785.

907 Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856.

908 Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 64-1937.

909 Lietuvos Respublikos kainų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1990, Nr. 22-542.

910 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 31-953.

911 Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856.

912 Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nuostatai. *Valstybės žinios*, 1999, Nr.62-2047. 2 p.

913 Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856.

914 *Ibid*., 19 str. 5 d.

915 Konkurencijos tarybos darbo reglamentas. *Valstybės žinios,* 2004, Nr. 149-5453.

Konkurencijos tarybos kompetencija apibrėžta Konkurencijos įstatymo[916] 22 str.: institucija tiria pažeidimus, priima motyvuotus nutarimus ir taiko pažeidėjams įstatyme nustatytas sankcijas. Nutarimams nustatyti konkretūs formos ir turinio reikalavimai, kurie prilygsta teismų priimtų nutarimų reikalavimams. Konkurencijos įstatyme aiškiai nurodyta, kad tarybos priimti sprendimai „turi remtis tik tomis tyrimo išvadomis ir faktinėmis aplinkybėmis, dėl kurių ūkio subjektas, įtariamas šio įstatymo pažeidimu, turėjo galimybę duoti paaiškinimus šio įstatymo 29 straipsnyje nustatyta tvarka“[917], taigi yra užtikrinamas tarybos priimtų nutarimų teisėtumas. Tarybos nutarimų lygiavertiškumą teismų priimtiems nutarimams rodo ir tai, kad Konkurencijos įstatymo[918] 39 str. nustatytas Tarybos nutarimų privalomumas, 33 str. numatyta galimybė juos skųsti Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Šio įstatymo[919] 34 straipsnyje numatytos Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimo dėl Konkurencijos tarybos priimto nutarimo rūšys taip pat atitinka pirmosios instancijos administracinių teismų sprendimų skundimo pasekmes. Tai, kad Konkurencijos taryba priklauso teisinei ginčų nagrinėjimo sistemai nurodo ir Tarybos įgaliojimų priimti nutarimus skyrimas, kadangi Tarybai suteikiami įgaliojimai skirti Konkurencijos įstatyme nustatytas sankcijas ūkio subjektams. Tačiau autorė atkreipia dėmesį, kad siekiant taikyti tokias sankcijas Taryba turi kreiptis į Vilniaus apygardos administracinį teismą, kuris priima galutinį sprendimą dėl sankcijos taikymo. Svarbu ir tai, kad sankcijų skyrimui Konkurencijos įstatyme nustatytos konkrečios sąlygos, taip pat numatytas skiriamų baudų diferencijavimas pagal nustatytas sąlygas, lengvinančios aplinkybės bei atleidimo nuo baudų galimybės (Konkurencijos įstatymo[920] VI skyrius).

Konkurencijos įstatymo[921] 29 str. 3 d. numatyta Tarybos pareiga atliekamų tyrimų metu suteikti teisę procedūros dalyviams ir kitiems suinteresuotiems asmenims būti išklausytiems ir teikti paaiškinimus prieš priimant sprendimą dėl tyrimo Tarybos posėdžio metu. Pranešimo apie posėdį tvarka nustatoma tokia pati kaip ir civilinėse bylose vadovaujantis Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksu[922]. Svarbu ir tai, kad posėdžiai, kurių metu yra išklausomi paaiškinimai yra vieši, tačiau numatyta jų paskelbimo uždarais galimybė (Konkurencijos įstatymo[923] 29 str. 4 d.).

Išanalizavus Konkurencijos tarybos veiklos dokumentus autorė daro išvadą, kad institucija faktiškai tenkina kriterijus, nustatytus teismui pagal SESV 267 str. Taryba įsteigta vadovaujantis įstatymais, juos taiko vykdydama savo veiklą. Institucijos steigimas bei narių skyrimas ir struktūra, įgaliojimai ir atleidimo iš pareigų tvarka aiškiai apibrėžti, kadencijos laikotarpis nesutampa su į pareigas skiriančių pareigūnų kadencija, užtikrinta tiek asmeninis narių, tiek institucinis nepriklausomumas. Nariams taikomi papildomo darbo apribojimai ir nepriekaištingos reputacijos reikalavimai priartina jų statusą prie teisėjų statuso. Tarybos priimami nutarimai tiek formos, tiek turinio ir vykdymo privalomumo, apskundimo tvarka gali būti prilyginami teismų priimamiems sprendimams, o ginčo nagrinėjimo tvarkai taikomi viešumo ir teisės į savo interesų gynybą principai, subjektams susijusiems su tyrimu suteikiama galimybė pateikti paaiškinimus ir būti išklausytiems. Narių kompetencijai keliamas

916 Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856.

917 *Ibid.*

918 *Ibid.*

919 *Ibid.*

920 *Ibid.*

921 *Ibid.*

922 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

923 Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856.

teisinio ar ekonominio išsilavinimo reikalavimas. Autorės nuomone, jei Konkurencijos taryba pateiktų prejudicinio sprendimo prašymą, ji turėtų būti pripažinta teismu SESV 267 straipsnio prasme. Tačiau autorė siūlytų papildyti Tarybos nuostatus ir Konkurencijos įstatymą nuostata, įtvirtinančia konkrečias aplinkybes ir sąlygas komisijos narių susilaikymui ar nusišalinimui nuo tam tikrų bylų, kuriose gali kilti interesų konfliktas, tyrimo. Aiškus reglamentavimas sustiprintų institucijos nepriklausomumo kriterijaus tenkinimą ir Tarybos, kaip galimo prejudicinio sprendimo procedūros subjekto, statusą.

Vertindama nacionalines konkurencijos institucijas kaip prejudicinio sprendimo procedūros subjektus pagal Teisingumo Teismo praktiką, autorė daro išvadą, kad nors tokios institucijos dažnai formaliai atitinka teismui pagal SESV 267 str. keliamus kriterijus, tačiau ESTT manymu, nebūna pakankamai nepriklausomos. Toks požiūris gali nuvilti daugelį konkurencijos teisės specialistų, norinčių, kad visos nacionalinės konkurencijos institucijos, atitinkančios tam tikrus minimalius teisminius kriterijus, turėtų vienodą teisę pateikti prašymus ESTT, ypač po ES konkurencijos teisės įgyvendinimo decentralizavimo. Tokia Teismo pozicija leidžia jam išvengti didelio srauto prejudicinio sprendimų prašymų iš nacionalinių konkurencijos institucijų ar net administracinių institucijų, pasižyminčių silpnomis teisminėmis funkcijomis ir su tuo susijusių kitų problemų, tokių kaip vėluojantis pradinės bylos sprendimo priėmimas, papildomos išlaidos šalims ir pan. Be to, autorė pastebi, kad Teismo požiūris nepriimti nacionalinių konkurencijos institucijų teikiamų prejudicinio sprendimo prašymų nėra kategoriškas – tam tikrais atvejais ESTT nustato, kad toks subjektas priimtinas – tai priklauso nuo konkrečių aplinkybių, institucijos ir bylos svarbos vieningam ES teisės aiškinimui.

3.3.3. Ombudsmenai

Valstybių narių ombudsmenai negali priimti privalomų sprendimų. Taigi, jeigu pilietis skundžia valdžios instituciją nacionaliniam ombudsmenui, ši nėra teisiškai įpareigota laikytis ombudsmeno nuomonės byloje[924], o skundo teikėjas negali reikalauti, kad valstybės narės teismai vykdytų nuomonę. Jei valdžios institucija nesilaiko ombudsmeno nuomonės, vienintelė teisių gynimo priemonė – pradėti teisinį procesą prieš valstybinės valdžios instituciją (arba ombudsmeną) bendrosios kompetencijos teismuose, kad pastarieji priimtų sprendimą. Darytina išvada, kad ombudsmenas nėra kompetentingas kreiptis į Teisingumo Teismą[925]. Taigi, kaip elgtis nacionaliniam ombudsmenui, kai jam būtini autoritetingos institucijos patarimai dėl ES teisės aiškinimo? Autorė atkreipia dėmesį, kad tokiu atveju numatyta galimybė kreiptis į Europos ombudsmeną, tačiau pastarasis tiesiog persiunčia atitinkamos ES institucijos nuomonę, jo ataskaitos neturi tokios pačios juridinės galios, kaip prejudicinis sprendimas, todėl kai kurie autoriai kelia idėją, kad ombudsmenui turėtų būti leista keiptis dėl prejudicinio sprendimo[926].

Toliau autorė aptars Lietuvoje veikiančią Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą, kuri atliekamomis funkcijomis prilyginama ombudsmeno įstaigai, ir jos galimybes dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje.

---

924 Šio kriterijaus svarba buvo pažymėta byloje C-161/03 *Cafom and Samsung* [2003] (Nutartis rinkinyje neskelbiama).

925 Anderson, D.W.K; Demetriou, M., supra note 9, p. 45.

926 Broberg, M. Preliminary references by public administrative bodies: when are public administrative bodies competent to make preliminary references to the European Court of Justice? *European public law*, 2009, p. 15.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – Tarnyba) įsteigta Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. gegužės 25 d. nutarimu Nr. VIII-1200 Dėl lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, vadovaujantis Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymu[927] bei Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymu[928]. Tai nuolat veikianti institucija, besivadovaujanti Lietuvos Respublikos Konstitucija, Moterų ir vyrų lygių galimybių ir Lygių galimybių įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais teisės aktais[929]. Tarnyba yra atskira, savarankiška institucija, nepriklausoma nuo jokios kitos institucijos, atskaitinga tiesiogiai Lietuvos Respublikos Seimui. Institucijai suteikiama teisė pagal kompetenciją nagrinėti administracinių teisės pažeidimų bylas ir skirti nuobaudas bei kontroliuoti, kaip Moterų ir vyrų lygių galimybių ir Lygių galimybių įstatymus įgyvendina visos valstybės ir savivaldybių institucijos, įstaigos, švietimo, mokslo, studijų ir kitos institucijos bei darbdaviai[930]. Tarnyba savo veiklą vykdo vadovaujantis teisėtumo, nešališkumo ir teisingumo principais, kaip nustatyta pagrindiniame jos veiklą reglamentuojančiame teisės akte – Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme.[931] Lygių galimybių kontrolierių skiria ir atleidžia Seimas, Seimo Pirmininko teikimu, jo kadencijų skaičius neribojamas. Kandidatui keliami reikalavimai apibrėžti viename iš pagrindinių šios institucijos veiklą reglamentuojančių dokumentų – Lietuvos Respublikos Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme[932]: į šias pareigas gali būti skiriamas Lietuvos Respublikos pilietis, nepriekaištingos reputacijos, turintis aukštąjį teisinį išsilavinimą ir ne mažesnę nei penkerių metų teisinio darbo arba darbo valstybės valdžios bei valdymo institucijose stažą. Lygių galimybių kontrolierius prieš pradėdamas eiti pareigas prisiekia Lietuvos valstybei pareigas atlikti garbingai, ginti žmogaus laisves, teises ir teisėtus interesus, saugoti jam patikėtas paslaptis ir visa tai daryti nešališkai[933]. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos veiklą reguliuojančiame įstatyme nustatyta ne tik ginčus nagrinėjančio subjekto priėmimas į pareigas, bet ir pagrindų, kuriais šis asmuo gali būti atleidžiamas iš pareigų, sąrašas: pasibaigus įgaliojimų laikui, paties asmens prašymu, dėl sveikatos būklės, įsiteisėjus apkaltinamajam teismo nuosprendžiui ar Seimui pareiškus jam nepasitikėjimą[934]. Kontrolieriaus pareigas einančiam asmeniui draudžiama dirbti kitose valstybinėse organizacijose ir įstaigose, verslo, komercijos ir (ar) kitose privačiose įmonėse ir organizacijose, gauti kitas pajamas, išskyrus už einamas pareigas ir mokslinę ir (ar) pedagoginę veiklą.

Lygių galimybių kontrolierius nagrinėja šiai tarnybai pagal kompetenciją priskirtus ginčus, jam suteiktos visos Tarnybos vadovo pareigos ir teisės, jis atsakingas už visos tarnybos darbo organizavimą ir priima sprendimus visais pagrindiniais tarnybos veiklos klausimais. Autorė atkreipia dėmesį į nuostatą, sustiprinančią Tarnybos nepriklausomumą – esant giminystėms ryšiams ar kitoms svarbioms priežastims, galinčiom turėti įtakos nešališkam

---

927 Lietuvos Respublikos Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 112-3100.

928 Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas. Valstybės žinios, 1995, Nr. 104-2322; 1997, Nr. 66-1601.

929 Lietuvos Respublikos Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. IX-1827 patvirtintos Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos nuostatos 2 str.

930 *Ibid*., 7 str. 5 ir 7 d., 8 str. 3 p.

931 Lietuvos Respublikos Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. lapkričio 18 d. nutarimu Nr. IX-1827 patvirtintos Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos nuostatos, 11 str. 2 d.

932 *Ibid*.,13 str.

933 Lietuvos Respublikos Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 112-3100.14(1) str.

934 *Ibid.,* 15 str. 1 d.

Lygių galimybių kontrolieriaus sprendimui, sprendimą turi priimti kitas tarnybos darbuotojas. Kai Lygių galimybių kontrolieriaus nagrinėjami ginčai priskiriami administraciniams teisės pažeidimams, kontrolierius turi įgaliojimus tokias bylas spręsti ir atitinkamai skirti administracines nuobaudas. Taip pat jam suteikiami įgaliojimai įspėti asmenis dėl padaryto pažeidimo, esant reklamos pažeidimams – įpareigoti pažeidimus padariusius subjektus nutraukti tokią reklamą ir nustatyti tam terminus ir sąlygas. Autorė atkreipia dėmesį, kad kontrolieriaus taikomos poveikio priemonės ribotos tiek laike, tiek pagal nagrinėjamą klausimą. Tam tikrais atvejais Lygių galimybių kontrolierius, nustatęs pažeidimus (pavyzdžiui, nusikalstamos veikos požymių atskleidimo atveju), priima sprendimą perduoti tyrimo medžiagą ikiteisminio tyrimo įstaigai ar prokurorui, kitais atvejais kreipiasi į asmenį ar instituciją, siūlydamas nutraukti lygias teises pažeidžiančius veiksmus ar panaikinti su tuo susijusį aktą. Dėl lygių galimybių pažeidimo asmeniui patyrus žalą, tokiam asmeniui nurodoma dėl žalos atlyginimo kreiptis į teismą Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka. Teisės aktai neįpareigoja asmenų dėl tam tikrų ginčų nagrinėjimo privalomai kreiptis į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą.

Kreiptis į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą dėl lygių teisių pažeidimo gali kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo. Nustatyta tokio kreipimosi rašytinė forma, taip pat privaloma nurodyti informacija, tokia kaip asmeniniai duomenys, skundžiamo subjekto informacija, skundžiami veiksmai ar sprendimas ir kt. Prie skundo gali būti pridedami papildomi skundą pagrindžiantys ir įrodantys dokumentai. Visi šie nurodymai yra rekomendacinio pobūdžio, kadangi jų nesilaikymas neatleidžia Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos nuo prievolės nagrinėti pateiktą skundą[935]. Skundą kontrolierius nagrinėja vienpusiškai – jis renka ir vertina informaciją, priima sprendimą, o šalys (skundą padavęs subjektas bei skundžiamas subjektas) tik pateikia kontrolieriui paaiškinimus, papildomą informaciją, vėliau supažindinamos su priimtu sprendimu. Galimybė aktyviai dalyvauti nagrinėjimo procese ir tiesiogiai ar per atstovą ginti savo teises ir (ar) interesus suinteresuotiems subjektams nesuteikiama.

Autorės manymu, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba pilnai netenkina nei vieno kriterijaus, keliamo teismui pagal SESV 267 str. Institucija formuojama nepriklausomai, sudaromos pakankamos sąlygos ginčus nagrinėjančio subjekto priimamų sprendimų nepriklausomumui, numatoma jo nusišalinimo nuo sprendimo priėmimo galimybė, tačiau ginčus nagrinėjantis subjektas yra vienaasmenis, o tai leidžia daryti prielaidą, kad priimami sprendimai vienašališki – daugiaasmenis sprendimus priimantis organas geriau užtikrintų nešališkumą ir sumažintų tikimybę, kad sprendimas gali būti paveiktas suinteresuotų asmenų. Jei sprendžiant skundą susidaro aplinkybės, kuriomis kontrolierius negali priimti sprendimo dėl šališkumo ir privalo šią funkciją perduoti kitam tarnybos darbuotojui, sprendimo teisingumas neužtikrinamas, kadangi asmens, kuriam deleguojamas sprendimo priėmimas, kompetencija nebūtinai atitiks Lygių galimybių kontrolieriaus kompetenciją – tokiam asmeniui nekeliami jokie reikalavimai. Taip pat pastebėtina, kad ginčus nagrinėjančiam subjektui priskiriamos ir kitos institucijos valdymo pareigos. Jurisdikcijos privalomumas Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos veiklą reglamentuojančiose teisės normose nėra apibrėžtas. Sprendimų privalomumas labai ribotas: praktiškai privalomi vykdyti tik sprendimai, priimti administracinės teisės pažeidimų bylose, o visi kiti sprendimai yra nurodomieji ir informatyvaus pobūdžio. Tarnyba visų pirma nagrinėja skundą, o ne ginčą, kurį vienašališkai pateikia subjektas, ginantis savo teises. Skundas nagrinėjamas pagal nustatytą tvarką, skundo šalys aktyviai į nagrinėjimo procesą neįtraukiamos nėra užtikrinamas nei rungtyniškumo

[935] Lietuvos Respublikos Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 112-3100.15 19 str.

principas, nei apskritai šalių dalyvavimas procese. Autorės nuomone, institucijai susidūrus su svarbiais klausimais, susijusiais su Europos Sąjungos teisės normų taikymu, reikėtų ne tiesiogiai kreiptis į ESTT, bet pasinaudoti įgaliotomis institucijomis.

Vertinant ombudsmeno institucijos galimybes dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje autorė daro išvadą, kad tokios nacionalinės institucijos nėra tinkami subjektai kreiptis į ESTT, nes jie nepasižymi privaloma jurisdikcija, jų sprendimai dažniau prevencinio ir šviečiamojo pobūdžio, be realaus poveikio priemonių. Todėl, nors pasitaiko nuomonių, kad ombudsmenai, savo veikloje susiduriantys su ES teisės aiškinimo ir taikymo klausimais, turi turėti galimybę kreiptis į Teisingumo Teismą, tačiau autorės manymu šioms institucijoms tikslingiau tokią galimybę realizuoti ne tiesiogiai, bet bendradarbiaujant su įgaliotomis nacionalinėmis institucijomis.

3.3.4. Teisinės savireguliacijos institucijos

Kartais valstybė narė profesinei institucijai paveda vykdyti ES taisyklių įgyvendinimo užduotį. Tokiu atveju kartu su visuomeninėmis institucijomis tokia organizacija sukuria apeliacinę procedūrą, galinčią paveikti ES suteiktas teises. Išnagrinėjus ESTT praktiką autorė pastebi – Teismas dažniausiai patvirtina, kad profesinės institucijos atitinka teismo statusą pagal SESV 267 str. Pirmasis toks atvejis buvo *Broekmeulen* byla, kai subjektu, galinčiu pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, buvo pripažintas Bendrosios medicinos apeliacijų komitetas[936]. Nyderlandų Vyriausybės manymu, Apeliacijų (Skundų) komiteto sprendimai neturi būti priimami bendrosios kompetencijos teismuose, tačiau ESTT nusprendė, kad jis gali priimti prejudicinius sprendimus dėl klausimų, kuriuos pateikė profesinės organizacijos, kai: (1) pagal valstybės narės teisinę sistemą, institucija turi įgyvendinti ES institucijų priimtas nuostatas su Vyriausybės priežiūra; ir (2) institucija, kartu su visuomeninėmis institucijomis sukuria apeliacinę procedūrą, galinčią paveikti ES suteiktas teises. *Broekmeulen* byloje buvo patvirtinta – jei praktikoje nėra teisės kreiptis į Olandijos bendrosios kompetencijos teismus ir iškilo klausimas dėl ES teisės taikymo, Apeliacijų komitetas turi teisę prašyti priimti prejudicinį sprendimą pagal 267 straipsnį[937].

ESTT taip pat priėmė klausimus, kuriuos pateikė Italijos profesinė institucija (*Consiglio Nazionale Forense*), kompetentinga nagrinėti vietos institucijų priimtų sprendimų dėl advokatų įtraukimo į praktikuojančių advokatų sąrašą apeliacijas, *Gebhard*[938] byloje. Šiuo atveju Vokietijos pilietis, turėjęs leidimą Vokietijoje verstis teisininko (*Rechtsanwal*t) praktika, atidarė biurą Milane ir, neužsiregistravęs Milano advokatūroje, nors turėjo tai atlikti pagal nacionalinės teisės reikalavimus, pasivadino „avvocato“ (advokatu)[939].

---

[936] Byla C-246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311. Byloje olandų bendrosios praktikos registracijos komisija atsisakė priimti bendrosios praktikos gydytojo registracijos prašymą iš Olandijos pilietybę turinčio gydytojo. Komitetas buvo paskirtas Karališkosios Nyderlandų medicinos skatinimo draugijos, o registravimas Komitete buvo bendrosios medicinos gydytojo praktikos Nyderlanduose reikalavimas. Iš principo ieškovas galėjo skųsti atsisakymą registruoti bet kuriam Olandijos bendrosios kompetencijos teismui, bet tokio skundo niekas anksčiau nebuvo pateikęs. Priešingai – visi skundai buvo teikiami Bendrosios medicinos apeliacijų komitetui, kuris taip pat buvo skiriamas Karališkosios Nyderlandų medicinos skatinimo draugijos.

[937] Byla 246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311.

[938] Byla C-55/94 *Gebhard* [1995] ECR I-4165.

[939] Bernard, C. *Europos Sąjungos materialinė teisė: keturios laisvės. Laisvas asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas*. II tomas. Vilnius: Eugrimas, 2006. P. 38.

Išnagrinėjus ESTT praktiką autorė pastebi tokią Teismo poziciją – siekiant užtikrinti, kad ES institucijų priimtos nuostatos būtų įgyvendinamos visa apimtimi, privačios profesinės institucijos turi teisę kreiptis į ESTT, jei nebuvo galimybės pateikti ieškinio bendrosios kompetencijos teismams ir todėl institucijos sprendimas turėjo būti laikomas galutiniu.

Toliau autorė išnagrinės tris Lietuvoje veikiančias profesines institucijas: Advokatų garbės teismą, Notarų garbės teismą ir Teisėjų garbės teismą bei jų galimybes pateikti prejudicinio sprendimo prašymą SESV 267 str. įtvirtintais pagrindais.

Advokatų garbės teismas kaip vienas iš Lietuvos advokatūrą sudarančių organų, įvardintas Lietuvos Respublikos advokatūros įstatyme[940]. Advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarkos aprašo[941] 2 str. nustatyta, kad institucijos darbas organizuojamas vadovaujantis Advokatų garbės teismo reglamentu, o advokatų drausmės bylos, kurias nagrinėja šis teismas, keliamos ir nagrinėjamos vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymu, Lietuvos advokatų etikos kodeksu bei kitais teisės aktais. Be to, Lietuvos advokatūros įstatų 1.2. str. nustatyta, kad advokatūra veikia atsižvelgdama į Jungtinių Tautų patvirtintas Pagrindines advokatų vaidmens nuostatas ir Europos Tarybos Ministrų komiteto 2000 m. spalio 25 d. rekomendaciją Nr. 21 „Dėl laisvės dirbti pagal teisininko profesiją" ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos reikalavimus, o tai Advokatų garbės teismui, kaip vienam iš advokatūros organų, taip pat taikoma.

Advokatų garbės teismo sudarymą reglamentuoja Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas[942], kurio 59 str. bei 61 str. nustatyta, kad tris Advokatų garbės teismo narius skiria aukščiausias Lietuvos advokatūros organas – Visuotinis advokatų susirinkimas slaptu balsavimu[943], dar du narius – Teisingumo ministras. Visi šie teisėjai skiriami trijų metų kadencijai, jiems keliamas reikalavimas turėti ne mažesnį nei aštuonerių metų advokato veiklos stažą. Lietuvos advokatūros įstatų[944] 21.5. str. nustatytas papildomas apribojimas Advokatų garbės teismo nariams pareigas eiti ne daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės, taip pat jiems draudžiama tuo pačiu metu būti ir Advokatų tarybos nariais. Bylas nagrinėti leidžiama tik esant paskirtiems bent trims nariams. Advokatų garbės teismo pirmininką ir sekretorių pavesta išsirinkti patiems teismo nariams per pirmąjį posėdį[945], teismo darbo reglamentą tvirtina Advokatų taryba. Atšaukti iš pareigų Advokatų garbės teismo narius gali visuotinis advokatų susirinkimas ne mažiau kaip vienos penktosios visų Lietuvos advokatūros narių siūlymu arba Advokatų tarybos siūlymu ir už atšaukimą surinkus daugiau kaip pusę visuotiniame advokatų susirinkime dalyvaujančių advokatų balsų[946]. Deja, teisės aktuose neaptartos konkrečios tokio atšaukimo sąlygos, taip pat neaiški narių atskaitomybė, apmokėjimas už darbą ir atribojimas nuo kitų advokatūros narių, galinčių daryti įtaką jų priimamiems sprendimams.

Advokatūros įstatyme[947] įtvirtinta Advokatų garbės teismo jurisdikcija, nustatytos drausminės nuobaudos, kurias gali skirti Advokatų garbės teismas advokatams už padarytus

---

940 Lietuvos advokatūros įstatymas, 58 str. 1 d. 3 p. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 50-1632.

941 2006 m. balandžio 21 d. visuotiniame advokatų susirinkime priimta Advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarka.*Valstybės žinios*, 2006-07-03, Nr. 74-2835.

942 Lietuvos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 50-1632.

943 2006 m. balandžio 21 d. visuotiniame advokatų susirinkime patvirtintų Lietuvos advokatūros įstatų 13.4. str.

944 *Ibid.*

945 Lietuvos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 50-1632, 61 str. 2-5 d.

946 2006 m. balandžio 21 d. visuotiniame advokatų susirinkime aptvirtintų Lietuvos advokatūros įstatų 21.8. str.

947 Lietuvos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 50-1632.

pažeidimus bei nurodyta, kad priimti sprendimai gali būti skundžiami Vilniaus apygardos teismui per nustatytą terminą. Taigi, įgaliojimas nagrinėti tam tikros rūšies (advokatų drausmės) bylas suteikiamas išimtinai šiai institucijai, kuri ir priima galutinį sprendimą. Dėl institucijos specifiškumo (advokatūros veiklą reguliuojančių organų grupė), jos jurisdikcija bei priimami sprendimai taikomi tik tam tikrai grupei, dėl apibrėžtų klausimų (advokatų garbės bylos). Autorė pastebi, kad tokios rūšies byloms nagrinėti nepriskirta jokia kita institucija, todėl Advokatų garbės teismas turi pilnus jurisdikcijos ir sprendimų privalomumo įgaliojimus, jo priimti sprendimai yra privalomi vykdyti.

Advokatūros įstatyme advokatų drausmės bylų nagrinėjimo procedūra detaliai nereglamentuojama, tačiau šio teisės akto 61 str. 6 d.[948] nustatoma, kad Advokatų garbės teismo posėdžiai yra protokoluojami. Ši nuostata pakartojama ir specialiame advokatų drausmės bylų proceso taisykles nustatančio dokumento 45 str.[949] Advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarkos 18 str. nurodo, kad protokoluojamas ne tik Advokatų garbės teismo posėdis, bet ir visų byloje dalyvaujančių asmenų parodymai bei dokumentų apžiūros. Šioje tvarkoje taip pat numatytos advokato, kurio drausminis pažeidimas nagrinėjamas, teisės (tarp jų bylos šalių informavimas apie posėdį ir galimybių dalyvauti procese sudarymas), nustatytas privalomas atstovo, šiame procese prilyginto kaltintojui, kuris vykdė drausminės bylos tyrimą (Advokatų drausmės komiteto atstovas ar jo pasirinktas pavaduotojas) dalyvavimas[950]. Advokatas, kuris kaltinamas padaręs pažeidimą, gali naudotis jam suteiktomis teisėmis, taip užtikrindamas tinkamą savo interesų atstovavimą ir gynimą, tačiau jo dalyvavimas procese nėra būtinas ir neužkerta kelio bylos nagrinėjimui iš esmės, preziumuojant, kad advokatas žinodamas, jog jam yra iškelta drausmės byla, privalo sekti jos eigą. Tiek advokatui, tiek kitiems procese dalyvaujantiems asmenims numatyta galimybė teikti argumentuotas priežastis dėl negalėjimo dalyvauti drausmės procese, į kurias gali būti atsižvelgta nagrinėjant bylą posėdyje[951].

Autorė, išnagrinėjusi Advokatų garbės teismo veiklą reglamentuojančius dokumentus daro išvadą, kad šiuo atveju tinkamą nepriklausomumo kriterijaus įgyvendinimą patvirtina gana detaliai sureglamentuotos Advokatų garbės teismo sudarymo taisyklės, jomis remiantis skiriamus asmenis renka net kelios institucijos, taip pat aiškūs reikalavimai pretendentams bei nustatyta procedūrų tvarka, norint pašalinti vieną ar kelis iš pareigas einančių narių, kai sprendimą gali priimti tik tam tikri įgalioti organai. Tačiau nenustatyti aiškūs pagrindai ir/ar sąlygos, kuriems esant šios institucijos nariai gali būti atleidžiami, todėl paliekama plati tokių priežasčių interpretacija ir spraga subjektyviam vertinimui. Nustatyta kadencijos trukmė ir kadencijų skaičius, bet neaptarta narių atskaitomybė ir apribojimai tuo pačiu metu eiti kitas pareigas (išskyrus Advokatų tarybos) bei finansinės ir socialinės garantijos. Nariais gali būti skiriami tik advokatai, todėl jiems taikomos tos pačios Advokatūros įstatymo bei Advokatų etikos kodekso normos, kurios apeliuoja į sąžiningumą, nepriklausomumą bei objektyvumą. Autorės manymu, teisės aktuose nurodyta pakankamai nuostatų, užtikrinančių, jog Advokatų garbės teismo nariai būtų nešališki ir nepriklausomi.

---

948 Lietuvos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 50-1632.

949 2005 m. gegužės 27 d. Lietuvos Respublikos įsakymu dėl advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarkos skelbimo Nr. 1R-169 paskelbta ir 2005 m. sausio 21 d. visuotiniame advokatų susirinkime bei 2005 m. kovo 21 d. Lietuvos advokatų tarybos pirmininko R. Andrikio patvirtinta Advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarka.

950 *Ibid*., 39 str.

951 *Ibid*., 44 str.

Autorės manymu, institucija atitinka jurisdikcijos bei sprendimų privalomumo kriterijus, kadangi advokatų drausmės bylų nagrinėjimas ir sprendimų priėmimas priskirtas išimtinai šiam organui, sprendimas privalomas vykdyti, įsigalioja paskelbimo dieną, o jo vykdymas užtikrinamas tinkamu Advokatūros funkcionavimu, kadangi būtent Advokatūrai suteikta teisė spręsti dėl savo narių priėmimo, atšaukimo, suspendavimo ir kitų veiksmų, o Advokatų garbės teismas – vienas iš Advokatūros organų, įgaliotas priimti sprendimus aptariamoje srityje. Asmeniui, kuriam taikomos nuobaudos suteikta teisė apskųsti priimtą sprendimą Vilniaus apygardos teisme.

Autorė daro išvadą, kad Advokatų garbės teismas laikosi atitinkamos ginčų nagrinėjimo tvarkos – proceso metu advokatui, kuris kaltinamas pažeidimu, suteikiamos visos savo interesų gynimo galimybės: teisė teikti paaiškinimus, dalyvauti nagrinėjimo posėdyje, būti atstovaujamam bei ginamam kito laisvai pasirenkamo advokato, pareikšti nušalinimus, skųsti sprendimus. Vienintelis trūkumas šioje srityje – tai, kad detaliau neaptartas pats nagrinėjimo procesas, nenustatyta procese dalyvaujančių asmenų pasisakymo tvarka, galimybė replikuoti, teikti papildomus paaiškinimus, baigiamąsias kalbas, taip pat neaptartas jų pateiktų įrodymų svoris. Tačiau suteiktos procesinės teisės pakankamos užtikrinti *inter partes* procedūrą, kadangi tiek atsakovas, tiek kaltinimą palaikanti šalis gali aktyviai dalyvauti procese. Atkreiptinas dėmesys ir į reikalavimą, kad visi Advokatų garbės teismo nariai turi teisinį išsilavinimą ir labai aukštą teisininko kvalifikaciją.

Visi aptarti aspektai leidžia daryti išvadą, kad Advokatų garbės teismas galėtų būti pripažintas teismu pagal SESV 267 str. Tačiau autorė siūlytų atkreipti dėmesį į keletą aspektų, kurie padėtų išvengti formalių trukdžių, jei institucija planuotų kreiptis į Teisingumo Teismą. Detalesnis Advokatų garbės teismo narių statusas, jų atskaitomybė bei socialinė padėtis, taip pat tam tikri apribojimai vykdyti kitą veiklą, teigiamai sustiprintų nepriklausomumo kriterijų. Taip pat siūlytina aiškiau sureguliuoti institucijos priimtų sprendimų vykdymą, nurodant juos vykdančius subjektus bei vykdymo terminus. Ypač svarbu kuo tiksliau apibrėžti procesą, kad neabejotinai būtų užtikrinta *inter partes* procedūra, tam būtų tikslinga papildyti nagrinėjimo proceso normas: geriau reglamentuoti posėdžio eigą, suteikti abiems ginčo šalims replikuoti viena kitos pasisakymus, teikti klausimus ir išsamius atsakymus, patikslinimus bei kitus įrodymus, kviesti liudytojus, nustatyti tokių parodymų ir įrodymų svorį bei svarbą priimamam sprendimui.

Notarų garbės teismas įsteigtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo[952] 10 str., jis išskiriamas kaip specialios paskirties teismas, nagrinėjantis išimtinai notarų profesinės etikos ir tarnybinių nusižengimų bylas. Lietuvos notarų rūmų statute[953] Notarų garbės teismas įvardijamas kaip vienas iš Lietuvos notarų rūmų organų, savo veikloje besivadovaujantis Notarų garbės teismo nuostatais, kurio 2 str. įpareigoja Notarų garbės teismo nariams keliant ir nagrinėjant notarų drausmės bylas remtis Lietuvos Respublikos notariato įstatymu, Notarų garbės teismo nuostatais[954], kitais teisės aktais. Taigi, institucija yra nuolatinė, įsteigta teisės aktų numatyta tvarka ir savo veikloje vadovaujasi įstatymais. Lietuvos

---

952 Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 28-810.

953 1993 m. vasario 12 d. Lietuvos notarų rūmų susirinkime priimtas ir 1993 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 17 patvirtintas Lietuvos notarų rūmų statutas (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2008 m. sausio 3 d. įsakymo Nr. 1R – 3 redakcija). *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 6-222.

954 Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1R-184 patvirtinti Notarų garbės teismo nuostatai. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 118-4413.

Respublikos notariato įstatyme[955] nurodoma, kad šį organą sudaro penki nariai – notarai, iš kurių du renkami Notarų rūmuose, du skiria Lietuvos Respublikos Teisingumo ministras ir vieną – Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo pirmininkas, įgaliojimai jiems suteikiami trejiems metams. Notarų garbės teismo formavimo tvarka detaliai reglamentuojama Notarų garbės teismo nuostatuose[956] bei Lietuvos notarų rūmų statute[957]. Teismas pirmojo posėdžio metu išsirenka pirmininką bei jo pavaduotoją, kurie organizuoja teismo darbą, vadovauja paruošiamajam posėdžiui ir atlieka kitą organizacinį darbą. Už Notarų garbės teismo veiklos užtikrinimą atsakingi Lietuvos notarų rūmai, kurie teismui aptarnauti skiria sekretorių. Šis asmuo nėra Notarų garbės teismo narys, veikia grynai administraciniais pagrindais. Notarų garbės teismo posėdžiai laikomi teisėtais, kai juose dalyvauja ne mažiau nei trys šio teismo nariai. Posėdžių laiką ir vietą nustato bei posėdžiams pirmininkauja Notarų garbės teismo pirmininkas (arba jam nusišalinus – jo pavaduotojas), sprendimai priimami posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma. Visi posėdžiai protokoluojami – tai užtikrina skaidrumo ir viešumo principų, glaudžiai susijusių su nešališkumo ir nepriklausomumo kriterijais, įgyvendinimą. Autorė atkreipia dėmesį, kad Notarų garbės teismo nuostatuose aiškiai apibrėžti teismo narių nusišalinimo nuo drausmės bylos nagrinėjimo pagrindai[958] ir imperatyvus nurodymas Notarų garbės teismo nariui, esant šiems pagrindams, nuo bylos nusišalinti pačiam, o jam to nepadarius, jį nušalinti leidžiama kitiems nariams. Nepaisant to, kad jis nėra Notarų garbės teismo narys, taisyklės taikomos ir teismo sekretoriui. Tai leidžia daryti išvadą, kad reguliuojant Notarų garbės teismo veiklos principus, siekta užtikrinti teismo darbo nešališkumą. Svarbu ir tai, kad Notarų rūmų statute[959] nurodomi Notarų garbės teismo nario įgaliojimų pabaigos pagrindai.

Notariato įstatyme[960] įtvirtinta Notarų garbės teismo speciali ir išimtinė jurisdikcija notarų drausmės byloms nagrinėti. Be to, Notarų garbės teismo nuostatuose[961] nurodyta, kad nors dėl pačios drausmės bylos notarui iškėlimo sprendimą priima Teisingumo ministras įsakymu arba Notarų rūmų prezidiumas nutarimu, už iškeltos bylos nagrinėjimą ir sprendimo priėmimą atsakingas būtent Notarų garbės teismas.

---

955 Lietuvos Respublikos notariato įstatymas, 10 str. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 28-810.

956 Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1R-184 patvirtinti Notarų garbės teismo nuostatai.*Valstybės žinios*, 2004, Nr. 118-4413.

957 1993 m. vasario 12 d. Lietuvos notarų rūmų susirinkime priimtas ir 1993 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 17 patvirtintas Lietuvos notarų rūmų statutas (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2008 m. sausio 3 d. įsakymo Nr. 1R – 3 redakcija). *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 6-222.

958 Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1R-184 patvirtinti Notarų garbės teismo nuostatai.*Valstybės žinios*, 2004, Nr. 118-4413, 10 str. Nusišalinimo nuo drausmės bylos nagrinėjimo pagrindai: Notarų garbės teismo narys yra notaro, kuriam iškelta drausmės byla: sutuoktinis, artimas giminaitis, susijęs svainystės ar kitais ryšiais, galinčiais sukelti abejonių dėl Notarų garbės teismo nario nešališkumo.

959 1993 m. vasario 12 d. Lietuvos notarų rūmų susirinkime priimtas ir 1993 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 17 patvirtintas Lietuvos notarų rūmų statutas (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2008 m. sausio 3 d. įsakymo Nr. 1R – 3 redakcija), 29 str. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 6-222.

960 Lietuvos Respublikos notariato įstatymas. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 28-810.

961 Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1R-184 patvirtinti Notarų garbės teismo nuostatai. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 118-4413.

Notarų garbės teismo nuostatų[962] VII skyriuje „Baigiamosios nuostatos“ apibrėžtas Notarų garbės teismo paskirtų nuobaudų galiojimo terminas bei galimybė už gerą elgesį nuobaudas panaikinti anksčiau nustatyto termino. Aiškios ir imperatyvios nuostatos, kad priimti sprendimai yra privalomi vykdyti, teisės aktuose nėra, tačiau numatyta galimybė sprendimus skųsti Apygardos teismui, o tai rodo jų privalomumą ir galiojimą iki apskundimo. Be to, tarp Notarų garbės teismui suteiktų įgaliojimų paskirti tam tikras nuobaudas, numatyta ir galimybė siūlyti Lietuvos Respublikos Teisingumo ministrui notarą atleisti iš pareigų. Tokia galimybė Notarų garbės teismui skirti ne tik drausminę nuobaudą, bet ir inicijuoti atleidimą iš pareigų, sustiprina jo vaidmenį bei priimtų sprendimų svarbą, skatina notarus jų laikytis.

Notarų garbės teismo nuostatų[963] 19 str. nurodoma, kad notaras, kuriam ruošiamasi kelti drausmės bylą, informuojamas apie aplinkybes, dėl kurių inicijuojama byla, be to, jam pasiūloma per nustatytą terminą pateikti paaiškinimą ir turimus dokumentus. Jam šia galimybe nepasinaudojus, sprendimas iškelti drausmės bylą priimamas pagal turimą surinktą medžiagą. Teisė ginti savo interesus ir dalyvauti procese notarui, kuriam iškelta drausminė byla, suteikiama ir drausminės bylos proceso metu. Notarų garbės teismo nuostatų[964] V skyriuje reglamentuojamas drausmės bylų nagrinėjimo procesas. Autorė atkreipia dėmesį, kad notaro, kurio elgesys svarstomas, dalyvavimas procese yra būtinas, o pastarajam pranešus apie svarbias priežastis, dėl kurių negali dalyvauti posėdyje ir jas patvirtinančius įrodymus, posėdis gali būti atidėtas. Drausminės bylos procese turi dalyvauti ją iškėlusios institucijos atstovas, taip pat dalyvavimo teisė suteikiama Notarų rūmų atstovams. Visiems byloje privalantiems (ir turintiems teisę) dalyvauti asmenims Notarų garbės teismo nuostatų 32 str.[965] suteikia teisę garbės teismo posėdyje reikšti nušalinimus, prašymus, teikti įrodymus raštu ir žodžiu, prašyti papildomai surinkti įrodymus, užduoti klausimus dalyvaujantiems asmenims, prieštarauti jų prašymams ir paaiškinimams. Svarbu ir tai, kad nustatytas senaties terminas bylos iškėlimui. Taigi, atsakovui suteikiamos visos procesinės teisės, užtikrinančios *inter partes* procesą.

Išanalizavus Notarų garbės teismo veiklą reglamentuojančius dokumentus autorė daro išvada, kad Notarų garbės teismas, nors ir yra specifinė, siaurai ginčų nagrinėjimo sričiai suformuota institucija, ji galėtų būti pripažinta teismu pagal SESV 267 str. Autorė siūlytų patobulinti tam tikras reglamentavimo spragas, kurias ištaisius, šios institucijos kaip „teismo“ statusas būtų lengviau užtikrinamas. Nuostatose, reglamentuojančiose Notarų garbės teismo sudarymą, reikėtų apibrėžti tikslius reikalavimus skiriamiems nariams, taip pat nustatyti jų atleidimo iš pareigų anksčiau laiko pagrindų sąrašą. Asmeninį narių nepriklausomumą sustiprintų papildomos nuostatos, įtvirtinančios narių atskaitomybę, atsakomybę bei nustatančios kitos veiklos apribojimus einant pareigas. Taip pat siūlytina papildyti Notarų garbės teismo nuostatus norma, nustatančia privalomą šio organo jurisdikciją, sprendimų vykdymą ir nevykdymo pasekmes, papildomas nuobaudas, apribojimus bei jų skyrimo tvarką. Siekiant geriau užtikrinti ginčų nagrinėjimo tvarką būtų tikslinga įtvirtinti detalesnį proceso reglamentavimą – tai didintų nešališkumą ir nepriklausomumą.

Teisėjų garbės teismas (toliau – Teismas) kaip nuolatinė institucija, nagrinėjanti teisėjų drausmės bylas bei teisėjų prašymus dėl teisėjo garbės gynimo, įsteigta vadovaujantis Lietuvos

---

[962] Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1R-184 patvirtinti Notarų garbės teismo nuostatai. *Valstybės žinios,* 2004, Nr. 118-4413.

[963] *Ibid.*

[964] *Ibid.*

[965] *Ibid.*

Respublikos teismų įstatymo 122 str.[966]. Teisėjų garbės teismo nuostatų 3 str. nustato įpareigojimą Teisėjų garbės teismui savo veikloje vadovautis Lietuvos Respublikos Konstitucija, Teismų įstatymu, kitais įstatymais bei teisės aktais ir pačiais nuostatais[967]. Pagrindinius Teismo formavimo principus reglamentuoja Lietuvos Respublikos teismų įstatymas[968]: Teisėjų garbės teismas sudaromas ketveriems metams iš devynių narių, po du narius iš Aukščiausiojo Teismo, Apeliacinio teismo ir Vyriausiojo administracinio teismo, tris narius iš visų apygardos administracinių teismų, apygardos teismų ir apylinkės teismų teisėjų į Teisėjų garbės teismą renka Teisėjų taryba. Laikomasi taisyklės, kad į vieno teisėjo vietą siūlomi bent du asmenys. Nustatytas apribojimas Teisėjų garbės teismo nariu skirti Teisėjų tarybos narį, drausmės bylos iškėlimo iniciatyvos teisę turintį subjektą, Teisėjų etikos ir drausmės komisijos narį, taip pat teisėją, kuriam buvo taikytos drausminės nuobaudos. Teismo pirmininką ir pirmininko pavaduotoją išsirenka patys Teisėjų garbės teismo nariai. Teismų įstatyme[969] pateikiamas sąrašas atvejų, kada pasibaigia Teisėjų garbės teismo narių įgaliojimai, tačiau atšaukimo iš pareigų pagrindai nenurodomi, apsiribojama bendra taisykle, suteikiančia teisę šio klausimo motyvuotą sprendimą priimti Teisėjų tarybai. Teisėjų garbės teismo nuostatų[970] 15 str. pateikiama nuostata, kuri prilygina šio teismo teisėjų statusą bendrosios kompetencijos teismų teisėjams, suteikdama jiems socialinius imunitetus ir garantijas.

Nepriklausomumo kriterijų sustiprina įstatyme[971] įtvirtinta viešo teismo posėdžio taisyklė, taip pat teismo sprendimo rezoliucinės dalies viešas skelbimas. Tokios nuostatos priimamiems sprendimams suteikia skaidrumo ir nešališkumo.

Lietuvos Respublikos teismų įstatymas[972] suteikia įgaliojimus šiam teismui nagrinėti tam tikras siauros srities bylas, t.y. teisėjų drausmės bylas bei jų pareiškimus dėl jų garbės gynimo. Tokia pati nuostata formuluojama ir Teisėjų garbės teismo nuostatuose[973]. Nuostatų 40 str. nurodoma, kad Teisėjų garbės teismo paskirta drausminė nuobauda galioja vienerius metus, tačiau autorė pastebi, kad analizuotuose teisės aktuose nėra aiškiai įtvirtinta, kad Teisėjų garbės teismo sprendimai yra privalomi vykdyti. Nuostatuose nurodyta, kad apie priimtus sprendimus informuojami: Teisėjų taryba, Teisėjų etikos ir drausmės komisija, asmuo, kurio iniciatyva teisėjui iškelta drausmės byla, bei teismo, kuriame teisėjas dirba, pirmininkas, o įsiteisėję Garbės teismo sprendimai elektroniniu paštu išsiunčiami visiems teismams, išskyrus atvejus, kai tai pažeistų valstybės, tarnybos, komercinę paslaptį arba asmens privataus gyvenimo apsaugą.[974]

Lietuvos Respublikos teismų įstatyme[975] nustatyta, kad Teisėjų garbės teismo procesas yra viešas, taip pat viešai skelbiama informacija apie posėdžiuose numatytus svarstyti

---

966 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios,* 1994, Nr. 46-851.

967 2008 m. gruodžio 5 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-224-(7.1.2.) patvirtinti ir 2010 m. gruodžio 17 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-179-(7.1.2.) pakeisti Teisėjų garbės teismo nuostatai.

968 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios,* 1994, Nr. 46-851.

969 *Ibid.*

970 2008 m. gruodžio 5 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-224-(7.1.2.) patvirtinti ir 2010 m. gruodžio 17 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-179-(7.1.2.) pakeisti Teisėjų garbės teismo nuostatai.

971 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios,* 1994, Nr. 46-851, 122 str. 4 d.

972 *Ibid.*

973 2008 m. gruodžio 5 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-224-(7.1.2.) patvirtinti ir 2010 m. gruodžio 17 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-179-(7.1.2.) pakeisti Teisėjų garbės teismo nuostatai, 17 ir 29 str.

974 *Ibid*., 36 str.

975 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios,* 1994, Nr. 46-851, 122 str. 4 d.

klausimus bei priimtų sprendimų rezoliucinės dalys, apie planuojamą Teisėjų garbės teismo posėdį informuojami ne tik jame dalyvaujantys asmenys[976]. Viešo teismo posėdžio nuostata patvirtinama ir Teisėjų garbės teismo nuostatų[977] 21 str., kituose šio dokumento straipsniuose plačiau detalizuojamas procesas ir procese dalyvaujančių asmenų teisės ir pareigos: procese dalyvaujantys asmenys turi teisę pareikšti nušalinimus Teisėjų garbės teismo nariui (23 str.), pasisakyti ir replikuoti, užduoti kitiems bylos nagrinėjime dalyvaujantiems asmenims su byla susijusius klausimus (26 str.). Teisėjo, kuriam iškelta drausmės byla, dalyvavimas būtinas, išskyrus atvejus jei teisėjas neatvyko, bet prieš nagrinėjimą pateikė prašymą, kad byla būtų nagrinėjama iš esmės jam nedalyvaujant. Teisėjo, kuriam iškelta drausmės byla, teisėms aptarti, Teisėjų garbės teismo nuostatuose[978] paskirtas atskiras VIII skyrius, kuriame nustatytos procesinės teisės: susipažinti su drausmės bylos medžiaga, daryti jos kopijas, dalyvauti Teisėjų garbės teismo, kuriame nagrinėjama jam iškelta drausmės byla, posėdžiuose, pareikšti nušalinimą teismo nariui, turėti savo pasirinktą atstovą arba (ir) kreiptis į teisėjų asociaciją dėl atstovo paskyrimo, raštu ir žodžiu duoti paaiškinimus, pateikti reikšmingas aplinkybes patvirtinančius įrodymus, būti informuotam apie Garbės teismo priimtą sprendimą, gauti jo kopiją, apskųsti sprendimą Lietuvos Aukščiausiajam Teismui. Atsakovui šiame procese suteikiama ne tik teisė būti išklausytam, bet ir užtikrinama, kad drausmės byla nebus išnagrinėta ir sprendimas priimtas jo neišklausius. Autorė daro išvadą, kad atsakovas gali naudotis visomis procesinėmis teisėmis, užtikrinančiomis *inter partes* procesą.

Autorės analizė rodo, kad Teisme pakankamai aiški narių skyrimo tvarka, jos išskaidymas skirtingoms institucijoms, bei įgaliojimų baigimosi sąrašas, o ypač – Teismo teisėjų statuso prilyginimas kitų teisėjų statusui, suteikiant jiems tokius pačius imunitetus ir socialines garantijas Visa tai užtikrina nepriklausomumo kriterijų, tačiau jis galėtų būti sustiprintas, papildomai nustatant narių atleidimo iš einamų pareigų anksčiau laiko pagrindų sąrašą, jų atskaitomybę bei apribojimus eiti kitas pareigas. Jurisdikcijos ir sprendimų privalomumo kriterijus taip pat vertintinas teigiamai, tačiau Teismo veiklą reguliuojančiuose teisės aktuose trūksta aiškių ir nedviprasmiškų nuostatų, rodančią išimtinę Teismo jurisdikciją, kad dėl nagrinėjamų specifinių bylų negali būti kreipiamasi alternatyviai į jokią kitą instituciją; taip pat nuostatų, įpareigojančių vykdyti šio Teismo priimtus sprendimus bei nustatančių tam tikras pasekmes, jei jų nesilaikoma. Ginčų nagrinėjimo tvarkos kriterijus taip pat laikytinas įgyvendintu, kadangi ginčo šalims, o ypač atsakovui (jam Teisėjų garbės teismo nuostatuose skiriamas atskiras skyrius) suteikiamos procesinės teisės, užtikrinamas tinkamas *inter partes* procesą. Įvertinus Teisėjų garbės teismo atitikimą ESTT praktikoje nustatytiems reikalavimams, autorė daro išvadą, kad ši institucija būtų pripažinta tinkamu subjektu, galinčiu pateikti prejudicinio sprendimo prašymą. Tačiau autorė siūlytų taip sustiprinti atitikimą „teismui" keliamiems kriterijams: šalia nuostatų, apibrėžiančių Teisėjų garbės teismo sudarymą, sudėtį bei narių statusą, pateikti ir atšaukimo iš pareigų anksčiau laiko pagrindų sąrašą; nustatyti

[976] 2008 m. gruodžio 5 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-224-(7.1.2.) patvirtinti ir 2010 m. gruodžio 17 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-179-(7.1.2.) pakeisti Teisėjų garbės teismo nuostatų 24 str. numato: „Garbės teismo posėdyje dalyvauja patrauktas drausminėn atsakomybėn teisėjas, Teisėjų etikos ir drausmės komisijos atstovas. Posėdyje gali dalyvauti teisėjų visuomeninių organizacijų atstovai, patraukto drausminėn atsakomybėn teisėjo atstovas bei asmuo, kurio iniciatyva iškelta drausmės byla (jo atstovas), taip pat kiti asmenys, jei Garbės teismas nusprendžia, kad jų dalyvavimas yra būtinas."

[977] 2008 m. gruodžio 5 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-224-(7.1.2.) patvirtinti ir 2010 m. gruodžio 17 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P-179-(7.1.2.) pakeisti Teisėjų garbės teismo nuostatai.

[978] *Ibid.*

teismo narių atskaitomybę bei ataskaitų pateikimo tvarką, terminus ir papildomą apribojimą nariams eiti kitas pareigas ne tik Teisėjų garbės teismo narių įgaliojimų vykdymo metu, bet ir tam tikrą laikotarpį jiems pasibaigus. Taip pat siūlytina teisės aktus papildyti nuostatomis, kuriose būtų aiškiai nurodoma išimtinė šio teismo jurisdikcija nagrinėjant teisėjų drausmės bylas bei jų sprendimų vykdymo privalomumas, nevykdymo pasekmės. Ginčų nagrinėjimo tvarkos kriterijaus užtikrinimą sustiprintų detalesnis garbės bylų proceso reglamentavimas, tačiau tai būtų tik papildomas reguliavimas, kadangi dabar veikiančios nuostatos ginčo šalims užtikrina pakankamas teises *inter partes* procesui įgyvendinti.

3.4. Bažnytinių teismų įvertinimas pagal suformuotus kriterijus

Bažnytiniai teismai – išskirtinė teismų rūšis, verta išsamesnio tyrimo. Visų pirma, kiekviena bažnyčia ir religinė bendruomenė turi savo teismų sistemą[979], susidedančią iš dviejų ar daugiau instancijų. Pavyzdžiui, Katalikų bažnyčios teismų sistemą sudaro vyskupijų ir archivyskupijų teismai bei Šventojo Sosto tribunolai: *Sacra Romana Rota*[980] (kai kuriose šalyse,

[979] Religinių teisės patarėjų tinklo konferencija Londone, suorganizuota Cardiff teisės ir religijos centro, 2009 m. sausio mėn. 19 d. Prieiga internete: http://www.law.cf.ac.uk/clr/; prisijungta 2013-12-10.

[980] Sacra Romana Rota yra šv. Sosto įsteigtas visai Bažnyčiai tribunolas, kuris svarsto apeliacines vyskupijų tribunolų bylas ir yra trečioji bei paskutinė šių bylų instancija. Rotos pradžia siekia XII a. Jau popiežiaus Inocento III (118-85) laikais buvo žinomi *Auditores causarum* arba *Capellani Papae*. Jie spręsdavo bylas popiežiaus vardu, o sprendimus tvirtindavo pats popiežius. Netrukus šie *Capellani* tapo nuolatiniais teisėjais ir jų skaičius padaugėjo. Mirus popiežiui, kadangi *Capellani* gaudavo iš jo jurisdikciją, baigdavosi ir jų pareigos. Popiežius Jonas XXII (1331) išleido „Ratio Juris", pagal kurią šiam tribunolui buvo suteiktas pastovumas ir nustatyta nuolatinė būstinė popiežiaus rūmuose Avignone. Tribunolas susidėjo ne tik iš teisėjų (*Auditores Causarum*), bet ir iš jų padėjėjų bei notarų. Pirmininkas (*Capellanus Senior*) pasirinkdavo pirmasis bylą, o kitas iš eilės paskirstydavo kitiems. Rotos vardas yra kilęs iš Avignono laikų, kai popiežiaus rūmuose buvo įtaisytas specialus sukiojamas baldas, vadinamas Rota, kur būdavo sudedami bylų rutuliai. Kitas aiškinimas: Rotos vardas kilęs iš to, kad teisėjai sėdėdavę prie apskrito rato formos stalo. Rotos vardas aptinkamas jau 1337 m. dokumentuose. Rota nuo pat savo egzistencijos pradžios buvo labai svarbi institucija Bažnyčios gyvenime, nes jos kompetencijoje buvo ne tik grynai religiniai ir bažnytiniai klausimai, o popiežiaus valdomoje teritorijoje – ir civiliniai. Rotos motyvuoti ir dažnai viešai paskelbti sprendimai turėjo didelės įtakos bažnytinei teisei kurtis ir vystytis. Kai kurie jos sprendimai buvo istorinės reikšmės įvykiai. Pvz. Romos Rota svarstė ir atmetė Anglijos Henriko VIII prašymą panaikinti jo moterystės ryšį su Kotryna Aragoniete – štai kodėl Henrikas VIII atsimetė nuo Romos ir pasiskelbė Anglijos Bažnyčios galva. Daugiausia Rotai teko užsiimti moterystės bylų sprendimu, ypač po to, kai popiežius Benediktas XIV 1746 m. nustatė, kad Romos Rota yra apeliacinė institucija visų bažnytinių (vyskupijų) tribunolų byloms. Prancūzams 1798 m. užėmus Romą, Rota nustojo veikusi ir tik po 1815 m. vėl pradėjo savo darbą. 1821 m. popiežiaus ediktu Rotai buvo pavesta popiežiaus valstybės prekybinių bylų apeliacijos. Panaikinus bažnytinę popiežiaus valstybę, Rota užsiėmė išimtinai tik Dievo Tarnų (kandidatų į palaimintuosius ar šventuosius) bylomis. Tik popiežius Pijus X 1908 m. konstitucija *Sa-pienti Concilio* grąžino Rotai pirmykštę reikšmę ir svarbą, kai Rota gavo statutą (*lex propria*) ir 1910 m. savo darbo taisykles (*Regulae servandae*). Pagaliau 1934 m. popiežius Pijus XI visą Rotos veiklą sujungė į „*Normae Sacrae Rotae Tri-bunalis*", kuri yra pilnas kanoniškosios procedūros kodeksas, jomis Rota vadovaujasi ir šiandien. Dabartiniais laikais Rota nagrinėja tik vyskupijų tribunolų apeliacines bylas, daugiausia moterystės ryšio: niekinumas (*nullitas*), separacija, dispensos. Pagal Rotos paskutinės redakcijos statutą, ji, kaip minėta, yra trečioji instancija viso pasaulio vyskupijų tribunolų byloms, kurios rezervuotos šv. Sostui arba kurias tiesiogiai Rotai paveda spręsti popiežius.

pavyzdžiui, Vokietijoje ir Ispanijoje turintys nacionalinius skyrius) ir *Signatura Apostolica*, kuriame aukščiausias teisėjas yra pats popiežius (*Codex Iuris Canonici* 1442 kanonas, toliau – CIC)[981]. Anglijos bažnyčios teismą sudaro: du Konsistorijų teismai, 2 archivyskupijų teismai (York'e ir Canterbury'je), Bažnytinis bylų teismas arba „Jos Didenybės Slaptoji taryba", ir galiausiai – pati Karalienė[982]. Protestantų bažnyčios teismą Vokietijoje bendrai sudaro: bažnytiniai teismai, bažnytinis tribunolas ir Vokietijos evangelikų bažnyčios Konstitucinis tribunolas (toliau – VEB) kartu su VEB Sąjungos administraciniais teismais, vienas administracinis teismas kiekvienai Bažnyčiai ir vienas VEB Sąjungos Administracinis tribunolas[983]. 1917 metų Kanonų teisės kodeksas įpareigojo visas vyskupijas turėti savo Bažnyčios tribunolus. Lietuvoje yra dvi arkivyskupijos (Vilniaus ir Kauno) bei 5 vyskupijos, tad veikia 7 bažnytiniai teismai[984].

Bažnytinių teismų teisinė padėtis atskirose valstybėse labai skiriasi. Pavyzdžiui, Anglijos bažnyčios teismai yra karališkieji teismai, tokie pat, kaip ir kiti teismai, tuo tarpu kitų Bažnyčių ir religinių bendruomenių teismai beveik neturi teisinio statuso ir gali būti vertinami kaip arbitražo institucijos. Jungtinėje Karalystėje kitos nei Anglijos Bažnyčia bažnyčios ir religinės bendruomenės yra laikomos savanorišku jų narių susivienijimu, o jų vidaus

---

981 Kanonų teisės kodeksas. *The Holly See*, [interaktyvus], prieiga internete http://www.vatican.va/archive/ENG1104/_INDEX.HTM/; prisijungta 2013-09-10. Kanonų teisės kodekso ištakos siekia 774 metus, kai Popiežius Adrianas I įvairių bažnytinių dekretų ir įstatymų rinkinį padovanojo frankų karaliui Karoliui Didžiajam. Tačiau klasikiniai kanonai susiformavo gerokai vėliau. 1142 m. Bolonijoje (Italija) vienuolis Gracijanas pristatė suderintą dekretų rinkinį. Paskelbus *Decretum Gratiani* bažnytinės teisės kanonai buvo papildomi ir keičiami iki pat 1348 m, kai mirė iškiliausias dekretų leidėjas Joanas Andrė. XX amžiuje Kanonų teisės kodeksas buvo redaguotas du kartus. Po 1917 m. redakcijos, gerokai atnaujintą Kanonų teisės kodeksą po Antrojo Vatikano Susirinkimo 1983-iaisiais paskelbė popiežius Jonas Paulius II. 2012 m. sausio 25 dieną visuomenei buvo pristatytas pirmas oficialaus Katalikų Bažnyčios Kanonų teisės kodekso lietuviškas leidimas skiriamas ne tik dvasininkams, bet ir pasauliečiams, kurie iš pirmų lūpų sužinos apie tikinčiųjų teises, galiojančias ir negaliojančias santuokas, klebonų perkėlimo procedūras, laidotuvių, krikštynų tvarką ir kitus dalykus. Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartyje Dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų ir Lietuvos įstatymuose numatyta, jog Bažnyčia tvarkosi pagal Kanonų Teisę. Maža to, Valstybė pripažįsta tuos kanoninius aktus ir Bažnytinio Tribunolo (teismo) sprendimus, kurie sukelia civilinius padarinius: bažnytinių juridinių asmenų steigimą, tikybos mokytojų skyrimą, santuoką, jos paskelbimą negaliojančia ir kt. Taigi, tam tikrais atvejais ir tam tikra apimtimi Kanonų teisės kodeksas (lot. *Codex Iuris Canonici*) Lietuvoje veikia ir yra taikomas drauge su Valstybės teise. Todėl jo vertimas į lietuvių kalbą yra svarbus ne tik Bažnyčiai, bet ir Lietuvos teisininkų bendruomenei, studentijai, valstybės institucijoms. Kanonų teisės kodeksą sudaro 1752 kanonai, kurių kiekvienas panašiai kaip įstatymo straipsnis išreiškia konkrečią teisinę normą. Ji yra taikoma ne pavieniui, o derinant su kitais kanonais nusakytomis normomis. Teisinę galią turi ir priimant sprendimus vartojamas tik originalus lotyniškasis Kodekso tekstas, todėl Lietuvoje skelbiamas leidimas paraleliai pateikia tiek originalą, tiek lietuviškąjį vertimą. Pastarasis, atliekantis labiau pažintinę funkciją, parengtas kuo ištikimiau sekant lotyniškais kanonais ir teikiant pirmenybę tikslumui, terminų nuoseklumui, o ne įprastam lietuviškam stiliui. Dalis specifinių posakių ir žodžių neverčiami, jie paaiškinami žodynėlyje.

982 963/11963 m. Bažnyčios teismų jurisdikcijos įstatymas. Nacionalinio archyvo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.legislation.govuk/ukcm/1963/1/; prisijungta 2013-09-10.

983 Rynkowski M., *supra note 17*.

984 Stanišauskas, G. Tribunolas be inkvizicijos drabužių. Kauno diena [interaktyvi], prieiga internete http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/tribunolas-be-inkvizicijos-drabuziu-17031#axzz1xr3621FQ/; prisijungta 2014-01-15.

teisė – susitarimu tarp narių[985]. Katalikų teismai Anglijoje, Vengrijoje[986] ir Prancūzijoje teisiniu požiūriu neegzistuoja, o Ispanijoje ar Italijoje, pagal civilinį kodeksą, jų sprendimai yra traktuojami kaip užsienio teismo sprendimai. Lietuvoje valstybės pripažintos bažnyčios bei kitos religinės organizacijos turi juridinio asmens teises. Bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savus kanonus ir statutus, o jų būklė valstybėje nustatoma susitarimu arba įstatymu[987]. Taigi, situacija skiriasi ne tik tarp bažnyčių vienoje valstybėje narėje, bet ir priešingai: katalikų bažnyčios teismai Anglijoje ir Italijoje turi visiškai skirtingą teisinį statusą.

Bažnytiniai teismai Europos šalyse nagrinėja įvairius klausimus: dauguma Katalikų Bažnyčios bylų susijusios su santuoka, o Anglijos bažnyčios teismai dažniausiai nagrinėja bylas, susijusias su nuosavybės klausimais, pvz. turto valdymas, kapinės, net parapijos bibliotekos knygų pardavimas[988]. Lietuvos Kauno arkivyskupijos tribunolas sprendžia fizinių ir juridinių asmenų ginčo, bažnytinės teisės pažeidimų ir nusikaltimų bylas, susijusias tiek su dvasiniais, tiek ir materialiais dalykais (išskyrus priskirtas Romos Popiežiui arba Apaštalų Sosto tribunolams). Tribunolas daugiausia nagrinėja santuokų negaliojimo bylas, dvasininkų nusižengimus bažnytinei teisei ir savo luomo pareigoms[989]. Tiek katalikų, tiek protestantų teismai Vokietijoje nagrinėja įvairius klausimus. Visi Europos bažnytiniai teismai nagrinėja klausimus, susijusius su darbo teise, iš dalies – su dvasininkais (arba buvusias dvasininkais), tačiau pagrindinis jų siekis – padėti žmonėms, dirbantiems bažnyčių ir religinėse institucijose; ligoninėse, mokyklose, vaikų darželiuose, universitetuose ir t.t.

Autorė pastebi, kad bažnytinė teisė dažnai įpareigoja Bažnyčią vadovautis nacionalinės darbo teisės normas[990], bažnyčioms tenka taikyti ir ES teisės aktus. Ir tai iškelia netikėtą klausimą: jei bažnytiniai teismai įpareigoti atsižvelgti į ES teisę, ar jie gali būti pripažinti teismais, galinčiais ar net privalančiais kreiptis į ESTT dėl ES teisės aiškinimo, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje? Šiame darbo skyriuje autorė išanalizuos bažnytinių teismų galimybę dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje, ištirdama tokių teismų atitikimą ESTT jurisprudencijos suformuotiems „teismo" kriterijams. Pagrindiniai reikalavimai, į kuriuos atsižvelgiama yra tokie: ar institucija įsteigta įstatymo nustatyta tvarka, vykdo nuolatinę veiklą, veikla paremta teisės aktų taikymu, veikia pagal privalomąją ginčo nagrinėjimo procedūrą, ar institucija nagrinėja ginčus, ar ji nepriklausoma proceso šalių, vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios atžvilgiu. Žinoma, kriterijų sąrašas nėra baigtinis, nes ESTT gali vertinti ir kitas aplinkybes, tačiau, autorės manymu, tai esminiai aspektai, kuriuos būtina išanalizuoti.

Įsteigimas teisės aktų nustatyta tvarka. Atsižvelgiant į šiuolaikinę valstybės ir bažnyčios santykių praktiką, galima skirti tris pagrindinius valstybės santykių su bažnyčia modelius:

1) valstybinės bažnyčios arba valstybės ir bažnyčios institucinės vienybės modelis (Anglikonų bažnyčia Didžiojoje Britanijoje, Romos katalikų bažnyčia Lichtenšteino Kunigaikštystėje, Evangelikų liuteronų bažnyčia Danijoje ir kitos);

---

985 McClean, D. *State and Church in the United Kingdom* In G. Robbers (ed.), State and Church in the European Union, Baden-Baden, 2005, p. 562.

986 Schanda, B. *Church autonomy in Hungary*. in: G. Robbers (ed.), Church Autonomy, 2001.

987 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

988 Doe, N. *The legal framework of the Church of England*. Oxford: Clarendon Press, 1996, p. 142.

989 Informacija apie bažnytinį tribunolą. Kauno arkivyskupijos svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://kaunoarkivyskupija.lt/tribunolas/; prisijungta 2013-09-10.

990 Kanonų teisės kodeksas. *The Holly See*, [interaktyvus], prieiga internete http://www.vatican.va/archive/ENG1104/_INDEX.HTM/; prisijungta 2013-09-10, CIC 1286 kanonas.

2) valstybės ir bažnyčios bendradarbiavimo arba bažnyčios valstybinio pripažinimo – viešosios teisės subjektų modelis (Vokietija, kai kurie Šveicarijos kantonai, Austrija ir kitos);
3) valstybės ir bažnyčios griežto atskyrimo modelis, pagal kurį bažnyčioms nesuteikiamas valstybinio pripažinimo statusas, jos veikia kaip privatinės teisės pagrindu įsteigti juridiniai asmenys (Čekija, JAV, Prancūzija ir kitos)[991].

Bažnytiniai teismai kuriami pagal vidinę bažnyčios arba religinės bendruomenės teisę. Kai kuriose valstybėse narėse valstybė konkordatu[992] pripažįsta Katalikų Bažnyčios teisę vykdyti savo jurisdikciją (Austrija, Belgija, Vokietija, Italija, Lenkija, Portugalija, Ispanija) ir aiškiai išskiria kanonų teisę kaip atskirą teisinę sistemą. Ispanijos 1947 m. dekretas-įstatymas nuėjo daug toliau: jis įtvirtino atskiro tribunolo įkūrimą Madride (nacionalinė *Romana Rota* Ispanijai) ir nustatė, kad šiame tribunole priimti sprendimai turės teisinį poveikį Ispanijos teisei[993]. Išskirtinis Anglijos bažnyčios pavyzdys – čia bažnyčios teismai įsteigti pagal 1963 m. Bažnyčios teismų jurisdikcijos įstatymą, kuris pats paremtas 1919 m. Anglijos bažnyčios Asamblėjos aktu[994]. Atkreiptinas dėmesys, kad Anglijos bažnyčios įstatymai turi tokią pat teisinę galią kaip ir Parlamento teisės aktai: juos turi patvirtinti Bendruomenių Rūmai ir Lordų Rūmai, pasirašyti Karalienė ir paskelbti Jos Didenybės Kanceliarinis biuras viename tome su Parlamento aktais.

Lietuvos teisės aktuose taip pat yra įtraukta su bažnyčios įstatymais susijusi nuostata. Lietuvos Respublikos CK 3.24 straipsnis nustato, kad santuoka turi būti „sudaryta pagal LR įregistruotų ir valstybės pripažintų religinių organizacijų kanonų nustatytą procedūrą“[995]. Tačiau, kalbant apie valstybės ir bažnyčios santykius, Lietuvoje religijos laisvė yra konstitucinis principas, kuris užkerta kelią valstybei kaip nors kištis į religijos reikalus („valstybė turi būti neutrali įsitikinimų atžvilgiu, ji neturi teisės nustatyti kokią nors privalomą pažiūrų

---

991 Blinstrubis, T. *Pasaulietinės valstybės principas*. Socialinių mokslų studijos. 2010, 2(6), p. 139–161.p. 147

992 Konkordatas – speciali tarptautinė sutartis, kurią sudaro Apaštalų Sostas su kita valstybe. Konkordatas nustato Katalikų bažnyčios teisinę padėtį, pareigas ir teises toje valstybėje. Konkordatas paprastai sudaromas neribotam arba ribotam laikui ir turi būti ratifikuotas. Konkordatas gali būti bendras arba dalinis, susijęs su kokiu nors vienu klausimu. (Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006, 494 psl.) Konkordatas yra tarptautinės teisės sutartis, teisiškai apibrėžianti Katalikų Bažnyčios teises ir pareigas toje valstybėje. Paprastai konkordatas apima tris dalykus: teisinius santykius (tarp kurių yra ir turtiniai), kariuomenės ir švietimo reikalus. Pirmasis konkordatas buvo Vormso, sudarytas 1122 m. tarp Kaliksto II ir Romos imperijos valdovo Henriko V. Napoleonas irgi manė, kad valstybei naudinga turėti konkordatą su Šventuoju Sostu – sutartis buvo pasirašyta 1801 m. 1927 09 17 tarp Lietuvos vyriausybės ir Šventojo Sosto sudarytas konkordatas, palankus Lietuvos Bažnyčiai (A. Smetonos ratifikuotas spalio 20 d.). Šiuo metu galioja konkordatai su šiomis valstybėmis: Vokietija (taip pat yra sudarytos atskiros sutartys su kai kurių federacinių valstijų valdžiomis), Austrija, Šveicarija (atskiri susitarimai su kantonais), Prancūzija, Monako kunigaikštyste, Italija, Ispanija, Malta, Portugalija, Lenkija. Lietuvos Vyriausybė su Šventuoju Sostu pasirašė konkordatą trijų dalių forma 2000 m. gegužės 5 d. (Pukenis, R. Romos Kurijos struktūra. Mokomoji knyga Bažnytinės ir civilinės teisės studentams Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2009. P. 89-90).

993 Pukenis, R. *Romos Kurijos struktūra*. Mokomoji knyga Bažnytinės ir civilinės teisės studentams Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, 2009. P. 90.

994 *Halsbury's Statutes*, vol. 14, London 2003. P. 554-618.

995 Civilinis kodeksas. Trečioji knyga. Šeimos teisė. 2000. Nr. 74-2262; 2000. Nr. 82; 2004. Nr. 171-6319.

sistemą“[996]), bažnyčių vidaus reikalus (valstybės religinis ir pasaulėžiūrinis neutralumas) ir įpareigoja valstybę užtikrinti skirtingų religinių bendruomenių narių taikų sugyvenimą (religinės tolerancijos ir religinės taikos palaikymas).

Nuolatinės veiklos vykdymas. Bažnytiniai teismai egzistavo jau 4-ajame amžiuje, imperatoriaus Konstantino laikais. Williamas Užkariautojas pirmasis aiškiai atskyrė valstybinius teismus nuo bažnytinių[997]. Didžioji dauguma bažnytinių teismų buvo sukurti daug anksčiau, nei 1952 m. įsteigtas Europos Teisingumo Teismas. *Sacra Romana Rota* funkcionuoja nuo popiežiaus Inocento IV-ojo laikų, o pirmosios rašytinės procedūrų taisyklės minimos 1331 m. Kauno arkivyskupijos Bažnyčios tribunolas veikia apie 200 metų. Taip spėti leidžia archyve randamos bylos, nagrinėtos dar XIX amžiuje, nors gali būti, jog tribunolas Kaune susikūrė dar anksčiau[998]. Šie teismai neturėtų būti traktuojami kaip *ad hoc* teismai, nes jų veikla nuolatinė: CIC 1468 kanonas [999] numato: „Tiek, kiek įmanoma, kiekvienas teismas, toje vietoje, kurioje yra įsteigtas, turi veikti nustatytomis valandomis.“ Darbuotojai taip pat dirba nuolat, šis klausimas bus aptartas plačiau nagrinėjant, kaip bažnyčios teismai atitinka nepriklausomumo kriterijų.

Veikla paremta teisės aktų taikymu. Bažnytiniai teismai yra įsteigti įstatymo nustatyta tvarka. Dėl istorinių priežasčių būtų klaidinga neigti teisinį Kanonų teisės pobūdį: ji kodifikuota dar XII amžiuje kaip *Decretum Gratiani* arba *Corpus Iuris Canonici* (Kanonų teisės kodeksas). Protestantų bažnyčių vidaus teisė mažiau senovinė, panašesnė į valstybės teisę[1000]. Net ir šiandien valstybės įstatymų leidžiamoji valdžia pripažįsta teisinį bažnyčios vidaus teisės pobūdį: kaip minėta anksčiau, konkordatai remiasi kanonų teise, valstybės teismai mini vidinę bažnyčios teisę savo sprendimuose ir t.t. Kai kurios valstybės pripažįsta juridinius asmenis, kurie šį statusą įgijo pagal kanoninius įstatymus (Austrija, Vengrija, Lenkija)[1001], nemažai šalių pripažįsta santuoką, sudarytą pagal bažnyčių ir religinių bendruomenių vidinius įstatymus, t.y. kanonų teisę (Italija, Airija, Lietuva, Lenkija, Ispanija). LR Konstitucija reglamentuoja, kad valstybė registruoja santuoką ir pripažįsta bažnytinės santuokos registraciją (38 straipsnis).[1002] Konkrečios religinės bendruomenės nėra išvardintos, tačiau autorė atkreipia dėmesį, jog ne visų bažnyčių (konfesijų) santuokos registracija yra pripažįstama. Nors Lietuvoje veikia daugiau kaip 30 religinių bendruomenių, bendrijų ar organizacijų, tik devynias iš jų valstybė pripažįsta kaip istorinio, dvasinio ir socialinio palikimo dalį. Tradicinėmis laikomos: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų, karaimų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų religinės bendrijos ir bendruomenės. Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjunga ir Septintosios dienos adventistų bažnyčia yra valstybės pripažintos religinės bendrijos ir bendruomenės (LR Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas 1995)[1003]. Nors

---

996 LR Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriaus 5 punktas.

997 *Halsbury's Laws of England*, vol. 14, London 1975, p. 694.

998 Stanišauskas, G., *supra note* 984.

999 Kanonų teisės kodeksas. *The Holly See*, [interaktyvus], prieiga internete http://www.vatican.va/archive/ENG1104/_INDEX.HTM/; prisijungta 2013-09-10, CIC 1286 kanonas.

1000 Rynkowski M., *supra note* 17.

1001 Nacionaliniai pranešimai knygoje G. Robbers (ed.): *State and Church in the European Union*, Baden-Baden 2005.

1002 LR Konstitucija. 1992. *Valstybės žinios*, Nr. 33-1014.

1003 Juozapaitienė, R. Bažnytinės santuokos registracija Lietuvoje: istorija ir dabartis. *Kultūra ir visuomenė*, socialinių tyrimų žurnalas. Nr. 2 (3), 2011. P. 111

Konstitucijos[1004] 43 straipsnis ir kiti įstatymai numato galimybę Vyriausybei susitarti su visomis religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis, kurių bažnytinės santuokos registracija pripažįstama, toks susitarimas buvo sudarytas tik su Katalikų bažnyčia, o ir LAT savo doktrinoje ir formuojamoje teismų praktikoje išskirtinai mini tik santykius ir sutartis su Katalikų bažnyčia (LAT nutartys Nr. 3K-7-6/2007 (S)[1005], Nr. 3K-3-332/2009[1006], etc.). Lietuvoje šiuo metu pripažįstamas bažnyčios nustatyta tvarka sudarytos santuokos įtraukimas į apskaitą, arba kitaip – bažnytinės santuokos registracija, todėl besituokiantieji gali rinktis, kokiu būdu jie susituoks – bažnyčios nustatyta ar civiline tvarka.

Lietuvos Respublikos Konstitucija[1007] suteikia teisę bažnyčioms ar religinėms organizacijoms veikti pagal savo kanonus ir kitus vidaus teisės aktus, t. y. leidžia tam tikrą teisinę autonomiją. Tačiau autonomija Konstitucijos kontekste nėra ir negali būti absoliuti – nors Konstitucijoje nustatyta, kad „bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai skelbia savo mokslą, atlieka savo apeigas, turi maldos namus, labdaros įstaigas ir mokyklas dvasininkams rengti“, bet dėl to, kad „bažnyčios bei religinės organizacijos laisvai tvarkosi pagal savo kanonus ir statutus“, nesukuriama visuomeninių santykių grupė, kuriai negalioja konstitucinio reguliavimo ribų, taip pat neatsiranda jokių teisinių posistemių ar teisinio reguliavimo entropijos“[1008]. Dėl nuolatinės migracijos, tarpkultūrinių ir tarpreliginių santuokų, tarptautinės privatinės teisės rėmuose valstybės teismai taiko ar bent jau atsižvelgia į religinius įstatymus. Tačiau Europos Sąjungos valstybių narių teismai atsisako taikyti religinę teisę, jei ji pažeidžia pagrindinius teisės normų ir demokratinės visuomenės principus – pavyzdžiui, nepriimtina *Rabinato* teismo procedūra, kai vyras skiriasi su žmona įteikdamas skyrybų raštą[1009]. Kyla klausimas, ar Lietuvos Respublikos Konstitucija leidžia tradicinėms bažnyčioms ar religinėms organizacijoms nepaisyti pačios Konstitucijos ir įstatymų? Šiuo atveju Konstitucija yra lakoniškai nedviprasmiška: Konstitucijos 7 straipsnyje nustatyta, kad „negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai“. Akivaizdu, kad bet kokių bažnyčių ar religinių organizacijų veikla privalo neprieštarauti Konstitucijai ir įstatymams[1010].

Nagrinėja ginčus. Procedūros, taikomos bažnytiniuose teismuose, panašios į taikomas valstybės teismų: *Codex Iuris Canonici* (Kanonų teisės kodeksas) VII dalyje „*De processibus*“ (lot. – „Procesai“) daugiau nei 300 kanonų išsamiai nustato teismo kompetenciją, liudytojų padėtį, įrodymų ir dokumentų klausimus, teisėjų kompetenciją, bylos nagrinėjimą ir t.t.[1011]

Nesigilinant į kitas bažnytines bylas, kurias sprendžia, tarkim, *Sacra Romana Rota*, autorė daugiau dėmesio skyrė moterystės[1012] (santuokos – autorės pastaba) byloms, kurios patenka į aukščiausią ir paskutinę *Rotos* instanciją. Jei susituokusieji bažnyčioje mano, kad jų mo-

---

1004 LR Konstitucija. 1992. *Valstybės žinios*, Nr. 33-1014.

1005 LAT nutartis c.b. Nr. 3K-7-6/2007 (S), 2007 m. vasario 7 d.

1006 LAT nutartis c.b. Nr. 3K-3-332/2009, 2009 m. liepos 10 d.

1007 LR Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

1008 Mesonis, G. Konstitucija monocentrinėje teisės sistemoje. *Konstitucinė jurisprudencija*. 2008, 4(12): 225.

1009 Rynkowski M.*, supra note 17.*

1010 Mesonis, G. Kai kurie konstituciniai valstybės ir bažnyčios santykių aspektai. *Konstitucinė jurisprudencija*. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis Nr. 2 (10) balandis – birželis 2008, p.123.

1011 Kanonų teisės kodeksas. *The Holly See*, [interaktyvus], prieiga internete http://www.vatican.va/archive/ENG1104/_INDEX.HTM/; prisijungta 2013-09-10

1012 Bažnyčioje sudaryta santuoka įvairių autorių vadinama skirtingai: bažnytinė, kanoninė, konfesinė, sakramentinė santuoka, moterystė.

terystė yra netikra, gali abu ar vienas kuris kreiptis į vietos vyskupijos tribunolą ir prašyti jų moterystę paskelbti niekine (lot. – *nullitas matrimonii*). Prie prašymo pridedami reikalingi dokumentai, nurodomi liudininkai. Vietos vyskupijos tribunole pradedamas „bylos sudarymas" (lot. – *instructio causae*), šalių ir liudininkų apklausos. Bylos šalys ir liudininkai prisiekia sakyti tiesą ir laikyti paslaptį. Jei pirmos ir antros instancijos sprendimai skiriasi, byla perkeliama į trečią instanciją — *Sacra Romana Rota*. Panašiai kaip civiliniuose teismuose, *Rotoje* paskutinis žodis tenka advokatui gynėjui, jis gali pateikti naujų argumentų atremdamas gynėjo reikalavimus. Tada teismas priima sprendimą ir atsako į klausimą, ar moterystė yra niekinė.[1013] Per metus pasitaiko 1-2 bylos, susijusios su priverstine santuoka. Tokiais atvejais išsikviečiamos abi pusės, liudininkai, jie apklausiami ir priimamas sprendimas[1014].

Veikia pagal privalomąją ginčo nagrinėjimo procedūrą. Bažnytinių teismų jurisdikcija yra privaloma. Katalikų Bažnyčiai CIC 1401 kanonas pabrėžia, kad „Teisinga/tinkama ir **išimtine** (paryškinta autorės) teise Bažnyčia nagrinėja:

1. bylas, susijusias su dvasiniais klausimais ir reikalais;
2. bažnytinių įstatymų pažeidimus ir bylas, kuriose yra nuodėmės klausimas, susijęs su kaltės nustatymu ir bažnytinių bausmių paskyrimu."[1015]

Kalbant apie Vokietijos Evangelikų bažnyčią, ji vadovaujasi Reglamentu (Teisiniu reguliavimu), kuris aiškiai nurodo, kuris bažnytinis teismas yra kompetentingas nagrinėti konkrečias bylas ir kada byla turėtų būti pateikta Valstybės teismui[1016]. 1963 m. Bažnyčios teismų jurisdikcijos įstatymas įvardija Anglijos bažnyčios teismų kompetencijas (6-12 str.). Valstybės teismas gali išleisti „mandamus"[1017], kuriais paneigia savo kompetenciją nagrinėti bylą ir įgalina bažnytinius teismus priimti sprendimą. Tai yra aiškus įrodymas, kad valstybė pripažįsta privalomą bažnytinių teismų kompetenciją.

Vokietijoje valstybės teismai kartais atsisako priimti sprendimą, pabrėždami, kad tam tikri klausimai priklauso vidinei bažnytinių institucijų kompetencijai[1018]. Tokiose bylose lai-

---

[1013] *Rota* savo sprendimą gali pagrįsti įvairiais pagrindais, pavyzdžiui, ji pasisakė teigiamai dėl Vilhelmo Marconi (radijo išradėjo) 1905 m. niekinės moterystės su angle B. O'Brien, nes buvo įrodyta, kad juodu susituokdami buvo vienas kitam pasižadėję išsiskirti, jei nebus galima sugyventi. Dr. Sav, J. Kaip dirba aukščiausias bažnyčios tribunolas Šv. Romos Rota. *AIDAI* [interaktyvus], prieiga internete http://www.aidai.us/index.php?view=article&catid=217%3A196103&id=3147%3Ami&option=com_content&Itemid=256/; prisijungta 2013-03-15.

[1014] Stanišauskas, G., *supra note* 984.

[1015] Be privalomos jurisdikcijos formos, Katalikų Bažnyčioje egzistuoja arbitražo galimybė arbitražo, kuri numatyta CIC 1713-1716 kanonuose (Kanonų teisės kodeksas. *The Holly See*, [interaktyvus], prieiga internete http://www.vatican.va/archive/ENG1104/_INDEX.HTM/; prisijungta 2013-09-10).

[1016] Pukenis, R., *supra note 993, p.* 84.

[1017] Mandamus – (lot. „mes įsakome"). Garner, B.A. *Black's Law Dictionary*, 8th Ed., St. Paul, USA, 2004. P. 980.

[1018] Pavyzdžiui, Vokietijoje katalikų kunigas, išėjęs į pensiją, vedė moterį, todėl kunigo pensija iš jo buvo atimta. Kai jis paprašė Administracinio teismo (*Oberverwaltungsgericht)* jam padėti, šis teismas ir Aukštesnysis administracinis teismas (*Rheinland-Pfalz*) atsisakė nagrinėti bylą, argumentuodami, kad tai Bažnyčios vidaus reikalas. Kitoje byloje evangelikas pastorius norėjo išspręsti buto paslaugų klausimą Vokietijos valstybės teisme, bet Düsseldorf'o Administracinis teismas (*Verwaltungsgericht in Düsseldorf)* atmetė jo prašymą, nurodydamas, kad valstybės teismas nekompetentingas tai spręsti. Rynkowski M. Could the ecclesiastical courts submit the demand for „preliminary ruling" to the Europoean Court of Justice". http://www.deltapublicaciones.com/derechoyreligion/gestor/archivos/07_10_10_815.pdf/ prisijungta 2013-08-13.

komasi 1949 m. Pagrindinio įstatymo (Konstitucijos) 140 str. reikalavimo: „Religinės bendruomenės turi reguliuoti ir tvarkyti savo reikalus nepriklausomai, įstatymų, kurie taikomi visiems, ribose."[1019]

Lietuvoje nuostata, kad bažnytinio teismo sprendimas anuliuoti santuoką turi įtakos ne tik bažnytinės santuokos pasibaigimui, bet ir sukelia atitinkamas civilines teisines pasekmes, įtvirtinta Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutartyje dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų. Numatyta, jog apie Bažnytinio Tribunolo sprendimus dėl kanoninės santuokos pripažinimo niekine ir Bažnyčios Aukščiausios valdžios nutartis dėl santuokos ryšių nutraukimo privaloma informuoti kompetentingas Lietuvos Respublikos institucijas, siekiant sutvarkyti teisines šio sprendimo pasekmes pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus[1020]. Kaip teigia K. Meilius ir G. Sagatys, remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.305-306 straipsniais, civilinės metrikacijos įstaiga minėtais atvejais turėtų atitinkamai įforminti tokį santuokos pasibaigimą, kuris, savo ruožtu, sukels ir atitinkamas civilines teisines pasekmes[1021]. Įstatymuose nenumatyta galimybė pripažinti negaliojančia bažnytinę santuoką, kuri nebuvo įregistruota civilinės metrikacijos įstaigoje, nes teismas ginčų dėl bažnytinės santuokos pripažinimo negaliojančia nesprendžia[1022]. Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudaryta santuoka, pripažinta negaliojančia dar prieš tai, kai ji buvo įtraukta į santuokų apskaitą Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.304 straipsnyje nurodyta tvarka, civilinės teisės požiūriu laikoma neegzistuojančia, todėl jos pripažinti negaliojančia teismo tvarka nereikia[1023].

Kipro Konstitucijos 111 str. pripažįsta bažnytinių teismų kompetenciją šeimos klausimais[1024]. Išimtinei šeimos teismo jurisdikcijai priklauso skyrybų prašymų, vaikų globos, išlaikymo ir turtinių ginčų, kylančių tarp Graikų ortodoksų bažnyčiai priklausančių sutuoktinių, nagrinėjimas. Jei šalys priklauso kuriai nors kitai Kipro religinei grupei: armėnų, maronitų ar Romos katalikų, tokie klausimai priklauso religinių grupių šeimos teismo jurisdikcijai.

[1019] Rynkowski M. Could the ecclesiastical courts submit the demand for „preliminary ruling" to the Europoean Court of Justice". http://www.deltapublicaciones.com/ derechoyreligion/gestor/archivos/07_10_10_815.pdf/; prisijungta 2013-08-13.

[1020] Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų. (ratifikuota 2000 m. liepos 20 d. įstatymu Nr. VIII-1883), 13 str. 4 d. *Valstybės žinios,* 2000. Nr.67-2022.

[1021] Meilius, K.; Sagatys G. Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytų santuokų kelias į pripažinimą. *Jurisprudencija*, 28(20), 2002, p. 133.

[1022] 2000 m. balandžio 19 d. LAT nutartis Nr. 3K-3-462/2000.

[1023] Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeimos teisė. *Justitia*. Vilnius 2002, p. 87.

[1024] The Constitution of the Republic of Cyprus, [interaktyvus], prieiga internetehttp://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/$file/CY_Constitution.pdf; prisijungta 2014-08-25:

111 straipsnis

1. Atsižvelgiant į Konstitucijos nuostatas, bet kokie klausimai, susiję su sužadėtuvėmis, vedybomis, skyrybomis santuokos anuliavimu, teisiniu išskyrimu arba sutuoktinių teisių atkūrimu arba šeimos santykių reguliavimu, įteisinamu teismo nutartimi, graikų-ortodoksų bažnyčios narių priėmimu arba kitų religinių grupių, aptariamų 2 straipsnio trečioje dalyje, narių priėmimu, nuo šios Konstitucijos įsigaliojimo dienos tvarkomi pagal graikų-ortodoksų bažnyčios arba tos religinės grupės teisę bei teismingi bažnyčios tribunolui. Bendruomenių Rūmų veiksmai negali prieštarauti šios teisės nuostatoms.

1983 m. paskelbtas Kanonų teisės kodeksas (CIC)[1025] išvardina visus elementus, privalomus teismo sprendimui. Vokietijos Evangelikų ir Anglijos bažnyčių procedūros labai panašios į procedūras valstybių teismuose, kurios taip pat užbaigiamos sprendimais. Bažnytinis tribunolas ir aukščiausi hierarchai, vadovaudamiesi CIC, priima sprendimus, spręsdami iškilusią problemą. Bažnytinio teismo sprendimas privalomas šalims, tačiau kai kada kyla problemų vykdant sprendimus. Pavyzdžiui, Vokietijos valstybės teismai atsisako naudoti priemones, užtikrinančias vykdymą: jie grindžia savo nuomonę Veimaro Konstitucijos 137 str., kad kai bylą išsprendžia kompetentingas Bažnytinis teismas, valstybė neturėtų kištis.[1026]

Veikia nepriklausomai nuo proceso šalių, vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios. Nagrinėjant nepriklausomumo klausimą būtina atsižvelgti į daugelį faktorių, nes nepriklausomumas gali būti užtikrintas įvairiais reikalavimais, tokiais kaip teisėjų išsilavinimas, teisėjų paskyrimo ir atleidimo tvarka ir pan. Visos bažnyčios iš savo teisėjų reikalauja tvirtų profesinių žinių ir atitinkamos patirties: pavyzdžiui, Anglijos Bažnyčios teisėjas turi būti ne jaunesnis nei 30 metų, dirbęs advokatu ar teisėju ne trumpiau kaip 7 metus, Katalikų ir anglikonų teisėjus skiria vyskupas, protestantų teisėjus – Vokietijos evangelikų bažnyčios taryba[1027]. J.Frowein ir W. Peukert[1028], remdamiesi Europos Žmogaus Teisių Teismo Strasbūre sprendimais, pabrėžia, jog faktas, kad teisėją paskyrė vykdomoji valdžia, neįrodo kad jis ar ji nėra nepriklausomi, tol kol jie veikia nepriklausomai. Teisėjų įgaliojimų laikotarpis skiriasi, tačiau daugeliu atvejų tai yra 5 metai (katalikų) arba 6 metai (Vokietijos evangelikų bažnyčios), anglikonų teisėjams terminas nenustatomas. Tuo tarpu aukščiausiųjų nacionalinių teismų bei tarptautinių teismų teisėjai skiriami tam tikrai kadencijai. Pakartotinis paskyrimas įmanomas, tačiau tai gali būti traktuojama kaip nepriklausomumo apribojimas, nes teisėjas, siekdamas dirbti dar vieną kadenciją, gali bandyti įtikti skiriančiajai institucijai. Aspektas „*iudex inhabilis*“ (lot. – teisėjas netinkamas) yra puikiai apibrėžtas CIC[1029]. Anglijos bažnyčioje, jei teisėjas mano, kad jis neturėtų spręsti konkrečios bylos, vyskupo leidimu teisėjas skiriamas *ad hoc*.

Klausimas dėl Bažnytinių teismų ir jų teisėjų nepriklausomumo buvo sprendžiamas daugelyje bylų, iškeltų įvairiuose teismo procesuose, net ir Europos Žmogaus Teisių Teisme. Pavyzdžiui, byloje Nr. 21238/93 P. Tyler iš Anglijos bažnyčios skundė, kad Konsistorijos teismas yra priklausomas nuo vyskupo, ir teikti apeliaciją archivyskupijos teismui, kuris yra paskirtas arkivyskupo, nėra jokios prasmės. Europos žmogaus teisių komisija sprendime konstatavo, kad Anglijos bažnyčios teismai atitinka kriterijų, kurio reikalauja EŽTK ir todėl yra pripažįstami teismais pagal šios Konvencijos 6.6 straipsnį[1030]. Įdomu tai, kad šis Teismas visiškai kitokią išvadą patvirtino kitoje byloje, pateiktoje G. Helle (byla Nr. 157/1996/776/977). Šiuo atveju buvo nurodyta, kad Suomijos evangelikų-liuteronų bažnyčios katedros skyrius, veikiantis kaip pirmosios instancijos teismas, nėra nepriklausoma institucija (vyskupas *ex officio* yra katedros skyriaus pirmininkas)[1031].

[1025] Kanonų teisės kodeksas. [interaktyvus], prieiga internete http://www.vatican.va/archive/ENG1104/_INDEX.HTM/; prisijungta 2013-09-10

[1026] Stanišauskas, G., *supra note* 984.

[1027] Pukenis, R., *supra note 993*.

[1028] Rynkowski M., *supra note 17.*

[1029] Kanonų teisės kodeksas. *The Holly See*, [interaktyvus], prieiga internete http://www.vatican.va/archive/ENG1104/_INDEX.HTM/; prisijungta 2013-09-10

[1030] Rynkowski M., *supra note 17.*

[1031] *Ibid*.

Sudarant Anglijos bažnyčios teismus dalyvauja valdžios institucijos, nes šioje šalyje Auditorių, Dekaną ir Bažnytinio bylų teismo teisėjus skiria Karalienė Ministro Pirmininko teikimu[1032]. Vokietijoje – priešinga nuostata: pagal Vokietijos Federacinės Respublikos Pagrindinio Įstatymo (*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland* vom 23. Mai 1949. BGBl. S. 1.) sudedamosios dalies – Veimaro Konstitucijos (*Weimarer Reichsverfassung*), kuri vis dar galioja, 137 str. 2 d., bažnyčios ir religinės bendruomenės „turi steigti savo biurus be valstybės arba civilinės bendruomenės dalyvavimo“[1033]. Kitose valstybėse valstybių valdžios institucijos nedalyvauja jokiuose religinių funkcionierių paskyrimuose. Todėl galima konstatuoti, kad, išskyrus Angliją, šis kriterijus lieka neįgyvendintas.

Išanalizavus, ar bažnytiniai teismai atitinka pagrindinius kriterijus, keliamus teismui pagal SESV 267 str., kyla nemažai klausimų. Pavyzdžiui, ar ESTT sutiktų priimti Šventojo Sosto tribunolo, kuris yra aukščiausiasis katalikų tribunolas, pateiktą prejudicinio sprendimo prašymą, jei institucija nėra *valstybės narės teismas*? Kokia tokiu atveju būtų procedūrų kalba – atsižvelgiant į tai, kad *Sacra Romana Rota* sprendimai vis dar skelbiami lotyniškai? Iš tiesų, ESTT jau priėmė Beniliukso teismo, kuris taip pat nėra *valstybės narės teismas*, pateiktą klausimą[1034]. Taip pat buvo priimti prejudicinio sprendimo prašymai iš Meno salos teismo[1035] ir iš Bailiwick of Jersey teismo institucijos[1036], teigiant, kad Londono teismai – kita hierarchinė instancija. Paradoksalu, bet *Apostolic Signatura*, Šventojo Sosto aukščiausias administracinis teismas, yra įsikūręs Romoje, ne Vatikano teritorijoje. Dėl kalbos problemos reiktų pažymėti, kad Šventasis Sostas tarptautiniuose santykiuose naudoja italų kalbą, todėl galima manyti, kad klausimai galėtų būti formuluojami būtent italų kalba.

Autorės manymu, tikimybė, kad bažnytinis teismas galėtų pateikti prejudicinio sprendimo prašymą iš tikrųjų yra daug didesnė, nei būtų galima tikėtis. Bažnyčioms visoje Europoje dirba tūkstančiai žmonių (ligoninėse, mokyklose, slaugos namuose, taip pat ir bažnyčios administracijoje, net ir kapinėse), o ES darbo teisė, ypač nediskriminavimo teisė, įgauna itin didelę svarbą. Paminėtinos kelios žymios nediskriminavimo direktyvos: 1976 m. vasario 9 d. Tarybos Direktyva dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo taikymo įsidarbinimo, profesinio mokymo, pareigų paaukštinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu[1037], 1986 m. liepos 24 d. Tarybos Direktyva dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo įgyvendinimo profesinėse socialinės apsaugos sistemose[1038], 1975 m. vasario 10 d. Tarybos Direktyva dėl valstybių narių įstatymų, skirtų vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo taikymui, suderinimo[1039]. ESTT teismo praktika taip pat negali būti ignoruojama: sprendimai *Barber*[1040], *Defrenne II*[1041] arba *Kalanke* byloje[1042] nurodo gaires ir yra plačiai aptariami vadovėliuose bei

---

1032 McClean, D., *supra note* 985, p. 564.

1033 Pukenis, R., *supra note 993.*

1034 Byla C-265/00 *Campina Melkunie* [2004] ECR I-1699.

1035 Byla C-355/89 *Barr and Montrose Holdings* [1991] ECR I-3479.

1036 Byla C-171/96 *Pereira Roque* [1998] ECR I-4607.

1037 Oficialusis leidinys L 39, 14/02/1976. P. 40-42.

1038 Oficialusis leidinys L 225, 1986/12/08. P. 40-42.

1039 Oficialusis leidinys L 045, 19/02/1975. P. 19-20.

1040 Byla C-262/88 *Douglas Harvey Barber prieš Guardian Royal Exchange Assurance Group* [1990] ECR I-01889.

1041 Byla C-43/75 *Defrenne prieš SABENA* [1976] ECR 00455.

1042 Byla C-450/93 *Kalanke prieš Freie Hansestadt Bremen* [1995] ECR I-03051.

ES teisės vadovuose. Galiausiai, euras yra oficiali Vatikano valiuta[1043], tad negalima atmesti galimybės, kad Vatikanas galėtų būti suinteresuotas Europos centrinio banko reglamento aiškinimu.

Galvojant apie SESV 267 str. būtų įdomu, kuris iš bažnytinių teismų galėtų prašyti prejudicinio sprendimo ir kuris būtų įpareigotas kreiptis? Autorės manymu, kalbant apie religinius teismus, turi būti atsižvelgiama į tai, kad pats Popiežius ir Anglijos Karalienė yra aukščiausi Katalikų Bažnyčios ir Anglijos Bažnyčios teisėjai. Ar ESTT priimtų prejudicinį sprendimą, jei Teismui būtų pateiktas jų klausimas?

Remdamasi atlikta analize, autorė teoriškai gali teigti, jog ESTT turėtų priimti bent jau dalies bažnytinių teismų pateiktą prejudicinio sprendimo prašymą. Bažnytiniai teismai yra įsteigti įstatymų nustatyta tvarka, jie yra nuolatiniai, taiko teisės normas, priima sprendimus, jų procedūros panašios į bendrųjų kompetencijų teismus. Tačiau išlieka tam tikri niuansai dėl nepriklausomumo ir *inter partes* procedūros. Remdamiesi ESTT sprendimu *Broekmeulen* byloje[1044] kai kurie autoriai[1045] teigia, kad asociacijų ar sporto organizacijų teismai turi teisę prašyti priimti prejudicinį sprendimą. Jei taip, kodėl toks statusas turėtų būti nesuteiktas Bažnytiniams teismams? Taigi, reiktų palaukti pirmojo Bažnytinio teismo kreipimosi ir sužinoti, ar aukščiau pateikta analizė buvo teisinga.

3.5. Apibendrinimas

Išanalizavus įvairių institucijų grupes autorė daro išvadą, kad teismo pagal SESV 267 str. samprata dažniausiai apima teisminės valdžios institucijas, kai jos vykdo savo tikruosius teisminius įgaliojimus. Išimtiniais atvejais teikti prejudicinio sprendimo prašymus gali ir kitos institucijos, nacionalinėje teisinėje sistemoje priimančios galutinius sprendimus, jeigu jos atitinka pagrindinius reikalavimus, įtvirtintus Teismo praktikoje: institucija yra nepriklausoma proceso šalių, vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios atžvilgiu ir ginčus nagrinėja *inter partes* procedūra.

Klausimai, ar institucijos atitinka SESV 267 str. nustatytus reikalavimus, kyla ne tik dėl administracinių įstaigų, vykdančių teismines funkcijas, bet ir dėl institucijų, kurios yra teismai nacionalinėse teismų sistemose, tačiau konkrečiu atveju ne sprendžia ginčus, bet vykdo kitas užduotis arba teismines funkcijas derina su kitomis funkcijomis. Autorė, išanalizavus ESTT jurisprudenciją daro išvadą, kad tokios institucijos gali dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje jei klausimas, dėl kurio kreipiamasi, susijęs su atliekama teismine veikla, tačiau atskirais atvejais į Teisingumo Teismą gali kreiptis teisėjai, veikiantys kaip prokurorai ar tyrėjai, pateikdami klausimus susijusius su funkcijomis, kurios pačios savaime nelemia teismo sprendimo. Ikiteisminio tyrimo institucija (tarp jų apeliacinių teismų parengtinio tyrimo skyriai) gali pateikti prejudicinio sprendimo prašymą jei ESTT nustato, kad ji priima teisminio pobūdžio sprendimus nepriklausomai ir pagal įstatymą.

Išanalizavus Teismo sprendimus ir įvairių generalinių advokatų nuomones, darbo autorė daro išvadą, kad pastaruoju metu įsivyravo gana liberalus ESTT požiūris, nustatant, kurios institucijos laikomos teismais SESV 267 str. prasme, todėl administracinės institucijos turi

---

[1043] Sprendimas 1999/98/CE, paremtas monetarine konvencija, sudaryta tarp Italijos Respublikos, veikiančios Europos Sąjungos vardu ir Vatikano valstybės, gruodžio 29 d., 2000, pakeistas Tarybos sprendimu spalio7 d. 2003 (2003/738/EC, OJ L 267/27.

[1044] Byla 246/80 *Broekmeulen* [1981] ECR 2311.

[1045] Rynkowski M., *supra note 17.*

daugiau galimybių kreiptis prejudicinio sprendimo. Administracinė institucija nepripažįstama teismu, jei ji nagrinėja pavaldžios institucijos sprendimą, tačiau aukštesnė institucija gali būti bylos šalimi, jei jos sprendimas vėliau nagrinėjamas nacionaliniame teisme. Tokia nuostata taikoma ir tuomet, kai aukštesnioji institucija laikoma teismu valstybės narės teismų sistemoje. Remiantis Teisingumo Teismo praktika autorė daro išvadą, kad administracinės priežiūros institucijos gali atitikti teismui pagal SESV 267 str. keliamas sąlygas, net jei jos pagal nacionalinę teisę laikomos administracinėmis institucijomis – svarbu, kad institucija būtų nepriklausoma, priimdama teisminio pobūdžio sprendimus. Taip pat jei administracinė apeliacinė institucija, atsakinga už ginčų nagrinėjimą ir sprendimų priėmimą, tampa atsakinga tik už sprendimų peržiūrėjimą, ji gali įgyti teisę kreiptis prejudicinio sprendimo. Autorė taip pat pastebi, kad jei praktikoje nėra galimybės kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus apeliacine tvarka, apeliaciniai komitetai, veikiantys su valdžios institucijų leidimu ir su jomis bendradarbiaujantys, kurie po ginčo procedūrų faktiškai priima galutinį sprendimą dėl ES teisės, turi būti laikomi „valstybės narės teismais" SESV 267 str. prasme.

Vertindama nacionalines konkurencijos institucijas kaip prejudicinio sprendimo procedūros subjektus autorė daro išvadą, kad nors neretai tokios institucijos formaliai atitinka teismui pagal SESV 267 str. keliamus kriterijus, ESTT manymu jos nebūna pakankamai nepriklausomos. Tačiau Teismas savaime neatmeta nacionalinių konkurencijos institucijų pateiktų prašymų – atsižvelgiant į aplinkybes, konkrečią instituciją ir bylos svarbą vieningam ES teisės aiškinimui, ESTT gali nustatyti subjekto priimtinumą.

Arbitražo institucijoms taip pat iš anksto neužkertamas kelias dalyvauti prejudicinio sprendimo procese – ESTT gali pripažinti arbitražą teismu pagal SESV 267 str., jei pastarasis turi „viešąjį elementą", tačiau savanoriškas arbitražas, įsteigtas sutarčių pagrindu, nedalyvaujant valstybės valdžios institucijoms, kurios nustatytų arbitražo sudėtį ir procesines normas, nepasižymintis privaloma jurisdikcija, nebus laikomas teismu SESV 267 str. prasme. Autorė atkreipia dėmesį, kad kai kurių arbitražų sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami (arbitražas yra paskutinė instancija), todėl tokia institucija, spręsdama ginčą, susijusį su esminiu ES teisės taikymu, turėtų pareigą kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo kaip paskutinės instancijos nacionaliniai teismai. Tačiau tokia nuostata teisės aktuose nėra įtvirtinta. Taip pat, autorės nuomone, nacionalinis teismas, veikiantis kaip apeliacinis teismas arbitražo byloje, turėtų būti laikomas teismu SESV 267 str. prasme, nes nacionalinis teismas privalo laikytis ES teisės, net jei arbitražinis susitarimas reikalauja, kad teismas sprendimą priimtų teisingumo pagrindu.

Vertinant ombudsmeno institucijos galimybes dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje autorė daro išvadą, kad tokios nacionalinės institucijos nėra tinkami subjektai kreiptis į ESTT, tačiau jos tokią galimybę gali realizuoti ne tiesiogiai, bet bendradarbiaudamos su įgaliotomis nacionalinėmis institucijomis.

Išnagrinėjus ESTT praktiką dėl profesinių institucijų dalyvavimo prejudicinio sprendimo procedūroje autorė pastebi, kad tokios institucijos turi teisę prašyti priimti prejudicinį sprendimą, jei nebuvo galimybės pateikti ieškinio bendrosios kompetencijos teismams ir todėl institucijos sprendimas turėjo būti laikomas galutiniu.

Autorė išsamiai išnagrinėjo Konstitucinio teismo, kaip prejudicinio sprendimo procedūros subjekto klausimą ir padarė išvadą, kad valstybėse narėse nėra vieningo požiūrio, ar Konstitucinis teismas yra SESV 267 str. reguliavimo subjektas ir ar jis privalo kreiptis prejudicinio sprendimo, susidūręs su ES teisės aiškinimo ir taikymo klausimais. ESTT nėra priėmusi įpareigojančių sprendimų, kurie suvienodintų konstitucinių teismų praktiką šioje

srityje, tačiau Teisingumo Teismo praktika rodo, kad ESTT konstitucinių teismų statuso atžvilgiu taiko prezumpciją ir šį klausimą detaliau nagrinėja tik kilus abejonių.

Autorės manymu, tarptautiniai teismai negali būti SESV 267 str. subjektu, nes jie neatitinka „teismui" keliamų reikalavimų, tačiau dėl teismų, turinčių jurisdikciją keliose valstybėse narėse, sprendimą priima pats Teisingumo Teismas, išnagrinėjęs visas aplinkybes. Vertindama Europos Žmogaus Teisių Teismo galimybę dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūrose autorė mano, kad vienas tinkamiausių EŽTT bei ESTT sąveikos būdų – suteikti EŽTT galimybę tam tikrais atvejais teikti Teisingumo Teismui prejudicinio sprendimo prašymus ir leisti ESTT įvertinti ES akto galiojimą pagrindinių teisių kontekste. Teismo sprendimai turėtų būti privalomojo pobūdžio, kitaip procedūra neteks prasmės ir pati paneigs Teismo jurisdikciją. Autorės nuomone, EŽTT dalyvavimas prejudicinio sprendimo procedūroje sėkmingai prisidėtų prie vieningos ES teisės plėtros ir padėtų įvertinti ES aktų galiojimą žmogaus teisių kontekste.

Analizuodama ESTT praktiką autorė pastebėjo, kad Teismas taiko tam tikras taisykles, padedančias nustatyti, ar besikreipianti institucija gali būti laikoma teismu pagal SESV 267 str.

- ✓ Jei institucija, kuri kreipėsi į ESTT, yra teismas ir priklauso teismų sistemai pagal valstybės narės vidaus teisę, šią aplinkybę Teismas laiko prezumpcija, kurią nuginčyti galima tik turint aiškius ir konkrečius argumentus. Jei besikreipianti institucija atlieka ir kitas funkcijas, būtina nustatyti, ar ji atliko teismo funkcijas, kai priėmė sprendimą kreiptis į ESTT.
- ✓ Jei institucija pagal valstybės narės vidaus teisę nepriklauso teismų sistemai, tai dar nereiškia, kad ji negali būti laikoma teismu, galinčiu kreiptis į ESTT, todėl vien ši aplinkybė netrukdo institucijai pateikti prejudicinio sprendimo prašymo. Teismas, vertindamas besikreipiančios institucijos atitikimą „teismui" keliamiems reikalavimams, nagrinėja ir savarankiškai vertina visas aplinkybes, kurios jam atrodo svarbios.
- ✓ Įtakos Teismo nuomonei dėl institucijos statuso gali turėti nuostata, ar pagal valstybės narės vidaus teisę galima skųsti besikreipiančios institucijos sprendimą, ir ar institucija, kuri nagrinės skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo, taip pat turės teisę kreiptis į ESTT.

Šioje darbo dalyje autorė atliko tyrimą – įvertino įvairių institucijų grupių, savo veikloje susiduriančių su ES teisės normų taikymu ir aiškinimu (teisminės institucijos, neteismines funkcijas atliekančios bei ikiteisminio tyrimo institucijos, konstituciniai teismai, administracinės priežiūros įstaigos, nacionalinės priežiūros institucijos, profesinės institucijos, ombudsmenai, arbitražo teismai bei kitos alternatyvaus ginčų nagrinėjimo institucijos) galimybes kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo. Daugiau dėmesio buvo skiriama Lietuvoje veikiančioms institucijoms – iliustruojant kiekvienos grupės institucijas buvo išsamiai išanalizuotas institucijų veiklos reglamentavimas, atitikimas kriterijams, keliamiems teismui SESV 267 str. prasme. Autorė atkreipė dėmesį, kad Lietuvos institucijos pasyviai įgyvendina savo teisę kreiptis į ESTT, todėl iškėlė hipotezę, kad ne visiškai aiški teismo pagal SESV 267 str. samprata trukdo Lietuvos institucijoms tinkamai pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra ir dalis jų net nesuvokia savęs kaip šios procedūros subjekto. Institucijoms (buvo kreiptasi į 24 institucijas, atsakymai gauti iš 20) buvo pateikta 17 klausimų anketa, kuri padėjo įvertinti tyrimui svarbią informaciją, poreikį dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje. Remiantis tyrimo duomenimis autorė pateikė rekomendacijas, kaip institucija galėtų sustiprinti savo kaip galimo prejudicinio sprendimo procedūros subjekto statusą.

Taigi, apibendrindama tyrimo duomenis autorė teigia, kad dalis Lietuvos institucijų, galinčių dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje, nesuvokia savęs kaip tinkamo šios procedūros subjekto ir tai trukdo joms kreiptis į ESTT, teikiant vieningam ES suvokimui ir taikymui svarbius klausimus. Tikslesnis teismo pagal SESV 267 str. sampratos apibrėžimas prisidėtų prie šios problemos sprendimo.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atlikus disertacinį tyrimą autorė pateikia tokias išvadas ir iš jų kylančius pasiūlymus.

IŠVADOS

Kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo pagal SESV 267 str. gali ne tik valstybių narių teismai, priklausantys nacionalinei teismų sistemai, bet ir nacionalinės ginčus nagrinėjančios institucijos, tačiau teisės aktuose teismo pagal SESV 267 str. samprata nėra aiškiai įvardinta. Neapibrėžti prejudicinio sprendimo subjekto reikalavimai kliudo SESV įtvirtinto teisinio aiškumo principo įgyvendinimui. Dėl to subjektas gali būti suprantamas per plačiai, per siaurai, nacionalinė institucija gali netinkamai suvokti savo teisę arba pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą. Ne visos turinčios tam teisinį pagrindą nacionalinės institucijos priskiria save prie subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymą Teisingumo Teismui ir dėl to prireikus nesikreipia į jį. Tokia padėtis sudaro prielaidas netinkamam ES teisės aiškinimui ir taikymui valstybėse narėse.

Institucija neturi griežtai atitikti visų pagrindinių teismui pagal SESV 267 str. keliamų kriterijų, kad Teisingumo Teismas priimtų prejudicinio sprendimo prašymą. ESTT jurisprudencija rodo, kad tam tikri kriterijai yra būtini, kiti labiau sustiprina Teisingumo Teismo nuomonę abejotinais atvejais ar tiesiog pakreipia sprendimą atitinkama linkme. ESTT itin svarbu, ar besikreipianti institucija įkurta ir savo veikloje vadovaujasi teisės aktais, ar kreipimasis yra teisminės procedūros, kuri reikalinga ginčui išspręsti, dalis, ar institucijos jurisdikcija ir priimti sprendimai yra privalomi ginčo šalims. Taip pat ar institucija yra nepriklausoma nuo sprendimą, dėl kurio pareikštas ieškinys, priėmusios valdžios institucijos, apsaugota nuo išorinės įtakos ar spaudimo, laikosi vienodo požiūrio į bylos šalis ir jų interesus. Remiantis naujausiais ESTT sprendimais, Teisingumo Teismas yra aiškiai atsisakęs privalomojo rungimosi principu grindžiamo proceso reikalavimo, todėl rungimosi principas tik papildo ginčo teisenos kriterijų. Besikreipiančios institucijos narių teisinis išsilavinimas kaip atskiras kriterijus nevertinamas – tai laikoma papildoma palankia aplinkybe, sustiprinančia besikreipiančio subjekto poziciją.

Prejudicinio sprendimo prašymą teikianti institucija, kaip nurodyta SESV 267 str. turi būti „valstybės narės teismas“. Teismas, siekdamas užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą bei taikymą, plačiai aiškina valstybės narės sąvoką, todėl nacionalinis teismas ar institucija, įsikūrusi vienoje iš Užjūrio šalių ar teritorijų, gali būti pripažinta valstybės narės teismu net ir tais atvejais, kai tose teritorijose Sutartys taikomos ribotai arba visai netaikomos.

ESTT praktikos ir SESV 267 str. kriterijų taikymo atskiroms institucijų grupėms analizė bei atlikta Lietuvos institucijų apklausa leidžia teigti, kad ne tik teisminės, bet ir alternatyvaus ginčų nagrinėjimo bei administracinės institucijos ir bažnytiniai teismai atitinka ES Teisingumo teismo nustatytus subjektiškumo kriterijus, todėl turi teisę pagal SESV 267 str. kreiptis į jį prejudicinio sprendimo.

Vienareikšmiai tinkamais procedūros subjektais laikomos valstybių narių **teisminės institucijos**, kai šios vykdo savo tikruosius teisminius įgaliojimus. **Ikiteisminio tyrimo institucijos** galėtų pateikti prejudicinio sprendimo prašymą tik jei ESTT nustatytų, kad jos priima teisminio pobūdžio sprendimus nepriklausomai ir pagal įstatymą. Ištirtos Lietuvos ikiteisminės institucijos šių kriterijų neatitinka.

Konkretaus atsakymo ar valstybių narių **Konstitucinis teismas** yra SESV 267 str. reguliavimo subjektas ir ar jis privalo kreiptis prejudicinio sprendimo, susidūręs su ES teisės

aiškinimo ir taikymo klausimais Teisingumo Teismo praktika nepateikia, kadangi Teismas konstitucinių teismų statuso atžvilgiu taiko prezumpciją ir statuso klausimą detaliau nagrinėja tik tuo atveju, jeigu jam kyla abejonių. LR Konstitucinis teismas savo poziciją išreiškė pateikdamas prejudicinio sprendimo prašymą.

Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo institucijos dažniausiai neatitinka „teismui" keliamų reikalavimų – ypač nepriklausomumo bei privalomos jurisdikcijos, tačiau atskirais atvejais Teisingumo Teismas galėtų priimti tokių institucijų pateiktus prašymus. Pavyzdžiui, LR Energetikos inspekcija ir Ryšių reguliavimo tarnyba autorės nuomone atitinka „teismo" sampratą, pagal visus kriterijus, tuo tarpu kitos ištirtos Lietuvos AGS institucijos nėra tinkami subjektai, nes nevykdo teisingumo ir teikia tik rekomendacinio pobūdžio sprendimus. Vienareikšmio atsakymo nėra ir kalbant apie **arbitražą** – Teismas jį gali pripažinti „teismu", jei pastarasis turi „viešąjį elementą". Iš Lietuvoje veikiančių arbitražo tribunolų, viešosios valdžios elemento kriterijų atitinka tik Darbo arbitražas, nagrinėjantis kolektyvinius darbo ginčus, todėl jis galėtų kreiptis į Teisingumo Teismą.

Dėl pastaruoju metu įsivyravusio gana liberalaus Teismo požiūrio, nustatant, kurios institucijos laikomos teismais SESV 267 str. prasme, **administracinės institucijos** turi daugiau galimybių kreiptis prejudicinio sprendimo. Nors tokios autorės nagrinėtos Lietuvos administracinės institucijos kaip Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija, Valstybinė mokesčių inspekcija, Valstybės įmonė Registrų centras, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, Valstybinis turizmo departamentas tikėtina nebūtų pripažintos „teismu" dėl nepakankamo nepriklausomumo ar grynai administracinės institucijos paskirties, tačiau kai kurios administracinės įstaigos kaip Mokestinių ginčų komisija (kuri jau kreipėsi į ESTT ir buvo pripažinta tinkamu subjektu), Ginčų komisija prie Socialinės ir darbo apsaugos ministerijos bei Darbo ginčų komisija atitinka visus „teismui" pagal SESV 267 str. keliamus reikalavimus.

Nacionalinės konkurenciją rinkoje reguliuojančios institucijos dažnai formaliai atitinka teismui pagal SESV 267 str. keliamus kriterijus, tačiau ESTT manymu nėra pakankamai nepriklausomos. Tuo tarpu teisinės savireguliacijos institucijos, tokios kaip Advokatų garbės teismas, Notarų garbės teismas ir Teisėjų garbės teismas autorės nuomone atitinka visus reikalavimus.

Autorė teoriškai gali teigti, jog ESTT turėtų priimti bent jau dalies bažnytinių teismų pateiktą prejudicinio sprendimo prašymą, nes jie atitinka didžiąją dalį „teismui" keliamų kriterijų, nors išlieka tam tikri niuansai dėl nepriklausomumo ir *inter partes* procedūros.

Ombudsmeno institucijos nėra tinkami subjektai kreiptis į ESTT, todėl susidūrus su svarbiais Europos Sąjungos teisės normų taikymo klausimais, jiems tokią galimybę tikslingiau realizuoti ne tiesiogiai, bet bendradarbiaujant su įgaliotomis nacionalinėmis institucijomis.

PASIŪLYMAI

1. Išanalizavus Teisingumo Teismo praktiką bei nustačius esminius „teismui" keliamus kriterijus, taip pat remiantis šią problemą nagrinėjusių teoretikų bei savo įžvalgomis, autorė siūlo SESV 267 str. įtvirtintoje prejudicinio sprendimo procedūroje dalyvaujantį subjektą apibrėžti taip:
   Valstybės narės teismas suprantamas kaip teisės aktu įkurta nacionalinės teismų sistemos institucija, kuri vykdo teismines procedūras, reikalingas ginčo tarp bylos šalių sprendimui ir kurios jurisdikcija bei sprendimai privalomi bylos šalims; taip pat teisės aktu įkurta institucija, kuri nėra nacionalinės teismų sistemos dalis, tačiau sprendžia ginčą tarp šalių ir priima teisminio pobūdžio sprendimą ir kurios jurisdikcija bei sprendimai privalomi bylos

šalims. Besikreipianti institucija turi būti nepriklausoma ir apsaugota nuo išorinės įtakos bei laikytis vienodo požiūrio į bylos šalis ir jų interesus.
Išskirtiniais atvejais, atsižvelgiant į prejudicinio prašymo teikimo tikslingumą, klausimų ar bylų naujumą, svarbą bei aktualumą ES teisės vieningumo ir vystymo perspektyvai, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas gali pripažinti teismu pagal SESV 267 str. instituciją, kuri neatitinka aukščiau išvardintų privalomųjų kriterijų.
Tai, kad kilus abejonių dėl subjekto tinkamumo, galutinį sprendimą turi priimti tik Teisingumo Teismas, įvertinęs konkrečias aplinkybes, neribotų ES teisės vystymosi bei padėtų išlaikyti išskirtinę ESTT jurisprudenciją.

2. Vertinant, ar Užjūrio šalies ir teritorijos teismai, teikiantys prejudicinio sprendimo prašymą, yra „valstybės narės teismai", autorė siūlo taikyti tokias taisykles:
   - ✓ Visos institucijos, atitinkančios teismui pagal SESV 267 str. keliamus kriterijus ir teritorijos prasme esančios vienoje iš ES Sutarties 52 str. išvardytų valstybių narių, turėtų būti laikomos „valstybės narės teismu" pagal SESV 267 str.
   - ✓ Užjūrio šalių ir teritorijų teismai, laikomi „valstybės narės teismais" turi būti kompetentingi pateikti prejudicinio sprendimo prašymą ESTT klausimais, susijusiais su ES teisės aiškinimu arba galiojimu. Prejudicinis sprendimas turi būti esminis besikreipiančiai institucijai sprendžiant bylą, o ESTT sprendimas privalomas besikreipiančiai institucijai.
   - ✓ Užjūrio šalių ir teritorijų teismai, laikomi „valstybės narės teismais" taip pat turi būti kompetentingi pateikti prejudicinio sprendimo prašymą ESTT sprendimą dėl ES teisės priemonių, kurios nėra taikomos Užjūrio šalių ir teritorijų teismo byloje, bet buvo pavyzdžiu priimant Užjūrio šalių ir teritorijų teisės aktus. Toks sprendimas turi turėti įtakos sprendžiant bylą iš esmės, ESTT sprendimas turi būti privalomas besikreipiančiam Užjūrio šalių ir teritorijų teismui.
3. Europos Sąjungos valstybėms narėms, kurių nacionalinės teisės aktuose nėra įtvirtinta arbitražo tribunolų teisė per nacionalinius teismus kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo, siūlytina įtraukti tai numatančias nuostatas.
   Lietuvos įstatymų leidėjui autorė siūlo papildyti Komercinio arbitražo įstatymo VI skyrių „Arbitražinis nagrinėjimas" nauju straipsniu ir išdėstyti jį taip:
   „38[1] straipsnis. Teismo pagalba dėl ES teisės aktų aiškinimo ar jų galiojimo
   Arbitražo teismas, ginčo nagrinėjimo metu iškilus klausimui dėl Europos Sąjungos teisės akto aiškinimo ar jo galiojimo, turi teisę kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl šio teismo kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo."
   Atitinkamą normą siūlytina įtraukti ir į Civilinio proceso kodekso IV skyrių „Teismingumas":
   „152[1] straipsnis. Prašymų, susijusių su arbitražo teismo kreipimusi dėl ES teisės akto aiškinimo ar galiojimo, nagrinėjimas
   Arbitražo teismų prašymus dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo Komercinio arbitražo įstatymo numatytais atvejais nagrinėja Vilniaus apygardos teismas. Šiuo klausimu teismas priima nutartį ir apie tai informuoja pareiškėją."

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Tarptautinės sutartys

1. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2010, C 83, 2010-03-30.
2. Europos Sąjungos sutarties ir Europos Bendrijos steigimo sutarties suvestinės redakcija. *Europos Sąjungos oficialus leidinys.* 2006, C 321 E/1, 2006-12-29.
3. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.
4. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios.* 1995, Nr. 40-987.
5. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 2-2.
6. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos Bendrijos steigimo sutartį. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys.* 2007, C: 2007-12-17, Nr. 306-1.
7. Nicos sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2001, C 80, 2001-03-10.
8. Treaty establishing the European Atomic Energy Community (EURATOM). *Official Journal of the European Union*. 2010, C 84/1, 2010-03-30(consolidated version).
9. Treaty establishing the European Economic Community (EEC).1957-03-25. Europos Sąjungos teisės portalas [interaktyvus], prieiga internete http://old.eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm/; prisijungta 2013-11-10.
10. Treaty establishing the European Coal and Steel Community. Oficialus Europos Sąjungos portalas [interaktyvus]. Prieiga internete http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_en.htm/; prisijungta 2013-10-20.
11. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts. *Official Journal of the European Union*.1997, C 340, P. 0136.
12. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 156-7390.
13. Vieningas Europos Aktas. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 1987, OJ L 169, 1987-06-29.

Europos Sąjungos teisės aktai

1. 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. [2000] OJ L12/1.
2. 2004 m. lapkričio 2 d. Tarybos sprendimas dėl Europos Sąjungos tarnautojų teismo steigimo. [2004] OL L 333.
3. 2005 m. liepos 12 d. Teisingumo Teismo procedūros reglamento pakeitimai. [2005] OL L 203.
4. 2008 m. liepos 9 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl nacionalinio teisėjo vaidmens Europos teisminėje sistemoje (2007/2027(INI)). Oficiali Europos Parlamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=LT&reference=A6-0224/2008; prisijungta 2012-11-10.
5. Amendments to the Rules of Procedure of the Court of Justice of 16 May 2000. [2000] OJ L 122/43.

6. Annex III to Protocol of amendment to the International Convention on the simplification and harmonisation of customs procedures (Revised KyotoConvention). Oficialus Europos Komisijos tinklapis [interaktyvus], prieiga internete http://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=7181/; prisijungta 2012-11-10.
7. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų vykdymo civilinėse ir komercinėse bylose, 1968. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 1998 C 27/3 (konsoliduota versija).
8. Council Decision of 30 June 1986 on the association of the overseas countries and territories with the European Economic Community. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 1986, OJ L 175/ 1.
9. Court of First Instance, Reflections on the Future Development of the Community Judicial System. Discussion Paper, 3 December 1990, reprinted (1991) *16 European Law Review* 175.
10. Court of Justice, Information Note on References by National Courts for Preliminary Rulings, 9 December 1996. Oficialus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo portalas [interaktyvus], prieiga internete http://curia.eu.intlen/txts/others/index.htm/; prisijungta 2013-05-05.
11. Draft revised Agreement on the accession of the European Union to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Oficialus Europos Tarybos puslapis [interaktyvus], prieiga internete http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/accession/Meeting_reports/47_1(2013)008rev2_EN.pdf/; žiūrėta 2014-01-18.
12. Informacija dėl nacionalinių teismų prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo. Europos Sąjungos oficialus leidinys, 2011/ C 160/1.
13. European Commision Working Document, DS 1930/10. Vokietijos Senato oficialus puslapis [interaktyvus], prieiga internete https://www.eerstekamer.nl/eu/documenteu/ds_1930/10_previous_involvement_of_the/f=/vimuezriawbg.pdf/; žiūrėta 2014-05-03.
14. ETT nuomonė 1/91 dėl „Susitarimo tarp Bendrijos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių dėl Europos ekonominės erdvės sukūrimo projekto“. 1991, ECR I-6079.
15. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statutas pateiktas protokole Nr. 3. Europos Sąjungos teisės portalas [interaktyvus], prieiga internete http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm#founding/; žiūrėta 2014-05-03.
16. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo procedūros reglamentas. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2012, OL L265/1.
17. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų pateikti prejudicinio sprendimo prašymą pateikimo. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2012/C 228/01.
18. Memorandumas dėl Europos Bendrijų prisijungimo prie Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, 2/79 [interaktyvus]. Prieiga internete http://aei.pitt.edu/6356/4/6356.pdf/; prisijungta 2013-04-28].
19. Opinion 1/03 (Lugano Convention), 2006, ECR I – 1145.
20. Pirmasis EB Teisingumo Teismo išaiškinimo Protokolas dėl Konvencijos „Dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. C 27/47.
21. Protocol on the location of the seats of the institutions and of certain bodies and departments of the European Communities and of Europol. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 1997, OJ. C 340/112.

22. Protocol No. 16to the Convention on the Protectionof Human Rights and Fundamental Freedoms. Oficiali Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.echr.coe.int/Documents/Protocol_16_ENG.pdf/, žiūrėta 2014-05-05.
23. Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui. Europos vadovų tarybos pranešimas. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2010/C 115/01.
24. Protokolas Nr. 2 dėl subsidiarumo ir proporcingumo principų taikymo. Europos Sąjungos teisės portalas [interaktyvus], prieiga internete http://eur-lex.europa.eu/lt/treaties/index.htm#founding/; žiūrėta 2014-05-05.
25. Tarybos 1993 m. birželio 8 d. sprendimas, iš dalies keičiantis Tarybos sprendimą 88/591/EAPB, EEB, Euratomas dėl Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismo įsteigimo (93/350/Euratomas, EAPB, EEB). *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 1993, L144/21.
26. Tarybos Reglamentas 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2003 OJ L 1/1 (81 ir 82 straipsniai dabar yra SESV 101 ir 102 str.).
27. Tarybos reglamentas 17/62, įgyvendinantis Sutarties 85 ir 86 straipsnius. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 1962. OJ L13/204 (85 ir 86 straipsniai dabar yra SESV 101 ir 102 str.).
28. Teisingumo Teismo procedūros reglamentas. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 1991, OL L 176.
29. Teisingumo Teismo protokolas dėl 1968 m. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir sprendimų vykdymo reikalų, pasirašytas 1971 m. Liuksemburge. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 1998, OJ L 27/28 (konsoliduota versija).
30. White Paper on the modernisation of the rules implementing Articles 85 and 86 of the EC Treaty. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 1999, C132/1 (straipsniai 85 ir 86 dabar yra SESV 101 ir 102 str.).
31. Workload of the Court of Justice of the European Union: Follow-Up Report. European Union Committee, 16th Report of Session 2012-13. Authority of the House of Lords, 2013/04.

Teismų praktika

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

1. Byla C-287/86 Ny Mølle Kro [1987] ECR 5465.
2. Byla C-158/97 Badeck [2000] ECR I-1875.
3. Byla C-407/98 Abrahamsson ir Anderson [2000] ECR I-5539.
4. Byla C-102/81 Nordsee [1982] ECR 1095.
5. Byla C-106/77 Amministrazione delle Finanze dello Stato prieš Simmenthal [1978] ECR 629.
6. Byla C-107/76 Hoffmann-La Rochel/ Centrafarm [1977] ECR 957.
7. Byla C-110/76 Pretore di Cento prieš X [1977] ECR 851.
8. Byla C-138/80 Jules Borker [1980] ECR 1975.
9. Byla C-14/86 Pretore di Salò [1987] ECR 2545.
10. Byla C-148/78 Pubblico Ministro prieš Ratti [1979] ECR 1629.
11. Byla C-16/65 Schwarze prieš Einfuhrund Vorratsstelle für Getreide and Futtermittel [1965] ECR 01081.
12. Byla C-166/73 Rheinmühlen Düsseldorf prieš Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel [1974] ECR 33.

13. Byla C-363/11 Epitropos tou Elegktikou Synedriou [2012] (nepaskelbta Rinkinyje).
14. Byla C-17/76 Brack prieš Insurance Officer [1976] ECR 1429.
15. Byla C-99/80 Galinsky prieš Insurance Officer [1981] ECR 941.
16. Byla 171/96 Pereira Roque [1998] ECR I-4607.
17. Byla C-18/71 Eunomia [1971] ECR 811.
18. Byla C-228/87 X [1988] ECR 5099.
19. Byla C-23/62 Van Gend & Loos [1963] ECR 1.
20. Byla C-244/80 Pasquale Foglia prieš Mariella Novello [1981] ECR 3045.
21. Byla C-246/80 Broekmeulen [1981] ECR 2311.
22. Byla C-260/90 Leplat [1992] ECR I-643.
23. Byla C-29/69 Stauder prieš Stadt Ulm [1969] ECR 419.
24. Byla C-3/70 Caisse de compensation pour allocations familiales des charbonnages du couchant de Mons prieš Di Bella [1970] ECR 415.
25. Byla C-314/85 Foto-Frost prieš Hauptzollamt Lübeck-Ost [1987] ECR 4199.
26. Byla C-318/85 Greis Unterweger [1986] ECR 955.
27. Byla C-32/70 Union Nationale des Mutualites Socialistes prieš Cacciatore-La Marca [1970] ECR 987.
28. Byla C-32/74 Haaga GmbH [1974] ECR 1201.
29. Byla C-33/70 SACE [1970] ECR 1213.
30. Byla C-338/85 Pardini [1988] ECR 2041.
31. Byla C-35/70 Manpower prieš Caisse Primaire d'Asurance Maladie [1970] ECR 1251.
32. Byla C-36/73 Nederlandse Spoorwegen prieš Minister van Verkeer en Waterstaat [1973] ECR 1299.
33. Byla C-109/88 Handels-og Kontorfuntionærernes Forbund i Danmark v. Dansk Arbejdsgiverforening, acting on the behalf of Danfoss [1989] ECR 3199.
34. Byla C-43/71 Politi S.A.S. prieš Ministry for Finance of the Italian Republic [1971] ECR 1039.
35. Byla C-5/88 Hubert Wachauf vs. Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft [1989] ECR 2609.
36. Byla C-53/85 Akzo Chemie [1986] ECR I-01965.
37. Byla C-54/80 Wilner [1980] ECR 3673.
38. Byla C-61/65 Vaasen-Göbbels [1966] ECR 261.
39. Byla C-65/77 Jean Razanatsimba [1977] ECR 2229.
40. Byla C-65/79 Chatain [1980] ECR 1345.
41. Byla C-65/81 Reina [1982] ECR 33.
42. Byla C-7/76 IRCA prieš Ammistriazione delle Finanze dello Stato [1976] ECR 1213.
43. Byla C-70/77 Simmenthal SpA prieš Amministrazione delle Finanze dello Stato [1978] ECR 1453.
44. Byla C-75/63 Hoekstra-Unger prieš Bestuur der Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten [1964] ECR 177.
45. Byla C-78/70 Deutche Grammophon [1971] ECR 487.
46. Byla C-96/80 Jenkins prieš Kingsgate Clothing Productions Ltd. [1981] ECR 911.

47. Byla C-111/94 Job Centre [1995] ECR I 3361.
48. Byla C-165/03 Längst [2005] ECR I 5637.
49. Byla C- 173/03 Tragetti del Maditerraneo SpA / Italija [2006] ECR I-05177.
50. Byla C -178/99 Salzmann [2001] ECR I 4421.
51. Byla C- 18/93 Corsica Ferries [1994] ECR I 1783.
52. Byla C -182/00 Lutz GmbH and Others [2002] ECR I 547.
53. Byla C-239/07 Julius Sabatauskas and Others[2008] ECR I-00000.
54. Byla C -411/03 SEVIC Systems [2005] ECR I 10805.
55. Byla C -447/00 Holto [2002] ECR I 735.
56. Byla C- 53/03 Syfait [2005] ECR I-4609.
57. Byla C -96/04 Familiensache: Standesamt Stadt Niebüll [2006] ECR I 3561.
58. Byla C-10/92 Balocchi [1993] ECR I-5105.
59. Byla C-103/97 Köllensperger ir Atzwanger [1999] ECR I-551.
60. Byla C-105/03 Pupino [2005] ECR I-5285.
61. Byla C-105/94 Celestini [1997] ECR I-2971.
62. Byla C-106/89 Marleasing SA prieš La Comercial Internacionale de Alimentation SA [1990] ECR I-4135.
63. Byla C-109/07 Pilato [2008] ECR I-3503.
64. Byla C-111/94 Job Centre I [1995] ECR I-3361.
65. Byla C-111/97 EvoBus Austrija [1998] ECR I-5411.
66. Byla C-116/00 Laguillaume [2000] ECR I-4979.
67. Byla C-118/09 Koller [2010] ECR I-13627.
68. Byla C-119/08 Mechel Nemunas prieš Valstybinę mokesčių inspekciją prie LR FM [2009] ECR I-00012.
69. Byla C-125/04 Denuit and Cordenier [2005] ECR I-00923.
70. Byla C-126/97 Eco Swiss [1999] ECR I-3055.
71. Byla C-127/08 Blaise Baheten Metock and Others prieš Minister for Justice, Equality and Law Reform [2008] ECR I-06241.
72. Byla C-13/61 De Geus en Uitdenbogerd prieš Bosch and Others [1962] ECR 00089.
73. Byla C-133/06 European Parliament prieš the Council of the European Union [2008] ECR I-9648.
74. Byla C-134/97 Victoria Film [1998] ECR I-7023.
75. Byla C-14/08 Roda Golf & Beach Resort [2009] ECR I-5439.
76. Byla C-140/97 Walter Rechberger, Renate Greindl, Hermann Hofmeister ir kt. prieš Republik Österreich [1999] ECR I-03499.
77. Byla C-143/99 Adria-Wien Pipeline GbmH vs. Finanzlandesdirektion für Kärnten [2001] ECR I-8365.
78. Byla C-145/04 Spain prieš United Kingdom [2006] ECR I-07917.
79. Byla C-158/97 Georg Badeck ir kt. [2000] ECR I-1875.
80. Byla C-161/03 Cafom and Samsung [2004] (Rinkinyje neskelbiamas).

81. Byla C-162/73 Birra Dreher p.a. prieš Amministrazione delle finanze dello Stato [1974] ECR 201.
82. Byla C-163/90 Administration des douanes and droits indirects prieš Legros ir kt. [1992] ECR I-04625.
83. Byla C-165/03 Längst [2005] ECR I-5637.
84. Byla C-166/73 Rheinmühlen Düsseldorf prieš Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel [1974] ECR I- 00033.
85. Byla C-166/91 Bauer [1992] ECR I-2797.
86. Byla C-166/91 Gerhard Bauer prieš Conseil National de l'Ordre des Architectes [1992] ECR I-2797.
87. Byla C-17/00 François De Coster [2001] ECR I-9445.
88. Byla C-178/99 Doris Salzmann [2001] ECR I-4421.
89. Byla C-182/00 Lutz ir kt. [2002] ECR I-547.
90. Byla C-186/07 Club Náutico de Gran Canaria [2008] ECR I-60.
91. Byla C-192/98 ANAS [1999] ECR I-8583.
92. Byla C-195/98 Österreichischer Gewerkschaftsbund [2000] ECR I-10497.
93. Byla C-196/09 Miles ir kt. [2011] ECR I-05105.
94. Byla C-198/01 CIF [2003] ECR I-8055.
95. Byla C-200/98 X and Y [1999] ECR I-8261.
96. Byla C-210/06 Cartesio [2008] ECR I-9641.
97. Byla C-213/04 Burtscher [2005] ECR I-10309.
98. Byla C-213/89 The Queen prieš Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd [1990] ECR I-2433.
99. Byla C-224/01 Gerhard Köbler prieš Republik Österreich [2003] ECR I-10239.
100. Byla C-234/89 Stergois Delimitis prieš Henniger Bräu AG [1991] ECR I-935.
101. Byla C-235/02 Saetti [2004] ECR I-1005.
102. Byla C-238/05 ASNEF-EQUIFAX [2006] ECR I-11125.
103. Byla C-24/92 Pierre Corbiau prieš Administration des Contributions du Grand-Duché de Luxembourg [1993] ECR I-1277.
104. Byla C-243/95 Hilliand Stapleton [1998] ECR I-3739.
105. Byla C-246/05 Häupl [2007] ECR I-4673.
106. Byla C-256/05 Telekom Austria [2005] (Rinkinyje neskelbiama).
107. Byla C-256/97 Déménagements-Manutention Transport [1999] ECR I-3913.
108. Byla C-258/97 Hospital Ingenieure [1999] ECR I-1405.
109. Byla C-259/04 Elizabeth FLorence Emanuel prieš Continental Shelf [2006] ECR I-3089.
110. Byla C-262/88 Douglas Harvey Barber prieš Guardian Royal Exchange Assurance Group [1990] ECR I-01889.
111. Byla C-265/00 Campina Melkunie [2004] ECR I-1699.
112. Byla C-275/98 Unitron Scandinavia [1999] ECR I-8291.
113. Byla C-283/81 CILFIT prieš Ministero della Sanità [1982] ECR 03415.
114. Byla C-295/10 Valčiukienė ir kt. [2011] ECR I-08819.

115. Byla C-300/01 Salzmann [2003] ECR I-4899.
116. Byla C-300/04 Eman and Sevinger [2006] ECR I-08055.
117. Byla C-309/02 Radlberger Getränkegesellschaft [2004] ECR I-11763.
118. Byla C-309/96 Daniele Annibaldi prieš Sindaco del Comune di Guidonia and Prezidente Regione Lazio [1997] ECR I-7493.
119. Byla C-312/93 Peterbroeck [1995] ECR I-4599.
120. Byla C-314/Foto-Frost prieš Hauptzollamt Lübeck-Ost [1987] ECR 04199.
121. Byla C-321/97 Andersson and Wåkerås-Andersson [1999] ECR I-3551.
122. Byla C-323/88 Sermes [1990] ECR I-3027.
123. Byla C33/99 Fahmi and Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado [2001] ECR I-2415.
124. Byla C-337/95 Parfums Christian Dior [1997] ECR I-6013.
125. Byla C-344/09 Bengtsson [2011] ECR I-01999.
126. Byla C-348/89 Mecanarte [1991] ECR I-3277.
127. Byla C-355/89 Barr and Montrose Holdings [1991] ECR I-3479.
128. Byla C-371/97 Gozza ir kt. [2000] ECR I-7881.
129. Byla C-385/09 Nidera Handelscompagnie [2010] ECR I-10385.
130. Byla C-393/92 Almelo ir kt. [1994] ECR I-1477.
131. Byla C-400/93 Royal Copenhagen [1995] ECR I-127.
132. Byla C-411/00 Felix Swoboda [2002] ECR I-10567.
133. Byla C-416/96 Eddline El-Yassini [1999] ECR I-1209.
134. Byla C-424/01 CS Austria [2003] ECR I-3249.
135. Byla C-43/75 Defrenne prieš SABENA [1976] ECR 00455.
136. Byla C-435/97 WWF ir kt. [1999] ECR I-5613.
137. Byla C-44/65 Hessische Knappschaft prieš Singer and Fils [1965] ECR 1191.
138. Byla C-44/96 Mannesmann [1998] ECR I-73.
139. Byla C-440/98 RAI [1999] ECR I-8597.
140. Byla C-443/09 Grillo Star Fallimento [2012] (dar nepaskelbta Rinkinyje).
141. Byla C-447/93 Dreessen [1994] ECR I-4087.
142. Byla C-450/93 Kalanke prieš Freie Hansestadt Bremen [1995] ECR I-03051.
143. Byla C-456/98 Centrosteel [2000] ECR I-6007.
144. Byla C-458/06 Gourmet Classic Ltd. [2008] ECR I-04207.
145. Byla C-459/03 Commission prieš Ireland [2006] ECR I-4635.
146. Byla C-465/93 Atlanta Fruchthandelsgesellschaft mbH prieš Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft [1995] ECR I-3761.
147. Byla C-475/03 Banca popolare di Cremona [2006] ECR I9373.
148. Byla C-482/98 Italian Republic prieš Commission of the European Communities [2000] ECR I10861.
149. Byla C-497/08 Amiraike Berlin [2010] ECR I-00101.
150. Byla C-50/00 Unión de Pequeños Agricultores / Council [2002] ECR I-6677.
151. Byla C-506/04 Wilson [2006] ECR I-8613.

152. Byla C-516/99 Walter Schmid [2002] ECR I-4573.
153. Byla C-517/09 RTL Belgium [2010] ECR I-14093.
154. Byla C-54/96 Dorsch Consult [1997] ECR I-4961.
155. Byla C-540/03 European Parliament prieš the Council of the European Union [2006] ECR I-5769.
156. Byla C175/11 D ir A. [2013] (dar nepaskelbtas Rinkinyje).
157. Byla C-55/94 Gebhard [1995] ECR I-4165.
158. Byla C-60/00 Mary Carpenter prieš Secretary of State for the Home Department [2002] ECR I-6279.
159. Byla C-394/11 Belov [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje).
160. Byla C-60/02 X [2004] ECR I-00651.
161. Byla C-63/06 UAB Profisa prieš Muitinės departamentą prie LR finansų ministerijos [2007] ECR I-03239.
162. Byla C-67/91 Asociación Española de Banca Privada and Others [1992] ECR I-4785.
163. Byla C-67/91 Dirreción General de Defensa de la Competencia prieš Asociación Española de Banca Privada (AEB) ir kt. [1992] ECR I-4785.
164. Byla C-76/97 TÖGEL [1998] ECR I-5357.
165. Byla C-77/95 Züchner [1996] ECR I-5689.
166. Byla C-86/00 HSB-Wohnbau GmbH [2001] ECR I-5353.
167. Byla C-92/00 HI [2002] ECR I-5553.
168. Byla C555/13 Merck Canada [2014] (dar nepaskelbta Rinkinyje).
169. Byla C-93/78 Lothar Mattheus prieš Doego Fruchtimport und Tiefkühlkost eG [1978] ECR 02203.
170. Byla C-93/97 Fédération belge des chambres syndicales de médecins/Gouvernement flamand e.a. [1998] ECR I-4837.
171. Byla C-96/04 Standesamt Stadt Niebüll [2006] ECR I-3561.
172. Byla C-99/00 Lyckeskog [2002] ECR I-04839.
173. Byla European Coal and Steel Community prieš Acciaierie e Ferriere Busseni SpA (in liquidation) [1990] ECR 1495.
174. Nuomonė C-2/94 Avis 2 prieš 94 [1996] ECR I-01759.
175. Sujungtos bylos C-35/82 ir C-36/82 Morson and Jhanjan [1982] ECR 3723.
176. Sujungtos bylos C-73/63, C-74/63 Internationale Crediet- en Handelsvereniging [1964] ECR 1.
177. Sujungtos bylos C- 9/97 ir C- 118/97 Jokela [1998] ECR I-6267.
178. Sujungtos bylos C-100/89 ir C-101/89 Kaefer ir Procacci [1990] ECR I-4647.
179. Sujungtos bylos C-110/98 – 147/98 *Gabalfrisa ir kt.* [2000] ECR I-1577.
180. Sujungtos bylos C-260/91 ir C-261/91 Diversinte ir Iberlacta [1993] ECR I-1885.
181. Sujungtos bylos C-277/91, C-318/91 ir C-319/91 Ligur Carni Srl and Others prieš Unità Sanitaria Local No. XV di Genova ir kt. [1993] ECR I-6621.
182. Sujungtos bylos C-283/06 ir C-312/06 KÖGÁZ ir kt. [2007] ECR I8463.
183. Sujungtos bylos C-332/92, C-333/92 ir C-335/92 Eurico Italia ir kt. [1994] ECR I-711.

184. Sujungtos bylos C-465/00, C-138/01 ir C-139/01: Rechnungshof (C-465/00) prieš Österreichischer Rundfunk ir kt. ir tarp Christa Neukomm (C-138/01), Joseph Lauermann (C-139/01) ir Österreichischer Rundfunk [2003] ECR I-04989.
185. Sujungtos bylos C-51/96 ir C-191/97 Deliège [2000] ECR I-2549.
186. Sujungtos bylos C-6/90 ir 9/90 Francovich and Bonifaci prieš Italy [1991] ECR I-5357.
187. Sujungtos bylos C-69/96 ir C-79/96 Garofalo ir kt. [1997] ECR I-5603.
188. Sujungtos bylos C-74/95 ir C-129/95 Baudžiamoji byla prieš X [1996] ECR I-6609.
189. Sujungtos bylos C-93/88 ir C-94/88 Wisselink and Others prieš Staatssecretaris van Financiën [1989] ECR 02671.
190. Sujungtos bylos C-94/95 ir C-95/95 Bonifaci and Others prieš INPS [1997] ECR I-3969.

Generalinių advokatų nuomonės / išvados

1. Generalinės advokatės Juliane Kokott nuomonė byloje C- 239/07 Julius Sabatauskas ir kt. [2008] ECR I-00000.
2. Generalinės advokatės Juliane Kokott išvada byloje C-443/09 Grillo Star Fallimento [2012] (dar nepaskelbta Rinkinyje).
3. Generalinės advokatės Juliane Kokott išvada byloje C-394/11 Belov [2013] (dar nepaskelbta Rinkinyje).
4. Generalinės advokatės Christine Stix-Hackl nuomonė byloje C-506/04 Wilson [2006] ECR I-8613.
5. Generalinės advokatės Verica Trstenjak išvada byloje C-118/09 Koller [2010]ECR I-13627.
6. Generalinio advokato Siegber Alber nuomonė byloje C-275/98 Unitron Scandinavia [1999] ECR I-8291.
7. Generalinio advokato Damaso Ruiz-Jarabo Colomer nuomonė byloje C-77/95 Züchner [1996] ECR I-5689.
8. Generalinio advokato Damaso Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C- 17/00 De Coster [2001] ECR. I 9445.
9. Generalinio advokato Damaso Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C- 259/04 Emanuel [2006] ECR I 3089.
10. Generalinio advokato Damaso Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C-393/06 Ing. Aigner [2008] ECR I-02339.
11. Generalinio advokato Damaso Ruiz-Jarabo Colomer išvada byloje C-246/05 Häupl [2007] ECR I-4673.
12. Generalinio advokato Marco Darmon nuomonė byloje C-393/92 Almelo [1994] ECR I-1477.
13. Generalinio advokato Marco Darmon nuomonės byloje C-24/92 Corbiau [1993] ECR 1-1277.
14. Generalinio advokato FrancisGeoffreyJacobs nuomonė byloje C-338/95 Wiener SI v Hauptzollamt Emmerich [1997] ECR I-6495.
15. Generalinio advokato Joseph Gand nuomonė byloje C-61/65 Vaassen-Göbbels [1966] ECR 279.
16. Generalinio advokato Leendert Adrie Geelhoed nuomonė byloje C-182/00 Lutz ir kt. [2002] ECR I-547.
17. Generalinio advokato Yves Bot išvada byloje C-458/06 Gourmet Classic Ltd. [2008] ECR I-04207.

18. Generalinio advokato Francis Geoffrey Jacobs nuomonės byloje C-7/97 Bronner [1998] ECR I-7791.
19. Generalinio advokato Francis Geoffrey Jacobs nuomonė byloje C-337/95 Parfums Christian Dior [1997] ECR I-6013.
20. Generalinio advokato Francis Geoffrey Jacobs išvada byloje C-355/89 Barr and Montrose Holdings [1991] ECR I-3479.
21. Generalinio advokato Francis Geoffrey Jacobs nuomonė byloje C-53/03 Syfait ir kt. [2005] ECR I-4609.
22. Generalinio advokato Carl Otto Lenz išvada byloje C-228/87 Pretura unificata di Torino prieš X [1988] ECR 5099.
23. Generalinio advokato Nils Wahl nuomonė Sujungtose bylose C58/13 ir C59/13Torresi [2014] (dar nepaskelbta Rinkinyje).
24. Generalinio advokato Jean Mischo nuomonė Sujungtose bylose C-100 ir 101/89 Peter Kaefer ir Andrea Procacci prieš French State [1990] ECR I–4647.
25. Generalinio advokato Poiares Maduro išvada byloje C-210/06 Cartesio [2008] ECR I-9641.
26. Generalinio advokato Damaso Ruiz – Jarabo Colomer išvada Sujungtose bylose C-74/95 ir C-129/95 Baudžiamoji byla prieš X [1996] ECR I-6609.
27. Generalinio advokato Damaso Ruiz – Jarabo Colomer nuomonė byloje C-55/00 Gottardo [2002] ECR I-00413.
28. Generalinio advokato Antonio Saggio nuomonė Sujungtose bylose C-110/98 iki C-147/98 Gabalfrisa ir kt. [2000] ECR I-1577.
29. Generalinio advokato Antonio Saggio nuomonė byloje C-407/98 Abrahamsson and Anderson [2000] ECR I-5539.
30. Generalinio advokato Antonio Saggio nuomonė byloje C-200/98 X and Y [1999] ECR I-8261.
31. Generalinio advokato Antonio Tizzano išvada byloje C-516/99 Schmid [2002] ECR I-4573.
32. Generalinio advokato Giuseppe Tesauro nuomonė byloje C-54/96 Dorsch Consult [1997] ECR I-4961.
33. Generalinio advokato Antonio Mario La Pergola nuomonė byloje C-171/96 Pereira Roque [1998] ECR I-4607.
34. Generalinės advokatės Eleonor Sharpston išvada byloje C-363/11 Epitropos tou Elegktikou Synedriou [2012] (nepaskelbta Rinkinyje).

LR teismų praktika

1. 2000 m. balandžio 19 d. LAT nutartis Nr. 3K-3-462/2000.
2. 2007 m. gegužės 8 d. LR Konstitucinio Teismo sprendimas, bylos nr. 47/04. LR Konstitucinio Teismo oficiali svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.lrkt.lt/dokumentai/2007/s070508.htm/; prisijungta 2013-05-08.
3. LAT nutartis c.b. Nr. 3K-3-332/2009, 2009 m. liepos 10 d.
4. LAT nutartis c.b. Nr. 3K-7-6/2007 (S), 2007 m. vasario 7 d.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 8 d. sprendimas „Dėl kreipimosi į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą priimti prejudicinį sprendimą". *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 52-2025.

6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 „Dėl Statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo" patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo (1996 m. birželio 20 d. redakcija) nuostatoms, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 „Dėl Statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo" patvirtinto Statybų privačioje žemėje reglamento 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo nuostatoms". *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 30-1050.
7. LVAT 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis byloje Nr. A15-1292/2005 UAB Profisa prieš Muitinės departamentas.
8. LVAT 2005 m. vasario 10 d. sprendimas byloje Nr. A7-783/2006 AB "Ragutis" prieš Konkurencijos tarybą.
9. LVAT 2008 m. kovo 7 d. nutartis byloje Nr. A575-40/2008 UAB „Mechel Nemunas" prieš VMI prie LR FM.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. 1993 m. vasario 12 d. Lietuvos notarų rūmų susirinkime priimtas ir 1993 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 17 patvirtintas Lietuvos notarų rūmų statutas (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2008 m. sausio 3 d. įsakymo Nr. 1R – 3 redakcija). *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 6-222.
2. 2006 m. balandžio 21 d. visuotiniame advokatų susirinkime priimta Advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarka. *Valstybės žinios*, 2006-07-03, Nr. 74-2835.
3. Administracinių ginčų komisijų darbo nuostatai. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 41-1288.
4. Administracinių ginčų komisijų įstatymas. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 13-310.
5. Civilinis kodeksas. Trečioji knyga. Šeimos teisė. *Valstybės žinios*, 2000-09-06, Nr. 74-2262.
6. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 33-1250.
7. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 38-1395.
8. Ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatai. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 136-4946.
9. Lietuvos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 50-1632.
10. Lietuvos Banko įstatymas. *Valstybės žinios.* 1994, Nr. 99-1957.
11. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios.* 1999, Nr. 13-308.
12. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.
13. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios.* 2002-04-06, Nr. 36-1340.
14. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 64-2569.
15. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 69-2382.
16. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992. Nr. 31-953.

17. Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 111-4123.
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo įstatymas. *Valstybės žinios.* 1993, Nr. 6-120.
19. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. *Valstybės žinios.* 2004, Nr. 63-2243.
20. Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 73-2517.
21. Lietuvos Respublikos muitinės pareigūnų elgesio kodeksas. *Valstybės žinios*, 2013-03-20, Nr. 29-1439.
22. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios.* 2003, Nr. 42-1919.
23. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2011 m. spalio 21 d. įsakymu Nr. 1V-1015 patvirtintos galutinių paslaugų gavėjų ginčų su elektroninių ryšių paslaugų tiekėjais ir ginčų tarp pašto ir(ar) pasiuntinių paslaugų tiekėjų ir naudotojų nagrinėjimo taisyklės. *Valstybės žinios.* 2011 Nr. 130-6176.
24. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos nuostatai. *Valstybės žinios.* 2004, Nr.131-4734.
25. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. A1-316 (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. gruodžio mėn. įsakymo A1-595 redakcija) patvirtinti Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai. *Valstybės žinios,* 2010, Nr.147-7547.
26. Lietuvos Respublikos tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto patvirtinimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 94-2917.
27. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 1R-184 patvirtinti Notarų garbės teismo nuostatai. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 118-4413.
28. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios,* 1994, Nr. 46-851.
29. Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymas. *Valstybės žinios,* 1998, Nr. 56-1548.
30. Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas. *Valstybės žinios,* 2000, Nr. 75-2271.
31. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios,* 1999, Nr. 66-2130. (Nauja redakcija – *Valstybės žinios,* 2002, Nr. 45-1708).
32. Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymas. *Valstybės žinios,* 2003, Nr. 102-4585.
33. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 16-412.
34. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 1196 patvirtinti Darbo arbitražo nuostatai. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 93-4206.
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamentas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimu Nr. 728. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 63-1238; 2003, Nr. 27-1089.
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas. *Valstybės žinios.* 1994, Nr. 43-772.
37. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos nuostatų patvirtinimo. *Valstybės žinios,* 2004, Nr.131-4734.
38. LR baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios* 2002, Nr. 37-1341.
39. LR civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

40. Operatyvinės veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 65-2633.
41. Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pirmininko 2004 m. lapkričio 25 d. įsakymu Nr. 1-14 patvirtintos Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamentas.*Valstybės žinios*, 2004-11-30, Nr. 172-6373.
42. Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatai. *Valstybės žinios,* 2004, Nr. 136-4946.
43. Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos finansų ministro 1998 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. 171. *Valstybės žinios*. 1998-07-17, Nr. 64-1861.
44. Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir Valstybės teisinių aspektų. (ratifikuota 2000 m. liepos 20 d. įstatymu Nr. VIII-1883). *Valstybės žinios,* 2000. Nr.67-2022.
45. Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statutas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66-2130.
46. Vidaus tarnybos statutas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1927.

Specialioji literatūra

1. Abramavičius, A. *Narystė Europos Sąjungoje ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įgaliojimai*. Konstitucinė jurisprudencija. 2006, Nr. 2.
2. Anagnostaras, G. Preliminary problems and jurisdiction uncertainties: the admissibility of questions referred by bodies performing quasi-judicial functions. 30 *European Law Review* 878, 2005.
3. Anderson, D. W. K; Demetriou, M. *References to the European Court*. London: Sweet & Maxwell, 2nd ed., 2002.
4. Anderson, D. W. K. *References to the European Court*. London: Sweet & Maxwell, 1995.
5. Arnull, A. Judicial Architecture or Judicial Folly? The Challenge facing the European Union. *24 European Law Review*, 1999.
6. Arnull, A. The evolution of the Court's jurisdiction under article 177 EEC. 18 *European Law Review* 129, 1993.
7. Arnull, A. The use and abuse of article 177 EEC. *The Modern Law Review,* vol. 52, 1989.
8. Arnull, A. European Court and Judicial Objectivity: A Reply to Professor Hartley". *The Law Quarterly Review* 411, 1996.
9. Arnull, A. Underpinning the Community's Judicial Architecture. 22 *European Law Review* 1, 1997.
10. Association of Councils of State and Supreme Administrative Jurisdictions of the European Union, 18th Colloquium in Helsinki, 20 and 21 May 2002, General report on the colloquium subject „The Preliminary Reference to the Court of Justice of the European Communities".
11. Baudenbacher, C.; Higgins I. Decentralization of EC Competition Law Enforcement and Arbitration. *Columbia Journal of European La*w. 2002, Vol. 8.
12. Bergères, M. Ch. Contentieux communautaire. Paris: Presses Universitaires de France, 2nd ed., 1994.
13. Bernard, C. *Europos Sąjungos materialinė teisė: keturios laisvės.Laisvas asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimas*. II tomas. Vilnius: Eugrimas, 2006.

14. Bernatonis J. et al. *Lithuanian legal system under the influnce of the European Union law. The 10th anniversary of the Lithuanian membership in the European Union.* Vilnius: Faculty of law, Vilnius University, 2014.
15. Blinstrubis, T. *Pasaulietinės valstybės principas.* Socialinių mokslų studijos. 2010, 2(6).
16. Bolz, A. Is there a need to reform the system of Preliminary Reference procedures? The Institutional Functioning of the EU. *Maastricht Centre for European Law Faculty of Law.* Maastricht University, 2010-2011 Vol. I.
17. Borchardt, K.D. *The ABC of European Union law.* Luxenbourgh: Publications Office of the European Union, 2010.
18. Boulouis, J. ; Darmon, M. ; Huglo, J.G. *Contentieux communautaire*. Dalloz, 2nd, Paris, 2001.
19. Broberg, M. Preliminary references by public administrative bodies: when are public administrative bodies competent to make preliminary references to the European Court of Justice*? European public law*, 2009.
20. Broberger, M.; Niels, F. Preliminary references to the European Court of Justice. *Oxford University press*, 2010.
21. Brown, L.; Kennedy T. *The Court of Justice of the European Communities*. London: Sweet & Maxwell, 1994.
22. Brown, N. *National Protection of Community Rights: Reconciling Autonomy and Effectiveness in J. Lonbay & A Biondi, eds., Remedies for Breach of EC Law.* Chichester: John Wiley & Sons, 1997.
23. Brown, N.; Kennedy, T.; Brown L. N.; Jacobs, F. G. *The Court of Justice of the European Communities*. London: Sweet &Maxwell, 5th ed., 2000.
24. Brunner, G. *Development of a constitutional judiciary in Eastern Europe*. The Netherlands: 18 review of Central and East European law, Kluwer academic publishers, 1992.
25. Carrubba, C.J.; Murrah, L. Legal Integration and Use of the Preliminary Ruling Process in the European Union. *Cambridge University Press*, Vol. 59, No. 2 , 2005.
26. Claes, M. *The national Courts' mandate in the European Constitution*. Oxford and Portland, Oregon: Hart publishing, 2006.
27. Colomer, R. La réforme de la Cour de justice opérée par la traité de Nice et sa mise en oeuvre future. *Revue trimestrielle de droit européen*, Vol. 37, No 4, 2001.
28. Craig, P.; De Burca, G. EU Law: Text, Cases and Materials, 2nd ed. Oxford: *Oxford University Press*, 1998.
29. Craig, P.; De Búrca, G. EU Law: Text, Cases, and Materials, 3rd ed. Oxford: *Oxford University Press,* 2003.
30. Craig, P.; De Búrca, G. EU law: Text, cases and materials. 4th ed. Oxford: *Oxford University Press,* 2008.
31. Dashwood, A.; Johnston A. C. (ed.). *The Future of the Judicial System of the European Union*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2001.
32. Daukšienė, I.; Gailiūtė, D. The accession of the European Union to the European Convention on Human Rights: some controversial aspects. 10 Years in the European Union – achievements, problems and expectations: XV international scientific conference: proceedings of the conference of Turiba University. Riga: Biznesa augstskolas Turiba, 2014. ISSN 1691-6069. 2014.
33. David, W.; Anderson, K.; Demetriou, M. *References to the European Court*. London: Sweet & Maxwell, 2nd ed., 2002.

34. Dempegiotis, S. I. EC Competition Law and International Arbitration in the light of EC Regulation 1/2003. Conceptual Conflicts, Common Ground, and Corresponding Legal Issues. *Journal of International Arbitration*. 2008, 25 (3).
35. Doe, N. *The legal framework of the Church of England*. Oxford: Clarendon Press, 1996.
36. Driukas, A.; Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. I tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
37. Due, O. The Impact of the Amsterdam Treaty upon the Court of Justice. 22 *Fordham International Law Journal* 48, 1999.
38. Due, O. *Danish preliminary references*. In: Liber amicorum in honour of lord Slynn of Hadley. Vol I. 2000.
39. Dyrberg, P. What Should the Court of Justice Be Doing. 26 *European Law Review* 291, 2001.
40. Edward, C. How the Court of Justice Works. 20 *European Law Review* 539, 1995.
41. European Union – Selected Instruments taken from the Treaties. Book l, vol. 1. Luxembourg: *Office for Official Publications of the European Communities*, 1999.
42. Europos Komisija. Bendrasis pranešimas apie Europos Sąjungos veiklą 2009. Nr. SEC, 2010/18.
43. *Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros Europos nediskriminavimo teisės vadovas*. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2011.
44. Everling, U. The Court of Justice as a Decisionmaking Authority. 82 *Michigan Law Review*, 1984.
45. Fairhurst, J. *Law of the European Union*. Pearson Professional Limited, 2006.
46. Schermers, G.; Waelbroeck, D. F. *Judicial Protection in the European Communities*, 5th ed. Deventer: Kluwer Law International. 684, 1992.
47. Garner, B.A. *Black's Law Dictionary*, 8th ed., St. Paul, USA, 2004.
48. Gerven, W. Bridging the Gap Between Community and National Laws: Towards a Principe of Homogeneity in the Field of Legal Remedies? 32 *Common Market Law Review* 679, 1995.
49. Giliaux, P. *Le renvoi préjudiciel à la Cour de justice des Communautés européennes – Rapport belge*, 2002.
50. Gillich E. Who can refer. Preliminary Rulings to the ECJ? – Is the Court too flexible? The Institutional Functioning of the EU. *Maastricht Centre for European Law Faculty of Law Maastricht University*, 2010-2011 Volume I.
51. Girdauskas, M. *Rungimosi principas baudžiamajame procese: turinio aspektai*. Teisė, 2004, Nr. 53.
52. Gobytė A. *Locus standi Europos Teisingumo teisme: kas gali ginčyti bendrijos aktus*. Teisė. 2008, Nr. 69.
53. Goda, G.; Kazlauskas, M.; Kuconis, P. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
54. Geoffrey, J. F. The Community legal order – a constitutional order? A perspective from the European Court of Justice. Vers une nouvelle Constitution pour l'Union europeenne? *Serie de publications de l'Academie de droit europeen de Treves*. Vol. 21. 1997.
55. Gori G. *La notion de juridiction d'un État tembre au sens de l'article 234 CE' in N. Fenger, K.Hagel-Sørensen, and B. Vesterdorf (eds).* Claus Gulmann Liber Amicorum, 2006.
56. Greičius, V. Europos Sąjungos teisės taikymo Lietuvos Aukščiausiajame Teisme problemos ir tendencijos. *Jurisprudencija*. Mokslo darbai. 2007, Nr. 7 (97).

57. Groussot, X. *Empowering National Courts in European Union Law: a future perspective*. Stocholm: Swedish Institute for European Policy Studies, 2005.

58. Groux, J. *Territorialité et droit communautaire*. 23 RTD eur., 1987.

59. Gumbis, J. Teisinė diskrecija: teorinis požiūris. *Teisė*. 2004, Nr. 52.

60. Haardt, W. L. *Annotation on Case 61/65 Vaassen – Göbbels*. C.M.L.R. 1966-1967.

61. Halsbury's Laws of England. London, vol. 14, 1975.

62. Halsbury's Statutes. London, vol. 14, 2003.

63. Hammerschmidt-Freire, K. EU accession to the European Convention on the Human Rights and fundamental freedoms – is there a need? The Institutional Functioning of the EU, *Maastricht Centre for European Law Faculty of Law Maastricht University*, 2010-2011 Volume I.

64. Harlow, A. *Common European Law of Remedies?* in C. Kilpatrick, T. Novitz & P. Skidmore, eds., The Future of Remedies in Europe. Oxford: Hart, 69, 2000.

65. Hartley, T. C. *The foundations of European Community law: an introduction to the constitutional and administrative law of the European Community*. New York: Oxford University Press Inc., 2003.

66. Herbert, G. *The Treaty of Lisbon – a Threat to Federalism*? Paper prepared for the International Colloquium "Competitive Federalism – International Perspectives" organized by the Liberal Institute, Friedrich Naumann Foundation, Potsdam, Germany, 3rd July 2008.

67. Hertz, K. *Danish arbitration act*. Copenhagen: Djoef Publishing,1st ed., 2005.

68. Hinton, E.F. Strengthening the effectiveness of Community law: direct effect, article 5 EC and the European Court of Justice. *New York University Journal of International Law and Politics*, Winter / Spring, 1999.

69. Hjalte, R. *Confrontation or peaceful co-existence? On the Danish Supreme court's Maastricht ratification judgement*. In: Liber amicorum in honour of lord Slynn of Hadley. Vol I. 2000.

70. Hoehler, U. W. *The future of the judical system in the European Union*. Montreal: McGill University, 2002.

71. Hogan, G.; Whyte, G. *The Irish Constitution*. London: Butterworths, 3rd ed., 1994.

72. Iglesias, R. C. G. *National Constitutional Courts and European Community Law – Constitutional Justice and the Rule of Law*. The Constitutional Court of the Republic of Lithuania. Vilnius, 2003.

73. Jacobs, F. G. The Community legal order – a constitutional order? A perspective from the European Court of Justice. In: Vers une nouvelle Constitution pour l'Union europeenne? *Serie de publications de l'Academie de droit europeen de Treves*. Vol. 21. 1997.

74. Jacobs, F. G. *Introducing the Court's paper*. In Dashwood, A. and Johnston, A.C (eds). The future of the judicial system of the European Union. 2001.

75. Jacobs, F. G. Possibilities for further reforming of preliminary ruling procedure. CCBE Colloquium on the Judicial Architecture of the European Union; Lenaerts, K. The unity of European law and the overload of the ECJ – the system of preliminary rulings revisited. The future of the European judicial system – the constitutional role of European Courts. *6th International ECLN-Colloquium/IACL Round table*, Berlin, 2005.

76. Jacqué, J. P.; Joseph, H.; Weiler H. On the Road to European Union – A new Judicial Architecture: an Agenda for the Intergovernmental Conference. 27, *Common Market Law Review* 185, 1990.

77. Jarašiūnas, E. *Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003.

78. Jarašiūnas, E. Teisė besikeičiančioje Europoje. Mokslo straipsnių rinkinys.

79. Jarašiūnas, E. *Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Europos integracija. Konstitucija, nacionalinė teisė ir Europos teisė*. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lenkijos Respublikos Konstitucinio Tribunolo aštuntosios konferencijos, vykusios 2003 m. birželio 24-27 d., medžiaga. Vilnius, 2004.

80. Jarukaitis, I. Europos Sąjungos teisės inkorporavimo ir taikymo Lietuvos Respublikoje konstituciniai pagrindai. *Justitia*. 2006, 4 (62).

81. John, R. Constitutional and international protection of human rights: competing or complementary systems? General report to the IXth Conference of European Constitutional courts. *Human rights law journal*, No. 1-2. 1994.

82. Juozapaitienė, R. Bažnytinės santuokos registracija Lietuvoje: istorija ir dabartis. *Kultūra ir visuomenė*, socialinių tyrimų žurnalas. Nr. 2 (3), 2011.

83. Kapteyn, P. J. G. *The Court of Justice of the European Communities after the Year 2000.* D. Curtin &T. Heukels, eds., Institutional Dynamics of European Integration. Essays in Honour of Henry G. Schermers, vol. 2. Dordrecht: Martinus Nijhoff, 135, 1994.

84. Kennedy, T. First steps towards a European certiorari?, 18 *EL Reprieš* 121, 1993.

85. Kochenov, D. EU Law of the Overseas: Outermost Regions, Associated Overseas Countries and Territories, Territories Sui Generis. *Kluwer Law International*, 2011.

86. Kochenov, D. Substantive and procedural issues in the application of European Law in the Overseas possessions of European Union member states. 17 *Michigan State Journal of International Law* 2, 2008.

87. Kon, S. The Commission's White Paper: the need for procedural harmonisation. *European competition Law annual*, 2000.

88. Koopmans, T. The Future of the Court of Justice of the European Communities. 11 *Yearbook of European Law* 15, 1991.

89. Kūris, P. Prejudicinio sprendimo procedūra Europos Bendrijų Teisingumo Teisme. *Jurisprudencija*, mokslo darbai. Nr. 6 (84), 2006.

90. Kybartienė, E. Konstituciniai teismai Europos Sąjungos teisinėje erdvėje. *Jurisprudencija*, mokslo darbai. Nr. 7(97), 2007.

91. Lapinskas, K. Europos tarptautinių teismų ir nacionalinių konstitucinių teismų jurisdikcijos ir jurisprudencijos sąlyčio problemos. Konferencijos *Konstitucija, nacionalinė teisė ir Europos teisė* medžiaga. Vilnius, 2004.

92. Lasok, K. P. E. The European Court of Justice – Practice and procedure. London: Butterworths, 2nd edition, 1994.

93. Lenaers, K.; Arts, D.; Maselis I. *Procedural Law of the European Union*. London: Sweet & Maxwell, 2006.

94. Lenaerts, K. The unity of European law and the overload of the ECJ – the system of a preliminary rulings revisited. The future of the European judicial system in a comparative perspective. *European constitutional law network series*, Nr. 6, 2006.

95. Lenz, O. The Court of Justice of the European Communities. 14 *European Law Review* 127, 1989.

96. Lewis, C. *Judicial Remedies Public Law*. United Kingdom: Sweet & Maxwell, 4*th* ed., 2008.

97. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeimos teisė. Vilnius, *Justitia*, 2002.

98. *Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, 199-2009*, sudarytojai Jarašiūnas, E.; Jankauskas, K.; Staugaitytė PRIEŠ Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2010.

99. Limantė, A.; Prapiestytė, D. Naujasis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo procedūros reglamentas: efektyvesnio proceso link. *Teisė*, 2013/89.

100. Lock, T. Walking on a tightrope: The draft ECHR accession agreement and the autonomy of the EU legal order. *CML Review*, 2011.Vol. 48 (4).

101. Louis, F. *Konstituciniai teismai*. Vilnius: Garnelis, 2001.

102. McClean, D. *State and Church in the United Kingdom* In G. Robbers (ed.), State and Church in the European Union, Baden-Baden, 2005.

103. Meilius, K.; Sagatys G. Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytų santuokų kelias į pripažinimą. *Jurisprudencija*, 28(20), 2002.

104. Mesonis, G. Kai kurie konstituciniai valstybės ir bažnyčios santykių aspektai. *Konstitucinė jurisprudencija*. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis Nr. 2 (10) balandis – birželis 2008.

105. Mesonis, G. Konstitucija monocentrinėje teisės sistemoje. *Konstitucinė jurisprudencija*. 4(12), 2008.

106. Moitinho de Almeida, J. C. *La notion de juridiction d'un État membre (article 177 du traité CE)*. Mélanges en hommage à Fernand Schockweiler. Baden-Baden: Nomos Ver.-Ges., 1999.

107. Should, M. R. The „First Paragraph" of Article 177 of the EEC Treaty be read as a seperate clause?, 5 *CML Rev.* 1967-68.

108. Naômé, C. *Le renvoi préjudiciel en droit européen*. 2e Edition. 2010.

109. *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys: Liber Amicorum profesoriui Jonui Prapiesčiui [Aliukonienė, R; Andruškevičius, A; Baranskaitė, A.…[et al.], vyriausiasis mokslinis redaktorius Švedas, G. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Strateginio planavimo komitetas, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 2012.

110. Normantas, A. *Europos Teisingumo Teismo ir konstitucinių teismų kompetencijos santykis. Konstitucinių teismų vaidmuo Europos Sąjungos narystės kontekste* [konferencijos medžiaga]. Vilnius, 2004.

111. Ole, D. *Danish preliminary references*. In: Liber amicorum in honour of lord Slynn of Hadley. Vol I. 2000.

112. Olivier, P. La recavabilité des questions préjudicielles: La jurisprudence des années 1990. *Cahiers de droit européen* Vols 1–2, 2001.

113. Pabijanskas, K. Kada nacionaliniams teismams (ne)reikia kreiptis dėl prejudicinio sprendimo? *Justitia*, 3(51), 2006.

114. Prapiestytė, D. *Baudžiamoji teisė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo procese dėl prejudicinio sprendimo priėmimo*. Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys: Liber Amicorum profesoriui Jonui Prapiesčiui [Aliukonienė, R; Andruškevičius, A; Baranskaitė, A.…[et al.], vyriausiasis mokslinis redaktorius Švedas, G. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Strateginio planavimo komitetas, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 2012.

115. Prapiestytė, D. Teismo samprata pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnį. *Socialinių mokslų studijos*. Vilnius, 3(4), 2011.

116. Prapiestytė, D. *Prejudicinio sprendimo priėmimo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme proceso aiškumas kaip vienodo Europos Sąjungos teisės aiškinimo ir taikymo garantija*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012.

117. *Procesas Europos Bendrijų Teisingumo teisme: preliminarus nutarimas* [sudarytojai Norkus, R.; Prapiestytė, D.; Valančius, V.]. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2004.

118. Pukenis, R. Romos *Kurijos struktūra*. Mokomoji knyga Bažnytinės ir civilinės teisės studentams. Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2009.

119. Rainer, A. Constitutional courts of Central and Eastern European countries as a dynamic source of modern legal ideas. *The Tulane European and civil law forum*. Vol. 18. 2003.

120. Ravluševičius, P. Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės santykis su Lietuvos teise. *Jurisprudencija*. 2 (92), 2007.

121. Ribes, D. Èxiste-t-il un droit à la norme? Controlè de constitutionalitè et omission lègislativè. *Revue belge de droit constitutionnel*, 1999.

122. Robbers, G. (ed.). *Emilianides. State and Church in Cyprus, State and Church in the European Union*. Baden-Baden, 2005.

123. Rodríguez, I. G. C. *L'évolution de l'architecture juridictionelle de l'Union européenne*.In Rosas, A.; Levits, E.; Bot, Y. (red.)The Court of Justice and the Construction of Europe: Analyses and Perspectives on Sixty Years of Case-law- La Cour de Justice et la Construction de l'Europe: Analyses et Perspectives de Soixante Ans de Jurisprudence. Asser Press, Haga, 2013.

124. *Schanda, Church autonomy in Hungary*. In G. Robbers (ed.), Church Autonomy, 2001.

125. Steiner, J.; Woods, L.; Twigg-Flesner, C. *EU Law*, Oxford: OUP, 9th ed. 2006.

126. Strasser, E. Evolution and Effort: Docket Control and Preliminary References in the European Court of Justine. 2 *Columbia Journal of European Law 49*, 1996.

127. Tagaras, H.; Waelbroeck M. Les autorités nationales de la concurrence et l'article 234 du Traité un étrange arrêt de la Cour de Justice. *Cahiers de droit européen* (CDE), 2005.

128. *Teisė besikeičiančioje Europoje*: Liber Amicorum Pranui Kūriui. Mokslo straipsnių rinkinys, atsakingasis redaktorius S. Katuoka; redaktorių kolegijos nariai: A. Pumputis, E. Jarašiūnas, V. Nekrošius, D. Žalimas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.

129. Temple, J. L. *The duties of national courts under Comunity Constitutional law*. Oxford: Oxford Press, 1997.

130. Timmermans C. The European Union's judicial system. *CML Rev*, Nr. 41, 2004.

131. Tridimas, T. Knocking on heaven's door: Fragmentation, efficiency and defiance in the preliminary ruling procedure. 40 *CML Rev* 9, 2003.

132. Umbach, D. C. *The relationship between the German Federal Costitutional court and the ECJ: cooperation or confrontation? 3 main problems and three again judgements to be disentangled. The Spanish Constitution in the European contitutional context*. 2003.

133. *Užsienio šalių konstitucijos*. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2004.

134. Valančius, V. Kai kurie bendrosios kompetencijos, konstitucinių ir administracinių teismų santykio aspektai. *Jurisprudencija*, t. 51(43), 2004.

135. Valutytė, R. Teisinės pasekmės pažeidus pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo. *Jurisprudencija*, 3(121), 2010.

136. Valutytė, R. *Valstybės atsakomybė dėl nacionalinių galutinės instancijos teismų sprendimų*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.

137. Vėgėlė, I. Nacionalinių teismų teisė ir pareiga kreiptis į Europos Bendrijų teisingumo teismą. *Jurisprudencija*, 7(97), 2007.

138. Wade, W.; Forsyth, C. Administrative Law. Oxford: Clarendon Press, 1994.

139. Weiler, H. H. *The European Court, National Courts and References for Preliminary Rulings The Paradox of Success: A Revisionist View of Article 177 EEC* (EUI Working Paper 85/203). Badia Fiesolana: European University Institute, 1985.

140. Weiler, J.H.H.; Kocjan M. *The Community system of judicial remedies: jurisdiction examined: article 234.* NYU School of Law, 2003.

141. Weiler, J.H.H. *The European Court, National Courts and References for Preliminary Rulings – The Paradox of Success: A Revisionist View of Article 177 EEC in Article 177 EEC: Experiences and Problems.* Schermers et al (eds.), 1987.

142. Wildhaber, L. *The place of the European Court of Hu man Rights in the European Constitutional landscape.– Renforcer l'interaction entre la Cour européenne des Droits de l'homme et les jurisdictions nationales*. Strasbourg, 2002.

143. Wyatt, D; Dashwood, D. *The Substantive Law of the E.E.C*. London: Sweet and Maxwell, 2ed., 1987.

144. Wyrzykowski, M. *Konstitucinis Tribunolas ir Lenkijos narystė Europos Sąjungoje: Keletas problemų. Konstitucija, nacionalinė teisė ir Europos teisė*. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, Vilnius, 2004.

145. Žilys, J. *Konstitucinis Teismas – teisinės ir istorinės prielaidos*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2001.

146. Žilys, J. Konstitucinis Teismas valstybės valdžios organų sistemoje. Jurisprudencija. Nr. 17(9), 2000.

147. Žilys, J. *Konstitucinio Teismo doktrinos formavimasis ir įtvirtinimas Lietuvos teisinėje sistemoje*. Daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė. Lietuvos teisės akademija. Vilnius, 2000.

148. Конституции государств Европейского Союэа. Москва: ИНФРАМ – Норма, 1997.

149. Фоченкова Н. Проблема реализации принципа состязательности в досудебной стадии уголовного процеса, *Jurisprudencija*, 2005, Nr. 76 (68).

Kiti literatūros šaltiniai

1. 2008 m. birželio 4 d. Europos Parlamento Teisės reikalų komiteto pranešimas dėl nacionalinio teisėjo vaidmens Europos teisminėje sistemoje. Oficiali Europos Parlamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=LT&reference=A6-0224/2008/; prisijungta 2013-03-15.

2. 2009 m. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo informacinis pranešimas dėl nacionalinių teismų prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo, C 297/1. Oficiali Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServpriešdo?uri=OJ:C:2009:297:0001:0006:LT:PDF/; prisijungta 2009-12-05.

3. Danish Arbitration Act, 2005. Oficialus Danijos Arbitražo instituto tinklapis, prieiga internete http://www.voldgiftsinstituttet.dk/en/Materiale/Files/Danish+Arbitration+Act+2005/; prisijungta 2014-04-10.

4. Darbo grupės pranešimas dėl prejudicinio sprendimo procedūros. *ACA-Europe* svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.juradmin.eu/en/newsletter/pdf/Hr_20-En.pdf/; prisijungta 2013-03-15.
5. Dr. Sav, J. Kaip dirba aukščiausias bažnyčios tribunolas Šv. Romos Rota. *AIDAI* [interaktyvus], prieiga internete http://www.aidai.us/index.php?view=article&catid=217%3A196103&id=3147%3Ami&option=com_content&Itemid=256/; prisijungta 2013-03-15.
6. ECHR's jurisdiction going towards extension to advisory opinions on legal questions, European Court of Human Rights Steering Committee for Human Rights (CDDH), Explanatory Report. Europos teisininkų svetainė *ALTALEX* [interaktyvi], prieiga internetehttp://www.altalex.eu/content/echrs-jurisdiction-going-towards-extension-advisory-opinions-legal-questions/, prisijungta 2014-05-07.
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo svetainė internete [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/; prisijungta 2014-02-05.
8. Europos Bendrijų Teisingumo Teismo pranešimas spaudai Nr. 104/09. Oficialus Europos Sąjungos portalas [interaktyvus], prieiga internete http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=CJE/09/104&format=HTML&aged=0&language=LT&guiLanguage=en/; prisijungta 2013-07-10.
9. Europos Komisijos informacija apie Lietuvos teismus. *European Justice* portalas [interaktyvus], prieiga internete https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-lt-lt.do?member=1/; prisijungta 2013-07-10.
10. Europos Komisija užsibrėžė iki 2020 m. surengti ES teisės mokymus 700 000 teisininkų. Pranešimas spaudai. Oficialus Europos Sąjungos portalas [interaktyvus], prieiga internete. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1021_lt.doc/; prisijungta 2014-01-12.
11. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo mintys apie tam tikrus Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos aspektus. Oficiali ES Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_lt.pdf/; prisijungta 2014- 01-18.
12. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pranešimas spaudai. 2009 metų teisminės veiklos statistika, Nr 29/10. Oficiali ES Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-03/cp100029lt.pdf/; prisijungta 2014- 01-
13. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo veiklos ataskaita. Oficiali ES Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_11035/rapports-annuels/; prisijungta 2014- 01-18.
14. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo veiklos duomenys. Oficiali ES Teisingumo Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2012-03/ra2011_stat_cour_provisoire_lt.pdf ; prisijungta 2014- 01-18.
15. Europos teisės departamento prie LR TM pranešimas. Europos teisės departamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.etd.lt/index.php?469628863/; prisijungta 2014-03-12.
16. Stanišauskas, G. Tribunolas be inkvizicijos drabužių. Kauno diena [interaktyvi], prieiga internete http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/tribunolas-be-inkvizicijos-drabuziu-17031#axzz1xr3621FQ/; prisijungta 2014-01-15.
17. Georgieva, V. Article 267 TFEU and the Overwhelming of the CJEU. *The Student Lawyer* No. 2013/05 [interaktyvus], prieiga internete http://thestudentlawyer.com/2013/03/28/article-267-tfeu-and-the-overwhelming-of-the-cjeu/; prisijungta 2014 05 05.

18. Informacija apie bažnytinį tribunolą. Kauno arkivyskupijos svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://kaunoarkivyskupija.lt/tribunolas/; prisijungta 2013-09-10.

19. Centre for Law and Religion [interaktyvus], prieiga internete http://www.law.cf.ac.uk/clr/; prisijungta 2013-09-10.

20. 1963 m. Bažnyčios teismų jurisdikcijos įstatymas. Nacionalinio archyvo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.legislation.govuk/ukcm/1963/1/; prisijungta 2013-09-10.

21. Kanonų teisės kodeksas. *The Holly See*, [interaktyvus], prieiga internete http://www.vatican.va/archive/ENG1104/_INDEX.HTM/; prisijungta 2013-09-10.

22. Informacija apie Kipro Respublikos specializuotus teismus. *European Justice* [interaktyvus], prieiga internete https://e-justice.europa.eu/content_specialised_courts-19-cy-lt.do?member=1/; prisijungta 2013-10-10.

23. Hull, D. W. Parallel trade in pharmaceutical products in Europe: The Advocate General's Opinion in Syfait v GlaxoSmithKline. *Competition Law Insight* [interaktyvus], prieiga internete http://www.cov.com/files/Publication/13800cb1-53df-44f7-8fc6-acef546be00b/Presentation/PublicationAttachment/02f82d54-11c6-41ce-9dad-b190bfc3309c/oid11576.pdf/; prisijungta 2013-11-10.

24. Konvencija dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, pasirašyta Romoje 1980. Europos Sąjungos teisės portalas [interaktyvus], prieiga internete http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServdo?uri=OJ:C:2005:169:0010:0022:LT:PDF/; prisijungta 2014-01-04.

25. Kūris, E. The Constitutional Court of Lithuania and Lithuania's Membership in the European Union: International Conference "The Position of Constitutional Courts Following Integration into the European Union", Slovenia, 2004. Oficiali Slovėnijos Respublikos Konstitucinio Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.us-rs.si/media/zbornik.pdf/; prisijungta 2013-02-12.

26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininko Egidijaus Kūrio interviu Prancūzijos Konstitucinės Tarybos žurnalui „Les Cahiers du Conseil Constitutionnel" („Konstitucinės Tarybos sąsiuviniai") 2007 m. Nr. 23. LR Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.lrkt.lt/APublikacijos_20071227a.html/; prisijungta 2014-01-20.

27. LexisNexis JurisClasseur Fasc. *Cour de justice,* 362 [interaktyvus]. Prieiga internete http://www.lexisnexis.fr/lnjcpro/; prisijungta 2012-07-14.

28. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 8 d. pranešimas žiniasklaidai. LR Konstitucinio Teismo oficiali svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.lrkt.lt/Pranesimai/txt_2007/L20070508b.htm/; prisijungta 2013-05-08.

29. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija; Teisės institutas. Mokslo taikomasis tyrimas: darbo byloms nagrinėti specializuotų teismų įsteigimo Lietuvoje galimybės. Vilnius, 2003 [interaktyvus], prieiga internete http://www.teise.org/data/Darbo-byloms-nagrineti-specializuotu-teismu-isteigimo-Lietuvoje-galimybes.pdf/; prisijungta 2014-01-20.

30. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos oficialus internetinis tinklapis [interaktyvus], prieiga internete http://tm.infolex.lt/?item=paval&id=1822/; prisijungta 2014-01-20.

31. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo interneto svetainė [interaktyvi], prieiga internete www.lvat.lt/; prisijungta 2014-01-20.

32. Nauja bendrosios rinkos strategija. Ataskaita Europos Komisijai (rengėjas Monti, M.), 2010 m. gegužės 9 d. Oficiali Europos Komisijos svetainė, prieiga internete http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_repor_final_10_05_2010_lt.pdf/: prisijungta 2014-01-10.

33. Oficialus valstybinės įmonės Registrų centras internetinis tinklapis [interaktyvus], prieiga internete www.registrucentras.lt/apie/#/; prisijungta 2014-01-20.

34. Polakiewicz, J. EU law and the ECHR: Will accession to the Convention on Human Rights square the circle? Fundamental Rights In Europe: A Matter For Two Courts. Oxford Brookes University. 2013, prieiga internete http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/accession/Accession_documents/Oxford_18_January_2013_versionWeb.pdf/; prisijungta 2014-01-18.

35. Pranešimas dėl Europos Sąjungos prisijungimo prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos institucinių aspektų (2009/2241(INI)). Europos Parlamento svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0144+0+DOC+XML+V0//LT/, prisijungta 2014-05-05.

36. Piličiauskas, R. Prejudicinio sprendimo procedūra: ar numatyti atskirus pagerinimus, ar persvarstyti visą sistemą. *ACA-Europe* svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.juradmin.eu/events/0010/pdf/Expos%C3%A9%20de%20M.%20Piliciauskas.pdf/; prisijungta 2014-01-20.

37. Symposium of the Presidents of the Constitutional and Supreme Courts of the European Union Luxembourg 30 March, 2009 Third Session: How can we reduce the time taken to dispose of a case? Paper by The Rt. Hon Lady Justice Arden DBE. *ACA-Europe* svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.juradmin.eu/events/0010/pdf/Expos%C3%A9%20de%20Lady%20Arden.pdf/; prisijungta 2014-01-20.

38. Skouris, V. The Position of the European Court of Justice in the EU Legal Order and its Relationship with National Constitutional Courts: International conference „The Position of Constitutional Courts Following Integration into the European Union" Slovenia, 2004. Oficiali Slovėnijos Respublikos Konstitucinio Teismo svetainė [interaktyvi], prieiga internete http://www.us-rs.si/media/zbornik.pdf/; prisijungta 2013-02-12.

39. The Constitution of the Republic of Cyprus. Oficialus Kipro Respublikos Prezidento tinklapis [interaktyvus], prieiga internete http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/$file/CY_Constitution.pdf/; prisijungta 2014-08-25.

40. Working Party on the Future of the European Court of Justice, Report by the Working Party on the Future of the European Communities' Court System (Report to the Commission, January 2000). Oficialus Europos Komisijos tinklapis [interaktyvus], prieiga internetehttp://ec.europa.eu/dgs/legal_service/pdf/due_en.pdf/; prisijungta 2012 03 09.

41. Joint Communication from the Presidents Costa and Skouris, further to the meeting between the two courts in January 2011, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo portalas [interaktyvus], prieiga internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2011-02/cedh_cjue_english.pdf/, žiūrėta 2014-01-13.

PRIEDAI

Lentelė ir grafikas Nr. 1

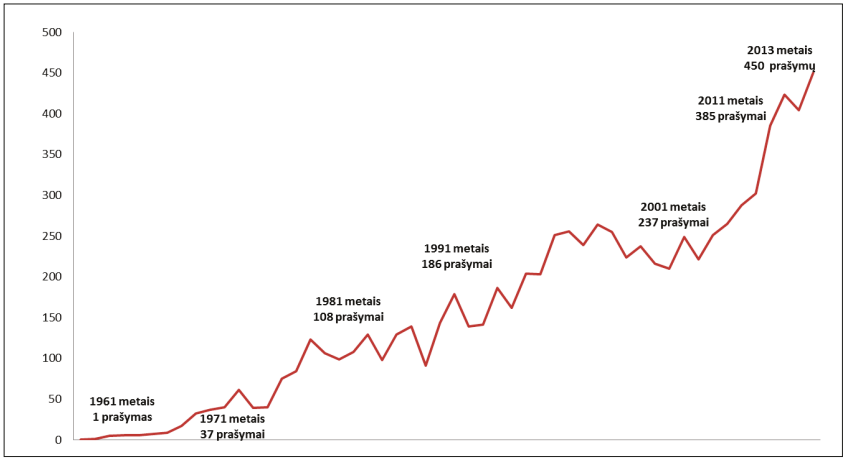
Prašymai priimti prejudicinį sprendimą, pateikti ES Teisingumo Teismui 1953–2013 m.[1046]

Metai	1953–1960	1961	1962	1963	1964	1965	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Prašymų skaičius	0	1	5	6	6	7	9	17	32	37	40	61	39	40	75	84	123	106

Metai	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Prašymų skaičius	99	108	129	98	129	139	91	144	179	139	141	186	162	204	203	251	256	239

Metai	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Prašymų skaičius	264	255	224	237	216	210	249	221	251	265	288	302	385	423	404	450

Grafikas. Prašymų priimti prejudicinį sprendimą tendencija 1961–2013 m.[1047]

[1046] Lentelę sudarė autorė, duomenys paimti iš Teisingumo Teismo 2013 m. metinio pranešimo, Teisingumo Teismo teisminės veiklos statistika. ES Teisingumo Teismo svetainė internete: http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-06/qdag14001ltc.pdf/.

[1047] Grafiką sudarė autorė, duomenys paimti iš Teisingumo Teismo 2013 m. metinio pranešimo, Teisingumo Teismo teisminės veiklos statistika. ES Teisingumo Teismo svetainė internete http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-06/qdag14001ltc.pdf/.

Lentelė Nr. 2
Statistiniai duomenys apie bylų nagrinėjimą Lietuvos respublikos Konstituciniame Teisme[1048]

	2010	2011	2012	2013	2014
Gauta prašymų	157	58	38	30	40
Priimta nutarimų	16	14	16	25	10

Lentelė Nr. 3
Statistiniai duomenys apie bylų nagrinėjimą Lietuvos specializuotuose teismuose

Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo gautų, baigtų ir susijusių su ES teisės taikymu bylų lentelė[1049]

	2010	2011	2012
Gautos nagrinėti administracinės bylos	9 311	4 884	3 868
Baigtos nagrinėti administracinės bylos	8 568	7 704	5 650
Bylos susijusios su ES teisės taikymu	837	1 214	1 229

Vilniaus apygardos administracinio teismo gautų skundų ir bylų, išnagrinėtų ir susijusių su ES teisės taikymu bylų lentelė[1050]

	2010	2011	2012	2013
Gauti skundai ir bylos	5 774	3 183	3 712	8 672
Išnagrinėtos bylos	4 948	3 441	3 636	5 207
Bylos susijusios su ES teisės taikymu	894	1 092	1 313	311

Apygardų administracinių teismų gautų, baigtų ir susijusių su ES teisės taikymu bylų lentelė[1051]

	2010	2011	2012
Gautos nagrinėti administracinės bylos	12 076	6 437	8 193
Baigtos nagrinėti administracinės bylos	10 836	7 003	8 085
Bylos susijusios su ES teisės taikymu	1 181	1 303	1 643

[1048] Lentelę sudarė autorė, duomenys paimti iš Lietuvos respublikos konstitucinio teismo tinklapio http://www.lrkt.lt/Stat_bendra.html/; prisijungta 2014 08 11.

[1049] Lentelę sudarė autorė, duomenys paimti iš Lietuvos statistikos departamento tinklapio db1.stat.gov.lt/M3170303 ir http://eteismai.lt/; prisijungta 2014 08 11.

[1050] Lentelę sudarė autorė, duomenys paimti iš Vilniaus apygardos administracinio teismo tinklapio http://www.vaateismas.lt/lt/veikla/statistika_83.html/; ir http://eteismai.lt/; prisijungta 2014 08 11.

[1051] Lentelę sudarė autorė, duomenys paimti iš Lietuvos statistikos departamento tinklapio db1.stat.gov.lt/M3170303/; ir http://eteismai.lt/; prisijungta 2014 08 11.

Lentelė Nr. 4
Statistiniai duomenys apie bylų nagrinėjimą Lietuvos Aukščiausiajame Teisme[1052]

CIVILINIŲ BYLŲ NAGRINĖJIMAS

	2010	2011	2012	2013
Gauti kasaciniai skundai	1745	2041	2524	2865
Atsisakyta priimti		1372	1750	2070
Bylos susijusios su ES teisės taikymu	115	130	138	93

BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ NAGRINĖJIMAS

	2010	2011	2012	2013
Gauti kasaciniai skundai	1066	1210	1358	1374
Bylos susijusios su ES teisės taikymu	102	104	119	68

ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLŲ NAGRINĖJIMAS

	2012	2013
Gauti prašymai administracinių teisės pažeidimų bylose		269
Išnagrinėtos administracinių teisės pažeidimų bylos	22	43
Atsisakyta priimti		207
Bylos susijusios su ES teisės taikymu	4	5

[1052] Lentelę sudarė autorė, duomenys paimti iš: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Metinis informacinis pranešimas 2013 http://www.lat.lt/lt/veikla/metiniai-informaciniai-pranesimai.html/; ir http://eteismai.lt/; prisijungta 2014 08 11.

Lentelė Nr. 5

Statistiniai duomenys apie bylų nagrinėjimą Lietuvos bendrosios kompetencijos teismuose (Lietuvos apeliaciniame teisme, apygardų ir apylinkių teismuose)[1053]

	Neišnagrinėtų bylų likutis ataskaitinio laikotarpio pradžioje				Gauta bylų				Išnagrinėta bylų				Neišnagrinėtų bylų likutis ataskaitinio laikotarpio pabaigoje			
	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**
CIVILINIŲ BYLŲ NAGRINĖJIMAS (I instancijos teismuose)	34894	30593	27830	26819	201585	184518	180921	185150					31056	28639	26874	28907
CIVILINIŲ BYLŲ NAGRINĖJIMAS (apeliacinės instancijos teismuose)	3693	5688	5164	5571	12971	13172	14623	14262	10930	13668	13999	15747	5734	5192	5788	4086
CIVILINIŲ BYLŲ SUSIJUSIŲ SU ES TEISĖS TAIKYMU NAGRINĖJIMAS									**935**	**1757**	**2142**	**1254**				
BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ NAGRINĖJIMAS (I instancijos teismuose)	4670	4965	4985	4563	18014	18128	20273	20698					5015	5021	4593	4524
BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ NAGRINĖJIMAS (apeliacinės instancijos teismuose)	860	985	1165	1131	8829	9981	10345	10471	8656	9796	10371	10493	1033	1170	1139	1109
BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ SUSIJUSIŲ SU ES TEISĖS TAIKYMU NAGRINĖJIMAS									450	875	1324	688				
Administracinių teisės pažeidimų bylų nagrinėjimas (I instancijos teismuose)	3809	3707	3754	3238	88499	79322	74757	76292	88525	79177	75299	76340	3783	3853	3212	3190
Administracinių teisės pažeidimų bylų susijusių su ES teisės taikymu nagrinėjimas									51	448	1009	447				

[1053] Lentelę sudarė autorė, duomenys paimti iš Nacionalinės teismų administracijos tinklapio: http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistika/; ir http://eteismai.lt/; prisijungta 2014 08 11.

Lentelė Nr. 6
Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo kreipimaisi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo

1. **Byla C-239/07 Sabatauskas ir kt. [2008] ECR I-07523**[1054]
2008 m. spalio 9 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismas (dabar – ESTT) priėmė sprendimą byloje ***Julius Sabatauskas ir kiti*** (C239/07), kuri buvo nagrinėjama pagal Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir išaiškinti 2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių nuostatas. Konstitucinis Teismas klausė, ar Direktyvos 2003/54/EB 20 straipsnis turi būti aiškinamas kaip įpareigojantis valstybes nares nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį bet kuri trečioji šalis savo nuožiūra, jei tik yra elektros energijos sistemos „būtinų pajėgumų“, turi teisę pasirinkti, prie kurios sistemos - elektros energijos perdavimo ar elektros energijos paskirstymo - ji nori prisijungti, o tokios sistemos operatorius turi pareigą suteikti prieigą prie tinklo. Lietuvos Respublikos Vyriausybė laikėsi pozicijos, kad Direktyva 2003/54/EB nereikalauja, jog valstybės narės nacionaliniais teisės aktais nustatytų tokį reguliavimą, pagal kurį trečiosioms šalims būtų suteikta teisė savo nuožiūra pasirinkti, prie kurio tinklo prisijungti. Direktyvos 2003/54/EB 20 straipsniu reikalaujama suteikti „prieigą prie sistemos“, tačiau tai neapima vartotojo techninio „prijungimo prie sistemos“, todėl šiuo straipsniu nesiekta reguliuoti trečiosios šalies teisės pasirinkti, prie kurių tinklų – perdavimo ar skirstymo – ji nori būti prijungta. Be to, Lietuvos Respublika laikėsi pozicijos, kad „trečiųjų šalių“ sąvoka apima visus asmenis, kurie tiekia elektros energiją arba ją vartoja. Teisingumo Teismas patvirtino šią Lietuvos poziciją nurodydamas, kad Direktyvos 2003/54/EB nuostatos leidžia valstybėms narėms pačioms nustatyti, prie kurių elektros tinklų turi būti prijungtos trečiosios šalys, įskaitant vartotojus, o nacionalinis teismas turi patikrinti, ar vartotojų prijungimo sistema pagrįsta objektyviais ir sistemos vartotojų nediskriminuojančiais kriterijais[1055].

[1054] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=69091&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=98054/; prisijungta 2014 08 09.

[1055] http://www.etd.lt/lit/Informacija-apie-2008-m-spalio-9-d-Europos-Bendriju-Teisingumo-Teismo-priimta-sprendima-byloje-C-239/07/283/; prisijungta 2014 08 09.

Lentelė Nr. 7
Lietuvos Respublikos apygardos ir apylinkės teismų kreipimaisi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo

1. **Byla C-207/08 – Babanov [2008] ECR I-00108**[1056]
2008 m. balandžio 28 d. buvo priimtas ESTT prejudicinis sprendimas pagal apeliacine instancija baudžiamąją bylą nagrinėjusio Panevėžio apygardos teismo kreipimąsi byloje C–207/08 baudžiamoji byla prieš Edgar Babanov. Atsižvelgus į Lietuvoje numatytą baudžiamąją atsakomybę už bet kokios rūšies kanapių auginimą, šio teismo prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo susijęs su ES teisės aktų, taikomų kanapių auginimui, išaiškinimu. Paminėtina, kad 2003 m. rugsėjo 29 d. ES Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1782/2003 nustatė tiesioginės paramos schemas ūkininkams, auginantiems tam tikros rūšies ir kategorijos kanapes. Šiuo atveju ESTT nusprendė, kad Lietuvos įstatymai negali drausti auginti ir laikyti minėtame reglamente nurodyto tipo kanapių[1057].
2. **Byla C-391/09 - Runevič-Vardyn ir Wardyn [2011] ECR I-03787**[1058]
Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas 2009 m. rugsėjo 8 d. nutartimi, pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kurį Teisingumo Teismas gavo 2009 m. spalio 2 d. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra susijęs su SESV 18 ir 21 straipsnių bei 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, 2 straipsnio 2 dalies b punkto aiškinimu. Šis prašymas buvo pateiktas sprendžiant ginčą tarp Lietuvos Respublikos pilietės Malgožatos Runevič-Vardyn ir jos sutuoktinio Lenkijos piliečio Łukasz Paweł Wardyn iš vienos pusės bei Vilniaus miesto savivaldybės administracijos, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ir Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Teisės departamento Civilinės metrikacijos iš kitos pusės, dėl pastarojo atsisakymo pakeisti pareiškėjų pagrindinėje byloje vardus ir pavardes, įrašytus šio skyriaus jiems išduotuose civilinės būklės aktų liudijimuose. Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos asmens vardai ir pavardės tos valstybės civilinės būklės aktų įrašuose gali būti rašomi tik laikantis valstybinės kalbos rašybos taisyklių, yra susiję su situacija, kuri nepatenka į 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, taikymo sritį. O SESV 21 straipsnis turi būti aiškinamas taip: – juo nedraudžiama kompetentingoms valstybės narės valdžios institucijoms taikant nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos asmens vardai ir pavardės tos valstybės civilinės būklės aktų įrašuose gali būti rašomi tik laikantis valstybinės kalbos rašybos taisyklių, atsisakyti pakeisti gimimo ir santuokos liudijimuose vieno iš savo piliečių vardą ir pavardę pagal kitos valstybės narės rašybos taisykles, – juo nedraudžiama kompetentingoms valstybės narės valdžios institucijoms tokiomis, kaip antai pagrindinės bylos, aplinkybėmis, taikant tokius nacionalinės teisės aktus, atsisakyti pakeisti bendrą Sąjungos piliečių sutuoktinių pavardę, kuri įrašyta vieno iš šių piliečių kilmės valstybės narės išduotuose civilinės būklės aktų liudijimuose, laikantis tos valstybės rašybos taisyklių su sąlyga, jei atsisakymas šiems Sąjungos piliečiams nesukelia rimtų administracinių, profesinių ir asmeninių nepatogumų, o tai turi nustatyti teismas, pateikęs prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Jei atsisakymas sukelia tokių nepatogumų, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat turi patikrinti, ar toks atsisakymas yra būtinas siekiant apsaugoti nacionalinės teisės aktais ginamus interesus ir yra proporcingas teisėtai siekiamam tikslui, – juo nedraudžiama valstybės narės kompetentingoms valdžios institucijoms tokiomis, kaip antai pagrindinės bylos, aplinkybėmis, taikant tokius nacionalinės teisės aktus, atsisakyti pakeisti Sąjungos piliečio, turinčio kitos valstybės narės pilietybę, santuokos liudijimą taip, kad jo vardai liudijime būtų užrašyti su diakritiniais ženklais, kurie naudojami jo kilmės valstybės narės išduotuose civilinės būklės aktų liudijimuose, ir laikantis tos valstybės narės valstybinės kalbos rašybos taisyklių.

[1056] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=66729&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=93851/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

[1057] http://www.etd.lt/lit/Informacija-apie-2008-m-balandzio-28-d-Europos-Sajungos-Teisingumo-Teisme-priimta-prejudicini-sprendima-byloje-C207/08/1031/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

[1058] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=82046&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=94058/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

3. **Byla C-359/14 ERGO Insurance (dar neišnagrinėta byla)**[1059]

Prejudicinį klausimą pateikęs teismas - Vilniaus miesto apylinkės teismas - Lietuva
2014 m. liepos 23 d. Vilniaus miesto apylinkės teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje ERGO Insurance SE, veikiančios per ERGO Insurance SE Lietuvos filialą prieš If P&C Insurance AS, veikiančią per If P&C Insurance AS filialą.
Prejudiciniai klausimai:
1. Ar Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. liepos [birželio] 17 d. reglamento Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I)1 4 straipsnio 4 dalies nuostata „Kai taikytinos teisės neįmanoma nustatyti pagal 1 ar 2 dalį, sutarčiai taikoma valstybės, su kuria ji glaudžiausiai susijusi, teisė“ turi būti aiškinama taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kokios yra susiklosčiusios nagrinėjamoje byloje, turėtų būti taikoma Vokietijos teisė?
2. Jei atsakymas į pirmąjį klausimą yra neigiamas, tai ar Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. liepos 11 d. reglamento Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II)2 4 straipsnyje įtvirtinta taisyklė turi būti aiškinama taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kokios yra susiklosčiusios nagrinėjamoje byloje, ginčui tarp vilkiko ir priekabos draudikų taikytina teisė turi būti nustatoma pagal vietos, kurioje dėl eismo įvykio atsirado žala, valstybės teisę?

[1059] http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=lt&num=C-359/14&td=ALL/; prisijungimo laikas 2015-02-20.

Lentelė Nr. 8
Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo kreipimaisi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo

1. **Byla C-195/08 PPU – Rinau [2008] ECR I-05271**[1060]
2008 m. liepos 11 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismas (dabar ESTT – autorės pastaba) priėmė sprendimą byloje *Rinau* (C195/08 PPU). Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kreipėsi prejudicinio sprendimo nagrinėdamas bylą, kurioje Inga Rinau prašė nepripažinti Vokietijos teismo sprendimo dalies, kuria jos vaiko tėvui, Michaeliui Rinau, buvo priskirta vaiko globa, o ji įpareigota vaiką parvežti į Vokietiją. Byla *Rinau* (C195/08 PPU) yra pirmoji byla, kurią Teisingumo Teismas išnagrinėjo pagal naująją prejudicinio sprendimo skubos procedūrą per šešias savaites. Joje Teisingumo Teismas aiškino kai kurias Reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo nuostatas. Europos Teisingumo Teismas (dabar ESTT – autorės pastaba), nurodydamas, kad vienas iš pagrindinių Reglamento Nr. 2201/2003 tikslų yra vaiko interesų apsauga ir siekis atgrąsyti nuo vaikų grobimo bei pasiekti, kad vaikas būtų grąžintas nedelsiant, išaiškino, kad Vokietijos teismas teisėtai išdavė pažymėjimą dėl vaiko grąžinimo. Taip pat Europos Teisingumo Teismas (dabar ESTT – autorės pataba) pripažino, kad, kadangi Vokietijos teismo pažymėjimas buvo išduotas pagal Reglamento Nr. 2201/2003 nuostatas ir nebuvo pareikšta prieštaravimų jo autentiškumui, draudžiama ginčyti sprendimą grąžinti. Todėl vaiko buvimo valstybės narės teismas turi paskelbti vykdytinu sprendimą, dėl kurio išduotas pažymėjimas, ir patenkinti prašymą nedelsiant grąžinti vaiką[1061].
2. **C-66/09 - Kirin Amgen [2010] ECR I-07943**[1062]
LAT nagrinėjant bylą Kirin Amgen prieš Lietuvos Respublikos valstybinį patentų biurą, buvo susidurta su problema, nuo kada Lietuvoje pradedamas skaičiuoti 1992 m. birželio 18 d. Tarybos Reglamente (EEB) Nr. 1768/92 dėl medicinos produktų papildomos apsaugos liudijimo sukūrimo nustatytas šešių mėnesių terminas pateikti paraišką papildomos apsaugos liudijimui gauti, kuris turi būti skaičiuojamas nuo leidimo teikti vaistą į rinką išdavimo dienos. Atsižvelgdama į tai, kad Kirin Amgen turėtas Bendrijos leidimas patekti produktą į rinką kaip medicinos produktą Lietuvoje įsigaliojo nuo jos įstojimo į Europos Sąjungą dienos, ji dėl tokio liudijimo išdavimo kreipėsi praėjus penkiems mėnesiams nuo Lietuvos įstojimo į ES dienos, tačiau minėtą liudijimą išduoti jai buvo atsisakyta. Atsižvelgdama į tai, ieškovė prašė LAT kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo. 2010 m. rugsėjo 2 d. sprendime byloje C–66/09 Kirin Amgen, Inc. prieš Lietuvos Respublikos valstybinį patentų biurą ESTT konstatavo, kad, nepaisant to, jog iki Lietuvos įstojimo priimti ES teisės aktai Lietuvai įsigaliojo nuo įstojimo į ES dienos, leidimą patekti į rinką ieškovės atveju atsisakyta išduoti pagrįstai, nes leidimo įsigaliojimas negali būti prilyginamas leidimo išdavimui, o Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą akte numatytos pereinamosios nuostatos negali būti aiškinamos plačiai[1063].

[1060] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67594&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=95692/; prisijungta 2014 08 08.

[1061] http://www.etd.lt/lit/Informacija-apie-2008-m-liepos-11-d-Europos-Bendriju-Teisingumo-Teisme-priimta-sprendima-byloje-C-195/08-PPU/276/; prisijungta 2014 08 08.

[1062] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=78684&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=95755/; prisijungta 2014 08 08.

[1063] http://www.etd.lt/lit/Informacija-apie-2010-m-rugsejo-2-d-Europos-Sajungos-Teisingumo-Teismo-sprendima-byloje-C66/09/1035/; prisijungta 2014 08 08.

3. **Byla C-213/10 - F-Tex (paskelbta Skaitmeniniame rinkinyje (Bendrasis rinkinys))**[1064]

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2010 m. balandžio 27 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2010 m. gegužės 4 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje F-Tex SIA prieš Lietuvos–Anglijos UAB „Jadecloud-Vilma". Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų 3 straipsnio 1 dalies ir 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 1 straipsnio 2 dalies b punkto ir 2 straipsnio 1 dalies išaiškinimo. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp *FTex SIA* ir Lietuvos–Anglijos UAB „Jadecloud-Vilma" dėl 523 700,20 LTL sumos, kurią įmonė *Neo Personal Light Clothing GmbH*, būdama nemoki, pervedė įmonei *Jadecloud-Vilma*, grąžinimo su palūkanomis. Teisingumo Teismas nusprendė, kad 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 1 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad civilinių ir komercinių bylų sąvoka pagal šią nuostatą apima ieškinį, kurį trečiajam asmeniui pareiškė ieškovas, remdamasis bankroto byloje paskirto bankroto administratoriaus atliktu reikalavimo, suteikiančio teisę ginčyti sandorius, kurią šis bankroto administratorius turi pagal šiai bylai taikomą nacionalinį įstatymą, perleidimu.

4. **Byla C-157/13 Nickel & Goeldner Spedition (dar nepaskelbta rinkinyje)**[1065]

2013 m. kovo 26 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje Nickel & Goeldner Spedition GmbH prieš BUAB "Kintra"[1066] (Byla C-157/13). Dėl ginčo tarp skirtingų valstybių narių įmonių teisingumo Aukščiausiajam Teismui kilo teisės aiškinimo klausimų, kuris nacionalinis teismas – Lietuvos ar Vokietijos – turi kompetenciją nagrinėti šių valstybių bendrovių ginčą, be kita ko, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos bendrovei pradėta bankroto procedūra, o nagrinėjamas ginčas (reikalavimas priteisti skolą) susijęs su tarptautinio krovinių vežimo teisiniais santykiais. Dėl to nėra visiškai aišku, kaip tinkamai taikyti Europos Sąjungos teisės aktus (reglamentus), kuriais reglamentuojama nacionalinių teismų jurisdikcija, įskaitant ir nemokumo atveju, kartu su CMR (Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties) konvencijos nuostatomis, kai sprendžiamas vežėjo ir siuntėjo ginčas dėl skolos priteisimo[1067]. ESTT išaiškino, kad 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo 1 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad šioje nuostatoje vartojama sąvoka „civilinės ir komercinės bylos" apima ieškinį, kuriuo reikalaujama sumokėti skolą už suteiktas pervežimo paslaugas, valstybėje narėje iškėlus bankroto bylą paskirto bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareikštą kitoje valstybėje narėje įsteigtam šių paslaugų gavėjui. Reglamento Nr. 44/2001 71 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad tuo atveju, kai ginčas patenka ir į šio reglamento, ir į 1956 m. gegužės 19 d. Ženevoje pasirašytos Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijos su pakeitimais, padarytais 1978 m. liepos 5 d. Ženevoje pasirašytu protokolu, taikymo sritį, pagal šio reglamento 71 straipsnio 1 dalį valstybė narė gali taikyti šios konvencijos 31 straipsnio 1 punkte numatytas jurisdikcijos taisykles.

[1064] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=121745&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=95793/; prisijungta 2014 08 08.

[1065] http://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B157%3B13%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2013%2F0157%2FP&pro=&lgrec=lt&nat=or&oqp=&dates=&lg=&language=lt&jur=C%2CT%2CF&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&num=C-157%252F13&td=%3BALL&pcs=Oor&avg=&mat=or&jge=&for=&cid=96032/; prisijungta 2015 02 20.

[1066] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje BUAB „Kintra" v. Nickel & Goeldner Spedition GmbH, bylos Nr. 3K-3-150/2013.

[1067] Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Metinis informacinis pranešimas 2013//http://www.lat.lt/lt/veikla/metiniai-informaciniai-pranesimai.html/; prisijungta 2014 08 10.

5. Byla C-536/13 Gazprom (dar neišnagrinėta byla)[1068]

2013 m. spalio 14 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje *OAO „Gazprom“*, kita proceso šalis: Lietuvos Respublika[1069] (Byla C-536/13).
Dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvoje kasacinio teismo išplėstinei teisėjų kolegijai kilo klausimų, susijusių su Stokholmo arbitražo institucijos, kuri nagrinėjo Lietuvos ir OAO „Gazprom“ ginčą, sprendimu, kuriuo konstatuota, kad Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos ieškinys, pateiktas nacionaliniame teisme, iš dalies pažeidė šalių suderėtą arbitražinę išlygą, t. y. susitarimą ginčus spręsti arbitraže, todėl nurodė Lietuvai atsisakyti kai kurių Vilniaus apygardos teisme pareikto ieškinio reikalavimų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą prašydamas jo išaiškinti, ar dėl tokio pobūdžio arbitražo institucijos sprendimo, kuriuo susiaurinamos proceso šalies ir teismo teisės, nacionalinis teismas gali jo nepripažinti bei spręsti dėl savo jurisdikcijos pagal Europos Sąjungos teisę[1070].

6. Byla C-537/13 Šiba (dar nepaskelbta rinkinyje)[1071]

2013 m. spalio 14 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teism*as* pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje *Birutė Šiba prieš Arūną Devėną*[1072] (Byla C-537/13).
Prejudicinis sprendimas buvo teikiamas dėl vartotojų teisių apsaugos. Kasacinis teismas sprendė fizinio asmens ir advokato ginčą dėl honoraro priteisimo. Advokatas, atstovaveęs atsakovei keliose bylose, reikalavo priteisti honorarą už suteiktas paslaugas, o atsakovė priešieškiniu gynėsi, kad su atstovu sudarytose sutartyse sutarė dėl vadinamojo sėkmės mokesčio, mokėtino jai laimėjus bylą. Ji teigė nesupratusi, kad buvo sudaryti atlygintinų paslaugų sandoriai, taip pat manė, jog išlaidas padengs valstybė, todėl advokatas ją apgavo dėl valstybės garantuojamos antrinės teisinės pagalbos suteikimo. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinė teisėjų kolegija kreipėsi į Teisingumo Teismą prašydama jo išaiškinti, ar Europos Sąjungos teisės prasme fizinis asmuo, kuriam su jo asmeniu susijusiuose ginčuose teikiamos advokato atlygintinės teisinės paslaugos, laikytinas vartotoju, o advokatas – verslininku, o tokios sutarties sąlygos gali būti vertinamos sąžiningumo požiūriu[1073]. ESTT išaiškino, kad 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais turi būti aiškinama taip, kad ji taikoma tipinėms teisinių paslaugų sutartims, kaip antai nagrinėjamoms pagrindinėje byloje, sudarytoms advokato ir fizinio asmens, kuris veikia siekdamas su jo verslu, prekyba ar profesija nesusijusių tikslų.

[1068] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=145308&pageIndex=0&doclang=lt&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=96162/; prisijungta 2014 08 09.

[1069] 2013 m. spalio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje pagal pareiškėjo OAO “Gazprom” prašymą, bylos Nr. 3K-7-326/2013.

[1070] Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Metinis informacinis pranešimas 2013//http://www.lat.lt/lt/veikla/metiniai-informaciniai-pranesimai.html/; prisijungta 2014 08 10.

[1071] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=145610&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=96372/; prisijungta 2015 02 20.

[1072] 2013 m. spalio 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A. D. v. B. Š., bylos Nr. 3K-7-559/2013.

[1073] Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Metinis informacinis pranešimas 2013//http://www.lat.lt/lt/veikla/metiniai-informaciniai-pranesimai.html/; prisijungta 2014 08 10.

7. Byla C-538/13 eVigilo (dar neišnagrinėta byla)[1074]

2013 m. spalio 14 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje eVigilo Ltd prieš Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentą prie Vidaus reikalų ministerijos[1075] (Byla C-538/13).

Dėl viešųjų pirkimų teisės aiškinimo kasacinis teismas siekė išsiaiškinti Europos Sąjungos teisės turinį sprendžiant tiekėjo ir perkančiosios organizacijos ginčą dėl pasiūlymo vertinimo, dėl tiekėjo galimybės veiksmingai apginti savo pažeistas teises bei įrodyti, ar ir kaip perkančioji organizacija nesąžiningai ir neobjektyviai vertino kito tiekėjo pasiūlymą, taip dėl perkančiosios organizacijos nustatytų abstrakčių ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo sąlygų ir jų vertinimo tvarkos, pagal kurią, daugiau balų gauna tas pasiūlymas, kuriame išsamiau parodoma jo atitiktis pirkimo sąlygoms, teisėtumo[1076].

8. **Byla C-556/13 Litaksa (dar neišnagrinėta byla)**[1077]

2013 m. spalio 28 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje UAB „Litaksa“ prieš „BTA Insurance Company“ SE[1078] (Byla C-556/13).

Dėl draudimo teisinių santykių Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinė teisėjų kolegija sprendė draudiko ir draudėjo ginčą dėl draudimo išmokos priteisimo pagal šalių sudarytą transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartis, kuriose buvo įtvirtinta transporto priemonių naudojimo vieta – Lietuva, o eismo įvykis, dėl kurio kilo nesutarimas, įvyko užsienyje. Kasacinis teismas užklausė Teisingumo Teismo, ar nepažeidžiamos atitinkamos Europos Sąjungos teisės nuostatos, kai draudikas su draudėju sudaro tokią draudimo sutartį, pagal kurią susiaurinamos draudėjo (transporto priemonės valdytojo) teisės į draudimo išmoką priklausomai nuo to, kurioje Europos Sąjungos valstybėje narėje įvyko eismo įvykis, ir ši aplinkybė negali būti pripažįstama riziką didinančiu veiksniu[1079].

[1074] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=145595&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=96565/; prisijungta 2014 08 09.

[1075] 2013 m. spalio 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Izraelio bendrovė eVigilo Ltd v. Priešgaisrinis apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, bylos Nr. 3K-3-436/2013.

[1076] Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Metinis informacinis pranešimas 2013//http://www.lat.lt/lt/veikla/metiniai-informaciniai-pranesimai.html/; prisijungta 2014 08 10.

[1077] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=146238&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=105865/; prisijungta 2014 08 10.

[1078] 2013 m. spalio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje „BTA Insurance Company“ SE, veikiančio per filialą Lietuvos Respublikoje, v. UAB „Litaksa“, bylos Nr. 3K-7-402/2013.

[1079] Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Metinis informacinis pranešimas 2013//http://www.lat.lt/lt/veikla/metiniai-informaciniai-pranesimai.html/; prisijungta 2014 08 10.

9. Byla C-671/13 Indėlių ir investicijų draudimas ir Nemaniūnas (dar neišnagrinėta byla)[1080]

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2013 m. gruodžio 16 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2013 m. gruodžio 17 d., pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą[1081] Byloje C671/13.
Dėl indėlininkų ir investuotojų teisių apsaugos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinė teisėjų kolegija kreipėsi į Teisingumo Teismą, suabejojusi, ar Lietuvos teisiniame reguliavime (Indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymas) tinkamai įgyvendinamos atitinkamos Europos Sąjungos direktyvos dėl garantijų indėlininkams ir investuotojams. Teismas sprendė dviejų fizinių asmenų ir BAB „Snoras" įsigijusių indėlio sertifikatą ir obligacijų. Teisėjų kolegijai pirmiausia kilo klausimų, ar galima taikyti indėlininkų apsaugos išimtį tuo atveju, jei jų įsigyti indėlio sertifikatai atitinka ne visus tokios finansinės priemonės požymius. Teismas taip pat užklausė, ar galimas toks reguliavimas, kuriuo indėlininkams ir investuotojams netaikoma nė viena iš galimų apsaugos sistemų.

10. Byla C-429/14 Air Baltic Corporation (dar neišnagrinėta byla)[1082]

2014 m. rugsėjo 18 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje AS Air Baltic Corporation prieš Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybą.
Prejudiciniai klausimai:

1. Ar Monrealio konvencijos 19, 22, 29 straipsnio nuostatos suprantamos ir aiškintinos taip, kad oro vežėjas tretiesiems asmenims, inter alia keleivių darbdaviui – juridiniam asmeniui, su kuriuo buvo sudarytas tarptautinio keleivių vežimo sandoris, atsako už žalą, atsiradusią už skrydžio vėlavimą, dėl kurio ieškovas (darbdavys) patyrė papildomų su vėlavimu susijusių išlaidų (pvz., komandiruotpinigių mokėjimo)?
2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai, ar Monrealio konvencijos 29 straipsnis suprantamas ir aiškintinas taip, kad šie tretieji asmenys turi teisę reikšti reikalavimus oro transporto vežėjui kitais pagrindais, pavyzdžiui, remdamiesi nacionaline teise?

[1080] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=150842&pageIndex=0&doclang=lt&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=97769/; prisijungta 2014 08 09.

[1081] 2013 m. gruodžio 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje V. V. N. ir V. G. v. BAB „Snoras", bylos Nr. 3K-7-559/2013.

[1082] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=159346&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=309430/; prisijungta 2015 02 20.

11. Byla C-475/14 Gjensidige Baltic (dar neišnagrinėta byla)[1083]

2014 m. spalio 17 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje AAS „Gjensidige Baltic“, veikiančios per AAS „Gjensidige Baltic“ Lietuvos filialą, prieš UAB DK „PZU Lietuva“.

Prejudiciniai klausimai:

1. Ar Direktyvos 2009/103/EB1 14 straipsnio b punkte yra įtvirtinta kolizinė taisyklė, kuri ratione personae turi būti taikoma ne tik nuo eismo įvykių nukentėjusiems asmenims, bet ir už eismo įvykio metu sukeltą žalą atsakingos transporto priemonės draudikams, nustatant jų tarpusavio santykiams taikytiną teisę, ir ar ši taisyklė yra specialioji reglamentuose Roma I2 ir Roma II3 nustatytų taikytinos teisės taisyklių atžvilgiu.
2. Jei į pirmąjį pateiktą klausimą būtų atsakyta neigiamai, svarbu išsiaiškinti, ar nagrinėjamoje byloje tarp draudikų susiklostę teisiniai santykiai patenka į „sutartinių prievolių“ sąvoką, kaip ši sąvoka suprantama reglamento Roma I 1 straipsnio 1 dalies prasme? Jei tarp draudikų susiklostę teisiniai santykiai laikomi patenkančiais į „sutartinių prievolių“ sąvoką, svarbu, ar šie teisiniai santykiai būtų priskiriami draudimo sutartims (teisiniams santykiams) ir jiems taikytina teisė turėtų būti nustatoma pagal reglamento Roma I 7 straipsnio taisykles.
3. Jei į pirmuosius du klausimus būtų atsakyta neigiamai, svarbu išsiaiškinti, ar atgręžtinio reikalavimo atveju tarp transporto priemonių junginio draudikų susiklostantys teisiniai santykiai patenka į „nesutartinės prievolės“ sąvoką, kaip ji suprantama pagal reglamentą Roma II ir ar šie santykiai turėtų būti laikomi išvestiniais teisiniais santykiais, susiklostančiais eismo įvykio (delikto) pagrindu taikytiną teisę nustatant pagal reglamento Roma II 4 straipsnio 1 dalį. Ar tokiu kaip nagrinėjamoje byloje atveju transporto priemonių junginio draudikai turėtų būti laikomi skolininkais, atsakingais pagal tą patį reikalavimą reglamento Roma II 20 straipsnio prasme, ir jų tarpusavio santykiams taikytiną teisę reikėtų nustatyti pagal šią taisyklę.

[1083] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=160607&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=309430/; prisijungta 2015 02 20.

Lentelė Nr. 9
Lietuvos Respublikos specializuotų teismų kreipimaisi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo

1. **Byla C-63/06 UAB Profisa / Muitinės departamentą prie LR finansų ministerijos [2007] ECR I-03239**[1084]

Dėl 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyvos 92/83/EEB dėl akcizo mokesčio alkoholiui ir alkoholiniams gėrimams struktūrų suderinimo

Pirmoji byla, kurioje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau LVAT) svarstė ir galiausiai nusprendė kreiptis prejudicinio sprendimo į ESTT, buvo *UAB „Profisa" v. Muitinės departamentas*[1085]. Kadangi Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra aukščiausioji ir galutinė instancija, sprendžianti ginčus ir formuojanti teismų praktiką mokesčių, muitų, socialinės apsaugos, konkurencijos ir kitose viešojo administravimo srityse, iškilus Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimo ir galiojimo klausimui, privalo kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą[1086].

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyvos 92/83/EEB dėl akcizų už alkoholį ir alkoholinius gėrimus struktūrų suderinimo (OL L 316, p. 21) 27 straipsnio 1 dalies f punkto išaiškinimu. Šis prašymas pateiktas nagrinėjant bylą tarp *UAB Profisa* (toliau – *Profisa*) ir Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos dėl šokolado gaminiuose esančio alkoholio apmokestinimo suderintu akcizu.

Kaip teisingai nutartyje pažymėjo LVAT, „Teisingumo Teismas ne kartą yra pabrėžęs, jog ES teisės normos rengiamos daugeliu kalbų ir skirtingos kalbinės formuluotės yra vienodai įpareigojančios[1087]". Atlikus lyginamąją Direktyvos 25 str. 1 d. f p. skirtingų kalbinių versijų analizę teismui paaiškėjo, jog išskyrus versiją lietuvių kalba, kiti tekstai - angliška, vokiška ir prancūziška direktyvos teksto normos versijos - iš esmės yra analogiškos, t.y. numato, kad valstybės narės savo nustatytomis sąlygomis atleidžia nuo suderinto akcizo šioje direktyvoje numatytus produktus.

Taigi, galima sakyti, jau prieš kreipiantis buvo aišku, kad lietuviškas direktyvos vertimas buvo netikslus. Todėl pagal Teisingumo Teismo praktiką šis tekstas turėjo būti aiškinamas atsižvelgiant į direktyvos tikslą. LVAT atliko kalbinių formuluočių analizę, teisingai citavo *acte clair* doktrinos jurisprudenciją ir priėjo prie teisingų išvadų, tik teismui dėl neaiškių priežasčių pritrūko pasiryžimo klausimą išspręsti pačiam. Dėl šios priežasties abejojama, ar šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo tikrai būtinas, nes atsižvelgus į kitas kalbines direktyvos versijas bei direktyvos tikslus, tinkamas jos aiškinimas buvo *acte clair*.

ESTT sprendime pritarė LVAT argumentacijai, jog tiek alkoholis, skirtas šokolado gamybai, tiek alkoholis jau esantis šokolado gaminiuose, skirtuose tiesiogiai vartoti, turi būti atleidžiamas nuo akcizų, nepaisant to, kad LR akcizų įstatymas ir lietuviška direktyvos versija numato šiuo klausimu kitokį teisinį reguliavimą, neatleidžiantį nuo akcizų gatavuose šokolado gaminiuose esančio etilo alkoholio. Be to, ESTT prejudiciniame sprendime citavo *Italija prieš Komisiją*[1088] bylą, kurioje buvo aiškinama ta pati direktyvos norma, taigi LVAT ne iki galo pasidomėjo esančia ES Teisingumo Teismo jurisprudencija, kuri galėjo suteikti teismui daugiau pasitikėjimo priimti sprendimą nesikreipus į ESTT. Taigi, aiškinama norma buvo ir *acte éclai*ré.

Šis prejudicinis sprendimas buvo rimtas įspėjimas Lietuvos įstatymų leidėjui taisyti ES direktyvų neatitinkantį nacionalinį teisinį reguliavimą. Tai iliustruojantis Europos Sąjungos ir nacionalinio teismo bendradarbiavimo pavyzdys, skatinantis vieningą ES teisės aiškinimą ir taikymą Europos erdvėje.

[1084] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf;jsessionid=9ea7d0f130de5b61895c22e44749a690b41e1d1e0de5.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Ob3aNe0?text=&docid=60932&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=9477/; prisijungimo laikas 2014-08-10.

[1085] LVAT 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis byloje Nr. A15-1292/2005 UAB Profisa v. Muitinės departamentas.

[1086] Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo interneto svetainė www.lvat.lt/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

[1087] LVAT 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis byloje Nr. A15-1292/2005 UAB Profisa v. Muitinės departamentas.

[1088] Byla C-482/98 Italija prieš Komisiją [2000] ECR I10861.

2. **Byla C-119/08 Mechel Nemunas / Valstybinę mokesčių inspekciją prie LR FM [2009] ECR I-00012**[1089].

Dėl Pirmosios Tarybos Direktyvos 67/227/EEB ir (arba) Šeštosios Tarybos Direktyvos 77/388/EEB 33 straipsnio nuostatų aiškinimo

2009 m. vasario 5 d. ESTT priėmė sprendimą byloje C–119/08 UAB „Mechel Nemunas" prieš Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos pagal LVAT kreipimąsi dėl išaiškinimo, ar 1977 m. gegužės 17 d. Šeštosios ES Tarybos Direktyvos 77/388/EEB dėl valstybių narių apyvartos mokesčių įstatymų derinimo nuostatos leidžia valstybėms narėms įtvirtinti nuo įmonės apyvartos skaičiuojamą kelių mokestį. Ginčas byloje kilo, kai UAB „Mechel Nemunas" kreipėsi į Valstybinę mokesčių inspekciją dėl atskaitytų sumų grąžinimo, o pastaroji atsisakė minėtas sumas grąžinti motyvuodama tuo, kad tai buvo mokestis, skirtas kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimui. Prašyme dėl prejudicinio sprendimo priėmimo LVAT klausė[1090], ar valstybės narės apskritai gali įtvirtinti tokį mokestį ir ar pastarasis neprieštarauja minėtai Direktyvai. ESTT sprendimu buvo atlikta sisteminė pridėtinės vertės mokesčio požymių analizė, kuri parodė, kad tokie atskaitymai nėra traktuotini kaip pridėtinės vertės mokesčiai. Vadinasi, Direktyvos nuostatos nesudaro kliūčių rinkti tokį mokestį kaip atskaitymus nuo pajamų, kurie buvo numatyti LR kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatyme[1091].

3. **Byla C-295/10 Valčiukienė ir kt. [2011] ECR I-08819**[1092]

Dėl 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/42/EB nuostatų aiškinimo

2010 m. gegužės 13 d. LVAT[1093] kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo, siekdamas išsiaiškinti, ar nacionalinės teisės nuostatos gali būti laikomos planų ar programos rūšies patikslinimu 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo 3 straipsnio 5 dalies prasme ir ar nagrinėjamoje byloje taikytinos nacionalinės teisės nuostatos yra suderinamos su minėtos direktyvos 3 straipsnio reikalavimais. LVAT taip pat siekė išsiaiškinti Direktyvos Nr. 2001/42 bei 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyvos Nr. 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo nuostatų santykį. 2011 m. rugsėjo 22 d. ESTT priėmė prejudicinį sprendimą byloje C–295/10, kuriame konstatavo, kad Direktyvos Nr. 2001/42/EB 3 straipsnio 5 dalį, skaitomą kartu su jos 3 straipsnio 3 dalimi, reikia aiškinti taip, kad šiuo straipsniu draudžiama tokia nacionalinės teisės nuostata, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, kurioje bendrai ir neišnagrinėjus kiekvieno atvejo numatyta, kad vertinimas pagal minėtą direktyvą neatliekamas, kai planų, taikomų nedideliuose plotuose vietiniu lygiu, sprendiniuose numatytas tik vienas ūkinės veiklos objektas. ESTT taip pat nurodė, kad, atlikus aplinkosauginį vertinimą pagal 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyvą 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo, iš dalies pakeistą 1997 m. kovo 3 d. Tarybos direktyva Nr. 97/11/EB, neatleidžiama nuo pareigos atlikti tokį vertinimą pagal Direktyvą Nr. 2001/42[1094].

1089 http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=74048&pageIndex=0&doclang=lt&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=92691/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

1090 LVAT 2008 m. kovo 7 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A-575-40-08.

1091 http://www.etd.lt/lit/Informacija-apie2009-m-vasario-5-d-Europos-Sajungos-Teisingumo-Teismo-sprendima-byloje-C119/08-/1032/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

1092 http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=109923&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=93490/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

1093 LVAT 2010 m. gegužės 13 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A-822-464-10.

1094 http://www.etd.lt/lit/Informacija-apie2011-m-rugsejo-22-d-Europos-Sajungos-Teisingumo-Teisme-priimta-prejudicini-sprendima-byloje-C295/10/1036/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

4. **Byla C-481/12 – Juvelta (dar nepaskelbta rinkinyje)**[1095]

Dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 34 straipsnio aiškinimo

2014 m. sausio 16 d byloje C481/12 UAB „Juvelta" prieš VĮ „Lietuvos prabavimo rūmai", priėmė sprendimą pagal LVAT kreipimąsi dėl SESV 34 straipsnio išaiškinimo[1096]. Prašymas pateiktas nagrinėjant UAB „Juvelta" (toliau – *Juvelta*) ir VĮ „Lietuvos prabavimo rūmai" ginčą dėl šių rūmų sprendimo įpareigoti *Juveltą* paženklinti aukso gaminius, kuriais ji prekiavo, valstybinėje įgaliotoje nepriklausomoje institucijoje prabavimo ženklais, kurie atitiktų Lietuvos teisės aktų reikalavimus. Teisingumo Teismas nusprendė, kad SESV 34 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiamas nacionalinis teisinis reguliavimas, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, pagal kurį norint valstybės narės rinkoje prekiauti tauriųjų metalų gaminiais, įvežtais iš kitos valstybės narės, kurioje jais leidžiama prekiauti, ir paženklintais prabavimo ženklu laikantis šios antrosios valstybės narės teisės aktų, privaloma, kai šiame ženkle esanti informacija apie šių gaminių prabą neatitinka pirmosios valstybės narės teisės aktų reikalavimų, šiuos gaminius iš naujo paženklinti pirmosios valstybės narės įgaliotos nepriklausomos prabavimo priežiūros institucijos prabavimo ženklu, patvirtinančiu, kad gaminiai buvo patikrinti, ir nurodančiu jų prabą laikantis minėtų reikalavimų. O aplinkybė, kad importuotų tauriųjų metalų gaminių papildomas ženklinimas, skirtas suprantamai informacijai importo valstybės narės vartotojams apie šių gaminių prabą pateikti, nebuvo atliktas valstybės narės įgaliotos nepriklausomos prabavimo priežiūros institucijos, neturi reikšmės atsakymui į pirmąjį klausimą, jeigu prieš tai prabos ženklu šiuos gaminius paženklino eksporto valstybės narės įgaliota nepriklausoma prabavimo priežiūros institucija ir tokiu papildomu ženklinimu teikiama informacija atitinka nurodytąją šiame prabos ženkle.

5. **Byla C-515/12 - 4finance (dar nepaskelbta rinkinyje)**[1097]

Dėl 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas 2014 m. balandžio 4 d. priėmė sprendimą byloje „4finance", C–515/12, kurioje rašytines pastabas teikė ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas[1098] pateiktas nagrinėjant UAB „4finance" ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos ginčą dėl šiai bendrovei skirtos baudos už Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas siekė išsiaiškinti, kokiomis sąlygomis komercinio skatinimo sistema gali būti laikoma „piramidės pobūdžio skatinimo sistema", kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2005/29/EB I priedo 14 punktą[1099]. Teisingumo Teismas nusprendė, kad 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 (Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva) I priedo 14 punktas aiškintinas taip, kad piramidės pobūdžio skatinimo sistema yra nesąžininga komercinė veikla bet kuriomis aplinkybėmis tik tuomet, kai pagal tokią sistemą iš vartotojo reikalaujama piniginės įmokos, kad ir koks būtų jos dydis, mainais už galimybę gauti atlygį visų pirma už kitų vartotojų įtraukimą į tą sistemą, o ne už produktų pardavimą ar naudojimą.

[1095] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=146435&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=92799/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

[1096] LVAT 2012 m. rugsėjo 27 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-602-1218-12.

[1097] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=150284&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=92881/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

[1098] LVAT 2012 m. spalio 29 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A-442-1582-12.

[1099] http://www.etd.lt/lit/2014-m-balandzio-4-d-Europos-Sajungos-Teisingumo-Teismas-priemesprendima-byloje-4finance-C515/12/22/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

6. **Byla C-314/13 - Paftiev ir kt. (dar nepaskelbta Rinkinyje)**[1100]

Dėl Europos Sąjungos Tarybos 2006 m. gegužės 18 d. reglamento Nr. 765/2006 3 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimo

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikė Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas[1101]. Pateikdamas pirmus tris klausimus, kuriuos Teisingumo Teismas nusprendė nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas iš esmės siekė išsiaiškinti, ar Reglamento Nr. 765/2006 3 straipsnio 1 dalies b punktas turi būti aiškinamas taip, kad kompetentinga nacionalinė institucija turi absoliučią diskreciją, kai priima sprendimą dėl pagal šią nuostatą pateikto prašymo taikyti išimtį, kad būtų galima pareikšti ieškinį ir užginčyti Sąjungos nustatytų ribojamųjų priemonių teisėtumą; jeigu į šį klausimą būtų atsakyta neigiamai, į kokias aplinkybes ši institucija turi atsižvelgti ir kokiais kriterijais vadovautis.

Teisingumo Teismas į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo užduotus klausimus atsakė taip:

– Reglamento Nr. 765/2006 3 straipsnio 1 dalies b punktas turi būti aiškinamas taip, kad kompetentinga nacionalinė institucija neturi absoliučios diskrecijos, kai priima sprendimą dėl pagal šią nuostatą pateikto prašymo taikyti išimtį, kad būtų galima pareikšti ieškinį ir užginčyti Sąjungos nustatytų ribojamųjų priemonių teisėtumą, ir savo kompetenciją turi vykdyti laikydamasi Chartijos 47 straipsnio antros pastraipos antrame sakinyje numatytų teisių ir reikalavimo, kad reiškiant ieškinį Bendrajame Teisme ieškovui turi atstovauti advokatas.

– Kompetentinga nacionalinė institucija turi teisę patikrinti, ar lėšos, kurių įšaldymą prašoma panaikinti, skirtos išimtinai pagrįstiems profesiniams mokesčiams sumokėti ir su teisinių paslaugų teikimu susijusioms išlaidoms kompensuoti. Ji taip pat gali nustatyti sąlygas, kurias laiko tinkamomis užtikrinti, kad visų pirma būtų laikomasi paskirtos sankcijos tikslo ir nebūtų piktnaudžiaujama suteikta išimtimi.

Pateikdamas ketvirtąjį klausimą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas siekė išsiaiškinti, ar Reglamento Nr. 765/2006 3 straipsnio 1 dalies b punktas turi būti aiškinamas taip, kad vienas iš pagrindų, kuris gali pateisinti išimties pagal šią nuostatą nesuteikimą, gali būti lėšų, kuriomis naudojantis būtų įgyvendinama nurodyta išimtis, įgijimo neteisėtumas. Teisingumo Teismas į tokį klausimą atsakė neigiamai.

Teisingumo Teismo sprendimas šioje byloje atitiko Lietuvos Respublikos Vyriausybės poziciją, kiek ji buvo susijusi su klausimais dėl kompetentingos nacionalinės institucijos turimos diskrecijos pobūdžio priimant sprendimą dėl pagal Reglamento (EB) Nr. 765/2006 3 straipsnio 1 dalies b punktą pateikto prašymo taikyti išimtį, taip pat dėl būtinybės tokiais atvejais atsižvelgti į ES pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje įtvirtintą asmens teisę į veiksmingą teisinę gynybą[1102].

[1100] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153579&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=92938/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

[1101] LVAT 2013 m. gegužės 3 d. nutartimi administracinėje byloje Nr. A-858-283-13.

[1102] http://www.etd.lt/lit/2014-m-birzelio-12-d-Europos-Sajungos-Teisingumo-Teismas-priemesprendima-byloje-C-314/13-/23/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

7. **Byla C-410/13 Baltlanta (dar nepaskelbta Rinkinyje)**[1103]

Dėl 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1260/1999, 1999 m. gruodžio 17 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2792/1999 ir 2006 m. rugpjūčio 1 d. Komisijos sprendimu COM(2006) 3424 galutinis patvirtintų Gairių dėl struktūrinių fondų paramos (2000–2006 m.) teikimo pabaigos išaiškinimo

2013 m. liepos 19 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje UAB „Baltlanta" prieš Lietuvos valstybę, atstovaujamą Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos dėl 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1260/1999, nustatančio bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų, 38 straipsnio, 1999 m. gruodžio 17 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2792/1999, nustatančio išsamias Bendrijos struktūrinės paramos žuvininkystės sektoriui taisykles ir tvarką, 19 straipsnio ir 2006 m. rugpjūčio 1 d. Komisijos sprendimu COM(2006) 3424 galutinis patvirtintų Gairių dėl struktūrinių fondų paramos (2000–2006 m.) teikimo pabaigos 6 ir 7 dalių išaiškinimo.

ESTT išaiškino, kad 6 ir 7 dalis reikia aiškinti taip, kad pagal juos atitinkamos viešosios valdžios institucijos neturi pareigos informuoti Europos Komisijos apie ginčą, teisme vykstantį dėl administracinio sprendimo, kaip antai nagrinėjamo pagrindinėje byloje, susijusio su paraiškos dėl finansinės paramos skyrimo tinkamumu, ar imtis būtinų priemonių, kad paramai, dėl kurios skyrimo vyksta šis ginčas, numatytos lėšos būtų rezervuotos, kol galutinai bus išspręstas klausimas dėl paramos skyrimo.

8. **Byla C-423/13 Vilniaus energija (dar nepaskelbta Rinkinyje)**[1104]

Dėl SESV 34 straipsnio ir 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/22/EB dėl matavimo priemonių išaiškinimo

2013 m. birželio 25 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje UAB „Vilniaus energija"

prieš Lietuvos metrologijos inspekcijos Vilniaus apskrities skyrių[1105] dėl SESV 34 straipsnio ir 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/22/EB dėl matavimo priemonių išaiškinimo.

ESTT išaiškino, kad SESV 34 straipsnis ir 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/22/EB dėl matavimo priemonių turi būti aiškinami taip, kad jais draudžiamas toks nacionalinis reguliavimas ir praktika, pagal kuriuos visus šios direktyvos reikalavimus atitinkantis karšto vandens skaitiklis, sujungtas su nuotolinio (telemetrinio) duomenų perdavimo įtaisu, yra laikomas matavimo sistema ir dėl šios aplinkybės negali būti naudojamas pagal paskirtį, kol jam kartu su šiuo įtaisu nebus atlikta metrologinė patikra kaip matavimo sistemai.

[1103] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=157284&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=309430/; prisijungimo laikas 2015-02-20.

[1104] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=157488&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=309430/; prisijungimo laikas 2015-02-20.

[1105] LVAT 2013 m. birželio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-239-13.

9. **Byla C-74/14 Eturas ir kt. (dar neišnagrinėta byla)**[1106]

Dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 1 dalies aiškinimo

2014 m. vasario 10 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje UAB „Eturas" e.a. prieš Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybą[1107] dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 1 dalies aiškinimo.

Prejudiciniai klausimai:

1. Ar Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 1 dalis turėtų būti aiškinama taip, kad ūkio subjektams dalyvaujant tokioje, kaip apibūdinta šioje byloje, bendroje informacinėje sistemoje, Konkurencijos tarybai įrodžius, kad šioje sistemoje buvo patalpintas sisteminis pranešimas apie nuolaidų ribojimą ir nustatytas techninis ribojimas įvesti nuolaidos dydį, gali būti taikoma prezumpcija, kad šie ūkio subjektai žinojo ar privalėjo žinoti apie informacinėje sistemoje patalpintą sisteminį pranešimą, ir, neprieštaraudami taikomam nuolaidos ribojimui, išreiškė nebylų sutikimą apriboti kainų nuolaidas, todėl jiems gali būti taikoma atsakomybė dėl veiksmų derinimo pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 1 dalį? 2. Jei atsakymas į pirmąjį klausimą yra neigiamas, į kokius faktorius turėtų būti atsižvelgiama sprendžiant, ar ūkio subjektai, dalyvaujantys bendroje informacinėje sistemoje tokiomis aplinkybėmis, kaip pagrindinėje byloje, suderino savo veiksmus SESV 101 straipsnio 1 dalies prasme?

10. **Byla C-103/14 Jakutis ir Kretingalės kooperatinė (dar neišnagrinėta byla)**[1108]

2014 m. kovo 4 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje Bronius Jakutis ir Kretingalės kooperatinė ŽŪB prieš Nacionalinę mokėjimo agentūrą prie Žemės ūkio ministerijos ir Lietuvos valstybę.

Prejudiciniai klausimai:

1. Dėl tiesioginių išmokų senosiose ir naujosiose ES valstybėse narėse lygio vertinimo pagal Reglamento Nr. 73/2009 10 straipsnio 1 dalį, taikant ją kartu su 7 ir 121 straipsniais:
   a. Ar Reglamento Nr. 73/2009 7 straipsnio 1 dalies nuostatą, taikant ją kartu su 10 str. 1 dalimi ir 121 straipsniu, reikia aiškinti taip, kad 2012 metais senųjų ES valstybių narių Tiesioginių išmokų, kurios yra didesnės nei 5 000 EUR, lygis yra 90 proc.?
   b. Jei į pirmą klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar tai reiškia, kad 2012 metais Tiesioginių išmokų lygis naujosiose ir senosiose ES valstybėse narėse nėra susilyginęs, remiantis Reglamento Nr. 73/2009 10 straipsnio 1 dalies ir 121 straipsnio nuostatų turiniu ir tikslais?
   c. Ar Reglamento Nr. 73/2009 10 straipsnio 1 dalies pabaigos nuostata („<…> atsižvelgiant į taikomus sumažinimus pagal 7 str. 1 d.") ir Komisijos darbinio dokumento DS/2011/14/REV2 nuostatos, kuriose lyginimo tikslais nustatoma skirtinga Tiesioginių išmokų bazė: naujosiose ES valstybėse narėse yra vertinamas Tiesioginių išmokų lygis nepritaikius moduliacijos (90 proc. pagal 121 str.), o senosiose – moduliaciją pritaikius (100–10 proc. pagal 7 str. 1 d.), neprieštarauja Stojimo aktui ir Sąjungos teisės principams, tarp jų teisėtų lūkesčių apsaugos, gero administravimo, sąžiningos konkurencijos ir nediskriminavimo principams, bei SESV 39 straipsnyje įtvirtintiems bendrosios žemės ūkio politikos tikslams?
2. Dėl Reglamento Nr. 73/2009 10 straipsnio 1 dalies ir 132 straipsnio 2 dalies paskutinės pastraipos pabaigos nuostatų ir jų pagrindu priimtų ES teisės aktų prieštaravimo Stojimo aktui ir Sąjungos principams:
   a. Ar Reglamento Nr. 73/2009 10 straipsnio 1 dalies pabaigos („<…> atsižvelgiant į taikomus sumažinimus pagal 7 str. 1 d.") ir 132 straipsnio 2 dalies paskutinės pastraipos pabaigos („<…> atsižvelgiant, nuo 2012 m., į 7 str., taikant jį kartu su 10 str.") nuostatos ir jų pagrindu priimto Komisijos darbinio dokumento DS/2011/14/REV2 ir Komisijos įgyvendinimo sprendimo C(2012) 4391 *final* nuostatos neprieštarauja Stojimo aktui, kuris nenumato Tiesioginių išmokų moduliacijos ir papildomų nacionalinių tiesioginių išmokų mažinimo naujosiose ES valstybėse narėse ir/ar metų, kuriais preziumuojamas Tiesioginių išmokų naujosiose ir senosiose ES valstybėse narėse susilyginimas?

[1106] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=151162&pageIndex=0&doclang=lt&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=93190/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

[1107] LVAT 2014 m. sausio 17 d. nutartimis administracinėje byloje Nr. A-858-1603-14.

[1108] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=151174&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=614089#1/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

b. Ar Reglamento Nr. 73/2009 10 straipsnio 1 dalies ir 132 straipsnio 2 dalies paskutinės pastraipos bei Komisijos darbinio dokumento DS/2011/14/REV2 ir Komisijos įgyvendinimo sprendimo C(2012) 4391 *final* nuostatos tiek, kiek pagal jų turinį ir tikslus 2012 metais naujosiose ES valstybėse narėse, gaunančiose gerokai mažesnę paramą nei senosiose ES valstybėse narėse, yra taikoma Tiesioginių išmokų moduliacija ir papildomų nacionalinių tiesioginių išmokų mažinimas, neprieštarauja Sąjungos teisės principams, tarp jų teisėtų lūkesčių apsaugos, sąžiningos konkurencijos ir nediskriminavimo principams, bei SESV 39 straipsnyje įtvirtintiems bendrosios žemės ūkio politikos tikslams, o ypač tikslui didinti žemės ūkio našumą?

c. Ar klaidų ištaisymo procedūra atliktas Reglamento Nr. 73/2009 132 straipsnio 2 dalies paskutinės pastraipos („<…> atsižvelgiant, nuo 2012 m., į 7 str., taikant jį kartu su 10 str.“) nuostatos pakeitimas (OL L 43/7 2010 m. vasario mėn. 18 d.) (kuriuo padarytas ne techninio pobūdžio pataisymas, o iš esmės pakeistas nuostatos turinys – 2012 metai įtvirtinami kaip preziumuojantys Tiesioginių išmokų susilyginimą naujosiose ir senosiose ES valstybėse narėse), nepažeidžia Sąjungos teisės principų, tarp jų teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, gero administravimo principų ir nediskriminavimo principų?

d. Ar Stojimo akto II priedo 6 A dalies „Žemės ūkis“ 27 punkto b dalyje nurodyto 1 straipsnio c dalyje nuostatoje vartojamo žodžio „dydis“ reikšmė yra tokia pati kaip Reglamento Nr. 73/2009 132 straipsnio 2 dalies paskutinėje pastraipoje žodžio „lygis“ reikšmė?

3. Ar Komisijos įgyvendinimo sprendimas ir Komisijos darbo dokumentas DS/2011/14/REV2, kurie nebuvo skelbti ES oficialiame leidinyje ir yra nemotyvuoti (buvo priimti remiantis tik prezumpcija, kad 2012 metais Tiesioginių išmokų lygis naujosiose ir senosiose ES valstybėse narėse susilygino), neprieštarauja Stojimo aktui ir nepažeidžia Sąjungos teisės principų, tarp jų teisinio tikrumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir gero administravimo? Jei taip, ar Komisijos įgyvendinimo sprendimo 1 straipsnio 4 dalis neturi būti panaikinta kaip prieštaraujanti Reglamentui Nr. 73/2009 ir Stojimo aktui?

11. **Byla C-126/14 Sveda (dar neišnagrinėta byla)**[1109]

Dėl 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos 168 straipsnio išaiškinimo

2014 m. kovo 17 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje UAB „Sveda“ prieš Valstybinę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos[1110] dėl 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos 168 straipsnio aiškinimo.

Prejudicinis klausimas:

Ar 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos 168 straipsnis gali būti aiškinamas kaip suteikiantis apmokestinamajam asmeniui teisę atskaityti pirkimo PVM, sumokėtą pasigaminant (įsigyjant) verslui skirtą ilgalaikį turtą, koks yra nagrinėjamoje byloje, kuris (1) yra tiesiogiai skirtas neatlygintinai naudotis visuomenės nariams, (2) bet gali būti pripažintas priemone pritraukti lankytojus atvykti į vietą, kurioje apmokestinamasis asmuo, vykdydamas savo ekonominę veiklą, planuoja tiekti prekes ir (ar) teikti paslaugas?

[1109] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=153036&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=614089#1/; prisijungimo laikas 2014-08-07.

[1110] LVAT 2014 m. vasario 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-703-14.

Lentelė Nr.10
Lietuvos institucijų kreipimaisi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo[1111]

1. **Byla C-385/09 - Nidera Handelscompagnie [2010] ECR I-10385**[1112]
Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo ginče tarp Nidera Handelscompanie BV ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos dėl PVM atskaitymų. Nidera Handelscompanie pateikė prašymą Valstybinei mokesčių inspekcijai atskaityti PVM, sumokėtą Lietuvoje įsigijus prekių, išgabentų į trečiąsias valstybes. Tokio prašymo Valstybinė mokesčių inspekcija netenkino, motyvuodama tuo, kad prekybos sandorių metu pareiškėja nebuvo Lietuvoje įregistruota kaip PVM mokėtoja. Iškilo klausimas, ar 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva Nr. 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos turi būti aiškinama kaip draudžianti daryti PVM atskaitas nuo sandorių, kurių sudarymo metu šalis nebuvo registruota PVM mokėtoja. 2010 m. spalio 21 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priimtame sprendime byloje C–385/09 Nidera Handelscompagnie BV prieš Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos konstatavo, kad Direktyva Nr. 2006/112/EB apsaugoja teisę daryti pridėtinės vertės mokesčio atskaitymus asmeniui, kuris tenkina esmines Direktyvos sąlygas ir įsiregistruoja PVM mokėtoju per pagrįstą terminą nuo sandorių, suteikiančių teisę į PVM atskaitą, įvykdymo[1113].
2. **Byla C-250/11 - Lietuvos geležinkeliai (paskelbta Skaitmeniniame rinkinyje (Bendrasis rinkinys))**[1114]
2012 m. liepos 19 d. Teisingumo teismas priėmė sprendimą Byloje C250/11 dėl Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gegužės 17 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2011 m. gegužės 20 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą. Prašymas pateiktas byloje tarp AB „Lietuvos geležinkeliai" ir Vilniaus teritorinės muitinės dėl papildomai apskaičiuotų akcizo ir PVM bei dėl baudos, šios muitinės reikalaujamų sumokėti iš LG. Teisingumo Teismas nusprendė, kad 1983 m. kovo 28 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 918/83, nustatančio Bendrijos atleidimo nuo muitų sistemą, su pakeitimais, padarytais 1988 m. gegužės 3 d. Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 1315/88, 112 straipsnio 1 dalies a punktą, 2009 m. lapkričio 16 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1186/2009, nustatančio Bendrijos atleidimo nuo muitų sistemą, 107 straipsnio 1 dalies a punktą, 1983 m. kovo 28 d. Tarybos direktyvos 83/181/EEB dėl Direktyvos 77/388/EEB 14 straipsnio 1 dalies [d punkto] taikymo, atleidžiant galutinį tam tikrų prekių importą nuo pridėtinės vertės mokesčio, su pakeitimais, padarytais 1988 m. birželio 13 d. Tarybos direktyva 88/331/EEB, 82 straipsnio 1 dalies a punktą ir 2009 m. spalio 19 d. Tarybos direktyvos 2009/132/EB dėl Direktyvos 2006/112/EB 143 straipsnio b ir c punktų taikymo, neapmokestinant galutinio tam tikrų prekių importo pridėtinės vertės mokesčiu, 84 straipsnio 1 dalies a punktą reikia aiškinti taip, kad jie netaikomi lokomotyvams.

[1111] Lenteles sudarė autorė remiatis ESTT internetiniu tinklapiu http://www.curia.eu/ ir Lietuvos respublikos Teisės departamento prie LR Teisingumo ministerijos http://www.etd.lt/.

[1112] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=83638&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=98296/; prisijungta 2014 08 09.

[1113] http://www.etd.lt/lit/Informacija-apie-2010-m-spalio-21-d-Europos-Sajungos-Teisingumo-Teisme-paskelbta-sprendima-byloje-C385/09/1034/; prisijungta 2014 08 09.

[1114] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=125233&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=317559/; prisijungta 2015 02 20.

3. **Byla C-526/13 Fast Bunkering Klaipėda (dar neišnagrinėta byla)**[1115]

2013 m. spalio 7 d. Mokestinių ginčų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje UAB „Fast Bunkering Klaipėda“ prieš Valstybinėę mokesčių inspekciją prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos.

Prejudicinis klausimas:

Ar 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos 148 straipsnio a punkto nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad šio punkto nuostatos dėl neapmokestinimo PVM yra taikomos ne tik tiekimams laivo, naudojamo navigacijoje atviroje jūroje, valdytojui, kuris sunaudoja šias prekes kaip laivo atsargas, bet ir tiekimams ne laivo valdytojui, t. y. neatsiskleidusiems tarpininkams, kai tiekimo momentu iš anksto žinoma ir tinkamai nustatyta galutinė prekių paskirtis, ir mokesčių administratoriui pagal teisės aktų reikalavimus pateikiami tai patvirtinantys įrodymai?

[1115] http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=144847&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=98743/; prisijungta 2014 08 09.

Lentelė Nr. 11
Klausimynas

Gerbiamas respondente,

Esu Eglė Kybartienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės instituto doktorantė. Šiuo metu atlieku savo daktaro disertacijos tyrimą tema „Lietuvos institucijos kaip ESTT prejudicinio sprendimo subjektai".

Būčiau dėkinga, jei sutiktumėte dalyvauti apklausoje ir atsakytumėte į keletą klausimų apie savo atstovaujamą instituciją. Jūsų pateikta informacija būtų labai vertinga tiriant šią aktualią temą.

Apibendrinti tyrimo duomenys bus naudojami tik mokslo tikslais, Jūsų atsakymų anonimiškumas garantuojamas.

Šios anketos rezultatai viešai nepublikuojami

1. Jūsų atstovaujamos institucijos pavadinimas
2. Institucijos funkcijos
3. Kokiais teisės aktais institucija vadovaujasi vykdydama savo veiklą?
4. Koks institucijos veiklos pastovumas?
   - Institucija vykdo nuolatinę veiklą
   - Institucija vykdo veiklą tik tam tikrais atvejais (ad hoc)
5. Ar institucijai priskirta kompetencija nagrinėti ginčus?
   - Taip
   - Ne
6. Jei į 5 klausimą atsakėte teigiamai, nurodykite, ar ginčo nagrinėjimo procesas grindžiamas rungimosi principu (inter partes procedūra)?
   - Taip
   - Ne
   - Negaliu atsakyti
7. Jei į 5 klausimą atsakėte teigiamai, nurodykite, kokio pobūdžio sprendimus priima jūsų institucija?
   - Privalomus ginčo šalims
   - Rekomendacinio pobūdžio
   -
8. Kokią kompetenciją turi jūsų institucija priimdama sprendimus?
   - Priimami sprendimai turi būti suderinti su vadovaujančia institucija
   - Priimdama sprendimus institucija yra nepriklausoma
   -
9. Ar institucijai kyla klausimų dėl Europos Sąjungos teisės normų taikymo institucijos veikloje?
   - Taip
   - Ne
10. Jei į 9 klausimą atsakėte teigiamai, parašykite, kokios problemos ir kokiose srityse kilo? (jei į 9 klausimą atsakėte neigiamai, klausimą palikite neatsakytą)
11. Ar jūsų institucija kada nors kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą prašydama priimti prejudicinį sprendimą (tai atvejai, kada į ESTT kreipiasi valstybės narės nacionalinis teismas (ar institucija ESTT pripažinta teismu), kuris susiduria su ES teisės taikymu, dėl ES teisės normos galiojimo (išsk. Sutartis) arba išaiškinimo, prašydamas priimti prejudicinį sprendimą?
    - Taip
    - Ne
    - Negaliu atsakyti
12. Jei į 11 klausimą atsakėte teigiamai, patikslinkite kokiais klausimais ir kiek kartų kreipėtės?
13. Ar Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra priėmęs prejudicinį sprendimą jūsų atstovaujamos institucijos pateiktam prašymui?
    - Taip
    - Ne
14. Jei į 13 klausimą atsakėte teigiamai, nurodykite priimtų sprendimų skaičių
15. Ar pasitaikė atvejų, kai jūsų institucija susidūrė su klausimais dėl Europos Sąjungos teisės normų aiškinimo ir nutarė nesikreipti į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo?
    - Taip
    - Ne
16. Jei į 15 klausimą atsakėte teigiamai, parašykite nesikreipimo priežastis?
17. Kaip galimybė kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl aktualių Europos Sąjungos teisės normų aiškinimo padėtų jūsų atstovaujamai institucijai pilnai ir kokybiškai įgyvendinti savo funkcijas ?

Siųsti atsakymą

Lentelė Nr. 12

Lietuvos institucijų galimybės kreiptis prejudicinio sprendimo į ESTT įvertinimo lentelė[1116]

Kriterijai / Institucijos	Įsteigta teisės aktų nustatyta tvarka	Veikla paremta teisės aktų taikymu	Nuolatinė veikla	Ginčus nagrinėja *inter partes* procedūra	Priima sprendimus pagal teisminį procesą reglamentuojančius teisės aktus	Privalomoji ginčo nagrinėjimo procedūra	Yra nepriklausomas nuo proceso šalių, vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios	Ginčą nagrinėja teisininkai	Subjekto galimybė pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra
1. Valstybinė energetikos inspekcija									
2. Valstybinė mokesčių inspekcija									
3. Valstybinė darbo inspekcija									
4. Darbo ginčų komisija									
6.Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba									
7. Registrų centras									
8. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija									
9. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba									
10. Valstybinis turizmo departamentas									
11. LR konkurencijos taryba									
12. LR ryšių reguliavimo tarnyba									

[1116] Lentelę sudarė autorė remiantis disertacijos III dalyje atliktu tyrimu.

Kriterijai / Institucijos	Įsteigta teisės aktų nustatyta tvarka	Veikla paremta teisės aktų taikymu	Nuolatinė veikla	Ginčus nagrinėja *inter partes* procedūra	Priima sprendimus pagal teisminį procesą reglamentuojančius teisės aktus	Privalomoji ginčo nagrinėjimo procedūra	Yra nepriklausomas nuo proceso šalių, vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios	Ginčą nagrinėja teisininkai	Subjekto galimybė pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra
13. Advokatų garbės teismas									
14. Notarų garbės teismas									
15. Teisėjų garbės teismas									
16.Vyriausioji administracinių ginčų komisija									
17. Lietuvos Bankas									
18. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba									
19. Mokestinių ginčų komisija									
20. Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba									
21. Muitinės departamentas									
22. Prokuratūra									

Kriterijus tenkinamas –

Kriterijus tenkinamas iš dalies –

Kriterijus netenkinamas –

Nereglamentuojama arba sunku / negalima įvertinti –

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Eglė Kybartienė

SUBJEKTAI, TURINTYS TEISĘ KREIPTIS PREJUDICINIO SPRENDIMO PAGAL EUROPOS SĄJUNGOS TEISĘ

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2015

Disertacija rengta 2003-2015 metais Mykolo Romerio universitete.

Moksliniai vadovai:

2003–2007 m.: prof. habil. dr. Norbert Reich (Rygos aukštoji teisės mokykla, Latvijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);
nuo 2007 m.: prof. dr. Ignas Vėgėlė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė:

prof. dr. Lyra Jakulevičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Nariai:

prof. dr. Armanas Abramavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);
doc. dr. Laurynas Biekša (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);
doc. dr. Regina Valutytė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);
doc. dr. Skirgailė Žalimienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Oponentai:

doc. dr. Inga Daukšienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S);
prof. dr. Jonas Prapiestis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2015 m. gegužės 8 d. 13 val. Mykolo Romerio universiteto konferencijų salėje (I-414 aud.).
Adresas: Ateities g. 20 LT- 08303 Vilnius, Lietuva

Disertacijos santrauka išsiųsta 2015 m. balandžio 8 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (Gedimino pr. 51, Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto bibliotekose (Ateities g. 20 ir Valakupių g. 5, Vilnius; V. Putvinskio g. 70, Kaunas).

Eglė Kybartienė

SUBJEKTAI, TURINTYS TEISĘ KREIPTIS PREJUDICINIO SPRENDIMO PAGAL EUROPOS SĄJUNGOS TEISĘ

Santrauka

Prejudicinio sprendimo procedūra, įtvirtinta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnyje[1117], yra Europos Sąjungos teisės sistemos kertinis akmuo, užtikrinantis efektyvų jos funkcionavimą. Procedūros veiksmingumas priklauso nuo nacionalinių institucijų suvokimo, ar jie laikytini teismu pagal SESV 267 str. ir nuo jų požiūrio į bendradarbiavimą su Teisingumo Teismu, todėl svarbu aiškiai apibrėžti subjektus, turinčius teisę kreiptis prejudicinio sprendimo.

Nuo savo veikimo pradžios prejudicinio sprendimo procedūra ir jos tikslai nesikeitė, tačiau subjektų, kurie gali (arba privalo) kreiptis prejudicinio sprendimo ratas tai siaurėjo, tai buvo suprantamas plačiai. Galiausiai Lisabonos sutartis nustatė, kad į Teisingumo Teismą gali kreiptis visi teismai, kuriems kyla klausimų dėl ES teisės taikymo ar aiškinimo, atitinkantys teismo pagal SESV 267 str. sampratą. Ši samprata Sutartyje ar kituose teisės aktuose nėra apibrėžta, Teismas nacionalinių institucijų, teikiančių prejudicinio sprendimo prašymus, tinkamumą dalyvauti procedūroje vertina pagal Teismo jurisprudencijoje susiformavusius kriterijus. Tačiau dėl subjekto neapibrėžtumo nacionalinės institucijos gali netinkamai suprasti savo teisę ar pareigą prašyti prejudicinio sprendimo. Per plati teismo samprata didina institucijų, teikiančių prejudicinio sprendimo prašymus, ratą, o tai savo ruožtu gali nulemti prastesnę sprendimų kokybę, jų teisinio poveikio silpnėjimą, ilginti bylos nagrinėjimo terminus nacionaliniame teisme. Per siauras subjekto supratimas gali iš procedūros pašalinti institucijas, kurių sprendimai svarbūs ES teisinės sistemos plėtrai, ignoruoti suinteresuotų šalių teisinės apsaugos poreikį.

Plečiantis Europos Sąjungai daugėja sričių, kuriose susiduriama su ES teisės normų taikymu, Europos Sąjungos teise vadovaujasi vis daugiau institucijų, todėl auga ir poreikis teisingai ją aiškinti. Pastaruoju metu ginčus nagrinėja ne tik bendrosios kompetencijos, specializuoti teismai ar konstituciniai teismai, bet ir alternatyvaus ginčų sprendimo institucijos – pavyzdžiui arbitražas, kuris suteikia galimybę išspręsti ginčus greitai, lanksčiai ir konfidencialiai. Alternatyvų ginčų nagrinėjimą skatina ir ES, įtvirtinusi specialią nuostatą SESV[1118]. Akivaizdu, kad tokių institucijų negalima pašalinti iš prejudicinio sprendimo procedūros, nes jos nagrinėja teisinius ginčus ir susiduria su ES reglamentų ar direktyvų taikymu, tačiau ar šios institucijos laikomos tinkamais prejudicinio sprendimo procedūros subjektais SESV 267 str. prasme? Vienareikšmiško atsakymo pateikti negalima, nes nėra aiškaus prejudicinio sprendimo procedūros subjekto apibrėžimo.

Pastaruoju metu klausimas dėl subjekto tinkamumo pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, kyla vis dažniau, neretai jį nagrinėjant išsiskiria Teisingumo Teismo bei jo generalinių advokatų nuomonės. ESTT sprendimų analizė rodo, kad Teismui neįsiklausius į generalinio advokato nuomonę ir atsisakius pripažinti tam tikrą instituciją tinkamu subjektu, neretai tie patys klausimai pasiekdavo ESTT kitose, susijusiose bylose. Tai

[1117] Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

[1118] SESV 67 str. 4 d.: „Sąjunga sudaro palankias sąlygas pasinaudoti teisingumu, ypač taikydama teisminių ir neteisminių sprendimų civilinėse bylose tarpusavio pripažinimo principą."

rodo proceso neekonomiškumą: generalinis advokatas bylą turėjo nagrinėti du kartus, o Teisingumo Teismas atsakymą pateikė prabėgus dvejiems ar trejiems metams nuo jo pirmojo sprendimo[1119].

Atsižvelgdama į aukščiau išdėstytus aspektus, disertacijos autorė savo darbą ir skyrė tinkamam prejudicinio sprendimo subjektos sampratos nustatymui bei reikalavimų, kuriais remiantis apibrėžiamas subjektiškumas, įvertinimui. Darbe nagrinėjama, kokią įtaką nacionalinių teismų bendradarbiavimui su Teisingumo Teismu turi tikslaus „teismo" apibrėžimo nebuvimas, ar tai trukdo nacionalinėms institucijoms pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra. Remiantis ESTT praktikoje nustatytais esminiais kriterijais išanalizuotas ginčus nagrinėjančių institucijų, tarp jų ir Lietuvos Respublikos institucijų, subjektiškumas. Tai padėjo ne tik suformuoti pasiūlymus tikslesniam teismo pagal SESV 267 str. apibrėžimui, bet ir įvertinti Lietuvos institucijų, ginčų nagrinėjime taikančių ES teisės normas, galimybes dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje, pateikti pasiūlymus tokių institucijų veiklos reglamentavimo tobulinimui, kad jos geriau atitiktų SESV 267 str. įtvirtintos procedūros subjektui keliamus reikalavimus.

Prejudicinio sprendimo procedūra aktyviai įgyvendinama jau daugiau nei 50 metų, todėl šiai temai skirta nemažai mokslo darbų. Procedūros paskirtį ir problematiką nagrinėjo užsienio šalių autoriai: A. Arnull, J. Fairhurst, D. W. K. Anderson, M. Demetriou ir kt., taip pat Lietuvos teisininkai: P. Kūris, V. Valančius, I. Vėgėlė, I. Jarukaitis, R. Valutytė, K. Pabijanskas ir kt. Subjektų, turinčių teisę teikti prejudicinio sprendimo prašymą, sampratos problematika iki dabar ištirta fragmentiškai ir neišsamiai. Vienintelis didesnės apimties mokslinis darbas, kuriame analizuojami prejudicinio sprendimo subjektai yra M. Broberg ir N. Fenger „Preliminary references to the Courtof Justice"[1120]. Bažnyčios teismą kaip galimą prejudicinio sprendimo procedūros subjektą analizavo M. Rynkowski[1121]. Tam tikrus nagrinėjamos temos aspektus savo darbuose paminėjo R. Norkus, V. Valančius, A. Gobytė-Limantė, V. Tamavičiūtė, R. Valutytė ir D. Prapiestytė, tačiau nebuvo atliktas nei vienas tyrimas ar darbas, skirtas subjekto, teikiančio prejudicinio sprendimo prašymą, sampratos analizei bei vertinimui, kokias pasekmes sukelia neteisingas „teismo" suvokimas, ar tai trukdo nacionalinėms institucijoms pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra. Taip pat nebuvo išanalizuotas įvairių nacionalinių institucijų grupių poreikis ir teisė kreiptis į Teisingumo Teismą. Būtent tokius aspektus Lietuvos institucijų kontekste autorė nagrinėjo savo disertacijoje.

Šis darbas – pirmas išsamus prejudicinio sprendimo procedūros subjekto, galinčio kreiptis į Teisingumo Teismą, kompleksinis tyrimas, todėl jis svarbus tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu ir gali tapti tolimesnių mokslinių tyrimų šia tema pagrindu, suteikti postūmį naujoms įžvalgoms tiek Lietuvos, tiek kitų šalių institucijų kontekste. Autorės manymu, būtų naudinga, jei į pasiūlymus sukonkretinti „teismo" sąvoką atsižvelgtų Teisingumo Teismas – tai įneštų daugiau aiškumo į ESTT ir nacionalinių subjektų bendradarbiavimą, padėtų tam tikroms nacionalinėms institucijoms suvokti save kaip prejudicinio sprendimo procedūros

---

[1119] Bylos *Job Centre* (C111/94) ir *Job Centre* (Byla C55/96 *Job Centre* [1997] ECR I7119); byla *Syfait* (byla C-53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609) ir sujungtos bylos *Sot. Lélos kai Sia ir kt.* (sujungtos bylos C468/06–C 478/06 *Sot. Lélos kai Sia ir kt.* [2008] ECR I7139); bylos *Standesamt Stadt Niebüll* (byla C-96/04 StandesamtStadtNiebüll [2006] ECR I-3561) ir *Grunkin ir Paul* (byla C353/06 *Grunkin ir Paul* [2008] ECR I7639).

[1120] Broberg, M; Niels, F. *Preliminary references to the Court of Justice*. Oxford University press. 2010.

[1121] Rynkowski M. Could the ecclesiastical courts submit the demand for „preliminary ruling" to the European Court of Justice". http://www.deltapublicaciones.com/derechoyreligion/gestor/archivos/07_10_10_815.pdf/, prisijungta 2014-08-13.

subjektą ir tuo pačiu prisidėtų prie sklandesnio vieningo ES teisės aiškinimo ir taikymo. Disertacinis tyrimas atskleidžia problemas, kylančias dėl to, kad subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimų prašymą, samprata nėra aiškiai apibrėžta. Tikėtina, kad sukonkretinus subjekto sąvoką Lietuvos institucijos aktyviau kreiptųsi į ESTT, taip būtų geriau įgyvendinami vienodo ES teisės aiškinimo ir taikymo principai bei užtikrinamos piliečių teisės. Pagrindiniai disertacijos teiginiai ir tyrimo rezultatai gali būti panaudoti Stokholmo programos užtikrinimui[1122], universitetų ir kolegijų ES teisės specialybių studentų mokymo procese, rengiant mokymo medžiagą. Darbas bus naudingas teisėjams, su ES teise susiduriančių institucijų atstovams, privačia teisės praktika besiverčiantiems advokatams, ypač dirbantiems ES teisės srityje, taip pat mokslininkams. Autorė tikisi, kad disertacinis tyrimas taps pagalbine priemone, padedančia institucijoms įvertinti savo galimybę kreiptis į Teisingumo Teismą.

Disertacinio tyrimo objektas, tikslas ir uždaviniai

Šios disertacijos **tyrimo objektas –** subjekto teisė/pareiga kreiptis prejudicinio sprendimo į Teisingumo Teismą. Objekto tyrimui pasitelkiama prejudicinio sprendimo procedūros teisinio reglamentavimo, sampratos dinamikos istoriniu aspektu bei šios srities teismų praktikos analizė.

Disertacinio **tyrimo tikslas** – atskleidus subjektų, turinčių teisę kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo, sampratą ir atrankos kriterijus, įvertinti jų tinkamumą subjektų identifikavimui bei pateikti siūlymus kaip ir kokius atrankos kriterijus būtų tikslinga pakeisti.

Minėtam tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

1. Įvertinti subjekto, teikiančio prejudicinio sprendimo prašymą, vietą prejudicinio sprendimo procedūroje bei tinkamo jo sampratos aiškinimo svarbą.
2. Remiantis ES teisės aktais ir Teisingumo Teismo praktika, atskleisti subjekto, teisę ir/arba pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo, sampratą per subjektiškumą apibrėžiančius kriterijus.
3. Įvertinti atrankos kriterijų tinkamumą, identifikuoti subjektus (tame tarpe ir Lietuvos) turinčius teisę kreiptis prejudicinio sprendimo; pateikti siūlymus kokius atrankos kriterijus ir kaip būtų tikslinga pakeisti.

Ginamieji disertacijos teiginiai

1. Kreiptis prejudicinio sprendimo gali ne tik teismai, bet ir nacionalinės ginčus nagrinėjančios institucijos, tačiau neapibrėžti subjekto atitikties reikalavimai kliudo SESV įtvirtinto teisinio aiškumo principo įgyvendinimui.
2. Ne tik institucijos, atitinkančios visus priimtinumo kriterijus: nepriklausomos nuo proceso šalių bei vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios, įsteigtos teisės aktų nustatyta tvarka, vykdančios nuolatinę veiklą, paremtą teisės aktų taikymu, kurios teisininkai nagrinėja ginčus pagal privalomąją ginčo nagrinėjimo procedūrą ir priima galutinio pobūdžio sprendimus, turi teisę kreiptis prejudicinio sprendimo pagal SESV 267 str.

[1122] Kone svarbiausias pastarųjų metų dokumentas šioje srityje – tai Stokholmo programa (Stokholmo programa – atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui. Europos vadovų tarybos pranešimas. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*.2010/C 115/01), kuriai 2009 m. gruodžio mėn. pritarė nacionalinės vyriausybės. Dokumente ES raginama padidinti paramą nacionaliniams mokymo projektams ir kurti ES lygmens mokymo sistemą.

3. Ne tik teisminės, bet ir alternatyvaus ginčų nagrinėjimo bei administracinės institucijos ir bažnytiniai teismai atitinka ES Teisingumo Teismo nustatytus subjektiškumo kriterijus, todėl turi teisę pagal SESV 267 str. kreiptis į jį prejudicinio sprendimo.

Darbo struktūra

Disertaciją sudaro įvadas, trys pagrindinės dalys, suskirstytos į skyrius ir poskyrius, išvados ir pasiūlymai. Taip pat pridėta disertacijos santrauka anglų kalba, priedai, literatūros sąrašas ir autorės publikacijų moksliniuose leidiniuose sąrašas.

I. **Subjekto, teikiančio ESTT prejudicinio sprendimo prašymą, vieta ir reikšmė prejudicinio sprendimo procedūroje.** Šioje dalyje analizuojama subjekto, teikiančio ESTT prejudicinio sprendimo prašymą, vieta ir reikšmė prejudicinio sprendimo procedūroje, atskleidžiamas nacionalinio teismo vaidmuo prejudicinio sprendimo procedūroje, jo santykis su ESTT, įvertinta subjekto, galinčio kreiptis prejudicinio sprendimo, sampratos tinkamo aiškinimo svarba ir kokias pasekmes sukelia netinkamas subjekto apibrėžimas. Autorės ištirta Teisingumo Teismo praktika rodo, kad Teismas palaipsniui plečia ratą subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymus – tinkamais subjektais pripažįstami ne tik nacionaliniai teismai, bet ir administracinės ar priežiūros institucijos. Konkretus subjekto apibrėžimas nepateikiamas, Teismas plėtoja tik kriterijus, kuriuos turi atitikti besikreipiantis subjektas, tačiau jie nėra griežtai taikomi visose bylose. Dėl sąvokos neapibrėžtumo kyla nemažai neaiškumų: kai kurios nacionalinės institucijos nepriskiria savęs prie subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymą ir nesikreipia į teismą, todėl svarbūs ES teisės klausimai gali likti neišspręsti, išsiskiria ESTT bei generalinio advokato nuomonės dėl subjekto tinkamumo, teismas pagal SESV 267 str. gali būti suvokiamas per plačiai arba per siaurai, nacionalinis teismas gali neteisingai suvokti savo teisę ar pareigą kreiptis prejudicinio sprendimo.
Pernelyg platus subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymų, ratas dažnai įvardijama kaip pagrindinė priežastis, dėl kurios nuolat auga Teisingumo Teismo krūvis, tačiau prejudicinio sprendimo prašymų skaičius didėja ir dėl kitų aspektų: Europos Sąjungos plėtros, daugėjant sričių, kurias reglamentuoja ES teisės normos, netgi dėl gerėjančio nacionalinių teismų ir kitų institucijų sąmoningumo ir noro tinkamai taikyti ES teisę. Subjektų, galinčių kreiptis į ESTT SESV 267 str. nustatyta tvarka, ribojimas nėra pagrindinė priemonė Teismo darbo krūvio mažinimui – svarbu didinti ESTT veiklos efektyvumą, nacionalinių teismų bei institucijų sąmoningumą, atsakingumą, teisėjų žinių lygį. Apribojus subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, ratą, kiltų pavojus vieningam ES teisės aiškinimui ir taikymui, kadangi dalis teismų ar nacionalinės institucijos, savo veikloje susiduriančios su ES teise, būtų priverstos ES teisės klausimus aiškintis savarankiškai. Tikslesnis „teismo“ pagal 267 str. sampratą apibrėžimas ne siaurintų subjektų ratą, bet sudarytų galimybę procese dalyvauti visoms institucijos, kurių sprendimai yra svarbūs ES teisinės sistemos plėtrai.

II. **Subjekto, turinčio teisę pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, samprata.** Šioje dalyje aptarta teismo pagal SESV 267 str. sampratos raida teisės aktuose, aiškinamasi, kaip subjekto suvokimą sąlygojo Teisingumo Teismo praktika, nagrinėjama termino „valstybė narė“ reikšmė prejudicinio sprendimo procedūroje. Autorė išsamiai ištyrė kriterijus, kuriuos ESTT naudoja spręsdamas, ar besikreipiančioji institucija yra teismas SESV 267 str. prasme ir įvertinus jų svarbą pateikė savo siūlomą prejudicinio subjekto apibrėžimą.

SESV 267 str. nustatyta, kad prejudicinio sprendimo prašymą gali teikti ne bet kokia institucija, tačiau tik „valstybės narės teismas“. ESTT praktika, nustatant besikreipiančios institucijos atitikimą „valstybės narės teismo“ sampratai pagal SESV 267 str., negausi, dažniausiai klausimas iškyla, kai prejudicinio sprendimo prašymą pateikia nacionaliniai teismai, kurie nėra įsisteigę valstybės narės teritorijoje, bet jiems taikoma ES Veikimo sutartis arba nacionaliniai teismai, veikiantys užjūrio šalyse ar teritorijose, susijusiose su Europos Sąjunga. ESTT, siekdamas užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą bei taikymą, plačiai aiškina „valstybės narės“ sąvoką, todėl teismas, įsikūręs vienoje iš Užjūrio šalių ar teritorijų, gali būti pripažintas „valstybės narės“ teismu, net ir atvejais, kai tose teritorijose Sutartys taikomos ribotai arba visai netaikomos.

Dažniausiai prejudicinio sprendimo besikreipianti institucija lengvai identifikuojama kaip teismas, tačiau kai kuriose valstybėse narėse institucijų pavadinimai nenurodo, kad jos vykdo teisminę valdžią, todėl kyla neaiškumų, ar tokios institucijos turi teisę prašyti prejudicinio sprendimo. Kita vertus, ES Teisingumo Teismas yra priėmęs prejudicinio sprendimo prašymų iš tokių institucijų, kurios, atrodytų, neatitinka „teismo“ sąvokos pagal SESV 267 str., tačiau klausimas dėl institucijos tinkamumo nebuvo keliamas. Institucija, nelaikoma teismu ar tribunolu nacionalinėje sistemoje, gali būti priimtina ESTT, ir priešingai – toks statusas savaime nepadaro institucijos subjektu, galinčiu pateikti prejudicinio sprendimo prašymą[1123]. Kilus klausimui dėl subjekto tinkamumo, Teismas instituciją tiria pagal tam tikrus kriterijus, tačiau ESTT niekada nepasisakė, kurie iš jų yra esminiai. Autorė, išanalizavus Teismo jurisprudenciją, daro išvadą, kad kai kurie kriterijai (pavyzdžiui, kad institucija būtų įsteigta teisės aktuose numatyta tvarka ir savo veikloje taikytų įstatymus ar kitus teisės aktus) yra būtini, kiti – tokie kaip kitos galimybės išspręsti ginčą nebuvimas, tik sustiprina Teismo nuomonę abejotinais atvejais ar pakreipia sprendimą atitinkame linkme. ESTT suteikia ypatingą reikšmę faktui, ar kreipimasis yra teisminės procedūros, kuri reikalinga ginčui išspręsti, dalis, todėl dažniausiai atmetami prašymai, gauti iš institucijų, įkurtų spręsti konkrečius atskirus ginčus (*ad hoc*). Remiantis naujausiais Teismo sprendimais, šiuo metu ESTT yra aiškiai atsisakęs privalomojo rungimosi principu grindžiamo proceso reikalavimo, todėl rungimosi principas tik papildo ginčo teisenos kriterijų.

Jei besikreipianti institucija nėra valstybės narės bendrosios kompetencijos teismų sistemos dalis, Teisingumo Teismui svarbu, ar institucija yra nepriklausoma, ar turi privalomą jurisdikciją. Subjektas, kuris yra priklausomas nuo sprendimą, dėl kurio pareikštas ieškinys, priėmusios valdžios institucijos, neapsaugotas nuo išorinės įtakos ar spaudimo, nesilaiko vienodo požiūrio į bylos šalis ir jų interesus, negali pateikti prejudicinio sprendimo prašymo.

Remiantis ESTT praktika, privalomos jurisdikcijos kriterijus – vienas svarbiausių. Atrodytų, kad jis turėtų užkersti kelią tam tikroms institucijoms (pavyzdžiui, arbitražui) prašyti prejudicinio sprendimo, tačiau autorė pastebi, kad Teismas tokios institucijos kreipimosi neatmeta tik dėl šio aspekto, vertinama konkreti situacija ir atitikimas kitiems kriterijams.

Teisingumo Teismas ne kartą nurodė, kad vienas svarbiausių kriterijų institucijai, prašančiai prejudicinio sprendimo, yra reikalavimas būti įsteigtai teisės aktų nustatyta tvarka, tačiau išnagrinėjus ESTT sprendimus autorė pastebi, jog šis kriterijus iš esmės yra formalus. Panašiai būtų galima apibūdinti ir nuolatinės veiklos reikalavimą – autorė ESTT praktikoje neaptiko nei vienos bylos, kurioje subjektas būtų atmestas tik dėl šio

[1123] Byla 24/92 *Corbiau v Administration des Contributions* [1993] ECR I-1277.

kriterijaus. Jei institucija nevykdo nuolatinės veiklos, bet atitinka esminius teismui pagal SESV 267 str. keliamus reikalavimus, ji gali būti pripažinta tinkamu subjektu.

Išanalizavus Teismo jurisprudenciją lieka neaiški reikalavimo, kad institucija savo veikloje turi vadovautis įstatymais bei kitais teisės aktais, reikšmė ir svarba, nes sunku įsivaizduoti situaciją, jog besikreipianti institucija neatitinka šio kriterijaus, tačiau prašo ES teisės išaiškinimo, norėdama priimti sprendimą pagrindinėje byloje. Taip pat pastebėtina, kad besikreipiančios institucijos narių teisinis išsilavinimas ir galimybės taikyti kitas teisinio ginčo sprendimo priemones nebuvimas nėra atskiri kriterijai – greičiau papildomos palankios aplinkybės, sustiprinančios besikreipiančio subjekto poziciją.

Teismas, abejodamas dėl subjekto priimtinumo, ne visada taiko nuoseklų požiūrį ir galutinį žodį taria tik įvertinęs konkrečią situaciją, tačiau rezultatas ne visuomet būna nuspėjamas ir tai įneša nemažai painiavos. Prejudicinio sprendimo procedūra itin svarbi ES teisinės sistemos kūrimui ir stiprinimui, todėl tiek nacionaliniai teismai, tiek ir ES piliečiai turi teisę aiškiai žinoti, kas gali būti laikoma teismu pagal SESV 267 str. Tam svarbu tiksliau apibrėžti „teismo" sampratą.

III. **Lietuvos ir kitų ES valstybių narių bei Europos institucijų, nagrinėjančių ginčus, subjektiškumo įvertinimas.** Trečiojoje darbo dalyje autorė, remdamasi ESTT nustatytais esminiais teismo pagal SESV 267 str. kriterijais, išanalizavo įvairių institucijų grupių galimybes dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje. Daugiau dėmesio buvo skirta Lietuvos institucijoms – autorė ne tik išsamiai ištyrė jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus, bet ir atliko institucijų atstovų apklausą, kurioje be kitos informacijos buvo prašoma apibūdinti atliekamas funkcijas, susijusias su prejudicinio sprendimo procedūra, bei nurodyti, ar institucijai būtų tikslinga kreiptis į Teisingumo Teismą. Tai leido palyginti pačių institucijų savęs kaip prejudicinio sprendimo procedūros subjektų suvokimą su realiomis galimybėmis, taip pat įvertinti poreikį kreiptis į ESTT. Atsižvelgiant į klausimų aktualumą, plačiau išnagrinėtos arbitražo institucijų bei konstitucinių teismų bei Europos Žmogaus Teisių Teismo galimybės dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūrose, ištirta išskirtinio subjekto – bažnyčios teismo galimybė teikti prejudicinio sprendimo prašymą.

Trečioje darbo dalyje atliktas tyrimas rodo, kad teismo pagal SESV 267 str. samprata dažniausiai apima teisminės valdžios institucijas, kai jos vykdo savo tikruosius teisminius įgaliojimus. Išimtiniais atvejais teikti prejudicinio sprendimo prašymus gali ir kitos institucijos, nacionalinėje teisinėje sistemoje priimančios galutinius sprendimus, jeigu jos atitinka pagrindinius reikalavimus, įtvirtintus Teismo praktikoje: institucija yra nepriklausoma proceso šalių, vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios atžvilgiu ir ginčus nagrinėja *inter partes* procedūra.

Klausimai, ar institucijos atitinka SESV 267 str. nustatytus reikalavimus, kyla ne tik dėl komercinių ar administracinių įstaigų, vykdančių teismines funkcijas, bet ir dėl institucijų, kurios yra teismai nacionalinėse teismų sistemose, tačiau konkrečiu atveju ne sprendžia ginčus, bet vykdo kitas užduotis arba teismines funkcijas derina su kitomis funkcijomis. ESTT jurisprudencija rodo, kad tokios institucijos gali dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūroje jei klausimas, dėl kurio kreipiamasi, susijęs su atliekama teismine veikla, tačiau atskirais atvejais į Teisingumo Teismą gali kreiptis teisėjai, veikiantys kaip prokurorai ar tyrėjai, pateikdami klausimus susijusius su funkcijomis, kurios pačios savaime nelemia teismo sprendimo. Ikiteisminio tyrimo institucija (tarp jų apeliacinių teismų parengtinio tyrimo skyriai) gali pateikti prejudicinio sprendimo prašymą

jei ESTT nustato, kad ji priima teisminio pobūdžio sprendimus nepriklausomai ir pagal įstatymą.

Pagal bendrą taisyklę, administracinės institucijos neturi teisės kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo, tačiau pastaruoju metu Teisingumo Teismas nėra toks kategoriškas – jis vertina, ar besikreipiančios institucijos sprendimas gali būti peržiūrimas nacionalinės teisės sistemoje. Jei nacionalinė institucija veikia kaip galutinės instancijos teismas, ESTT mažiau dėmesio teikia kitiems kriterijams ir kartais suteikia teismo SESV 267 str. prasme statusą administracinėms institucijoms. Galima teigti, kad Teismas išimties tvarka leidžia pateikti prejudicinio sprendimo prašymą institucijai, kuri nėra nacionalinės teisminės sistemos dalis, bet priima galutinį neskundžiamą sprendimą. Tokiais atvejais prejudicinio sprendimo procedūros tikslas ir *raison d'être* tarsi įpareigoja ESTT priimti prejudicinio sprendimo prašymą ir atsakyti į jam pateiktus klausimus bei užtikrinti, kad situacijos, kurias reglamentuoja ES teisė, neliktų už jos jurisdikcijos ribų be vienodo taisyklių aiškinimo[1124].

Teisingumo Teismo praktika rodo, kad administracinės priežiūros institucijos gali atitikti teismui pagal SESV 267 str. keliamas sąlygas, net jei jos pagal nacionalinę teisę laikomos administracinėmis institucijomis – svarbu, kad institucija būtų nepriklausoma, priimdama teisminio pobūdžio sprendimus. Jei administracinė apeliacinė institucija, atsakinga už ginčų nagrinėjimą ir sprendimų priėmimą, tampa atsakinga tik už sprendimų peržiūrėjimą, ji gali įgyti teisę kreiptis prejudicinio sprendimo. Taip pat jei praktikoje nėra galimybės kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus apeliacine tvarka, apeliaciniai komitetai, veikiantys su valdžios institucijų leidimu ir su jomis bendradarbiaujantys, kurie po ginčo procedūrų faktiškai priima galutinį sprendimą dėl ES teisės, turi būti laikomi „valstybės narės teismais" SESV 267 str. prasme. Panaši situacija susiklosto ir kalbant apie profesines institucijas – jos turi teisę prašyti priimti prejudicinį sprendimą, jei nebuvo galimybės pateikti ieškinio bendrosios kompetencijos teismams ir todėl institucijos sprendimas turėjo būti laikomas galutiniu.

Nacionalinės konkurencijos institucijos dažnai formaliai atitinka teismui pagal SESV 267 str. keliamus kriterijus, tačiau ESTT manymu nėra pakankamai nepriklausomos, kad būtų pripažįstamos tinkamu subjektu, galinčiu pateikti prejudicinio sprendimo prašymą. Vis tik Teisingumo Teismas savaime neatmeta nacionalinių konkurencijos institucijų pateiktų prašymų – atsižvelgiant į aplinkybes, konkrečią instituciją ir bylos svarbą vieningam ES teisės aiškinimui, ESTT gali nustatyti subjekto priimtinumą.

Arbitražo institucijoms taip pat iš anksto neužkertamas kelias dalyvauti prejudicinio sprendimo procese – ESTT gali pripažinti arbitražą teismu pagal SESV 267 str., jei pastarasis turi „viešąjį elementą". Tačiau ESTT praktika rodo, kad Teisingumo Teismas nelaiko arbitražo teismo tinkamu subjektu pateikti prejudicinio sprendimo prašymą, jeigu nėra nei teisinės, nei faktinės pareigos sutarties šalims perduoti savo ginčą nagrinėti arbitražui ir jeigu atitinkamos valstybės narės viešosios valdžios institucijos nedalyvauja priimant sprendimą pasirinkti arbitražą ir neprivalo savo iniciatyva įstoti į procesą arbitražo teisme[1125]. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurių arbitražų sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami – t.y. arbitražas yra paskutinė instancija. Autorės nuomone, tokiu atveju institucija, susidūrusi su esminiu ES teisės taikymo klausimu, turėtų pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo. Nacionalinis teismas privalo laikytis ES tei-

[1124] Generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer Išvada byloje C17/00 *De Coster*[2001] ECR. I9445, para 87.

[1125] Byla C555/13 Merck Canada (dar nepaskelbta Rinkinyje), para 17.

sės, net jei arbitražinis susitarimas reikalauja, kad teismas savo sprendimą priimtų teisingumo pagrindu.[1126] Tai išplaukia iš ES teisės viršenybės principo ir jos vienodo taikymo kartu su valstybės narės lojalaus bendradarbiavimo pareiga.

Ombudsmeno institucijos nėra tinkami subjektai kreiptis į ESTT, nes jie nepasižymi privaloma jurisdikcija, jų sprendimai dažniau prevencinio ir šviečiamojo pobūdžio, be realaus poveikio priemonių. Todėl, nors pasitaiko nuomonių, kad ombudsmenai, savo veikloje susiduriantys su ES teisės aiškinimo ir taikymo klausimais, turi turėti galimybę kreiptis į Teisingumo Teismą, šioms institucijoms tikslingiau tokią galimybę realizuoti ne tiesiogiai, bet bendradarbiaujant su įgaliotomis nacionalinėmis institucijomis.

Konstitucinis teismas – išskirtinė institucija, daugelyje ES valstybių narių nepriskiriama teismų sistemai, dėl jos galimybės kreiptis į ESTT kyla nemažai diskusijų. Valstybėse narėse nėra vieningo požiūrio, ar Konstitucinis teismas yra SESV 267 str. reguliavimo subjektas ir ar jis privalo kreiptis prejudicinio sprendimo, susidūręs su ES teisės aiškinimo ir taikymo klausimais. ESTT nėra priėmusi įpareigojančių sprendimų, kurie suvienodintų konstitucinių teismų praktiką šioje srityje, tačiau Teisingumo Teismo praktika rodo, kad ESTT konstitucinių teismų statuso atžvilgiu taiko prezumpciją ir šį klausimą detaliau nagrinėja tik kilus abejonių.

Tarptautiniai teismai negali būti SESV 267 str. subjektu, nes jie nėra valstybių narių teismų sistemos dalis, tačiau dėl teismų, turinčių jurisdikciją keliose valstybėse narėse, vienareikšmiško atsakymo pateikti negalima. Šiuo atveju neretai iškyla klausimas, ar prejudicinio sprendimo prašymą teikiantis subjektas yra „valstybės narės teismas" ar tik institucija, taikanti Sąjungos teisės normas, nors formaliai ir atitinkanti SESV 267 str. teismui keliamus reikalavimus, todėl sprendimą priima pats Teisingumo Teismas, išnagrinėjęs visas aplinkybes.

Vertinant Europos Žmogaus Teisių Teismo galimybę dalyvauti prejudicinio sprendimo procedūrose pastebėtina, kad ES prisijungus prie EŽTK, atsirastų dar viena žmogaus teisių apsaugos priemonė – galimybė pateikti skundą EŽTT dėl kurios nors iš ES institucijų arba valstybių narių veiksmų arba neveikimo įgyvendinant ES teisės normas srityje, kurią kartu reglamentuoja ir EŽTK. Tačiau su tuo susijusi ir pagrindinė prisijungimo prie Konvencijos grėsmė išskirtinei ESTT kaip vienintelio ES teisės aiškintojo jurisprudencijai. Teisingumo Teismas hierarchine prasme nėra aukštesnis už EŽTT, tačiau skiriasi jų įgaliojimai ir teisės aktų, dėl kurių jie turi teisę spręsti apimtis: EŽTT jurisdikcija apima tik Konvencijos ir jos protokolų aiškinimo bei taikymo klausimus, tačiau jis negali panaikinti teisės aktų, net ir nustačius, kad jie prieštarauja Konvencijai. Tuo tarpu ESTT sprendžia visų ES teisės aktų taikymo ir galiojimo klausimus. Autorės manymu, vienas tinkamiausių EŽTT bei ESTT sąveikos būdų – suteikti EŽTT galimybę tam tikrais atvejais teikti Teisingumo Teismui prejudicinio sprendimo prašymus ir leisti ESTT įvertinti ES akto galiojimą pagrindinių teisių kontekste. Teismo sprendimai turėtų būti privalomojo pobūdžio, kitaip procedūra neteks prasmės ir pati paneigs Teismo jurisdikciją. Nereikėtų bijoti, kad EŽTT dalyvavimas prejudicinio sprendimo procedūroje turės įtakos Teismo darbo krūvio didėjimui – EŽTT jurisdikcija bus apribota iki tam tikro skaičiaus bylų, kurios susijusios tik su pagrindinių žmogaus teisių apsauga, o tai sudaro nedidelę visų bylų dalį. Tuo tarpu nauda bus neabejotina – naujas prejudicinio sprendimo procedūros subjektas – Europos Žmogaus Teisių Teismas sėkmingai prisidės prie vieningos ES teisės plėtros ir šio teismo bendradarbiavimas su ESTT atvers naujas galimybes ir leis įvertinti ES aktų galiojimą pagrindinių žmogaus teisių kontekste.

[1126] Byla C-393/92 *Almelo* [1994] ECR I-1477.

Tiriant, ar bažnytiniai teismai galėtų būti tinkami prejudicinio sprendimo procedūros subjektai, nustatyta, kad ESTT turėtų priimti bent jau dalies bažnytinių teismų pateiktą prejudicinio sprendimo prašymą. Bažnytiniai teismai yra įsteigti įstatymų nustatyta tvarka, jie yra nuolatiniai, taiko teisės normas, priima sprendimus, jų procedūros panašios į bendrųjų kompetencijų teismus. Tačiau išlieka tam tikri niuansai dėl nepriklausomumo ir *inter partes* procedūros. Autorė pastebi – tikimybė, kad bažnytinis teismas galėtų pateikti prejudicinio sprendimo prašymą iš tikrųjų yra daug didesnė, nei būtų galima tikėtis. Bažnyčioms visoje Europoje dirba tūkstančiai žmonių (ligoninėse, mokyklose, slaugos namuose, taip pat ir bažnyčios administracijoje, net ir kapinėse), o ES darbo teisė, ypač nediskriminavimo teisė, įgauna itin didelę svarbą. Galiausiai, euras yra oficiali Vatikano valiuta[1127], tad negalima atmesti galimybės, kad Vatikanas galėtų būti suinteresuotas Europos centrinio banko reglamento aiškinimu.

Trečioje darbo dalyje autorė atliko tyrimą – įvertino įvairių institucijų grupių, savo veikloje susiduriančių su ES teisės normų taikymu ir aiškinimu (teisminės institucijos, neteismines funkcijas atliekančios bei ikiteisminio tyrimo institucijos, konstituciniai teismai, administracinės priežiūros įstaigos, nacionalinės priežiūros institucijos, profesinės institucijos, ombudsmenai, arbitražo teismai bei kitos alternatyvaus ginčų nagrinėjimo institucijos) galimybe kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo. Daugiau dėmesio buvo skiriama Lietuvoje veikiančioms institucijoms – iliustruojant kiekvienos grupės institucijas buvo išsamiai išanalizuotas institucijų veiklos reglamentavimas, atitikimas kriterijams, kuriuos turi atitikti „teismas" SESV 267 str. prasme. Autorė atliko ES valstybių narių kreipimosi į ESTT statistinę analizę, iš kurios paaiškėjo, kad iki 2014 m. Lietuva buvo tarp valstybių, pateikusių mažiausiai prejudicinio sprendimo prašymų. Lietuvoje ginčus nagrinėjančios valstybės institucijos, kurios susiduria su ES teisės taikymu, taip pat yra labai pasyvios – tik Mokestinių ginčų komisija yra kreipusis į ESTT 3 kartus. Buvo iškelta hipotezė, kad ne visiškai aiški teismo pagal SESV 267 str. samprata trukdo Lietuvos institucijoms tinkamai pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra ir dalis jų net nesuvokia savęs kaip šios procedūros subjekto. Apibendrinus tyrimo duomenis hipotezė pasitvirtino, todėl autorė teigia, kad tikslesnis prejudicinės procedūros subjekto apibrėžimas paskatintų aktyvesnį nacionalinių institucijų ir Teisingumo Teismo dialogą.

[1127] Sprendimas 1999/98/CE, paremtas monetarine konvencija, sudaryta tarp Italijos Respublikos, veikiančios Europos Sąjungos vardu ir Vatikano valstybės, gruodžio 29 d., 2000, pakeistas Tarybos sprendimu spalio7 d. 2003 (2003/738/EC, OJ L 267/27.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atlikus disertacinį tyrimą autorė pateikia tokias išvadas ir iš jų kylančius pasiūlymus.

IŠVADOS

Kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo pagal SESV 267 str. gali ne tik valstybių narių teismai, priklausantys nacionalinei teismų sistemai, bet ir nacionalinės ginčus nagrinėjančios institucijos, tačiau teisės aktuose teismo pagal SESV 267 str. samprata nėra aiškiai įvardinta. Neapibrėžti prejudicinio sprendimo subjekto reikalavimai kliudo SESV įtvirtinto teisinio aiškumo principo įgyvendinimui. Dėl to subjektas gali būti suprantamas per plačiai, per siaurai, nacionalinė institucija gali netinkamai suvokti savo teisę arba pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą. Ne visos turinčios tam teisinį pagrindą nacionalinės institucijos priskiria save prie subjektų, galinčių pateikti prejudicinio sprendimo prašymą Teisingumo Teismui ir dėl to prireikus nesikreipia į jį. Tokia padėtis sudaro prielaidas netinkamam ES teisės aiškinimui ir taikymui valstybėse narėse.

Institucija neturi griežtai atitikti visų pagrindinių teismui pagal SESV 267 str. keliamų kriterijų, kad Teisingumo Teismas priimtų prejudicinio sprendimo prašymą. ESTT jurisprudencija rodo, kad tam tikri kriterijai yra būtini, kiti labiau sustiprina Teisingumo Teismo nuomonę abejotinais atvejais ar tiesiog pakreipia sprendimą atitinkama linkme. ESTT itin svarbu, ar besikreipianti institucija įkurta ir savo veikloje vadovaujasi teisės aktais, ar kreipimasis yra teisminės procedūros, kuri reikalinga ginčui išspręsti, dalis, ar institucijos jurisdikcija ir priimti sprendimai yra privalomi ginčo šalims. Taip pat ar institucija yra nepriklausoma nuo sprendimą, dėl kurio pareikštas ieškinys, priėmusios valdžios institucijos, apsaugota nuo išorinės įtakos ar spaudimo, laikosi vienodo požiūrio į bylos šalis ir jų interesus. Remiantis naujausiais ESTT sprendimais, Teisingumo Teismas yra aiškiai atsisakęs privalomojo rungimosi principu grindžiamo proceso reikalavimo, todėl rungimosi principas tik papildo ginčo teisenos kriterijų. Besikreipiančios institucijos narių teisinis išsilavinimas kaip atskiras kriterijus nevertinamas – tai laikoma papildoma palankia aplinkybe, sustiprinančia besikreipiančio subjekto poziciją.

Prejudicinio sprendimo prašymą teikianti institucija, kaip nurodyta SESV 267 str. turi būti „valstybės narės teismas“. Teismas, siekdamas užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą bei taikymą, plačiai aiškina valstybės narės sąvoką, todėl nacionalinis teismas ar institucija, įsikūrusi vienoje iš Užjūrio šalių ar teritorijų, gali būti pripažinta valstybės narės teismu net ir tais atvejais, kai tose teritorijose Sutartys taikomos ribotai arba visai netaikomos.

ESTT praktikos ir SESV 267 str. kriterijų taikymo atskiroms institucijų grupėms analizė bei atlikta Lietuvos institucijų apklausa leidžia teigti, kad ne tik teisminės, bet ir alternatyvaus ginčų nagrinėjimo bei administracinės institucijos ir bažnytiniai teismai atitinka ES Teisingumo teismo nustatytus subjektiškumo kriterijus, todėl turi teisę pagal SESV 267 str. kreiptis į jį prejudicinio sprendimo.

Vienareikšmiai tinkamais procedūros subjektais laikomos valstybių narių **teisminės institucijos**, kai šios vykdo savo tikruosius teisminius įgaliojimus. **Ikiteisminio tyrimo institucijos** galetų pateikti prejudicinio sprendimo prašymą tik jei ESTT nustatytų, kad jos priima teisminio pobūdžio sprendimus nepriklausomai ir pagal įstatymą. Ištirtos Lietuvos ikiteisminės institucijos šių kriterijų neatitinka.

Konkretaus atsakymo ar valstybių narių **Konstitucinis teismas** yra SESV 267 str. reguliavimo subjektas ir ar jis privalo kreiptis prejudicinio sprendimo, susidūręs su ES teisės

aiškinimo ir taikymo klausimais Teisingumo Teismo praktika nepateikia, kadangi Teismas konstitucinių teismų statuso atžvilgiu taiko prezumpciją ir statuso klausimą detaliau nagrinėja tik tuo atveju, jeigu jam kyla abejonių. LR Konstitucinis teismas savo poziciją išreiškė pateikdamas prejudicinio sprendimo prašymą.

Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo institucijos dažniausiai neatitinka „teismui" keliamų reikalavimų – ypač nepriklausomumo bei privalomos jurisdikcijos, tačiau atskirais atvejais Teisingumo Teismas galėtų priimti tokių institucijų pateiktus prašymus. Pavyzdžiui, LR Energetikos inspekcija ir Ryšių reguliavimo tarnyba autorės nuomone atitinka „teismo" sampratą, pagal visus kriterijus, tuo tarpu kitos ištirtos Lietuvos AGS institucijos nėra tinkami subjektai, nes nevykdo teisingumo ir teikia tik rekomendacinio pobūdžio sprendimus. Vienareikšmio atsakymo nėra ir kalbant apie **arbitražą** – Teismas jį gali pripažinti „teismu", jei pastarasis turi „viešąjį elementą". Iš Lietuvoje veikiančių arbitražo tribunolų, viešosios valdžios elemento kriterijų atitinka tik Darbo arbitražas, nagrinėjantis kolektyvinius darbo ginčus, todėl jis galėtų kreiptis į Teisingumo Teismą.

Dėl pastaruoju metu įsivyravusio gana liberalaus Teismo požiūrio, nustatant, kurios institucijos laikomos teismais SESV 267 str. prasme, **administracinės institucijos** turi daugiau galimybių kreiptis prejudicinio sprendimo. Nors tokios autorės nagrinėtos Lietuvos administracinės institucijos kaip Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija, Valstybinė mokesčių inspekcija, Valstybės įmonė Registrų centras, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, Valstybinis turizmo departamentas tikėtina nebūtų pripažintos „teismu" dėl nepakankamo nepriklausomumo ar grynai administracinės institucijos paskirties, tačiau kai kurios administracinės įstaigos kaip Mokestinių ginčų komisija (kuri jau kreipėsi į ESTT ir buvo pripažinta tinkamu subjektu), Ginčų komisija prie Socialinės ir darbo apsaugos ministerijos bei Darbo ginčų komisija atitinka visus „teismui" pagal SESV 267 str. keliamus reikalavimus.

Nacionalinės konkurenciją rinkoje reguliuojančios institucijos dažnai formaliai atitinka teismui pagal SESV 267 str. keliamus kriterijus, tačiau ESTT manymu nėra pakankamai nepriklausomos. Tuo tarpu teisinės savireguliacijos institucijos, tokios kaip Advokatų garbės teismas, Notarų garbės teismas ir Teisėjų garbės teismas autorės nuomone atitinka visus reikalavimus.

Autorė teoriškai gali teigti, jog ESTT turėtų priimti bent jau dalies bažnytinių teismų pateiktą prejudicinio sprendimo prašymą, nes jie atitinka didžiąją dalį „teismui" keliamų kriterijų, nors išlieka tam tikri niuansai dėl nepriklausomumo ir *inter partes* procedūros.

Ombudsmeno institucijos nėra tinkami subjektai kreiptis į ESTT, todėl susidūrus su svarbiais Europos Sąjungos teisės normų taikymo klausimais, jiems tokią galimybę tikslingiau realizuoti ne tiesiogiai, bet bendradarbiaujant su įgaliotomis nacionalinėmis institucijomis.

PASIŪLYMAI

1. Išanalizavus Teisingumo Teismo praktiką bei nustačius esminius „teismui" keliamus kriterijus, taip pat remiantis šią problemą nagrinėjusių teoretikų bei savo įžvalgomis, autorė siūlo SESV 267 str. įtvirtintoje prejudicinio sprendimo procedūroje dalyvaujantį subjektą apibrėžti taip:
   Valstybės narės teismas suprantamas kaip teisės aktu įkurta nacionalinės teismų sistemos institucija, kuri vykdo teismines procedūras, reikalingas ginčo tarp bylos šalių sprendimui ir kurios jurisdikcija bei sprendimai privalomi bylos šalims; taip pat teisės aktu įkurta institucija, kuri nėra nacionalinės teismų sistemos dalis, tačiau sprendžia ginčą tarp šalių ir priima teisminio pobūdžio sprendimą ir kurios jurisdikcija bei sprendimai privalomi bylos

šalims. Besikreipianti institucija turi būti nepriklausoma ir apsaugota nuo išorinės įtakos bei laikytis vienodo požiūrio į bylos šalis ir jų interesus.
Išskirtiniais atvejais, atsižvelgiant į prejudicinio prašymo teikimo tikslingumą, klausimų ar bylų naujumą, svarbą bei aktualumą ES teisės vieningumo ir vystymo perspektyvai, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas gali pripažinti teismu pagal SESV 267 str. instituciją, kuri neatitinka aukščiau išvardintų privalomųjų kriterijų.
Tai, kad kilus abejonių dėl subjekto tinkamumo, galutinį sprendimą turi priimti tik Teisingumo Teismas, įvertinęs konkrečias aplinkybes, neribotų ES teisės vystymosi bei padėtų išlaikyti išskirtinę ESTT jurisprudenciją.

2. Vertinant, ar Užjūrio šalies ir teritorijos teismai, teikiantys prejudicinio sprendimo prašymą, yra „valstybės narės teismai", autorė siūlo taikyti tokias taisykles:
   - ✓ Visos institucijos, atitinkančios teismui pagal SESV 267 str. keliamus kriterijus ir teritorijos prasme esančios vienoje iš ES Sutarties 52 str. išvardytų valstybių narių, turėtų būti laikomos „valstybės narės teismu" pagal SESV 267 str.
   - ✓ Užjūrio šalių ir teritorijų teismai, laikomi „valstybės narės teismais" turi būti kompetentingi pateikti prejudicinio sprendimo prašymą ESTT klausimais, susijusiais su ES teisės aiškinimu arba galiojimu. Prejudicinis sprendimas turi būti esminis besikreipiančiai institucijai sprendžiant bylą, o ESTT sprendimas privalomas besikreipiančiai institucijai.
   - ✓ Užjūrio šalių ir teritorijų teismai, laikomi „valstybės narės teismais" taip pat turi būti kompetentingi pateikti prejudicinio sprendimo prašymą ESTT sprendimą dėl ES teisės priemonių, kurios nėra taikomos Užjūrio šalių ir teritorijų teismo byloje, bet buvo pavyzdžiu priimant Užjūrio šalių ir teritorijų teisės aktus. Toks sprendimas turi turėti įtakos sprendžiant bylą iš esmės, ESTT sprendimas turi būti privalomas besikreipiančiam Užjūrio šalių ir teritorijų teismui.
3. Europos Sąjungos valstybėms narėms, kurių nacionalinės teisės aktuose nėra įtvirtinta arbitražo tribunolų teisė per nacionalinius teismus kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo, siūlytina įtraukti tai numatančias nuostatas.
   Lietuvos įstatymų leidėjui autorė siūlo papildyti Komercinio arbitražo įstatymo VI skyrių „Arbitražinis nagrinėjimas" nauju straipsniu ir išdėstyti jį taip:
   „38[1] straipsnis. Teismo pagalba dėl ES teisės aktų aiškinimo ar jų galiojimo
   Arbitražo teismas, ginčo nagrinėjimo metu iškilus klausimui dėl Europos Sąjungos teisės akto aiškinimo ar jo galiojimo, turi teisę kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl šio teismo kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo."
   Atitinkamą normą siūlytina įtraukti ir į Civilinio proceso kodekso IV skyrių „Teismingumas":
   „152[1] straipsnis. Prašymų, susijusių su arbitražo teismo kreipimusi dėl ES teisės akto aiškinimo ar galiojimo, nagrinėjimas
   Arbitražo teismų prašymus dėl kreipimosi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo Komercinio arbitražo įstatymo numatytais atvejais nagrinėja Vilniaus apygardos teismas. Šiuo klausimu teismas priima nutartį ir apie tai informuoja pareiškėją."

AUTORĖS MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Rinkevičiūtė E. Ensuring of the Uniform Interpretation of the EU Law in the Judicial Practice of the Members States // Jurisprudencija. 2005, Nr. 72 (64).
2. Kybartienė E. Konstituciniai teismai Europos Sąjungos teisinėje erdvėje // Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2007, Nr. 7 (97).
3. Kybartienė E. Ar Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba yra pripažintina teismu pagal SESV 267 straipsnį? //Jurisprudencija. 20(4) / 2013, p. 1427–1442.
4. Kybartienė E., Linkevičius S. Prekių neatitikimas sutarčiai pagal 1999 m. gegužės 25 d. direktyvą 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų// Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje: vartotojo, kaip sutarties šalies, apsauga. Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans l'Union européenne: la protection du consommateur contractant. Mokslo darbų rinkinys. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. 194 p.
5. Petrauskas F., Kybartienė E. Online dispute resolution in consumer disputes// Jurisprudencija. 2011, 18(3), p. 921–941.

CURRICULUM VITAE

Asmeninė informacija

Gimimo data	1979 m. rugsėjo 4 d.
Kontaktinė informacija	egler@mruni.eu

Išsilavinimas

2003–2015 m.	Doktorantūros studijos Mykolo Romerio universitete.
2007 02 26–2007 03 26	Stažuotė Europos Sąjungos Teisingumo Teisme, L – 2925 Luksemburgas.
2004 07 04–2004 07 17	Stažuotė Vokietijos užsienio reikalų taryboje, Postfach 30 34 60, 10728, Berlynas.
2001 07 02–2001 07 27	Stažuotė Tarptautiniame Žmogaus teisių institute, Roberto Šumano universitetas, Strasbūras, Prancūzija.
1997–2002 m.	Teisės magistro laipsnis Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

Darbo patirtis

2012–dabar	Lietuvos vartotojų organizacijų aljanso prezidentė.
2011–2012	Europos vartotojų centro ES teisės specialistė.
2005–dabar	Nacionalinės finansinių paslaugų vartotojų asociacijos direktorė.
2003–2007	Advokatų kontoros "PROVENTUS" konsultantė Europos Sąjungos teisės ir vartotojų teisių klausimais.
2002 02–2002 09	Prezidento patarėjo nacionalinio saugumo ir užsienio politikos klausimais padėjėja, Lietuvos Respublikos Prezidentūra.

Pedagoginio darbo patirtis

2003–dabar	Mykolo Romerio universiteto, Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės instituto lektorė. Dėstė „Europos Sąjungos teisė", „Europos Sąjungos institucinė teisė" dalykus. Dabar dėsto „Europos Sąjungos materialinė teisė" dalyką.
2013 m. rugsėjo 3–4 d.	Mokymų inicijuotų iff (Finansinių paslaugų institutas, Vokietija) bei BEUC (Europos vartotojų organizacija) dėl konsultacijų finansinių paslaugų srityje visose 27 ES valstybėse narėse projekto "ConFinAd" rėmuose rengėja ir vadovė. Europos Komisijos atstovybės ir Europos Parlamento biure Lietuvoje Europos informacijos centre.
2014 m. lapkričio 21 d.	Finansinio raštingumo programą moterims „Šeimos finansų akademija" iniciatorė ir vykdytoja. Panevėžys.

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Eglė Kybartienė

THE SUBJECTS WITH THE RIGHT TO REFER FOR A PRELIMINARY RULING UNDER THE LAW OF THE EUROPEAN UNION

Summary of the Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2015

The Doctoral Dissertation was written during the period 2003–2015 at Mykolas Romeris University.

Scientific Supervisors:

2003–2007: Prof. Habil. Dr. Norbert Reich (Riga Graduate School of Law, The Republic of Latvia, Social Sciences, Law – 01 S);

since 2007: Prof. Dr. Ignas Vėgėlė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S).

The Doctoral Dissertation will be defended before the Doctoral Defence Council of Mykolas Romeris University:

Chairman of the Council:

Prof. Dr. Lyra Jakulevičienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S).

Members of the Council:

Prof. Dr. Armanas Abramavičius (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S);

Assoc. Prof. Dr. Laurynas Biekša (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S);

Assoc. Prof. Dr. Regina Valutytė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S);

Assoc. Prof. Dr. Skirgailė Žalimienė (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S).

Opponents:

Assoc. Prof. Dr. Inga Daukšienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01S);

Prof. Dr. Jonas Prapiestis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01S).

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place before the Doctoral Defence Council at Mykolas Romeris University on May 8, 2015 at 1:00 PM, Room I-414.

Address: Ateities str. 20, Vilnius

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on 8 April, 2015.

The Doctoral Dissertation is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius) and Mykolas Romeris University libraries (Ateities str. 20; Valakupių str. 5, Vilnius and Putvinskio str. 70, Kaunas).

Eglė Kybartienė

THE SUBJECTS WITH THE RIGHT TO REFER FOR A PRELIMINARY RULING UNDER THE LAW OF THE EUROPEAN UNION

Summary

Preliminary ruling procedure, laid down in Article 267 of the Treaty on the Functioning of the European Union,[1128] is the cornerstone of the legal system of the European Union, ensuring its effective functioning. The effectiveness of this procedure depends on perception of national institutions, whether they are considered as a court, according to Article 267 of TFEU, and on their view towards cooperation with the Court of Justice, therefore, it is essential to clearly define the subjects with the right to refer for a preliminary ruling.

Since its start the preliminary ruling procedure and its objectives have not changed, however, the circle of the subjects, which can (or must) refer for a preliminary ruling used to be perceived in wider and in narrower point of view. Finally, the Treaty of Lisbon determined that all courts, which have the questions over application or interpretation of EU law, and which meet the conception of a court under Article 267 of TFEU, can refer to the Court of Justice. This conception is not defined in the Treaty or other legal acts, the Court assesses the admissibility of national institutions, submitting requests for preliminary ruling, to take part in the procedure, according to the criteria of Court jurisprudence. However, as a result of subject uncertainty, the national institutions can wrongly understand their right or obligation to refer for a preliminary ruling. Too wide conception of a court increases the circle of institutions, submitting the references for a preliminary ruling, and this, in turn, can determine the lower quality of decisions, weakening of its legal impact, make the terms of case consideration in national court longer. Too narrow understanding of the subject can remove the institutions, the decisions of which are important for development of EU legal system, from procedure, can ignore the need of legal protection of the concerned parties.

As European Union develops, the number of fields, where application of EU laws is faced, increases, the increasing number of institutions follows the European Union law, therefore, the need to interpret it in a right way grows. Recently, the disputes have been considered not only by general competence, specialized courts or constitutional courts, but also by alternative dispute resolution institutions – for example, arbitration, which provides the possibility to solve the disputes in a quick, flexible, and confident manner. Alternative dispute resolution is also promoted by EU, which laid down the special provision in TFEU[1129]. It is obvious that these institutions cannot be removed from preliminary ruling procedure, since they consider legal disputes and face application of EU regulations or directives, however, are these institutions considered as the admissible subjects of preliminary ruling procedure, according to the Article 267 of TFEU? It is impossible to give the unambiguous answer, since there is no clear definition of the subject of preliminary ruling procedure.

Recently, the question, regarding the admissibility of a subject to submit the reference for a preliminary ruling, has been increasingly raised. While analyzing it, the opinions of

[1128] Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*, 2012, OL C 326, 2012-10-26.

[1129] Paragraph 4 of Article 67 of TFEU: "The Union shall facilitate access to justice, in particular through the principle of mutual recognition of judicial and extrajudicial decisions in civil matters".

the Court of Justice and its Advocates-General differ. The analysis of decisions of CJEU shows that without attentive listening to the opinion of Advocate-General and upon refusing to accept certain institution as a suitable subject, the same questions used to often reach the CJEU in other related cases. It shows the lack of economy of the process: the Advocate-General had to consider the case twice, while the Court of Justice gave the answer two or three years after its first judgement[1130].

Taking into account the above aspects, the author of this dissertation dedicated her work for determination of the conception of preliminary ruling subject and for assessment of requirements, following which subjectivity is defined. The paper examines what influence is had by the absence of precise definition of "a court", whether it prevents the national institutions to use the preliminary ruling procedure. Following the essential criteria, determined in the CJEU case law, the subjectivity of dispute resolution institutions, including the ones of the Republic of Lithuania, was analyzed. It helped not only to develop the recommendations for more precise definition of a court under Article 267 of TFEU, but also to assess the possibilities of Lithuanian institutions, which apply EU law in dispute resolution, to take part in preliminary ruling procedure, to provide recommendations for improvement of regulation of activity of these institutions, in order they would better meet the requirements for subject of procedure, laid down in Article 267 of TFEU.

Preliminary ruling has been actively implemented for more than 50 years, therefore, a lot of research papers have been dedicated for this theme. The purpose and the problems of this procedure have been examined by the following foreign authors: A. Arnull, J. Fairhurst, Anderson and Demetriou, et al., as well as Lithuanian lawyers: P. Kūris, V. Valančius, I. Vėgėlė, I. Jarukaitis, R. Valutytė, K. Pabijanskas et al. The problems of conception of subjects with the right to refer for a preliminary ruling procedure have been researched fragmentary and incompletely so far. The only research paper of higher volume, which analyzed the preliminary ruling subjects, is M. Broberg and N. Fenger "Preliminary references to the Court of Justice"[1131]. An ecclesiastical court as a possible subject of preliminary ruling procedure was analyzed by M. Rynkowski[1132]. Certain aspects of the theme under consideration were mentioned by R. Norkus, V. Valančius, A. Gobytė-Limantė, V. Tamavičiūtė, R. Valutytė and D. Prapiestytė in their papers, however, no research or paper for analysis and of conception of the subject, applying for a preliminary ruling, for assessment of what consequences are caused by wrong perception of "a court", whether it prevents the national institutions to use the preliminary ruling procedure, has been prepared. Moreover, the need and the right of various national institution groups to address the Court of Justice have not been analyzed yet. These aspects in the context of Lithuanian institutions were analyzed by the author in her dissertation.

This paper is the first detailed, complex research of preliminary ruling procedure subject, able to refer to the Court of Justice, therefore, it is important not only theoretically,

---

[1130] Cases *Job Centre* (C111/94) and *Job Centre* (Byla C55/96 *Job Centre* [1997] ECR I7119); case *Syfait* (case C-53/03 *Syfait* [2005] ECR I-4609) and joined cases *Sot. Lélos kai Sia and others* (joined cases C468/06–C 478/06 *Sot. Lélos kai Sia and others* [2008] ECR I7139); cases *Standesamt Stadt Niebüll* (case C-96/04 StandesamtStadtNiebüll [2006] ECR I-3561) and *Grunkin - Paul* (case C353/06 *Grunkin - Paul* [2008] ECR I7639).

[1131] Broberg, M; Niels, F. *Preliminary references to the Court of Justice*. Oxford University press. 2010.

[1132] Rynkowski M. Could the ecclesiastical courts submit the demand for "preliminary ruling" to the European Court of Justice". http://www.deltapublicaciones.com/derechoyreligion/gestor/archivos/07_10_10_815.pdf/, viewed 13-08-2014,

but also practically, and can become the basis of further scientific research on this theme, can provide stimulus for the new insights in the context of both Lithuanian and foreign institutions. The author would be glad, if the recommendations to make the concept of "a court" more specific would be taken into account by the Court of Justice – it would bring more clarity into cooperation of CJEU and national subjects, would help the certain national institutions to perceive themselves as the subject of preliminary ruling procedure, and at the same time would contribute to smoother uniform interpretation and application of EU law. The dissertation research reveals the problems, arising due to the fact that the conception of subjects, able to refer for a preliminary ruling, is not well defined. It is likely that upon making the concept of a subject more specific, Lithuanian institutions would be more active in addressing the CJEU, thus, the principles of uniform interpretation and application of EU law would be better implemented, and the citizen rights would be better protected. The main statements of this dissertation and the results of this research can be used to ensure the Stockholm program[1133], in the education process of EU law students from universities and colleges of higher education, while preparing the teaching material. The paper will also be beneficial for judges, representatives of institutions, which face the EU law, for lawyers, who are engaged in private practice, especially for those, who work in the field of EU law, as well as for scientists. The author expects that the dissertation research will become an auxiliary tool for institutions to assess their possibilities to address the Court of Justice.

Object, aim and objectives of the dissertation research

The object of research of this dissertation is the right/obligation of a subject to refer to the Court of Justice for a preliminary ruling. In order to examine the object, the dynamics of legal regulation, conception of preliminary ruling procedure in respect of the history, and the analysis of case law of the courts of this field is used.

The aim of dissertation research – upon revealing the conception and selection criteria of the subjects with the right to refer to the Court of Justice for a preliminary ruling, to assess their admissibility for subject identification and provide recommendations how and what selection criteria should be changed.

The following **objectives** are set to achieve the aforementioned aim:

1. To assess the place of a subject, referring for a preliminary ruling, in the preliminary ruling procedure, and the importance of suitable interpretation of its conception.
2. Following the EU legal acts and the case law of the Court of Justice, to reveal the conception of the subject with the right and/or obligation to refer for a preliminary ruling through the criteria, defining the subjectivity.
3. To assess the admissibility of selection criteria, to identify the subjects (including Lithuanian) with the right to refer for a preliminary ruling; to provide recommendations what and how the selection criteria should be changed.

[1133] Almost the most important document of the recent year in this field is the Stockholm Programme (The Stockholm Programme – an open and secure Europe serving and protecting citizens. Report of the European Council. *EU Official Journal.* 2010/C 115/01), which was supported by national governments in December, 2009. The document urges the EU to increase support for national training projects and to development the EU-level training system.

Defended statements

1. Not only courts, but also national dispute resolution authorities, however, undefined requirements of subject compliance prevent from implementation of the principle of legal certainty, laid down in TFEU, can refer for a preliminary ruling.
2. Not only institutions, in compliance with all admissibility criteria: independent of the parties and the executive and legislative powers, established in accordance with the procedure, laid down by legal acts, engaged in regular activity, based on application of legal acts, the lawyers of which deal with the dispute under the compulsory dispute resolution procedure, and make final decisions, have the right to refer for a preliminary ruling under Article 267 of TFEU.
3. Not only judicial, but also alternative dispute resolution and administrative institutions, and ecclesiastical courts meet the subjectivity criteria, defined by EU Court of Justice, therefore, they have the right to refer for a preliminary ruling under Article 267 of TFEU.

Structure of the paper

The dissertation consists of introduction, three main parts with chapters and sections, conclusions and recommendations. Furthermore, the English summary of dissertation, appendices, the list of references and the list of author's publications in scientific journals are enclosed.

I. **Place and significance of the subject, referring to CJEU for a preliminary ruling, in the preliminary ruling procedure.** This part analyzes the place and significance of the subject, referring to CJEU for a preliminary ruling, in the preliminary ruling procedure, discloses the role of national court in the preliminary ruling procedure, its relationship with CJEU, assesses the importance of suitable interpretation of the subject, able to refer for a preliminary ruling, and the consequences of wrong definition of unsuitable subject. The case law of the Court of Justice, researched by the author, shows that the Court gradually expands the circle of the subjects, able to refer for a preliminary ruling – not only national courts, but also administrative or supervisory institutions are recognized as suitable subjects. No specific definition of a subject is given. The court only develops the criteria, which must be met by the referring subject, however, they are not strictly applied in all cases. Uncertainty of the concept raises many questions: some national institutions do not identify themselves as subjects, able to refer for a preliminary ruling, and do not refer to court, therefore, important EU law issues may remain unsolved, the opinions of CJEU and Advocate-General over admissibility of a subject differ, the court under Article 267 of TFEU can be considered from a too wide or too narrow point of view, a national court can incorrectly perceive its right or obligation to refer for a preliminary ruling.
Too wide circle of subjects, able to refer for a preliminary ruling, is often cited as the main reason, why the workload of the Court of Justice steadily grows, however, the number of preliminary ruling requests also increases for other aspects: development of European Union, expansion of the areas, covered by EU laws, even because of the improving awareness of national courts and other institutions, and their willingness to apply the EU law in a proper manner. Restriction of the subjects, able to refer to the CJEU under Article 267 of TFEU, is not the main tool to reduce the workload of the Court – it is important to increase the efficiency of CJEU activity, the awareness, responsibility of national courts and institutions, the level of knowledge of judges. Restriction of circle of the subjects, able

to refer for a preliminary ruling would endanger the uniform interpretation and application of EU law, since a part of courts or national institutions, which face EU law in their activity, would be forced to explore the EU law issues independently. More precise definition of "a court" under Article 267 would not only make the circle of subjects narrower, but also would provide the possibility for institutions, whose decisions are important for development of EU legal system, to take part in the process.

II. **Conception of the subject with the right to refer for a preliminary ruling.** This part discusses the evolution of conception of a court under Article 267 of TFEU in the legal acts, it is examined how the perception of a subject has been conditioned by case law of the Court of Justice, the meaning of "member state" in the preliminary ruling procedure is analyzed. The author has examined in details the criteria, used by CJEU in deciding, whether the referring institution is a court within the scope of Article 267 of TFEU, and upon assessing their importance, presented her proposed definition of preliminary subject.

Article 267 of TFEU defines that a preliminary ruling can be referred for not by all institutions, but only by "member state's court". The case law of CJEU in determining the compliance of referring institution with conception of "member state's court" under Article 267 of TFEU is not abundant, the question usually arises, when the national courts, which are not established in the territory of a member state, but which are subject to the Treaty on the Functioning of the European Union, or the national courts, operating in overseas countries or territories, related with European Union, refer for a preliminary ruling. Seeking to ensure the uniform interpretation and application of EU law, CJEU uses a wide scope of explanation of the concept of "member state", therefore, the court, established in one of the overseas countries or territories, might be recognized as the court of "member state" even in cases, when the Treaties are applied in a limited manner or not applied at all in these territories.

Usually, the institution, referring for a preliminary ruling, is easily identified as a court, however, in some member states the names of institutions fail to show that they have judicial power, therefore, there are uncertainties, whether these institutions are entitled to refer for a preliminary ruling. On the other hand, EU Court of Justice has accepted some references for preliminary rulings from the institutions, which seem to fail to comply with the concept of "a court" under Article 267 of TFEU, however, the question over admissibility of an institution has not been raised. The institution, which is not considered as a court or tribunal in national system, can be accepted by CJEU, and, on the contrary, this status does not make the institution the subject, able to refer for a preliminary ruling[1134]. In case of the question over subject admissibility, the Court examined the institution, according to certain criteria, however, CJEU has never said which of them are essential ones. After analyzing the Court jurisprudence, the author concludes that some criteria (for example, that an institution would be established, following the procedure, determined in legal acts, and would apply laws and other legal acts in its activity) are obligatory, other ones – for example, absence of another possibility to resolve a dispute, only strengthen the opinion of the Court in doubtful cases or direct the decision towards a specific way. CJEU grants specific significance to the fact, whether a reference is a part of judicial procedure, required for dispute resolution, therefore, usually, the references, received from institutions, established for solving specific individual disputes (*ad hoc*), are held inadmissible. Following the most recent decisions of the Court, it might be stated

[1134] Case 24/92 *Corbiau v Administration des Contributions* [1993] ECR I-1277.

that currently CJEU has clearly refused the requirement of the process, based on the compulsory adversarial principle, therefore, the adversarial principle only complements the criterion of dispute proceedings.

If a referring institution is not a part of ordinary courts system of a member state, it is important for the Court of Justice, whether institution is independent, whether it has a compulsory jurisdiction. The subject, which depends on the authority, passing the decision the claim is made against, or which is not protected from external influence or pressure, fails to follow the uniform view towards case parties and their interests, cannot refer for a preliminary ruling.

Following the case law of CJEU, the criterion of compulsory jurisdiction is one of the most important. It would seem that it should prevent certain institutions (for example, arbitration) from referring for a preliminary ruling, however, the author notices that the Court does not reject a reference of this institution only for this aspect as specific situation and compliance with other criteria is considered.

The Court of Justice has repeatedly stated that one of the most important criteria for institution, referring for a preliminary ruling, is the requirement to be established under the procedure, determined by legal acts, however, after examining the CJEU decisions the author notices that this criterion is essentially formal. The requirement of continuous activity could be similarly described – the author did not find any case in case law of CJEU, where the subject would be held inadmissible for this criterion. If an institution is not engaged in continuous activity, but complies with essential requirements for a court under Article 267 of TFEU, it can be recognized as a suitable subject.

After analyzing the Court jurisprudence, the meaning and importance of requirement that an institution must follow laws and other legal acts in its activity remains unclear, since it is difficult to imagine situation that a referring institution fails to comply with criterion, but requests for interpretation of EU law, in order to make decision in the main case. It also should be noted that legal education of members of referring institution and the absence of possibility to apply other means of legal dispute resolution is not individual criteria – it is rather additional favourable circumstances, which strengthen the position of the referring subject.

The Court, having doubts over admissibility of the subject, not always apply a consistent approach, and gives its final word only upon assessing the specific situation, however, the result is not always predictable, and some confusion is brought in. Preliminary ruling procedure is very important for development and improvement of EU legal system, therefore, both national courts and EU residents have the right to know what may be considered as court under Article 267 of TFEU. This requires more precise definition of the conception of "a court".

III. **Assessment of subjectivity of Lithuanian, other EU member states and European dispute resolution institutions.** In the third part of the paper, the author, following the essential criteria of a court under Article 267 of TFEU, defined by CJEU, analyzed the possibilities of various institution groups to take part in the preliminary ruling procedure. More attention was paid on Lithuanian institutions – the author not only performed a thorough analysis of legal acts, regulating their activity, but also conducted the survey of representatives of these institutions, where, among other information, the representatives were asked to describe the performed functions, related with preliminary ruling procedure, and to specify, whether it would be purposeful for institution to refer to the Court of Justice. It allowed comparing the perception of the institutions as the subjects

of preliminary ruling procedure with real possibilities, as well as assessing the need to refer to the CJEU. By taking into account the relevance of the questions, the possibilities of arbitration institutions, constitutional courts and European Court of Human Rights to take part in preliminary ruling procedures were subject to broader examination. What is more the possibility of an exceptional subject – an ecclesiastical court – to refer for a preliminary ruling was researched.

The research, carried out in the third part of the paper, shows that the conception of a court under Article 267 of TFEU usually covers the judicial authorities, when they execute their real judicial powers. In exceptional cases, references for preliminary rulings can be submitted by other institutions, which make final decisions in national legal system, if they comply with the key requirements, laid down in case law of the Court: an institution is independent of process parties, in respect of executive and legislative authority, and disputes are considered by *inter partes* procedure.

The questions, whether institutions meet the requirements under Article 267 of TFEU, arise not only in respect of commercial or administrative bodies, exercising judicial functions, but also for institutions, which are courts in national court systems, however, in specific case, do not resolve disputes, but performs other tasks or combine judicial functions with other functions. CJEU jurisprudence shows that these institutions can take part in preliminary ruling procedure, if a question, which it is referred for, is related with performed judicial activity, however, in individual cases the Court of Justice can be referred to by judges, acting as prosecutors or investigators, by submitting the questions, related with functions, which themselves do not determine the court decision. A pre-trial investigation institution (including preliminary investigation departments of appeal courts) can submit the reference for a preliminary ruling, if CJEU determines that it makes judicial decisions independently and according to law.

As a general rule, the administrative institutions have no right to refer to CJEU for a preliminary ruling, however, recently the Court of Justice is not so categorical – it assesses, whether a decision of referring institution can be reviewed in national legal system. If a national institution acts as a court of final instance, CJEU pays less attention on other criteria and sometimes grants the status of a court to administrative institutions within the scope of Article 267 of TFEU. It might be stated that the Court exceptionally allows the institution, which is not a part of national judicial system, but makes a final unappealable decision, to refer for a preliminary ruling. In these cases, the aim of preliminary ruling procedure and *raison d'être* binds CJEU to accept the reference for a preliminary ruling, to answer the given questions, and to ensure that the situations, regulated by EU law, would not be left outside its jurisdiction without uniform interpretation of the rules[1135].

The case law of the Court of Justice shows that administrative supervisory authorities can comply with requirements for a court under Article 267 of TFEU, even if they are considered as administrative institutions, according to national law – it is essential that an institution would be independent in making the judicial decisions. If administrative appeal institution, responsible for dispute consideration and decision making, is responsible only for decision review, it might acquire the right to refer for a preliminary ruling. What is more, if in practice there is no possibility to address the courts of general jurisdiction, following the appeal procedure, the appeal committees, operating with permission of authorities and cooperating with them, which actually make the final decision, regarding

[1135] Opinion of *Advocate General* Colomer D. Ruiz-Jarabo Colomer in case C17/00 *De Coster* [2001] ECR. I9445, para 87.

EU law, after dispute procedures, must be considered as "member state's courts" under Article 267 of TFEU. A similar situation is obvious, when speaking of professional institutions, as they have the right to refer for a preliminary ruling, if there was no possibility to make a claim to the court of general jurisdiction and, therefore, the decision of these institutions must be considered as final.

National competition institutions often formally meet the criteria of court under Article 267 of TFEU, however, according to CJEU, they are not independent enough to be recognized as admissible subject, able to refer for a preliminary ruling. However, the Court of Justice does not reject the references of national competition institutions – taking into account the circumstances, specific institution and importance of a case for uniform interpretation of EU law, CJEU can determine the admissibility.

Arbitration institutions are also not in advance prevented from taking part in the preliminary ruling process – CJEU can recognize the arbitration as court under Article 267 of TFEU, if it contains a "public element". However, CJEU practice shows that the Court of Justice does not consider arbitration court as suitable subject for referring for a preliminary ruling, if there is no legal and actual duty for parties to refer their dispute to arbitration and if respective public authority institutions of the member state do not take part in making decision to select arbitration and are not required to enter the process in the court of arbitration upon their initiative[1136]. It should be noted that decisions of some arbitrators are final and not subject to appeal, i.e., arbitration is the last instance. According to the author, in this case, the institution, facing the essential question of EU law application, would have an obligation to refer to the Court of Justice for a preliminary ruling. National court must follow the EU law, even if arbitration agreement requests that the court would base its decision on the basis of justice.[1137] It comes from supremacy principle of EU law and its uniform application together with loyal cooperation obligation of a member state.

Ombudsman institutions are not the subjects, able to refer to the CJEU, since they are not characterized by compulsory jurisdiction, their decisions are usually of preventive and educational nature, without real impact measures. Therefore, although there are some opinions that ombudsmen, encountering the issues of interpretation and application of EU law in their activity, must have the possibility to refer to the Court of Justice, it would be more appropriate for these institutions to realize this possibility not directly, but in cooperation with the authorized national institutions.

The Constitutional Court is an exclusive institution, which is not attributable to judicial system in many EU member states; there are a lot of discussions over its possibility to refer to the CJEU. There are no uniform view in member states, whether a Constitutional Court is the subject of Article 267 of TFEU and whether it must refer for a preliminary ruling, facing the issues of interpretation and application of EU law. CJEU has not made any decisions to uniform the case law of Constitutional Courts in this field, however the case law of Court of Justice shows that in respect of the status of Constitutional Courts CJEU applies presumption and goes deep into this issue only in case of doubts.

International courts cannot be the subject of Article 267 of TFEU, since they are not a part of judicial systems of member states, however, it is impossible to give a straight answer for the courts with jurisdiction in a few member states. In this case, there is often a question, whether the subject, referring for a preliminary ruling, is a "member state's

[1136] Case C555/13 Merck Canada (not published in the Set yet), para 17.

[1137] Case C-393/92 *Almelo* [1994] ECR I-1477.

court" or just an institution, applying the European Union laws, although formally meeting the requirements for court, raised by Article 267 of TFEU, therefore, the decision is made by Court of Justice after considering all circumstances.

While assessing the possibility of European Court of Human Rights to take part in the preliminary ruling procedures, it should be noted that in case of EU joining the European Convention on Human Rights, one more human right instrument – the possibility to submit a complaint to ECHR for actions or omissions of any of the EU institutions or member states, while implementing the laws in the field, which is also regulated by ECHR. Hierarchically, the Court of Justice is not higher than ECHR, however, their powers and the scope of legal acts they could decide on differ: ECHR jurisprudence includes only the issues of interpretation and application of the Convention and its protocols, however, it cannot remove the legal acts even upon determining that their conflict with the Convention. Meanwhile, CJEU decides on the issues of application and validity of all EU legal acts. In author's opinion, one of the most suitable ways of ECHR and CJEU interaction – is to provide the ECHR with possibility in certain cases to refer to the Court of Justice for a preliminary ruling and allow the CJEU to assess the validity of EU law in the context of the main rights. Court decisions should be of compulsory manner, since otherwise the procedure would make no sense and would deny the Court jurisdiction by itself. There is no need to be afraid that ECHR participation in the preliminary ruling procedure would influence the increase of the Court workload – ECHR jurisdiction will be limited down to certain number of cases, which are related only with protection of human rights, and this make a small part of all cases. Meanwhile, the advantage will be of no doubts – a new subject of preliminary ruling procedure– European Court of Human Rights – will successfully contribute to uniform development of EU law and cooperation of this court with CJEU, and will provide new possibilities, will allow assessing the validity of EU laws in the context of fundamental human rights.

While analyzing, whether ecclesiastical courts could be admissible subjects of preliminary ruling procedure, it was found out that CJEU should have accept the references for a preliminary ruling of at least some ecclesiastical courts. Ecclesiastical courts are established, following the procedure, determined by courts, they are permanent, apply laws, make decisions, their procedures remind the ones of courts of general jurisdiction. However, there are some aspects over independence and *inter partes* procedures. The author notices that the possibility that an ecclesiastical court would refer for a preliminary ruling is essentially significantly higher than it could be expected. In all over the world view, thousands of people work for the churches (in hospitals, schools, nurse home, as well as in EU administration, even in graveyards), while EU labour law, especially non-discrimination law, has gain the utmost importance. Finally, euro is official currency of Vatican[1138], therefore, the possibility that Vatican can be interested in interpretation of regulation of European Central Bank.

In the third part of the paper, the author carried out the research – she assessed the possibility of various institution groups, facing to application and interpretation of EU laws in their activity, to refer to the CJEU for a preliminary ruling (judicial institutions, non-judicial and pre-trial investigation institutions, and pre-trial investigation institutions, constitutional courts, administrative supervisory institutions, national supervisory in-

[1138] Decision 1999/98/CE, on the basis of Monetary Convention between the Italian Republic, on behalf of the European Union, and the Vatican City State, 29th of December 2000, amended upon Council decision, dated 7th of October, 2003 (2003/738/EC, OJ L 267/27).

stitutions, professional institutions, ombudsmen, courts of arbitration, and other alternative dispute resolution bodies). More attention has been paid on institutions, which operate in Lithuania – by illustrating the institutions of each group, the regulation, compliance with criteria, which must be met by a "court" under Article 267 of TFEU, was analyzed in details. The author performed statistical analysis of EU member states references to CJEU, which revealed that until 2014 Lithuania had been among the states with the least number of references for preliminary ruling. In Lithuania, the dispute resolution institutions, which face the application of EU law, also are very passive – only the Commission on Tax Duties has addressed the CJEU for 3 times. It was hypothesized that not entirely clear conception of a court under Article 267 of TFEU prevents Lithuanian institutions from suitable usage of preliminary ruling procedure, and a part of them even fail to perceive themselves as subjects of this procedure. Upon summarizing the research data, the aforementioned hypothesis confirmed, therefore, the author states that more precise definition of a subject of preliminary ruling procedure would promote more active dialogue between national institutions and the Court of Justice.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

Upon carrying out the dissertation research, the author presents the following conclusions and the resulting recommendations.

CONCLUSIONS

Not only courts of member states, belonging to national judicial system, but also national dispute resolution institutions can refer to CJEU for preliminary ruling, however, the conception of "a court" under Article 267 of TFEU is not clearly named in legal acts. Undefined requirements of the subject of preliminary ruling prevents from implementation of legal clarity, laid down in TFEU. Therefore, the subject can be understood to wide, to narrow, the national institution can understand its right or duty to refer to the Court of Justice in a wrong manner. Not all national institutions with legal basis assign themselves to subjects, able to refer for as preliminary ruling to the Court of Justice. This position creates preconditions for improper interpretation and application of EU law in the member states.

The institution must not be in strict compliance with all requirements for "a court" under Article 267 of TFEU. CJEU jurisprudence shows that certain criteria are obligatory, other ones – for example, absence of another possibility to resolve a dispute, only strengthen the opinion of the Court of Justice in doubtful cases or direct the decision towards a specific way. It is very important for CJEU, whether a referring institution was established according to and follows legal acts, whether a reference is a part of judicial procedure, required for dispute resolution. What is more, it is important, whether the institution is independent on the authority, passing the decision the claim is made against, protected from external influence or pressure, follows the uniform view towards case parties and their interests. Following the most recent decisions of the Court, it might be stated that currently CJEU has clearly refused the requirement of the process, based on the compulsory adversarial principle, therefore, the adversarial principle only complements the criterion of dispute proceedings. Legal education of members of referring institution is not assessed as individual criterion – it is rather additional favourable circumstance, which strengthens the position of the referring subject.

As it is specified in Article 267 of TFEU, the institution, referring for a preliminary ruling, must be "member state's court". Seeking to ensure the uniform interpretation and application of EU law, CJEU uses a wide scope of explanation of the concept of a member state, therefore, the court, established in one of the overseas countries or territories, might be recognized as the court of member state even in cases, when the Treaties are applied in a limited manner or not applied at all in these territories.

The analysis of case law of CJEU and of application of criteria, laid down in Article 267 of TFEU, for individual groups of institutions, as well as the survey of Lithuanian institutions allow stating that not only judicial, but also alternative dispute resolution and administrative institutions, and ecclesiastical courts meet the subjectivity criteria, defined by EU Court of Justice, therefore, they have the right to refer for a preliminary ruling under Article 267 of TFEU.

The judicial authorities of member states, executing their real judicial powers, are considered as unambiguously admissible subjects. **Pre-trial investigation institutions** can refer for a preliminary ruling only, if CJEU determines that it makes judicial decisions independently and according to laws. The examined Lithuanian pre-trial institutions fail to meet these criteria.

There is no specific answer, whether **the Constitutional Court** of member states is the subject under Article 267 of TFEU, and whether it must refer for a preliminary ruling, when facing the issues of interpretation and application of EU law, as the Court of Justice applies presumption in respect of the Constitutional Courts and analyzes the status issue in more details only in case of doubts. The Constitutional Court of the Republic of Lithuania expressed its position by referring for a preliminary ruling.

Alternative dispute resolution institutions usually fail to meet the requirements for "a court" – especially the ones of independence and compulsory jurisdiction, however, in certain cases the Court of Justice could accept the references of these institutions. For example, according to author, State Energy Inspectorate and the Communications Regulatory Authority of the Republic of Lithuania meet the conception of "a court" under all criteria, meanwhile other examined Lithuanian alternative dispute resolution institutions are not considered as suitable subjects, since they do not administer justice and provide only recommendation-type decisions. There is no single answer, while speaking about **arbitration** too – the Court can consider it as "a court", if it contains a "public element". While talking about Lithuanian arbitration tribunals, resolving the commercial disputes, the criterion of public authority is met only by Labour Arbitration, dealing with collective labour disputes, therefore, it could refer to the Court of Justice.

As a result of the recent quite liberal view of the Court in determining what institutions are considered as courts within the scope of Article 267 of TFEU, **administrative institutions** have more possibilities to refer for preliminary ruling. Although it is likely that Lithuanian administrative institutions, analyzed by the author, e.g., State Labour Inspectorate, State Tax Inspectorate, State Enterprise Centre of Registers, State Data Protection Inspectorate, State Department of Tourism of the Republic of Lithuania, would not be recognized as "a court" due to insufficient independence or pure administrative purpose, some administrative institutions, for example, Commission on the Tax Disputes (which has already referred to CJEU and was recognized as admissible subject), Contention Commission at the Ministry of Social Security and Labour, and Commission on the Labour Disputes meet all requirements for "a court" under Article 267 of TFEU.

National institutions, regulating the market competition, often formally meet the criteria of "a court", under Article 267 of TFEU, however, according to CJEU, they are not independent enough. Meanwhile, in author's opinion, the legal self-regulation institutions, for example, the Court of Honour of Advocates, the Court of Honour of Notaries, and the Court of Honour of Judges meet all requirements.

The author can argue theoretically that CJEU should accept the references for a preliminary ruling of at least a part of ecclesiastical courts, since they meet most of criteria of "a court", although some aspects, in respect of independence and *inter partes* procedure, remain.

Ombudsman institutions are not the subjects, able to refer to the CJEU, therefore, facing the issues of interpretation and application of European Union law in their activity, it would be more appropriate for these institutions to realize this possibility not directly, but in cooperation with the authorized national institutions.

RECOMMENDATIONS

1. Upon analyzing the case law of the Court of Justice and identifying the essential criteria of "a court", as well as following her insights and the insights of theoreticians, who have examined this problem, the author recommends defining a court of member state, taking part in the preliminary ruling procedure, laid down in Article 267 of TFEU, in the following way:
   Member state's court shall be understood as an institution of the national judicial system, established under legal act, which implements judicial procedures, required for resolving the dispute between the case parties, and jurisdiction and decisions of which are binding to the case parties; as well as an institution, established under legal act, which is not a part of the national judicial system, but which resolves a dispute between parties and makes a judicial decision, and jurisdiction and decisions of which are binding to case parties. A referring institution must be independent and protected from external influence, and follow a uniform view towards case parties and their interests.
   In exceptional cases, by taking into account the expedience of the reference for a preliminary ruling, the novelty, importance and relevance of questions or cases for the perspective of EU law unanimity and development, the European Union Court of Justice can recognize the institution, which fail to meet the above listed mandatory criteria, as a court under Article 267 of TFEU.
   The fact that in case of doubts over subject admissibility the final decision must be made only by the Court of Justice upon consideration of specific circumstances would not restrict development of EU law and would help to maintain the exceptional CJEU jurisprudence.
2. While considering, whether the courts of overseas countries and territories, referring for a preliminary ruling, are "member state's courts", the author recommends applying the following rules:
   - ✓ All institutions, which meet the criteria of a court under Article 267 of TFEU, and located in the territory of one of the member states, listed in Article 52 of EU Treaty, must be considered as "member state's court" under Article 267 of TFEU.
   - ✓ The courts of overseas countries and territories, considered as "member state's courts", must be competent to submit the reference for a preliminary ruling on the CJEU issues, related with interpretation and validity of EU law. A preliminary ruling must be essential for a referring institution in deciding a case, while CJEU decision must be binding to a referring institution.
   - ✓ The courts of overseas countries and territories, considered as "member state's courts", must also be competent to submit the reference for a preliminary ruling on the CJEU decision for EU legal means, which are not applied in the case of court of overseas countries and territories, but was followed as an example, while adopting the legislation of overseas countries and territories. This decision must have impact on deciding the case in essence, while CJEU decision must be binding to a referring court from overseas countries and territories.
3. For European Union member states, the national legal acts of which do not provide the right of arbitral tribunals to refer to the Court of Justice for a preliminary ruling through national courts, it is recommended to include the appropriate provisions.

The author recommends the Lithuanian legislator to supplement chapter VI "Arbitral consideration" of Law on Commercial Arbitration with a new article and lay it down in the following way:

"Article 38[1]. Assistance of the court in interpretation or validity of EU legal acts

In case of a question over interpretation or validity of European Union legal act during dispute consideration, the court of arbitration has the right to address the Vilnius Regional Court for its reference to the European Union Court of Justice for a preliminary ruling".

It is also recommended to include a provision into chapter IV "Jurisdiction" of Code of Civil Procedure:

"Article 152[1]. Consideration of requests, related with reference of court of arbitration for interpretation or validity of EU legal act

The requests of courts of arbitration for reference to the European Union Court of Justice for a preliminary ruling are considered by Vilnius Regional Court in cases, stipulated by Law on Commercial Arbitration. In this case, the court passes an order and informs the applicant".

AUTHOR'S PUBLICATIONS

1. Rinkevičiūtė E. Ensuring of the Uniform Interpretation of the EU Law in the Judicial Practice of the Members States // Jurisprudencija. 2005, Nr. 72 (64).
2. Kybartienė E. Konstituciniai teismai Europos Sąjungos teisinėje erdvėje (Constitutional courts in the European Union's legal area)// Jurisprudencija. Mokslo darbai. 2007, Nr. 7 (97).
3. Kybartienė E. Ar Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba yra pripažintina teismu pagal SESV 267 straipsnį? (Can the Communications Regulatory Authority of the Republic of Lithuania Be Recognized as a Court under Article 267 of the TFEU?) //Jurisprudencija. 20(4) / 2013, p. 1427–1442.
4. Kybartienė E., Linkevičius S. Prekių neatitikimas sutarčiai pagal 1999 m. gegužės 25 d. direktyvą 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų (Le defaut de conformite du bien par rapport au contrat en vertu de la directive 1999/44/CE du 25 mai 1999 sur la vente et des garanties des biens de consommation)// Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje: vartotojo, kaip sutarties šalies, apsauga. Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans l'Union européenne: la protection du consommateur contractant. Mokslo darbų rinkinys (Actes du colloque). – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. 194 p.
5. Kybartienė E., Petrauskas F. Online dispute resolution in consumer disputes// Jurisprudencija. 2011, 18(3), p. 921–941.

CURRICULUM VITAE

Personal information

Date of birth	4 September 1979
Contact information	egler@mruni.eu

Education and internships

2003–2015	Doctoral studies at Mykolas Romeris University.
2007 02 26–2007 03 26	Internship at Cour de justice des Communautés européennes L - 2925 Luxembourg.
2004 07 04–2004 07 17	8th International Summer School on European Foreign and Security Policy at German Council on Foreign Relations, Postfach 30 34 60, 10728 Berlyn.
2001 07 02–2001 07 27	Internship at International Institute of Human Rights, Strasbourg, France.
1997–2002	Master's degree in Law, Vilnius University, Law Department.

Work experience

2012–up to date	President of Alliance of Lithuanian consumer organizations.
2011–2012	EU law specialist of European Consumer Centre.
2005–up to date	President of National Association of Financial Services Consumers.
2003–2007	Consultant on European Union and consumer law of Law firm "PROVENTUS".
2002 02–2002 09	Assistant of Adviser to the President on National Security and Foreign Policy in the Office of the President of the Republic of Lithuania.

Lecturing experience

2003–up to date	Lecturer at Mykolas Romeris University. Subjects were lectured „European Union law", „European Union law (institutional)". At the moment lecturing on the subject „European Union law (substantive)".
3–4 September 2013	Lead trainer for training initiated by iff (Financial Services Institute, Germany) and BEUC (European Consumers' Organization) on the advice of financial services across the EU-27 in the frame of project "ConFinAd" program.
21 November 2014	Initiator and lead trainer for Financial literacy program for women "Family Finance Academy". Panevėžys.

Kybartienė, Eglė

SUBJEKTAI, TURINTYS TEISĘ KREIPTIS PREJUDICINIO SPRENDIMO PAGAL EUROPOS SĄJUNGOS TEISĘ: daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidyba, 2015. – 274 p.

Bibliogr. 192–214 p.

ISBN 978-9955-19-704-1

Daktaro disertacija „Subjektai, turintys teisę kreiptis prejudicinio sprendimo, pagal Europos Sąjungos teisę“ siekiama nustatyti tinkamą prejudicinio sprendimo subjekto sampratą, įvertinti subjektiškumo reikalavimus bei pateikti pasiūlymus, kokius subjektų atrankos kriterijus ir kaip būtų tikslinga pakeisti. Disertaciniame tyrime analizuojamos įvairių nacionalinių institucijų grupių galimybės kreiptis į Teisingumo Teismą, nagrinėjama, kokią įtaką nacionalinių teismų bendradarbiavimui su Teisingumo Teismu turi tikslaus teismo pagal SESV 267 str. apibrėžimo nebuvimas, ar tai trukdo nacionalinėms institucijoms pasinaudoti prejudicinio sprendimo procedūra. Remiantis tyrimo duomenimis bei atlikta Teisingumo Teismo praktikoje taikomų subjektiškumo kriterijų analize identifikuoti „valstybės narės teismo“ sampratos trūkumai ir pateikti siūlymai subjekto sąvokos apibrėžimui.

The Doctoral Dissertation "The Subjects with the Right to Refer for a Preliminary Ruling under the Law of the European Union" seeks to determine the suitable conception of a subject of preliminary ruling, to assess the requirements for subjectivity, and to provide recommendations on how and what selection criteria should be changed. The dissertation research analyzes the possibilities of various national institution groups to refer to the Court of Justice. The influence of absence of definition of a court under Article 267 of TFEU on cooperation of national courts with the Court of Justice is examined. It is explored, whether it prevents the national institutions from using the preliminary ruling procedure. Following the research data and analysis of subjectivity criteria, used in the case law of the Court of Justice, the drawbacks of conception of "member state's court" were identified and recommendations for definition of subject were given.

Eglė Kybartienė

THE SUBJECTS WITH THE RIGHT TO REFER FOR A PRELIMINARY RULING UNDER THE LAW OF THE EUROPEAN UNION

Doctoral Dissertation

Maketavo *Romanas Tumėnas*

SL 585. 2015 03 27. 23,93 leidyb. apsk. l.
Tiražas 20 egz. Užsakymas 25 553
Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
Puslapis internete www.mruni.eu
El. paštas leidyba@mruni.eu

Parengė spaudai UAB „Baltijos kopija“
Kareivių g. 13B, Vilnius
Puslapis internete www.kopija.lt
El. paštas info@kopija.lt
Spausdino UAB „Vitae Litera“
Kurpių g. 5-3, Kaunas
Puslapis internete www.bpg.lt
El. paštas info@bpg.lt

ISBN 978-9955-19-704-1

